2018

PREMI ILURO

DE MONOGRAFIA HISTÒRICA, HUMANITATS I CIÈNCIES SOCIALS

MATARÓ 1936-1945, DE LA REVOLUCIÓ A LA REPRESSIÓ

JOAN GIMÉNEZ I BLASCO

VOLUM II

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 1 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 2 18/9/19 14:12

2018

PREMI ILURO

DE MONOGRAFIA HISTÒRICA
HUMANITATS I CIÈNCIES SOCIALS

CREU DE SANT JORDI

MATARÓ 1936-1945 DE LA REVOLUCIÓ A LA REPRESSIÓ

JOAN GIMÉNEZ I BLASCO

PREMI ILURO 2018

Volum II

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

2019

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 3 18/9/19 14:12

Primera edició: octubre 2019
© Joan Giménez i Blasco
ISBN: 978-84-120604-2-3
ISBN: 978-84-120604-0-9 (obra completa)
Dipòsit legal: B. 16215-2019
Edició: Fundació Iluro
Producció: Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Impressió: Gràfiques 92, S. A. – Avinguda Sucarrats, 91 – 08191 Rubí

ANNEX

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 267 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 268 18/9/19 14:12

És més que evident que historiar processos polítics, socials, econòmics, en definitiva, humans, tan complexos com foren els de la Guerra Civil és sempre un risc. Més si, com en aquest cas, les fonts emprades són d'origen judicial i *maxime,* essent els encarregats d'impartir justícia els vencedors.

És obvi que sobre tots els processos estudiats planeja sempre l'ombra —i a vegades més que l'ombra, la certesa— de la revenja i de la venjança dels agreujats, més que no pas la voluntat de reparar els danys causats en els drets de les persones fos quina fos la seva adscripció social, política o ideològica.

Malgrat tot, els milers de pàgines escrites, tant en acusació com en defensa dels encausats, aporten un gavadal immens de dades que és impossible negligir i que és fonamental per comprendre el relat històric d'aquells fets.

Evidentment que no tothom deia sempre la veritat absoluta. Encausats i testimonis es trobaven forçats per tota mena de circumstàncies, des de la violència, fins a tota mena de pressions directes o indirectes.

Malgrat això, els qui acusaven i els qui es defensaven oferien perspectives subjectives, diferents, d'un mateix relat històric. Potser manipulat. Potser tendenciós. Però ben segur que hi havia una realitat objectiva i comuna a les dues perspectives que les fa complementàries.

És en aquest sentit que aquestes dues perspectives del mateix relat poden oferir una dimensió més àmplia, més contextualitzada dels processos que —efectivament— s'esdevingueren, més enllà de la subjectivitat de cada espectador.

A les pàgines que segueixen hi desfilen —amb més o menys significació— més d'un miler de persones. Des dels encausats als denunciants o delators. Des dels presidents dels tribunals als centenars de persones que donaren suport a les persones investigades. Cadascuna amb la seva visió pròpia del conflicte. Més de mil perspectives, a vegades divergents, a vegades coincidents, sobre el que s'esdevingué. Abordar aquesta complexitat ofereix una visió molt aproximada del paisatge humà en el qual es desenvolupà el drama col·lectiu de la Guerra Civil a Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 269 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 270 18/9/19 14:12

ABRIL ARGEMÍ, JOSEP

Edat: 70 anys. Sabater. Nascut a Palautordera. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Josep. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions 8 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou sotmès a interrogatori el dia 6 de febrer de 1939 pel Servicio de Información y Policía Militar del Ejército a Mataró. Se li preguntà sobre els esdeveniments succeïts a la ciutat en els dies posteriors als sollevament militar i respongué que les *turbas* havien comès set o vuit assassinats, entre els quals citava el d'un guàrdia rural, el de Josep Samsó, l'arxipreste, un metge odontòleg, el secretari del jutjat municipal i els germans Clavell. Explicà que el 19 de juliol els militars s'havien fet càrrec de l'Ajuntament fins al vespre, en què es retiraren a la caserna i, posteriorment, havien estat detinguts pels carrabiners, que havien encerclat la dependència militar. L'endemà es presentà a l'Ajuntament per desenvolupar les seves tasques d'assistència social. Passats uns mesos, en virtut d'un decret de la Generalitat, quedà cessant de les seves funcions municipals. Durant un any, aproximadament, desenvolupà el càrrec de fiscal. Posteriorment fou nomenat comissari del municipi de Dosrius fins a la fi de la guerra. Acabat l'interrogatori, el seu responsable, Cristóbal Luque, redactà una «diligencia de constancia» en la qual indicava que Abril era un «político profesional» que «casi siempre ha estado enrolado en el Ayuntamiento Republicano federal de toda su vida». Afegia que havia col·laborat i actuat eficaçment «con los elementos marxistas durante el dominio rojo». Assenyalava també que el dia 20 de juliol, després d'haver estat detinguts els oficials de la caserna mataronina, des del balcó de l'Ajuntament s'havia dirigit a la població «enalteciendo a la República» i dient que es faria justícia amb els militars que havien estat detinguts. L'interrogador també feu constar que, en tenir-se notícia de la mort del Dr. Samsó, Abril hauria dit «al pueblo que ya se empezaba a hacer justicia».

L'informe de la Jefatura Local de la Falange de Mataró, signat el 14 de febrer de 1939 per Manuel Guañabens, confirmava la filiació d'Abril a Esquerra Republicana i afegia la seva implicació en els Fets d'Octubre de 1934. Remarcava el seu paper destacat en les eleccions de 1936 i considerava que havia esmerçat totes les seves energies «morales y materiales en contra del Glorioso Movimiento». Feia esment de la seva pertinença al primer Comitè de Salut Pública i l'acusava d'haver cooperat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 271 18/9/19 14:12

des del seu càrrec a l'Ajuntament «bastante intensamente» en la destrucció d'esglésies i d'objectes religiosos.

L'informe de l'alcaldia de 16 de febrer de 1939, signat per Joan Brufau, venia a refermar les acusacions anteriors tot fent esment que, com a membre del Comitè de Salut Pública, havia permès que «se cometieran toda clase de arbitrariedades y asesinatos contra personas de derechas».

Enric Subiñà Font, comerciant, actuant com a testimoni, indicava el 17 de febrer de 1939 que, si bé no se'l podia considerar autor material dels saqueigs, profanacions i destruccions d'esglésies, sí que n'era inductor i responsable, atès que les ordres per a la realització d'aquests fets procedien de l'Ajuntament i del Comitè, dels quals Abril era membre.

L'alcalde de Dosrius, Salvador Claus, certificava el 18 de febrer de 1939 que l'acusat havia acomplert fidelment les consignes «rojo-separatistas» que s'encomanaven als comissaris. Referint-se a la vida privada, comentava que «de pública y viva voz se dice que está amancebado».

Josep Abril fou novament interrogat el 23 de febrer de 1939 pel jutge militar de Mataró. El document el descriu amb una alçada regular, color sa, cabell clar, ulls clars, nas i boca regulars i barba poblada i canosa. Portava pantalons i armilla negres i un guardapols marró clar. Declarà haver estat tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Mataró el juliol de 1936 i membre d'Esquerra Republicana, partit del qual havia estat president a Mataró en els cinquanta anys que portava en la vida política. Que havia fet la propaganda política «necesaria y que pudo en todas las ocasiones». Havia estat apoderat del Front Popular a les eleccions de febrer del 1936. Negà haver pertangut al Comitè de Salut Pública, del qual formaven part, segons ell, «un tal Lea» (Pasqual Leal Terol), «Cruxent» (Salvador Cruxent Rovira) i «Molis» (Ramon Molist Valls). Tampoc no assumí cap responsabilitat en els saqueigs, la crema d'esglésies i «sobre todo» en la mort del rector de Santa Maria. Se li preguntà si havia fet alguna cosa per evitar aquests «atropellos» i respongué que no. Interrogat sobre per què havia parlat des de l'Ajuntament davant la columna Malatesta després que «un tal Leal» digués que s'havia fet justícia amb la mort del rector de Santa Maria, Dr. Samsó, respongué que «si bien quedó sorprendido al saber tal noticia se vio casi obligado a tener que dirigir […] a los milicianos la palabra prometiéndoles protección a sus familiares».

El Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona, en sessió celebrada a Barcelona el 8 de març de 1939, el considerà «perteneciente al Partido de Esquerra Republicana en el que desempeñó varias veces el cargo de Presidente habiendo realizado intensa propaganda por los partidos izquierdistas y siendo el primer alcalde republicano que tuvo a Villa de Mataró, cargo este último que desempeñaba al iniciarse el Movimiento Nacional y en el que continuó, colaboró como apoderado del Frente Popular en las elecciones del 36, formó parte durante la etapa roja en la revolución de Octubre del 34, formó parte durante la etapa roja del primer comité revolucionario antifascista de la repetida Plaza de Mataró y más tarde fue designado comisario o Delegado gubernativo en el pueblo de Dosrius, con motivo de la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 272 18/9/19 14:12

marcha de la denominada columna Malatesto dirigió la palabra a las masas desde el ayuntamiento después de haberlo hecho un representante [...]. Fue el que dio a conocer en el asesinato perpetrado aquel mismo día en la persona del que fue rector de Santa María». Amb aquests arguments fou condemnat a mort.

La sentència s'executà el 16 de març de 1939 al Camp de la Bota, a Barcelona.

El dia 25 d'octubre de 1939, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques de Barcelona inicià les seves actuacions sol·licitant a l'Ajuntament de Mataró i a la Falange local, a la Banca Majó i a la Caixa d'Estalvis de Mataró informació sobre els béns de l'antic alcalde mataroní. Les entitats bancàries respongueren indicant que Abril no disposava de béns coneguts a les seves entitats. El delegat d'Información i Investigació de la Falange, Josep M. Mestres Simon, detallà que Abril havia estat sabater, que vivia al carrer de Sant Josep, número 35, i que tenia al seu càrrec la seva dona, Nieves Sánchez Rodríguez, sense professió especial, el seu fill Plató, que no podia treballar «debido a incapacidad física», un altre fill, de nom Just, que feia de fuster i que tenia un salari «eventual» de 60 pessetes a la setmana. Davant la manca de béns executables, l'expedient es tancà el 23 d'abril de 1941.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000502. TTMT-121.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1113/1939.

ABRIL CATARINEU, LLIBERT (Liberato)

Edat: 32 anys. Agent de policia de la Generalitat. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Barcelona, al carrer de Nàpols. Pertanyia a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 27 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 27 de març de 1939, Victòria Rovira Bassols, «Jefe Local femenina de Falange en Mataró», comparegué en una comissaria de Barcelona per tal de denunciar Llibert Abril. D'aquest digué que era policia secreta i que havia actuat com a tal en els fets de 1934. Després es donà de baixa i treballà com a viatjant fins que a l'inici de la Guerra Civil tornà a ingressar a la policia i estigué «a las órdenes directas de la extinguida Generalidad, siendo dirigente en las checas», i ho fou de la de Mataró, denuncià persones de dretes i les portà a l'esmentada txeca.

Llibert havia estat detingut el 21 de febrer de 1939. Declarà que, arran dels Fets d'Octubre de 1934, havia estat destituït del càrrec de policia de la Generalitat i que havia estat reintegrat al mateix lloc l'any 1936, treballant a Barcelona, però que, en crear-se una comissaria a Mataró, sol·licità el trasllat «alegando motivos familiares». Se li demanaren els noms de les persones que treballaven a la txeca i donà alguns noms —amb certes vaguetats— de persones que residien a Barcelona. A l'informe de la detenció es pot llegir: «Interrogado manifestase a cuántas personas mataron en

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 273 18/9/19 14:12

aquella checa, se niega a decirlo de modo preciso y exacto» i, a continuació, l'autor de l'informe adjudica a la txeca diversos assassinats que no tingueren relació amb l'esmentada comissaria, «declarando tan sólo la muerte de los hermanos Clavell y del Sr. Cura rector de la Iglesia». La conclusió dels autors de l'informe fou concloent: «es persona de pésimos antecedentes».

El 10 de març de 1939, Victòria Rovira Bassols declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona. Si bé reconegué Llibert com a policia al servei de la txeca de Mataró, negà saber si havia denunciat o detingut persones de dretes, contradient en això la declaració inicial.

L'informe de la Guàrdia Civil de Mataró, del 20 de març de 1939, indicava que havia estat traslladat a Mataró el mes de gener de 1938, «donde por ser conocido del vecindario nunca obró directamente pero sí inducía y daba los detalles precisos a sus Jefes y compañeros para que estos procedieran contra las personas adictas a la España Nacional por cuyos servicios fue ascendido a Agente de 1ª».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 3 de juliol de 1939, afegia a les informacions anteriors que Abril havia estat regidor de l'Ajuntament de Mataró «durante el dominio Rojo» per Esquerra Republicana de Catalunya.

Antoni Boter de Palau, «del comercio», declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 30 de juny de 1939 i explicà que Abril havia participat en la seva detenció, que havia estat portat a la presó del SIM del carrer de Ganduixer de Barcelona i, finalment, a la presó Model de Barcelona després d'haver passat pels vaixells-presó *Uruguay* i *Argentina*. A la fi fou evacuat a França i romangué deu mesos i mig empresonat.

Rodolfo Robles Rovira, militar, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 3 de juliol de 1939 que coneixia Llibert Abril d'abans de l'aixecament militar i que el considerava «de izquierdas moderado», sense tenir coneixement ben bé a quin partit pertanyia tot i tenir «cierta simpatía por el partido Izquierda Republicana Catalana». Confirmà la vinguda d'Abril a la subcomissaria de policia de Mataró i que havia participat en escorcolls i en detencions. També indicà que l'encausat li havia manifestat que, abans de produir-se l'aixecament militar a Barcelona, des de la seva comissaria de Barcelona «estaban haciendo guardia permanente y debidamente armados en espectativa de que saliese la Tropa a la calle y el día del Alzamiento de la Tropa fue ametrallada al pasar por la Comisaría».

El 30 de juliol de 1939, l'industrial Joan Julià declarava que Abril havia participat en un escorcoll en el seu domicili «si bien en éste se portó de una manera muy correcta, dándole al declarante toda clase de facilidades para que pudiese retirar todos aquellos objetos que le pudiesen comprometer y siendo más bien un requisito que un registro».

Es presentaren també certificacions dels preveres Joan Cabús, de la parròquia de Sant Josep de Mataró, i Josep M. Andreu, de la de Santa Maria, que avalaven la bona conducta d'Abril «y sus sentimientos derechistas».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 274 18/9/19 14:12

Manuel de Bofarull i de Tous, metge i membre de Falange amb data d'ingrés de 1935, certificà el 8 d'abril de 1939 que, havent-se refugiat a Barcelona, va tenir notícia que la policia volia confiscar el seu domicili al carrer Balmes de Barcelona. Abril, tot i conèixer la condició de *camisa vieja* de Bofarull, li proporcionà els precintes convenients per tal que no patís cap escorcoll, salvant així «por algunos meses el citado domicilio y mobiliario anejo».

Manuel Majó Segol, secretari d'ajuntament, certificà el 25 de març de 1939 que coneixia «de toda la vida» Llibert Abril i que, quan tenia vint anys, «manifestó ardientes deseos de recibir el Santo Bautismo», cosa que es dugué a terme el dia de Pasqua de 1936 «entre el gran gozo de todos y muy visiblemente del nuevo cristiano». El bateig s'hagué de fer «en privado y sigilosamente pasando a llamarse Liberato en vez de Liberto». La causa del secret fou que «el padre del joven Abril, elemento anticatólico muy conocido, fanatizado e ignorante, más que perverso, no permitía cristianizar a sus hijos».

El 20 de març de 1939, Juan González Mora, tinent coronel d'infanteria retirat i cavaller de l'orde de Sant Hermenegild, signà a Barcelona una certificació segons la qual el 21 de juliol de 1936 la seva casa del carrer de Sant Agustí de Mataró va ser «asaltada por la horda roja» i ell hagué de fugir pels terrats i anar a refugiar-se a la casa d'un tinent retirat que vivia al carrer de Lepant, on romangueren fins a l'11 d'agost. En conèixer aquesta situació, «mi hijo político Liberato Abril, sabiendo el grave peligro que corría mi vida [...] suplantando una orden de detención junto con dos compañeros que valientemente se prestaron a ello, a pesar de la exposición enorme que en aquellos tristes días suponía el hecho de tener que pasar por los innumerables controles de la carretera, en donde hubiéramos sido asesinados de haber sido descubiertos, con un coche requisado, me sacó de Mataró conduciéndome a su casa de Barcelona, donde me tuvo oculto». Juan González afegí a la seva declaració: «El que suscribe cree un deber de conciencia señalar que aun cuando ser hijo político parece aminorar la importancia del acto, hay que tener en cuenta que lo hizo a su propia sugerencia y no influyendo en el solo parentesco, sinó que en cuantas ocasiones se le han presentado ha llevado a cabo su esfuerzo en hacer labor derrotista y de boicot».

En un document annex de la mateixa data, Juan González reconeixia que el seu gendre havia participat en la protecció del tinent retirat Ginés García i en l'alliberament de Nicasio Sánchez de Boado, antic secretari de l'Ajuntament de Mataró, que es trobava pres a Barcelona.

Altres persones respongueren de l'actuació de Llibert Abril, com fou el cas del metge Joaquim Castellsaguer, del botiguer Martí Fité Brugat, de Mercè de Caralt o del responsable de l'empresa Molfort's, SA, on Abril havia treballat com a encarregat de la secció d'aprest els primers mesos de 1936.

L'11 de maig de 1939, Llibert Abril, que es trobava detingut, adreçà un document manuscrit al jutge militar de Mataró fent una dilatada exposició de les seves circumstàncies personals, abans i després de l'inici de la guerra. Exposà que havia

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 275 18/9/19 14:12

ingressat, mitjançant oposició, en el Cos d'Investigació i Vigilància amb la categoria d'agent auxiliar. Posteriorment havia estat destinat a la comissaria de districte de la Universitat fins que fou destinat a la subcomissaria de Mataró, adscrit a la Inspección de Guardia y censo de aparatos de Radio. Reconeixia haver efectuat escorcolls, «siempre por orden superior». Malgrat haver practicat els escorcolls, afirmà que sempre havia aconseguit que aquells en els quals havia intervingut fossin «de resultado infructuoso», fet pel qual havia estat amonestat pels seus caps. Cità com a exemple d'aquests escorcolls els que feu a Martí Fité Brugat i Joan Julià. Feu constar que havia evitat el saqueig d'algunes cases de Barcelona, com la del falangista Manuel de Bofarull o la de la senyora vídua de Caralt. Referí també com, l'11 d'agost de 1936, amb l'ajut de dos agents més i amb un cotxe «de Jefatura, suplantando una orden de detención», van treure de Mataró el seu sogre, el tinent coronel Juan González Mora, «al que los elementos de la FAI de Mataró habían asaltado su domicilio».

En aquesta mateixa declaració reconeixia haver col·laborat amb el Socorro Blanco a través de Paquita Cueto, que vivia al carrer de París de Barcelona. Després de la caiguda de Barcelona en mans de les tropes franquistes va ser obligat a abandonar Mataró i traslladar-se a Girona. Allà s'escapà, però va ser detingut per membres de la brigada de Líster i fou empresonat i després incorporat a una brigada de fortificació de la qual també s'escapà i se'n anà fins a Banyoles, on es refugià a la casa de Salvador Costa Rigola, director de la fàbrica de gènere de punt Molfort's. Allí esperà l'arribada de les tropes franquistes.

Més endavant, en la mateixa declaració, explicà que en fer el cens dels aparells de ràdio a Mataró «había 2.000 aparatos aproximadamente». Explicà que hi havia una ordre superior de «retirarlos todos» i que ell intentà «salvaguardar precisamente todos aquellos aparatos pertenecientes a personas afectas al Glorioso Movimiento Salvador de la Patria», i per confirmar-ho cità els casos de Margarida Domènec, el metge Castellsaguer, Francesc Julià, Martí Fité, Ramon Domingo, Pere Dòria i Joan Rectoret, Ramon Cantó «no habiendo retirado más que unos cuantos para cubrir las apariencias». Conclogué el seu escrit afirmant que havia estat detingut el 21 de febrer de 1939 «mientras presenciava el desfile del Glorioso Ejército Nacional y llevado a la calle Córcega, donde fue coaccionado para firmar una declaración que no hizo [...] que se vio forzado irresistiblemente a firmar».

La documentació aplegada pel tribunal militar inclou una certificació d'un informe que en el seu moment feu un dels superiors de Llibert Abril arran de la seva actuació a Mataró. En aquest document s'explicitava que anà a Mataró recomanat per Detrell amb l'encàrrec de fer «unas listas de individuos peligrosos y desafectos al régimen» que feu amb l'ajut del cap de serveis municipals Bellalta. Més endavant l'informe esmentava que Abril «procurava esquivar los registros y detenciones, por temor a que fuera de algún amigo o conocido, lo cual hacía que fuera muy moderado en los Servicios [...] Es culto y educado però hipócrita».

El 14 de juliol de 1939 declarava davant el jutge militar d'instrucció a la presó

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 276 18/9/19 14:12

de Mataró Salvador Bellalta Illa, pagès. Exposà que en una data indeterminada es presentà Abril amb una ordre de Detrell i amb l'autorització de l'alcalde de Mataró per tal d'elaborar una llista de les persones que posseïen aparell de ràdio. Ho elaboraren a partir de la llista de contribucions «donde se pagaba la cédula». Bellalta feu constar que no es va fer cap llista de persones de dretes, atès que en la llista «de las radios lo mismo aparecían las de ideología derechista como de matiz contrario». En canvi, declarà que qui sí que havia vingut a cercar una llista de persones «desafectas al régimen» havia estat Nemesio Aparicio de la Cruz «con otros varios».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent número 1 de Barcelona el 4 d'agost de 1939 i Llibert Abril fou absolt, però el tribunal considerà que, atesos els seus antecedents, fos «destinado a un batallón de trabajadores por seis meses y proponer su baja en el Servicio del Estado y cuerpo de Investigación y vigilancia».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL-709-158. T9-169.

ALARCÓN PÉREZ, FRANCISCO

Edat: 51 anys. Paleta. Nascut a Cuevas de Vera (Almeria). Casat. Vivia a Mataró, a la ronda d'Alfons XII.

Inici de les actuacions: 20 de juliol de 1939. Jutjat militar de Mataró. Consell de guerra sumaríssim.

El 20 de juliol de 1939, Joan Soler Farrerons, industrial, es presentà davant la Guàrdia Civil de Mataró i acusà Francisco Alarcón Pérez de ser «un extremista peligroso, el cual iba armado de fusil». També el reconegué com un dels membres del grup de set persones que el detingueren i se l'endugueren del seu domicili a primers d'agost de 1936.

L'acusat fou detingut el mateix dia i negà les acusacions anteriors, així com tenir a casa seva objectes espoliats. Reconegué que el dia 19 de juliol de 1936, «en ocasión de irse a acostar, vio cómo prendían fuego a la Iglesia o Convento de las Teresas, pero que el declarante no conoció a nadie de los que estaban cometiendo tales hechos».

També va ser interrogat Joan Sabata Casellas, «del comercio», que qualificà Alarcón «de extrema izquierda avanzada […] siempre se le vio por el Sindicato de la FAI sito en la Calle de la Coma». Concloïa afirmant que el considerava un «individuo peligrosísimo para la Causa Nacional».

El 21 de juliol es feu un escorcoll a la casa de l'acusat que permeté trobar «una bañera».

El 2 d'agost, Alarcón declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Relatà que havia vingut a aquesta ciutat «cuando se procedió a la construcción de la barriada de las casas baratas a trabajar en su oficio de albañil». Negà conèixer Soler Farrerons i haver participat en la seva detenció, així com haver portat armes. Afirmà que «no se explica por qué se le denuncia».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 277 18/9/19 14:12

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 20 de setembre, indicava que Alarcón era membre de la CNT i de la FAI «activo y destacado […] hizo servicios con armas y tomó parte en registros, detenciones y saqueos».

Antonio Hernández Noguera, «del comercio», declarà el 27 de setembre de 1939 davant el jutge militar d'instrucció a Mataró que Alarcón «iba armado de fusil y tomó parte en diferentes registros y saqueos, entre otros en una casa de la esquina de la calle donde vive el declarante [ronda d'Alfons XII] y según rumor del vecindario en su casa decían que tenían muchos efectos procedentes de saqueos y requisas».

El cas fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 5, que presidia el comandant de Regulars Mariano Moreno de Vega, el 4 de desembre de 1939. La fiscalia sol·licità una pena de quinze anys de presó. Fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió menor.

El 18 d'abril de 1944 li va ser commutada per una pena de sis anys i un dia de presó major

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012303. T9-40.

ALARCÓN TEJEDOR, PERE

Edat: 26 anys. Tintorer. Nascut a Cuevas de Vera (Almeria). Solter. Vivia a Mataró, a la ronda d'Alfons XII. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 30 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 28 de juny de 1939 fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró. Explicà que era vocal del sindicat del Ram de l'Aigua, vinculat a la CNT després del 18 de juliol de 1936. Detallà que la nit del mateix 18 de juliol presencià com Santiago Camps «había rosiado con gasolina la puerta de la Iglesia de San José». També havia presenciat «cómo sacaban las Monjas» del convent de les Tereses. El dia 19 es presentà a la seu del Comitè Antifeixista, on li digueren «que le darian armas para prestar servicio». L'endemà, amb altres persones, anà a la caserna d'artilleria i d'allí tragueren fusells i corretjam que foren portats al «local antifascista». Posteriorment estigué armat amb una patrulla a l'església de Sant Josep, d'on s'emportaren vi, carbó, bancs i altres objectes que dugueren a l'hospital. Participà en un escorcoll en una casa del carrer de Barcelona on buscaven armes. En un altre escorcoll, en una casa del carrer de Santa Maria, hi participà amb una patrulla que comandava «un tal Berbena». Feu guàrdies a la carretera i a la caserna d'artilleria i, finalment, marxà voluntari a la 25a Divisió, 117a Brigada, 1r Batalló, Sector Sud de l'Ebre. Participà en les operacions de Belchite per espai de vuit mesos. L'any 1938 fou destinat a la comandància de Cartagena i d'allà al sector del Segre, des d'on es passà a les tropes franquistes i fou tramès a un camp de concentració de Lleó, del qual va sortir gràcies a un aval.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 278 18/9/19 14:12

L'informe de l'alcalde Joan Brufau, del 18 de setembre de 1939, indicava que estava afiliat des de l'any 1929 al «partido de los Trentistas».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 14 de setembre de 1939, deia que havia participat «en las milicias armadas de esta Ciudad practicando registros y saqueos».

El 21 de setembre de 1939 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció a Mataró Joan Bellalta Ferrer, director de la fàbrica Marchal. Declarà que Pere Alarcón era «un muchacho muy trabajador y voluntarioso y cumplidor» i, si bé sabia que havia estat milicià, explicà que això degué ser causat per la influència de «Francisco Barbena, que también trabajaba en la fábrica, elemento rojo destacadísimo que actuó intensamente en el Socorro Rojo Internacional y cuyo individuo fue el inductor de que varios muchachos de la ciudad ingresaran en las milicias».

La causa fou vista en consell de guerra a Barcelona el 4 de desembre de 1939. El tribunal no aprecià «responsabilidad exigible en vía judicial», raó per la qual posà Pedro Alarcón «a disposicion de la Inspección de Campos de Concentración».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011323. T9-235.

ALBANELL COT, JOAN

Edat: 56 anys. Cambrer. Nascut a Caldes d'Estrac. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Antoni. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 28 de setembre de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Vilanova i la Geltrú i Vilafranca del Penedès.

Fou detingut i interrogat a Barcelona per la Brigada Político-Social el 28 de setembre de 1941. Havia estat detingut dies abans, quan retornà de França, on havia marxat amb la retirada de l'exèrcit republicà. Segons l'informe policial, era membre de la CNT des de l'any 1921, i era «presidente del gremio de camareros y similares». Durant l'etapa republicana fou «miembro de Comité de relaciones de camareros de Cataluña, del cual fue expulsado por haber sido detenido por tráfico de estupefacientes». Segons l'esmentat informe havia estat cambrer de cabarets, bars «y otros tugurios enclavados en el Barrio Chino, tales como la "Criolla", "Barcelona de noche","Pay Pay"». No havent estat membre del comitè, marxà a Vilanova i la Geltrú, on entrà com a responsable del bar col·lectivitzat Trink-all i s'hi estigué fins pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes. Abans de marxar s'apoderà de dos talonaris de l'empresa i retirà del banc trenta mil pessetes, que lliurà a l'esposa d'Emili Julià —que vivia a Mataró, al carrer de la Cooperativa— amb indicacions que no les donés a ningú més que a ell.

Joan Albanell declarà que havia estat nomenat director de la «Colectividad de estableciminetos públicos» de Vilanova i la Geltrú i que, per indicació del seu comitè, havia retirat les trenta mil pessetes del compte bancari. Quan retornà a la població, es trobà que havia estat ocupada per les tropes franquistes, per la qual cosa

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 279 18/9/19 14:12

marxà a Mataró i lliurà la quantitat a l'esposa del seu nebot. Posteriorment marxà a França, on estigué en camps de concentració i en companyies de treball fins que retornà el 2 d'agost de 1941 en «una expedicón de evacuados».

La causa fou vista en el consell de guerra celebrat a Barcelona el 19 de febrer de 1943. El fiscal sol·licità 14 anys i 8 mesos de reclusió temporal. El processat i el seu defensor manifestaren la seva conformitat amb la pena demanada i així el tribunal sentencià: «El procesado deberá ser puesto inmediatamente en situación de prisión atenuada en su domicilio».

El 23 de novembre de 1951, després d'una petició de l'interessat, el capità general de Barcelona decretà «extinguida por vía de indulto la pena principal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 028574. T9-354.

ALBERT CORP, ESTEVE

Edat: 25 anys. Xòfer. Nascut a Dosrius. Solter. Afiliat a Nosaltres Sols! i, posteriorment, a la CNT i a Estat Català.

Inici de les actuacions: 25 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim.

La comissió de classificació de presoners de Sant Sebastià li prengué declaració el 25 de març de 1939 després d'haver entrat a Espanya per la frontera d'Irun. Declarà que, abans del 1936, havia estat membre del partit Nosaltres Sols! i del Cercle Catòlic d'Obrers. Després d'iniciar-se el conflicte bèl·lic s'havia afiliat a la CNT i a Estat Català. En produir-se el sollevament militar es trobava a Dosrius, on va ser perseguit per les seves idees religioses i on constituí un «Comité revolucionario» amb la finalitat de donar sortida «a las personas de derechas y esconder a muchas otras, cosa que logró». A l'octubre de 1936 ingressà als serveis de patrulla de muntanya com a guàrdia de frontera. El maig de 1937 fou descobert quan intentava passar diverses persones a Andorra i fou empresonat a la Seu d'Urgell. Com a agent de policia fou destinat a aquesta població i a Tarragona. En produir-se la «desbandada roja» passà a França. Conclogué la declaració indicant que no havia comès cap delicte. Malgrat els avals presentats per l'alcalde de Dosrius i pel director del diari *Mataró*, la comissió dictaminà que continués detingut i que se li instruïssin diligències.

Estigué empresonat durant un temps indeterminat a Ondarreta.[1] El 29 de gener

1. «Duré dins de mi, per la vida, / les reixes de la presó. / Només acostant les celles / les veuré contraclaror. / Ones de la mar cantàbrica, / quan em costarà dormir, / sentiré com si a l'oïda / hi tingués un corn marí! / Ones de la mar cantàbrica, / que heu estat l'únic conhort / de les meves nits d'insomni, / d'abatiment i d'enyor! / Ni que triomfi en la vida, / sereu, dintre mi, un conjur, / reixes aniquiladores, / ones que tusten el mur. / Del cel, no en veig les estrelles / —ni de dies, gens d'atzur—. / I de l'amor i la Pàtria, / ni un reflex d'estel pur. / Ondarreta», Esteve Albert, *Camins de Poesia. Un bon tast de poesia d'Esteve Albert*, Argentona, 2014, p. 21.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 280 18/9/19 14:12

de 1941 feu una nova declaració davant el jutge militar de Mataró en la qual amplià el relat anterior. Afirmà que amb anterioritat al cop d'estat militar de 1936 havia estat president del grup fejocista del Centre Catòlic i redactor en cap del *Diari de Mataró*, «de tendencia derechista». Feu el servei militar obligatori a la base aeronaval de San Javier, a Múrcia. El 18 de juliol de 1936 constituí a Dosrius, amb persones de diferents tendències polítiques —entre les quals assenyalava qui n'era l'alcalde i cap de la Falange l'any 1941—, un comitè revolucionari amb la intenció de protegir-se de les incursions de «las patrullas forasteras», i aconseguí així que no s'hi cometés cap assassinat, ni requises, i va «deshalojar» les imatges i els ornaments de l'església, que, posteriorment, hi foren retornats. Més endavant es dedicà «a pasar gente a la frontera», i indicava que tenia certificats de més de cent persones «a las que procuró la evasión sin percibir estupendio alguno». Per fer això es valgué del fet de ser xòfer de les milícies alpines d'Estat Català i, posteriorment, policia de ports i fronteres. Negà haver fet exaccions econòmiques, haver requisat una torre a Dosrius i haver publicat al diari *Mataró.*

Les autoritats militars sol·licitaren informes de l'ajuntament i de la Guàrdia Civil de Mataró. El primer, signat per l'alcalde Joan Brufau i Cusidó i datat el 9 de novembre de 1939, exposava que l'any 1931 Esteve Albert s'havia traslladat a Dosrius per proclamar-hi la República, que havia format part del comitè d'aquesta població i que s'havia retingut la torre de can Terrades, on visqué amb la seva família. Reconeixia que passava persones «de orden a la zona Nacional», però afirmava que «era y es persona separatista y enemigo del Glorioso Movimiento Nacional».

El 20 de gener de 1940, el comandant de la Guàrdia Civil de Mataró explicitava que es valia del seu càrrec a la «Policía roja» per passar persones «de derechas» a França. Concretament, parlava de dos capellans de Barcelona «por cuyos servicios cobró 20.000 pesetas para lo cual y para dorar el servicio los tuvo escondidos en la Central de ESTAT CATALA de Barcelona durante unos dias, hasta que en un camión los acompañó a la frontera». Afirmava que havia dut a terme aquesta mena de serveis diverses vegades «sin que en ninguna de ellas tratara de internarse en dicha Nación». L'esmentat comandant afirmava tenir notícies que havia facilitat menjar a persones de dretes i suposava que també hauria estat a canvi de diners, si bé la falta de col·laboració ciutadana de «los BENEFICIADOS» li havia impedit esbrinar-ho. No deixà d'esmentar que havia exigit diners a una persona i que havia escrit articles antifeixistes a la premsa local.

En un sentit totalment contraposat, l'alcalde de Dosrius i cap local de la Falange, Salvador Claus, en un informe de l'any 1939, declarava que Esteve Albert, amb l'objectiu de «burlar el servicio militar y al propio tiempo para coadyuvar a la salvación de personas de las Derechas», s'allistà com a policia de fronteres per tal de poder passar a fora del país les persones que se sentien perseguides. Confirmava la seva afirmació amb una llista de persones civils i religioses, entre les quals citava un fill d'Eugeni d'Ors.

El delegat d'investigació i informació de la Falange a Dosrius, Rafael Collet,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 281 18/9/19 14:12

certificava el 22 de novembre de 1939 que la intervenció d'Esteve Albert havia permès «escapar de ser presos y tal vez asesinados» a Joan Pinós, president del Sindicat Agrícola Catòlic; Salvador Claus i Joan Munner, regidors de partits de dretes; Pere Sabé i Eugeni Fontseca, de l'esmentat sindicat; Pere Miquel Clavé; Josep M. Fradera Pujol, exdiputat provincial i exalcalde de Mataró, i Rafael Prats, rector de Dosrius.

Moltes persones avalaren documentalment les afirmacions d'Esteve Albert; entre d'altres, l'alcalde de Dosrius, Juan Zamora Pérez de las Bacas, el novembre de 1939. Lluís Vilella Monegal, prevere i organista de la parròquia de Sant Josep de Mataró, donava fe de la seva formació religiosa, de la salvaguarda que havia fet de la població de Dosrius i de la seva tasca passant persones a la frontera «sin admitir retribución de ninguna clase». Concloïa: «Se puede realmente asegurar que aún estando en el campo rojo es de los que más han trabajado para la Causa Nacional». Francesc Viladevall Mora, industrial de Mataró, que a l'octubre de 1937 s'havia afiliat a la Falange a l'Alta Delegación de Cataluña, a Burgos, reconeixia que la intervenció d'Albert, «con exposición de su vida», li havia permès fugir a l'«España Nacional». Tomàs Boixet Pujal, president del Cercle Catòlic de Mataró, l'any 1939 es referia a Albert indicant que la seva capacitat intel·lectual li havia permès fer una gran difusió del catolicisme social —representat per les encícliques de Lleó XIII— «durante la época de la dominación marxista» i indicava, a més, que, «fingiéndose rojo», havia aconseguit infiltrar-se en diversos comitès «con el mero fin de sabotear el movimiento revolucionario rojo». El també mataroní Antoni Fontdevila Soler, tinent d'infanteria destinat a la 3a Bandera de Falange a Càceres, declarava l'any 1939 que ell i el seu pare havien intentat passar a Andorra amb l'ajut d'Albert en dues ocasions. La primera havien estat sorpresos pels carrabiners i en un segon intent ho havien aconseguit. El prevere mataroní Josep Bachs Cortina havia arribat a França, de la mà d'Esteve Albert, l'agost de 1936 «sin aceptar gratificación de ninguna clase». Semblantment succeí amb Francesc Viladevall Marfà, Manuel Torres Rovira, Josep Llavina Cot i Lluís Marfà Clavell. També els llavanerencs Josep Rimbles Bartrés i Manuel Majó Segol reconegueren fets similars.

El 22 de febrer de 1940 se celebrà a l'Ajuntament de Mataró el consell de guerra presidit pel tinent coronel Felipe Azcona. El fiscal indicà que, en no resultar provats els fets que se li imputaven, retirava l'acusació. La sentència fou absolutòria.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010271. TTMT-1.

ALBERT PASTOR, VICENÇ

Caporal de trompetes destinat a la caserna de Mataró. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, a la ronda d'Alfons XII.

Inici de les actuacion: 10 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 282 18/9/19 14:12

Feu una declaració jurada a Mataró, el 10 de maig de 1939, en la qual explicà que estava destinat a aquella ciutat des del mes de novembre de 1925 i que el 19 de juliol de 1936 «me allaba prestando el servicio de mi clase y de cartero del citado Regimiento el que se encontraba al lado del Glorioso Movimiento Nacional y al apoderarse los marxistas del cuartel me obligaron a marchar a mi casa hasta el día 23». Posteriorment fou obligat a reintegrar-se a les seves tasques fins que se li ordenà que marxés amb la columna dal capità Medrano al front d'Osca el 27 de juliol de 1936. Estigué al front fent les tasques «de mi clase» fins que tornà a Mataró el desembre de 1936. El mes de maig de 1937 fou destinat a la plana major de la 38a Divisió, que es trobava de guarnició a Tarragona. Posteriorment estigué destinat a Mataró i a Barcelona, d'on el 24 de gener de 1939 fou evacuat amb la seva unitat fins a la població de Vilajuïga. Posteriorment entrà a França, on fou internat en un camp de concentració i, en ésser alliberat, retornà a Espanya per Irun. Fou interrogat sobre les persones del seu regiment que el 18 de juliol de 1936 havien estat a favor o en contra de l'aixecament militar. Entre les primeres cità tots els caps i oficials del 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Entre els «dasafectos» assenyalà els caps Luis Flores i Eduardo Medrano Rivas, els capitans Ramon Pallarès i Ulpiano Fernández i el tinent José M. Flores.

El 9 de febrer de 1940, la causa fou vista a Barcelona pel consell de guerra, que el posà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 019524. T9-348.

ALEÑÀ VIVES, EUGENI

Edat: 30 anys. Pintor. Nascut a Calella. Solter. Vivia a Mataró al carrer Balmes. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 d'abril de 1939 fou detingut a Mataró i interrogat per la Guàrdia Civil. Reconegué haver estat afiliat a la CNT des dels divuit anys i que «en los primeros días de Movimiento y acompañado de otros amigos se dirigió al pueblo de Llavaneras donde realizaron registros domiciliarios». Entre aquests llocs cità la Torre de Mata, d'on agafaren unes escopetes de cacera, i també estigueren a l'església, on participaren «en la quema de los escasos objetos que quedaban». Dies després anaren a fer guàrdia «a una torre al lado de la playa de Llavaneras, para vigilar e impedir que fuese nuevamente asaltada». Reconegué haver portat un mosquetó que li havien donat al comitè i «un revólver que se lo había dado un tal Martínez» i que, posteriorment, llançà al mar perquè era inservible. El 2 de setembre de 1936 marxà amb la columna Malatesta al front d'Aragó. Participà en les operacions de Belchite i, més endavant, estigué un mes i mig a l'hospital de La Puebla de Híjar. Retornà al

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 283 18/9/19 14:12

front, estigué a Mora de Rubielos fins que el març de 1939, «a la Peña del diablo» (Castelló), es lliuraren a les tropes franquistes «al ver habian sido abandonados por sus Jefes». Arribà a Mataró el 9 d'abril de 1939.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 23 de juny de 1939, el vinculava a la CNT i el considerava «simpatizante de la FAI», a més d'indicar que havia prestat serveis d'armes i que havia marxat amb la columna Malatesta

El processat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 8 d'agost de 1939. Rectificà la declaració inicial feta a la Guàrdia Civil en el sentit que negà haver intervingut «para nada» en l'incendi de l'església de Llavaneres. Afirmà, també, haver evitat que Ramon Arnau, de Llavaneres, fos traslladat a Barcelona «por elementos de aquella ciudad».

El judici se celebrà a Barcelona el 4 de setembre de 1939 i fou condemnat a la pena de dotze anys i un dia de reclusió menor. El 30 de juny de 1942 li va ser commutada per una de vuit anys de presó major.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006147. T9-361.

ALÍS CATÀ, JOAQUIM

Edat: 25 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 21 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 21 d'abril de 1939 fou interrogat, i posteriorment detingut, pel cap de la policia local de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal. Declarà que treballava de teixidor a la fàbrica Gassol de la família Sanfeliu i que, després del cop d'estat militar, des del sindicat se l'assignà a fer guàrdies al domicili particular d'Antoni Sanfeliu, a Canyamars, a fi d'evitar robatoris, incendis o escorcolls. L'1 de gener de 1937 ingressà com a voluntari al cos de carrabiners i fou destinat al front de Madrid, on s'estigué fins a la caiguda de la capital. Va ser empresonat al camp de concentració de Rivas del Jarama, d'on se l'alliberà el 15 d'abril de 1939.

El 7 de juny de 1939, el responsable d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, signava un informe en el qual indicava que Alís havia format part de la guàrdia personal d'Antoni Sanfeliu, que havia marxat voluntari amb la columna Graells i que havia participat en l'incendi i destrucció d'imatges de l'església de Santa Maria.

Fou condemnat en consell de guerra a quinze anys de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008415. T4-240.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 284 18/9/19 14:12

ALSINA MORA, FRANCESCA (Baldíria)

Edat: 53 anys. Mestressa de casa. Nascuda a Argentona. Casada. Vivia a Mataró, a la ronda Prim. Afiliada a la CNT.

Inici de les actuacions: 21 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 21 de juny de 1939 comparegué a la Comissaria d'Investigacio i Vigilància de Mataró Maria Martínez Illa, soltera, de vint-i-quatre anys, denunciant que la seva veïna Francesca Alsina, coneguda pel sobrenom de «la Diria», escandalitzava el veïnat dient que «los Rojos volverán otra vez y la moneda Roja tendrá valor y que los billetes rojos que ella tiene no los entrega; que los Nacionales son unos asesinos que matan por matar». Segons Maria Martínez, això provava que Francesca Alsina era «enemiga y desafecta al Glorioso Movimiento Nacional».

Francesca Alsina fou detinguda i interrogada el mateix dia.

El 6 de juliol de 1939, una vintena llarga de veïns i veïnes de l'encausada signaren una carta en la qual afirmaven que la família de Francesca Alsina era «de conducta decente, regular, apreciada por todos los vecinos y por lo mismo son de orden y ni en lo mínimo rojos».

L'informe de la Guàrdia Civil de 13 de setembre de 1939 incidí en el fet que Francesca Alsina era una «gran propagandista de los rojos», que s'havia afiliat a Esquerra Republicana i que s'havia manifestat en contra del «Glorioso Movimiento Nacional».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 24 d'agost de 1939, remarcava el fet que Alsina era «una persona muy habladora, siempre, aunque se cree que sin intención determinada, se dedica a criticar actuaciones y situaciones».

El 2 d'agost de 1939 l'acusada declarà davant el jutge militar instructor que feia més de vint anys que era membre de la CNT, per tal de poder treballar de teixidora. Negà les afirmacions que se li atribuïen, entre d'altres raons perquè no tenia diners a causa de «la carestía de la vida». Negà conèixer la denunciant i afirmà que en produir-se l'entrada de les tropes franquistes tingué allotjats a casa seva «quince individuos» que en saber que tenia un fill al front de Madrid s'oferiren per tal que pogués retornar, com de fet ho feu, sortint del camp de concentració sense avals.

Mercè Roy Pruna, treballadora i veïna, declarà davant del mateix jutge el 15 de setembre de 1939 que Alsina era «una charlatana que siempre venía de la plaza o de donde iba a trabajar y venía contando lo que le decían o oída por todos los sitios».

El 5 de setembre de 1939, Antoni Simon Caldas —fill de Josep Simon, «asesinado horrorosamente por los rojos»—, juntament amb Victòria Rovira Bassols —que es presentava en un document com a enllaç de diferents grups quintacolumnistes a Mataró—, certificaren que en el moment de ser cridat Simon per anar al front, Francesca Alsina «le ofreció su casa para poder esconderse y no ingresar en las filas del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 285 18/9/19 14:12

ejército rojo», i quan a la fi es veié obligat a incorporar-se, Alsina li aconseguí un destí a la rereguarda «y que debemos de tener en cuenta que sabía perfectamente la ideología de la familia Simón».

El 15 de setembre de 1939, Francesca Alsina sortí de la presó de Mataró, on havia estat des de la seva detenció el mes de juny.

La causa fou vista en consell de guerra el 4 de desembre de 1939, sense que el tribunal trobés «responsabilidad exigible en vía penal». Tanmateix, recomanà a l'auditor que s'imposés a Francesca Alsina «alguna sanción gubernativa».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011326. T9-253.

ALSINA SALVÀ, JOSEP

Edat: 29 anys. Treballador tèxtil. Nascut a Sant Andreu de Llavaneres. Casat. Vivia a Mataró, al Camí Ral. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 13 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 13 de maig de 1939, Enric Borrell Franquesa, «del comercio», denuncià davant la Inspecció d'Informació i Vigilància i Investigació de la policia de Mataró Josep Alsina Salvà. Segons Borrell, els primers dies després del sollevament militar de 1936 Alsina «iba con arma larga por la calle con dirección al cuartel de Artillería, sin que conozca la clase de servicios que realizaba».

La policia es desplaçà al seu domicili, però no el localitzà. Posteriorment, ell personalment es presentà per tal de fer la declaració. Indicà que mai no havia estat afiliat a cap partit polític i sí al Sindicato Fabril Textil, i que posteriorment s'havia integrat a la CNT. A partir del 15 d'agost de 1936 i fins al mes de gener de 1937 va ser «ayudante del encargado de la Central de teléfonos del Cuartel de Artillería» a Mataró. Aquest servei el feia armat amb un mosquetó, que portava a casa seva, d'aquí que el veiessin amb armes pel carrer. Posteriorment, marxà a Barcelona, a la caserna Carles Marx, i allà s'enrolà en una companyia que va marxar a Castelló i després a Madrid fins que caigué la capital. Fou traslladat al camp de concentració d'Àvila fins que va retornar a Mataró.

El primer de maig de 1939, l'empresa Manufacturas Colomer Hnos,. SA certificava que Alsina hi havia treballat des de l'any 1921 fins al juliol de 1936 i que havia tingut «buena conducta y esmero en el trabajo que se le había encomendado».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 9 d'agost de 1939, afirmava que havia portat arma «como miliciano de las Patrullas de Control», però que en desconeixia qualsevol altre detall.

El 6 de setembre de 1939 va comparèixer voluntàriament davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Ginés García Martínez, mecanògraf. Declarà ser secretari del Servei d'Investigació i Informació de FET y de las JONS, donà el seu número de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 286 18/9/19 14:12

carnet d'afiliació i declarà que coneixia Josep Alsina Salvà, «el cual en ningún momento ni antes ni después del Movimiento Nacional cometió ningún hecho delictivo, siendo un sujeto de excelentes condiciones morales y fácil de atraer completamente a la Causa Nacional porque ya la siente». Continuà explicant que si havia estat milicià fou perquè era «un chico que no tenía trabajo y le cegó por ser un poco interesado por el dinero que le pagaran diez pesetas, pero repite que ni es rojo ni nunca ha sentido la causa roja».

El 5 de desembre de 1939, el consell de guerra celebrat a Barcelona declarà que l'acusat no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial» i indicava que havia de ser posat a disposició de la inspecció de camps de presoners i presentats.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009224. T9-443.

ÁLVAREZ SUÁREZ, JULIO

Mestre de taller. Adscrit al Grupo Escuela de Información y Topografía de la caserna de Mataró. Vivia a Mataró, al carrer de Barcelona.

Feu una declaració jurada indicant que havia desenvolupat les seves tasques a Mataró fins a l'arribada de les tropes franquistes.

El 9 de desembre de 1939, a Barcelona, el consell de guerra determinà que en no haver incorregut en cap responsabilitat recurrible per via judicial, se l'havia de posar en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010785. T9-453.

AMARGANT LLOVERAS, JOAN

Edat: 43 anys. Jornaler. Nascut a Maçanet de la Selva. Solter. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 9 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim.

El 10 de novembre de 1939 fou acusat pel delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, d'haver fet serveis amb armes a la ciutat i d'haver marxat al front amb la columna Graells. Un altre testimoni, Rafael Codina, afirmà que es tractava d'un «verdadero extremista por completo desafecto a la causa Nacional y peligrosísimo para la misma».

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona dictava que la causa havia de restar sobreseguda, atès que l'acusat no havia incorregut en responsabilitats exigibles per via penal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011749.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 287 18/9/19 14:12

AMAT CARDONA, SALVADOR

Edat: 31 anys. Mecànic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al Camí Ral. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 11 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'11 de maig de 1939, Narcís Clavell Planas, gerent de la societat Manufactura Ibérica de Lámparas Eléctricas, denuncià davant la Inspecció d'Informació i Vigilància de Mataró que durant els Fets d'Octubre de l'any 1934 Salvador Amat escorcollà el col·legi Valldemia armat amb fusell i pistola. Que durant la guerra havia estat membre del Sindicat de la Metal·lúrgia i que en aquest període havia visitat la fàbrica de làmpades amb altres companys, armat, intentant imposar els seus criteris. Finalment, pocs dies abans de fer aquesta declaració havia estat informat que les operàries de la seva fàbrica que havien format part de l'antic comitè havien avisat les seves companyes, de part de Salvador Amat, per tal que s'inscriguessin a la Falange, «al parecer con la finalidad de introducir en la misma a todo el personal de la fábrica y poder el citado Salvador Amat, desde fuera, ostentar la autoridad que durante el dominio rojo ha ostentado o tal vez otra cualquiera intención».

L'endemà Amat fou detingut i interrogat. Declarà que des de l'any 1931 fins al 1933 havia estat membre i secretari del Partit Radical Socialista. El 1935 passà a formar part d'Esquerra Republicana de Catalunya. Des del 1932 pertangué al Sindicat Metal·lúrgic i Similars de Mataró, que, després del cop d'estat militar de 1936, passà a formar part de la CNT. Ell en fou secretari entre 1936 i 1937. També fou secretari del consell d'empresa de la casa Font y Compañía i vocal del patronat de l'Escola d'Arts i Oficis. Reconegué haver anat l'octubre de 1934, amb altres persones, al col·legi Valldemia, on cercaven armes que no trobaren. Durant la guerra, i com a secretari del Sindicat Metal·lúrgic, estava obligat per la directiva a anar a les empreses a informar dels acords que es prenien i donar instruccions sobre les normes amb què les empreses s'havien de regir. Afegí que durant el mes d'abril de 1939, un membre de la Central Nacional Sindicalista li havia demanat una relació de les empreses metal·lúrgiques que havien estat en l'antic sindicat i que, més endavant, un altre membre de la mateixa Central Nacional li havia demanat que els ajudés a omplir els butlletins dels obrers del ram que s'anaven inscrivint, «actuando el declarante los tres días de mayor afluencia de personal». Precisament, comentant amb els membres de la Central Nacional Sindicalista que no s'afiliaven les obreres de Manufactura Ibérica de Lámparas Eléctricas, acordaren que Amat les informés que calia fer-ho abans que finalitzés el termini.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 26 de juny de 1939, indicava que Amat havia pres part en el Fets d'Octubre de 1934 integrat en un grup armat que va anar cap a Barcelona «sin haber llegado a su destino por haberse dispersado en el camino». També indicà

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 288 18/9/19 14:12

que havia estat vicesecretari del Sindicat Metal·lúrgic i que havia format part del control d'indústries de guerra.

El 9 d'agost de 1939, els responsables de l'empresa Font y Compañia certificaren que Salvador Amat hi havia treballat des del 29 de desembre de 1930 fins al 18 de juliol de 1936, observant bona conducta «y sido respetuoso con sus superiores».

La causa va ser jutjada en consell de guerra a Barcelona el 9 de setembre de 1939 i Amat fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió menor. El 18 d'abril de 1944 li fou negada una commutació de la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002551. T9- 420.

AMAT PUJADES, BONAVENTURA

Sumari instruït pels fets que tingueren lloc a Sant Vicenç de Montalt.

Inici de les actuacions: 18 de desembre de 1941. Consell de guerra sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Mataró.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 028797. T9-204.

AMETLLER FÀBREGAS, JOAQUIM

Edat: 51 anys. Cap del vigilants nocturns de l'Ajuntament de Mataró. Nascut a Hostalric. Casat. Vivia al carrer de la Unió. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 6 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat a Mataró el 6 de febrer de 1939 pel Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte sobre els fets esdevingut a Mataró després del juliol de 1936. Feu recaure les responsabilitats en un grup de la FAI i en el cap d'ordre públic, anomenat «Luis, un tal Raúl y un tal Montserrat». Tots plegats havien imposat «su respeto por medio de las armas». Ametller reconegué haver estat cap dels vigilants nocturns de l'Ajuntament de Mataró des de l'any 1933 fins a l'entrada de les tropes franquistes. També admeté haver declarat en el judici que se celebrà a Barcelona contra els militars de la caserna mataronina que s'havien sollevat el 18 de juliol de 1936.

El 14 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a cap d'informació de la Falange, declarava que Ametller estava afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya, que era cap dels vigilants nocturns de l'Ajuntament de Mataró i que no havia tingut cap actuació sindical ni política.

El 18 de febrer de 1939, Ginés García Martínez, mecanògraf, descrivia Ametller com un «individuo apolítico fiel cumplidor de sus deberes como jefe de los vigilantes nocturnos».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 289 18/9/19 14:12

El 17 de febrer de 1939, Lluís Briansó Anglès, comerciant, declarava que Ametller era un «individuo de izquierdas moderado» i que saludava «con el puño en alto» en els mítings i manifestacions de caràcter «izquierdista». També afirmava no tenir coneixement que hagués participat en actes delictius.

El 23 de febrer, Ametller fou interrogat pel jutge militar de Mataró. Reconegué haver format part d'Esquerra Republicana de Catalunya des d'abans de l'any 1934, però que «tan pronto vio los diparates que estas organizaciones cometían dejó de pertenecer a la misma». Després del triomf del Front Popular, a proposta de l'alcalde Cruxent, acceptà fer-se càrrec del comandament de la Guàrdia Municipal. En produir-se el cop d'estat el juliol de 1936, les autoritats militars desarmaren l'esmentada guàrdia. Al cap d'un mes, Jaume Lluís es feu càrrec d'aquest cos com a «Jefe General» i Ametller restà com responsable dels vigilants nocturns. El jutge li preguntà sobre els objectes que havien estat saquejats de les esglésies i convents i que s'havien dipositat a l'Ajuntament. Ametller respongué que un funcionari municipal, anomenat Gabriel Plans, n'era el responsable.

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 8 de març de 1939 i Ametller fou condemnat a reclusió perpètua. Posteriorment, la pena li fou commutada per la de catorze anys i vuit mesos de presó, i va sortir en llibertat el 22 de gener de 1943 de la presó de San Miguel de los Reyes. L'any 1948 sol·licità l'indult total.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000500. TTMT2 170.

ANDREU VILARÓ, EDUARD

Edat: 32 anys. Comptable. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Isidor. Afiliat a Acció Republicana de Catalunya i a la UGT.

Inici de les actuacions: 31 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut el 31 de març de 1939 i interrogat pel cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal. Respongué que abans del 18 de juliol de 1936 havia estat membre d'Acció Catalana Republicana i que, després d'aquesta data, s'havia afiliat al Sindicat de Banca y Borsa, controlat per la UGT. També indicà que fins a la data del sollevament militar havia treballat a la Compañía Financiera y Fiduciaria Arnús Garí, de Barcelona. Durant els fets de juliol de 1936 estigué uns vuit o deu dies sense anar a Barcelona, per problemes de comunicació, fins que es restablí la normalitat i continuà amb la seva feina. L'abril de 1938 fou mobilitzat i enquadrat com a mecanògraf a la 60a Brigada, amb la qual prengué part en les operacions de l'Ebre fins a la retirada de les tropes republicanes. Restà en aquesta unitat fins que el 23 de gener de 1939 se'n separà i anà a Mataró, on restà amagat fins a l'arribada de les tropes franquistes. Des del desembre de 1937 fins a l'abril de 1938 fou regidor de l'Ajuntament de Mataró «por imposición de su partido de Acción Catalana». En l'exercici d'aquest càrrec es dedicà a l'elaboració dels pressupostos. També

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 290 18/9/19 14:12

fou delegat del cementiri municipal i secretari d'Acció Catalana. Negà qualsevol responsabilitat en la destrucció de l'església de Santa Maria.

Malgrat aquestes afirmacions, l'interrogador feu constar que, segons les declaracions de «Ximénez» i «Xena», s'hauria «ensañado en la destrucción de la Basílica de Santa María y de haber actuado siempre como propagandista de los rojos».

L'1 d'abril de 1939, Pere Xena Tàpias i Josep Ximénez Castellà desdigueren davant el jutge militar d'instrucció aquesta versió dels fets atribuïda pel cap de la policia municipal. Sobre el saqueig de Santa Maria, aquest darrer afirmava que «no le consta respecto a la profanación y destrucción de la Basílica Parroquial de Santa Maria, si bien dados sus sentimientos religiosos no le considera capaz de haber tomado parte en tal hecho».

El juny de 1939 es produí un incident que tingué per protagonista l'encausat. El dia 9 d'aquest mes, el comandant de la guarnició local informava el jutge militar de Mataró que el dia anterior Eduard Andreu Vilaró havia estat detingut «por no saludar al Estandarte de la Fuerza del Ejército cuando iban desfilando».

El 25 de juliol de 1939, Andreu declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Digué que, si havia acceptat el càrrec de regidor municipal, havia estat amb la intenció de protegir la casa de Jaume Ramos Barbena, en la qual hi estigué amagat el seu fill, durant dinou mesos, per haver desertat de l'exèrcit republicà. En aquesta casa també s'hi reunien «personas afectas al G.M.N. en responsabilidad», i cità Emili Albó, Ginés García, Joan Masjuan i Josep Cuadrada. Amb referència al tema de la salutació a la bandera, explicà que es trobava a la Riera, a l'altura del Carrer d'En Pujol, i sentí que es cantava el «Cara al sol» davant de l'Ajuntament i que en veure uns soldats que baixaven, ell no feu la salutació. Afegí, tanmateix, que «siempre ha saludado la Bandera Nacional» i referí que tot i que, quan passava el banderí d'una companyia militar «no debia saludarse, no obstante el declarante saludó como lo hizo todo el mundo».

El 23 d'agost de 1939, Joaquim Ramos Barbena signà una llarga declaració adreçada al jutge militar d'instrucció de Mataró en la qual relatava que Eduard Andreu Vilaró era «un ferviente católico», portant del Sant Crist, soci del Fomento Mataronés i membre de l'Acadèmia Musical Mariana, «por lo que defendiendo sus ideales religiosos» el 6 d'octubre de 1934 notificà a l'Ajuntament l'intent d'incendi de l'església de Santa Maria i participà en la seva extinció. Confirmà que, durant l'etapa republicana, havia estat coneixedor que en el domicili de Ramos s'amagaven el seu fill i el jove Ramon Farreras, que no s'havien incorporat a files en ser cridats, i que «de todo ello tuvo conocimiento y nos prestaba su concurso el joven Eduardo Andreu».

El 9 de setembre de 1939, un responsable de l'empresa S.A. Arnús Garí certificava a la germana d'Andreu que «no es cierto que su hermano haya participado [...] en el Comité de Control de este Banco».

El 14 de setembre de 1939 testificà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció, Josep Cuadrada Calvó, «del comercio». Declarà que coneixia Andreu i que «era de sentimientos católicos aun cuando ya en alguna ocasión hacia política en

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 291 18/9/19 14:12

plan de izquierdas». També digué que havia estat membre de l'Ajuntament des de finals de 1937 fins a mitjan 1938, «cuando ya habían pasado todas las cosas revolucionarias». Per explicar que en algun moment intentés justificar l'atac a les esglésies tot i tenir amistat amb sacerdots, Cuadrada conclogué que «era un individuo postinero que se conoce que creía que con la revolución roja iba a llegar a medrar».

El consell de guerra celebrat a Barcelona el 4 de desembre de 1939 acordà posar-lo en llibertat per no haver «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Tanmateix, acordà que havia de quedar subjecte a la Llei de Responsabilitats Polítiques.

El 20 de març de 1943, l'auditor de guerra de Barcelona declarà que calia arxivar totes les diligències efectuades.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient el 30 d'agost de 1944. Fou sobresegut el 12 de setembre del mateix any «por resultar él mismo, lo propio que sus familiares, totalmente insolventes».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 6793/426. T9-473.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 3494. TRP5-30.

ANGLADA DARBRA, SALVADOR

Edat: 23 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, a la ronda d'Alfons XII. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 d'abril de 1939 fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró. Reconegué haver-se afiliat a la CNT després del cop d'estat militar del juliol de 1936 i haver marxat amb la columna Malatesta el primer de setembre del mateix any cap a Belchite. Havia pres part en les ofensives de Sillero i Terol, «desde cuyos frentes mandaba articulos para publicar en el periódico "Libertad" de Mataró, excitando a las masas para combatir a los Nacionales, como así lo hacía de palabra a sus compañeros, pues su ideal en aquellos momentos no eran otros que los comunistas». Ascendí a furrier fins que, un mes abans de la caiguda de l'exèrcit republicà, marxà a Requena (València), on restà amagat fins a l'entrada de les tropes franquistes. Durant l'interrogatori reconegué que un altre soldat de Mataró, Nicolau Arnau, havia assassinat «a un muchacho del reemplazo de mil novecientos cuarenta durante la retirada desordenada de Aliaga». Denuncià també «un tal Faraon», del carrer de Balmes de Mataró, que li havia dit que tenia por per haver participat a l'incendi d'un convent.

El sumari inclou la transcripció al castellà de tres articles d'Anglada publicats a *Llibertat* els dies 28 de setembre,[2] 25 de novembre i 3 de desembre de 1936.

2. «A todos los hombres libres de Cataluña y de España, a todos los hermanos del ideal nos cabe por ir al frente de combate, por apuntar nuestros fusiles allá donde vimos

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 292 18/9/19 14:12

El maig de 1939, el metge forense —probablement Cruzate— signava un document segons el qual Salvador Anglada estava afectat de «dermatitis ulcerosa que le invade ambos muslos y antebrazos, lesión crónica y de larga fecha de existencia».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 3 de juliol de 1939, sols afegia a les dades anteriors que Salvador Anglada havia assolit el grau de sergent durant la seva estada a l'exèrcit.

El 3 d'agost de 1939, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Negà que hagués presenciat l'assassinat de cap soldat, si bé tot el batalló atribuïa el fet a Nicolau Arnau. També negà que «excitara a sus compañeros de Batallón» i que hagués tingut cap graduació a l'exèrcit republicà. Reconegué haver estat l'autor dels articles publicats a *Llibertat*.

El consell de guerra tingué lloc el 18 d'agost de 1939 a Barcelona. Fou condemnat a sis anys i un dia de presó major.

El 30 de juny de 1942, les autoritats militars li negaren la commutació de la pena per una de menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000338. T9-487.

ARCUSA FAIGES, MANUEL

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encar-

---

una sociedad nueva más justa y humana. Hermanos que habéis vivido unas jornadas tenebrosas con la represión contra la clase hobrera, cuando el obrero, por el solo hecho de luchar por la emancipación era perseguido con odio feroz: hermanos que habéis vivido las racias que la Policia practicaba en las barriadas obreras encadenando hombres dentro de las podridas mazmorras sin piedad ni consideración de ninguna clase, hermanos que habéis vivido los crímenes del 6 de Octubre y sin estos otros que no vale la pena recordar porque están en la memoria de todos, de todos los que conocemos el alma del Fascismo español. A hora estamos en el periodo más criminal del Fascismo. Dos ejércitos uno que lucha por el crimen y el saqueo y el otro que lucha por la emancipación proletaria, por las prosperidades de todos los pueblos por la paz. Dos morales, la una termina al ver las victorias que obtiene sobre ellos el ejército de la libertad poseedor de una gran moral. Estos canallas se creen también nobles y no saben lo que es nobleza, mientras esto es lo que abunda entre los milicianos en gran cantidad, porque nosotros al luchar damos la cara contra estos cobardes que se esconden y mientras asesinan mujeres y niños van diciendo que quieren llevar España por caminos de paz y prosperidad. Es para todo esto, hermanos que se tiene que luchar. Por la libertad y al derecho a la vida de nuestras mujeres y de nuestros hijos, hemos de combatir el Fascismo hasta exterminarlo, tanto desde los frentes como desde la retaguardia. Viva la libertad. SALVADOR ANGLADA. Miliciano de la Columna Malatesta.»

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 293 18/9/19 14:12

tados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No s'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

ARENALES CARLES, ANDREU

Edat: 38 anys. Ferroviari. Nascut a Girona. Casat. Vivia a Mataró, a l'estació.

Inici de les actuacions: 3 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 d'agost de 1939 comparegueren a la Comisaría de Investigacion y Vigilancia de Mataró Antoni Broto Pàmies, ferroviari, i Pere Xena Tàpias, «Agente Cooperador de esta Comisaria», per denunciar Andreu Arenales. Segons els denunciants, Arenales era d'extrema esquerra i «furibundo separatista». A més d'això, l'acusaren d'haver anat «en diferentes ocasiones al campo de la Bota a presenciar los asesinatos que las hordas rojas cometían en las personas de orden […] llegando a mofarse de la forma en que quedaban las pobres víctimas».

El 25 d'agost de 1939, el jutge militar d'instrucció a Mataró interrogà l'acusat. Negà haver estat en cap organització política i haver anat mai al Camp de la Bota i, per tant, haver pogut fer cap mena de burla. Atribuí la denúncia a les enveges «que siempre han y en toda época existido para ocupar uno u otro puesto».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 20 de setembre de 1939, repetia les mateixes acusacions que els denunciants.

El 28 de novembre declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el denunciant Pere Xena, cuiner. Segons ell, «el encartado por las mañanas comentaba en la Estación tales hechos diciendo que había presenciado los fusilamientos que los rojos hacían en el Campo de la Bota y que incluso en tales comentarios himitaba los jestos y hactitudes en que quedaban las víctimas, todo ello en aspecto burlón».

En canvi, Pedro Bosque Marco, també ferroviari, declarava el 3 de juny de 1942 que mai no havia sentit a l'acusat fer cap comentari d'aquest tipus. Sols havia sentit comentar-ho a Xena i Broto. Reconegué que Arenales era d'esquerres, però sense saber si estava afiliat a cap partit o organització sindical.

La causa fou vista en consell de guerra celebrat a Mataró el 10 de desembre de 1942. Presidí el coronel d'artilleria José Yanguas Elorz. Actuà com a fiscal Antoni Roger Baró i com a defensor el tinent Celestino Moriyón García. El fiscal sol·licità la pena de dotze anys i un dia de reclusió menor. La sentència es dictà el 19 de desembre del mateix any. El tribunal reconeixia que no es podia assegurar que l'acusat hagués presenciat les execucions i tampoc que hagués fet les manifestacions que se li imputaven. La sentència fou, doncs, absolutòria.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 027379. T9-243.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 294 18/9/19 14:12

ARENAS GUALBA, FRANCESC D'A.

Edat: 38 anys. Capità de complement d'artilleria. De professió civil farmacèutic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, a la plaça de Cuba. Vinculat al Círculo Tradicionalista de Mataró. «Obligado por las circunstancias, s'afilià a la CNT.»

Inici de les actuacions: 17 de gener de 1939. Procediment sumaríssim. Auditoria de Guerra de la 7a Regió Militar.

El 28 de novembre de 1938, Arenas feu a Burgos una declaració jurada en la qual indicà que el 19 de juliol es trobava destinat al Centro de Movilización y Reserva n.° 7 de Barcelona i que residia a Mataró exercint, com a civil, de farmacèutic. El 19 de juliol de 1939, a les quatre de la matinada, tingué un escorcoll a casa seva per part «de los policías de la Generalidad». Li trobaren tres pistoles que tenia amb les llicències corresponents. Li foren comissades i ell restà detingut. Va ser portat pels seus captors en direcció a Barcelona, però en arribar a Montgat «el populacho había construido barricadas», per la qual cosa els policies que l'acompanyaven optaren per deixar-lo en una comissaria de Badalona. En els dies posteriors va passar per la comissaria de policia de Barcelona, el Palau de Justícia i, finalment, ingressà a la presó Model. El 23 de novembre fou portat davant del Tribunal Popular n.° 2 que presidia un tal Pinilla. El fiscal li preguntà si tenia idees dretanes i ell respongué afirmativament. Fou condemnat a pagar una multa de cinc mil pessetes i, després de fer-la efectiva, restà en llibertat. Després d'aquests fets romangué amagat en diversos domicilis fins al setembre de 1937 i desenvolupà la seva professió civil de farmacèutic. El novembre de 1937 es presentà voluntari al Comité de Educación Militar de Cataluña per actuar com a instructor. Sentint-se amenaçat, es refugià entre Cerdanyola i Girona. A l'abril de 1938, en una expedició de fugitius, marxà cap a França. A Perpinyà es presentà «a los agentes de la España Nacional», que el trameteren a Irun i d'allí a Sant Sebastià i a Burgos. Finalitzà la declaració sol·licitant que no s'inscrigués la seva incorporació a les tropes franquistes en el *Boletín Oficial del Estado*, atès que tenia tota la família a «la zona roja».

Tornà a declarar a Valladolid el 19 de gener de 1939. Explicà que havia passat els Pirineus amb un guia que li havia cobrat mil pessetes i que la família havia de pagar-ne dues mil més una vegada consumada la fugida. Fou jutjat a la mateixa ciutat el 28 de gener de 1939 i condemnat a la pena de «seis meses y un día de prisión correccional con la accesoria de suspensión de todo cargo y derecho de sufragio durante el tiempo de la condena».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000067. T9-325.

ARNAU SALAS, SALVADOR (Guineueta)

Edat: 39 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Benet.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 295 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 3 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de juny de 1939, Joan Oliveres, de Mollet, denunciava davant la Guàrdia Civil de Vic que el sergent Salvador Arnau, del batalló disciplinari de l'exèrcit republicà Base 8.ª C.C. n.º 10 3.ª Compañía, en produir-se la retirada «ante el empuje de nuestro Glorioso Ejército, arrojó al río a un soldado de dicho Batallón que por hallarse enfermo no podía seguir al resto de la fuerza, el que falleció, los soldados que constituían dicho Batallón eran de los tildados de fascistas y elementos de orden».

La Guàrdia Civil de Mataró inicià la recerca i el 9 de novembre de 1939 interrogà Joan Vilarrasa Sugrañes, que vivia a Sant Andreu de Llavaneres. Vilarrasa explicà que conegué Salvador Arnau l'any 1937 pel fet de trobar-se presoner en el batalló disciplinari que estava ubicat a Torres del Bisbe (Osca), on Arnau era sergent de cuina i, més endavant, sergent de la 3a Companyia, «que estaba tildada como Fascista». Afegí que mentre Arnau estigué destinat a la cuina «les daba escasa y mala comida y tanto se distinguió en ello y por lo mucho que robó fue destituido el destino de cocinero». Posteriorment foren destinats a Sabayés i en aquest punt s'incrementaren els maltractaments per part dels sergents i els caporals «pegando con palos; bofetones y puntapiés, inhumanos ya que les hacian dormir en el calabozo, y sin mantas después de un trabajo de nueve horas y media, culminando todos estos malos tratos con el asesinato de seis disciplinarios, tales como el de Aguilá Ximénez, vecino de Mataró. Vilarrasa acusà dels assassinats uns oficials, però retragué a Arnau «sus malos tratos a los disciplinarios».

Posteriorment, Salvador Arnau fou detingut i interrogat. Explicà que abans del cop d'estat militar no havia estat afiliat a cap partit polític ni organització sindical. Que el 27 de setembre de 1936 s'allistà a les milícies a Barcelona, s'enrolà a la Columna Dimitrof i partí cap a Madrid, on s'estigué uns set mesos fent de carter mentre la columna era al front. Retornà a Mataró. Sol·licità un nou destí i li fou assignat el Batallón Disciplinario n.º 10, al qual s'incorporà amb la graduació de sergent. Van ser destinats a Torres del Bisbe amb 250 «presos disciplinarios, al objeto de hacer carreteras en el referido pueblo». Aquí s'hi estigué fins al gener de 1938, en què foren destinats a Sabayés amb els mateixos presoners. En principi fou nomenat «Subayudante del Batallón, que se cuidaba del suministro, durante este periodo mandó algunos articulos alimenticios a casa». Reconegué que en aquest destí es maltractava els presoners, «donde se les pega con la mano así como en las vejaciones, terminando con el fusilamiento de cuatro o cinco individuos de los tildados como fascistas». Responsabilitzà d'aquests actes el capità Lucio Muñoz Ochoa i Miquel Trias, de Barcelona, que en el moment de la declaració es trobava a la Legió Francesa, digué que havia assassinat el mataroní Aguilà Jiménez.

Sobre el succés del soldat que havia estat llançat al riu perquè no podia continuar la marxa, Salvador Arnau explicà que a la població lleidatana de Castellnou el comissari Enric Canadell, de Barcelona, «estaba dando grandes voces a un pri-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 296 18/9/19 14:12

sionero» i, posteriorment, s'assabentà que el soldat havia mort. Continuà el seu relat indicant que, després de la retirada d'Aragó, s'havia afiliat al «Partido Socialista Unificado ya que de este modo era la unica manera de cobrar como Sargento». En produir-se la retirada marxà cap a França, d'on retornà i fou ingressat en els camps de concentració de Reus i d'Horta fins que fou alliberat. El mateix dia 9 de novembre fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'alcaldia, signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 21 de novembre de 1939, manifestava que Salvador Arnau era de «pésimos antecedentes y de conducta malísima tanto pública como privada». El 9 de novembre de 1940, en declaració davant el jutge militar d'instrucció, Josep Sabater Sala digué que Salvador Arnau «sustrajo el dinero del cajón del Café Clavé», si bé desconeixia la seva participació en els assassinats que se li imputaven.

Josep M. Jutglar Martí, «practicante de farmacia», de Mataró, declarà que havia estat detingut i portat al batalló disciplinari on es trobava Salvador Arnau. Digué que amb ell «se le llevó bien», si bé als presos els tractava igual que ho feien la resta de sergents. Explicà que estigué a l'esmentat batalló sis mesos i mig i que durant aquest període no tingué cap notícia que es pegués o s'assassinés ningú.

Sobre aquest mateix punt, el 10 d'agost de 1939, Joan Jutglar Soler, auxiliar de farmàcia, signava una declaració manuscrita a instància de la mare de Salvador Arnau, en la qual relatava els fets següents. El 17 de juliol de 1937, la policia local de Mataró havia arrestat a la clínica La Aliança el seu fill Josep M. Jutglar Martí per no haver-se incorporat a files amb la seva lleva. La família estigué prop d'un mes sense saber-ne res, fins que Arnau es presentà a casa seva avisant-los que el dia anterior havien portat el seu fill al batalló disciplinari —que es trobava al castell de Montjuïc—, i afegí que ell era el sergent de cuina i que faria tot el possible per alleugerir el seu captiveri. Segons Jutglar pare, el seu fill no va passar gana i Arnau intentava donar-li «algún chusco a más de la ración». Afirmà també Joan Jutglar que, «gracias a sus artimañas [les de Salvador Arnau], podíamos entrar en el castillo y llevarle lo que le hacía falta según nuestras posibilidades». També exposà que havien intentat retribuir Arnau, cosa a la qual ell es negà dient que ho feia «llevado por su buen corazón y no estar conforme con el régimen y sus procedimientos».

El 13 de novembre de 1939, Josep Montserrat Cuadrada certificà que en les eleccions de 1932, 1933 i 1934 Salvador Arnau «contó como agente a sus órdenes y al servicio de la Coalición Antimarxista […] que se portó caballerosamente al lado de las personas de orden».

El 4 de març de 1940, l'acusat declarà davant el jutge militar instructor. Negà rotundament la seva participació en la mort del soldat i donà noms de soldats adscrits al batalló disciplinari per certificar-ho. Atribuí la responsabilitat al comissari Enric Canadell.

El 6 d'octubre de 1940, l'acusat prestà declaració davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Reconegué haver estat condemnat per delicte comú l'any 1935, i que complí quatre mesos de condemna. Sobre les acusacions formulades, sols ac-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 297 18/9/19 14:12

ceptà no estar «seguro de no haber maltratado de palabra a alguno de ellos», referint-se als membres del batalló disciplinari.

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 5 d'agost de 1942 a la caserna d'artilleria de Mataró. Presidí el tribunal el coronel José Yanguas Elorz. El fiscal sol·licità vint anys de reclusió major. La defensa sol·licità la pena mínima de reclusió major. A la fi de la vista, el president li preguntà si volia fer alguna al·legació i Arnau contestà que havia retornat a Espanya des de França i ingressat en un camp de concentració, ja que ell era «de los que no se habían manchado las manos de sangre».

La sentència es dictà el mateix dia i Arnau fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal. El mateix tribunal negà la possibilitat de commutar la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 018760. T9-300.

ARROYO GONZÁLEZ, EMILIO

Tinent d'artilleria.

En una declaració jurada exposà que estava destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró des de l'any 1932 i que «Se alzó en armas el 19 de Julio de 1936, contra el Gobierno de la Republica», i fou detingut el dia 20 i portat amb la resta d'oficials al castell de Montjuïc, i el dia 27 de juliol al vaixell *Uruguay,* on fou jutjat per un delicte de rebel·lió militar i condemnat a la pena de trenta anys. Fou empresonat a la Model fins al juny de 1937, i posteriorment a la presó de Figueres, fins al 8 de febrer de 1939, en què fou alliberat per les tropes franquistes.

El 23 de maig de 1939 es conclogueren les investigacions «sin declaración de responsabilidad».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 12740/658. T9-338.

ASTORT CASANOVAS, MANUEL

Edat: 58 anys. Espardenyer. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Quintana. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 31 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 31 de maig de 1939 va ser detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró davant les acusacions que indicaven que «se destacó en su actuación durante el dominio rojo». Declarà que després del sollevament militar s'afilià al Partit Socialista i a la UGT. Més endavant s'allistà voluntari a «las milicias rojas» i feu serveis armat amb fusell i pistola a la caserna d'artilleria, on s'havia instal·lat el comitè, i també al mercat, «al objeto de mantener el orden en las aglomeraciones del personal cuando iban a las compras». Indicà que es trobava a les ordres «de un tal Roch» que feia les funcions de comissari.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 298 18/9/19 14:12

El mateix dia fou interrogat per la Guàrdia Civil Jaume Molins Llovera, carreter. Digué que coneixia Astort des d'abans del juliol de 1936. Confirmà la seva militància al Partit Socialista i que havia prestat serveis d'armes amb fusell i pistola, i que «lo vio como sacaban objetos de la Iglesia de San Simón y en unión de sus compañeros los quemaban en las inmediaciones de la referida Iglesia, entre los objetos que quemó recuerda perfectamente eran cuadros de santos y otros varios muebles, también vio que sacó un cocodrilo disecado y lo llevó a la barricada donde prestaba servicio».

L'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 5 de setembre de 1939. Acceptà el contingut de la declaració inicial que havia fet davant la Guàrdia Civil, però matisà que no havia entrat a formar part de les milícies fins al mes de novembre de 1936. Digué, també, que no havia participat en cap dels fets vandàlics ni revolucionaris que s'havien esdevingut a la ciutat i que sols havia fet les guàrdies que se li havien ordenat. Afirmà que si s'allistà a les milícies fou perquè estava sense feina «y para poder así percibir las diez pesetas diarias que les daban». Per justificar aquesta situació, lliurà un document en el qual s'indicava que estava a l'atur des del primer de maig de 1936.

La causa fou vista i sentenciada el 20 de setembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 1, que el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal. El 19 d'abril de 1943 fou posat en llibertat condicional.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011748. T9-401.

ARRUFAT SOLSONA, LEANDRE

Edat: 38 anys. Auxiliar d'oficines de la marina civil. Nascut a l'Aleixar (Tarragona). Casat. Vivia a Mataró, al Camí Ral.

Inici de les actuacions: 15 de febrer de 1939.

El 15 de febrer de 1939 feu una declaració jurada en la qual indicava que el juliol de 1936 estava destinat a la Subdelegación Marítima de Mataró des de l'any 1933. Prestà els seus serveis en aquest organisme fins al 25 de gener de 1939. Explicà que des d'aquest dia fins al 27 de gener, en què entraren les tropes franquistes, s'amagà per tal d'evitar que fos obligat a evacuar la població per la força com li havia ordenat «el llamado Comandante Militar del Puerto». Quan aquest hagué marxat, es presentà a l'Ajuntament «a las dos de la tarde, donde esperó a las tropas Nacionales que liberaron la ciudad a las 17 horas del mismo día, presentándose inmediatamente y ofreciéndose a la primera Comisión gestora que se constituyó.

El 14 de febrer de 1939, el secretari municipal de Mataró, Josep Solà Sanfeliu, certificava que Leandre Arrufat havia «observado buena conducta y es afecto al Glorioso Movimiento Nacional».

El 22 de març de 1939, l'auditor de guerra de Catalunya certificava que, en no

haver-hi «méritos para intensificar la instrucción», calia cloure les diligències «sin declaración de responsabilidades».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000002. T9-381.

AYMERICH ESTEVE, BONAVENTURA

Edat: 49 anys. Jornaler. Nascut a Malgrat. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Amàlia. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 16 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut pels inspectors de la comissaria de policia de Mataró. «Según referencias facilitadas por Agente cooperador de esta Oficina Don Pedro Xena Aymá», havia estat militant de les organitzacions d'extrema esquerra, havia prestat serveis d'armes i havia marxat voluntari amb la columna Graells, i era membre del Comitè de Control.

Aymerich fou detingut l'11 de juny de 1939 i interrogat. Confessà que, des de sis mesos abans del cop d'estat de 1936, pertanyia al partit socialista i a la UGT. Reconegué haver prestat serveis d'armes, però no ser membre de cap comitè.

L'informe de la Guàrdia Civil de Mataró de 20 de setembre de 1939 indicava que Aymerich havia format part del «Comité de la Colectivización de espectáculos públicos» i havia estat voluntari de «las Milicias pasivas».

Bonaventura Aymerich declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el dia 12 de setembre de 1939. Reconegué que havia actuat com a milicià durant vuit dies i afirmà que no havia participat en cap escorcoll ni detenció. Explicà que s'havia afiliat al Partit Socialista perquè volia accedir a una plaça de «guarda viñas». Es va fer milicià i va anar al front «por las necesidades que pasaban en su casa». Sobre la seva vinculació al món dels espectacles, exposà que se li havia presentat la disjuntiva d'estar a la fàbrica o amb els espectacles. Ell havia triat la segona opció, atès que en els espectacles, treballant sols el diumenge, guanyava el mateix o més que a la fàbrica i, a més, li restava temps lliure per a treballar un tros de terra que posseïa.

El consell de guerra, celebrat a Barcelona el 5 de desembre de 1939, acordà posar-lo en llibertat i a disposició de la «Inspección de Campos de Concentración y prisioneros presentados» per no haver «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010411.T9-457.

AYUSO CÁNOVAS, MANUEL

Edat: 25 anys. Paleta. Nascut a Estepona (Màlaga). Casat. Vivia a Mataró, al Carrer d'En Pujol. Afiliat a la CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 300 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 10 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut pels inspectors de la comissaria de policia de Mataró el 10 de juny de 1939. En l'interrogatori negà tots els càrrecs i sols admeté que, des de l'any 1931, era membre de la CNT.

Les acusacions que se li havien formulat eren les de portar armes, haver participat en l'incendi d'esglésies i tenir amistat amb els conductors del «coche fantasma». Tot això ho tornà a negar en un escrit fet des de la presó de Mataró el 17 de setembre de 1939.

El metge Francesc Barbosa Pons declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró, el 21 de setembre de 1939, que la família d'Ayuso «respiraban el ambiente marxista», però afirmà no conèixer cap activitat política ni social de l'acusat ni cap intervenció revolucionària, més enllà d'haver anat com a voluntari al front.

El mateix dia, Josep M. Mestres Simon Coll, oficial del jutjat municipal, declarava davant la mateixa instància que coneixia Ayuso «por razón de vecindad», que mai no havia participat en cap fet delictiu o revolucionari i que si havia anat voluntari al front havia estat per les pressions que rebé del «sindicato de la Construcción al cual perteneció, para fortificaciones».

El consell de guerra celebrat a Barcelona el 5 de desembre de 1939 acordà posar-lo en llibertat per no haver «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010406. T9-467.

AZNAR ANTORAN, TEODORO

Edat: 44 anys. Maquinista. Nascut a Saragossa. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de la Unió. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 13 d'abril de 1941. Consell de guerra sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el 13 d'abril de 1941. Traslladat a la presó de Barcelona i, posteriorment, de nou a la de Mataró, d'on sortí en llibertat condicional el 10 de setembre de 1941.

El 25 de març de 1942 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció de Mataró. Declarà que havia arribat a la ciutat l'any 1931 i que s'havia afilitat a un partit «que no estaba de acuerdo con la CNT llamados los TRENTISTA». Explicà que quan esclatà la guerra «siguió haciendo su vida ordinaria trabajando en casa de Doña Mercedes de Queral». Que formà part del «Comité de Control de la misma como técnico» i que va ser mobilitzat pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes, raó per la qual no s'incorporà al front. L'any 1940 va ser depurat com a tècnic de fabricació de paper i destinat al batalló de treball núm. 70 que hi havia a Figueres. Emmalaltí i necessità una intervenció quirúrgica, i per això fou destinat a un hospital disciplina-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 301 18/9/19 14:12

ri que hi havia al carrer de Tallers de Barcelona, on restà fins al 8 de gener de 1941, en què fou posat en llibertat fins que tornà a ser detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el mes d'abril del mateix any.

El 16 de novembre de 1940, la firma Mercedes de Caralt certificà que Aznar era una persona «cumplidora» en el treball. Que havia treballat a l'empresa des de l'any 1931 fins a la seva detenció i que durant «el período rojo [...] no tomó parte alguna contra mí ni contra mis hijos».

El 18 de gener de 1941, el cap de servei de l'hospital disciplinari de «Talleres» feu també un informe favorable de l'encausat.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 de juliol de 1941, indicava que Aznar havia estat membre de la CNT i president del «Sindicato Ramo Cartón y Similares», que havia format part del comitè de comissos de la casa Fábregas Hnos., ingressat voluntari a les milícies antifeixistes i portador de pistola. Segons Mestres, no havia estat mobilitzat «debido a que él mismo se asignó el cargo de químico en la razón social antes aludida».

El 24 de juliol de 1941, sis persones «de inmejorables antecedentes y solvencia» feien constar que Aznar «siempre condenó las salvajadas de los rojo-separatistas en todos los momentos que tuvimos trato con él durante la tiranía marxista».

El 27 de març de 1942, Joan Recto Serra, fuster, declarava davant el jutge militar d'instrucció a Mataró que Aznar era d'esquerres, però «muy moderado». Digué també que li constava que no era milicià i que no l'havia vist mai amb armes «ni por la calle ni en casa, donde iba el declarante algunas veces».

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 7 de novembre de 1942. El fiscal proposà una pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal pel delicte d'auxili «a la rebelión militar». Però el mateix fiscal demanà que li fos commutada per la pena de sis anys de presó menor. Com que el processat i el seu advocat hi estigueren d'acord, quedà sentenciat a aquesta pena i el tribunal dictà que «deberá ser puesto inmediatamente en situación de prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 026197. T9-388.

BACHS PERA, ANTONI

Edat: 39 anys. Cambrer. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Francesc d'Assís. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 21 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil a Mataró el 21 de març de 1939. Declarà que abans del sollevament militar havia estat president del Sindicat de Cambrers, vinculat a la CNT, del qual també va ser secretari. El sollevament militar el sorprengué a Canet de Mar. Un mes després es traslladà a Mataró i treballà a la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 302 18/9/19 14:12

Unió de Cooperatives com a cambrer. El juliol de 1937 es feu càrrec de la direcció de l'Hotel Montserrat, que estava col·lectivitzat. Fou delegat del Comitè del Ram de l'Alimentació i, més endavant, responsable de la cantina de la caserna d'artilleria. El juliol de 1938 passà a desenvolupar la tasca de vigilant de camps de treball, concretament en el camp número 5, que es trobava instal·lat a Ogern (Lleida), fins al mes de desembre del mateix any, en què passà al Cuerpo de Seguridad Interior de Cataluña, dins el qual fou destinat a Barcelona fins a l'arribada de les tropes franquistes. Després fugí a Girona i restà a Figueres.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 29 d'abril de 1939, indicà que era simpatitzant de la FAI, que havia marxat amb la columna Malatesta i que quan retornà, juntament amb altres, comissà l'Hotel Montserrat, que batejaren amb el nom de Durruti i del qual ell fou el gerent. Segons Mestres, posteriorment ingressà al Cos de Guàrdies d'Assalt.

El consell de guerra acumulat se celebrà a Barcelona el 17 de maig de 1939 i Antoni Bachs fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El 9 de setembre de 1940 li fou commutada la pena per la de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 004196. T9-368.

BADIA CABRERA, JOAN

Edat: 27 anys. Tintorer. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Campeny. Pertanyia al Partit Socialista Unificat de Catalunya i estava afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 17 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 17 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, signava un informe segons el qual Joan Badia s'havia enrolat a les milícies populars després del 18 de juliol de 1936 «para obtener sueldo» i havia fet guàrdia amb fusell durant uns dos mesos a la carretera d'Argentona. Més endavant marxà com a voluntari en la columna Jaume Graells i fou destinat a diversos llocs fins que retornà a Mataró al cap d'un mes. Entrà a treballar com a tintorer a la fàbrica d'Alberto Marchal, on estigué mig any. El gener de 1938 fou destinat a Alacant i, posteriorment, al front de Terol, d'on desertà i es refugià a València. A l'entrada de les tropes franquistes fou reclòs en un camp de concentració.

El primer de juny de 1939 el cap de vigilància municipal, Enric Subiñà, confirmava en un ofici les dades anteriors i assenyalava el nom de persones que podrien testificar sobre Badia.

El 8 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Josep Soler Saurí, músic. Explicà que Badia havia estat la parella de la seva fillastra i, després del cop d'estat del 18 de juliol de 1936, havia ingressat a la CNT «después de estar siete meses condenado al hambre». També s'havia afiliat al sindicat de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 303 18/9/19 14:12

músics, del qual havia estat secretari durant un any aproximadament. A la fi de la guerra, Badia i la fillastra de Soler havien marxat junts a França.

El 12 d'agost de 1939, el jutge militar de Mataró, Antonio Bravo Frías, dictà ordre de processament contra Joan Badia i acordà que s'elevessin les actuacions al Consell de Guerra Permanent de Barcelona.

El 10 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar ordenà «archivar sin más trámites» les actuacions que s'havien fet contra Badia.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 26092/ 1405. T10-247.

BADIA COLL, ANTONI

Edat: 52 anys. Mestre nacional. Nascut a Maó. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Joaquim.

Declaració jurada efectuada davant del *jutge militar especial de funcionaris civils.* Mataró, 21 de febrer de 1939.

Havia ingressat al cos el 7 de març de 1916. Per poder mantenir la plaça es veié obligat a sindicar-se a la UGT el 28 d'agost de 1936.

Destacà que a l'escola havia procurat que «los niños conservaran sus buenas costumbres y no fueran imbuidos de ideas extremistas, además no se ha establecido en la escuela de mi cargo la coeducación, a pesar de la insistencia de la superioridad». També indicà que no havia canviat els llibres que utilitzava des d'abans de la República.

Els informes de l'alcaldia i de Falange parlaven d'«inmejorables antecedentes».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 48900/2657. T10-27.

BADIA SANTAMARIA, VICENÇ

Edat: 25 anys. Músic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer del Beat Oriol. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 12 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 12 d'abril de 1939 va ser detingut per la Guàrdia Civil a Mataró. Fou interrogat i digué que abans de la guerra no pertanyia a cap partit polític ni organització sindical. El setembre de 1936 va ser cridat per participar en la «instrucción pre-militar en esta población». El mes de desembre, quan es rumorejava que seria cridada la seva lleva, s'allistà voluntari a una «centuria del P.O.U.M.», considerant que d'aquesta manera «podría elegir frente». Marxà al front d'Osca «sobre el Kilómetro tres de la carretera de Barbastro», on s'estigué fins al primer de febrer de 1937, data en què fou destinat, com a dibuixant, a la secció de cartografia de l'estat major de la 29a Divisió. El mes d'agost següent es produí «la militarización de dicha mili-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 304 18/9/19 14:12

cia» i fou destinat a la 28a Divisió com a soldat de cartografia. El mes de novembre fou traslladat a l'Escola Popular de Guerra núm. 3, d'on sortí amb la graduació de tinent d'infanteria. Amb aquesta graduació serví en «el frente de Levante por la parte de Teruel» i, posteriorment, en el front d'Extremadura «con objeto de sofocar el alzamiento comunista». Quan es produí el «derrumbamiento de dicho frente» es trobava a Ciudad Lineal (Madrid). Va ser detingut, quan retornava a Mataró, a Tarancón (Conca). Fou alliberat al cap de mitja hora «por no tener predispuesto campo de concentración». Arribà a València el 25 de març de 1939, on aconseguí un salconduit, i a Mataró el 9 d'abril de 1939, i es presentà al «Cuartel de Falange».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 15 de juny de 1939, indicava que no se li coneixien antecedents polítics ni socials ni abans ni durant la Guerra Civil. Afegí que havia marxat al front amb la seva lleva i que havia assolit el grau de tinent.

El 28 d'abril de 1939 signava un altre informe el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, que assegurava que Badia havia tingut una actitud «completamente neutral, limitándose solamente a buscar los medios para ganarse la vida, por lo cual hizo de pintor y músico ambulante».

El 15 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Jaume Boter de Palau, «del comercio». Segons el seu testimoni, Badia era una persona totalment apolítica a qui sorprengué el sollevament militar a València, on s'estava «perfeccionando en la pintura» en un moment en què començava a «ganar mucho dinero con su profesión de pintor». Segons Boter de Palau, Badia hauria dit «que como estaba próximo el llamamiento de su quinta él haría todo lo posible por enchufarse y no ir al matadero», per la qual cosa s'incorporà com a músic al grup d'instrucció militar. Posteriorment, degut a les seves condicions de pintor, ingressà al servei cartogràfic. Boter el considerava «buena persona, de sentimientos nobles».

La causa fou vista pel consell de guerra a Barcelona el 25 de juny de 1939. El tribunal considerà que el processat no havia «incurrido en responsabilidad exigible en vía judicial», raó per la qual s'acordava sobreseure la causa. Tanmateix, el tribunal considerà que Badia havia de quedar a disposició de la Comisión Clasificadora de Prisioneros y Presentados per tal que fos tramès a un camp de concentració i d'allí a un batalló de treballadors.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006143. T10-431.

BAIXÉS ALSINA, JOAQUIM

Edat: 31 anys. Treballador del ram del gènere de punt. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Benet. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 22 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat pel cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 305 18/9/19 14:12

Carvajal, el 22 d'abril de 1939. Declarà que estava afiliat a la CNT des d'abans del 19 de juliol de 1936 i que havia treballat a l'empresa Gassol fins al febrer de 1938, en què fou mobilitzat i anà a l'exèrcit de l'Ebre, on estigué fins a l'octubre del mateix any, en què fou hospitalitzat fins al mes de desembre. Retornà a Mataró i d'allí fou destinat al CRIM de Terrassa. Durant la seva estada a l'exèrcit assistí a cursos de caporal i de sergent i desenvolupà temporalment les funcions de tinent d'una secció.

El 25 d'abril de 1939, els responsables de Manufacturas Gassol, SA certificaren que Joaquim Baixés havia observat sempre bona conducta «y ha cumplido con su cometido a nuestra entera satisfacción, lo que nos complacemos en hacer constar».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 26 de juny de 1939, el presentava com a partidari del Front Popular i indicava que havia fet serveis d'armes i que havia marxat voluntari al front, on havia assolit el grau de sergent.

El 29 d'abril de 1939, el prevere Joan Domènech Casas, vicedirector d'Acció Catòlica de Santa Maria de Mataró i de la Liga Parroquial de Perseverancia, manifestava que el 19 de juliol de 1936 Joaquim Baixés pertanyia a l'Acció Catòlica de la parròquia i també a l'esmentada lliga, i que el seu comportament era conforme a les directrius que s'hi exigien. Continuava el capellà: «su actuación durante el periodo rojo me ha satisfecho, pues todas las referencias que he obtenido de su comportamiento son altamente satisfactorias». Avalaven l'esmentat document les signatures del responsable de l'Escuela Parroquial de Jesús Obrero i de Ramon Salicrú, president de la Liga de Perseverancia.

El 31 de juliol de 1939, el jutge militar d'instrucció de Mataró, Antonio Bravo Frías, declarava que, a la vista dels testimonis aportats i «no habiendo indicios racionales de delito alguno», s'havia de concloure i sobreseure el sumaríssim.

El 14 de setembre del mateix any, el consell de guerra a Barcelona, en constatar que el processat no havia «incurrido en responsabilidad exigible en vía judicial», en decretava la llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007783. T10-80.

BALAGUER SÁNCHEZ, JOSEP

Edat: 32 anys. Xòfer. Nascut a Oliva (València). Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Fray Luis de León. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Va ser detingut a Mataró el 3 de maig de 1939 per l'agent de policia Antonio Rodríguez Sánchez i per l'auxiliar Josep Rovira Aymà. El motiu de la detenció foren les acusacions d'haver estat xòfer del «coche fantasma» i haver participat en el saqueig de l'església de Santa Maria de la qual s'emportà objectes de plata, a més de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 306 18/9/19 14:12

ser membre de la FAI. Tot seguit fou «interrogado en forma conveniente» i explicà que abans del 19 de juliol de 1936 no pertanyia a cap organització política ni sindical i que després d'aquesta data s'havia afiliat a la CNT. També digué que, després del cop d'estat militar, havia treballat com a jornaler a la terra per Joan Vila i que vuit o deu vegades «fue requerido por el Sindicato de la CNT para que condujese el coche que tenía dicho sindicato a su servicio». A l'abril de 1938 va ser mobilitzat amb la seva lleva i anà a un batalló de transports a Barcelona com a xòfer. També fou conductor del pagador-habilitat de la 46a Divisió. A l'entrada de les tropes franquistes passà a França amb el cotxe i el pagador-habilitat. El 14 de febrer de 1939 retornà a Catalunya. Negà haver estat conductor del «coche fantasma», haver format part del «control» de la casa de Joan Vila i haver-se apropiat objectes de plata de Santa Maria. Després de la declaració fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

El 30 de maig de 1939, Salvador Torrens, propietari de Montmeló, certificava que Josep Balaguer havia treballat per a ell com a envasador de patates des de l'inici de la collita de 1936 fins deu o dotze dies després del 19 de juliol del mateix any.

El 5 de juny de 1939, Joan Vila, propietari de Mataró, certificava que a l'agost de 1936 «el sindicato de los "camperols" me impusieron por obrero a dicho señor» fins que fou mobilitzat a l'abril de 1938. Segons Vila, «no he tenido queja de él en el trabajo y en su conducta».

El 10 de juny de 1939, l'esposa de Josep Balaguer, Josepa Ribosa Ramon, feia arribar els dos documents anteriors a les autoritats militars tot fent constar que el seu marit «era un obrero amante de la Patria y el hogar [...] hasta que contra su voluntad se vio obligado a ingresar en filas al ser llamada su quinta».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 22 de setembre de 1939, indicava que, segons «los informantes» Victòria Rovira i Josep Barrera, havia estat integrat al Front Popular, «pero no se le conoce actuación destacada». Tanmateix, Mestres assegurava que era cotitzant de la FAI i que portava arma curta.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 28 d'octubre de 1939, indicava que Balaguer era membre destacat de la FAI i que «en las primeras fechas del Movimiento con un camión fueron a desvalijar la Iglesia de Santa María y se llevaron lo de valor que encontraron. Iba en un coche mucho tiempo enarbolando una bandera de la F.A.I. en unión de otros, armados de fusil. Estuvo en los frentes mucho tiempo, ignorando su actuación en los mismos».

El 4 de novembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Victòria Rovira Bassols, mestressa de casa. Digué que li constava «fehacientemente» que Balaguer no conduïa el «cotxe fantasma», però que sí que conduïa una furgoneta del «Sindicato de Varios que utilizaban los tenderos». Afirmava que Balaguer tenia un germà fugit a França que se li assemblava molt. Digué no tenir notícia que hagués participat en l'assalt a Santa Maria i, si bé afirmà que «era de ideas izquierdistas», no sabia que hagués participat en fets delictius.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 307 18/9/19 14:12

El 30 de novembre de 1939, Miguel Cadell Barberán, sotsoficial retirat de la Guàrdia Civil, declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró que «habiéndole llegado a su conocimiento el rumor que José Balaguer Sánchez durante la dominación roja había conducido el llamado coche fantasma se creyó en el deber de ponerlo en conocimiento de la Comisaría de Policía [...]. Que no tiene otros datos que simples rumores y vagas referencias ya que no hay personas que asegure concretamente hubiera visto al BALAGUER conduciendo el coche fantasma».

El mateix dia declarà davant la mateixa instància Josep Barrera Nogué, tècnic electricista, que havia estat detingut pel «cotxe fantasma». Explicà que no podia afirmar que Josep Balaguer fos una de les persones que anaven en aquell vehicle «por tener duda de si el que conducía el referido coche era el encartado en este sumarísimo o un hermano de él, precisamente muy parecido y precisamente a este efecto ha procurado obtener fotografías de ambos, sin que a pesar de ello haya podido recordar cuál de los dos hermanos era el conductor del coche "Fantasma" por el gran parecido de ambos».

El 7 de desembre de 1939, Jaume Viñals Serra, pagès, declarà davant del mateix jutge que havia sentit a dir a Josep Balaguer Sánchez «que él estaría dispuesto a hacer el viaje de Mataró a Parpers (este último lugar, sitio donde eran sacrificadas las personas de orden) para llevárselos a todos a dicho lugar». També afirmà haver-lo vist amb arma curta fent servei de control de carreteres.

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008009. T10-152.

BANCELLS PARÉS, BERMUTO

Edat: 19 anys. Jornaler. Nascut a Arbúcies. Solter. Vivia a Mataró, al carrer Fray Luis de León. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 22 de desembre de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de desembre de 1940, el tinent coronel president de la Junta de Revisión y Clasificación de la Caja de Recluta núm. 38 feia constar que, segons un informe rebut de la Falange de Mataró signat per Josep M. Mestres Simon, Bermuto Bancells era d'ideologia esquerrana, s'havia incorporat voluntari en una columna del POUM i, per tant, era «desafecto».

El 29 de març de 1941, l'Ajuntament de Mataró confirmava els informes antecedents tot assenyalant que «sus familiares son completamente rojos». El 12 de juny de 1942 Bancells declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que abans de l'aixecament militar no havia estat afilitat a cap organització política ni sindical i que, després del cop d'estat, s'incorporà a la UGT. També feu constar que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 308 18/9/19 14:12

havia treballat a la barberia de Francesc Claramunt fins que havia estat cridada la seva quinta, l'abril de 1938, i que s'havia incorporat al «Batallón Motorizado de Defensa de las Costas de Barcelona» fins a la fi de la guerra. Preguntat per l'instructor, declarà que tenia un germà que vivia a Mataró, membre de la CNT, i un altre que es trobava a França i que era membre del POUM.

El 16 de juny de 1942, el guàrdia civil retirat Salvador Moreno Osuna declarà davant del mateix jutge i confirmà tot el que havia deposat anteriorment l'acusat.

El 5 d'agost de 1942, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar considerà que Bancells no havia comès cap delicte i que, per tant, «no habiendo delito no hay autor responsable», per la qual cosa sol·licità l'absolució i la posada en llibertat de l'acusat.

La causa es va arxivar «sin más trámites» el 23 de juny de 1943.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007783. T10-237.

BARBENA COT, JOAN

Edat: 22 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al Racó de Sant Pere. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 1 de juny de 1938. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 20 d'abril de 1938, la «Comision Clasificadora de Prisioneros y Presentados» de Deusto elaborà un informe sobre Joan Barbena Cot. Havia estat fet presoner a Lécera (Saragossa) l'11 de març de 1938. Pertanyia a la 72a Divisió, 95a Brigada, 5è Batalló, 2a Companyia. Treballà del seu ofici fins al juliol de 1937, en què fou cridada la seva quinta. Fou enviat a la Comandància de Marina de Barcelona i d'allà traslladat a Cartagena. Destinat a la unitat més amunt designada, estigué a Terol, Campillo i Belchite. En aquesta zona la seva unitat fou «copada» per les tropes franquistes i Barbena es lliurà a una unitat de cavalleria. La «Comisión Clasificadora» sol·licità informes a la Falange (Sección Cataluña) i d'aquests es desprenia que havia estat membre de la CNT, secretari del Socors Roig Internacional i, en conclusió, se'l considerava una persona «mal conceptuada». A la vista d'aquestes dades es decidí que devia restar detingut i que calia iniciar diligències judicials.

El 23 de novembre de 1938, Joan Barbena declarà davant el jutge militar d'instrucció a Saragossa indicant que no havia participat mai en detencions ni saqueigs. Que havia treballat com a teixidor a Manufacturas de Antonio Gassol i que no havia estat membre del Socors Roig ni de cap organització política. També indicà que no havia pensat a passar al bàndol franquista «por tener la familia en Mataró».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 19 de juliol de 1939, indicava que l'encausat era persona que «siempre observó buena conducta», que havia marxat al front en ser mobilitzada la seva lleva i que «no se conoce ningún acto punible en contra del Glorioso Movimiento Nacional».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 309 18/9/19 14:12

El 28 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró, Joan Fernández Ginesta, encarregat de can Gassol, que digué que coneixia Barbena i que en cap cas era membre del Socors Roig, sinó que ho era una altra persona del mateix cognom que treballava a la fàbrica d'Alberto Marchal. Assenyalà que Joan Barbena no tenia cap filiació política i que la seva actuació era «intachable». El mateix dia i davant la mateixa autoritat, Salvador Serra Graupera, dependent, feu una declaració en els mateixos termes.

El 29 d'agost de 1939, el jutge militar d'instrucció de Mataró, Antonio Bravo Frías, dictava una resolució segons la qual no se'l processava i se'n decretava la presó «atenuada».

Conseqüent amb aquesta resolució, el consell de guerra a Barcelona del 29 de setembre de 1939, en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», el deixà en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 005883. T10-137.

BARGALLÓ POU, FRANCESC

Edat: 40 anys. Baster. Nascut a Banyoles. Casat. Vivia a Mataró, al carrer d'Argüelles.

Inici de les actuacions: 21 de juliol de 1939. Jutjat militar de Mataró.

El dia 21 de juliol de 1939 es presentà a la Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró Guillem Ripoll Peris, guàrdia municipal, i denuncià que l'exguàrdia municipal Francesc Bargalló deia públicament que «los rojos volverán nuevamente a gobernar en España». També deposà que el 19 de juliol de 1939, en rendir-se el batalló d'artilleria de la ciutat, Bargalló hauria maltractat de paraula i amenaçat d'obra el comandant Caubot, que posteriorment fou afusellat. L'acusà també d'haver maltractat d'obra al comandant Carranza, de la mateixa guarnició. Aquest mateix dia Bargalló fou detingut.

El 25 de juliol de 1939, Bargalló declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró i referí que l'incident amb el comandant Carranza s'havia produït l'any 1935 quan aquest intentà passar per un carrer que tenia la circulació prohibida.

El 29 d'octubre de 1939, Francesc Bargalló elevà un memorial al jutge militar en el qual relatava que es trobava a la presó de Mataró des del 21 de juny. Des del febrer fins a l'abril havia estat també empresonat i de l'abril al juny havia estat al camp de concentració d'Horta, d'on sortí gràcies als avals que presentà.

Amb referència a l'incident amb el comandant Carranza, relatà que l'any 1934, essent guàrdia municipal, estava controlant el trànsit a la cruïlla del camí Ral amb el carrer de Lepant, atès que hi havia hagut un accident els dies anteriors i s'hi havia prohibit la circulació rodada. Segons Bargalló, Carranza intentà passar amb el seu vehicle, malgrat la prohibició, i en no poder-ho fer digué a l'acusat: «mañana cuando pase por aqui y continúe Vd. en este sitio lo aplasto con el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 310 18/9/19 14:12

coche». Bargalló també li hauria indicat «que suprimiese la excesiva velocidad que siempre llevaba».

Per defensar la seva posició, Bargalló feu referència al fet que havia estat «separado por las autoridades rojas» del seu càrrec de guàrdia municipal el 20 de juliol de 1936. Càrrec que havia assolit per concurs en temps del «llorado General Primo de Rivera».

El 23 de novembre de 1939 declarà davant el jutge militar mataroní Emília Pérez Serra, vídua del comandant Caubot. Testificà que l'encausat havia declarat com a testimoni de càrrec en el judici que condemnà a mort el seu marit. Negà la possibilitat que Bargalló hagués pogut maltractar Caubot a l'Ajuntament de Mataró el dia 19 de juliol de 1936, atès que el seu marit i altres oficials foren traslladats directament des de la caserna de Mataró a Barcelona.

El 30 de novembre de 1939 testificà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Josep M. Mestres Simon, oficial del jutjat de Mataró i delegat d'Informació i Investigació de FET y de las JONS. Declarà que no era possible que Bargalló hagués maltractat el comandant Caubot, atès que aquest havia estat traslladat directament a Barcelona des de la caserna mataronina, sense haver estat a l'Ajuntament. Afegí que quan es produí l'assassinat de Joan Pons Montanari, secretari del jutjat municipal, Bargalló li hauria comentat «que le estaba bien empleado lo que le había sucedido a dicho señor». Mestres considerava que aquesta resposta probablement es devia al fet que Bargalló havia estat embargat pel jutjat municipal. Mestres negà que l'encausat hagués participat en delictes de sang ni «desmanes graves». Negà que hagués format part de cap columna de milicians i tragué importància als comentaris que havia fet sobre la situació de postguerra afirmant que «dicha propaganda no era pública».

El 6 d'agost de 1940 declarà a Arenys de Mar el qui aleshores era tinent coronel Antonio Carranza García. Explicà que Bargalló havia estat cessat en les seves funcions de guàrdia municipal arran dels fet del 6 d'octubre de 1934 «por su adhesión a los elementos separatistas». Més endavant, en relatar els fets que succeïren a l'Ajuntament de Mataró després del cop d'estat militar del 18 de juliol de 1936, digué que havia estat maltractat i colpejat i que en trobar-se a terra «Bargalló con la culata de su pistola trató de asestarle un golpe en la cabeza, interponiéndose un Brigada de la Guardia Civil, que recibió el golpe en el pecho, a consecuencia del cual quedó lesionado».

El 17 de juliol de 1940, l'alferes de la Guàrdia Civil José Giménez Serna, que estava pres al castell de Montjuïc, s'adreçà a Carranza recordant-li que ell havia estat qui havia rebut el cop de pistola que, suposadament, Bargalló volia infligir a Carranza. Giménez relatava que, després de rebre el cop, perdé el coneixement i va ser atès en el mateix Ajuntament pel metge Marimon. Concloïa el seu escrit sollicitant un aval de Carranza per tal de lliurar-lo a la Comisión Central de Revisión de Penas, probablement amb la intenció de poder reduir el seu propi captiveri.

El 28 de gener de 1941, l'encausat declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció. Negà haver intentat colpejar el comandant Carranza i atribuí el fet a un

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 311 18/9/19 14:12

tal Pérez. Preguntat sobre si participà com a testimoni en el judici que es feu als oficials de la caserna mataronina —en el qual fou condemnat a mort el comandant Caubot, entre d'altres— respongué «que sí, pero que fue forzado y maltratado por el guardia municipal llamado Miguel Albiol, que desempeñaba el cargo de Jefe de Policía de esta plaza». També indicà que havia declarat a favor del tinent Arroyo i del capità Rosselló. Negà haver marxat voluntari al front. I, amb referència a la denúncia sobre el retorn de «los rojos», digué que en una conversa havia manifestat «que iba a estallar la guerra Europea y que al parecer si no entregaba el oro que pertenecía a España muy fácil que entraría a la guerra otra vez».

L'11 de juny de 1941, el jutge, en considerar que «se habían realizado las diligencias conducentes para la comprobación del delito», decidí elevar les diligències al Consell de Guerra Permanent.

L'11 de desembre de 1941 declarà com a testimoni en les actuacions contra Josep Bargalló Màxim Gutiérrez de Carvajal, que va afirmar que ell «fue procesado por los rojos por el mismo motivo que fueron condenados los Jefes y Oficiales de la guarnición de Mataró puesto que entonces era Oficial del mismo regimiento y ahora se encuentra licenciado».

El *Diario de Mataró*, en l'edició del 18 de desembre de 1941, publicà un anunci en els termes següents: «EDICTO. Las personas que sepan la intervención que tuvo FRANCISCO BARGALLÓ POU, Guardia Municipal que fue del Ayuntamiento de esta Plaza durante la dominación marxista, en los consejos de guerra celebrados por los rojos contra los Jefes y Oficiales del antiguo Octavo Regimiento de Artillería Ligera de guarnición en esta localidad, así como en la petición de indulto de los condenados en los mismos, comparecerán ante el Juzgado Militar de Mataró durante los cinco días siguientes a la publicación del presente.»

El consell de guerra se celebrà a Mataró l'1 d'agost de 1942 i fou presidit pel coronel d'artilleria José Yanguas Elorz. El fiscal, tinent Marcelino Suárez Fernández, sol·licità la pena de trenta anys de reclusió perpètua. El defensor, alferes Joan Gasol Cortiella, sol·licità en «brillante y elocuente informe […] la prisión mayor en grado mínimo». La sentència es dictà al mateix dia i fou de reclusió perpètua. El tribunal també acordà que no li era aplicable la commutació de la pena. Tot i això, el 29 d'agost de 1942 el capità general de la 4a Regió Militar acordà commutar la pena per la de vint anys i un dia de reclusió major.

El 13 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

El 30 de juny de 1947, Francesc Bargalló, que residia desterrat a Banyoles, s'adreçava a les autoritats militars exposant que havia estat posat en llibertat de la presó de Talavera de la Reina, on complia la condemna, el 24 de setembre de 1944 i sol·licità l'indult total i l'aixecament del desterrament.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 12301. T10-254. T10-287.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 312 18/9/19 14:12

BARTRA PUJOL, VICENÇ

Edat: 22 anys. Tipògraf. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Catalunya. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 2 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 2 de maig de 1939 va ser detingut pel guàrdia municipal Domènec Rivera Laplana «por tener antecedentes de su significada actuación durante el periodo revolucionario». Va ser interrogat pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal.

Bartra declarà que havia estat membre del Partit Socialista Unificat de Catalunya i que pertanyia al Sindicat Obrer d'Indústries Gràfiques, vinculat a la UGT. L'any 1935 exercí el càrrec de secretari de la Unió Socialista de Catalunya. També havia estat secretari d'organització del Partit Socialista Unificat de Catalunya, primer en l'àmbit local i després en el comarcal. Tingué càrrecs representatius a la UGT i el mes de novembre de 1937 fou escollit regidor de l'Ajuntament de Mataró i desenvolupà les tasques de conseller de Foment. Publicà articles al periòdic *Llibertat* i fou secretari de la Beneficència Municipal de Sant Josep, tant abans com després del cop d'estat militar del 18 de juliol. Mentre no desenvolupà les responsabilitats polítiques treballà com a tipògraf. S'incorporà a files en ser cridada la seva lleva el gener de 1939, però davant l'avenç de les tropes franquistes travessà la frontera francesa el 9 de febrer. Posteriorment, estigué al camp de concentració del Puerto Pesquero de Huelva. Un cop alliberat, retornà a Mataró. També feu constar que intentà retornar a Espanya el febrer de 1939, però que «se lo impidieron las fuerzas de Líster». Afegí que havia estat expulsat del Partit Socialista Unificat de Catalunya el maig de 1938 «por haberse negado a seguir las normas del Partido». El 3 de maig de 1939 fou posat per l'autoritat municipal a disposició de la justícia militar.

S'adjuntà a la causa un certificat fet pel camp de presoners de Huelva el 27 d'abril de 1939 en el qual s'indicava que Bartra hi havia estat retingut quaranta-cinc dies i que la seva conducta havia estat «buena».

S'inclogué també una carta escrita el 12 d'abril de 1939 des de Barcelona per Teresa M. Franquesa, religiosa concepcionista, adreçada a Vicenç Bartra quan aquest es trobava al camp de concentració de Puerto Pesquero, en la qual deia: «Cómo diríamos lo bueno que fue Vd. para con nosotras, en aquellas horas de angustia de los días de fiebre roja! Cómo daría a conocer sus seguidas bondades y su buena actuación junto a nuestras ancianitas y nosotras!»

El primer de maig de 1939, Jaume Llavina Cot, apoderat de la firma Imprenta Minerva de Mataró, signava, juntament amb vuit obrers de l'empresa, un document en què feia constar que Vicenç Bartra havia treballat a la dita impremta des de l'any 1923 fins al 17 de gener de 1939, en què s'incorporà a files amb la seva lleva «observando siempre buena conducta en el Trabajo». El 15 de juliol de 1939, La Alianza Mataronense signà un certificat que destacava la «máxima disciplina y

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 313 18/9/19 14:12

honradez» del seu associat Vicenç Bartra, que n'havia estat secretari l'any 1928.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde Joan Brufau el 19 de juny de 1939, confirmava la declaració de l'encausat fent esment que com a secretari del Partit Socialista «actuó con mucha intensidad, haciendo obra muy positiva en favor de la causa roja», fins al punt que, segons Brufau, arribà «a obtener tal ascendente dentro de dicho partido, que el Presidente Jaime Comas Jo le relevó de su cargo para no perder él la supremacía».

El 8 d'agost de 1939, Gener Parull Renter, «del comercio», declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró que Vicenç Bartra «era un gran marchista» que desenvolupà dins del Partit Socialista «puesto por preminentísimo siendo un gran propagandista y excitador de las masas y colaborador del diario "Llibertat" [...] pero este individuo llegó a adquirir tal preponderancia que celoso o en discordia con los primates sus congéneres terminó por no querer acatar la disciplina y a última hora se arrepintió de toda su actuación y fue expulsado del partido y requerido para que ocupara el cargo que tenía en el Ayuntamiento y aun amenazado no quiso de ninguna manera».

El mateix dia, davant la mateixa instància, declarà Ramon Salas Oliveras, impressor. Digué de Bartra que «era Propagandista y cantador de las excelencias del Socialismo» escrivint en el periòdic *Llibertat* i, també, «ocupando un cargo importante en el Sindicato de Tipógrafos, en fin que era rojo por los cuatro costados».

També en la mateixa data, Jaume Llavina Cot, impressor, feu davant el jutge militar d'instrucció la declaració següent: «que conoce a Vicente Bartra Pujol y puede decir que era socialista y afiliado a la UGT y elemento muy prepoderante dentro de dicho partido, siendo seccretario de la Comarcal del sindicato de tipógrafos de la U.G.T. que fue concejal del segundo Ayuntamiento pasados ya los primeros meses revolucionarios y claro está que durante su gestión el comité de orden público seguía las aspiraciones del Ayuntamiento y todos eran unos y los mismos continuando permitiéndose registros, detenciones y apoderamientos ilegitimos de bienes de personas de derechas pero no cree que durante su gestión ya se matase a nadie pues ya había pasado, sabiendo tambien que era colaborador del periódico "Libertat" y secretario de Beneficiencia Municipal de S. José, en una palabra que era uno de los principales dirigentes de los rojos de Mataró.»

S'incorporà a la causa un document que era una autorització, signada per Vicenç Bartra, a favor de Jaume Comas per tal que aquest pogués fer un viatge a Amèrica.[3]

3. «PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA (Adherit a la Internacional Comunista) Radi Mataró. El Comitè del Partit Socialista Unificat de Catalunya (Radi Mataró), veient amb gran satisfacció el nomenament del camarada Jaume Comes Jo Secretari general de l'esmentat Partit i Radi, per a representar a la Federació Nacional Tèxtil i Fabril (Espanya), avalat amb el consentiment del Comitè Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya, amb la finalitat de realitzar gestions comercials i polítiques en terres germanes

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 314 18/9/19 14:12

S'afegiren com a elements de càrrec transcripcions i traduccions al castellà d'articles escrits per Vicenç Bartra en el periòdic *Llibertat* els dies 6, 8, 11 de setembre i 11 i 18 d'octubre de 1938.

A l'expedient judicial s'hi adjuntà un document emès el 14 de maig de 1938 pel «PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA (Internacional Comunista) Radi Mataró. Secretariat general El Comitè del Partit Socialista Unificat de Catalunya (Radi Mataró)», en el qual s'amenaçava disciplinàriament Vicenç Bartra.[4]

El dia 9 d'agost de 1939, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció. Matisà algunes de les afirmacions que constaven en la declaració feta davant de la policia municipal en el sentit que abans del mes de juliol de 1936 era membre de la Unió Socialista de Catalunya i no del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Reconegué que havia signat el document en el qual s'autoritzava Jaume Comas a viatjar a Amèrica, però explicà que aquella signatura li havia estat exigida pel comitè central del partit. Amb referència als articles que havia publicat al periòdic *Llibertat*, diu que «no puede reconocerlos como sea los originales suyos por cuanto recuerda que en la imprenta donde trabajaba todos los originales se estropeaban una vez ya publicados y que además sus escritos originales estaban escritos en catalán y firmados de su puño y letra, por lo que como ha dicho anteriormente no puede reconocer como originales suyos los que le han sido exibidos». Amb referència a les diverses tasques de responsabilitat que dugué a terme, Bartra indicà que eren totes de tipus administratiu i que li havien estat imposades per assemblees en consideració a la seva «nobleza y honradez». Per deixar constància de la seva recta actuació, narrà que quan «unos foragidos forasteros que habían venido a Mataró en un camión,

d'Amèrica i en altres països, possiblement beneficioses per al Comitè Industrial Seder d'Espanya, el Comitè de Radi Mataró (P. S. U. de C.) recolza i avala el desplaçament de l'esmentat amic i company, i per a que així consti, en nom de l'al·ludit Radi Mataró, signo i rubrico, a més del segell, en la Ciutat de Mataró a dinou de desembre de mil noucents trenta sis. Pel P.S.U. de C. (Radi Mataró) V. Bartra P. Secretari d'Organització». Hi ha l'empremta d'un segell que diu «Partit Socialista Unificat de Catalunya. Agrupació socialista Mataró».

4. «Camarada Vicens Bartra. Apreciat company: Hem rebut una lletra teva contestant a la enviada nostra de data 8 del mes en curs, en el contingut de la mateixa ens dones a conèixer que continues en la teve equivocada actitut de no volguer-te reintegrar en el lloc de secretari d'organització que venies fins al present desempenyant en el nostre Radi. Aquesta actitut i els motius en que la justificas, únicament demostren una cosa, que voluntariàment et col·locas fora de les normes disciplinàrias del nostre Partit. Debant d'aquesta possició, el Comitè et notifica per mitjà de la present, que si urgentment no et reintegras al secretariat d'organització, pendré les messures que en semblans casos s'ha pronunciat, i possarà a coneixement de la Base del Partit per que en definitiva aquesta resolgui. Teu i de la Internacional Comunista. Per el Comitè de Radi, del Partit Socialista Unificat de Catalunya.» Hi ha una signatura original que diu «Jaume Comas» i un segell rodó de tinta vermella: PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA. AGRUPACIÓ SOCIALISTA. MATARÓ.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 315 18/9/19 14:12

intentaban incendiar la Iglesia de S. José» acudí a les autoritats locals «para que por todos los medios se impidera tal salvajismo puesto que podían muy bien sufrir consecuencias las viejecitas y las monjas que estaban a su cuidado». Es referia a la Beneficència de Sant Josep de la qual era secretari.

Segons referí al tribunal, gràcies a la seva actuació l'església no fou incendiada, però ell mantingué una actitud vigilant en defensa de les dones asilades i de la comunitat religiosa que en tenia la gestió i «que logró por la imposición del que habla y porque estaba dispuesto a jugarse la vida, a que a las monjas no les pasara nada ni las quitaran de allí ya que de otra manera las pobres viejecitas hubieran quedado desamparadas». Sobre les esmentades monges continuà dient que «el declarante evitó el que fueran sacadas violentamente consiguiendo instalar a dichas religiosas en casas particulares menos cuatro o cinco entre ellas la Madre Superiora que continuaron al servicio del Asilo». En un altre ordre de coses, Bartra explicà que, assabentat que elements de la FAI es volien apoderar de la Imprenta Minerva, ho comunicà a Jaume Llavina Cot «y se instalaron en dicha imprenta dispuestos a impedir que los de la F.A.I. llevaran a cabo su propósito». També explicà que, en haver estat detingut Jaume Llavina, «indignado por tal proceder el declarante recurrió e intercedió y logró que al día siguiente dicho Sr. fuera puesto en libertad». Conclogué la declaració afirmant que la seva expulsió del PSUC havia estat originada per indisciplina, per no «estar conforme con la directriz» d'aquest partit i que mai no havia participat en escorcolls, detencions ni cap altre acte delictiu. Feu constar que, tot i que la seva actuació havia estat «puramente administrativa, está arrepentido y dispuesto a colaborar noblemente con fe y entusiasmo a la Causa Nacional».

El 12 d'agost de 1939, a Mataró, el jutge d'instrucció Antonio Bravo Frías decretà, en vista de les actuacions fetes, que calia processar Vicenç Bartra per «excitación a la rebelión», i n'ordenà el trasllat a la presó «Celular» de Barcelona.

El judici, amb diverses causes acumulades, se celebrà l'1 de setembre de 1939 davant del Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona. Vicenç Bartra fou condemnant a dotze anys i un dia de presó.

El 6 de setembre de 1939, Jaume Cot Llavina, apoderat, la Imprenta Minerva, i dotze persones més certificaven que Vicenç Bartra no havia participat en la confiscació dels tallers de l'esmentada empresa.

El 9 de setembre de 1939, Màxim Gutiérrez de Carvajal, «Jefe de Vigilancia Municipal», certificava que Bartra no havia format part de cap «Comité de Salud Pública».

El 3 de gener de 1940, Gener Parull Renter «alistado a Falange Española Tradicionalista de las J.O.N.S.», certificava que Vicenç Bartra Pujol era una persona de bona conducta i antecedents: «es activo, trabajador e inteligente». Tot i admetre que havia tingut algun càrrec públic i havia fet d'articulista «durante el nefasto dominio Rojo, le consta al que suscribe que nunca el citado Bartra fue partidario de procedimientos de violencia […] y su repulsión a la actitud adoptada por los rojos, le llevó

a separarse de sus correligionarios y romper con todas aquellas amistades en mal hora contraídas».

El 26 d'agost de 1940, la ja citada Teresa M. Franquesa, religiosa concepcionista, redactà un nou document en el qual certificava que havia estat al capdavant de la comunitat de Mataró des de l'any 1935 fins a l'arribada de les tropes franquistes, l'any 1939. Explicà que Vicenç Bartra havia estat el secretari de la junta de la Beneficència de Sant Josep de Mataró i que, en esdevenir-se els fets del juliol de 1936, «se le pidió el favor de amparar a las Religiosas ancianas y delicadas así como a las huerfanitas, de la misma casa de San José trasladándolas a seguros asilos entre las buenas amistades de las religiosas, y cumplió exponiéndose en aquellos momentos en que comenzaban a patrullar turbas de malhechores de otros puntos que llegados con asqueroso aspecto y en camiones armados, cual fieras, acechaban todos los movimientos y salidas de las casas».

El 30 de juny de 1942, la pena inicial li fou commutada per la de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 58. T10-297.

BARRACA LANUZA, RAMON

Edat: 61 anys. Mestre nacional. Nascut a Riglos (Osca). Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Ramon. Afiliat a la UGT.

Declaració jurada efectuada davant del jutge militar especial de funcionaris civils. Mataró, 18 de febrer de 1939.

Exposà que havia ingressat al cos el 31 de maig de l'any 1900. «Ante la amenaza de ser destituido» va ingressar a la UGT el 28 d'agost de 1936. Des de l'any 1931 va ser «Director de la Escuela Nacional Graduada de niños». Quan se li preguntà «quiénes eran los más distinguidos izquierdistas de su departamento», respongué: «A todos considero dignos del cargo y fieles cumplidores de sus deberes profesionales.»

Explicà que «las Autoridades del Régimen caído» havien considerat els mestres de la localitat persones de dretes pel fet que assistien als actes religiosos. Les mateixes autoritats havien exposat al servei d'inspecció per dues vegades que els mestres tenien «compenetración con la Causa nacionalista». Personalment, va ser objecte de dos escorcolls al seu domicili, en un dels quals se li va comissar un aparell de ràdio i en l'altre va ser empresonat.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 25 d'abril de 1939 definia Ramon Barraca com a persona de dretes i d'«acendradas ideas religiosas».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 48900/2657. T10-20.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 317 18/9/19 14:12

BARRANCO RIVERO, AURELIO

Edat: 37 anys. Sergent a la caserna del 8è Regiment d'Artilleria de Mataró. Solter. Nascut a Sòria. Vivia a Mataró, al carrer Churruca.

El 24 de març de 1939, la «Comisión de Prisioneros y Presentados» de Tarragona emetia un informe segons el qual Aurelio Barranco, el 18 de juliol de 1936, no era a la caserna mataronina perquè estava de permís reglamentari. S'hi presentà dos dies més tard a requeriment de les autoritats «marxistas». Marxà amb la columna Medrano i, posteriorment, estigué en els fronts de Còrdova, Granada i Cervera. A més, tingué destins a «la Escuela Popular de Guerra C.R.E.A.». Assolí la graduació de capità d'artilleria i es lliurà a les tropes franquistes a Maçanet de Cabrenys el 13 de març de 1939.

En un informe del 8 d'abril de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, indicava que se'n desconeixia la filiació política o sindical, però afirmava que «fue felicitado en el frente de Aragón por el certero fuego que hizo contra las Fuerzas Nacionales». Pel que fa a la conducta, especificà: «Muy buena en favor de los rojos.» Sobre la conducta religiosa: «Ninguna.»

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 23 de juny de 1939, afirmava que Aurelio Barranco pertanyia al «partido Socialista Agrupaciones de Fortificaciones Artilleras del Sector de la Seo de Urgel X° Cuerpo de Ejército Rojo».

El 15 de juliol de 1939 foren interrogats per la Guàrdia Civil de Mataró dos militars, Joan Lluch Moya i Vicenç Albert Pastor, companys d'Aurelio, que en digueren que era «de intachable conducta, siendo acreedor de la estimación de los Jefes y Oficiales del citado Regimiento, así como igualmente de sus compañeros y subordinados».

L'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció el 28 de juliol de 1939. Negà haver estat membre de cap partit polític i també haver estat felicitat per la seva actuació amb l'artilleria.

Fou jutjat a Barcelona el 29 de juliol de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidia el comandant José M. Ruiz Cartes. El fiscal sol·licità la pena de vint anys de reclusió menor i la defensa demanà la pena immediata inferior. La sentència fou de dotze anys i un dia de «reclusión temporal».

El 20 de juny de 1941 fou posat en llibertat provisional.

El 30 de juny de 1942, la «Comisión Central de Examen de Penas» li rebaixà la condemna a sis anys i un dia de «prisión mayor».

El 3 de novembre de 1947 sol·licità l'indult total

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008512. T10-118.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 318 18/9/19 14:12

BASAS MASFERRER, RICARD

Edat: 50 anys. Guàrdia municipal. Nascut a Barcelona. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 6 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat a Mataró el 6 de febrer de 1939 pel «Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte» sobre els fets esdevingut a Mataró després del juliol de 1936. Feu recaure les responsabilitats en el cap d'ordre públic, Jaume Lluís Mas, que, segons ell, «dirigía a los elementos revolucionarios de la F.A.I.». Amb referència a la seva actuació personal, reconegué haver estat guàrdia municipal fins al juliol de 1936. A partir d'aquesta data fou nomenat caporal del mateix cos i era responsable de nomenar els serveis i de fer vigilància a les cruïlles de carreteres.

El 14 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange, declarava que Ametller era simpatitzant d'Esquerra Republicana de Catalunya, sense haver tingut cap participació en el fets de 1934 ni en els de juliol de 1936. Afegia, a més, que, «al no inspirar mucha confianza a los elementos rojos», havia estat destituït de les tasques de control de la circulació.

Els informes d'Enric Subiñà Font i de Lluís Briansó Anglès foren força contraposats. Així, el primer declarava, el 17 de febrer de 1939, que a Basas, tot i simpatitzar amb les esquerres, el considerava incapaç de cometre actes «de carácter revolucionario» i explicava que havia perdut la confiança dels membres del comitè «ya que lo despojaron de algunas de las funciones de su cargo». Briansó, per la seva banda, deposà el 19 del mateix mes afirmant que Basas era «uno de los elementos de más confianza del que fue jefe de la policia roja llamado Jaime Luis, uno de los hombres más sanguinarios que huvo en estos contornos».

Els també guàrdies municipals Guillem Ripoll Peris i Francesc Porta Llort declararen com a testimonis el 17 i 19 de febrer de 1939. Segons ells, era una persona d'idees clarament esquerranes que tractava de feixistes els companys de feina que no compartien la seva manera de pensar. Ambdós indicaren que durant el fets del 6 d'octubre s'oferí per enfrontar-se amb les armes si els militars atacaven l'Ajuntament. Després de la victòria del Front Popular, segons aquests companys, es presentaren a casa del seu cap jeràrquic, que havia estat destituït, l'insultaren i destruïren documentació que posseïa. Porta afegí que sempre actuava amb més energia contra les persones de dretes i que, si fou promocionat a caporal després del juliol de 1936, probablement ho fou per la confiança que mereixia als responsables polítics «y en premio a su ideología política y actuaciones en pro de la misma».

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 8 de març de 1939 i Basas fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal. El 13 de juliol de 1940, la pena li fou commutada per la de sis anys i un dia de «prisión mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000501. TTMT2 176.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 319 18/9/19 14:12

BATAYÉ ALUMÀ, JOAN

Edat: 32 anys. Fuster. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, a la carretera de Barcelona, Torre Llauder. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 18 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el 18 d'agost de 1939. S'interrogà com a testimoni Joan Lluch Dorda, pagès. Digué conèixer Batayé i que aquest era d'«ideas extremistas avanzadas», que l'any 1935 havia estat detingut per participar en una reunió clandestina i que després del 19 de juliol de 1936 havia portat pistola i arma llarga. Segons Lluch, havia dit que «había que matar a todos los fascistas», insultava les persones de dretes i suposava que havia estat president de la col·lectivització del «Ramo de la Construcción de madera». Conclogué que «era un individuo peligrosisimo para la Causa Nacional».

En l'interrogatori, Batayé explicà que estava afiliat a la CNT des de 1934 i que l'any 1935 havia estat detingut durant tres mesos «por suposición de reunión clandestina». Amb el sollevament militar s'allistà com a voluntari a les milícies antifeixistes de Mataró i fer servei de control amb un fusell que li havien lliurat a la caserna d'artilleria. També tenia pistola. Indicà que mai no havia parlat malament dels feixistes i que sí que anava a prendre cafè «al Centro donde estaba instalada la F.A.I.», però que no hi estava afiliat. Reconegué haver estat vocal del «Sindicato de la madera» vinculat a la CNT. Va treballar a la caserna d'artilleria de Mataró i, posteriorment, va ser destinat a un batalló de fortificacions al front de Terol. Més endavant estigué a la 60a Brigada d'Infanteria, des d'on es lliurà a les tropes franquistes el 28 de febrer de 1939. Ingressà al camp de concentració de Mora de Rubielos fins que en fou alliberat.

El jutge militar d'instrucció de Mataró, Antonio Bravo Frías, el 7 d'octubre de 1939 en decretà el processament en considerar-lo «peligrosísimo» i acusant-lo d'haver afirmat que «había que terminar con todos los patronos y vivir a la manera de Rusia».

El 4 de desembre de 1939 se celebrà el consell de guerra a Barcelona. El fiscal sol·licità vint anys de presó, i la defensa, la pena immediata inferior. La sentència es fixà en quinze anys de reclusió.

El 30 de gener de 1942 fou posat en llibertat condicional i el 7 de novembre de 1953 sol·licità l'indult.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013905. T10-164.

BECERRA BERMÚDEZ, JULIO

Fou processat i jutjat per l'assassinat d'un guàrdia municipal el 27 de febrer de 1941, condemnat a mort i executat el 3 de febrer de 1942.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 320 18/9/19 14:12

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient que fou sobresegut el dia 7 de febrer de 1945 «por total insolvencia del inculpado».

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 3607. TRP5-35.

BELCÒS PONS, FRANCESC

Edat: 40 anys. «Dependiente de oficina». Nascut a València. Casat. Vivia a Mataró, al carrer d'Altafulla. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 9 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'1 de maig de 1939, el director-gerent de l'empresa Sociedad Anónima Ymbern certificava que Francesc Belcòs n'havia estat «dependiente de escritorio» durant vint-i-cinc anys i havia tingut «buena conducta en el desempeño de cuantos cargos se le han encomendado».

El 4 de maig del mateix any, Jaume Vidal, alcalde de Santa Susanna, feu un informe en el qual definia Belcòs «en el terreno particular, es decir como vecino de este pueblo, y durante el tiempo que residió en él, su actuación fue pasiva, sin relieve, más bien de orden». Més endavant, analitzant els moviments de caixa de la hisenda municipal, destacà un pagament fet a Belcòs de 600 pessetes el dia 19 de gener de 1939. També feu constar que, tot i que el llibre de caixa presentava un saldo positiu de 3.388,52 pessetes, «el efectivo desapareció, sin duda con el Comisario y el Secretario». També desaparegueren els segells oficials, el material d'escriptori i «hasta las plumillas».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, el 7 de juliol de 1939, feu un informe segons el qual Belcòs havia estat membre d'Esquerra Republicana de Catalunya i comissari administratiu de Santa Susanna, i era persona «de buena personalidad pública y privada».

El 10 de juliol, Josep Català Carbonell, periodista, declarà davant el jutge militar d'instrucció que, tot i haver-se absentat del seu domicili a Mataró per estar perseguit, considerava Belcòs «hombre de buen corazón e incapaz de violencias».

El 15 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar el processat. Explicà que s'havia afiliat a Esquerra Republicana poc abans de l'inici de la guerra, però que mai no havia tingut càrrecs de responsabilitat. Després de l'inici del conflicte continuà fent les seves tasques a a la fàbrica. L'octubre de 1938 fou nomenat regidor a l'Ajuntament de Mataró, però no arribà a dur a terme aquestes funcions, atès que fou nomenat comissari municipal a Santa Susanna. Sobre el romanent de la caixa municipal de l'esmentada població, indicà que l'import s'havia lliurat a Miquel Albiol, que havia desenvolupat el càrrec de comissari abans que ell i que en el moment de la declaració havia fugit. Conclogué afirmant que «no se reservó nada para sí ni dinero y material alguno de oficina».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 321 18/9/19 14:12

El 21 de juliol de 1939, el jutge militar d'instrucció, Antonio Bravo Frías, tot i reconèixer que Belcòs era «hombre de buen corazón e incapaz de violencias», afegia que «si bien en lo económico se aprovechó socialmente no tuvo mala actuación ya que amparaba y favorecía a todas las personas sin miramientos de la ideología que pudiesen profesar». Malgrat aquestes consideracions, determinà processar-lo i n'ordenà el trasllat a la presó de Barcelona.

Fou jutjat a Barcelona el 17 d'agost de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 i absolt.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 003003. T10-361.

BELIS CORTÉS, FRANCESC

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

BELIS MIRALLES, FRANCESC

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

BELIS MIRALLES, NIABEL

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 322 18/9/19 14:12

BELLALTA ILLA, SALVADOR

Edat: 38 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de la Concepció. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 7 de maig de 1939 comparegueren davant davant la policia de Mataró, concretament del servei de «Inspección de Investigación y Vigilancia [...] los Agentes Don Luis Briansó Anglés y el auxiliar Don Pedro Xena Tapias», i hi portaren Salvador Bellalta Illa per tenir coneixement que aquest darrer havia estat «Jefe de la Guardia Municipal durante el dominio rojo». El detingut fou interrogat i manifestà que havia estat militant d'Esquerra Republicana de Catalunya des d'abans del juliol de 1936. També s'afilià a la UGT després d'aquesta data. Exposà que, pocs dies després del sollevament militar, l'alcalde de Mataró li proposà ser, provisionalment, el cap de la Guàrdia Municipal. Després fou confirmat en el càrrec, funció que exercí fins pocs mesos abans de l'entrada de les tropes franquistes. També ingressà en el cos dels Mossos d'Esquadra «para librarse de ir al frente». Pocs dies abans de l'arribada de l'exèrcit colpista a Barcelona passà a peu a França amb altres mossos. De retorn a Espanya, fou reclòs al camp de concentració de «San Pedro de Cárdenas», Burgos —segurament volia dir San Pedro de Cardeña— fins que retornà a Mataró.

A continuació, l'interrogatori girà entorn dels responsables de l'assassinat del rector Samsó i de mossèn Ramon Fornells. Sobre això respongué: «Que un tal Luis, Jefe de Orden Público, un tal Raul, también de Orden Público; un tal Domingo, curtidor de pieles; Joaquín Montserrat y un tal Perelló, ferroviario. Que el tal Montserrat llevaba la petaca de Mosen Ramón. Con referencia al asesinato de este Sacerdote, dice el declarante que supone fuesen los mismos autores que se citan anteriormente.» Preguntat per l'assassinat dels germans Clavell, explicà que «el citado Montserrat unos minutos antes del hecho se hallaba paseando por las proximidades del edificio de los hermanos Claver. Que aproximadamente una hora después de ver al citado Montserrat, oyó el declarante una conversación entre el Raúl y Luis, por la que supone esperaban la llegada de un coche de Arenys de Mar por lo que supone que dichos asesinatos se cometieron por forasteros en colaboración con alguno de los reseñados».

Se li preguntà també sobre el robatori que s'havia efectuat a la joieria Recoder «regentada por Joaquín Jiménez». Explicà que l'avisaren quan s'estava fent el robatori i que quan hi anava «el Luis le detuvo y le dijo que no le importaba lo que sucedía por lo que el declarante supone que el robo fue efectuado por personal de la F.A.I de Barcelona en colaboración con el llamado Luis y alguno otro más». A continuació detallà els escorcolls que havia efectuat «delegado por el alcalde». El primer que cita fou el de casa d'un personatge que anomena Planas d'on s'endugueren llibres, i després, un al carrer d'Argentona, un al carrer de Sant Agustí «y otro en casa de Soler acompañando unos Agentes que vinieron de Barcelona». Negà haver fet cap detenció, però sí haver ordenat als guàrdies que en fessin tres. Reconegué haver

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 323 18/9/19 14:12

tingut pistola i haver fet rondes nocturnes per comprovar el servei de la Guàrdia Municipal. Després de la declaració fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

Amb anterioritat a aquestes declaracions —quan Bellalta encara era al camp de concentració de Burgos—, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, elaborà un informe el 15 de març de 1939 sobre qui havia estat el seu predecessor en el càrrec. Explicà que en els Fets d'Octubre de 1934 hi tingué una participació molt activa repartint «armas largas y cortas». En les eleccions de febrer de 1936 «actuó enérgicamente como propagandista e hizo toda obstrucción posible para que no pudieran votar los elementos de derechas». Segons Gutiérrez, quan Bellalta estigué al capdavant de la Guàrdia Municipal, detingué persones de dretes, les quals maltractava de paraula i d'obra «amenazando de muerte para lograr lo que se proponía; hizo también unos papelitos con signos o guarismos que procuraban introducir en los bolsillos y casas de gentes de derechas, deteniéndoles más tarde por estar en posesión de los citados papeles que acostumbraban a tener escrito "ARRIBA ESPAÑA" o "VIVA FRANCO"». També l'acusà d'haver-se emportat objectes de les cases que escorcollava, objectes que es quedava o regalava. El feu responsable d'haver participat en l'incendi i saqueig d'esglésies i convents. Afegí que la «Jefatura de Policía» de la qual Bellalta «era uno de los principales jefes» era on es donaven les ordres per a assassinar o detenir persones, tot i que «también detenían personas para hacer pagar caro su rescate». Segons Gutiérrez, ingressà en el cos de Mossos d'Esquadra per defugir el front. I, segons aquest mateix denunciant, quan veié que la guerra es perdia, «ayudó a pasar la frontera a algunas personas para salvar de esta manera su funesta responsabilidad contraída por su funesta actuación».

El 23 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Enric Subiñà Font, «del comercio». Digué que Bellalta era el segon cap de la Guàrdia Municipal i que «era un rojo cien por cien y se puede asegurar que en todos los hechos delictivos ocurridos en esta población incendios, detenciones, registros y algún asesinato, sino fue autor o inductor, o por mandato, lo fue por omisión ya que presenciándolos y viéndolos cometer no los impidió estando como estaba en íntimo contacto y a las órdenes y formando parte con los del comité rojo de esta población». El mateix dia i davant la mateixa instància, Miquel Oliva Anglada, empleat, confirmava les afirmacions anteriors i hi afegia que «lo que sí puede afirmar categóricamente, es haber visto al inculpado en el coche fantasma, que era el encargado de conducir a los detenidos, llevándolos después al sacrificio». Vicenç Roqueta Casanovas, guàrdia municipal, declarà que el primer cap de la «Guardia Republicana Municipal era un tal Olbiol [Albiol]». Explicà que «los guardias antiguos» feien les tasques que els ordenaven, però que no participaven en escorcolls ni detencions, ja que si els ho haguessin ordenat, «no los hubieran realizado y hubieran salido de guardias». Afirmà que Bellalta havia participat en la detenció del rector de Santa Maria i que l'havia vist en el cotxe fantasma amb Lluís i Raül, membres del comitè. Un altre guàrdia municipal, Francesc Porta Llort, el mateix dia, declarava davant el jutge militar d'instrucció que, a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 324 18/9/19 14:12

més dels guàrdies municipals, hi havia «doce o trece individuos que llamaban de orden público» que eren els qui feien principalment els escorcolls i les detencions, mentre que la resta de guàrdies s'encarregaven de la vigilància de mercats i similars. Afegí que «a última hora parece ser que el tal BELLALTA iba un poco esquinado con Luis».

El 24 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'acusat Salvador Bellalta Illa. Negà haver participat en l'assalt a les esglésies i haver practicat detencions. Pel que fa als escorcolls, digué que sempre ho havia fet perquè li ho havien ordenat, però que «siempre procuró salvar todo lo que pudo y devolverlo después a los interesados». També digué que, si bé inicialment havia militat a Esquerra Republicana de Catalunya, «en ningún momento estuvo conforme con el movimiento rojo y menos aún con los procedimientos vandálicos y criminales empleados por los elementos de la F.A.I.». Continuà relatant que si acceptà el càrrec ho feu per por de les amenaces a les quals s'hauria d'haver enfrontat en cas contrari. Per això, segons Bellalta, des del primer moment intentà protegir els béns i les persones amenaçades. Així, assenyalà que, si portava pistola a les nits, era per protegir-se dels elements de la FAI. Posava com a exemple que el dia que «salvó al Comandante Sr. Carranza de las manos de los elementos de la F.A.I. fue tiroteado». Negà la resta d'acusacions i sols acceptà haver estat comissari a Dosrius i que allí la seva tasca «fue la de siempre amparar y proteger en lo posible a las personas y perjudicadas por los elementos revolucionarios». Relatà d'una manera fosca que havia estat detingut arran d'unes investigacions i d'uns escorcolls duts a terme per uns agents vinguts de Madrid en el decurs de la guerra. Indicà que havia impedit l'assassinat de «viejos guardias Civiles» de Mataró a mans de la FAI.

L'acusat aportà en aquest acte un conjunt de documents de persones que acreditaven haver estat protegides per ell.

El 13 d'abril de 1939, Modesto Bellido, aleshores director de les Escuelas Profesionales Salesianas a Pamplona, certificava que havia fet la mateixa funció rectora al col·legi salesià de Mataró i que, en haver aconseguit tres passaports, Salvador Bellalta l'acompanyà amb dos membres més, «no habiéndolos abandonado hasta que estuvieron en territorio francés». També afirmà que, en ser detinguts tretze membres de la comunitat mataronina l'abril de 1936 per un grup de la FAI «al servicio de Eroles» per portar-los a la torre Sant Elies de Barcelona, Bellalta els acompanyà personalment. Bellido estava segur que «de no haber sido acompañados a Barcelona nos hubieran asesinado a todos en el camino como hacían con otros».

El 20 d'abril de 1939, Josep Plandolit Riera, prevere destinat aleshores a Santa Perpètua de Mogoda, redactà un llarg testimoni en el qual relatava que abans del juliol de 1936 residia a Mataró, ja que era titular d'un benefici a la parròquia de Sant Josep. Tot i haver-se amagat, després dels fets revolucionaris va ser detingut i empresonat a Mataró el 29 d'agost del mateix any. Segons Plandolit, el 13 de setembre havia de sortir de Mataró la columna Malatesta,[5] però «acordó un plante, y

5. En aquesta afirmació, Plandolit es confongué. La columna Malatesta havia sortit el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 325 18/9/19 14:12

por tanto negose a salir de la ciudad, hasta que no fuera públicamente asesinado el insfrascrito, del mismo modo que trece días antes, y siguiendo el mismo procedimiento, había sido asesinado el Rdo. Cura Párroco Arcipreste de Santa María de Mataró». Segons l'autor de l'escrit, això no s'arribà a efectuar per l'actuació de Salvador Bellalta, que «hizo esfuerzos sobrehumanos para convencer en sentido contrario al pretendido por la centúria "Mala-Testa", a los dirigentes y componentes del Comité revolucionario, los cuales, debido a las gestiones y a las razones aducidas por el propio Sr. Bellalta, determinaron que no fueran ejecutados los deseos de la centuria "Mala-Testa", acordando además que la fuerza pública custodiara la cárcel, evitando que fuera asaltada como así se pretendía». Segons Plandolit, al cap de tres setmanes fou posat en llibertat gràcies a la intervenció de Bellalta.

Un personatge desconegut signà el 21 d'abril de 1939 un escrit redactat a Mataró i adreçat a l'acusat en el qual es llegeix: «Es preciso tenga V. presente que el Gobierno de nuestro Generalísimo no es, a Dios gracias, el de los rojos y recordar las promesas del Generalísimo de que "quien no tenga las manos manchadas de sangre nada debe temer", esta es la situación de V.» Afegia el desconegut signatari: «No hay que negar que sus ideales antes de Julio de 1936 fueron de izquierda republicana, ideales en aquella época perfectamente lícitos [...]. Tampoco a la hora de la depuración ha de dejarse tener en cuenta que los que de buena fe creían en las ventajas de la república, se han visto absorbidas por las que fundaban, con cuanta equivocación, el bienestar de nuestra tierra en los ideales soviéticos.» Concloïa afirmant que «estaré dispuesto a justificar siempre la protección que de V. he recibido en los treinta meses de anarquía que pasamos».

Maria Morell Soms, vídua de Jaume Boada, declarà el 20 de maig de 1939 que el seu fill, Salvador Boadas, tinent, havia passat a «engrosar las filas del Glorioso Ejército Nacional», per la qual cosa van ser «perseguidos y maltratados por las ordas rojas». S'adreçaren a Salvador Bellalta «y este, de una manera abnegada y desinteresada, jugándose en varias ocasiones su situación, hizo que parara nuestra persecución, ayudándonos al mismo tiempo en lo que estaba a su alcance».

Esteve Carles, el 3 de juny de 1939, certificava que havia estat alliberat de la presó gràcies a Bellalta. El 17 de juny de 1939, Josep Thomàs Villalbí, agent comercial, signava un document segons el qual havia estat detingut per membres del comitè local i portat a la «casa de la Ciudad», i assegurava que gràcies a Bellalta va ser alliberat «a las dos oras [sic]».

El 4 d'agost de 1939, quatre veïns d'Òrrius signaren un document en el qual destacaven que mentre Bellalta havia tingut responsabilitats en aquella població s'havia distingit per afavorir «los perjudicados por las hordas rojas».

El 14 d'agost de 1939, el també prevere Jaume Serra Pruna, rector de Santa

---

primer de setembre. El dia 13 sortí la columna del POUM, centúria Joaquim Maurín. Confirmant els temors de Plandolit, segons M. Salicrú, hi hagué un intent d'assaltar la presó que fou evitat per les precaucions preses pel comitè local (Salicrú, *Crònica*, p. 27).

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 326 18/9/19 14:12

Agnès de Malanyanes, certificava que si Bellalta sabia que «en alguna casa, como por ejemplo la Joieria Ximénez se practicava ocultamente el Culto Católico, él procurava guardarlos de las iras de los sectarios». Semblantment, segons Serra, existia una llei roja que confiscava els béns de les famílies que tenien algun membre lluitant «en el Ejército Nacional». Serra assenyalava que veié que reiteradament com Bellalta impedia aquestes confiscacions «salvando muchas familias adictas al glorioso Movimiento Nacional de la más negra miseria». El prevere assenyalava que ell mateix s'encarregava d'ajudar aquestes famílies i això no li hauria estat possible si Bellalta, «que no dudo sabía que era sacerdote», no li hagués donat les targetes de racionament que Serra li demanava. Concloïa el rector de Santa Agnès que «era tanta la protección que dispensaba que siempre estuve convencido que era un Blanco disfrazado de Rojo».

El 25 d'agost, Salvador Bellalta s'adreçà al jutge militar d'instrucció de Mataró «sorprendido por el interrogatorio que se me hizo sobre hechos falsos que se me imputan pudiendo ser calificados de calumnia».

L'endemà, el jutge d'instrucció militar de Mataró, Antonio Bravo Frías, acordava processar-lo i el seu trasllat a la presó Model de Barcelona.

El Consell de Guerra Permanent núm. 3 de Barcelona, presidit pel tinent coronel Alfonso Velasco Esteban, el jutjà el 9 d'octubre de 1939. El fiscal sol·licità la pena de mort. El defensor, la pena immediata inferior. La sentència fou de pena de mort.

L'1 de juliol de 1940, Modesto Bellido feu una ampliació de la seva declaració en la qual assenyalava que, quan van ser detinguts pels membres de la FAI, Bellalta els digué «que no los abandonaría hasta verlos en lugar seguro, pues la intención de los anarquistas según se desprendía de sus palabras era de asesinarlos en la carretera, ya que según ellos eran delincuentes por espionaje».

Després de dictada la sentència, la família de Bellalta degué endegar un recull de noves declaracions a favor de l'acusat.

El 10 d'agost de 1940, el notari de Mataró Josep M. Monfort feu una certificació en el sentit d'haver estat protegit per Bellalta. El 17 del mateix mes, Francesca Alomà, de Comestibles Finos, declarà haver patit «rejistros y vejaciones por los sicarios rojos» que havien cessat gràcies a la intervenció de Salvador Bellalta.

El 20 d'agost de 1940, Victòria Rovira Bassols, de Mataró, «accidentalmente en Madrid […] enlace "J", en Mataró de los grups "CÓRDOBA" (Manuel López Moreno), enlazado en Barcelona con D. JULI ROMAGUERA CARRERA, Teniente de E.M., con destino en la Cuarta Región Militar, y grupo "J.M.B." (Santa Marina), fusionado con el "J. Servente" y "M. Pascual", enlazados en Barcelona con D. JOAQUÍN FERNÁNDEZ NÚÑEZ, Agente de Policía con destino en la Jefatura Superior», certificava que Salvador Bellalta havia evitat «la persecución y detención de muchas personas de derechas y afectas a Nuestra Causa, llegando yo misma a feliz término en mis actividades nacinalistas». Segons Rovira, Bellalta coneixia les seves activitats i havia comentat que «mientras él pudiese evitaría mi detención».

El 27 d'agost de 1940, un document de l'Auditoria de Guerra de Catalunya

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 327 18/9/19 14:12

certificava que «Su Excelencia [...] se ha dignado CONMUTAR la pena impuesta por la inferior en grado.» És a dir, cadena perpètua o trenta anys de reclusió.

L'any 1942, aquesta pena li fou commutada per la de catorze anys de reclusió temporal.

Li fou concedida la llibertat condicional el 18 de juliol de 1946. El 30 de setembre de 1946 sol·licità l'indult. El 26 de novembre del mateix any, el capità general de la 4a Regió Militar declarava «extinguida por vía de indulto la pena principal».

Curiosament, tot i haver estat condemnat, el 8 de novembre de 1939, el Jutjat Militar Permanent núm. 3 li incoà un nou consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El 23 de novembre de 1942, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció a Badalona i digué que el 9 d'octubre de 1939 havia estat conduït al Palau de Justícia de Barcelona, on fou jutjat i condemnat a la pena de mort que, posteriorment, li fou commutada per la de trenta anys de presó que es trobava complint en el moment de fer aquesta declaració.

El 24 de febrer de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar decretà que, atès que Bellalta ja havia estat jutjat i condemnat, acordava sobreseure definitivament les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010404. T10-198.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000332. T10-382.

BELLATRIU NOGUERAS, PAU

Edat: 30 anys. Pagès. Nascut a Argentona. Casat. Vivia a Mataró. Membre de la Unió de Rabassaires.

No ha estat possible localitzar les dades sobre l'inici de les actuacions.

Fou acusat de ser membre de la Unió de Rabassaires des d'abans de l'inici de la guerra i d'haver estat regidor el mes de novembre de 1936. També se l'imputà per haver desenvolupat les tasques de «contador de la Junta del Sindicato Agrícola, afecto a la Unión de Rabasaires». El 4 de maig de 1939 se li trobaren una escopeta de cacera de dos canons, un «bastón-escopeta» i una «pistola F.N.», tot en perfecte estat de funcionament.

Fou condemnat a quinze anys de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008006. T10-377

BELLAVISTA GIBERNAU, LEOCÀDIA

Edat: 34 anys. Treballadora del gènere de punt. Nascuda a Mataró. Divorciada. Membre del Partit Socialista Unificat. Afiliada a la UGT.

Inici de les actuacions: 21 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim. Jutjat militar de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 328 18/9/19 14:12

El 21 de març de 1939 fou interrogada pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal. Respongué que treballava a la fàbrica del senyor Asensio i que, durant uns quants diumenges, participà —juntament amb altres dones— en exercicis d'instrucció militar al parc municipal de la ciutat. Reconegué que pocs mesos abans de la fi de la guerra fou nomenada membre del comitè del «Grupo Femenino del Partido Socialista». No anà al front.

L'autor de l'informe concloïa: «Como se ve por las manifestaciones de la misma interesada, a más de ser una gran propagandista de los rojos, vestía uniforme de miliciana, con pantalónn y correaje y con pistola, por cuyo motivo es detenida.» Cal fer constar que l'expressió «vestida con pantalones» apareix, també, en un altre moment de l'informe.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, en un informe del 9 de juny de 1939, la considerava una gran propagandista del Front Popular i membre de la secció femenina del «Socorro Rojo Internacional» i «ferviente propagandista socialista».

El fuster Joan Alum declarà haver-la vist sovint a la «Casa del Pueblo y hablaba mucho en favor de los ideales que ostentaban no recatándose alguna vez en hablar también en contra cuando sus proposiciones no eran acatadas.» Afirmà haver-la vist també vestida amb pantalons.

Leocàdia Bellavista fou interrogada a Mataró pel jutge militar i assentí a tot el que ja havia formulat davant la policia municipal. Sols matisà que mai no arribà a anar a cap reunió de grup femení del Partit Socialista.

Fou jutjada a Barcelona, el 3 de juliol de 1939, pel Consell de Guerra Permanent núm. 1. En l'acusació es recordà la seva militància socialista, la seva propaganda a favor de Front Popular, la seva participació en la instrucció militar i també la circumstància d'haver vestit «de hombre en algunas ocasiones». Li fou imposada una pena de nou anys de presó major. El 3 d'agost del mateix any es trametia un ofici sobre «liquidación de condena».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006687.

BELLAVISTA GUAL, LEOCADIO

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados.» No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 329 18/9/19 14:12

BELLSOLELL VILELLA, JOAN (I)

Edat: 26 anys. Estudiant. Nascut a Mataró. Solter. Abans de ser detingut vivia a Montpeller. El domicili familiar a Mataró era al carrer de Sant Josep. Afiliat a Estat Català.

Inici de les actuacions: 3 de gener de 1941. Sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de gener de 1941, la Junta de Revisión y Clasificación de la Caja de Reclutas núm. 38 emetia des de Terrassa un document segons el qual Bellsolell havia estat classificat com a «Desafecto» des de Mataró, situació que s'havia confirmat en una posterior «Clasificación Definitiva». En vista d'aquesta informació, l'auditor de guerra decidí iniciar la causa judicial.

El 12 de febrer de 1941, l'alcalde de Mataró, Josep Martí Pascual, emetia un informe segons el qual Joan Bellsolell havia estat membre d'Estat Català, «de ideario separatista». També indicava que abans de la guerra havia estat membre del Cercle Catòlic d'Obrers. Durant la contesa militar s'havia incorporat com a voluntari a una «columna alpina» en la qual, suposadament, havia assolit el càrrec de comissari polític.

El 4 de febrer de 1943 testificà a Badalona, davant el jutge militar d'instrucció, Rafael Alum Mir, fuster. Explicà que Bellsolell estava vinculat a Acció Catalana amb anterioritat a l'inici de la guerra i que quan estigué a punt de ser cridat a files es presentà com a voluntari «en una columna de los afiliados de Estat Català [...] inducido y aconsejado por sus mismos amigos ya que dicha columna por ser Alpina actuaría por los Pirineos y encontraría más ventaja que si hubiera salido con su reemplazo». Alum continuà relatant que després de la guerra Bellsolell fou destinat a fer el servei militar a Astúries i allí —tement estar-hi molt de temps pel fet d'haver estat voluntari a l'exèrcit de la República— optà per fugir a França, posant-se d'acord amb el capità d'un vaixell d'aquesta nació. Conclogué que els seus pares havien rebut notícies seves fins a l'ocupació alemanya.

El dia 6 de febrer de 1943 testificà a Badalona, davant el jutge militar d'instrucció, Francesc Xavier Pasques, prevere. Declarà que, per haver estat amagat, no tenia referències directes del succeït. Tanmateix, arran dels comentaris del veïnatge, havia arribat a tenir coneixement que Bellsolell, en haver-se produït l'incendi del temple, «había intervenido en apagar el fuego habían prendido en las puertas, altares y demás».

El dia 7 de febrer de 1943 declarà a Badalona davant el jutge militar d'instrucció Josep Boada Marlès, fabricant. Declarà sobre l'encausat que «era muy aficionado a ir al Centro Católico». Boada també assenyalà que els pares de Bellsolell li mereixien la màxima confiança, fins al punt que, en haver d'abandonar el seu domicili, els lliurà les claus de casa seva. Sobre l'actuació de Joan Bellsolell, explicà que havia intentat apagar l'incendi de l'església de Sant Josep i que «una parte de las joyas y dinero que no pudo ser sacado con la anticipación al referido incendio, fue

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 330 18/9/19 14:12

encontrado por el encartado y guardado por sus padres hasta la terminación de la Guerra lo cual vio el declarante que entregaron a la terminación de la Guerra».

El *Boletín Oficial de la Provincia* publicà una requisitòria del «Juzgado Militar de Badalona Mataró y Arenys» de Mar del 18 de març de 1943 en la qual es comminava Joan Bellsolell a presentar-s'hi en el termini de vuit dies.

El 25 de juny de 1943, el capità general ordenà arxivar els tràmits duts a terme.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000475. T10-416.

BELLSOLELL VILELLA, JOAN (II)

Edat: 26 anys. Estudiant. Nascut a Mataró. Solter. Abans de ser detingut vivia a Montpellier. El domicili familiar a Mataró era al carrer de Sant Josep. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 25 de febrer de 1946. Diligències prèvies.

El 25 de febrer de 1946, la Guàrdia Civil de Puigcerdà detingué i interrogà Joan Bellsolell Vilella. El dia anterior havia estat detingut en el punt anomenat Mas Malpica, entre Llívia i la Guingueta d'Ix, quan intentava entrar clandestinament a Catalunya. Se li preguntà quant de temps feia que residia a França i explicà que hi era des de l'abril de 1940, pocs dies després que desertés del Regiment de Simancas, a Gijón, on estava destinat des del mes de març de 1939. En aquesta fugida penetrà a França per la vall Ferrera. Va ser detingut i ingressat al camp de concentració d'Argelers, on estigué fins al mes d'octubre de 1939 en què fou alliberat. Continuà detallant que el motiu d'haver desertat fou «por el deseo de cursar sus estudios en una universidad francesa» quan se li digué que no podia tenir pròrroga a Espanya per fer els estudis. Quan esclatà el cop d'estat militar de 1936 era a Mataró, al domicili familiar, estudiant. A finals de 1937, la seva lleva va ser cridada i es va incorporar al «Regimiento de Montaña Pirenaico». Posteriorment fou destacat a Sort, a una companyia de transmissions, fins a la fi de la guerra, moment en el qual tota la companyia passà a territori francès, concretament a la població d'Auset. Després de la seva arribada a França es desplaçà fins a Irun, on les autoritats espanyoles el tancaren al camp de concentració de «Santa Ana y San Marcos de León». D'allí fou tramès al regiment que era a Gijón, d'on desertà.

A continuació, l'interrogador s'interessà per la situació política de França, de la qual Bellsolell feu una detallada exposició tot concloent que França estava enclavada en la zona d'influència «anglo-americana, y este hecho es determinante en su futura evolución política». Tot seguit se li preguntà quina era «la opinión general reinante en Francia referida a España» i contestà que «era contraria a Franco». Més endavant preguntà sobre la situació i les activitats dels exiliats espanyols a la república veïna. Respongué que n'hi havia nombrosos a la zona fronterera, principalment a Tolosa de Llenguadoc i a Perpinyà, i que estaven «fuertemente protegidos por el Partido Comunista francès». També explicà que entre els exiliats es comentava que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 331 18/9/19 14:12

José Giral —president del consell de ministres de la República a l'exili— pretenia reagrupar els comandaments de l'exèrcit republicà a l'exili. Tot i que entre els exiliats es considerava que les possibilitats del govern Giral «son muy reducidas». Un altre aspecte que destacà Bellsolell fou que a l'exili existia la sensació o el convenciment «de un posible plebiscito, que, organizado de una forma evolutiva a partir del régimen de Franco, decidiría si el pueblo español quiere un retorno a la Monarquía». Comentà, també, que els darrers dies havia tingut molt de ressò l'afusellament de Cristino García —heroi de la Resistència a França—, que havia fet que a l'Assemblea es demanés trencar relacions diplomàtiques amb Espanya.

Continuà responent a l'interrogatori explicant que en acabar els seus estudis volgué tornar a Espanya per acollir-se a l'indult proposat per les autoritats franquistes. Per fer-ho es posà en contacte amb Pere Mas, contrabandista, que residia a Perpinyà, el qual li facilità documentació falsa a canvi de dues mil pessetes. D'allí marxà a la Guingueta d'Ix, on un tal Riera l'acompanyà al Mas Malpica per travessar la frontera. Allí s'havia de trobar amb una parenta, però en aquells moments fou detingut per un «Policía Armada». A més de la documentació falsa, la Guàrdia Civil li trobà un llibre titulat *El Fin del Armisticio*, «una gramática alemana» i diverses postals.

El dia 9 d'abril de 1946 declarà davant el jutge municipal Joan Cabús Puig, rector de la parròquia de Sant Josep de Mataró. Relatà que l'encausat «con exposición personal se arriesgó a atajar el fuego que las turbas prendieron en la parroquia de S. José» i, també, que pertanyia al Cercle Catòlic d'Obrers.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde Joaquim Boter de Palau l'11 d'abril de 1946, indicava que Bellsolell era «de ideas separatistas» i que havia estat afiliat a Estat Català i a Nosaltres Sols!. Segons aquest informe, en esclatar la guerra, s'allistà voluntari «a la columna roja Alpina», de la qual arribà a ser comissari. Se'l considerà «DESAFECTO al G.M.N.». Més endavant afegia que «a pesar de su filiación política se le considera persona de buena conducta», sense tenir antecedents que hagués participat a cap «Cheka o Tribunal».

El 8 de maig de 1946 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona. Sobre la deserció de Gijón digué que encara no havia jurat bandera. Pel que fa a les acusacions d'haver estat comissari o membre de Nosaltres Sols! o d'Estat Català, ho negà rotundament i sols acceptà haver col·laborat «literariamente» en alguna revista catalanista.

El 7 de maig de 1953, el capità general de la 4a Regió Militar ordenà l'arxivament de les diligències.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014599. T10-180.

BENAGES SERRES, JESÚS

Edat: 30 anys. Treballador del camp. Nascut al Pinell de Brai, Tarragona. Casat. Vivia a la muralla de Sant Llorenç de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 332 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 14 de setembre de 1939. Jutjat militar núm. 7 de la Capitania General de la 4a Regió Militar.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Badalona el 14 de setembre de 1939 anant en tren, a l'altura de l'estació de Premià de Mar, arran d'una denúncia que l'acusà d'haver destacat —a l'inici de la guerra— «en algunos hechos delictivos». En l'interrogatori que seguí la seva detenció declarà que quan s'incendiaren els edificis religiosos era al seu domicili i que al cap de dos o tres dies es presentà als locals de la CNT «y ver si era cierto que el personal estaba movilizado». Allí, Josep Curtó li confirmà que «todo el personal de la C.N.T tenía que estar dispuesto para cualquier eventualidad». Li lliuraren una arma i municions i se li encomanà que fes serveis de guàrdia al centre de la ciutat, a la carretera i al convent de les caputxines. Posteriorment, marxà al front amb la columna García Oliver i fou destinat a Tardienta, on va prestar servei «en los parapetos» sense que arribés a entrar en combat.

El mateix dia 14 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Badalona Vicenç Montasell Sala. Era de Mataró i es dedicava al «comercio». Indicà que coneixia Jesús Benages i que aquest era el «dirigente de la F.A.I. de los trabajadores del campo» i que com a tal s'imposava als seus companys «por su acción de pistolero» promovent vagues i atemorint «las personas honradas».

El 15 de setembre de 1939 declarà a Badalona davant la mateixa instància Jaume Viñals Puig, «del comercio». Exposà que Benages era membre destacat de la CNT-FAI, «pues en cuantas huelgas hubo en dicha población se manifestó como dirigente de ellas siendo en realidad el alma y sostén de aquellas debido a las amenazas y coacciones que venía ejerciendo y ejercía sobre los obreros [...] decía militares, curas y patronos no debían de existir». Segons el mateix testimoni, durant els fets del 19 de juliol de 1936, quan les forces militars es retiraren dels carrers, Benages havia assaltat amb tres homes més l'única armeria que hi havia a Mataró i se n'havien endut totes les armes curtes i la munició que hi trobaren.

L'endemà, 16 de setembre de 1939, Ramon Agulló Mora, pagès d'Argentona, testificà de manera voluntària davant el jutge d'instrucció a Badalona afirmant que Benages disparà contra Amado Pons —que treballava a l'horta d'Agulló— «dos tiros que por fortuna no le hicieron blanco todo ello para que no trabajara y al mismo tiempo le dio algunos puñetazos». Segons Agulló, quan ell intentà apaivagar la situació, Benages li respongué «que lo iba a fusilar» i els feu posar mans i braços alçats fins a la casa. En sortir l'esposa d'Agulló a la finestra per veure què passava «la apuntó con su Winchester y le dijo que si no entraba en el interior de la casa le dispararía». Acabaren matant el gos de la casa, cosa que feu pensar a l'esposa que havien mort el seu marit. Segons Agulló, la seva dona morí al cap d'uns mesos perquè «la sangre se le había vuelto agua a causa del susto recibido».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 28 d'octubre de 1939, indicava que Benages, pistola en mà, feia parar els treballadors del camp i intervingué en la crema de convents i esglésies.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 333 18/9/19 14:12

L'informe del comandant de la Guàrdia Civil del 14 de novembre de 1939 afegia a aquestes acusacions que havia marxat voluntari al front amb la «Columna de los Aguiluchos, suponiéndose haya tomado parte en algún asesinato».

El 2 de gener de 1940, Vicenç Montasell Sala, «del comercio», amplià a Mataró la declaració que havia fet anteriorment. Exposà que, tot i haver-se'n anat de Mataró durant el conflicte, sabia per familiars que Benages «disparó varios tiros contra el señor Sala sin que por fortuna le hiriera». També deposà que l'encausat «pistola en mano se presentó en la casa de campo del declarante obligando pistola en mano a los demás obreros que habandonaran el Trabajo, individuo además destacado en toda classe de conflictos sociales del campo y elemento peligrosísimo para la causa Nacional dada su identificación con las ideas disolventes y de acción directa que siempre a profesado».

El mateix dia i en el mateix lloc declarà Jaume Viñals Puig i digué que des de casa seva estant veié com Benages «asaltaba la armería de la calle Real situada frente a su domicilio cuyo individuo al no serle abierta la Puerta a las reiteradas llamadas que hizo rompió las puertas vidrieras y penetró en el interior de la armería junto con otros dos individuos».

També el 2 de gener de 1940 davant el mateix jutge militar d'instrucció declarà Pere Xena Tàpias, «fondista». Digué que l'any 1935 Benages «con motivo de las fiestas de San Antonio rompió en plena calle la bandera de la Cofraría».

El dia 12 de gener de 1942, l'encausat fou interrogat a Barcelona. Negà haver estat dirigent la la CNT-FAI i haver participat en detencions, saqueigs i assassinats, a més de negar l'incident amb Vicenç Sala, de qui digué que no el coneixia.

El judici se celebrà a Barcelona el 3 de febrer de 1940 al Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidí el tinent coronel Manuel de Canga Argüelles. Fou condemnat a reclusió perpètua.

L'11 d'octubre de 1942 li fou commutada la pena per trenta anys de presó. El 5 de juliol de 1943 s'evadí d'un destacament de treball a Coll de Nargó. Fou detingut a Figueres el 19 de maig de 1960. El 23 de juliol de 1960 era a la presó de Salt i fou interrogat per les autoritats militars. El dia abans havia sol·licitat l'indult, que li fou denegat el 27 de novembre de 1962 en un escrit signat pel capità general de la 4a Regió Militar «por hallarse el solicitante en rebeldía» quan es publicaren els indults. El document també li atribuïa «mala conducta y quebrantamiento de condena». El 20 de gener de 1964, la mateixa instància li reconegué, parcialment, algun dels indults sol·licitats.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000. T10-335.

BERGA CRUAÑAS, JOAN

Edat: 29 anys. Viatjant d'alcohols. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al Camí Ral. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 334 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 7 de febrer 1939 declarà davant la «Comisión de clasificación de prisioneros y presentados» de Sant Sebastià que, en esdevenir-se el sollevament militar, continuà a Mataró fent la seva feina de viatjant d'alcohol. El mes de gener de 1936, atesos els pocs guanys de la seva activitat, sol·licità una plaça a l'Ajuntament de Mataró i va ser nomenat escrivent de la «consejería de racionamientos» fins al mes de setembre de 1937, quan ocupà el càrrec de secretari interí de l'Ajuntament d'Argentona fins al gener de 1938. Més endavant, la «Caja de Recluta de Barcelona» el declarà inútil total i fou nomenat per la Generalitat «administrador de la propiedad Urbana» a Sant Feliu de Guíxols. Posteriorment desenvolupà la mateixa tasca a Figueres. El 15 de gener de 1939 fou tornat a cridar per a una revisió mèdica i fugí amb cotxe fins a Olot i d'allí fins a Sant Llorenç de Cerdans, on arribà el 29 de gener de 1939. El 4 de febrer de 1939 es presentà a Irun a les autoritats franquistes. En vista d'aquesta declaració, els responsables de la «Comisión de clasificación» optaren per mantenir la seva detenció i iniciar la investigació judicial.

El 24 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange, confirmava la majoria d'aquestes informacions i aportava que Berga havia estat «Director de un diario de Izquierda en Mataró» [*El Cooperador*].

El 8 de juliol de 1939, el responsable de la Guàrdia Civil a Mataró, en el seu informe el feia responsable d'haver estat director del «Semanario *Libertad*». Però no deia el mateix sobre *El Cooperador*, atès que, segons l'esmentat guàrdia civil, aquesta publicació feia més de quinze anys que no s'editava. L'informe concloïa afirmant que es tractava «de un individuo bastante petulante y fanático de su idea pero sin que haya demostrado malos sentimientos». Tampoc no se l'havia vist amb armes ni participant en actes delictius.

Joan Berga declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona el 24 d'agost de 1939. Explicà que, si bé havia estat membre d'Esquerra Republicana de Catalunya des de l'any 1932 o 1933, abandonà el partit arran dels Fets d'Octubre de 1934 i que s'hi reincorporà després del 19 de juliol de 1936 «presionado por las circunstancias». També digué que si havia exercit els càrrecs que havia declarat havia estat «por los pocos medios de vida que en aquel entonces había».

Pere Pascual Rius, farmacèutic, declarà el 25 d'agost davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que Berga «era un muchacho idealista que tenía ciertos ribetes de ser un literato y varias veces entraba a la farmacia del declarante y le hablaba de problemas económicos y sociales en panegirico del movimiento rojo con vistas de lo que había leído en libros mal traducidos en francés de cosas rusas [...] pero no era extremista y nunca jamás le ha visto actuar en otro plan revolucionario».

El Consell de Guerra Permanent núm. 3 veié la causa el 21 d'octubre de 1939. El fiscal sol·licità dotze anys i un dia de reclusió i la defensa, la pena immediatament

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 335 18/9/19 14:12

inferior. La sentència fou absolutòria, si bé considerà la possibilitat que l'encausat fos sotmès al Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010263. T10-102.

BERNARDO ALFONSO, ROGELI

Fuster. Nascut a l'Havana, Cuba. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Bonaventura.

Estava detingut a la presó provincial de Girona a disposició del «Juzgado Militar Especial». Morí en aquest centre penitenciari el 4 de juny de 1947 per una insuficiència cardíaca.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 035661. T10-358.

BERTOMEU FONT, CECÍLIA

Edat: 48 anys. Mestra nacional. Nascuda a Barcelona. Soltera.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 5 de maig de 1913 i a la Federació de Treballadors de l'Ensenyament, vinculada a la UGT, el 29 d'agost de 1936 «obligada por las disposiciones marxistas». Desenvolupà la seva tasca com a mestra «de primer grado» a l'«Escuela graduada de niñas» de Mataró.

Durant l'interrogatori deixà constància del fet «que fueron muchos los padres de familia que durante este tiempo nos confiaron sus hijas como salvaguardia de la educación marxista ya que en esta Escuela no se implantó la coeducación ni se cambiaron los libros de texto».

Els informes requerits de la Falange i l'alcaldia la consideraren «afecta a nuestro Caudillo. Militante en diferentes asociaciones de carácter católico y derechista, se la sabe, de años, entregada a la causa del orden y de la beneficencia».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 51098/2799. T4-282.

BERTOMEU FONT, CONCEPCIÓ

Edat: 57 anys. Mestra nacional. Nascuda a Barcelona. Soltera.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 5 de maig de 1913 i a la Federació de Treballadors de l'Ensenyament, vinculada a la UGT, el 29 d'agost de 1936 «obligada por las disposi-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 336 18/9/19 14:12

ciones marxistas». Desenvolupà la seva tasca com a directora mestra a l'«Escuela graduada de niñas» de Mataró des de 1930.

Durant l'interrogatori deixà constància del fet «Que fueron muchos los padres de familia que durante este tiempo nos confiaron sus hijas como salvaguardia de la educación marxista ya que en esta Escuela no se implantó la coeducación ni se cambiaron los libros de texto».

Els informes requerits de la Falange i l'alcaldia la consideraren «de ideas católicas arraigadas».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 52137/2884. T4-40.

BLASCO GIL, JOAQUIM

Edat: 34 anys. Paleta. Nascut a Cienfuegos, Cuba. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Sadurní. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 26 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 26 de maig de 1939 va ser detingut per membres de la Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró «por tener confidencias» de ser una persona «de extrema izquierda». Se l'acusà de ser membre del comitè local, afiliat a la CNT, haver prestat serveis d'armes i haver-se apoderat de l'automòbil de l'industrial Martí Pascual. A l'interrogatori que seguí la seva detenció confirmà la seva pertinença a la CNT des de l'any 1930 i en va desenvolupar el càrrec de secretari durant uns mesos. Admeté haver participat amb armes en serveis de control els primers dies del conflicte civil i haver participat a la «requisa» del cotxe de Martí Pascual, «el cual condujo solo una hora». Després d'aquesta declaració fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 28 de juny de 1939, afegia a les dades anteriors que a l'inici de la guerra havia marxat al front «en una columna de Intendencia permaneciendo en el ejército rojo hasta la terminación de la guerra».

El 28 d'agost de 1939, el consell de guerra de Barcelona considerà que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», per la qual cosa determinà que Joaquim Blasco restés «a la disposición del Negociado de Prisioneros Nacionales para su envío a un Campo de Concentración, pasando en su día a un Batallón de Trabajadores [...] estimando permanezca en el mismo durante un plazo no inferior a cuatro meses».

El 23 de juliol de 1943, el capità general de la 4a Regió militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009232. T10-581.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 337 18/9/19 14:12

BOADA PALLAROLES, JOAN

Edat: 36 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Rafael. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 28 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 28 d'agost de 1939, el guàrdia civil Antoni Brunet Ferrer, destinat en el «Puesto de Mataró», incoà un atestat «teniendo noticias que el vecino de esta localidad Juan Boada, hermano del famoso comandante rojo Boada, se distinguió durante el dominio rojo en contra del Glorioso Movimiento Nacional». S'interrogà com a testimoni Camil Augé Dangla, «del comercio», el qual l'acusà d'haver estat membre de la CNT-FAI, com a dirigent, haver portat arma i haver-ne repartit a d'altres membres de la mateixa organització sindical. Afirmava que havia volgut anar com a voluntari al front, «pero que el sindicato a que pertenecía se lo impidió». Segons Augé, Boada «se vanagloriaba del robo de que fue objeto el día treinta de Julio de mil novecientos treinta y seis en la Estación de esta Ciudad el industrial vecino de esta D. Jaime Font Gilpi». Concloïa Augé indicant que «es un individuo peligrosísimo para la Causa Nacional». El mateix dia fou interrogat Ramon Franch Soler, mecànic. Confirmà la pertinença de Boada a la CNT-FAI i explicà que «siempre se hallaba dentro» de la seu del sindicat anarquista «de donde emanaban las órdenes y este era el encargado de hacerlas circular y darlas a los militantes de su partido». Afirmà que Boada era el president del comitè de control de la fàbrica Marfà i insistí en el caràcter «peligrosísimo para la Causa Nacional» de Boada.

Tot seguit fou interrogat Joan Boada. Explicà que estava afiliat a la CNT entre els anys 1925 i 1926 i que havia estat vocal de la junta local. També fou el president del comitè de control de la fàbrica Marfà. Afirmà que havia tingut una pistola, que va lliurar als gendarmes francesos en travessar la frontera del país veí. Marxà voluntari al front i fou incorporat a la 26a Divisió. Primerament estigué destinat a Artesa de Segre i més tard a Arenys i després a Calella, fins a l'arribada de les tropes franquistes a Barcelona. Llavors marxà cap a França a través de la Jonquera i hi fou internat a un camp de concentració. Quan fou alliberat retornà a Espanya a través d'Irun i va ser empresonat a un camp de concentració de Valladolid, d'on pogué sortir gràcies a un aval. Després de la declaració fou tancat a la presó i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 2 d'octubre de 1939 l'assenyalava com un membre destacat del «llamado grupo trentista». Assegurava que havia tingut «buena conducta» com a membre del comitè obrer de la fàbrica abans citada i el definia com a «sindicalista convencido no tan destacado como su padre y hermano».

La seva actuació al capdavant de l'empresa Marfà fou confirmada per l'enginyer Josep O. Marfà i Mercader, que afirmà, en una certificació signada a Mataró el primer de setembre de 1939, que Boada, des del seu càrrec al comitè de control,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 338 18/9/19 14:12

«procuró servir los intereses de la empresa, habiéndose , además, comportado lealmente con el suscrito ingeniero, interesándose por su seguridad personal». L'endemà feia el mateix Narcís Marfà i Clivillés, gerent de l'empresa homònima. Deia de Boada que havia treballat a l'entitat durant més de vint-i-un anys i feia una valoració idèntica a l'anterior afegint-hi que Boada havia fet tota mena de gestions per impedir que fos detingut per les patrulles de control i, quan ho fou, «procuró se le pusiera en libertad cuando la policia roja al servicio de la denominada Consejería de Defensa, realizó su detención». També li reconegué la seva intervenció per impedir «que los elementos rojos de Argentona expulsaran a su familia de la finca que habitaba».

El 5 d'octubre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Joan Comas Pujol, comptable. Indicà que si Boada havia marxat voluntari al front havia estat «para eludir un cargo que querían darle en la Sindical». També manifestà que «le consta que a pesar de sus ideas obreristas, siempre creyó que la CNT era la redentora del obrero y de ahí que estuviera afiliado a ella, por ser individuo que ha sido creado en el ambiente obrerista de su familia; que por tanto siempre le ha considerado un virtuoso de las ideas obreristas sin ánimo de causar daño a nadie absolutamente y no le conoce ningún hecho delictivo». Concloïa el seu testimoni fent referència al seu comportament davant del comitè de l'empresa: «Se portó admirablemente.»

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 3, que presidia el comandant Felipe Toral, a Barcelona el 28 de novembre de 1939. Fou absolt, però el tribunal recomanà que fos posat a disposició de la «Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros y presentados».

El 5 de juliol de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013904. T10-591. TTMT-35

BOADA TORRES, JOSEP

Edat: 30 anys. Teixidor de mitges. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a la ronda Prim.

Inici de les actuacions: 7 d'agost de 1945. Diligències prèvies. Jutjat militar «Número Diez».

El 27 de juliol de 1945 fou detingut per la policia a l'hotel Rita de Puigcerdà per no tenir documentació. Segons l'informe policial, Boada manifestà que s'havia desplaçat principalment «para actividades del estraperlo». Posteriorment admeté que la seva intenció era entrar a França, cosa que feia regularment des de 1944. En l'ampliació de l'interrogatori reconegué que havia treballat a Mataró, a l'empresa Gassol, SA, fins que fou mobilitzat amb la seva lleva el mes d'abril de 1937. S'incorporà com a «motorista en el Cuerpo de Tren», primer a València i després a Barcelona. Segons les seves declaracions, no havia estat membre de cap sindicat ni partit polític. Acabada la guerra no es lliurà a la «Junta de Prisioneros y Presentados» i entrà

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 339 18/9/19 14:12

a l'exèrcit franquista, com a voluntari, el mes de febrer de 1939. El mes de juliol d'aquest any fou detingut i ingressat a la presó Model de Barcelona. Fou alliberat el mes de desembre i marxà clandestinament a França, on s'estigué més de tres anys, primerament en camps de treball i, posteriorment, com a jornaler. Retornà a Espanya, també clandestinament, el mes de gener de 1944.

El 13 d'agost de 1945 fou presentat davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona, al qual reafirmà allò declarat anteriorment, fent esment que el motiu de la seva darrera vinguda des de França havia estat la malaltia de la seva mare.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 18 d'agost de 1945 el definia com una persona de «conducta muy irregular sin significación político-social determinada». També s'hi indicava que s'havia presentat com a voluntari a les milícies del POUM. A la fi de la guerra s'havia incorporat a l'exèrcit i havia estat processat en una causa que finalitzà «sin declaración de responsabilidad y la libertad definitiva». A mitjan 1940 havia fugit a França. L'informe de Josep M. Mestres continuava indicant que quan retornà clandestinament del país veí «pasó a frecuentar elementos desafectos a la Causa Nacional llevando un tren de vida muy superior a sus posibilidades ya que no se le conocía trabajo ni forma de ingreso». L'informe concloïa que «posiblemente actuaba como enlace de elementos rojos ya que por este concepto se le tenía y por ello se le vigilaba».

El 3 d'abril de 1946, el capità general de la 4a Regió Militar ordenà l'arxivament de la causa, sense més tràmits de les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013243. T10-448.

BOADAS DONADEU, ALEIX

Edat: 48 anys. Fogoner en una fàbrica de paper. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Rafael. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 11 d'abril de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

La Guàrdia Civil de Mataró tingué notícies que Aleix Boadas havia prestat serveis d'armes a l'inici de la Guerra Civil i era membre de la CNT. El dia 11 d'abril de 1940 se'l va escorcollar i se li va trobar una pistola «Victoria Paten de calibre siete sesenta y cinco». Va ser detingut i posat a disposició de l'autoritat militar.

En un primer interrogatori fet per la Guàrdia Civil, reconegué haver estat membre de la CNT des de l'any 1922 i cotitzava a aquesta organització una pesseta mensual. Declarà haver participat a totes les «huelgas de carácter social se presentaron». A l'inici de la guerra s'afilià a les Milicias Rojas Voluntarias que es formaren a Mataró i hi participà amb la pistola de la seva propietat, «la cual usaba constantemente y en particular los días que tocaban alarma las sirenas y por lo tanto suponían que se iba a efectuar un desembarco de las Fuerzas Nacionales y salían en dirección a la Playa para tratar de evitar el mismo».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 340 18/9/19 14:12

El 2 de maig de 1940, Mercè Sans, vídua, de 73 anys d'edat, nascuda a Solivella (Tarragona), formalitzà davant la Guàrdia Civil de Mataró una denúncia contra Aleix Boadas. Relatà que des del mes de maig de 1937 vivia com a rellogada a Mataró, al carrer de Sant Rafael, número 33, a casa de Teresa Puigvert, esposa d'Aleix Boadas, de qui estava separada. Segons Sans, l'encausat visitava sovint la casa i, en saber que el seu marit havia estat assassinat «por los elementos rojos», Boadas començà a insultar-la i amenaçar-la. Segons la seva declaració, visqué atemorida, ja que cada vegada que «elementos rojos» es presentaven a la casa es referia a ella com a «fascista». També declarà que tenia «diez o doce pistolas las cuales las sacaba constantemente».

L'informe de l'alcaldia, signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 9 de maig de 1940 afegia a les dades de l'interrogatori que Aleix Boadas havia portat arma curta i arma llarga i que «blasonaba de que se debía matar a todos los fascistas, debido a que en el frente rojo murió un hijo suyo».

El 15 de juny de 1940 declarà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció, Teresa Puigvert Bertran. Assegurà que el seu marit, Aleix Boadas Donadeu, «siempre profesó ideas disolventes siendo en esta ciudad uno de los primeros que tomaron parte en los hechos revolucionarios de la llamada "semana trágica": que tenía en su casa cuadros de ideas disolventes que hizo desaparecer después de la liberación». També indicà que tenia a casa seva «pistolas, arma larga, bombas y una canana con balas y otras municiones». Segons Puigvert, Boadas també havia fet guàrdies al convent de les caputxines.

El 13 de juliol de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat. El primer que feu fou rebutjar un dels elements que constaven a l'informe de la Guàrdia Civil. Concretament, negà haver participat en les vagues que se li atribuïen en l'esmentat document i haver participat en les tasques de vigilància. Únicament reconegué haver fet una guàrdia de dues hores a «la Central telefónica». Digué no recordar haver dit que calia matar tots els feixistes i sí que acceptà haver tingut bombes de mà a casa seva, que hauria llançat abans de l'entrada de les tropes franquistes. Negà haver participat en escorcolls i haver amenaçat Mercè Sans. Confirmà que havia fet guàrdies al convent de les caputxines.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 5 de setembre de 1940, ressenyava que havia estat «un activo propagandista» a les eleccions de febrer de 1936, que havia portat arma curta i que tenia «una gran amistad con los dirigentes rojos», i afegia que «sentía un verdadero odio a los que consideraba nacionales».

La causa fou jutjada pel consell de guerra reunit a Barcelona el 9 de setembre de 1943 en un tribunal presidit pel tinent coronel Francisco Bergarecha Maritorena. Va ser condemnat a dotze anys i un dia per un delicte d'«auxilio a la rebelión militar» i a un mes i un dia «de arresto mayor por tenencia ilícita de armas». El 5 de novembre de 1943 estava en llibertat condicional i el 6 de desembre del mateix any restava extingida la pena d'arrest i era posat en llibertat.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 341 18/9/19 14:12

El 28 d'abril de 1944, el capità general de la 4a Regió Militar acordà «el archivo sin más trámites» de les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000911. T10-482.

BOIX PEIX, JAUME

Edat: 31 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al Portal Xic. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 12 de juny de 1939, Joan Clavell Giró, lampista, denuncià davant la Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró que el dia 20 de juliol de 1936, en passar davant del convent de la Divina Providència, pogué observar com els germans Jaume i Josep M. Boix «en compañía de otros más sacaban las imágenes y ornamentos del referido templo y después de mofarse de las mismas, procedían a arrojarlas a una hoguera que previamente habían encendido dentro del mencionado templo». Seguidament, Jaume Boix fou interrogat i reconegué haver estat membre de la CNT i negà qualsevol participació en l'incendi dels temples i en la destrucció d'imatges. Fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

El 20 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver tingut cap participació en l'incendi del convent esmentat «por cuanto aquel día se levantó muy tarde y desde su domicilio se dirigió al de sus padres sito en la calle Ronda Alfonso XII frente al referido convento y al llegar a la casa de sus padres aún encontró a su hermano José Mª que estaba en cama, serían aproximadamente las diez de la mañana». Negà haver fet serveis d'armes o haver participat «en hechos revolucionarios rojos».

El 26 de setembre del mateix any i davant la mateixa instància judicial declarà Victòria Rovira Bassols, mestressa de casa. Digué conèixer els germans Boix i en digué que «eran rojos, jactanciosos» i que havien pres part en les patrulles de control i vigilància «habiendo intervenido como tales patrulleros rojos a las órdenes del comité en cuantos hechos delictivos se realizaron en esta población, excepto en asesinatos».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 4 de Barcelona, que presidia el coronel José Valbuena, el 7 de desembre de 1939. Els acusats foren absolts.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010429. T10-634.

BOIX PEIX, JOSEP MARIA

Edat: 26 anys. «Jornalero». Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, a la ronda Alfons XII. Afiliat a les Joventuts Socialistes.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 342 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 12 de juny de 1939, Joan Clavell Giró, lampista, denuncià davant la Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró que el dia 20 de juliol de 1936, en passar davant del convent de la Divina Providència, pogué observar com els germans Jaume i Josep M. Boix «en compañía de otros más sacaban las imágenes y ornamentos del referido templo y después de mofarse de las mismas, procedía a arrojarlas a una hoguera que previamente habían encendido dentro del mencionado templo». Seguidament, Josep Maria Boix fou interrogat i reconegué haver estat membre de les Joventuts Socialistes, però que se n'havia donat de baixa dos mesos abans del cop d'estat militar de 1936. Negà qualsevol participació en l'incendi dels temples i en la destrucció d'imatges dient que aquell dia no havia sortit de casa seva. Fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

El 20 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà la seva participació a l'incendi al·legant que «precisamente aquel día se levantó tarde cuando su hermano Jaime le fue a buscarle y ambos se dirigieron a la viña». Negà haver participat en escorcolls o detencions «extrañándole sobre manera esta acusación».

El 26 de setembre del mateix any i davant la mateixa instància judicial declarà Victòria Rovira Bassols, mestressa de casa. Digué conèixer els germans Boix i en digué que «eran rojos, jactanciosos» i que havien pres part en les patrulles de control i vigilància «habiendo intervenido como tales patrulleros rojos a las órdenes del comité en cuantos hechos delictivos se realizaron en esta población, excepto en asesinatos».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 4 de Barcelona, que presidia el coronel José Valbuena, el 7 de desembre de 1939. Els acusats foren absolts.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010429. T10-634.

BOLTÀ GOSA, ANTONI

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 343 18/9/19 14:12

BOLTAS BOSCH, JOAN

Edat: 30 anys. Treballava en els transports. Nascut a Vilassar de Dalt. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Amàlia.

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 28 de juny de 1939 estava pres al camp de concentració de Portaceli, València. El 3 d'agost del mateix any, els responsables del camp redactaren un informe segons el qual s'havia incorporat al front, com a voluntari, el 12 de gener de 1937, a la 117 Brigada Mixta. Destinat al front d'Aragó, sector Belchite. Va ser ascendit a caporal el mateix any. Ferit, fou evacuat el mes de juny del mateix any a l'hospital de Vilanova i la Geltrú. Es reincorporà l'agost amb la graduació de sergent. Més endavant va ser destinat a Calanda, Terol. L'abril de 1938 fou destinat a «la Escuela de Capacitación de Mandos del Ejército de Levante», d'on sortí el mes de juliol de 1938 amb el despatx de tinent. Retornà amb la seva unitat, que aleshores era a Mora de Rubielos, Terol. A partir d'ací s'inicià la retirada de les tropes fins a Xèrica, Castelló. Es lliurà a les tropes franquistes a València el 8 d'abril de 1939. Passà al camp de concentració de Petrés, València, i d'aquí a Torres i, finalment, a Portaceli.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Josep Martí Pascual el 15 de juny de 1940, indicava que Joan Boltas havia marxat voluntari al front, on havia assolit la graduació de tinent, i que no tenia antecedents «político-sociales».

Josep M. Mestres, delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, declarà com a testimoni davant el jutge militar d'instrucció de la mateixa ciutat el 3 de juny de 1941: «Presta esta declaración por constarle de ciencia propia cuanto queda expuesto.» En la seva deposició digué conèixer Joan Boltas i que, tot i considerar-lo una persona «izquierdista», no tenien notícies de cap actuació política ni sindical. Explicà que havia anat al front amb la columna Malatesta.

El 17 de juny de 1942 testificà davant la mateixa instància Emili Albó Franquesa, «mecánico». Explicà que havia sentit a dir que Boltas havia anat voluntari «por hallarse en situación económica apurada». Hi afegí que a la fi del conflicte s'havia casat «Católicamente».

El 23 d'agost de 1942 declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Acceptà com a seves les declaracions fetes en el camp de concentració de Portaceli, però reafirmà que havia marxat al front el mes de gener de 1937 «y no en los primeros días del Movimiento».

No s'han localitzat les actuacions posteriors.

El 16 de setembre de 1947 li va ser concedida la «libertad definitiva».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001209. T10-762.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 344 18/9/19 14:12

BONAMUSA CODINA, ADOLF

Edat: 28 anys. Manobre. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Pau. Afiliat a la CNT. No sabia llegir ni escriure.

Inici de les actuacions: 13 de gener de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 13 de gener de 1940 estava detingut al camp de concentració de Portaceli, a València.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 3 de gener de 1941 indicava que Bonamusa era membre de la CNT i que formà part de les «Milicias Antifacistas» i havia fet serveis d'armes amb pistola i mosquetó. Més endavant havia marxat voluntari al front.

El 6 de juny de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que si s'havia afiliat a la CNT «hera devido a poder trabajar» i que havia anat voluntari al front el 12 de gener de 1937 «con varios compañeros que habían venido de permiso». S'incorporà a la 117 Brigada i va estar als fronts de Belchite, Terol i Castelló. Es lliurà a les tropes franquistes a Alacant i fou tancat al camp de concentració de Bétera i posteriorment al de Portaceli, d'on fou alliberat el primer de març de 1940.

El judici se celebrà el 15 de setembre de 1942 a Barcelona. El fiscal sol·licità la pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal, però en demanà la commutació per una pena de sis anys de presó menor. Atès que l'acusat i el seu defensor acceptaren aquesta proposta, l'auditor de guerra secundà la petició i proposà automàticament que l'acusat «deberá ser puesto en situación de prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 025934. T10-704.

BOSCH PIBERNAT, JOSEP

Edat: 29 anys. Treballador tèxtil. Nascut a Cassà de la Selva, Girona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Jacint Verdaguer. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 10 d'agost de 1939 indicava que Bosch pertanyia a la CNT des de l'any 1929, que havia estat secretari local de l'esmentada sindical, que havia intervingut en els Fets d'Octubre de 1934, havia participat en el saqueig i incendi dels convents i havia anat voluntari al front

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 3 de novembre de 1939, indicava que Bosch havia anat al front amb la columna Malatesta i havia assolit la graduació de tinent.

El 4 de setembre de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Arenys

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 345 18/9/19 14:12

de Mar. Reconegué haver estat membre de la CNT i haver fet serveis d'armes i de control a la població, però negà haver participat en l'incendi i els saqueigs de convents i esglésies. Explicà que el 31 d'agost de 1936 s'allistà a la columna de milicians de la CNT denominada Malatesta, que fou destinada a Belchite. El mes de desembre del mateix any retornà a Mataró. Després de passar per l'Escuela Popular de Guerra assolí la graduació de tinent i fou destinat a la 108 Brigada Mixta. Es va rendir, amb la seva divisió, a les tropes franquistes a Buitrago i va ser fet presoner el 28 de març de 1939. Passà pels camps de concentració de Cerezo de Abajo, Ocaña, i, finalment, per la presó de Yeserías de Madrid fins al 22 de juny següent, en què se li concedí la llibertat provisional. Se li preguntà si havia tingut participació —com a membre de la columna Malatesta— en l'assassinat del rector Josep Samsó. Respongué que s'havia inscrit a l'esmentada columna la nit abans de marxar al front «casándose el mismo día de la salida de la columna Malatesta, o sea, por la mañana del día primero de septiembre de mil novecientos treinta y seis ignorando el indagado quiénes tomaron parte en el asesinato».

El 23 d'octubre de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Lluís Briansó Anglès, cap de la policia municipal. Digué que no coneixia personalment Josep Bosch, però que, segons «el fichero» de l'esmentada policia, havia estat membre de la CNT, del control de carreteres i de la caserna d'artilleria i que havia assolit el grau de tinent.

No ha estat localitzada la sentència.

El 5 de juliol de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuacions».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001388. T10-647.

BOTER DE PALAU, MIQUEL

Edat: 43 anys. Advocat. Nascut a Mataró.

Inici de les actuacions: 13 de febrer de 1939. Expedient informatiu.

Abans dels fets de juliol de 1936, Miquel Boter de Palau tenia la graduació de sergent de complement d'artilleria amb destinació a la caserna de Mataró. Després de l'arribada de les tropes franquistes a la població, el gener de 1939, se li incoà un expedient informatiu per determinar la seva actuació durant el conflicte bèl·lic. Declarà que restà amagat al seu domicili des del mes de setembre de 1936 fins al mes de juny de 1938, sense poder fugir a la zona franquista per la manca de recursos econòmics «ya que el comité rojo robó todo cuanto podíamos disponer». S'incorporà a l'exèrcit republicà el mes de juny de 1938 amb una cartilla militar falsa en la qual s'havia canviat la seva graduació de sergent per la d'artiller de segona. Afirmà que durant el període de mobilització, que durà set mesos, intentà «sabotear durante mi estancia obligada en el frente y por todos los medios que estaban a mi alcance para desmoralizar a la tropa roja».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 346 18/9/19 14:12

El secretari de la Falange a Mataró Emili Albó Franquesa, el 14 de febrer de 1939, certificava que Boter «en todo momento ha sido afecto al Glorioso Movimiento Nacional». El mateix feu el comandant militar de Mataró, Fernando de Torre Franco-Romero. Josep Vives Pàmies, «Alférez honorífico del Real Cuerpo de Guardia de Alabarderos» i cap de les «Milicias de 2ª Línea. 3ª Legión. 16 Tercio» a Mataró, certificava, el 4 d'abril de 1939, que Boter «actuaba conmigo antes del Movimiento en RENOVACIÓN ESPAÑOLA. Un altre testimoni, el guàrdia civil Felipe Rodríguez Barquín, relatà el 5 de maig de 1939 com l'expedientat es comunicava en clau —per carta— amb els seus familiars per fer-los conèixer la situació desastrosa de l'exèrcit republicà per tal que ho poguessin difondre entre les seves amistats.

El 5 de maig de 1939, Jaume Barot Colomer, industrial de Mataró, declarava que, estant els mesos de maig i juny de 1938 a les oficines de la caserna d'artilleria mataronina, Joaquim Boter de Palau, germà de l'expedientat, li sol·licità una certificació a nom del seu germà en la qual s'alterà la graduació militar com ja està indicat. Afegí Barot que Miquel Boter es veié obligat a incorporar-se «para aliviar así de un mal mayor que en aquel entonces significaba la muerte, de uno de sus hermanos que había caído en poder del S.I.M.»

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 22396/1195. TTMT-56.

BOYER JUNCADELLA, CELESTÍ

Edat: 53 anys. Jornaler. Nascut a Sant Celoni. Casat. Vivia a Mataró, a la plaça de Cuba. Afiliat a la CNT. No sabia escriure.

Inici de les actuacions: 5 de desembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El dia 5 de desembre de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró inicià els interrogatoris sobre la conducta de l'encausat en tenir notícies «que se distinguió durante la dominación roja y que al mismo tiempo era un individuo de pésimos antecedentes». En primer lloc, fou interrogat J. Fàbregas Carrau, «del comercio». Digué que Boyer sempre havia estat d'idees «extremistes». Indicà que l'havia vist fent controls armat amb fusell a la cruïlla del carrer Lepant. Sobre aquest fet, explicà que una vegada Boyer disparà a un cotxe que no havia obeït l'ordre d'aturar-se i en ferí un dels ocupants.

El mateix dia fou interrogat Josep M. Mestres Simon, «oficial del Juzgado Municipal». Afirmà que Boyer, en esdevenir-se el sollevament militar, s'havia allistat voluntari a «las milicias rojas» del POUM fent servir un mosquetó que provenia de la caserna d'artilleria local. Mestres arribà a concretar el número de l'arma. Relatà haver vist com Boyer, «provisto de su mauser llamaba repetidas veces y de forma violenta» amb la intenció de detenir el «Sr. ALBÓ». També responsabilitzà Boyer d'haver participat en una batuda «por los montes de los alrededores de esta Ciudad, con la intención de detener personas de derechas que creían que estaban escondidas en dichas montañas».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 347 18/9/19 14:12

Tot seguit fou interrogat Celestí Boyer. Declarà que era membre de la CNT i que després del 19 de juliol de 1936 es presentà a l'alcalde de Mataró i li demanà feina. Aquest li havia ordenat que agafés un fusell i «que hiciera el control delante de teléfonos». Explicà l'incident amb el cotxe al qual hauria disparat i que després d'això s'escapà «al monte», on havia estat amagat «dedicándose a trabajar la tierra» i no tingué cap altra actuació «durante el dominio rojo».

El 18 de gener de 1940, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau, signà un informe en el qual, a més d'indicar que «era de pésima conducta», feia referència a l'incident del tret que havia ferit una persona, afirmava que havia marxat voluntari al front i l'acusava d'anar «por las casas obligando a que quemaran las imágenes y cuadros religiosos».

El 25 de març de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver participat en la crema de les imatges religioses. Explicà que, en haver-hi un aldarull davant la casa del «señor Albó» entre aquest i un regidor de l'Ajuntament, rebé del seu cap de patrulla l'ordre de dispersar el grup. Afirmà no haver intercanviat cap paraula amb l'esmentada persona. Pel que fa al servei de guàrdies, afirmà que sols les havia fet una setmana, ja que s'havia accidentat. Sobre la seva estada al front, indicà que havia estat a la població d'Armillas per temor «a un carabinero sin duda por el asunto del tiro ya que el herido era de su mismo partido».

L'11 d'abril de 1940 declarà a Mataró, davant la mateixa instància, Josep Recoder Esquerra, industrial. Referí que «con ocasión de estar escondido el declarante por las montañas o mejor por la población» l'havia vist en un camió de milicians que es dedicaven «a la búsqueda de las personas escondidas».

El mateix dia i al mateix lloc declarà Vicenç Campdepadrós, antic «Guardia Rural», que manifestà que Boyer era una persona «de pésimos antecedentes y conducta», atès que l'havia detingut per «sustracciones y robos». Afirmà la seva militància a la CNT-FAI i detallà que l'havia vist a la cruïlla del Camí Ral amb el carrer Lepant, armat, «y en una especie de parapeto formado por muebles y colchones controlando el paso de vehículos».

La causa fou vista en consell de guerra celebrat a Mataró, el 7 de juny de 1940, presidit per Antonio Villar Álvarez, que el condemnà a la pena de dotze anys i un dia de «reclusión temporal».

El 14 de juny de 1947, el capità general decretà, a Barcelona, «extinguida por vía de indulto la pena principal impuesta al sentenciado».

En una data indeterminada, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià un expedient contra Boyer que fou sobresegut el 29 de setembre de 1943 perquè «el inculpado es persona que carece en absoluto de bienes, así como las personas de su família que con él conviven en dicho pueblo, no teniendo otros conocidos en parte alguna».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 45623/2940. T10-499.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1892. TRP5-2.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 348 18/9/19 14:12

BRAVO DOMÍNGUEZ, JOAQUIM

Edat: 33 anys. Ebenista. Nascut a San Vicente de Alcántara, Badajoz. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Churruca. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions; 22 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 d'abril de 1939 va ser detingut i interrogat per la policia municipal de Mataró. Segons l'informe que signà el seu cap, Màxim Gutiérrez de Carvajal, Bravo declarà que, amb anterioritat al cop d'estat militar de 1936, no pertanyia a cap partit polític ni organització sindical i que, després d'aquells fets, s'afilià a la UGT. S'incorporà a les milícies locals al cap de quinze dies del sollevament militar i feu controls a la carretera de Girona, a la zona coneguda com l'Havana, durant dos mesos. Després treballà de fuster durant un mes i mig a la caserna d'artilleria. Posteriorment, i fins al desembre de 1936, feu guàrdies a la zona de la platja i les vies del tren. El mes de gener de 1937 entrà en el cos de carrabiners. Estigué al front de Madrid fins al 27 de març de 1939. L'endemà, quan les tropes franquistes entraren en aquesta capital, fou empresonat a la caserna de Maria Cristina. Quan fou alliberat, es traslladà a Mataró.

Bravo continuà la seva declaració indicant que, per ordre del cap de la policia local, «en los primeros días de Movimiento» participà en els escorcolls a la casa de Josep Nonell —"Bonminyó"—, a la de la vídua Bofarull i a la de Nicasio Sánchez de Boado. Una de les tardes en què prestava servei a la platja va ser cridat per «un tal Raúl» per tal que l'acompanyés a fer una detenció. S'adreçaren a l'Ajuntament i allí se'ls afegí «un tal Pipa, el Tuti, un chófer hijo de un trapero que vive en la última casa de la calle de la Habana» i altres homes fins a fer un total de nou. En dos cotxes es dirigiren a Dosrius i allí «Raúl» va parlar amb el responsable del comitè d'aquesta població. Després s'adreçaren «a un coto del Sr. Llibre cerca de Cañamás». En aquest punt baixaren tots dels cotxes, menys els conductors, i es dirigiren a la «casa Guitart». Rodejaren l'habitatge els homes armats amb mosquetons, menys Bravo, que portava pistola. Raúl, Tuti i Bravo entraren a la casa, on trobaren mossèn Ramon Fornells que anava vestit de seglar. El tragueren de la casa, l'escorcollaren «sin que le hallara ninguna arma». Pujaren tots als cotxes i es dirigiren a Parpers. En aquest punt baixaren els ocupants «a excepción de Mosén Ramón que se negaba a hacerlo, sacándolo del mismo el Tuti y Raúl. Le registraron y quitaron todo cuanto llevaba, entre ello un reloj de bolsillo, una petaca, pañuelos, envolviendo todo aquello Raúl en un pañuelo y guardándolo. Después el Tuti le indicó que se dirigiese Mosen Ramón hacia un punto que había en una placeta, y al llegar a este lugar, todos los que llevaban fusil le hicieron una descarga sin que disparasen el declarante ni los chóferes. Después el Tuti se ensañó bárbaramente con el cadáver, disparándole dos o tres cargadores. Después regresaron todos a Mataró». Després d'aquesta declaració va ser empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 349 18/9/19 14:12

M. Mestres Simon, del 26 de juny de 1939, explicava que Bravo era «simpatizante del partido socialista» i que havia fet alguns serveis de patrulles i control abans d'ingressar al cos de carrabiners.

El primer de juny de 1939, Joaquín Bravo declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Acceptà el contingut de la declaració feta davant de la policia local amb l'excepció que, en la detenció de mossèn Fornells, ell no portava pistola. També assenyalà que gràcies a la seva actuació s'havien salvat persones «de derechas las cuales estaban muy perseguidos y que fueron por ellas a casa con ánimo de detenerlas y que si así no lo hicieron fue porque el declarante habiéndose enterado con anticipación, les puso al corriente de lo que pasaba, y les mandó que se escondiesen».

El 30 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Joan Guixà Esteve, «encargado presto». Explicà que coneixia Joaquim Bravo, atès que era cunyat seu «sin que esto le impida decir verdad en todo cuanto sepa y se le pregunte». Explicà que, abans del juliol de 1936, el tenia conceptuat com una persona «simpatizante a izquierdas» i afegí que es relacionava amb persones «que pertenecían al partido socialista». Afegí el testimoni que sabia per referències que Bravo havia fet tasques de vigilància formant part de les patrulles de control, «pero nada le consta que hubiera intervenido en registros ni en hecho delictivo alguno». Finalitzà Guixà la seva declaració explicant que Bravo havia ingressat voluntari «a las milicias rojas obligado por la necesidad ya que se encontraba falto de Trabajo».

L'expedient inclou una certificació del Banco Urquijo Catalán, agència de Mataró, segons la qual s'hi haurien ingressat 337 pessetes «sin valor» —és a dir, moneda emesa pel govern republicà— que s'havien trobat a l'encausat.

El 4 de juliol de 1939, el jutge militar d'instrucció de Mataró Rafael del Riego Orozco, decidí elevar les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

La causa fou vista a Barcelona el 26 de juliol de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, que aquell dia es pronuncià sobre vint causes acumulades. Joaquim Bravo fou condemnat a mort juntament amb Jacint Pons, també mataroní.

L'11 d'octubre de 1939, el «Cuartel General S.E. El Generalísimo» notificava que S.E. EL JEFE DEL ESTADO [...] se da por ENTERADO de la pena impuesta.»

Joaquim Bravo Domínguez va ser executat al Camp de la Bota el 27 d'octubre de 1939 «a las cinco y cuarenta y cinco de la mañana». Algú de qui no es detalla el nom reconegué els cadàvers i certificà «que fallecieron a consecuencia de hemorragia interna». El mateix dia, el secretari procedí al lliurament dels cadàvers a l'enterrador del «Cementerio Municipal de la Plaza» i foren enterrats «en la fosa común y con su media filiación».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008416. T10-555.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 350 18/9/19 14:12

BRIANSÓ MARCO, MÀXIM

Edat: 56 anys. Treballador de la indústria del paper. Nascut a Castejón de las Armas, Saragossa. Casat. Vivia a Mataró. al carrer de Churruca. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 1 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Va ser detingut a Mataró per la Guàrdia Civil el dia 1 d'abril de 1939. En el mateix acte va ser interrogat i reconegué estar afiliat a la CNT des de l'any 1932. Reconegué haver estat simpatitzant de les idees esquerranes. El mes de desembre de 1936 formà part del comitè de control de la fàbrica de paper de «Doña Mercedes de Caral» fins a la darreria de l'any 1938. Segons l'informe de la Guàrdia Civil, reconegué haver dit públicament «que no había que dejar un fascista vivo por el miedo que le tenía a la aviación Nacional». El mateix dia es va interrogar José Domínguez García, «jornalero». Preguntat pel seu veí Briansó, digué que estava afiliat a la CNT «y que siempre estaba haciendo propaganda en contra de los Nacionales en el interior de la Fábrica y que en los primeros meses Movimiento le dijo un día al declarante que había de terminar con todos los fascistas, empezando por una calle y terminado por todas». Lluc Padró, company de feina de l'encausat, declarà que a la fàbrica feia propaganda de les seves idees, que el considerava proper a la FAI i que deia que «los trabajadores tenían que ser los amos y no los patronos».

El 28 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal implicà Briansó en l'assalt a la caserna mataronina. Afegí que anava armat amb pistola i que havia format part «del control de la fábrica» i concloïa que «al parecer actuó bastante mal».

El 26 de maig de 1939, Joaquim Soler Roca, director de la fàbrica on havia treballat Briansó, declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Explicà que abans de la guerra l'encausat ja estava afiliat a la CNT «sin que fuese una cosa obligada para que los obreros pudiesen trabajar». Quan s'inicià el conflicte civil, Soler «estuvo ausente» però informà que en aquesta etapa Briansó havia estat del comitè de control de l'empresa «y era un elemento que todo su interés era adueñarse de la fábrica y ser el director de la misma [...] diciendo que tanto los dueños como el declarante ya debían estar tirados a las cunetas».

El 31 de maig de 1939 l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró i negà «todos los cargos que se le atribuyen».

El judici se celebrà a Barcelona el 13 de juny de 1939 i el dugué a terme el Consell de Guerra Permanent núm. 2. Fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 005766. T10-773.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 351 18/9/19 14:12

BRUNET SALA, JOSEP

Edat: 35 anys. Xòfer. Nascut a Tordera. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 6 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim. Jutjat militar de Mataró.

Detingut per la Guàrdia Civil a Mataró el 6 de maig de 1939, declarà haver estat membre de la CNT i vocal de la mateixa organització. Després de l'aixecament militar i de l'ocupació del quarter mataroní, s'uní a les milícies armades que feren tasques de guàrdia, concretament a la platja. Desenvolupà aquestes tasques durant uns sis mesos. Posteriorment, ingressà a la policia municipal, on feu patrulles de carrer, principalment de nit, juntament amb el «compañero Raúl». Reconegué que, juntament amb el cap de la policia Miquel Albiol i del xòfer Miquel Lleonart, participà en la detenció del propietari d'una fàbrica de ciment de Banyoles que fou conduït a la presó de Mataró. Afirmà també que «varias veces ha montado en el coche Fantasma desde el Ayuntamiento hasta su domicilio cuando iban a comer a la calle San Cucufate el Jefe Luis y sus acompañantes». El mes d'abril de 1938 s'incorporà a l'exèrcit, al «tercer Batallón especial de costas», fins a la fi del conflicte, quan retornà a Mataró. El 5 de febrer de 1939 fou detingut per diversos agents de la policia municipal i en l'escorcoll del seu domicili s'hi trobaren dues escopetes de cacera. Posteriorment, Brunet feu lliurar per la seva dona a l'Ajuntament un rifle Winchester i una bomba de mà que tenia amagats a casa seva.

El guàrdia municipal Vicenç Roqueta Casanovas declarà que Brunet formà part de «la camarilla del coche Fantasma», juntament amb Albiol i Lluís. El definí com a «marxista empedernido». Un altre guàrdia municipal, Vicenç Pruna, confirmà a grans trets les acusacions anteriors, però matisà que Brunet s'havia allunyat de les posicions de Lluís «por disgustos» i havia abandonat l'Ajuntament i s'havia dedicat a fer de transportista amb una camioneta.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en un informe del 8 d'agost de 1939 el considerà «chófer del llamado coche "Fantasma", suponiéndosele complicado en algún acto delictivo». El 4 de juliol de 1939 Salvador Puig Itxart, pagès, declarà que Brunet, en una reunió del Sindicat de Pagesos, havia assumit públicament la seva participació en l'assassinat del forner Josep Simon.

Brunet declarà davant del jutge militar de Mataró el 24 d'agost de 1939. Negà haver conduït el cotxe «fantasma» i sols admeté haver acompanyat Jaume Lluís pels carrers per evitar escàndols «o algún borracho, es decir, en cumplimiento de las ordenanzas Municipales». Negà categòricament la seva vinculació amb l'assassinat de Josep Simon i, pel que fa a la detenció a Banyoles, indicà que ell no coneixia el motiu del viatge.

Fou jutjat a Barcelona, el 12 de setembre de 1939, pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidia José María Ruiz Cartes i considerat culpable d'un «delito de rebelión militar». Li fou imposada la pena de mort.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 352 18/9/19 14:12

L'11 de gener de 1941, l'auditor de guerra de Barcelona comunicava al tribunal que el cap de l'Estat havia decidit commutar la pena, que ara es convertiria en la de trenta anys de reclusió major. L'any 1945, estant pres a Barcelona, sol·licità l'indult.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007999.

BUFIAS SALLENT, ROSSEND

Edat: 33 anys. Forner. Nascut a Sant Martí de Riudeperes, Barcelona. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Josep. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 30 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 30 de maig de 1939, Rossend Bufias fou detingut per membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia». El motiu de la detenció fou que, «según nota confidencial», havia format part del control de la casa Coll i Regàs i que quan hi va haver l'incendi de les esglésies «denunciaba a las mugeres que trataban de apagar los incendios». També se l'acusà d'haver denunciat on es trobaven alguns germans maristes.

Tot seguit fou interrogat. Reconegué haver format part del comitè de control de la fàbrica Coll i Font, on treballava en representació de la CNT. Acceptà haver patrullat amb arma llarga fent serveis de vigilància. Negà haver participat en escorcolls, detencions ni haver denunciat ningú. Després d'això fou tancat a la presó i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 18 de setembre de 1939, indicava que Bufias pertanyia a la CNT des de l'any 1931, que havia fet serveis d'armes participant en patrulles i controls i que més endavant havia estat voluntari de l'«Ejército Rojo en el C.A.S.E.»

El 14 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà les acusacions i afirmà que havia ingressat al Partit Socialista i a la UGT després del cop d'estat militar de 1936 i que més endavant havia ingressat voluntàriament al cos de carrabiners i fou destinat a Castelló.

L'endemà prestà declaració davant la mateixa instància Joan Prats Vives, «del comercio». Explicà que Rossend Bufias havia anat a casa seva a demanar-li la clau de la casa d'Antoni Carrau, «que se había marchado a la España Nacional». i se l'havia emportat pres «a la casa de los rojos que se hallaba instalada donde actualmente el edificio de la F.E.T. de las J.O.N.S.» Prats va declarar que la clau de l'esmentada casa la tenia el xòfer de l'indicat Carrau. Bufias devia haver anat a cercar la clau i haver participat en l'escorcoll que s'hi efectuà, «pues decían que allí había una imprenta clandestina». Prats continuà relatant que la nit de l'incendi de l'església de Sant Josep denuncià una veïna per haver «echado cubos de agua para apagar el fuego». Conclogué afirmant haver sentit a dir que Bufias havia participat en el saqueig de l'església de Santa Maria.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 353 18/9/19 14:12

El 4 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El 21 de setembre de 1943, la pena li fou commutada per la de vuit anys de «prisión mayor».

El 3 de novembre de 1943, el capità general de la 4a. Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009235. T10-518.

CABALLÉ CASAS, LLUÍS

Edat: 32 anys. Baster. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Palau. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 8 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 8 de maig de 1939 era al camp de concentració de Camposancos, Pontevedra. Allí fou interrogat i declarà pertànyer a la CNT des de l'any 1932 i haver format part de les patrulles de control «las cuales sacaron las monjas Capuchinas del convento sin que se sepa a donde las llevaron, saquearon el Combento y causaron varios destrozos en el mismo». Segons el document, les patrulles de control portaven fusells que els havien lliurat els carrabiners. Continuava l'informe relatant que aquestes patrulles havien comès diversos assassinats. Caballé confessà haver marxat voluntari l'octubre de 1936 amb la columna Durruti i, posteriorment, amb la columna Ascaso. Fou destinat a la 141 Brigada 32a. Divisió a la zona de Tremp, on fou fet presoner el 20 de gener de 1939. L'informe elaborat per la Guàrdia Civil, que interrogava els presoners de l'esmentat camp de concentració, deixava constància que se li havien trobat cartes de la seva esposa i altres familiars en les quals li deien que «no le pueden mandar los avales por no encontrar quien se los quiera hacer y que en la forma en que obran con los pertenecientes a la Fay suponen que no le volverán a ver y se ha permitido decir en el Campo que si su muger no le manda los avales, cuando regrese a su casa, la mataría».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 3 de novembre de 1939, indicava que Caballé era de la CNT abans i després del «Glorioso Movimiento Nacional», que anava amb arma llarga, que havia fet guàrdies de control per la població i que havia anat voluntari al front.

El 22 de gener de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona. Explicà que, en trobar-se sense feina i tenir l'esposa malalta, es presentà al sindicat de la CNT, on s'havia afiliat després del 18 de juliol de 1936, i li varen dir que es podia fer càrrec dels cavalls de la caserna de Mataró i així ho feu. Però, quan «ya fueron repartidos los caballos entre los campesinos», se li ordenà fer guàrdies, algunes de les quals al control de la carretera d'Argentona. Negà haver proferit amenaces contra la seva esposa. També negà haver participat en l'assalt de convents. Indi-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 354 18/9/19 14:12

cà que havia ingressat a l'exèrcit el mes de setembre de 1937 «debido a un sorteo efectuado por el sindicato entre todos los hombres de menos de treinta años».

El 5 de febrer de 1940, el jutge instructor de Mataró, Manuel Ferrer de Navas, n'ordenà el processament. El consell de guerra se celebrà a Mataró el 22 de febrer del mateix any. El presidí el tinent coronel Felipe Azcona, que absolgué l'encausat, però en recomanà la incorporació a un batalló de treballadors.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009368. T10-712.

CABALLÉ CASAS, RAMON

Edat: 29 anys. Paleta. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Llauder. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 27 de d'abril de 1939 fou detingut i interrogat pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal. Caballé explicà que, abans del mes de juliol de 1936, estava afiliat a la CNT. Quan hi hagué el sollevament militar estava treballant del seu ofici a la «casa Buscat». Després anà voluntari al front i s'incorporà a la 125a Brigada, que es trobava al front d'Osca. Més endavant fou destinat al front de Terol, on resultà ferit en un accident, per la qual cosa fou traslladat a l'hospital de Castelló primer i, posteriorment, al de València. Durant l'estada en aquesta ciutat, passejant pel carrer, va trobar «el Sr. Capell fabricante de esta ciudad», Mataró. Ho comentà a un amic seu i ell es veié obligat a denunciar-lo a la policia de València.

Després de la declaració de Caballé, Màxim Gutièrrez decidí posar-lo a disposició de les autoritats militars.

El 9 de novembre de 1939 declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció Josep M. Buscà Itchart, «contratista obras». Declarà conèixer Caballé per haver-lo tingut treballant a casa seva durant cinc anys. Afegí que en el treball «siempre le cumplió bien al dicente y no tiene ninguna queja contra él». Indicà que li semblava que estava sindicat a la CNT i que havia anat al front, però «ignorando del mismo otras intervenciones o actuaciones delictivas».

El mateix dia i al mateix lloc declarà Joaquim Capell i Vidal. Explicà que havia tingut Caballé com a treballador a la seva «industria de alfarería» i que ell havia estat empresonat a Mataró «los primeros días de la dominación roja» i que. quan fou alliberat, anà a València «para sustraerse de sucesivas persecuciones». Allí fou identificat per Caballé i denunciat com a «desafecto al régimen». Fou processat «ante el Tribunal rojo nº 1 de Valencia», que el deixà en llibertat amb l'obligació de presentar-s'hi cada quinze dies, però «poco antes ya de la liberaciòn de Valencia le dejaron ya en definitiva libertad». Negà saber res més de l'actuació de Caballé.

La causa fou jutjada pel Consell de Guerra Permanent de Barcelona, que presi-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 355 18/9/19 14:12

dia el comandant Gómez Pabón, el 21 de desembre de 1939. Fou absolt. Tanmateix, el tribunal considerà que calia que Ramon Caballé «teniendo en cuenta los servicios prestados por el mismo a la orda roja» havia de ser posat a disposició de la «Inspección de Campos de Concentraciones de prisioneros y Presentados».

El 23 de juny de 1943, el capità general de la 4a. Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007994. T10-627.

CABALLERO MUÑOZ, PEDRO

Edat: 39 anys. Carrabiner. Nascut a Badajoz. Solter.

Inici de les actuacions: 24 de juliol de 1939. «Juzgado instructor especial de guardias. Información gubernativa» i, posteriorment consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Segons la informació aplegada, Pedro Caballero, el 18 de juliol de 1936, estava integrat a la companyia que manava el capità José Ruiz Barrientos, i amb ella prengué part en «el asalto y toma del Cuartel del Octavo Regimiento de Artillería Ligera, entregando después las armas a los elementos del FRENTE POPULAR, tomando parte y deteniendo a los Señores Jefes y Oficiales del mentado Regimiento». Per la seva actuació, se li proposà l'ascens a capità.

El 28 de juliol de 1939 fou jutjat pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona, que el condemnà a quinze anys de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012050. T7-693.

CABANAS PUIG, EDUARD

Edat: 31 anys. Teixidor. Nascut a Valls, Tarragona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Fray Luis de León. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 22 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de juny de 1939, els funcionaris de la Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró detingueren Eduard Cabanas Puig. Àngela Batlle Sarlat el denuncià per haver participat en l'incendi dels convents de Mataró el 19 de juliol de 1936 i d'haver estat regidor de l'Ajuntament de Mataró «durante la etapa de dominacion rojo-separatista». També l'assenyalà com a secretari general de la CNT i d'haver anat al front amb la columna Malatesta. Indicà que portava arma curta i l'assenyalà com a autor directe de l'incendi del «Convento de Padres Capuchinos» juntament amb un altre element de la CNT conegut com a «Arnau». Tot seguit, Cabanas fou interrogat i reconegué haver estat membre de la CNT des de 1931 i regidor municipal, així com haver anat al front amb la columna Malatesta. Negà haver participat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 356 18/9/19 14:12

en els incendis i haver actuat amb armes. El mateix dia fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 18 de setembre de 1939, indicava que Cabanas havia estat tres mesos al front.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 20 de setembre de 1939, indicava que Cabanas havia estat «de la fracción denominada "Trentistas"».

El mateix dia declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que pels mateixos fets havia estat detingut del 18 de març al 24 d'abril de 1939 i, posteriorment, traslladat al camp de concentració d'Horta, d'on sortí en llibertat el 8 de maig del mateix any. Reconegué la militància a la CNT, però rebutjà qualsevol implicació amb els incendis i negà haver fet guàrdies i haver portat arma.

Àngela Batlle Sarlat, treballadora del gènere de punt, declarà davant del jutge militar de Mataró el 25 de setembre de 1939 que, una vegada casada, havia viscut com a rellogada a casa d'Eduard Cabanas i havia pogut escoltar converses entre aquest i la seva esposa, segons les quals havia intervingut en l'incendi del convent de les caputxines. Continuà dient que Cabanas treballava a la fàbrica Duvarry, on anava amb arma curta. Conclogué el relat amb els termes següents: «Era amigo y persona de confianza de los dirigentes rojos y en su casa no faltaba nada de víveres a excepción de la declarante que a pesar de estar allí como realquilada tanto ella como su hijo que entonces contaba unos diez y nueve meses padecían hambre, aprovechándose de esta circunstancia el encartado para poseer a la declarante».

L'endemà, Àngela Batlle i el seu espòs, Pere Grau Puig, es presentaren a la comissaria de policia de Mataró per denunciar que aquell mateix dia havia estat «maltratada de palabra y amenazada de obra» per un germà de Cabanas anomenat Francesc.

El mateix dia 26 de setembre de 1939, el jutge militar d'instrucció ordenà fer un acarament entre Àngela Batlle Sarlat i Rosa Dasquens Domènech, esposa d'Eduard Cabanas. La primera confirmà les converses que havia sentit referides a la participació de Cabanas en l'incendi de les caputxines i oferí com a prova «unos drapitos de altar para poner sobre las mesas» que, segons ella, procedien del saqueig de l'esmentat convent i que haurien estat a casa del matrimoni Cabanas-Dasquens. Per justificar els abusos que havia rebut per part de Cabanas, indicà que «el Doctor Font la tuvo que hacer abortar de tres meses y medio haciendo solamente quince días que estaba su marido en casa el cual se encontraba en el frente cuando tuvo lugar lo que ella declara». Dasquens negà totes les acusacions «ni tampoco cree que su marido tuviera nada que ver con la primera».

El dia 27 de setembre de 1939 comparegueren davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Maria Teresa Jutglar i Maria Concepció Duran, religioses caputxines. Se'ls mostrà un dels draps que Batlle havia presentat com a prova del saqueig del seu convent i manifestaren que «no tiene aire de confección monjil ni se suele utilizar en los conventos, sino en las casas particulares».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 357 18/9/19 14:12

La causa fou vista en consell de guerra a Barcelona el 4 de desembre de 1939 i considerà que l'encausat no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», per la qual cosa acordà sobreseure-la i deixar en llibertat Eduard Cabanas posant-lo a «disposicion de la Inspección de campos de Concentración».

El 6 de setembre de 1943, el capità general de la 4a. Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011328. T10-528.

CALLS ROQUÉ, BARTOMEU

Edat: 68 anys. Paleta. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat al Partit Socialista i a la UGT.

Inici de les actuacions: 9 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim. Jutjat militar de Mataró.

El 9 de maig de 1939 fou interrogat pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez Carvajal. Declarà que s'afilià al Partit Socialista i a la UGT després del cop d'estat militar del juliol de 1936. Treballà del seu ofici pel seu compte fins a l'any 1937, que començà a treballar per l'Ajuntament. Reconegué haver estat fent de porter a la caserna mataronina sense haver portat mai armes.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 19 de juny de 1939, indicava que Calls havia fet servei d'armes en patrulles i controls a l'inici del conflicte civil. Posteriorment, s'havia incorporat a un cos que treballava al quarter militar «en un cuerpo asimilado al Cuerpo de Subalternos». Segons Brufau, aquest cos tenia la funció de descobrir «los sujetos no adictos a la causa roja» per tal de denunciar-los al cap del Partit Socialista, Jaume Comas Jo.

Amadeu Barrios Rosa declarà com a testimoni el 24 d'agost de 1939 indicant que, si bé havia vist Calls patrullant amb arma llarga pels carrers, el considerava una persona de bona fe i no creia que hagués pres part en fets delictius, i no li coneixia cap actuació destacada. Reconegué que tenia una gran amistat amb el diputat socialista Comas Jo.

El judici se celebrà a Barcelona l'11 de setembre de 1939. El presidí el comandant José M. Ruiz Cartes. Fou trobat culpable del delicte d'auxili «para cometer la rebelión militar». Fou condemnat a dotze anys de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008010.

CALPE PÉREZ, EDUARD

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 358 18/9/19 14:12

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

CALVA GATELL, JOSEP

Edat: 49 anys. Jornaler. Nascut a Prades, Tarragona. Casat. Vivia a Mataró, al Camí Ral. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 25 de novembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 19 de novembre de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró a Argentona arran de tenir notícies del seu retorn des de França. A continuació s'interrogaren diversos testimonis. El primer fou Joan Catà Prat, «del Comercio». Explicà que Calva era d'idees comunistes i que celebrava reunions clandestines a casa seva. Catà suposava que per aquesta causa havia estat detingut, i per haver-li trobat armes. Els primers dies de la revolta militar arribà a Argentona un camió «cargado de armas, siendo el primero en coger un fusil». El mateix testimoni indicà que Calva havia fet serveis d'armes de dia i de nit, «que era cuando se cometían asesinatos, registros y saqueos». Més endavant afegí que havia format part del comitè revolucionari d'Argentona com a vocal: «Durante este tiempo con su esposa suministraba a todos los comunistas que venían refugiados, para lo cual iban exigiendo por los comercios artículos alimenticios, los que lograban sin pagar». Catà el considerà un dels responsables de l'incendi de la casa rectoral i «peligrosísimo para la Causa Nacional».

El mateix dia va ser interrogat Francesc Fortí Ros, «del Comercio». Acusà Calva d'haver practicat detencions, concretament la de Pau Fortí Alsina, a qui havia portat a la seu del comitè on se li preguntà on estaven amagades «las personas de derechas» i que, en cas de no dir-ho, «lo llevaría a Parpés».

Un altre testimoni, Domènec Diví Puig, «del Comercio», declarà que havia vist personalment Calva «cuando destruyeron la capilla de la Casa Maña (Francisco) siendo el que rompió los cristales y demás enseres». L'acusà d'haver-se emportat a casa seva objectes procedents del saqueig i d'haver-lo amenaçat de portar-lo a Parpers, «punto donde asesinaban a las personas».

Finalment, i el mateix dia, declarà l'encausat. Explicà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1935, que havia estat detingut durant tres mesos i que «siempre fue simpatizante de la F.A.I.». Reconegué haver estat en el repartiment d'armes que es feu a Argentona i haver participat en les patrulles i controls. Negà haver participat en la recapta d'aliments a les botigues i digué que això ho feia la seva esposa per indicació del comitè. Amb referència a l'incendi de l'església parroquial negà haver-hi participat, però afirmà haver estat «en las inmediaciones viendo como la prendían fuego». Sí que acceptà haver estat en el saqueig de la rectoria: «El declarante intervino en el saqueo de cuantos enseres en ella había». Essent «Delegado del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 359 18/9/19 14:12

Comité de trabajo» va detenir Pau Fortí i el va conduir a la seu del comitè, on va ser interrogat per Tomàs Gascón i se li preguntà on eren les persones de dretes. Posteriorment, «le metieron en el calabozo, y que recuerda que le dijo en broma que como no dijera o contestara a las preguntas que le hicieran le llevaría a "Parepés"». Explicà que s'havia endut uns llits i altres objectes de la «Casa Llusà de donde al entrar las fuerzas Nacionales se lo llevaron». Sobre la destrucció de la capella de la «Casa Mañà», indicà que hi havia participat voluntàriament per tal que no es calés foc a tota la casa i que ell mateix s'emportà la imatge de la Verge en un sac per amagar-la a la «tejera». Reconegué haver-se'n emportat «algún cristal y cosas de poca importancia». Inculpà com a responsables dels assassinats «un tal Gascón, Coll, Flor de Lis y otros varios pero que el declarante no intervino en ninguno». El 25 de gener de 1939 anà cap a França, d'on retornà el 4 de novembre del mateix any, sense haver estat a cap camp de concentració.

L'informe de l'Ajuntament d'Argentona del 2 de desembre de 1939 ampliava les denúncies anteriors. Relatava que, amb anterioritat al cop d'estat militar, era «el encargado de coaccionar a los trabajadores para que abandonasen sus labores». Ocupava llocs de preferència en els mítings anarquistes i «efectuaba vehemente obra de captación de afiliados». En una data indeterminada, en practicar-se un escorcoll «en el horno de ladrillos» on vivia l'encausat i on es feien reunions anarquistes, es trobaren «gran cantidad de explosivos, armas y municiones de toda clase». L'alcalde afirmava que no constava «de manera fehaciente» la seva participació personal «en hecho alguno», però matisava que «es de suponer que debió intervenir en alguna de las fechorías referidas». Concretament, el feu responsable de l'ocupació del convent de monges franciscanes de la població, on instal·là «un comedor para milicianos» i també l'acusà d'«apropiarse de muebles de dicha Institución para su lucro particular, también se instaló en dicho convento con su familia». Finalment, la primera autoritat municipal concloïa que com a responsable del sindicat «tenía amedrentados a los agricultures so pretexto de la fiscalización de las horas y condiciones en que se hallaban las faenas del campo».

El 4 de febrer de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. La primera afirmació que feu fou que «no se puede ratificar en las manifestaciones hechas ante la Guardia Civil», assegurant que no havia intervingut en cap incendi «y le parece que no ha intervenido en ningún hecho delictivo». Negà la participació en incendis i saqueigs i reconegué haver participat en el repartiment de mobles procedents de cases requisades per ordre del comitè.

El 7 de juny de 1940 se celebrà el consell de guerra a Mataró presidit per Antonio Villar Álvarez. El fiscal sol·licità trenta anys de presó. El defensor demanà l'absolució. La sentència fou de vint anys de presó.

El 5 d'abril de 1947 es declarà «extinguida por vía de indulto la pena principal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000130. T10-463.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 360 18/9/19 14:12

CAMINADA COMAS, ANTONI

Edat: 64 anys. Antic empleat municipal. Casat. Nascut a Mataró. Vivia a Mataró, al Carrer d'En Pujol. Afiliat al Partit Socialista de Catalunya.

Inici de les actuacions: 8 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 9 d'agost de 1939 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció de Mataró sobre un incident que degué ocórrer uns dies abans. Pel que es pot deduir de les declaracions de l'encausat, es devia fer un acapte, per part de membres de la Falange, amb la finalitat d'aplegar diners per als menjadors de l'Auxili Social. A canvi de 30 cèntims es lliurava una placa a les persones que hi col·laboraven. L'incident es degué iniciar quan algú —que no s'anomena— digué que no tenia els 30 cèntims per donar. Un jove, que acompanyava les noies de Falange que feien la recaptació, li digué «que todo el mundo tenía la obligación de llevar los treinta céntimos». En aquest moment intervingué Caminada dient «que aún habían muchas personas que tenían que dejar el pan en la panadería por falta de dinero». Tot seguit es desenvolupà una discussió en la qual Caminada intervingué dient que ell havia estat «Delegado de los Comedores Populares en representación de la Junta de Empleados Municipales, se mantenía en dichos comedores a más de mil personas sin necesidad de recurrir a la población».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 26 de setembre de 1939, indicava que Antoni Caminada havia estat afiliat al Partit Socialista, era membre de la UGT i havia estat «un gran propagandista de los partidos de izquierda con predilección del que estaba afiliado durante el dominio marxista aumentó su propaganda y después de la liberación de esta Plaza continuó alguna vez las propagandas».

El 4 d'octubre de 1930 testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Jaume Campdepadrós Soler, empleat municipal. Digué conèixer Antoni Caminada per haver treballat ambdós a l'Ajuntament. Explicà les idees socialistes de Caminada i el qualificà de «gran propagandista del mismo», confirmà els informes oficials sobre l'encausat i finalitzà exposant que «se trata de un individuo muy hablador que deja ir la lengua a su capricho». També feu esment que Caminada havia estat president del «Sindicato de empleados Municipales». Campdepadrós feu avinent que ell mateix havia estat expulsat de l'Ajuntament i perseguit «por sus ideas derechistas» i que, per tant, no sabia si Caminada havia tingut cap relació amb els fets «revolucionarios».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona el 30 de novembre de 1939. El tribunal considerà que Caminada «profirió palabras groseras contra el Alzamiento Nacional al quererle poner una insignia de Falange» i el condemnà a «tres años de prisión correscional [sic]».

El 4 d'octubre de 1943, el Ministerio del Ejército li denegà la commutació de la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013099. T10-743.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 361 18/9/19 14:12

CAMPS TERRIDAS, JOAN

Edat: 34 anys. Teixidor. Nascut a Vallgorguina, Barcelona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer d'Argüelles. Afiliat al POUM i a la CNT.

Inici de les actuacions: 23 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 23 de juny de 1939, Joan Camps Terridas fou interrogat en el camp de concentració de San Marcos de Lleó on estava reclòs. Declarà que des de l'inici de la guerra es posà «al lado del Comité para prestar cuantos servicios fueran necesarios para lo cual le fue entregada una escopeta». Indicà que havia estat «en la requisa de la Casa Bofarull de la cual sustrajeron una máquina de escribir y a una armería instalada en la Carretera Real de Mataró en la cual sacaron cuantas armas había». Més endavant reconegué haver participat en la detenció de «personas de derechas». Cità Josep M. Nadal i «uno apodado Corta Huesos, que vive en la Plaza y otros muchos que de momento no recuerda». També digué que l'any 1934 s'havia dedicat a socórrer «a cuantos presos se hallaban en la Cárcel por ser el declarante de sus ideas».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 13 de novembre de 1940 confirmava que havia estat membre de la CNT i del POUM i que en les eleccions del febrer de 1936 «fue un entusiasta de las mismas a favor del funesto frente Popular». Assenyalava l'informe que des de l'inici del sollevament militar havia patrullat amb arma llarga «mosquetón n° 8119» i havia participat en escorcolls. Concretament s'assenyala que «desvalijó la Torre del Sr. Caralt de Llavaneras» i una altra de Caldes d'Estrac. També havia participat en la detenció de Joaquim M. de Nadal, «Secretario del Sr. Cambó al que quería asesinarle en el acto, demostrando en este acto sus instintos criminales». Posteriorment s'havia incorporat com a voluntari al cos de carrabiners. El signatari de l'informe concloïa: «Se le considera totalmente desafecto.»

El 24 de novembre de 1939 declarà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció Camil Augé Dangla, «del comercio». Explicà que coneixia Camps pel fet de ser veïns de carrer. Afirmà que l'encausat era membre de la junta del POUM i que havia patrullat armat amb fusell i pistola i havia participat en detencions i escorcolls. Afegí que «todo ello lo sabe por propias manifestaciones del encartado, puesto que para jactarse lo contaba todo entre el vecindario». Augé indicà que creia que no havia intervingut en l'incendi de cap església, «puesto que en la localidad no se había distinguido en nada, llevando siempre los hechos vandálicos a cabo en poblaciones vecinas». En aquest sentit, assenyalà haver-lo vist arribar a casa seva en un turisme «y que de él sacaban algunos objetos que transportaban». Augé creia que «serían los efectos de los registros que llevaban a cabo a los pueblos forasteros».

El mateix dia declarà davant la mateixa instància Artur Galí Vergès, «del comercio», que negà saber que Camps hagués comès cap acte delictiu i el considerava «un ciudadano cualquiera». En el mateix acte, Domènec Camps Caupena negà tenir notícia que hagués comès cap acte delictiu o haver-lo vist fent servei d'armes.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 362 18/9/19 14:12

El 9 de novembre de 1942 declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Badalona. En primer lloc, rebutjà la declaració que se li mostrà i que havia fet al camp de concentració de San Marcos, a Lleó, «por haberle sido tomada dándole malos tratos y pegándole». Reconegué haver estat membre de la CNT des d'abans de la guerra i negà ser membre del POUM, tot i que reconegué que «frecuentaba mucho el local de dicho partido». Explicà que després del 18 de juliol de 1936 estigué uns quants dies sense sortir de casa seva i que, quan va sortir-ne, des del sindicat, se li lliurà un fusell «con el cual salió algunas veces por la calle solo y sin prestar ninguna clase de servicios». Més endavant, quan veié a prop la mobilització i la incorporació al front, ingressà com a voluntari al cos de carrabiners i fou destinat a Guadalajara i a Castelló, on sempre feu tasques de control a la rereguarda.

El 23 de juliol de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

No ha estat localitzada la resolució del cas.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 026726. T10-542.

CANAL CARDONA, GASPAR

Edat: 33 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Clavé. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 30 de gener de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 24 de novembre de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Domènec Palaus Anglada, xòfer. Digué haver tingut treballant a casa seva Gaspar Canal «y que estaba muy contento de sus servicios como trabajador». Anà al front amb la columna Malatesta i al cap d'uns sis mesos retornà i li comentà que no hi tornaria, ja que estava «aburrido de la manera de proceder de los rojos». Continuà treballant a l'empresa de Palaus fins que fou cridat amb la seva lleva per anar al front.

El 14 d'abril de 1942 declarà a Mataró, davant la mateixa autoritat, Josep M. Mestres Simon, «Secretario Habilitado de Juzgado». Sobre Gaspar Canal exposà que el coneixia de feia molts anys i que el considerava «persona de buenos antecedentes y conducta». No havia destacat ni en l'àmbit polític ni en el sindical. Estava, però, afiliat al sindicat del gènere de punt de la CNT. Reconegué que havia anat voluntari amb la columna Malatesta, però negà que hagués tingut cap participació directa o indirecta en fets delictius.

El mateix dia declarà l'encausat davant la mateixa instància a Mataró. Negà la participació en patrulles o la vinculació amb cap partit polític i sols admeté haver estat voluntari amb la columna Malatesta.

El 20 de febrer de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000444. T10-742.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 363 18/9/19 14:12

CANALS GALCERAN, CARME

Edat: 37 anys. Infermera. Nascuda a Sant Vicenç de Montalt. Soltera. Vivia al carrer de Barcelona.

Inici de les actuacions: 3 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar d'Arenys de Mar.

El procediment s'inicià per la denúncia de Genaro de Sorarraín y de Oliveros, de Barcelona, contra la Carme i el seu germà Josep. Genaro era el propietari del Mas Milans del Bosc i acusà els germans Canals d'haver-li exigit cent mil pessetes amb l'amenaça dels membres del comitè d'Arenys de Mar. També els acusà d'haver-se apropiat del mobiliari de la finca «el Forn», de la qual Canals era arrendatari.

Carme Canals fou interrogada pel jutge militar d'Arenys de Mar l'1 de juliol de 1939. Explicà que abans d'esclatar la guerra treballava a Barcelona com a modista, però que amb el conflicte, «por falta de clientela», ingressà com a infermera als hospitals militars. S'incorporà al de Mataró l'1 de desembre de 1937. Interrogada sobre els motius de la denúncia, declarà que la finca «el Forn» la tenia el seu germà en règim d'arrendament i que després de juliol de 1936 el comitè de Caldes d'Estrac l'havia comissat, percebent-ne els fruits, i que el seu germà en cobrava un jornal.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, fou favorable, esmentant «buenos antecedentes y conducta» de Carme Canals.

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra celebrat a Barcelona declarà que els acusats havien de ser posats en llibertat per «no haber incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010012. T4-211.

CANALS VILA, JOSEP

Edat: 31 anys. Pagès. Nascut a Cornellà del Terri, Girona. Casat. Vivia al carrer de Sant Simó de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 30 de març de 1940. Jutjat militar de Mataró.

El 30 de març de 1940 fou interrogat al «Batallón de Trabajadores Prisioneros nº 105», a Etxalar, Navarra. Declarà que havia anat al front el mes de setembre de 1937 amb la seva lleva i que havia estat destinat a Terol, on fou ferit. Entrà a França en la retirada de l'exèrcit republicà i fou fet presoner en retornar a l'Estat espanyol el mes d'agost de 1939. Reconegué haver actuat com a milicià fent guàrdies amb armes. Negà haver participat en la detenció del rector Samsó. També negà haver-se apropiat «del huerto del campanero» i indicà que hi havia anat a viure perquè l'alcalde de Mataró l'hi havia autoritzat i que havia pagat un lloguer de vint-i-cinc pessetes.

El 12 d'abril de 1940 fou interrogat per un jutge militar a la presó de Pamplona.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 364 18/9/19 14:12

Aquesta vegada reconegué que havia anat voluntari al front el mes d'agost de 1936.

El 22 d'abril de 1940 el «comandante de puesto» de la Guàrdia Civil a Mataró certificava que Josep Canals era «marxista declarado» i que havia intervingut en la detenció de mossèn Samsó. Afirmava que havia anat voluntari al front amb la columna Malatesta i que havia assolit la graduació de sergent; concloïa afirmant que se'l considerava un element «PELIGROSÍSIMO [en lletres vermelles] para la Causa Nacional».

El 18 de febrer de 1942 declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció Josep Pinart Font, campaner de Santa Maria. Digué conèixer Canals des de feia uns set o vuit anys i que era «de los principales del partido Socialista». També afirmà que era «de los principales de la casa del Pueblo» i li semblava que n'era el president, «sin que esto lo pueda afirmar». Afirmà haver vist en els primers moviments del sollevament militar de juliol de 1936 com Canals va «disparar tiros de Pistola para alarmar, que esto lo hacía por los alrededores de la Iglesia y desde un piso que tenía cerca». Confirmà que havia confiscat la casa que el declarant habitava i que aquest hagué d'abandonar «por miedo a que le hicieran algo los rojos». També indicà que l'havia vist patrullar amb arma curta i llarga per la població i, a vegades, fora d'ella, i que romangué períodes de vint dies o més fora. Negà saber si havia intervingut en la detenció del rector de Santa Maria.

El 7 d'abril de 1942 declarà, en el mateix lloc i davant la mateixa instància, Josep Lleonart Lleona. Explicà que havia tingut Canals com a treballador en les seves terres i que l'havia vist passar amb bicicleta i arma llarga per la carretera de Barcelona. També que era un dels responsables de la Casa del Poble, on ell anava i rebia «como los demás patronos, órdenes respecto de los obreros». Negà tenir notícia de la seva participació en la detenció del Dr. Samsó.

El dia 8 d'abril declarà davant el mateix jutjat Pere Montserrat Bascu, «del comercio». Digué conèixer Canals, a qui definí com «uno de los principales elementos revolucionarios». Negà saber si havia participat en la detenció del rector de Santa Maria o en «requisas, saqueos y detenciones pero que supone que sí por sus maneras de hablar y sus manifestaciones siempre esaltadas debía ser uno de los intervinientes en tales hechos». També el vinculà al «Sindicato de Labradores», fet pel qual Montserrat hauria tingut un enfrontament amb Canals arran d'una discussió sobre si un «jornalero» havia treballat «tres minutos más del tiempo reglamentario». Segons Montserrat, Canals l'hauria amenaçat amb una multa de «miles de pesetas». La discussió s'acabà «sobornando al declarante con cincuenta pesetas, que en calidad de multa tuvo que entregarle, pero que se las puso en el bolsillo y no cree que dicho dinero lo pusiera a disposición de ningún organismo».

L'encausat declarà a Mataró el 13 d'abril de 1942 reafirmant les declaracions anteriors. Negà totes les imputacions i aportà com a prova un «contracte provisional d'inquilinat» de l'esmentada casa del campaner emès pel Servei d'Administració de la Propietat Urbana de la Generalitat de Catalunya. En una declaració posterior, de data indeterminada, explicà que després del seu retorn de França, el 28 d'agost de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 365 18/9/19 14:12

1939, s'havia lliurat a Figueres, on fou empresonat en un camp de concentració, i d'allí hauria passat als de Cervera, Miranda de Ebro, al batalló de treballadors de Navarra i, posteriorment, a les presons de Pamplona, Saragossa, Reus, Misiones, Girona i Mataró.

En aquest estat de les actuacions, les autoritats militars centraren els seus esforços a esbrinar la relació de l'encausat amb la detenció del rector de Santa Maria. La Guàrdia Civil de Mataró detallà el lloc de residència dels seus familiars o veïns i les circumstàncies de la seva detenció en un informe del 20 de juliol de 1942.

Seguint aquesta línia de recerca, declarà novament com a testimoni —ara a Badalona— Josep Pinart Font, campaner de Santa Maria de Mataró, el dia 21 de juliol de 1942. Explicà que el 28 de juliol de 1936 s'assabentà de la detenció del rector de la parròquia mataronina a l'estació arran que una dona el reconegués i alertés la policia. Negà saber si l'encausat hi havia tingut alguna relació. Continuà Pinart explicant que després de la detenció visità el detingut cada dos o tres dies durant tot el temps de la seva detenció i que, en aquestes visites, Samsó mai no li havia dit el nom de les persones responsables del seu empresonament i que, probablement, ell tampoc no coneixia. La darrera visita la feu el dia 30 d'agost de 1939 i no li deixaren veure el capellà empresonat i, segons Pinart, un dels guardians de la presó li digué «que si no se marchara de allí le haría compañia al Sr. Cura» i també «que se lo llevarían a Parpés».

Seguint les indicacions del testimoni anterior, les autoritats militars cridaren a declarar, ara a Mataró, el dia 8 d'agost de 1942, Joaquim Ximenes Castellar, industrial. Relatà que el 19 de juliol de 1936, cap a dos quarts de dotze de la nit, es refugià a casa seva —al Carreró— mossèn Samsó. El dia anterior, la casa ja havia estat escorcollada —suposava Ximenes— a la recerca d'armes. El prevere s'hi estigué amagat, sense que ho sabés ningú més que Ximenes i la seva esposa, fins al dia 30 de juliol, en què decidí marxar a Barcelona, on considerava que estaria més segur. Sortí de la casa amb intenció d'agafar el tren de les sis del matí. Joaquim Ximenes l'acompanyà amb la intenció de comprar el bitllet seguint-lo pel carrer «a una distancia prudencial con el fin de llamar menos la atención de la gente y en particular de los patrulleros rojos». Arribats a l'estació, deu minuts abans de l'hora de partida del tren, el rector s'estigué a la sala d'espera «y entonces fue cuando al ser denunciado a los milicianos, al parecer por alguna persona, se presentaron estos y procedieron a la detención». Ximenes digué no conèixer ni els milicians que practicaren la detenció ni Josep Canals.

Cinc dies després, ara a Badalona, testificà davant el jutge militar Antoni Torrens Parera, xòfer. Narrà que el primer de setembre de 1936 era al cementiri de Mataró portant amb el seu vehicle els familiars d'un difunt. Mentre esperava a la casa de l'enterramorts, a les persones que havia acompanyat «les sorprendió la presencia de dos milicianos que venían en busca de las llaves del barrio de entrada, los cuales dieron órdenes al declarante para retirase el coche que estaba cruzado a la puerta de dicho barrio». Identificà aquests milicians com a LLUÍS i RAÚL

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 366 18/9/19 14:12

[…] que a los demás que llevaban conducido al Rdo. Sansó los vio de espaldas» i no els pogué identificar.

El 8 d'agost de 1942 testificà a Mataró Montserrat Samsó Elias. Explicà que ella, el seu germà i la seva mare abandonaren la residència familiar el 19 de juliol de 1936. Ella es refugià a can Sisternes, a la baixada de Sant Simó, i el seu germà primer anà a casa de Josep M. Cabré, on estigué unes hores, i després anà a un altre lloc que desconeixia. Explicà que no havia conegut la mort del prevere fins cinc mesos després i no pogué aportar més detalls.

El 4 de desembre de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar declarava que, en haver proposat el fiscal la pena de dotze anys de reclusió i haver-ho acceptat la defensa i l'encausat, se'l condemnava a aquesta pena i se'l posava «inmediatamente en situación de prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 026867. T10-664.

CARBONELL GUAL, JOAN

Edat: 58 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Don Magí de Mataró.

Inici de les actuacions: 28 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 28 de juny de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró escorcollà el domicili de Joan Carbonell, on «se hallaban prendas de procedencia del robo y de propiedad religiosas». S'hi localitzaren diversos elements d'aixovar domèstic: un matalàs, llençols, edredons, tovallons, fundes de coixí, mocadors, camises de dormir, cabdells de fils, cintes, etc. I també «dos tomos de los últimos dias de Pompelia [Pompeya], uno de Cuovadix [Quo vadis]», tasses de porcellana, una gerra d'alumini, una jardinera, una sucrera... «Todas las prendas mencionadas son propiedad del Colegio de las Monjas de la calle Altafulla de esta Ciudad, las cuales han reconocido como suyas».

Després de l'escorcoll s'interrogà Joan Carbonell, que digué que no pertanyia a cap partit polític ni organització sindical, però que la seva esposa, Consol Nogueras Seda, pertanyia a Esquerra Republicana i havia estat regidora de l'Ajuntament de Mataró i responsable de l'hospital de la ciutat. Segons Carbonell, la seva esposa se n'havia anat a França el dia 24 de gener de 1939. Sobre els objectes trobats a casa seva, explicà que no eren de la seva propietat i que ignorava que fossin a casa seva, «puesto que su Señora, por el cargo que ocupaba hacía y deshacía como dueña de la casa sin tomar parecer a él».

El 20 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reafirmà les seves declaracions anteriors i feu constar que amb la seva esposa «llevaban vida autónoma por razón de los caracteres y ella siempre obraba por iniciativa propia sin consultar ni decir nada al declarante, haciendo lo que le placía».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 367 18/9/19 14:12

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 15 de setembre de 1939 esmentava les circumstàncies anteriors indicant que «se encontraron ropas y efectos procedentes de requisas, aunque al parecer no intervino el informado en dichos actos delictivos».

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», i se sobresegué la causa.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 01663. T10-572.

CARBONELL NOGUERAS, JAUME

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

CARDO DE LA VEGA, GERMÁN

Edat: 44 anys. Carrabiner. Nascut a Villar de Domingo García, Conca. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Isern, a la caserna dels carrabiners.

Inici de les actuacions: 24 de juliol de 1939. «Juzgado instructor especial de guardias. Información gubernativa» i, posteriorment, consell de guerra sumaríssim d'urgència.

En un extens informe, declarà que el 19 de juliol de 1936 al matí estigué de servei «en la cochera de los tranvías de esta localidad». A la tarda, tota la «fuerza armada» anà a Arenys de Mar, on hi havia la «cabecera de la Compañía». A les 24 hores, tota la companyia, amb el seu capità, José Ruiz Barrientos, es desplaçà a Mataró «quedando de retén en el Ayuntamiento la tercera y cuarta Secciones, des de esta hora hasta el día 3 inclusive de Agosto practicó diversos servicios en los establecimientos públicos de esta localidad [...] y en los conventos bastante deteriorados por los incendios cometidos». Des del 25 d'agost de 1936 fins al 27 de gener de 1939 va fer els serveis propis del seu «Instituto en primera línea en la playa».

El 27 de gener de 1939, quan va tenir notícia que a l'Ajuntament de Mataró hi havia la Guàrdia Civil, es presentà al capità d'intervenció militar Rodolfo Robles Rovira, «única autoridad militar que se encontró en dicho Ayuntamiento con otras personas conocidas, Secretario de la Ayundantía de Marina Don Leandro Arrufat, Celador de Pesca Señor Badalona, tres horas antes de la llegada de las fuerzas Nacionales».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 368 18/9/19 14:12

Fou jutjat a Barcelona el 7 d'octubre de 1939 i condemnat a tres anys i un dia de presó menor.

El 30 de juny de 1942, una disposició del Ministerio del Ejército certificava que la pena inicial de tres anys i un dia de presó menor restava reduïda a dos anys i un dia de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014405. T7-723.

CARRAU MASERAS, PELEGRÍ

Edat: 75 anys. Comerciant. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Churruca.

Inici de les actuacions: 25 de febrer de 1939. Diligències prèvies. Jutjat militar de Mataró.

El 25 de febrer de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil després que la «Censura Militar» de Mataró interceptés una carta que l'encausat havia adreçat al seu fill Eugeni Carrau, que residia a Buenos Aires. En l'interrogatori que seguí se li preguntà sobre algunes expressions que figuraven a l'esmentada lletra. L'escrit era una carta de tipus familiar i col·loquial en la qual Pelegrí comentava la seva intenció d'embarcar-se cap a l'Argentina i feia gestions entorn de la publicació al país sud-americà d'un treball seu sobre correspondència mercantil i comptable. Algunes expressions suscitaren l'interès dels censors. Així, havia escrit «Escapé de las bombas del hambre pues vivo de milagro». Sobre aquesta afirmació, Carrau aclarí que es refeia a haver sobreviscut als bombardeigs aeris fets «por los aviones nacionales» i també «del hambre que ha pasado en estos últimos tiempos». Se l'interrogà també sobre altres expressions: «Deseo vivir tranquilo y sin pasar hambre». En un altre punt, Pelegrí havia escrit: «Pasemos una cortina al pasado político de España y tengamos confianza en el nuevo régimen del que es inspirador (como le llamas) mi amigo Don Benito.» Hagué d'explicar el sentit d'aquesta frase indicant que, com que els seus fills sabien que era «de espíritu liberal no concebían que hiciera la apología de Benito Mussolini». A continuació, l'interrogatori es decantà cap a la ideologia política de Carrau i la seva actuació amb anterioritat a la fi de la guerra. Carrau explicà que no havia militat a cap partit polític, que era membre del Cercle Catòlic d'Obrers i que era col·laborador del *Diario de Mataró* i que continuà escrivint quan es convertí en *Llibertat*, sota la direcció de Julià Gual. També digué que aprofità la seva vinculació amb el periòdic per salvar els seus amics «fascistas» Antoni Andreu i Margarida Andreu. Després de l'interrogatori, es feu un escorcoll al domicili de Pelegrí Carrau, on es trobaren retalls d'alguns dels seus articles publicats a *Llibertat*. El dia 26 de febrer de 1939 fou empresonat.

El 20 de març de 1939, la «Jefatura Local de Mataró» de la Falange elaborà un informe sobre Pelegrí Carrau: «Todos los días salía en el periódico mencionado sus estúpidos artículos con el encabezamiento "L'avi diu".»

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 369 18/9/19 14:12

Pere Xena Tàpias, cuiner, declarà com a testimoni davant el jutge militar el 28 de març de 1939, indicant que Carrau era «de ideas izquierdista, separatista y gran colaborador del Periódico titulado *Llibertat*».

El mateix dia testificà Jaume Llavina Cot, comerciant. Exposà que coneixia Carrau des de l'època d'edició del *Diario de Mataró* «de tendencias derechistas». Segons Llavina, en aquells moments Carrau escrivia articles, però «no podía calificarle a qué tendencia política se inclinava». Quan el diari passà a anomenar-se *Llibertat*, Carrau hauria començat a escriure articles de clara tendència esquerrana, «antireligiosos y alguna vez en contra de nuestra Causa». Llavina concloïa que el considerava un individu «exaltado y algo imbuido por sus ideas desequilibrado».

August Ribas Monclús comparegué davant del mateix tribunal el 1 d'abril de 1939 i declarà sobre Carrau que era «una persona poco sentada en sus facultades intelectuales». Pel que fa als articles publicats al diari *Llibertat*, els considerava insultants «para las tropas nacionales», a més de ser «izquierdista y antireligioso».

El dia 5 d'abril de 1939, el jutge municipal certificava que Pelegrí Carrau havia mort el dia 1 del mateix mes d'una «bronconeumonía senil».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002913. TTMT6-230.

CARREÑO BARÓN, ÁNGEL

Edat: 42 anys. Xòfer. Nascut a Garrucha, Almeria. Vidu. Vivia al carrer de Creus de Mataró.

Inici de les actuacions: 5 de juliol de 1940. Jutjat militar de Mataró.

El 6 d'abril de 1940, l'alcalde de Mataró Joan Brufau Cusidó informava que Ángel Carreño Barón, abans del juliol de 1936, vivia a Orà, Algèria, que la seva conducta «está considerada mala», que no havia actuat amb armes a la rereguarda, que havia marxat voluntari amb la columna Malatesta i, amb referència a la seva conducta religiosa, declarava que estava «conceptuada de mala».

El 20 d'agost de 1940, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Explicà que fins a l'any 1937 estigué vivint a Orà i que el març d'aquest any s'incorporà al front a la 117a Brigada, 1r Batalló.

No se n'ha localitzat la sentència.

El 23 de juny de 1943, el capità general ordenà arxivar «las presentes actuaciones […] sin más trámites».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 27204. TTMT-10-661.

CARRETERO GIL, MIGUEL

Edat: 30 anys. Teixidor. Nascut a Montijo, Badajoz. Solter. Vivia a Mataró, al carrer Sant Benet. Afiliat a CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 370 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 18 de febrer de 1938. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Va ser fet presoner per les tropes franquistes prop de Terol el 18 de febrer de 1938: «por una bomba de aviación quedó mal herido y así le sorprendieron nuestras fuerzas». Durant l'interrogatori a què fou sotmès, el 22 del mateix mes a Saragossa, relatà que havia estat escollit comissari polític de la companyia per votació del batalló. Se li preguntà si volia ser «canjeado» i respongué «Sí, ¿Por qué? por su família».

El 28 d'abril de 1939 els responsables de la raó social La Hilandera, de Ramon Masó, de Mataró, declaraven que Miguel Carretero «cumplió con su trabajo durante todo el tiempo que trabajó en esta fábrica».

El 16 de maig de 1939 prestà declaració a Saragossa davant les autoritats militars. Relatà que estava afiliat a la CNT des de 1923 i que s'incorporà voluntari al front el mes de desembre de 1936 «por ideal convencido por unos compañeros amigos suyos voluntarios, que vinieron al pueblo con permiso». Estigué a la columna Ortiz, que operava al «Sector Sur Ebro». Quan es formà l'Exèrcit Popular es convertí en la 25a Divisió, 117 Brigada i ell estigué al primer batalló, tercera companyia. Fou nomenat «delegado político de la compañía» per aclamació dels seus companys. Les seves funcions com a tal eren repartir la roba i atendre les reclamacions dels soldats i fer propaganda política. Havia estat proposat per a comissari polític, però no arribà a assumir aquestes funcions per haver estat fet presoner. Amb la seva unitat estigué a Belchite, Sillero i al front de Terol i, més endavant, a Conca. Declarà que mai no havia tingut intenció «de pasarse por no traicionar, según dice, a sus compañeros».

El 14 de desembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. El document el descriu: «Presenta hundido el ojo izquierdo, atrofiado el brazo y la pierna del mismo lado y se ayuda de bastón». Reconegué la declaració anterior feta a Saragossa. Sobre el càrrec que havia desenvolupat a la companyia, feu notar «que si bien se le quiso que dirigiera la palabra a los soldados se negó a ello alegando que carecía de instruccion suficiente y oratoria».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 4 de desembre de 1939 ressenyava que havia militat a la CNT «sin actuación destacada». Mencionava la seva anada al front i concloïa que «no se le conocen hechos delictivos».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent de Catalunya, que presidia el comandant Pedro Gómez Pabón, el 21 de desembre de 1939, que el condemnà a la pena de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 015951. T10-611.

CASABELLA SALA, MARIA DOLORS

Edat: 21 anys. «Sus labores». Nascuda a Mataró. Soltera.

Inici de les actuacions; 10 d'abril de 1939. Jutjat militar de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 371 18/9/19 14:12

El dia 10 d'abril de 1939, Josep M. Cabré, «agente funerario», denuncià davant la Guàrdia Civil de Mataró que, havent estat detingut, juntament amb altres mataronins, el mes d'agost de 1938 per agents del SIM (Servicio de Información Militar) i conduït a la Casa Busutil ubicada a la Via Laietana de Barcelona, havia pogut observar la presència de la denunciada «en franca armonía y fumando cigarrillos con los mentados agentes» mentre hi havia «toda clase de vejaciones y maltratos» als detinguts. En aquesta situació, Casabella estava acompanyada pel també mataroní Eduard Domènech i Vilagran. Això feu pensar al denunciant que ambdós «actuaban como confidentes de la policía».

El mateix dia fou interrogada Dolors Casabella, que declarà que havia estat detinguda el dia 7 d'agost de 1938 per un policia anomenat «Aparicio» (Nemesio Aparicio de la Cruz), acusada de pertànyer al Socorro Blanco. Fou conduïda a la casa Busutil, a Barcelona, i la sorprengué que la separessin de la resta de detinguts i la tinguessin en unes estances a part. Considerà que havia estat tractada «con cierta delicadeza y grandes llibertades» i ho atribuí a la intervenció de Domènech, que ella suposava que actuava com a confident i responsable de les detencions.

Després de l'estada a la seu de la policia barcelonina, Casabella fou processada i restà empresonada fins a l'entrada de les tropes franquistes.

Domènech fou també interrogat i reconegué haver denunciat Dolors Casabella després d'haver estat detingut pel cap de la policia local Jaume Lluís i per un agent de la brigada d'investigació criminal de Barcelona anomenat Aparicio.

El dia 11 de setembre de 1939, Emília Nonell Salomó, de professió «sus labores», declarà davant el jutge militar de Mataró que havia estat detinguda juntament amb Dolors Casabella i que estigueren recloses a la presó del carrer de Muntaner. Prestaren declaració davant del «Juez de Espionaje núm. 3». Segons Nonell, durant l'estada a la presó, Casabella pràcticament no es feia amb el grup de les preses mataronines «porque se enfadaron y como era una chica que tenía el esnobismo de aparecer original interesante en todo, iba por allí en pijama».

El dia 4 de setembre de 1939, Dolors Casabella declarà davant el jutge militar de Mataró que el dia 7 d'agost de 1938 el seu domicili havia estat escorcollat i també el d'altres noies de la ciutat. Va ser detinguda i portada a l'Ajuntament, on se la sotmeté a un acarament amb Eduard Domènech. La resta de noies detingudes foren traslladades a Barcelona juntes, mentre que ella ho fou de forma individualitzada i un cop arribada a la casa Busutil s'estigué en una habitació on veia els policies «cachear y fichar» els detinguts «a su presencia durmiendo en un sofá de dicha dependencia». Dies després, en aquesta mateixa habitació, hi instal·laren Eduard Domènech. Casabella ho interpretà com un intent per tal d'aconseguir que confessés quelcom al seu company de captiveri. Negà les acusacions que li havien fet altres noies detingudes en la mateixa operació a Mataró en el sentit que ella les havia delatat. També negà que hagués estat «en franca camaradería con la policía roja fumando cigarrillos y con una pierna encima de la otra aunque no puede negar que sufriera un régimen de favor con respecto a las demás prisioneras». Reconegué ha-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 372 18/9/19 14:12

ver fet amistat amb una de les guardianes de la presó que, posteriorment, un cop acabada la guerra, acompanyà a l'Auxilio Social a Mataró, la qual cosa generà un incident en ésser reconeguda. Conclogué afirmant que suposava que Domènech era confident de la policia roja.

El 8 de març de 1940, en una certificació signada per l'alcalde mataroní Joan Brufau, es feia constar que Maria Dolors Casabella havia observat sempre una bona conducta moral i religiosa. Que després dels fets del juliol de 1936 procurà per tots els mitjans ajudar i protegir els qui es trobaven «perseguidos por la furia roja» procurant ajudar «moral y materialmente a los prisioneros, por dicho motivo y por creer los rojos separatistas que se encontraba enrolada a Falange fue perseguida, detenida y procesada». A la fi de la guerra «se puso a las órdenes de las Jerarquías inmediato superiores [...] y regentó una temporada los comedores infantiles».

El 12 d'abril de 1940, a Arenys de Mar, el capità honorífic Manuel Ferrer, en funcions de jutge militar i responsable del procés previ incoat a Maria Dolors Casabella, conclogué: «No existe el menor antecedente de que colaborase con la causa enemiga.»

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010405.

CASANOVAS RICART, RICARD

El 9 de juliol de 1939 comparegueren, davant del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró Josep M. Mestres Simon, Pere Solà Antic, corredor de comerç, i Jaume Castellví Toda, funcionari, ambdós membres de Falange. Declararen que estant el dia anterior en unes dependències de l'Sport Mataronés i coincidint amb el moment en què passaren davant d'aquest centre les despulles de Luis Caubot Rubio —que havia estat comandant d'artilleria a la caserna de Mataró—, Ricard Casanovas Ricart, delegat de la «Compañía Arrendataria de Tabacos, se manifestó reiteradamente en términos de crítica adversa para el Glorioso Movimiento Nacional». Solà li retragué «la improcedencia y falta de patriotismo de tales manifestaciones» i, segons ell mateix, Casanovas continuà dient «que a él nadie le había salvado nada, ni siquiera la vida y que por tanto nada tenía que agradecer». Castellví i Solà consideraren que, en ésser Casanovas funcionari de l'Estat, «es deber de los denunciantes cursar la presente denuncia para que se aplique a Ricardo Casanovas la sanción a que se haya hecho merecedor».

Castellví declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 4 d'agost de 1939. Es ratificà en el contingut de la denúncia, però matisà que els fets denunciats s'havien esdevingut «en tono menor y hablando con los denunciantes no con el sentido de criticar y mostrarse en desapoyo de las nuevas instituciones estatales sino como contrariada».

Ricard Casanovas, empleat, declarà el mateix dia i davant la mateixa instància dient que «era absolutamente incierto» els fets que figuraven a la denúncia, «pues lo

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 373 18/9/19 14:12

sucedido fue que se lamentó de que fuese fiesta al día siguiente de la conversación pues tenía que ir a Barcelona».

El Jutjat Easpecial de Barcelona determinà el 10 d'octubre de 1939 que la conducta de Casanovas, «sin llegar a ser delito», havia de merèixer una sanció de caràcter pecuniari que no s'especificà.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa sense numerar. T11-340.

CASANOVAS VALLADOLID, JOAQUIM

Edat: 42 anys. Corredor de fils. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Roger de Flor. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 6 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 6 de febrer de 1939 fou interrogat a Mataró per membres de la Guàrdia Civil adscrits al «Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte». Se li preguntà pels assassinats que s'havien comès a Mataró a l'etapa republicana. Explicà que havia estat responsable del Sindicat de Tintorers i que, en esclatar el cop d'estat militar, va ser nomenat auxiliar «del Consejero de Defensa» i s'establí a les oficines de la caserna mataronina fins que retornà a la seva feina habitual a l'empresa de Llorenç Llinàs. Se li inquirí si tenia mobles o altres objectes que no fossin de la seva propietat i respongué que tenia un «paragüero que se lo dejó prestado el entonces Jefe de Policía llamado Jaime Luis». Sobre la tinença d'armes, digué que tenia una pistola que li havia lliurat el comitè, però que la vengué per 400 pessetes a «un tal Gil Cortina miembro del Socorro Rojo».

El 14 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange, certificava que Casanovas pertanyia als anomenats «trentistas», i que era president del «Ramo de Tintoreros» sense que hagués intervingut en els fets revolucionaris de 1934 ni en el període electoral de 1936. Fou, però, segon cap de la caserna d'artilleria quan fou ocupada després dels fets de juliol de 1936 i «Auxiliar y Administrador del Consejero de Defensa» a la mateixa instal·lació militar. Havia estat voluntari de les milícies, però sense cap graduació.

El 17 de febrer de 1939, Llorenç Llinàs Argimon, industrial, declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció que coneixia Joaquim Casanova i que el considerava «un individuo de izquierdas moderado fiel cumplidor de sus deberes como trabajador honrado». Digué que havia estat president del «Ramo de Tintoreros afectos a la CNT en cuyo cargo no fue de los más estridentes». Llorenç Llinàs explicà que després dels fets del juliol de 1936 no havia tornat a la feina «en casa del declarante» i que s'havia assabentat pels seus companys que tenia un càrrec a la caserna d'artilleria. Posteriorment retornà al seu lloc de treball i va ser designat pels seus companys «para formar parte del control obrero que se constituyó en la fábrica del declarante» fins que fou dissolt. Continuà treballant a l'empresa fins a l'entrada de les tropes franquistes.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 374 18/9/19 14:12

El mateix dia també fou present davant el jutge militar d'instrucció Enric Subiñà Font, del «comercio». Afegí a les informacions anteriors que de la CNT «era de donde partían más órdenes para la implantación de huelgas promoviendo ciertos disturbios en esta villa». Explicà que Casanovas fou dels qui ocuparen la caserna mataronina, però que no sortí armat al carrer. I quan les forces regulars es feren càrrec de la caserna, Casanovas retornà a la seva feina de tintorer sense haver anat voluntari al front.

Dos dies després, Lluís Briansó Anglès, del «comercio», digué de l'acusat que durant els Fets d'Octubre de 1934 «dicho individuo estaba pistola en mano en la verja de la Iglesia parroquial mientras hacían un registro en la misma». Segons Briansó, havia participat activament en les eleccions de 1936 «coaccionado y actuando con entusiasmo por dicha causa». Explicà, també, que després de l'ocupació de la caserna, Casanovas «se había posesionado del despacho del Coronel del Regimiento» i això ho podia afirmar atès que, com a exsergent d'enginyers, s'hi havia hagut de presentar.

L'acusat declarà el 22 de febrer de 1939. Reconegué haver estat «Presidente del Ramo de Tintoreros», però que no havien participat en cap vaga de caràcter revolucionari, «sino que todas las bases acordadas en dicha organización fueron admitidas sin violencia alguna por los patronos, y que dicho sindicato no estaba afecto a la CNT antes al contrario estaba en oposición a la misma». Reconegué haver estat ajudant del conseller de Defensa seguint les ordres del comitè que hi havia a l'Ajuntament. S'afilià a la CNT mesos després del cop d'estat militar i formà part del control obrer de la fàbrica on treballava «durante unos días. Niega los demás cargos».

El 24 de febrer de 1939, el jutge militar de Mataró Rafael del Riego Orozco decidí elevar les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El judici se celebrà a Barcelona el 6 de març de 1939 davant del Consell de Guerra Permanent núm. 2, que el condemnà a mort. En el mateix judici, que es plantejà com a «causa acumulada», fou condemnat a la mateixa pena el mataroní Marià Mateo Arroyo.

El 12 de març a les dues de la matinada, els condemnats foren introduïts a la capella de la presó provincial de Barcelona i els fou llegida la sentència. Tres hores després foren lliurats «al Jefe de la fuerza encargada de llevar a cabo la Ejecución de la Sentencia la cual se verificó en el Campo de la Bota a las 5,30 de la mañana».

El metge alferes Tomàs Buiza reconegué els cossos i certificà que havien mort «por hemorragia interna producida por arma de fuego».

Posteriorment, el secretari judicial lliurà els cossos a l'enterrador del cementiri municipal i varen ser enterrats «en la fosa común y con su media filiación».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000504. T7-439.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 375 18/9/19 14:12

CASANOVAS VALLADOLID, SALVADOR

Edat: 35 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Roger de Flor. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 de juny de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 de juny de 1940 fou interrogat a Elx per un jutge de l'Auditoria de Guerra d'Alacant. Digué que havia ingressat voluntari a l'exèrcit el desembre de 1936 i que havia assolit la graduació de caporal, que havia estat afiliat a la CNT i que havia estat detingut a Alacant «cuando intentaba embarcar».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde Joan Brufau el 26 de març de 1940, indicava que Casanovas havia estat afiliat a la CEDA «siendo su actuación nula, de conducta buena». A l'inici de la guerra s'afilià al «sindicato de labradores CNT de conducta mala», i hi assolí el càrrec de secretari. Afegia que anava armat amb mosquetó, que havia fet guàrdies com a milicià i que havia marxat voluntari amb la columna Malatesta. Concloïa que «su conducta religiosa está conceptuada de mala».

Casanovas declarà davant el jutge militar d'instrucció a Arenys de Mar el 6 d'agost de 1940. Reconegué haver tingut un mosquetó procedent de la caserna d'artilleria de Mataró. Negà haver participat en delictes de sang, requises o detencions. Admeté, però, que havia requisat un cotxe Citroën, «perteneciente a un campesino apodado el Chalán». Se li preguntà si havia convocat alguns propietaris de terres al local del sindicat per exigir-los el pagament de quantitats. Reconegué que s'havien imposat multes a patrons per haver fet treballar els seus obrers «más horas de las ordinarias que había fijado el sindicato» i afegí que aquestes sancions oscil·laven entre les 50 i les 100 pessetes. No pogué precisar l'import total «de lo recaudado, cuyo importe se destinaba a la caja del sindicato». Se l'interrogà també sobre l'existència d'una màquina d'escriure que se suposava que havia estat requisada del col·legi de Santa Anna. Casanovas indicà que ja l'havia trobat a la seu del sindicat. Negà haver fet sortides nocturnes armat o haver assolit la graduació de capità. El jutge militar s'interessà també per saber si era cert que «abandonó a su esposa e hijos en Mataró, juntándose en el frente con una miliciana», cosa que Casanovas admeté. Finalment, relatà que havia estat fet presoner amb tota la seva unitat en el moment que es disposaven a ser embarcats a Alacant per sortir del país el 19 de març de 1939.

Llorenç Roca Roig, pagès, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Badalona el 23 d'octubre de 1942. Digué que no havia vist amb armes Casanovas i afirmà que mai no se li havia exigit cap quantitat per part del sindicat.

El 26 d'octubre de 1942, l'encausat tornà a declarar, ara davant el jutge militar d'instrucció de Badalona, i rectificà la declaració anterior feta davant la mateixa institució d'Arenys de Mar. Casanovas al·legà que «si tales extremos fueron declarados por él debió ser en un estado completamente de dehemencia y desesperación

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 376 18/9/19 14:12

debido a las circunstancias por las que atravesaba, ya que al ser puesto en libertad provisional en Alicante y venir a Mataró se encontraba abandonado y aborrecido hasta por su esposa, de quien tuvo la torpeza de separarse durante la dominación y juntarse con una miliciana».

El 9 de març de 1943, l'auditor de guerra de Barcelona acordà que, atès que l'encausat havia acceptat la proposta del fiscal d'una condemna de dotze anys i un dia, fos posat en situació de presó atenuada al seu domicili.

El 4 de desembre de 1953, el director de la «Prisión Reformatorio de Adultos» d'Alacant certificà que se li havia concedit la llibertat condicional el 24 d'octubre de 1943 i que «desde entonces a la fecha su comportamiento ha sido irreprensible», per la qual cosa li fou concedida la llibertat definitiva.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030408. T11-268.

CASAS BUSQUETS, JOAQUIM

Edat: 28 anys. Tipògraf. Nascut a Blanes. Solter. Afiliat a la Unió Socialista de Catalunya.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim. Jutjat militar de Mataró.

El 17 d'abril de 1939 fou interrogat pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal. Reconegué haver estat sindicat a la UGT, inicialment com a tipògraf i, posteriorment, al «Sindicato de Banca y Ahorro». Després del 18 de juliol organitzà, juntament amb Julià Gual i Lluís Pedemonte, el diari *Llibertat*, en el qual col·laborà com a redactor. Fou secretari del Partit Socialista Unificat a Mataró fins a la seva incorporació a l'exèrcit l'any 1937. El mateix any fou nomenat per la Generalitat «Comisario en esta Plaza de la Caja de Ahorros». Mentre exercí aquestes funcions portà una pistola que, posteriorment, lliurà a l'exèrcit. En la seva vida militar desenvolupà les tasques d'escrivent, de caporal i de «delegado político» d'un destacament.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, en un informe del 9 de juny de 1939 confirmava les apreciacions anteriors i detallava que havia format part d'un comitè pro Front Popular a les eleccions de 1936 del qual havia estat un dels propagandistes més importants a través dels seus articles a la premsa. El definia com a secretari de propaganda del Partit Socialista Unificat de Catalunya, com a comissari durant la seva estada a l'exèrcit i com a col·laborador i actiu propagandista a través dels diaris *Combat* i *Llibertat*.

Jaume Llavina Cot, impressor i industrial, testificà davant el jutge militar de Mataró el 20 de juny de 1939. El definia com «un individuo muy significado de izquierdas» autor d'articles en els quals es manifestava com a «entusiasta socialista». Segons Llavina, després del cop d'estat militar, Casas fou un dels qui «se incautaron de la redacción de *Diario de Mataró* y de la imprenta del mismo nombre» i a través

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 377 18/9/19 14:12

de les seves col·laboracions a *Llibertat* «se manifestaba completamente de acuerdo y gran entusiasta de la causa roja marxista». Llavina també deixà constància que Casas havia estat regidor municipal i que havia estat cessat per haver demanat l'indult dels militars de la caserna mataronina condemnats a mort.

El prevere Joan Fargas Heras declarava el 20 de juny de 1939 que Casas havia estat propagandista del Front Popular, redactor de *Llibertat,* «gran entusiasta de la causa marxista exaltando al pueblo a la revolución». Relatava la seva expulsió de l'Ajuntament per la petició d'indult als militars condemnats. Lligava aquesta circumstància amb aquestes afirmacions: «A pesar de ser un individuo destacado de izquierdas abrigaba buenos sentimientos». Per corroborar-ho, testificà que, havent estat perseguit per «las ordas rojas», Casas «le supo proteger y amparar en todo lo que estuvo de su parte intercediendo ante el comité para que a principio no fuese detenido y más tarde fuese puesto en libertad al cabo de nueve días». Finalment, feu constar que Casas i un policia anomenat Arnó formaven part del cor de la capella de Santa Maria de Mataró que el testimoni dirigia.

Esteve Ferrer Buatell, dependent, signà el 26 d'abril de 1939 una declaració adreçada al tribunal militar en la qual exposava que el 14 de gener de 1937 uns «patrulleros» l'havien detingut a la fàbrica on treballava. Abans que se l'enduguessin aconseguí comunicar-se telefònicament amb el seu fill, que treballava a la Caixa d'Estalvis de Mataró, on Casas exercia com a comissari. Ambdós iniciaren les gestions per aconseguir el seu alliberament, primer amb el regidor de governació de l'Ajuntament de Mataró, i després amb el cap de la policia local. Segons el relat d'Esteve Ferrer, Casas el visità el mateix dia a la presó i a la nit «después de cenar se fue a mi casa a hacer compañía y a hacerles pasar las horas más acompañadas a mi Madre-Política y a mis hijos». Ferrer detallà que havia enviudat feia pocs mesos.

El 21 de juny de 1939, Joaquim Casas prestà declaració davant el jutge militar de Mataró. Es reafirmà a grans trets en la declaració inicial, però matisà que no havia estat organitzador del diari *Llibertat,* sinó tan sols un col·laborador retribuït. Reconegué haver estat comissari a la Caixa d'Estalvis, però afirmà que ho fou per acord unànime dels seus treballadors. Negà haver estat comissari polític a l'exèrcit i indicà que havia estat, solament, representant d'un grup de soldats.

Fou jutjat a Barcelona el 4 de juliol de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, que sentencià alhora fins a dotze «causas acumuladas». Fou condemnat per un delicte de «rebelión militar […] en concepto de autor» a la pena de «reclusión perpetua». Posteriorment, li fou commutada.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006901.

CASAS CINTADO, ANTONI

Edat: 33 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Isidor de Mataró. Afiliat a la CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 378 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 16 de maig de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 16 de maig de 1940, Antoni Casas era al «Batallón de Trabajadores 122» que estava ubicat a Sant Joan de Vilatorrada i allí fou interrogat per membres de la Guàrdia Civil. Explicà que a primers de setembre de 1936 anà al front d'Aragó amb la columna Malatesta com a voluntari. Allí hi estigué fins al mes d'octubre, en què fou evacuat per malaltia. El juny de 1938 fou mobilitzat amb la seva lleva i destinat a «Servicios Auxiliares de Recuperación de Automóviles» a Manresa, on estigué fins al 21 de gener de 1939, en què la seva unitat va anar a Olot i després a França. Retornà a Espanya el 6 de juny del mateix any i fou empresonat al camp de concentració de Cervera i el mes de setembre fou destinat a un batalló de treballadors. Reconegué haver estat afiliat a la CNT, però negà haver estat membre de la FAI, i que durant els dies posteriors al cop d'estat militar el comitè de Mataró li havia donat un mosquetó amb el qual havia fet serveis de guàrdia. Negà haver participat en l'incendi de convents o esglésies o en saqueigs i escorcolls de cases. Ignorava qui ho podia haver fet. Explicà que havia estat «Delegado de la Casa Manufacturas Antonio Gassol», escollit per «los compañeros de la Sección». Després de la declaració, restà «detenido en los calabozos de su Batallón» a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde Josep Martí Pascual el 15 de juny de 1940, indicava que Antoni Casas havia estat membre de la CNT i que havia actuat en l'incendi de convents i havia fet guàrdies en carreteres i anat com a voluntari a la columna Malatesta.

L'11 de juliol de 1940, Antonio Romero García, cap del batalló de treballadors de Sant Joan de Vilatorrada, certificà que Antoni Casas hi estava destinat des del setembre de 1939 «habiendo prestado sus servicios en calidad de prisionero-trabajador» fins al 14 de maig de 1940 en què va ser reclamat pel «Servicio de Investigación de la Sub-Inspección de Batallones de Trabajadores». Reconegué que durant la seva estada havia tingut «buena conducta».

Els responsables de la firma Manufacturas de Antonio Gassol, SA, havien certificat el 22 d'agost de 1939 que Antoni Casas hi havia treballat des del 1930 fins al 1936 i que havia cessat perquè fue «atacado de un excema tóxico que le obligó a abandonar el trabajo». El document li reconeixia «buena conducta desempeñando su cometido a nuestra satisfacción».

Els testimonis Joan Boquet Mas i Manuel Oliva Anglada sols l'implicaren en la realització de guàrdies i pel fet d'haver portat armes.

El 19 de setembre de 1942, el fiscal li sol·licità dotze anys i un dia de presó commutables per una pena de sis anys i un dia de «prisión mayor». El defensor i l'acusat acceptaren la pena i, davant d'aquesta circumstància, l'auditor de guerra considerà que se li podia aplicar el que preveia la llei del 6 de desembre de 1941 segons la qual en aquests casos no calia convocar consell de guerra i la petició del fiscal es convertia en sentència ferma. Com a conseqüència, l'acusat fou posat en situació de «prisión atenuada en su domicilio».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 379 18/9/19 14:12

El dia 6 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001197. T11-584.

CASAS VILAGRAN, JAUME

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

CASTELL BATISTA, VICENÇ

Edat: 40 anys. Jornaler. Nascut a Càlig, Castelló. Solter. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 6 de juny de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 6 de juny de 1939, al camp de concentració de Deusto, es procedí a l'interrogatori de Vicenç Castell en tenir notícia de la Guàrdia Civil de Mataró «de haber cometido hechos delictivos en la mencionada localidad». Castell explicà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1934 i que va ser mobilitzat el mes d'octubre de 1938 i ingressà a la 254a Brigada, que fou destinada a diferents sectors de la província de Lleida. El febrer de 1939, davant l'avanç de les tropes franquistes, entrà a França i d'allí retornà a territori espanyol entrant-hi pel País Basc. Reconegué haver participat en la col·lectivització de les terres de la casa on treballava arran de la presència d'uns delegats de la Generalitat «los cuales hicieron una distribución de las fincas señalando a los obreros las que habían de trabajar para la colectividad continuando percibiendo estos los jornales que anteriormente disfrutaban». Negà haver afirmat públicament que volia «matar a todos los patronos».

El 10 de desembre de 1939 se li concedí la llibertat provisional.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 13 de març de 1940 indicava que era membre de la CNT, que havia prestat servei d'armes els primers dies del sollevament militar i que havia anat voluntari al front.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 31 d'agost de 1939, indicava que havia estat el cap de la col·lectivització de la finca «Casa Negra Terradas observando según justifican los dueños de la misma, buena conducta».

El 12 de juliol de 1941, Josep Majó Lleonart, pagès, declarà davant del jutjat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 380 18/9/19 14:12

militar de Mataró que coneixia Vicenç Castell per haver treballat a la seva propietat i que «no habia prestado ninguna clase de servicio a los rojos, únicamente fue encargado de la colectivización de dicha finca por ser el más entendido en los trabajos del campo, sin que causara ningún perjuicio a la misma». Afegí que anà al front en ser cridada la seva lleva.

El mateix dia, a Mataró, José del Toro Pérez, tinent provisional exercint les funcions de jutge militar d'instrucció, en vista de les actuacions practicades proposà «el sobreseimiento y archivo de estas actuaciones sin declaración de responsabilidad para el encartado».

El dia 16 de gener de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000082. T11-536.

CASTELLS ROS, JOAQUIM

Edat: 43 anys. Xòfer. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a la CNT

Inici de les actuacions: 5 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 12 de maig de 1939, el cap de la policia municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal, feu un llarg informe en el qual relatava que Castells havia fet propaganda a favor del Front Popular i que, amb posterioritat al 18 de juliol, aprofitant «la acendente y relación que tenía con los dirigentes rojos se empleó a fondo» fent favors i ajudant les persones de dretes empresonades o perseguides. Afegia que tant en un cas com en l'altre «le inspiraba su actuación el rédito o interés que sacaba de los mismos con alguna propina o regalo que se le hacía por su intervención». També relatava l'esmentat cap de la policia municipal que, en crear-se la cooperativa de taxistes de la localitat, hi entrà a formar part fins que es dissolgué per discrepàncies entre els membres. Una de les seves actuacions més habituals era, segons aquest informant, acompanyar els presos a casa seva en el moment en què eren alliberats «evitándoles de esta manera el peligro de salir solo de la cárcel». Segons Gutiérrez, Castells manifestava la seva seguretat en la victòria republicana, però afirmava que, en cas contrari, no li passaria res, «pues él había hecho mucho bien». L'informe municipal concloïa que les seves activitats li havien estat tan productives que, en lloc de fer de xòfer, tenia un xòfer a les seves ordres, Martí Enríquez.

El 24 d'abril de 1939, l'advocat Josep M. Agustí i Marfà denuncià davant el jutjat militar de Mataró que fou detingut l'octubre de 1936 en el domicili del seu xòfer, Joan Clavel Vilà, en relació amb la recerca que s'estava fent del seu germà, Antoni Agustí, que s'havia amagat per haver rebut amenaces de mort. Josep M. fou emmanillat i traslladat en el cotxe fantasma fins a la presó. Pocs dies després foren alliberats, pel comitè local, els dos germans Agustí i Joan Clavel, després del pagament de 40.000 pessetes. També se'ls retornaren alguns dels objectes que els havien

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 381 18/9/19 14:12

requisat en els escorcolls efectuats anteriorment als seus domicilis. Josep M. Agustí continuà la seva denúncia explicitant que, després d'alliberat, es presentà a casa seva Joaquim Castells, acompanyat de Sebastià Cervera, que li comunicaren que haver posat en llibertat Joan Clavel havia generat un sentiment de malvolença entre alguns membres del comitè, atesa la seva actitud «incomprensible de amparar a su patrono». Això feu témer Castells i Cervera que Clavel pogués ser víctima «de alguna emboscada», per la qual cosa havien proposat als dos membres més díscols del comitè el pagament de 2.000 pessetes per tal que «dejaran tranquilo al Juan Clavel y aseguraran no le harían mal alguno». Joaquim Castells també proposà que, per tal que «desaparecieran los últimos resabios de tirantez» que s'havien generat, es convidés Josep M. Agustí a un sopar «en un plan de camaradería» amb els membres del comitè. Aquest es negà a acceptar la invitació, però s'avingué a pagar-ne les despeses. Es dugué a terme al Bar Pepín i hi assistiren vint-i-cinc comensals, entre els quals Joaquim Castells. Finalitzà la seva declaració Josep M. Agustí indicant que, «según parece», en el decurs d'aquest sopar s'havia acordat l'assassinat de mossèn Ramon Fornells.

Joaquim Castell respongué a totes aquestes acusacions afirmant que ell havia anat a l'Ajuntament per entrevistar-se amb els membres del comitè per sol·licitar la llibertat de Joan Clavel i d'un senyor a qui anomena «l'Afinador» (Josep M. Agustí Marfà). Reconegué haver parlat amb Molist (Ramon Molist i Valls) i que després de l'alliberament dels detinguts es presentà al domicili de Josep M. Agustí Marfà per fer-li saber «que mediante la entrega de dos mil pesetas nada se le requisaría ni se volverían a meter con ellos». Confirmà l'existència del sopar al Bar Pepín, però negà qualsevol relació amb l'assassinat del prevere Ramon Fornells.

El 10 de juny de 1939, Castells feu una altra extensa declaració en la qual exposà el seu *modus operandi* amb les autoritats republicanes i les gestions que feu en favor dels militars revoltats presos i de les seves famílies. En una anada a l'Ajuntament de Mataró, per a tramitar una qüestió relacionada amb la cooperativa de taxis, entrà amb contacte amb Joan Peiró, qui l'adreçà a un responsable de «Circulación» anomenat Marcos Halcón. Per agrair a aquest darrer les facilitats rebudes, «le dije que si le interesaba alguna cosa de comida gustosamente le atendería, dada la facilidad que por mis desplazamientos tenía para adquirirla […] en el primer viaje que realicé a Barcelona ya le suministré carne y huevos». Posteriorment, en ésser destinat Halcón al Departament de Governació, «encontré algunas Señoras de militares detenidos en el vapor *Uruguay*» que li demanaren si, atesa la seva amistat amb Halcón, podia sol·licitar-los permisos per poder veure els seus marits. A partir d'aquí, Joaquim Castells aconseguí familiaritzar-se amb el responsable del castell de Montjuïc —on es trobaven molts d'aquests presos— amb el mateix mecanisme: el subministrament de carn, ous o bacallà, i aconseguí que algunes d'aquestes dones es posessin en contacte amb els seus marits a través d'escrits fins que aconseguí autorització per entrar al castell amb els acompanyants que portés i aleshores les esposes dels militars entraven amb ell a la fortalesa i s'entrevistaven amb els seus parents «mientras

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 382 18/9/19 14:12

hacía las cuentas de la comida que llevaba para el Jefe y sus subordinados dejaba ver a los presos familiares de mis acompañantes».

No sols permetia el contacte de famílies de militars, sinó que, segons reconegué el destacat falangista barceloní Luys Santa Marina en una declaració escrita el 13 de juny de 1939, en «una valiente y generosa actuación» Joaquim Castells li havia permès contactar amb delegades provincials de la «Sección Femenina de la FET y de las JONS que me sirvieron de enlace con la Organización en momentos dificilísimos para esta».

El Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona, el 31 de juliol de 1939, absolgué Joaquim Castell Ros en considerar que no havia estat provat que hagués participat en «la rebelión ni cometido a su amparo hecho delictivo alguno». Tanmateix, tenint en compte els ideals «marcadamente izquierdistas» de l'acusat s'adreçava «respetuosamente» a les autoritats judicials civils per si calia imposar-li «una sanción de tipo gubernativo de privación de libertad».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007769.

CASTELLSAGUER TRIADÓ, JOSEP

Edat: 27 anys. Xòfer. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Santa Teresa de Mataró.

Inici de les actuacions: 7 d'abril de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 7 d'abril de 1940 entrà en presó preventiva.

El primer de maig de 1940, Enric Serras, de la Sastreria Serras; P. Barbosa Pons, representant de la mateixa raó social, i J. Castellsaguer, en nom de «Zapatería J. Castellsague», juntament amb Pere Montserrat i Josep Rosset, ambdós «ex-cautivos», signaren una certificació adreçada al jutge militar de Mataró en la qual relataven els fets següents.

Josep Castellsaguer i el seu germà Esteve sortiren de Mataró els primers dies de la revolta militar amb la intenció d'arribar a França i des d'allí entrar a l'«España Nacional». Tanmateix, Esteve emmalaltí a França i hi morí. Durant la malaltia, Josep es feu càrrec del seu germà i per a satisfer les despeses de l'estada es va acumular «un débito que el José tuvo que pagar con su trabajo». Segons aquest relat, com que els membres del comitè de Mataró tenien «la entera convicción» que tots dos germans eren a la zona nacional, «hicieron a sus familiares víctimas de la persecución marxista haciéndoles diferentes registros en los que les quitaron ropas y enseres de los mencionados hermanos así como tuvieron la sinvergüenza de requisar dos camiones y demás muchos utensilios» del pare dels dos germans i el deixaren sense els vehicles que eren «la vida y el sustento para continuar el negocio que ejercía».

El 7 de maig de 1940, Josep Castellsaguer fou posat en llibertat provisional.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 383 18/9/19 14:12

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 5 de setembre de 1940 recollia els mateixos fets que el document anterior i especificava que Josep havia restat a França «al cuidado del negocio de su hermano, pues su cuñada e hijos quedaron detenidos en zona roja». Afegí que, des de França, «favorecieron moral y materialmente a muchos españoles fugitivos de la zona roja que acudían a ellos para pasarse a la España Nacional, siendo molestados por los franceses de Perpignan».

El 27 de febrer de 1942 Josep Rosset Masafret, fotògraf, declarà com a testimoni davant les autoritats militars de Mataró i relatà els fets anteriorment esmentats afegint que la causa de la mort d'Esteve fou una apendicitis.

L'encausat declarà a la mateixa seu el 28 de març de 1942. Explicà que mai no s'havia «significado en política» i que després de la mort del seu germà li restà pendent de pagament la quantitat de 13.000 francs com a import de l'operació i les despeses hospitalàries. Com que no pogué satisfer aquesta quantitat, fou retingut per les autoritats franceses. Se li preguntà si havia ajudat els fugitius que pretenien entrar a la zona controlada pels militars i respongué afirmativament i es comprometé a presentar al tribunal un document acreditatiu d'un donatiu.

A l'expedient judicial s'inclou un document que acredita l'aportació econòmica a les autoritats franquistes feta per Josep Castellsaguer.

El 14 d'abril de 1942, Josep M. Mestres Simon, secretari del Jutjat Municipal, testificà davant les autoritats militars a Mataró. Explicà que coneixia Josep Castellsaguer d'anys, que tenia una empresa de transports i que, aprofitant un viatge que feren per ordre de la «Comisaría de Abastos» de Mataró, es quedaren a França, on el seu germà emmalaltí i morí. Des de França havia ajudat les persones «evadidas de la zona roja». Mestres Simon afegí que això li constava «a ciencia cierta por haberlo sabido durante mi permanencia en la zona nacional».

El mateix dia, el jutge militar d'instrucció de Mataró, tinent coronel Vicente Villarejo Bermejo, decidí cloure les actuacions sol·licitant que fossin sobresegudes en no poder-se documentar activitats o actuacions en contra del Movimiento.

El dia 6 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001082. T11-573.

CATALÀ CARBONELL, JOSEP

Edat: 53 anys. Periodista. Nascut a Canet de Mar. Casat. Vivia al carrer de Cuba de Mataró. Afiliat al Partit Radical.

Inici de les actuacions: 14 d'agost de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 14 d'agost de 1939, la subcentral a Catalunya del Servicio de Información y Policía Militar redactà un escrit des de Barcelona —segellat amb el mot «SECRETO»—

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 384 18/9/19 14:12

adreçat al jutjat militar de Mataró en el qual comunicava que se li trametien uns retalls de diari, procedents de l'Argentina, que anaven adreçats a Josep Català, de Mataró, i que havien estat localitzats per la Censura Militar de Mataró. Els autors de l'escrit consideraven que els textos podien anar destinats a l'elaboració de «propaganda izquierdista», ja que es considerava Català d'aquesta tendència i era periodista. Els retalls de premsa que es conserven a l'expedient judicial són fortament crítics amb el règim que acabava de guanyar la guerra.

El 17 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció Josep Català Carbonell, periodista. Negà conèixer el nom del remitent de la documentació i atribuí l'enviament al fet que «algún loco trata de hacer labor derrotista metiéndose con la gente de orden para que se sospeche de ella». Relatà, d'una manera confusa, que rebia amenaces de l'Argentina de persones a qui havia ajudat a marxar per haver-los enganyat sobre la situació del seu propi fill. Lliurà un document al tribunal que certificava que era secretari local de l'Hermandad de Cautivos por España signat per Emili Albó i «el Jefe Local» Josep Manté.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 4 de novembre de 1939, indicava que Josep Català, abans del juliol de 1936, havia estat membre del Partit Radical «siendo el alma de los semanarios que este partido había editado en esta localidad, ya que su firma era conocida por todos los mataroneses como "Periodero"». Afegia el document que havia estat empresonat per «los rojos separatistas y actualmente se le considera adicto al Glorioso Movimiento Nacional».

El 18 de juliol de 1940, l'instructor del cas conclogué que «no apareciendo de lo actuado responsabilidad de índole penal, por ser lo expuesto más bien objeto de sanción gubernativa» proposà arxivar les actuacions endegades.

El dia 3 de maig de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001419. T11-611.

CATALÀ CLEMENT, SEBASTIÀ

Edat: 47 anys. Tinent d'infanteria retirat l'any 1931. Solter. Nascut a Llorca, Múrcia. Vivia a Mataró, al carrer Palau.

Inici de les actuacions: 31 de gener de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 31 de gener de 1939, Sebastià Català signà un document a Mataró en el qual relatava les seves vicissituds personals durant la Guerra Civil. En esclatar el conflicte era a Girona i el 19 de juliol de 1936 es presentà al govern militar d'aquesta ciutat. L'agost del mateix any rebé un ofici del Comitè Antifeixista de Girona que li ordenava que s'incorporés al front. Tement per la seguretat de la seva família, la feu traslladar a Mataró. Una vegada al front la «Medicina Militar» li diagnosticà «Aortitis», per la qual cosa fou declarat «no útil para servicio activo ni pasivo». Re-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 385 18/9/19 14:12

tornat a Mataró inicià, segons la seva declaració, la recerca de contactes per fer propaganda «en favor de la España Nacional Sindicalista haciendo ver las infamias, robos, explotaciones y asesinatos a que estaba sometida la zona roja y desmintiendo rotundamente las calumnias que la prensa y las radios rojas lanzaban contra la España Nacional».

En aquestes tasques es trobà en contacte amb Lluís Anglès, que treballava amb els mateixos objectius a les ordres del militar Rodolfo Robles Rovira. Establiren contacte el dia 27 de gener de 1939 al matí i concretaren les actuacions a dur a terme en els moments previs a l'entrada de les tropes franquistes. Segons l'esmentat informe, Català havia de ser el responsable d'ocupar l'Ajuntament i Robles havia d'alliberar els presos. En aquesta missió hi intervingueren també Blai Serena Bas i Francesc Mínguez Garcia, que estaven a les ordres de Robles i que ho feren juntament amb el tinent de complement d'artilleria Màxim Gutiérrez de Carvajal. Alliberaren els presos i se'ls emportaren en grups per les muntanyes «por no haber seguridad en la plaza pues seguían constantemente pasando en huida fuerzas del ejército rojo». En aquesta fugida, Màxim Gutiérrez havia desarmat soldats fugitius i les seves armes havien passat a mans dels expresos.

Mentrestant, Català ocupà l'Ajuntament, on hissaren una bandera blanca mentre continuaven fugint tropes de la república «por distintas calles». Segons el seu relat, abans de l'entrada de les tropes franquistes, hissaren la «Bandera Rojo y Gualda [...] a los acordes de la Marcha Real [...] rindiéndole honores con gran júbilo y grandes vítores de la población congregada ante el Ayuntamiento». Català clogué el seu relat amb la signatura de diverses persones que l'avalaren. Són llegibles les signatures de Blai Serena, Amadeu Barrios, Francesc Mínguez, Leandre Vilaret i Antoni Bellavista Miró. També hi figura una relació escrita de col·laboradors, entre els quals hi ha «paisanos» i soldats desertors de l'exèrcit republicà.

El 10 de juny de 1939, Català fou interrogat pel jutge militar d'instrucció a Barcelona. Se li preguntà «si no es más cierto que prestó servicios voluntariamente al ejército enemigo. Dijo: que no».

Tres dies després foren interrogats pel mateix tribunal els mataronins Pere Solà Antic i Amadeu Barrios Rosa. El primer confirmà que Català, el dia 27 de gener, s'havia presentat amb el seu uniforme de tinent a prendre possessió de l'Ajuntament i que amb anterioritat els comunicava «los partes de guerra de las fuerzas nacionales». Barrios declarà que Català havia ajudat sempre persones de dretes, que havia estat poc temps al front i que no havia estat ascendit. Concloïa afirmant que era una persona «completamente adicta a la Causa Nacional».

El 22 de juliol de 1939, Ramon Gallifa signà un document en el qual destacava que el 27 de gener de 1939, hores abans de l'entrada de les tropes franquistes, «el pueblo hambriento se desbordó, asaltó almacenes de víveres y entre ellos quería asaltar el de aceites, propiedad de D. José de Gerona, que contenía almacenados 25.000 kilos de aceite, viéndose obligado a pedir auxilio al Teniente D. Sebastián Catalá, que anteriormente se había hecho cargo del Ayuntamiento, el cual me man-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 386 18/9/19 14:12

dó cuatro hombres armados de los que tenía a sus órdenes, pudiendo contener por su intervención, que se salvaran, gracias a ellos los aceites almacenados». Aquests homes hi intervingueren juntament amb el tinent de complement d'artilleria Màxim Gutiérrez de Carvajal. Alliberaren els presos i se'ls emportaren en grups per les muntanyes «por no haber seguridad en la plaza pues seguían constantemente pasando en huida fuerzas del ejército rojo». En aquesta fugida, Màxim Gutiérrez havia desarmat soldats fugitius i les seves armes havien passat a mans dels expresos.

El 27 de juliol, la causa fou vista pel «Consejo de Guerra de Oficiales y Generales». Sebastià Català fou condemnat per «un delito de auxilio a la rebelión con la concurrencia de la circunstancia atenuante especial de la eximente incompleta de estado de necesidad» a una pena de tres anys i un dia de presó menor i «separación de servicio».

El mes de setembre de 1939 li fou indultada la part de la pena que li restava per complir.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000197. T11-201.

CATALÁN ABADÍAS, EMIGDIO

Edat 46 anys. Mestre nacional. Nascut a Novales, Osca. Solter. Vivia a Mataró, a la Rambla.

Declaració jurada feta a Mataró el 22 de febrer de 1939 per al Juzgado Militar Especial de Depuración de Funcionarios Civiles.

Exposà que havia entrat al cos el primer d'abril de 1916 i que era a Mataró com a «responsable de una colonia de niños evacuados del Grupo Escolar Joaquín Costa» de Madrid. Segons la mateixa declaració es tractava d'un grup de 83 nens i nenes que arribaren a Mataró el 16 d'octubre de 1936 i que s'hi instal·laren «en régimen familiar». Quan se li preguntà «quiénes eran los más destacados izquierdistas de su departamento» cità diferents persones, entre les quals «una maestra agregada de la provincia de León muy revolucionaria e inmoral». Quan se li demanà si volia afegir alguna cosa a la seva declaració expressà: «El haber sido obligado a salir con los niños fue para mí de satisfacción inmensa por prestar un servicio en favor del Movimiento Nacional al considerar que los niños son los hombres del mañana y dado el ambiente putrefacto en el que vivían algunos de estos niños, encaminamos con mi esposa Emiliana Lafuente nuestros esfuerzos, en todo momento a anular la educación callejera y del hogar». Sobre la seva estada a Mataró, indicà que havien estat tres les persones «que nos proporcionaron disgustos sin cuento, de carácter marxista e inmoralidad suma». Cità Raquel Abudarham, «maestra de Marruecos y enchufada, Pascual Carniago, vecino de Mataró, gran propagandista del marxismo. Antonio Duchans, vecino de Mataró, y expresidente del S.R.I. de Mataró y de conducta inmoral».

El 21 de març de 1939, l'alcalde accidental de Mataró, Francesc Arnau Gomà,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 387 18/9/19 14:12

certificava que Emigdio Catalán era a Mataró des de l'octubre de 1936 i el considerava «de conducta y moralidad buena».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa sense numerar. T-11 348.

CENTOL MANTECÓN, ANASTASI

Edat: 34 anys. Manobre. Nascut a Casp, Saragossa. Casat. Vivia a la ronda Joan d'Àustria de Mataró. Afiliat a la CNT. No sabia llegir ni escriure.

Inici de les actuacions: 23 de febrer de 1939. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut el 23 de febrer de 1939 per la Guàrdia Civil de Mataró i declarà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1931. Explicà que durant el saqueig de Santa Maria era a la porta del temple i un company seu hi entrà i li deixà el fusell. Hi estigué un quart d'hora. L'assalt l'hauria dirigit «un tal Cinto, empleado del Gas de esta localidad». Reconegué haver fet guàrdies a la carretera de Llavaneres i haver anat al front d'Aragó —al poble de Tabernas— al cap de pocs dies amb la columna Ascaso. A causa d'una malaltia retornà al cap d'un mes. Quan la seva lleva fou cridada, fou destinat al Batalló d'Obres i Fortificacions número 23, que era al front de l'Ebre, on estigué fins a la fi de la guerra.

El mateix dia fou interrogat Joan Nogueres, industrial, que es referí d'una manera genèrica als dos germans Centol. Digué que, abans del sollevament militar, no havien tingut cap activitat política, però que després del 19 de juliol de 1936 «se pusieron al lado de los rojos» prestant servei d'armes i, posteriorment, anant al front. D'Anastasio digué que l'havia vist «varias veces con un pañuelo al cuello de los colores rojo y negro» i finalitzà indicant que els considerava «muy desafectos a la Causa Nacional». Després d'altres declaracions de testimonis, foren empresonats i posats a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde accidental Francesc Arnau Gomà el 10 de març de 1939, indicava que Anastasi Centol havia pres part activa en la «revolución del 34 actuando simplemente a las órdenes de sus superiores». L'any 1936 participà activament a favor del Front Popular i en iniciar-se el cop d'estat militar de 1936 «tomó parte activa en cuantos desmanes se realizaron en esta localidad, efectuó servicio de armas en patrullas y controles, se ensañó especialmente en la destrucción de imágenes y objetos sagrados profanando y quemando todos los objetos de culto».

L'informe del cap local de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 21 de març de 1939 indicava que Anastasi Centol havia participat en el saqueig de l'església de Santa Maria, que havia anat al front amb la columna «los Aguiluchos» de la FAI i que es podia considerar un element perillós.

El 24 de març de 1939 declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció Carme Fàbregas Galtet, vídua. Digué conèixer els germans Centol i testificà haver vist com participaven en el saqueig de Santa Maria i «sacaban las imágenes y las arrojaban

con gran algazara a la calle». També els vinculà amb l'assassinat d'un capità de l'exèrcit anomenat Herrero pel fet que els havia vist parlant amb un «tal Cinto» i, dies després, havia vist com aquest darrer tenia la petaca del capità assassinat.

El mateix dia i al mateix lloc, Lluís Briansó Anglès testificà que els germans Centol havien participat en l'escorcoll que es feu a casa seva i en el saqueig del temple parroquial i també es feu ressò del rumor que els relacionava amb la mort del capità Herrero.

El 15 de juliol de 1939 declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró i negà tots els càrrecs que se li imputaven.

El 17 de juliol de 1939, el jutge militar d'instrucció de Mataró, Antonio Bravo Frías, decidí processar-lo per diferents càrrecs sense esmentar l'assassinat del capità Herrero.

La causa fou jutjada pel Consell de Guerra Permanent número 4 de Barcelona el 7 de desembre de 1939. El tribunal, presidit pel tinent coronel José Valbuena, condemnà l'encausat a sis anys i un dia de presó «mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002922. T11-465.

CENTOL MANTECÓN, JOAQUIM

Edat: 32 anys. Paleta. Nascut a Casp, Saragossa. Casat. Vivia al carrer de les Espenyes de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 23 de febrer de 1939. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut el 23 de febrer de 1939 per la Guàrdia Civil de Mataró i declarà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1931. Quant a l'església de Santa Maria, «prestó servicio de guardia en la puerta el día que estuvieron saqueándola así como la casa del Rector, que conocía a su convecino el Cinto, que con un capazo extraía objetos de valor, que el servicio de guardia lo efectuaban el declarante y su hermano Anastasio Centol, provistos de un fusil que les entregó el Sindicato». També feu servei d'armes a la carretera de Llavaneres i anà voluntari al front d'Aragó amb la columna Ascaso i estigué a les poblacions de «Bisien y Tabernas», Osca. Al cap de quinze dies retornà. L'any 1937 fou cridat amb la seva lleva i fou destinat al Batalló d'Obres i Fortificacions número 23, a Falset. Confessà haver estat secretari i vicesecretari del «Comité del ramo de la construcción».

El mateix dia fou interrogat Joan Nogueres, industrial, que es referí d'una manera genèrica als dos germans Centol. Digué que, abans del sollevament militar, no havien tingut cap activitat política, però que després del 19 de juliol de 1936 «se pusieron al lado de los rojos» prestant servei d'armes i, posteriorment, anant al front. Després d'altres declaracions de testimonis foren empresonats i posats a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde accidental Francesc Arnau Gomà el 10 de març de 1939, indicava que Joaquim Centol havia pres part

activa en la «revolución del 34 actuando simplemente a las órdenes de los dirigentes». L'any 1936 participà activament a favor del Front Popular i en iniciar-se el cop d'estat militar de 1936 «tomó parte activa en cuantos desmanes se realizaron en esta localidad, efectuó servicio de armas y patrulla en controles, colaboró en la destrucción de iglesias e imágenes y objetos de culto, se especializó ensañándose en la destrucción, también cooperó enérgicamente en el incendio de conventos».

L'informe del cap local de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó del 21 de març de 1939 indicava que Joaquim Centol havia participat en el saqueig de l'església de Santa Maria, que havia anat al front amb la columna «los Aguiluchos» de la FAI, que havia estat secretari i vicesecretari del comitè del ram de la construcció i que es podia considerar un element perillós.

El 24 de març de 1939 declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció Carme Fàbregas Galtet, vídua. Digué conèixer els germans Centol i testificà haver vist com participaven en el saqueig de Santa Maria i «sacaban las imágenes y las arrojaban con gran algazara a la calle». També els vinculà amb l'assassinat d'un capità de l'exèrcit anomenat Herrero pel fet que els havia vist parlant amb un «tal Cinto» i, dies després, havia vist com aquest darrer tenia la petaca del capità assassinat.

El mateix dia i al mateix lloc, Lluís Briansó Anglès testificà que els germans Centol havien participat en l'escorcoll que es feu a casa seva i en el saqueig del temple parroquial, i també es feu ressò del rumor que els relacionava amb la mort del capità Herrero.

El 7 de juliol de 1939, el contractista Ramon Cardoner Bruguera certificava que Centol havia treballat amb ell set anys i en lloava la «laboriosidad y amor al trabajo» i una actitud «intachable y digna de encomio».

El 15 de juliol de 1939 declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué la seva signatura en la declaració que feu davant de la Guàrdia Civil, però negà haver fet guàrdia a la porta de Santa Maria mentre era saquejada i, pel que fa als càrrecs, reconegué haver estat vicesecretari de la «Sección de paletas del Sindicato de la CNT».

El 17 de juliol de 1939, el jutge militar d'instrucció de Mataró, Manuel Bravo Frías, decidí processar-lo per diferents càrrecs sense esmentar l'assassinat del capità Herrero.

La causa fou jutjada pel Consell de Guerra Permanent número 4 de Barcelona el 7 de desembre de 1939. El tribunal, presidit pel tinent coronel José Valbuena, condemnà l'encausat a sis anys i un dia de presó «mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002922. T11-465.

CENTOL MANTECÓN, PEDRO

Edat: 38 anys. Paleta. Nascut a Casp, Saragossa. Casat. Vivia al carrer del Rierot a Mataró. Afiliat a la CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 390 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 3 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de març de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, signà un informe segons el qual havia estat un «elemento activo durante el período Rojo» actuant en patrulles, controls, saqueigs i robatoris en convents. El document cita com a testimoni Lluís Briansó.

Un informe anònim del 17 d'abril de 1939 en deia que era «de pésimos antecedentes», voluntari de la columna «Aguiluxos [sic]» i que havia marxat «de milicias» a la seva població natal, Casp, «donde cometió gran número de desmanes y asesinando a algunas personas; cuando volvió a Mataró hacía alarde de las tropelías que había cometido». Una d'aquestes barrabassades era l'assassinat del secretari de l'Ajuntament d'aquella ciutat.

Un altre informe del ja esmentat cap de la policia local afirmava que Centol pertanyia a la CNT des de l'any 1924 i que el 6 d'octubre de 1934 havia participat en l'incendi d'un altar de l'església de Santa Maria. Anà al front, on estigué uns quaranta dies, i posteriorment fou cridat amb la seva lleva, però fou declarat inútil. L'informe remarca la seva participació activa en la crema de convents i saqueigs.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 15 de juny de 1939 assenyalava que Pedro Centol havia estat membre de la CNT-FAI sense haver tingut cap càrrec de responsabilitat. Havia participat en l'esdeveniment «revolucionario» de l'octubre de 1934 i, en esclatar el cop d'estat militar del juliol de 1936, havia intervingut en l'incendi i destrucció d'objectes litúrgics de la basílica de Santa Maria de Mataró «habiéndose llevado 150 pesetas en plata de cual cosa se vanagloriaba». L'esmentat informe introduïa la sospita que no hagués estat implicat en l'assassinat del tinent José Herrero de la Cruz.

El 5 de juliol de 1939, el jutge municipal de Mataró, Llorenç Llinàs, signà una certificació segons la qual Pedro Centol Mantecón havia mort el 26 de maig de 1939 a causa d'una «tuberculosis pulmonar». Deixà constància que estava casat amb Francesca Rallo Beltran i que deixava quatre fills. Signava com a secretari del jutjat Josep M. Mestres Simon.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006885. T11-527.

CERDÀ COMAS, LLUÍS

Edat 30 anys. Viatjant. Nascut a Vilassar de Mar. Casat. Membre de l'Ateneu Cultural Llibertari de Mataró.

Inici de les actuacions: 25 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró el 25 de febrer de 1939. Reconegué haver estat membre de l'Ateneu Cultural Llibertari de Mataró, en el qual fou nomenat delegat de la Comissió de Cultura. Exposà que el dia 20 de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 391 18/9/19 14:12

juliol de 1936 cap a les 8 del matí, en sentir trets pels carrers, invitat per alguns companys es dirigí a la Sala Cabañes, on es posà al capdavant del control i de l'administració. Pocs dies després, uns milicians i el responsable del subcomitè que actuava a l'esmentada Sala Cabañes li presentaren tres individus de dretes per tal que els interrogués. Efectivament, ho feu inquirint si tenien armes o intencions violentes, cosa que negaren. Per això, aconsellà al «Sub-Comité que por el mero hecho de que fueran de las JONS no era motivo suficiente para detenerlos» i, així, foren posats en llibertat. Segons Cerdà, els «falangistas» eren «un tal Navarro [...] un tal Arnau [...] y otro cuyo nombre no recuerda». Quatre o cinc dies més tard, «cuando el declarante se encontraba ya al margen de tomar declaraciones», va veure per una finestra sortir Miquel Spà, odontòleg, acompanyat pel seu germà, i que quan travessaven «el humbral de la puerta y ya en plena calle el miliciano que se hallaba de guardia en la puerta, un tal Ferrer (muerto en el frente) disparó el fusil causando la muerte de dicho Odontólogo».

Cerdà continuà el seu relat indicant que, impressionat per aquest fet, sol·licità l'ajut a un «tal Boada» i desarmaren i detingueren Ferrer i ordenaren que fos conduït a la presó. Segons Cerdà, aquesta actuació li originà la malvolença i amenaça de «los elementos rojos», per la qual cosa intercedí per tal que Ferrer sortís de la presó, però amb la condició que anés al front «tachado de elemento poco escrupoloso y de instintos criminales». Poc després li arribà la notícia que Ferrer havia mort en combat. En vista d'aquests fets, declarà que «no quería continuar colaborando con los rojos». Afirmà haver estat pregat i fins i tot coaccionat per tal que continués en el seu càrrec.

Finalment, fou destinat a la caserna mataronina com a «Delegado Administrativo y Ayudante del Delegado de Guerra». En aquest lloc, les seves funcions eren la distribució dels animals entre els pagesos, «el rancho», la neteja, els pagaments a milicians i reclutes, el lliurament de permisos i «pernoctas», entre d'altres. En aquestes funcions s'hi sentí de gust, però també fou amenaçat i maltractat de paraula i per això decidí anar com a voluntari al front en la columna que s'estava organitzant amb la mateixa funció de «Delegado Administrativo». La columna Malatesta, dirigida per Jesús Boada, partí fins a Casp i d'allí foren destinats a Lécera, al front de Belchite, on s'estigueren quatre mesos. La columna intervingué en operacions sobre Belchite i Sierra de la Sarna. Cerdà matisà, però, que mai no havia utilitzat armes, per la qual cosa sempre s'estigué a Lécera. Tanmateix, «como vio que las cosas tampoco iban legales», determinà desertar i marxar per tal que, amb ajut de la seva família, pogués abandonar la zona roja. Davant la impossibilitat de poder-ho fer, intentà evadir-se, juntament amb la seva esposa, cap a Andorra. Però abans d'aconseguir-ho foren detinguts. Posteriorment, pogué «camuflarse» com a mestre al poble de Planoles, per a la qual cosa s'hagué d'afiliar a la CNT. En ésser cridat per lleva per anar al front, no es presentà i s'amagà a casa d'una germana. Però per a evitar represàlies s'hagué d'incorporar a l'exèrcit i fou destinat a intendència a la 143a Brigada amb destí als Pirineus. Gràcies a l'ajut de dos sergents coneguts, «le camuflaron

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 392 18/9/19 14:12

como Intendente» i assolí el grau de tinent. Amb l'ofensiva de les tropes franquistes, desertà i retornà a Mataró, es presentà a l'«agente Nacionalista», que era el «Capitán Robles», li lliurà la seva arma i es posà a «disposición de las fuerzas Nacionales para colaborar con ellas, hallándose en esta Ciudad al ser liberada».

El dia 26 de febrer de 1939 fou també interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró Antoni Navarro Ibáñez, estudiant. Declarà conèixer Cerdà, de qui afirmà que tenia «ideas extremistas» i que era un dels caps de les Joventuts Llibertàries i que el dia 25 de juliol de 1936 havia ordenat la seva detenció juntament amb la de Trinitat Cruzate, Jaume Arnau, Joan Parera, Salvador Ximénez, Joaquim Spà, Josep Cugat, Joan Cobos i Joan Estrany, entre d'altres. Hagueren de comparèixer davant del comitè que hi havia al Cercle Catòlic i allí Cerdà i «un tal Musellas» els prengueren declaració, primer d'una manera conjunta, sobre la seva participació en les eleccions del mes de febrer anterior i sobre la seva pertinença a Acción Popular. Davant les respostes negatives, Cerdà feu retirar el grup a un passadís i inicià els interrogatoris individuals. A la fi pogueren retornar als seus domicilis. Navarro s'assabentà dies després de la mort de Spà per un dels milicians que estaven de guàrdia.

Jaume Arnau Torres, escrivent, fou interrogat per la Guàrdia Civil el mateix dia i declarà que, en ésser cridat l'any 1936 per Cerdà a declarar —després d'haver-se posat d'acord amb Antoni Navarro—, exposà que havia estat membre de les «Juventudes de Acción Popular» per compromís.

L'informe de l'alcalde Joan Brufau del 4 de març de 1939 afirmava que «usando de su facilidad de palabra» havia fet una intensa campanya en favor del Front Popular. El considerava un dels principals dirigents del subcomitè instal·lat a la Sala Cabañes. d'on «emanaban las órdenes para proceder a la detención de los elementos de derechas y seguramente órdenes de asesinatos». També el considerava el principal organitzador de la columna Malatesta.

Ramon Spà Tuñí, farmacèutic, declarà el 25 de març de 1939. A més de confirmar les afirmacions anteriorment fetes per altres testimonis, manifestà el seu convenciment que la mort del seu germà «fue organizada con anterioridad», basant-se en el fet que «le obligaron a salir por otra puerta distinta por la cual entraban y salían las demás personas que fueron a prestar declaración». També considerava, arran de la petició de mort del rector Samsó per part de la columna Malatesta, «que siendo el Cerdà Comas una de las personas más influyentes en el comité y en la columna Malatesta pudo con su intervención evitar, según cree el declarante, que tales asesinatos se hubiesen realizado».

Lluís Cerdà Comas declarà davant el jutge militar de Mataró el 26 de març de 1939. Matisà algunes de les dades contingudes en la testificació feta davant la Guàrdia Civil. Així, especificà que quan es traslladà a la Sala Cabañes el mes de juliol de 1936 ho feu «a fin de apaciguar los ánimos de aquella gente» per tal que els fets es desenvolupessin «sin faltar al orden ni a la justicia». Insistí en la seva voluntat d'escapar de la «zona roja» assenyalant que no li fou possible. I insistí en la idea que després de l'assassinat de Spà intentà allunyar-se de l'actuació de «los di-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 393 18/9/19 14:12

rigentes rojos» i, si bé decidí continuar cooperant-hi, ho feu «con menos entusiasmo y decisión».

La causa fou vista el 29 d'abril de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona. El fiscal sol·licità per a Lluís Cerdà la pena de mort com a responsable d'un delicte de «rebelión militar». El defensor sol·licità una pena «que no sea irreparable». El tribunal accedí a la petició de la fiscalia.

El 21 de maig de 1939, el «Cuartel General de S.E. EL GENERALÍSIMO» emetia un document en el qual s'explicitava que «EL JEFE DE ESTADO noticiada que le ha sido la parte dispositiva de la sentencia que pronunció el Consejo de Guerra Permanente nº 1 reunido en esa plaza [...] se da por ENTERADO de la pena impuesta». El dia 28 del mateix mes a les 2 de la matinada es constituïa el jutjat militar a la capella de la presó Model de Barcelona per tal de llegir als condemnats la sentència i la seva aprovació. El secretari judicial feu constar en el document: «Digo, no firman por negarse a hacerlo, haciéndolo en su lugar dos testigos conmigo». El secretari donà fe, el mateix dia i a la mateixa hora, que lliurava els condemnats «al Jefe de la fuerza encargada de llevar a cabo la Ejecución de la Sentencia» en el Camp de la Bota. Lluís Cerdà Comas i cinc condemnats més foren executats a les cinc de la matinada. El secretari donà fe de l'enterrament dels cossos al cementiri municipal (cementiri del Sud-oest) «en la fosa común y con su media filiación». El responsable del Registre Civil del Jutjat núm. 7 de Barcelona inscrigué la defunció «a consecuencia de hemorragia interna».

Entre la documentació judicial hi consten algunes transcripcions de cròniques que Cerdà trametia des del front i publicava el periòdic *Llibertat*. El 25 d'octubre de 1936 —en la transcripció al castellà que en feren les autoritats militars— havia escrit: «Es así, poniendo en práctica el gran principio de la solidaridad humana, que a los hombres todos, uniéndonos fuertemente por encima de las tendencias temperamentales, es esta precisamente la palabra que más a prisa conduce a la Libertad y Fraternidad de los seres vivientes».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002087. T2-283.

CEREROLS CLUA, JOAN

Edat: 33 anys. Xòfer. Solter.

El 23 de juny de 1944, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient que fou sobresegut el 5 d'octubre del mateix any «por ser el inculpado totalmente insolvente».

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 4271. TRP5-62.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 394 18/9/19 14:12

CHECA RODRÍGUEZ, JOSEP

Edat: 51 anys. Carrabiner. Nascut a Baeza. Casat. Vivia a Mataró, al Caminet.

Inici de les actuacions: 21 d'abril de 1939. Jutjat militar de Mataró.

El 21 d'abril de 1939, la «1a. Comandancia de Carabineros» de Barcelona inicià una «Información Gubernativa» per tal d'escatir «la significación política, conducta y actuación» de l'encausat.

El 25 d'abril de 1939, Màxim Gutiérrez de Carvajal redactà un informe segons el qual Josep Checa havia estat carrabiner a Mataró, havia anat al front voluntari, hi estigué tota la guerra i assolí la graduació de capità.

El 2 de juny de 1939, Josep Checa signà una declaració jurada a Barcelona. Explicà que, a partir del 20 d'agost de 1936 se li encomanà la cura dels cavalls que es reuniren a la caserna d'artilleria. Checa considerà una humiliació haver de treballar amb els membres de la milícia i demanà el trasllat a Oriola, on fou ascendit a caporal i, posteriorment, a sergent. Estigué destinat a Vicálvaro, a Jarama i a molts altres indrets fins a la fi de la guerra.

En l'expedient es recull un document, elaborat el 28 de desembre de 1938, en el qual Checa indicava, entre altres coses, que «con motivo de la rebelión militar fascista prestó los servicios siguientes. El mismo día de estallar el movimiento tomó parte en la rendición del 8° Ligero de Artillería en Mataró». Continuant aquest mateix relat, l'encausat afegia que el 10 d'agost de 1936 havia anat al front amb la «compañía del capitán» Gatell a les poblacions aragoneses de Casp i La Puebla de Híjar. Posteriorment estigué destinat a Oriola i al front de Madrid i, en el moment de signar el document, era a Gandia i tenia la graduació de tinent.

Diversos testimonis confirmaren, en línies generals, aquestes informacions.

Josep Checa declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 14 de maig de 1942 i digué que si havia anat voluntari amb la columna del capità Gatell va ser perquè «lo querían fusilar las Juventudes Libertarias».

El 26 de setembre de 1942, a Barcelona, el jutge militar interrogà Checa sobre si acceptava la petició que li feia el fiscal de dotze anys i un dia de reclusió menor, amb les penes accessòries d'expulsió de l'exèrcit i pèrdua dels drets adquirits. En acceptar-ho, se li commutà la pena per una de sis anys i un dia de presó menor amb les mateixes accessòries.

El dia 7 d'octubre de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000897. T11-319.

CHÉRCOLES UTRILLA, JULIÁN

Sergent del «Regimiento de Artillería a Caballo» destinat a Carabanchel, Madrid. Vivia al carrer de Sant Antoni de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 395 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 16 de febrer de 1939. Diligències prèvies. «Juzgado de Suboficiales y el C.A.S.E.».

El 16 de febrer de 1939 redactà una declaració jurada a Mataró en la qual explicà que va ser empresonat el 21 de juliol de 1936 amb la resta d'oficials i sotsoficials de la caserna madrilenya. Estigué en aquesta situació fins al 22 d'agost del mateix any, en què aconseguí un salconduit i pogué venir a Mataró, on estigué amagat a casa del seu pare fins a la fi de la guerra: «Tan pronto fue liberada la ciudad se presentó al Comandante Militar de Mataró».

El 5 de maig de 1939, Joaquim Boter de Palau, «Ayudante del Jefe Local de Falange», certificava que Julián Chércoles havia estat amagat des del 27 d'agost de 1936 a casa del seu pare, a Mataró, «hasta que se presentó a las autoridades locales momentos antes de entrar el Glorioso Ejército Nacional en la citada Ciudad, no habiendo prestado servicio a los rojos ni un solo día».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 27 d'octubre de 1939, indicava que Chércoles s'havia amagat «para no ir al frente con los rojos. Su ideología ha sido siempre de derechas».

No s'ha localitzat la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 22513. T11-564.

CHICO FRANCÉS, ANTONI

Edat: 41 anys. Guixaire. Nascut a Saix, Alacant. Casat. Vivia al carrer d'Altafulla de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de Guerra Permanent núm. 1.

El 27 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, interrogà Antoni Chico. Explicà que el 28 de juliol de 1936 marxà amb la columna Medrano al front d'Aragó i, posteriorment, al de Guadalajara, on fou fet presoner i tancat al camp de concentració d'aquesta mateixa ciutat fins que fou alliberat. Assenyalà que l'any 1938 ascendí a sergent. Afegí que quan hi hagué l'incendi del convent de les benedictines de Mataró hi era present, però negà haver participat en l'assalt, sinó que «únicamente intervino en poner a salvo a las monjas que en él había». Després d'aquesta declaració, restà detingut i a disposició de les autoritats militars.

El 20 de juny de 1939, Bonaventura Massuet Guinart, guixaire, certificà que Antoni Chico havia treballat a casa seva durant deu anys i en digué que havia tingut «muy buena conducta cumpliendo siempre como buen obrero». A la fi d'aquests anys, abandonà la feina de can Massuet per establir-se pel seu compte i, segons Massuet, «sin que por tal motivo dejáramos de conservar nuestra amistad».

El 18 de juny de 1939, Pilar Serra Cuadrada, abadessa del monestir benedictí de Mataró, certificà que Antoni Chico «en el momento en que las turbas rojas 20 de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 396 18/9/19 14:12

julio de 1936 nos hicieron salir del Monasterio a las Monjas se ofreció para ayudarlas lo cual hizo acompañando a unas de ellas en las casas donde las acogían».

El 13 de setembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona el condemnà a dotze anys i un dia de presó.

El 12 de novembre de 1943, el tinent coronel del «Cuerpo de Ejército Urgel» notificava que calia posar Chico en la situació de «prisión atenuada» fins que se li apliqués la llibertat condicional com a conseqüència d'haver-se-li reduït la pena primitiva a una nova de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007992. T11-268.

CHIVA ABAD, JOSEP

Edat: 43 anys. Guàrdia civil. Nascut a Figueroles, Castelló. Casat. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró.

Inici de les actuacions: 1 de juny de 1939. Jutjat militar núm. 7 de la Capitania General de la 4a Regió Militar.

Va ser interrogat pel jutge instructor a Barcelona l'1 de juny de 1939. Declarà que havia ingressat al cos l'any 1920 i que el 18 de juliol de 1936 rebé ordres de traslladar-se a Barcelona. Durant la guerra tingué diferents destins: Badalona, Caldes d'Estrac, Girona, on fou ferit el mes de febrer de 1939, i, posteriorment, evacuat a França.

El 3 de juny de 1939, Salvador Fonrodona Vilardebò, industrial, certificava que coneixia Chiva i que era una persona de bona conducta i que el considerava «adicto al Glorioso Movimiento Nacional». Un informe semblant feu Martí Fité Brugat, comerciant. L'informe del secretari de l'Ajuntament, Josep Solà Sanfeliu, de data 13 de juny de 1939, el considerava de bona conducta, però hi afegia «careciéndose de antecedentes de su adhesión al Glorioso Movimiento Nacional».

El 5 de setembre de 1939, el responsable de la Guàrdia Civil a Mataró inicià uns interrogatoris a membres del seu cos per tal que informessin sobre l'actuació de Chiva a l'etapa republicana. El primer interrogat fou el guàrdia Anesio Regadora Torices. Explicà que Chiva era «de matiz extremista». També indicà que era amic íntim dels membres del comitè de la CNT-FAI i que controlava la caserna Àusias March on estigueren destinats, de tal manera que la resta de guàrdies s'abstenien de parlar en la seva presència per mor que no els delatés. El consideraven «sumamente peligrosísimo». Afegí que Chiva escrivia en un periòdic «rojo-separatista titulado *Mural*» que es repartia en mà als vianants i s'enganxava per les parets. També feu referència al fet que, quan es detingueren guàrdies civils, el mes de gener de 1938, Chiva havia dit «que era poco lo que hacían con la Guardia Civil, puesto que su mayoría eran fascistas y que a pesar de sostener el Gobierno legítimo a estos con muy buenas pagas y beneficios aún se conspiraba contra él». En l'intent d'un capità de la Guàrdia Civil i altres membres de passar a la zona franquista en el qual tots

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 397 18/9/19 14:12

foren «vilmente asesinados por las hordas de la anti-España», segons Regadora, Chiva havia dit que era poc el que els havia passat «y que había que adoptar el mismo procedimiento con sus esposas e hijos y demás familiares». El declarant continuà expressant la seva sorpresa pel fet que Chiva hagués estat depurat sense que se li haguessin exigit responsabilitats. Conclogué que tots els qui havien avalat «este marxista» coneixien ben bé les seves actuacions.

Un altre guàrdia civil, Segundo Cirilo González, digué de Chiva que, en els bombardejos de Barcelona, «cerraba los puños y los llenaba de toda clase de improperios diciendo que eran unos canallas cobardes y que su misión era asesinar impunemente a indefensas mujeres y niños, que eran simples mandatarios y estaban esclavizados por Alemania e Italia, que en caso de ganar la guerra España sería una Colonia Italo-germana sin que los españoles pudiéramos ejercer muestra voluntad, estando supeditados a la esclavitud del fascismo». Un altre membre del mateix institut armat, José Alcaraz Martínez, expressà que Chiva havia canviat radicalment des del 18 de juliol. Segons ell, anteriorment, era una persona d'idees religioses fins al punt que tenia un fill «en un Seminario para darle la carrera religiosa pero al iniciarse el Glorioso Movimiento Nacional cambió radicalmente de modo de ser y pensar». El també guàrdia Juan Campillo Martínez digué que Chiva havia estat escollit membre d'un tribunal popular per la seva afinitat amb les idees més radicals. Finalment, un altre guàrdia, Román Sánchez Moraleda, declarà que en els articles de Chiva al periòdic *Mural* escrivia «párrafos agresivos al Generalísimo, Mussolini, Hilter […] y Queipo de Llano y demás Jerarquías del Movimiento diciendo que estos eran unos viles canallas».

El 13 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció l'encausat. Reconegué haver escrit al periòdic *Mural*, però sols una vegada i per haver estat amenaçat per membres del Servei d'Informació Militar. Negà haver atacat les autoritats feixistes i afirmà que una vegada, en saber que hi havia d'haver un escorcoll en un establiment de Mataró, avisà el responsable, que pogué evitar que nombroses fitxes del Socors Blanc caiguessin en mans de les autoritats republicanes. També indicà que a la presó de Mataró permetia visites a alguns presos que ho tenien prohibit i que, fins i tot, permetia que alguns tinguessin llibres religiosos. Afirmà que tot el que havia fet ho havia fet en favor dels seus companys «que más bien hoy en vez de denunciarle le debían de estar agradecidos ya que solo se limitó a salvarlos a ellos y preservar por instinto propio el pan de sus hijos». Sobre la seva estada al Tribunal Popular explicà que una minyona, que se sentia maltractada pels seus amos, li comentà que aquests escoltaven «la Radio Nacional» i ell es negà a denunciar-los.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, de l'11 de desembre de 1939, indicava que Chiva tenia el carnet número 364 del Socors Roig Internacional «habiendo manifestado buena conducta».

L'11 de novembre de 1939, Martí Fité Brugat, comerciant, manifestava que Josep Chiva havia mantingut amb ell converses en les quals es manifestà en «todo hostil a los marxistas» i que es dolia de no poder estar a l'Espanya nacional. També

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 398 18/9/19 14:12

digué que l'havia posat sobre avís de la malvolença que li tenien diverses persones pel fet que visitava amb molta freqüència els detinguts a la presó mataronina i que havia estat avisat abans que hi hagués la detenció del jutge Miquel Ciges i del director de l'establiment penitenciari Juan Prado.

El 13 de novembre de 1939 signà un document a favor de l'encausat Manuel Briansó Anglès, comerciant. En digué que, tot i conèixer que era membre del Socors Blanc, mai no el denuncià.

El 5 de març de 1940 se celebrà la vista de la causa al Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona que presidí el tinent coronel José Valbuena Tordera. El fiscal interrogà Chiva sobre el contingut dels articles que publicava a *Mural* i aquest li respongué que es tractava d'«unas poesías condenando los bombardeos de la aviación Nacional». El fiscal sol·licità quinze anys de presó i la defensa, l'absolució. Fou condemnat a dotze anys de presó «mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 017233. T11-399.

CIGES PÉREZ, MIQUEL

Edat: 38 anys. Jutge de primera instància destinat a Mataró. Nascut a Énguera, València. Casat. En el moment de la declaració vivia a Barcelona.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles» a Barcelona el 7 de febrer de 1939.

Explicà que havia desenvolupat les seves tasques a Mataró des de l'any 1928. Va ser destituït el mes d'agost de 1936, reintegrat al seu càrrec i, posteriorment, destituït, processat i empresonat el mes de setembre de 1937, acusat d'espionatge, alta traïció i tinença d'armes. Va sortir de la presó amb l'arribada de les tropes franquistes a Barcelona.

Amplià extensament el relat de la seva actuació arran dels fets del juliol de 1936 explicant que, abans de l'aixecament militar, ja s'havia posat a les ordres del coronel Julio Dufoo, que ho era de la caserna de Mataró. Segons Ciges, la matinada del 19 de juliol, aquest militar li telefonà per comunicar-li que es declararia l'estat de guerra. El jutge li comentà la conveniència que ell es retirés a la caserna per tal d'estar a les ordres de les autoritats militars i «en seguridad a las familias respectivas conforme lo tenía ya hablado». El militar no ho cregué convenient i li recomanà que quan les tropes sortissin al carrer ell també ho fes per tal d'informar els revoltats dels esdeveniments del dia i així anà a la centraleta de telèfons de la ciutat i es comunicà amb els caps del sollevament. L'endemà al matí, 20 de juliol, Ciges es presentà al quarter de la ciutat i allí va ser detingut per membres de la FAI que ocupaven l'entrada i les primeres dependències de la instal·lació militar. A l'interior de la caserna parlà amb un comandant anomenat Álvarez, que li digué que el moviment havia fracassat i que se salvés com pogués i que intentés emportar-se les dones i les criatures que pogués i que ell, abans de lliurar-se,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 399 18/9/19 14:12

estava disposat a «volar el polvorín si antes no venía a recogerles una canoa que esperaban de un momento a otro».

Ciges continuà el seu relat indicant que recollí les dones i criatures que pogué i les portà a casa seva, on s'havien reunit el secretari del jutjat, «unas monjitas y hasta un monaguillo». Algunes d'aquestes persones les col·locà a cases amigues «pues en la mía no cabíamos». Després anà a l'hotel Montserrat a destruir «papeles y documentos» que podien comprometre els seus propietaris. Mentre continuà exercint de jutge va mantenir la família del comandant Álvarez. Més endavant va ser detingut per espionatge, alta traïció i tinença d'armes —quan militava ja a la Falange, en contacte amb «el camarada Manuel López Moreno». Quan estigué reclòs a la presó Model, juntament amb els elements de Falange que hi havia, organitzà des de l'exterior mitjançant la seva esposa i cosines aportacions econòmiques, de medicaments i de roba. Quan se l'interrogà sobre «los más destacados izquierdistas», hi implicà Massó, que exercia com a jutge a Sabadell, i el «Sr. Miguel», secretari del jutjat de Mataró, «que también era de tendencia algo izquierdista». En canvi, qualificà el fiscal Luis Jaime de Torres com a «marcada y francamente Rojo».

El 27 de febrer de 1939, Rogelio Puig Jiménez, comandant de cavalleria i cap provincial de la Falange a Astúries, signà un document en el qual afirmava que, com a jutge, Ciges havia aconseguit traslladar presos de Montjuïc a la presó de Mataró, on els defensà i, fins i tot, en posà en llibertat «ilegalmente». Aconseguí atreure a «Nuestra Santa Causa» el cap de la presó mataronina i arribaren a preparar una «huida en bloque de todos los reclusos derechistas» que fracassà per la detenció, el dia anterior, de Ciges. Puig Jiménez considerà Ciges com el cap del Socors Blanc a la ciutat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 51098/2798. T-11 353.

CLARIANA CASTAÑER, FÈLIX

Edat: 70 anys. Cisteller. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer del Massevà de Mataró. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1944. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Un informe anònim del 15 d'abril de 1939 indicava que Clariana havia estat «empleado al ayuntamiento» des del 19 de juliol de 1936 fins a l'arribada de les tropes franquistes i afegia que havia estat de «la Junta de Museos junto con su hijo y requisó cuadros y objetos de valor en casas particulares, conducta buena pero ideas izquierdistas».

El 22 d'abril de 1939, l'encausat elaborà un llarg informe sobre la seva situació i actuació. En el moment de redactar el document estava empresonat «por orden del Sr. Jefe de la Policia local». Narrà a continuació que el 23 de juliol de 1936 es presentà al seu domicili el regidor de Cultura, Albert Puig Marquès, dient-li que la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 400 18/9/19 14:12

seva obligació com a conservador del Museu Municipal era vetllar per salvar tot el que tingués valor artístic. Segons ell mateix, no ho havia fet en els primers moments «porque el movimiento del día 19 me era del todo repulsivo dada mi manera de ser». A continuació afegí que se sentia orgullós d'haver col·laborat tot el que va poder en el salvament d'ornaments i altres elements religiosos. En el document esmentat feu una relació dels objectes que rescatà de la destrucció. Cità, en primer lloc, les relíquies de les Santes que va salvar i va amagar, «las que tuve la dicha de entregar por mi propia mano, en la mañana del día 29 de enero de 1939, a las 11 horas, al Rdo. Sr. D. José María Andreu», responsable de la basílica parroquial.

Afirmà seguidament que, amb la col·laboració de Rafael Estrany i Francesc Bas, pogué salvaguardar un important nombre d'elements del parament litúrgic de la basílica mataronina, i cità expressament el tern de les Santes, el tàlem i la bandera. En un altre ordre de coses indicà que rescatà un bon nombre de llibres provinents de la biblioteca de les Escoles Pies i, concretament, feu referència a «los incunables» que, segons detalla, tenia amagats en el Foment Mataronès. Explica que els llibres «que a mi juicio corrían peligro» no els inventarià, sinó que els amagà a la biblioteca del Foment darrere dels llibres inventariats. Al mateix lloc tingué amagat «parte del Archivo parroquial de Santa María. Todo ello hecho a espaldas de los rojos, exponiendo nuestras vidas».

Clariana, a l'esmentat document, també feu referència als objectes de plata que havien aconseguit recollir de Mataró «y pueblos de la Comarca». Parla d'«una respetable cantidad» que es guardava amagada a diferents punts del local del Foment. Però quan arribà una ordre de la Generalitat segons la qual s'havia de lliurar tot el que s'havia aplegat, consultaren amb el nou regidor de Cultura, Rafael Rabat, i aquest, juntament amb Estrany, Clariana i Bas, «determinamos de colocar dichos objetos en unas cajas, bajo inventario y precintadas, y para que nadie diera con ellas las escondimos en la vicaría de la misma iglesia de Santa María».

En el seu informe, Clariana deixà constància de com, per part de l'Ajuntament, se li havia lliurat «parte de la Colección numismática de las Escuelas Pías, de la que tengo inventario y catálogo». Posteriorment rebé dues partides més de monedes, una de les quals propietat d'Antoni Coll. Conclogué el seu al·legat destacant que tant ell com Estrany i Bas corregueren veritable perill en la seva tasca de salvaguarda «por las incomprensiones con que tropezábamos» i que sense la seva intervenció s'hauria esdevingut «la total desaparición de los objetos religiosos y artísticos reseñados». Manifestà, a la fi, que mai no havia militat en cap partit ni organització política i que no havia participat en activitats delictives. Per tot això i ateses la seva edat —setanta anys— i estat de salut, sol·licitava la llibertat provisional.

Un document, anònim i sense data, que porta per títol «Informe confidencial para el Juzgado Militar de Mataró» aporta diferents acusacions contra Clariana. El suposa col·laborador i inductor en els fets del 6 d'cctubre de 1934 i durant la guerra indica que estigué «incondicionalmente a las órdenes de los distintos comités especialmente del que actuó los primeros dias, formulando denuncias la mayoría de las

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 401 18/9/19 14:12

cuales implicaron encarcelamientos». El mateix escrit apuntava el rumor que feia responsable Clariana de la sostracció de les joies i els ornaments litúrgics que es guardaven a la cripta de Santa Maria de Mataró per lliurar-los al comitè «o más probablemente al platero Vicente Esteve (ex-Juez municipal y hoy detenido)». L'anònim acusador feia responsable Clariana de tenir «un museo particular —que por cierto fue respetado íntegramente por los rojos— y sobre todo una colección de numismática». Afegí el denunciant que Clariana «tenía tan arraigadas las ideas marxistas» que havia denunciat el seu germà per escoltar per ràdio «los partes de la España Nacional». També denuncià que, una vegada, parlant de l'assassinat dels germans Clavell, havia dit «que juntamente con los hijos habrían de haber eliminado al padre». Conclogué fent-lo responsable de la destrucció «de innumerables libros, con preferencia antiguos, de los sustraídos por los rojos a distintas bibliotecas de Corporaciones Religiosas». El document de referència porta a l'encapçalament una inscripció feta a mà, amb llapis vermell, que diu «Sr. Coma».

El 13 de maig de 1939, el prevere Josep M. Andreu, actuant en nom de la basílica de Santa Maria de Mataró, certificà haver rebut de Fèlix Clariana les relíquies de les patrones locals Juliana i Semproniana, que aquest havia «cuidadosamente guardadas y espontáneamente entregadas el primer día de la llegada de las tropas nacionales y libros de valor, lo que es para el Sr. Clariana un mérito indiscutible y para mí una gran satisfacción hacerlo constar».

El 18 de maig de 1939, Mercè Sala signà un document en el qual explicava que coneixia Clariana des de la infantesa i que, quan conegué que havia d'«echar a la calle en cumplimiento del mandato de los revolucionarios rojos» una imatge religiosa que estimava molt i que no es podia amagar fàcilment, recorregué a ell, que la tranquil·litzà i simulà un comís «por si vinieran a registrar la casa, colocando junto a la imagen una faja en la que se consignaba la incautación por el Comité de Museos de ésta con el sello de la Alcaldía y el Comité».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 7 d'agost de 1939 indicava que Clariana era membre d'Esquerra Republicana de Catalunya des d'abans del sollevament militar i que en les eleccions de 1936 havia fet propaganda en favor del Front Popular. També indicà que durant el conflicte bèl·lic formà part d'una comissió anomenada «Tesoro Artístico».

El 23 d'agost de 1939 declarà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció, Rafael Estrany Ros, pintor. Digué conèixer Clariana, atès que, juntament amb ell, formava part de la «Junta de Museos, que como hombre desde luego izquierdista, pero de izquierda de orden de carácter exaltado y que algunas veces las exteriorizaba con mayor veemencia que otras». Digué també que tenia bona relació amb els membres de l'Ajuntament i que per això havia pogut salvar joies, obres d'art i ornaments religiosos de Santa Maria, del museu i de cases particulars. Afirmà que les obres que havien guardat a la cripta de Santa Maria se salvaren i no es lliuraren al comitè. Negà tenir coneixement del fet que per intervenció de Clariana es detingués

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 402 18/9/19 14:12

ningú i haver oït les afirmacions sobre la família Clavell. Pel que fa a la destrucció de llibres, reconegué que era possible —per haver-ho sentit a dir—, però que es devia tractar «de libros que no importara conservar para convertirlos en pasta para papel y se encomendara a este señor la labor de clasificación, pero de haberse realizado fue por indicación del Alcalde señor Molist y tal vez por ser entendido el Clariana».

El mateix dia i davant la mateixa instància, declarà el notari Josep M. Montfort Gutiérrez. Negà totes les acusacions que es feien a Clariana i afirmà que «se hizo más el rojo para poder convivir con ellos y poderles hablar y que lo escucharan». Afirmà que havia fet tots els possibles per salvar els tresors públics, tant els de l'església i del museu com de particulars i «no sabe se haya apoderado de ningún bien artístico».

El dia 26 del mateix mes i any, testificà davant el jutge militar d'instrucció Francesc de P. Coma Borrell. Assegurà que «era rojo» i que «estaba encargado de la requisa de objetos de arte para la instalación de un museo según se decía». Digué que Clariana «regularmente» portava revòlver. Com a prova de la bona relació de Clariana amb els membres del comitè, Coma assenyalà que aquest havia intervingut en la detenció que va patir. L'acusà de delacions de persones de dretes i del seu propi germà. Referí el que havia sentit a dir sobre el lliurament de joies a Esteve i testificà haver sentit les afirmacions de Clariana sobre l'assassinat dels germans Clavell.

El mateix dia d'aquesta declaració, el jutge militar d'instrucció de Mataró, Antonio Bravo Frías, decidí processar Clariana «por auxilio a la rebelión» i el feu traslladar a la «prisión celular de Barcelona».

La causa fou jutjada pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona el 15 de setembre de 1939. El fiscal sol·licità dotze anys i un dia de reclusió menor. La defensa demanà la pena inferior en grau. El tribunal sentencià «que sólo pueden ser penados los hechos previamente definidos por la Ley como constitutivos de delito y no habiendo cometido ninguno el procesado se procede a su absolución». El tribunal afegí que, tenint en compte els antecedents «izquierdistas» de l'encausat, havia de ser posat a disposició del Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008012. T11-430

CLARIANA JOSEP, ERNEST

Edat: 42 anys. Ebenista. Funcionari de presons. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer del Massevà. Afiliat a la CNT i a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 17 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 31 de gener de 1939, la persona que s'havia fet càrrec de la gestió de la presó de Mataró decidí detenir els funcionaris que hi trobà, entre els quals Ernest

Clariana, «por existir contra los mismos denuncias concretas de su desafección al Régimen y su mal comportamiento con los presos Nacionalistas según denuncia presentada por el Teniente de Artillería César Martínez Sastre».

El 17 de febrer de 1939, Ernest Clariana feu una declaració jurada en la qual afirmà que, com a músic de la banda municipal, havia ingressat a la CNT, i que políticament era membre d'Acció Catalana. També manifestà estar afiliat al Cercle Catòlic d'Obrers. Desenvolupava el càrrec de funcionari de presons des del mes de desembre de 1937. Explicà que abans del juliol de 1936 tenia un magatzem i taller de mobiliari amb quatre operaris que va haver de tancar per manca de material. En trobar-se sense feina, el president d'Acció Catalana li oferí la possibilitat de formar part dels Serveis Correccionals de Catalunya, «pero me impuso la condición de que ingresara como socio en la citada entidad». Amb referència al tractament dels presos, digué que la seva actuació havia estat «la más humana posible [...] estando siempre como compañero y teniendo en mi casa a comer y dormir alguno de los familiares que venían a visitarlos». Explicà que els darrers dies de la guerra es va formar una comissió entre els presos amb la qual estigué en «contacto continuo [...] hasta que vino el momento más emocionante que fue su partida, momento que recordaré toda la vida». Afegí que havia lliurat la seva arma a l'oficial pres de més alta graduació abans de l'arribada de les tropes franquistes.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, de l'1 de maig de 1939 indicava que Clariana pertanyia «al partido separatista "NOSALTRES SOLS"» i a la CNT, «siendo su conducta irregular y su actuación nula». Indicava que posteriorment havia format part d'Acció Catalana «y según informes trataba con dureza a los presos».

Josep Diamant Llovet declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró el 8 de maig de 1939. Digué de Clariana que «si bien no era dirigente se considera uno de los militantes más activos de cuyas tendencias separatistas hacía propaganda en sus conversaciones». Afegí saber per referències que el tracte que donava als presoners de dretes «no era muy bueno».

Jesús Illa Paris, dependent, declarà l'endemà com a testimoni i digué saber que Clariana era «un individuo de ideas izquierdistas y separatista, afiliado como militante a Estat Catalá». Digué també que havia participat en els Fets d'Octubre de 1934 amb una motocicleta «sirviendo como de enlace entre los elementos más significativos de aquel entonces». Sobre l'estada a la presó de Clariana, digué que «según rumores fue con el propósito de vigilar la conducta y proceder de los oficiales con destino en aquel entonces en la misma cárcel [...] desconociendo el comportamiento en dicho cargo».

El primer de juny de 1939, Carme Borrell Xicoy, que vivia a Mataró, certificà que durant la guerra havia tingut un nebot pres a Mataró, Josep Lloret Xicoy, a qui visitava i portava menjar i paquets. Segons ella, sempre rebé un bon tracte de Clariana, «dejándome entrar inclusive en la cocina y pasar largos ratos en compañía de mi citado sobrino».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 404 18/9/19 14:12

El 15 de maig de 1939, l'alcalde accidental de Girona Albert de Quintana Vergés, que havia estat pres a la presó de Mataró, defensava l'actuació de Clariana indicant que havia tingut «una conducta digna, guardándonos la debida consideración y dispensándonos buen trato».

L'1 de juny de 1939, Clariana declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver estat membre de Nosaltres Sols! i d'Acció Catalana si bé, d'aquesta darrera formació, se n'havia donat de baixa després dels Fets d'Octubre de 1934. Sobre la seva vinculació amb el Socors Roig Internacional, explicà que aquest organisme tenia la seu davant de casa seva i que se li recomanà «fuese a hacer cajas a fin de mandar víveres a los soldados del frente, por cuyo servicio no percibió sueldo alguno y menos desempeñó cargo directivo».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, celebrat a Barcelona el 13 de juny de 1939. Fou condemnat a vint anys de reclusió.

El 12 de desembre de 1946, trobant-se en règim de llibertat vigilada, s'adreçà al capità general de la 4a Regió Militar sol·licitant l'indult.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001963. T11-50.

CODONY PARERA, SALVADOR

Edat: 32 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Prat de la Riba de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 8 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 8 d'abril de 1939 fou interrogat en el camp de presoners de Lleó pel «Jefe de Información de Prisioneros y Evadidos». Declarà haver ingressat voluntàriament a la columna Malatesta des del mes de setembre de 1936 fins al mes de març de 1937 en què retornà a Mataró. El mes següent marxà, també voluntari, amb la 119a Brigada 3r Batalló a la zona de Tremp, on fou fet presoner el 23 de desembre de 1938, «sin armas». Digué que els primers dies del cop d'estat militar prestà servei d'armes fent guàrdies a diferents punts de Mataró i també reconegué «que fue uno de los que destrozaron la Ermita de Casa Plaqué [per Can Flaquer]». Afirmà que els components de la columna Malatesta «pidieron la muerte de un sacerdote el cual fue asesinado».

El 27 de setembre de 1939, Dolors Subirà Rocosa, mestressa de casa, declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró que havia sentit dir a l'esposa de Codony «que un vecino le había arrastrado para ir al frente ofreciéndole el oro y el moro y luego el dicho vecino se había quedado en la retaguardia y su marido se había ido voluntario a exponerse a las armas».

El 16 de desembre de 1939 declarà, a la mateixa seu i davant la mateixa instància, Josep Ruiz Falguera, pagès que vivia a can Flaquer, al veïnat de Mata. Digué que el mes d'octubre de 1936 es presentaren a casa seva dos milicians «que proce-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 405 18/9/19 14:12

dieron a saquear una ermita situada a unos cien metros de la casa yendo uno de ellos pistola en mano; que después de haber quemado dos imágenes religiosas que habían en la ermita pidieron al declarante que les diera de merendar, expresando que ya pagaría el Comité, a cuya petición se negó». Va acabar afirmant que «algunos cuadritos y objetos que había en la ermita, el declarante pudo salvarlos escondiéndolos en su casa». No coneixia els milicians, però digué que si els tornava a veure ho podria fer. Josep Ruiz feu una segona declaració el dia 5 de febrer de 1940 en la qual afirmà categòricament que Codony no era dels qui havien participat en el saqueig de l'ermita de Sant Martí de Mata, però afirmà haver-lo vist utilitzant l'esmentat temple «como depósito de las escopetas de caza ya que con frecuencia iban a cazar por aquellos alrededores habiéndose entregado la llave de la Capilla, según dijeron, al que fue consejero de Agricultura Anglada de Mataró».

Sortí en llibertat provisional el 19 de desembre de 1939.

El 28 de desembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat. Reconegué la declaració feta en el camp de concentració, menys la seva participació en el saqueig de la capella de Mata. També negà haver fet guàrdies o haver marxat voluntari i explicà que el comitè ordenà a tots els membres de la societat de caçadors «que en momentos de alarma hicieran guardia en las casas o lugares donde existieran refugios para guardar el orden de entrada de las gentes». Afegí «que si fue voluntario al frente fue con el fin de salvaguardar a sus padres en razón de estar tildados como elementos de derechas».

El 7 de juny de 1940, la causa fou vista en el consell de guerra que se celebrà a Mataró presidit pel comandant Antonio Villar Álvarez. Fou condemnat a dotze anys i un dia de presó temporal, però automàticament se li commutà aquesta pena per la de sis anys de presó correccional. El 18 de juliol de 1940 obtingué la llibertat definitiva.

El dia 17 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 0007554. T11-597.

CODOSAL EXPÓSITO, DOMÈNEC

Edat: 39 anys. «Labrador». Nascut a Fondada [?], Lleida. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Torrijos. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 de setembre de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró per tal d'«averiguar los actos vandálicos que dicho individuo cometió durante el dominio rojo separatista». En primer lloc, fou interrogat Joan Sabata Casellas, que digué desconèixer de quin partit formava part, però que «concurría mucho al centro de la F.A.I. y tenía intima amistad con elementos de este organismo». També indicà que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 406 18/9/19 14:12

sempre anava armat amb el fusell amb què feia serveis de patrulla a les nits acompanyat d'Anastasi Tomé Pérez, (a) Esmolet», que era a França. Sabata afirmà haver vist Codosal «varias veces en el llamado coche "Fantasma"». També digué que havia sabut per «Esmolet» que ell i Codosal havien participat en escorcolls a domicilis de la Riera a Mataró.

El mateix dia fou interrogat Domènec Codosal. Explicà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1935, «que nunca fue al café de la F.A.I.», que els primers dos o tres dies del Movimiento no havia sortit de casa seva, que mai no va portar arma llarga i que no havia prestat cap mena de serveis ni pujat al «coche fantasma». Sí, però, que coneixia algú dels qui hi anaven, però no hi tenia «ninguna clase de amistades». També negà haver participat en escorcolls o detencions. Reconegué haver anat voluntari amb la columna Malatesta, «obligado a enrolarse por amenazas de muerte». Al front d'Aragó estigué a Almonecir de la Cuba. Al front hi estigué tres o quatre mesos i després retornà a Mataró. Més endavant tornà al front en ésser cridada la seva lleva. Va ser destinat a un batalló de fortificacions a Balaguer. El 20 de febrer de 1939, essent a Coscó, Lleida, es lliurà a les tropes franquistes. Retornà a Mataró el 14 de setembre de 1939. Explicà que no ho havia fet abans «porque no tenía dinero». Clogué la declaració indicant que no havia estat a cap camp de concentració.

La veïna de l'encausat Teresa Brandó Sabla, mestressa de casa, fou interrogada i declarà que des dels primers moments del sollevament militar «se le vio con arma larga por la calle» fent sortides tant de dia com de nit. Afegí que era cap d'una centúria de la columna Malatesta.

Una altra veïna, Estrella Codina Gorris, mestressa de casa, digué que Codosal «se vanagloriaba públicamente en la Calle y delante de varias vecinas diciendo que había estado destruyendo santos en las Iglesias» i que explicava que en un escorcoll trobaren un capellà «y que le encararon el revólver».

El 29 de setembre de 1939 declarà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció, Santiago Brullet Calzada, «del comercio», que aleshores era el cap local de Falange a la població de la Roca del Vallès. Testificà que en conèixer per la premsa la detenció de Codosal sol·licità del jutge poder-lo veure a la presó per identificar-lo, cosa que efectivament feu. Testificà que Codosal havia format part d'una patrulla de control el dia que fou assassinat l'alcalde de la Roca, Sadurní Pujades. Segons Brullet, Codosal fou vist «a las cinco de la madrugada de aquel dia y poco después del asesinato, fue visto marchar del lugar donde se perpetró el asesinato, con cuatro o cinco individuos más armados, llamado uno de ellos el "Esmolet"». L'assassinat havia tingut lloc en una casa de pagès del veïnat d'Agell segons uns testimonis, o al Cros, segons uns altres.[6]

6. Salvador Floriach Arenas, pagès, que vivia al veïnat del Cros, relatà l'assassinat en els termes següents: «Efectivamente estaba el Sr. Pujadas escondido en su casa por unirlos una gran amistad y saber que era objeto de constantes persecuciones. Que entre

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 407 18/9/19 14:12

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 28 d'octubre de 1939, feia unes imputacions genèriques a l'actuació de Codosal sense cap referència a l'assassinat indicat.

El 23 de desembre de 1939 declarà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció, Mercè Barangó Bartrés, vídua de l'alcalde assassinat de la Roca. Situà l'assassinat del seu marit Sadurní Pujades, la nit del 9 al 10 d'agost de 1936, a la casa Laro del Cros, on s'havia amagat. Testificà que considerava partícip de l'assassinat un cosí germà del seu marit i alguns membres del comitè de la Roca. Pel que fa a Codosal, amb qui s'entrevistà a la presó, aquest li reconegué que en tenir coneixement de la mort de l'alcalde de la Roca «fueron a ver el cadáver».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 5 de setembre de 1940 vinculava Codosal amb la CNT i amb el «Partido Comunista». Indicava que havia estat un «gran propagandista en las elecciones de Febrero del 36» i que havia fet alguns serveis d'armes a les patrulles de control i en el «coche "Fantasma"». Concloïa afirmant que «es de mala conducta».

El 13 de juny de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Domènec Codosal. Negà totes les acusacions que se li formularen i, sobre la mort de Sadurní Pujades, explicà que quan anava a treballar al camp cap a les 7 del matí se n'ssabentà en passar per un control i en saber que era de la Roca hi anà per veure «si lo podría reconocer». Conegué la notícia per «Anastasio Tomé que estaba en el control haciendo guardia».

El 14 de juliol de 1941, l'auditor de guerra de Barcelona ordenà que la causa retornés a l'instructor per tal que aquest ampliés la causa a l'esmentat Anastasi Tomé. També volia que ampliés la investigació sumarial per tal de determinar la implicació

doce y una de la madrugada de un día de Agosto, el cual no puede recordar, llamaron a la puerta de su casa y al salir el declarante de desde una ventana que daba a la parte de desde donde llamaron y preguntarles qué era lo que querían, le dijeron que sabía que tenía a un hombre escondido y que venían a buscarlo. Seguidamente el declarante lo comunicó al Sr. Saturnino Pujadas, quien le dijo al declarante que no abriera la puerta hasta que se hubiera él marchado. Haciéndolo así se marchó por una ventana que daba a la parte trasera de la casa, y al posar el pie a tierra, puesto que por lo visto la casa estaba cercada, fue apresado por aquellos foragidos, oyendo entonces el declarante como el Saturnino Pujadas les decía con palabras textuales "Juanet, Juanet, perdonadme" y luego también dijo "Sadurní, Sadurní" y otras palabras de clemencia y seguidamente el declarante de desde dentro oyó unos lamentos del Sr. Pujadas que cree sería a consecuencia de haberle dado algunos golpes en la cabeza y luego se oyeron dos disparos de arma de fuego. Al hacerse de día el declarante encontró el cadáver del Sr. Pujadas a unos cien metros apartado de la casa, el cual presentaba una herida honda en la frente, que por su forma parecia que la habían hecho con una hacha y en el cuerpo dos heridas de arma de fuego.» Declaració de Salvador Floriach Arenas davant el jutge militar d'instrucció de Mataró, 27 d'octubre de 1941.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 408 18/9/19 14:12

de Codosal en la mort de Sadurní Pujades. A partir d'aquest moment, es procedí a interrogar les persones que coneixien de primera mà les circumstàncies de l'assassinat. Cap d'elles pogué implicar directament Codosal en el crim.

El fiscal en cap, en un escrit del 20 d'abril de 1942, resumia la situació en aquests termes: «El día en que fue asesinado el Sr. Pujadas estuvo de noche en el Control de los arbitrios municipales, y se le vio a las 6 de la mañana venir del lugar del asesinato, y aun cuando los testigos lo señalan como autor del mismo, no concretan su participación y la viuda del Sr. Pujadas no lo reconoce como uno de los integrantes de la patrulla que efectuó la detención y sí que fue a ver si conocía el cadáver al enterarse de que habian asesinado un hombre.»

El consell de guerra se celebrà a Mataró, el 21 de setembre de 1942, presidit pel tinent coronel d'artilleria Carlos de Salas Bonal. No fou imputat per l'assassinat de Pujades i fou condemnat a reclusió perpètua «por un delito de adhesión a la rebelión militar». Tanmateix, el tribunal, en aplicació de les normes de commutació dictades el 25 de gener de 1940, rebaixà la pena a vint anys i un dia de «reclusión mayor».

El 7 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà expedient en data indeterminada, que sobresegué el 7 de febrer de 1945 «por total insolvencia del inculpado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 028939. T11-223.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 4221. TRP5-53.

COLOMER PUJOL, MARIA DEL CARME

Edat: 67 anys. Mestra nacional. Nascuda a Caldes d'Estrac. Soltera.

Declaració jurada davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà a la Federació de Treballadors de l'Ensenyament, vinculada a la UGT, «por coacción», l'agost de 1936. Desenvolupà la seva tasca de mestra a l'escola de nenes del carrer de Guifré el Pilós, número 20, de Mataró. Interrogada sobre «quiénes eran los más distinguidos izquierdistas de su departamento» declarà que «los compañeros de la localidad no se han distinguido nunca por sus ideas izquierdistas».

Els informes que complementaven la declaració jurada eren plenament favorables a l'expedientada i incidien en el fet de ser «de derechas». El comandant militar de la ciutat, en un informe del 19 d'abril de mateix any, la considerava una persona a la qual «no se le conoce ningun hecho ni favor ni en contra del Glorioso Movimiento Nacional».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 48900/2657.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 409 18/9/19 14:12

COLOMER VERGÉS, FRANCESC

Edat: 55 anys. Mestre fuster de la caserna d'artilleria. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia al carrer Guifré el Pilós de Mataró.

Inici de les actuacions: 20 de juliol de 1939. Jutjat militar de Mataró.

El 20 de juliol de 1939 feu una declaració jurada a Mataró en què indicà que el 19 de juliol de 1936 treballava a la caserna d'artilleria de Mataró. Explicà que l'any 1937, en virtut d'una disposició oficial sobre el «Cuerpo Auxiliar Subalterno del Ejército» i en funció de la seva antiguitat, va ser assimilat a la graduació de «Mayor». El 27 de juliol de 1936, obeint ordres, va ser destinat al front d'Aragó i el mes de novembre del mateix any va ser destinat a Madrid. El mes de gener de 1937 retornà a Mataró i restà a l'expectativa de destí fins que el juny va ser destinat a la 137a Brigada Mixta fins al febrer de 1938, en què fou destinat al Batalló de Transports «hipomóvil». D'allí passà a França. Retornà a Espanya passant per Irun, on es lliurà a les autoritats franquistes el febrer de 1939.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 28 d'octubre de 1939, indicava que «actuó siempre en los frentes con los rojos con la graduación de Comandante». Afegia que sempre havia estat d'ideologia d'esquerres i que no se'l podia considerar addicte a «la Causa Nacional».

El 24 de gener de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró interrogà, a instància del «Juez Militar Especial de Suboficiales y Clases», Venancio Giménez González, «maestro guarnicionero» a la caserna mataronina. Explicà que Colomer havia estat mestre fuster en aquestes instal·lacions militars i que sempre fou considerat «persona de derechas, apreciado por sus Jefes y que no pertenecía a partido alguno politico». Altres testimonis relataren el mateix i afegiren que havia marxat amb la columna Medrano forçat.

El 8 d'abril de 1940, Josep Vives Pàmies, «Jefe Local de la Milicia de la FET y de las JONS», certificava que havia servit a la mateixa unitat que Colomer, de qui deia que havia tingut una conducta «inmejorable demostrando ser muy amante de la disciplina militar», però que, a partir del juliol de 1936, «junto con sus compañeros prestó servicio a los rojos».

El 22 d'abril de 1940, Joaquim Fernández Belli i Francesc Escriu Vidal, industrials de Bellver de Cerdanya, declararen per escrit que Colomer havia estat aproximadament un any amb el seu regiment en aquesta població i que havia treballat en una fusteria ocupada a una persona de dretes i que l'encausat «se comportó en todos los sentidos dignamente cuidando con el máximo interés de custodiar las herramientas y maquinaria, gracias a lo cual se recuperó casi íntegramente».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 4 de novembre de 1940 indicava que Colomer era d'idees esquerranes, «siendo un entusiasta en las elecciones del 16 de febrero de 1936 en favor de la candidatura del Frente Popular». Explicà que havia estat assimilat a la figura de comandant a l'exèrcit republicà «aunque sin mando» i finalitzava dient que no se'l podia considerar «afecto al Movimiento».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 410 18/9/19 14:12

El 5 de maig de 1942, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Feu constar que, si havia penetrat a França, havia estat obeint les ordres dels seus superiors i que, tan bon punt li fou possible, s'encaminà cap a Irun, on es lliurà a les autoritats franquistes, que el tancaren al camp de concentració de Lleó.

La documentació aplegada recull avals favorables signats pels membres de Falange següents: Pere Montserrat, «del comercio»; Joaquim Brau Navarro, que es dedicava al gènere de punt; Josep Català Carbonell, periodista; Josep Rosset, fotògraf; Antoni Boter de Palau, «del comercio», i Jaume Feliu, també dedicat al gènere de punt.

El consell de guerra se li celebrà el 26 de novembre de 1942 a Mataró. El presidí el tinent coronel José Yanguas Elorz. Fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió. Tanmateix, el mateix consell, en aplicació d'una «Orden Circular», li commutà la pena per la de tres anys i un dia de presó menor «con la accesoria de pérdida del empleo militar».

El 19 de gener de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar acordà que «no procede la conmutación». El 28 de gener de 1948, la mateixa autoritat declarava «extinguida por vía de indulto la pena principal impuesta al sentenciado». Restaven, però, en vigor les accessòries.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001411. T11-381.

COMAS JO, JAUME

Edat: 50 anys. Jornaler. Nascut a Manresa. Casat. Vivia al carrer de Sant Agustí de Mataró. Afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya i a la UGT.

Causa oberta pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

El rector de la parròquia de Sant Josep de Mataró informava el 24 de desembre de 1940 que, malgrat que ell i els seus informadors «estábamos fuera», el considerava «el director de las multitudes».

El 28 d'abril de 1941, l'alcalde de Mataró, Josep Martí Pascual, signava un informe segons el qual Jaume Comas havia militat des de jove al Partido Socialista Español. Havia participat en els Fets d'Octubre de 1934 «poniéndose incondicionalmente de parte del movimiento separatista». Amb anterioritat a l'any 1936, havia estat «Subsecretario del Ministerio del Trabajo». Després del sollevament militar de 1936 havia estat membre del «Comité de Salud Pública» de Mataró, «siendo un gran colaborador en contra de la Causa Nacional». Concloïa el document afirmant que no se li coneixien «bienes de ninguna clase» ni a ell ni a la seva esposa, Carme Llauder Galí.

Un document del servei d'informació de la Falange de Barcelona, signat per Pedro de Armenteros el 21 de maig de 1941, indicava que Comas, el 14 d'abril de 1931, havia estat un dels membres de la «Comisión» que asaltó el Ayuntamiento de Mataró y que procedió a substituir la Bandera Nacional por la republicana». El do-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 411 18/9/19 14:12

cument resseguia la seva activitat: regidor de l'Ajuntament de Mataró, diputat a les Corts republicanes, actuació en favor de l'Estatut de Catalunya, que «proclamó en esta ciudad el "Estat Català"» i president de la «Unión Socialista de Cataluña». També diu que participà en una «activísima campaña por las comarcas catalanas, tomando parte en actos de propaganda en los que se instigaba a los rabassaires». Més endavant afegia que en la seva etapa de diputat viatjava a països estrangers, «en los que negociaba géneros obtenidos por conductos irregulares». Se'l situava en aquells moments a França. Sobre els seus béns, s'indicava una casa ubicada al carrer de Sant Agustí de Mataró, tot i no estar inscrita al seu nom.

El dia 17 de novembre de 1944 s'acordà sobreseure les actuacions contra Jaume Comas en tant que el seu patrimoni no tenia un valor «que rebase la cantidad de veinticinco mil pesetas».

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1940/5031. TRP4-145.

COMAS MARÍA DEL CARMEN, JAUME

Edat: 23 anys. Escrivent. Nascut a Canet de Mar. Solter. Vivia al carrer de Velázquez de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 22 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut el 22 de setembre de 1939 per la Guàrdia Civil de Mataró en saber els membres d'aquest cos que havia estat comissari polític i que havia ocultat aquesta dada en omplir la «Ficha Clasificatoria» quan arribà a Mataró procedent del camp de concentració de Figueres. En l'interrogatori declarà que no havia participat en cap «de los desmanes ocurridos en esta localidad» i que, el mes de març de 1937, fou mobilitzat i destinat a la caserna d'artilleria de Sant Andreu. El setembre del mateix any fou destinat a l'Escala, amb la seva bateria, com a soldat. El febrer de l'any següent fou nomenat «Comisario Político de la Bateria interinamente» fins que marxà cap a França el 5 de febrer de 1939. Al seu retorn fou ingressat al camp de concentració de Figueres, d'on pogué sortir «avalado».

El 2 d'octubre de 1939, Francesc Torrent Caimel, confiter, feu una declaració escrita en la qual exposà que havia estat destinat a les bateries de costa de l'Escala, on Comas exercia les funcions de comissari. Segons Torrent, «jamás tomó parte activa de colaboración de llevar a sus hombres al frente. Jamás oí arengar a sus fuerzas para crear odios a las gloriosas Tropas Nacionales, y particularmente, me hizo el gran favor de no llevarme a la guerra durante toda la campaña [...] El día que dieron la orden de evacuar la posición, dijo a los artilleros, que los que sentían amor hacia al Glorioso Caudillo, podían quedarse sin temor a ninguna represalia».

El 25 de novembre de 1939, Josep Català Carbonell, periodista, «caballero de España», certificà que el mes d'agost de 1936 «venía asiduamente a la cárcel a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 412 18/9/19 14:12

visitar a su patrono Juan Vives Carbonell, compañero de cautiverio del declarante. Por esto supe la hombría de bien de Jaime Comas».

El 28 de novembre de 1939, Joan Guixà Esteve, tècnic i «caballero de España», confirmava el relat anterior afirmant que visitava el seu «patrono» quan era a la presó «a pesar del peligro que se corría en aquellos días». També li atribuí el fet que diferents homes no haguessin d'anar al front gràcies a la seva intervenció.

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 003531. T9-52.

COMAS PUJOL, JAUME

Edat: 18 anys. Empleat. Nascut a Mataró. Solter. Afiliat a la Federació de Joves Cristians de Catalunya.

Inici de les actuacions: 17 de gener de 1938. Procediment previ.

En aquesta data, el comandant general de la ciutat de Palma notificava a la justícia militar que el dia 14 del mateix mes havia arribat a la badia d'Alcúdia Jaume Comas Pujol en un bot a motor. S'havia embarcat a la platja del Masnou a les 3 de la matinada del dia 12 d'agost.

En l'interrogatori declarà que treballava, com a escrivent, a la Sociedad Industrial Mataró Gerona, SA, que el seu pare havia estat empresonat per les seves idees i que ell s'havia dedicat després del 18 de juliol de 1936 a recaptar fons per auxiliar els religiosos perseguits. Conjuntament amb Francesc Piera i altres amics compraren una barca per fugir de Mataró i després de diversos intents, frustrats pel mal temps o per haver estat vigilats, es feren a la mar el 12 d'agost de 1938. Interrogat sobre la seva filiació política, reconegué ser membre de la Federació de Joves Cristians de Catalunya i de la Congregació Mariana de Mataró. Posteriorment, per poder continuar treballant, s'hagué d'afiliar a la CNT «Sección Dependientes Mercantiles». Preguntat per si coneixia persones a Palma que poguessin avalar les seves declaracions, cità Trinitat Cruzate Espiell, membre de Falange Marítima; Josep Carol i Vicenç Delòs. Finalment, explicà que un germà seu havia fugit a França, a través de Barcelona, i que ara lluitava amb el bàndol franquista.

L'any 1940 es reprengueren les diligències sol·licitant informació al delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, el qual reiterà les informacions precedents afegint-hi que s'havia allistat com a voluntari a marina, fins a la seva llicència, i que estava afiliat a Falange com a militant.

El 31 d'agost de 1940 es decretà l'arxiu de les actuacions en considerar Comas persona afecta.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 003531.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 413 18/9/19 14:12

COMAS SERRA, JAUME

Edat: 27 anys. Tintorer. Solter.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient el 24 de setembre de 1943. El dia 9 de desembre del mateix any fou sobresegut «por resultar el inculpado totalmente insolvente».

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 2420. TRP5-21.

CONESA FERRERES, ENRIC

«Ajustador de artillería» al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a Mataró el juliol de 1936.

Inici de les actuacions: 19 d'abril de 1939.

En la declaració jurada que feu en aquesta data indicà que, després del 18 de juliol de 1936, s'organitzà un grup d'artilleria a Mataró que anà al front d'Osca, on estigué fins al juny de 1937. Posteriorment, fou traslladat al front de Brunete. Més endavant fou destinat a artilleria de costes, a Tarragona, i, després, a la «inútil resistencia de Alcañiz». Estant destinat a Morella fou atropellat per un vehicle i ingressat l'abril de 1938 a l'hospital d'Ontinyent, on estigué fins a la fi de la guerra. Quan les tropes franquistes entraren en aquesta població, l'abril de 1939, es lliurà a les autoritats militars franquistes.

Quan hagué de respondre i citar els noms d'oficials que s'haguessin manifestat a favor del sollevament militar o en contra indicà, en el primer cas, tots els de la caserna mataronina, ja que «por dificultad en recordar nombres no puedo citarlos».

Fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 4 de Barcelona, que presidia el tinent coronel Cecilio Fernández, el 20 de desembre de 1939. El fiscal sol·licità dotze anys i un dia de presó. El tribunal l'absolgué considerant que «solo pueden ser penados los hechos previamente definidos por la Ley como constitutivos de delito».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 018737. T6-439.

CORDÓN ESTÉVEZ, MANUEL

Edat: 30 anys. Tintorer. Nascut a Malgrat de Mar. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 8 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat a Mataró el 8 de febrer de 1939 pel «Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte». Afirmà que havia fet serveis de patrulla durant un mes i mig pel carrers de Mataró, però que després tingué un acci-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 414 18/9/19 14:12

dent, conduint una motocicleta, en el qual es fracturà una cama, per la qual cosa estigué un any de baixa cobrant el salari de milicià. S'incorporà a l'exèrcit el primer de març de 1938 i fou destinat al «Centro de Reserva y Especialización de Artillería nº 1». Després d'altres destins, en haver d'incorporar-se al front, s'amagà a casa seva fins a l'entrada de les tropes franquistes.

El 14 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange declarava que Cordón havia estat detingut per la seva participació en els fets de 1934 i que l'any 1936 havia actuat com a milicià. Tanmateix, no podia assegurar que cooperés en la destrucció d'objectes religiosos.

El 17 de febrer de 1939, el comandant de la Guàrdia Civil de Mataró testimonià que havia anat vestit de milicià, que temporalment havia estat «empleado» a la caserna d'artilleria, després del cop d'estat militar, que havia estat membre de les Joventuts Llibertàries i que se'l podia considerar «individuo peligroso para la Causa Nacional».

Dos dies després, Lluís Briansó Anglès confirmava els testimonis anteriors i el considerava «hombre del pueblo ignorante y de poca representación».

El mateix dia, Salvador Altimira Berenguer testificava que Manuel Cordón, conjuntament amb altres membres de les Joventuts Llibertàries, escorcollà el «Centro Recreativo de esta Villa», del qual ell era conserge. També declarà que Cordón era el responsable de la neteja dels locals de la caserna i que havia sentit a dir que era membre d'una xarxa d'informadors situada en l'esmentada instal·lació militar.

L'encausat declarà davant el jutge militar de Mataró el 23 de febrer de 1939. Reconegué que, tot i haver estat detingut pels fet de l'octubre de 1934, no havia arribat a ser processat. També declarà haver estat membre de la CNT, haver estat a les Joventuts Llibertàries i haver fet guàrdies i controls com a milicià.

Fou jutjat a Barcelona el 8 de març de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, juntament amb nou processats més, i condemnat a quinze anys de presó. En el mateix judici es dictaren sis penes de mort.

Posteriorment, fou processat i jutjat per l'assassinat d'un guàrdia municipal, el 27 de febrer de 1941. Fou condemnat a mort i executat el 3 de febrer de 1942, juntament amb Julio Becerra Bermúdez.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient que fou sobresegut el 7 de febrer de 1945 «por total insolvencia del inculpado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000503. T2-191; T4-206.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 3607. TRP5-33

CORNELLÀ FÀBREGAS, NARCÍS

Edat: 43 anys. Jornaler. Nascut a Salt, Girona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Iluro. Afiliat a la UGT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 415 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 30 de desembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Nicolau Ginebra, «labrador», la mateixa persona que testificà contra Estanislau Vigo Torres, digué que Narcís Cornellà havia participat en l'assalt i saqueig del convent de la Providència. El 30 de desembre de 1939, Narcís Cornellà fou cridat a declarar davant la Guàrdia Civil de Mataró i explicà que havia estat afiliat a la UGT des de l'any 1931 i que quan es va assaltar el convent de la Providència hi anà, però que no obrí la porta, ja que quan hi arribà hi havia «bastante personal dentro», que va agafar gallines i ànecs que posaren en cistells i que se'ls endugué una persona que deia que els portava a l'hospital. Posteriorment havia arribat un camió amb milicians que li digueren que agafés un fusell. Ell, però, se n'anà a casa seva quan el convent estava cremant.

L'informe de l'alcalde Joan Brufau del 23 de gener de 1940 indicà que «se carece de antecedentes en contra del Glorioso Movimiento Nacional».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 de febrer de 1940 indicava que «simpatizaba con la causa roja», però que no havia intervingut en cap fet delictiu ni s'incorporà a l'exèrcit.

Un grup de deu veïns del carrer Iluro signaren un escrit a favor de Cornellà en el qual afirmaven que el coneixien de feia disset anys i en deien que era una persona de bona conducta i que «nunca se ha significado en asuntos ni políticos ni sociales». Sobre la denúncia pel fet d'haver estat a l'incendi del convent de la Providència, indicaven que en començar l'incendi Cornellà era al seu domicili «comentando entre los vecinos los criminales hechos de los malvados marxistas».

L'1 de desembre de 1942, el capità general decretà l'arxivament de les actuacions «sin más trámites».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000599. T9-75.

CORTINA PAGÈS, GIL

Edat: 43 anys. Tintorer. Nascut a Hostalric. Casat. Vivia a la plaça de Cuba. Afiliat a la UGT i al Partit Socialista Unificat de Catalunya.

Inici de les actuacions: 25 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'alcaldia de Mataró, signat per Joan Brufau el 19 de juny de 1939, relatava que Cortina havia patrullat els primers dies del conflicte i participat en controls, armat, i que havia format part del Socors Roig Internacional.

Josep M. Mestres Simon, oficial del jutjat municipal i delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, testificà com a mínim tres vegades en aquest cas. La primera fou el 2 d'agost de 1939 en qualitat de «Delegado de Información e Investigación». Indicà, a més dels fets ja referenciats, que Cortina «havía actuado intensamente en favor del Frente Popular». El 29 del mateix mes ho tornà a fer davant

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 416 18/9/19 14:12

el jutge militar de Mataró. A les actuacions ja ressenyades afegí que «no le cree capaz de haber cometido ningún delito de asesinato, detenciones ni registros». Finalment, el 10 de gener de 1941, emeté un altre informe —aquesta vegada de nou com a «Delegado de Información e Investigación»— indicant que en algun dels partits en els quals havia militat «desempeñó algún cargo de poca monta ya que se trata de un individuo analfabeto». També assenyalà que l'any 1938 havia estat nomenat «Secretario de Aprovisionamiento» del Socors Roig Internacional.

Joaquim Castellà Comas, gerent de la firma Hijos de Alberto Marchal, declarà davant el jutge, el 28 d'agost de 1939, que Cortina havia deixat de treballar a l'esmentada firma per dedicar-se al Socors Roig, «trabajando activamente en el mismo, yendo de una parte para otra buscando comida para llevar a los frentes [...] así como también pedía dinero».

El jutge militar de Mataró decidí processar-lo el 31 d'agost de 1939. No en consta la data, però la causa fou sobreseguda. Posteriorment s'obrí una nova actuació judicial contra Cortina.

L'inculpat fou interrogat el 3 de maig de 1941 pel jutge militar de Mataró. Exposà que el segon dia, després del cop d'estat militar, passà a formar part de les patrulles de control, per a la qual cosa es presentà al local del Cercle Catòlic on s'havia instal·lat el Comitè de Salut Pública. Allí li lliuraren una arma llarga i a les ordres d'un tal Casanovas patrullà pels carrers de la ciutat. Admeté que, posteriorment, entrà com a vocal de la junta del Socors Roig Internacional i la seva responsabilitat era trametre paquets al front i allotjar els refugiats que arribaven a la població, que havia estat detingut el 22 de maig de 1939 i que se li havia instruït una causa que fou sobreseguda.

El 19 de gener de 1942, l'auditor de guerra de Barcelona considerà que «no apareciendo de lo actuado méritos suficientes para tener por justificada la perpetración del delito perseguido procede el sobreseimiento provisional de la presente».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008776. T3- 120.

CORREA FERNÁNDEZ, BENIGNE

Edat: 39 anys. Guixaire. Nascut a Cacabelos, Lleó. Solter. Vivia a Mataró, al carrer d'Alarcón. Afiliat a la CNT i a la FAI.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 27 de setembre de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró, en tenir coneixement que Benigne Correa «se había distinguido durante el dominio rojo», procedí a interrogar Enric Subiñà Font, «empleado». Afirmà que el coneixia, que formava part de la CNT-FAI i que durant els primers dies del «movimiento prestaba servicio armado de fusil y también de pistola». Posteriorment havia ingressat a la «Guardia municipal roja» i considerava que «es un individuo muy peligroso para la Causa Nacional».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 417 18/9/19 14:12

Benigne Correa fou detingut i interrogat. Declarà haver-se afiliat a la CNT després del 18 de juliol de 1936 i a la FAI l'any 1938 i hi tenia assignat el número 38. Explicà que s'hi havia afiliat per la pressió del «Jefe de Policía Rojo Jaime Luis». Reconegué haver-se allistat a les «milicias rojas de esta Ciudad, encargándose unos cuantos días de los caballos que había en el Cuartel de Artillería, después de repartir los caballos a los Agricultores, le entregaron un fusil con el que prestó servicio de vigilancia en compañía de Carabineros y algunos milicianos más».

Tornà a declarar el 6 d'octubre de 1939 davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. En la seva declaració feu constar que havia de variar «dos conceptos que ya manifestó a la Guardia Civil y que no aparecen rectificados». Aquests punts eren que ell no fou el responsable de repartir els cavalls entre els pagesos, sinó que fou «un tal Roig, huido a Francia». Afirmà que la seva única funció fou la de «dar el pienso a los caballos, limpiarlos y limpiar las cuadras; y que si hizo esto fue porque los rojos le requisaron las herramientas de mi oficio y para ganar las diez pesetas diarias se prestó a hacer aquel trabajo». El segon element que volgué matisar fou que, si bé va tenir una pistola, la va lliurar al «guardia Lorente» després de l'entrada de les tropes franquistes i que «jamás la llevó encima durante la época roja». Prèviament, l'esposa de Correa havia llençat la pistola a una claveguera i allí la trobà Lorente. Amb referència a les guàrdies de nit, manifestà «que su misión por la noche era que los establecimientos públicos cerraran puntualmente». Reconegué haver fet guàrdies a la platja amb els carrabiners i que per aquests fets ja havia estat detingut durant tres mesos.

El consell de guerra celebrat a Barcelona el 22 de desembre de 1939 acordà posar-lo en llibertat per no haver «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 016878. T9-69.

COSTA RENAU, PERE

Edat: 41 anys. Brigada d'artilleria destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Argentona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer Palau.

Inici de les actuacions: 9 de juliol de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 31 d'agost de 1939 es lliurà als responsables de fronteres de Figueres i el 2 de setembre signava a Barcelona la «Declaración Jurada de Suboficiales y Clases». Explicà que el 18 de juliol de 1936 estava de permís d'estiu i que el dia 19 es presentà a la caserna de Mataró «enterado del Glorioso movimiento Nacionalista». Més tard sortí al carrer amb els elements de la guarnició fins que retornà a la caserna a la tarda. S'hi estigué fins al matí del dia 20, «después de habernos hablado el Sr. Coronel». Posteriorment s'amagà al carrer de Churruca fins al 22 de juliol, en què fou cridat de nou i arrestat «por desafecto al régimen». Restà a les instal·lacions

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 418 18/9/19 14:12

militars fins al dia 29, quan sortí amb la columna Medrano cap al front. En la mateixa declaració indicà que mentre estigué al front assolí, per ascens reglamentari, la graduació de capità. Va ser al front d'Aragó, al de Madrid i a Albacete, Gandesa i el Perelló.

Pere Costa aconseguí un bon nombre de testimonis que avalaren els fets relatats. Així, Felip Sisa Ricart de Vilassar de Mar, alferes provisional i membre de la Falange; Felip Soler i Maria Soler de Mataró, que declararen que es refugià a casa seva; Tomàs Lladó Sagrera, membre de la Falange, de Mataró; Enric Badia Viadiu, també mataroní i membre de la Falange; la parròquia de Santa Maria de Mataró, representada per mossèn Josep M. Andreu; el responsable de la Guàrdia Civil a Mataró, i Antoni Fontdevila Soler, tinent provisional, de Mataró. Tanmateix, hi hagué una nota discordant. La comissaria de policia de Mataró emeté un document, el 6 de setembre de 1939, segons el qual Pere Costa havia estat «uno de los que informaron en contra de los Jefes y Oficiales vilmente asesinados en esta población».

Per aquesta raó, tot i que el 16 de febrer de 1940 el consell de guerra decidí deixar-lo en llibertat, més endavant se seguiren les investigacions i, el 16 de març de 1940, Pere Costa fou tornat a cridar per declarar. L'instructor li degué preguntar la causa per la qual havia marxat a França. L'acusat respongué que, trobant-se amb la seva unitat a Vilajuïga, rebé ordres del seu comandant del 12è Cos de l'Exèrcit Republicà de pujar en un comboi ferroviari que els portà fins a Cervera de la Marenda, a França. També se li preguntà per què no tornà immediatament a territori espanyol. Afirmà que no es podia sortir dels camps de concentració francesos si no es disposava d'avals o es pagaven 200 francs.

La Guàrdia Civil de Mataró rebé instruccions del tribunal militar d'interrogar alguns testimonis de la població, cosa que es dugué a terme el 22 d'abril de 1940. El primer interrogat fou Joan Lluch Moya, tinent d'artilleria que hi residia. Digué que coneixia Pere Costa des de feia uns vint anys i que «siempre fue de ideas izquierdistas». Afegí que el 19 de juliol de 1936 «tuvieron que ir personalmente a su domicilio al objeto de ordenarle que se presentara en el cuartel ignorando desde luego si lo hizo pero que no tiene conocimiento de que lo efectuara». El que sí que confirmà fou que quan fou convocat «por el capitán rojo» anà cap al front d'Aragó. Després interrogaren Enric Correa Rodríguez, «del comercio», que afirmà que Costa «por referencia era más bien de izquierdas» i que havia assolit les graduacions de tinent i de capità.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 5 de novembre de 1940 confirmava que la matinada del 19 de juliol de 1936 se l'havia hagut d'anar a cercar a casa seva, ja que era l'únic sotsoficial que no s'havia presentat a la caserna. També indicava que no se li coneixia cap activitat ni filiació política.

El 25 d'abril de 1942, Pere Costa tornà a declarar, ara davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Negà haver prestat declaració en el consell de guerra que jutjà els militars de la caserna mataronina ni que se li prengués declaració sobre aquest afer essent al front.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 419 18/9/19 14:12

En el judici, la fiscalia sol·licità tres anys de presó menor per un delicte d'auxili a la «rebelión militar». L'acusat i el seu advocat estigueren d'acord amb la pena sol·licitada per la fiscalia i així Pere Costa passà a la situació de presó atenuada en el seu domicili segons un acord del 7 de novembre de 1942.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001412. T9-134.

COT ALBA, GERARD

Edat: 28 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Canet de Mar. Solter. Vivia a Mataró, al carrer d'Argentona. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 16 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 16 de maig de 1939, Gerard Cot es presentà voluntàriament a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró procedent del camp de concentració de Soneja, Castelló, seguint les instruccions que havia rebut quan fou alliberat. D'altra banda, l'esmentada comissaria tenia informes segons els quals Cot havia estat oficial de l'exèrcit republicà. Fou detingut i interrogat.

Explicà que no havia pertangut a cap partit polític i que s'havia afiliat a la CNT mesos abans del 18 de juliol de 1936. Que treballava a la fàbrica «Rafael S.A. (casa Dubarry)» fins a l'octubre de 1936 en què anà com a voluntari al «Regimiento Pirenaico número uno» fins a l'abril de 1937. El maig del mateix any ingressà a la columna Malatesta i el 30 de març de 1939 es lliurà a les tropes franquistes a la plaça de braus de València i fou traslladat posteriorment al camp de concentració de Soneja. Durant el conflicte bèl·lic assolí els graus de sergent i tinent.

El 5 de juliol de 1939, Lluís Vilella Monegal, prevere organista de la parròquia de Sant Josep de Mataró, certificà que Cot, abans de l'aixecament militar, no estava afiliat a cap partit polític, «observando buena conducta moral y demostrando siempre adhesión a la Causa Nacional».

L'informe de l'alcalde Joan Brufau Cusidó, del 21 de setembre de 1939, indicava «que nunca se había significado en política ni en asuntos sociales, únicamente era muy amante del sport que practicaba continuamente».

El 25 de setembre, Josep Prat, mecànic, declarà davant el jutge d'instrucció a Mataró que Gerard Cot «jamás se significó políticamente […], que era un muchacho muy amante del sport y a él dedicaba todas sus actividades; y que seguramente ello le movió a alistarse voluntario a una columna pirinaica que al ser disuelta fueron los individuos componentes de la misma encuadrados en la columna Malatesta». Els informes de Falange i de la Guàrdia Civil ho confirmaren.

Fou jutjat a Barcelona el 30 de novembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidia el comandant Juan Soler Cañellas, i fou condemnat a dotze anys i un dia «de reclusión menor».

El 8 de setembre de 1941 fou posat en llibertat condicional.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 420 18/9/19 14:12

El 19 de febrer de 1944 li fou commutada la pena per una altra de sis anys i un dia de «prisión mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009222. T9-15.

COT BATLLORI, RAMON

Edat: 52 anys. Treballador del camp. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Joan. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Segons un informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez del 22 de març de 1939, «quemó la capilla de la casa Pon [sic], siendo gran propagandista de los rojos».

Un informe anònim mecanografiat del 21 d'abril de 1939 indicava que el 27 de juliol de 1936 es presentà amb un grup d'uns vint homes armats a la finca de can Pou de Mata —propietat de la vídua Regàs— per fer-hi un escorcoll. En el decurs d'aquesta acció «destrozaron el Altar de la Capilla, imágenes y cuanto en ella había». Posteriorment es feu un nou escorcoll durant el qual s'entrà a la mina d'aigua existent al mas, tot buscant uns capellans «que estaban escondidos en la misma».

Lluís Serra Campillo, «activista y propagandista de FALANGE ESPAÑOLA Agente del Ejército de Franco en la zona enemiga y actualmente con nombramiento de Agente de Investigación e Información» a Mataró, el 17 de juliol de 1939 certificà que Ramon Cot i la seva dona feren diverses gestions en favor seu quan fou detingut per fer propaganda falangista. Li portaren aliments i van evitar «me sucediera algún mal irreparable».

L'acusat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 3 d'agost de 1939. Negà haver format part de cap organització política. Sols digué haver estat membre del Sindicat Agrícola. Pel que fa a la crema de la capella de la casa Pou, negà haver-hi participat i que s'hagués cremat. Afirmà que es va veure obligat a acompanyar «unos individuos que ciertamente querían quemarla y que ignora quiénes eran». Així mateix, indicà que els convencé que traguessin tota la fusta de la capella a l'exterior i que més tard fou cremada per ordre de l'Ajuntament, «toda vez que era madera sin valor alguno». També indicà que si s'hagués cremat «en el lugar de emplazamiento de la capilla hubiera ocurrido una verdadera catástrofe».

Fou condemnat a dotze anys i un dia de presó en un consell de guerra celebrat a Barcelona el 22 d'agost de 1939 en el qual foren vistes un conjunt de «causas acumuladas». T9-157.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 421 18/9/19 14:12

CRUXENT ROVIRA, SALVADOR

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques de Barcelona incoà el 14 de desembre de 1939 un expedient contra Salvador Cruxent del qual fou ponent el magistrat Ildefonso de la Maza. S'hi feu constar la seva responsabilitat en «hechos graves» i que era «de buena posición económica [...] hombre destacadísimo de izquierdas». S'hi afegia que havia estat alcalde de Mataró abans i després de l'esclat de la guerra i que havia estat «Presidente del Comité de Salud pública de la localidad. Durante su mandato se cometían asesinatos en la localidad, intimando a los Jefes y Oficiales del Regimiento de Artillería a que se rindieran» i posteriorment havia declarat com a testimoni de càrrec contra ells en el consell de guerra a què foren sotmesos. També s'indicà que sota el seu mandat s'havien saquejat esglésies i convents. Concloïa que «había huido del pueblo creyéndose que está en Francia».

En vista d'aquests fets, i en aplicació de la «Ley de Responsabilidades Políticas», es resolgué que «se le impone la sanción de incautación total de bienes», la inhabilitació absoluta «perpetua para desempeñar cargos públicos, extrañamiento y proponer al Gobierno la pérdida de la nacionalidad española».

A l'expedient es recollia un informe de la parròquia de Santa Maria de Mataró segons el qual Cruxent era propietari de dues fàbriques d'elaboració d'alcohol, una a Mataró i l'altra a Montblanc. També tenia una participació a la cooperativa Cristalerías de Mataró. Un informe de la policia feia constar que havia estat gerent de l'esmentada cooperativa, en la qual tenia una participació de 23.678,52 pessetes, i se li devien 5.250 pessetes de «sueldos atrasados». A la Banca Arnús hi havia un compte bloquejat amb un saldo creditor de 833,65 pessetes. Al Banco Hispano Colonial hi havia dos comptes, un amb 1.258,54 pessetes i un altre amb 428,25 pessetes. Així mateix, el Banco Urquijo notificà l'existència a les seves oficines d'un dipòsit de deute públic per valor de 5.000 pessetes. A la Caixa d'Estalvis de Mataró també hi havia una llibreta amb 63,28 pessetes i un compte corrent amb 112,89 pessetes.

Prèviament a la resolució de l'expedient s'havia sol·licitat un exhaustiu informe sobre la «fábrica de destilación de orujos» de Mataró, coneguda popularment com La Brisa i situada al carrer de les Monges. Segons aquest document, la fàbrica tenia, el mes de setembre de 1939, 200.000 quilos «de orujos en fermentación» pendents de ser destil·lats. L'enginyer químic que signà l'informe especificava que de la destil·lació de la brisa se'n podia obtenir entre un 3 % i un 4 % d'alcohol brut de 89 graus. Com a subproductes, també feu constar el tartrat de calç i el residu utilitzat com a combustible. Amb aquestes dades, i considerant que cada temporada es podien processar 500.000 quilos de brisa procedents de l'elaboració del vi, calculà uns beneficis nets de 28.201 pessetes.

El març de 1939, amb presència judicial, s'havia obert la porta i inventariat el contingut del pis familiar —situat a la Riera—, que restà sota el control del jutge militar d'instrucció.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 422 18/9/19 14:12

El mes de novembre del mateix any s'embargà la «fábrica de destilación y rectificación de alcoholes» situada a l'Espluga de Francolí.

Deu anys després, el 29 de desembre de 1949, a la ciutat de l'Havana, Salvador Cruxent Rovira, ara ciutadà cubà i resident a la capital, atorgà poders notarials a l'advocat barceloní Jordi Planells Queraltó per tal que el representés en tota mena de litigis. Planells representà Cruxent en una demanda que es formulà davant de la «Sala de Alzadas de la Comisión Liquidadora de Responsabilidades Políticas», que fallà el 3 de novembre de 1949 en imposar una sanció a Cruxent per valor de 50.000 pessetes que li havia de permetre aixecar l'embargament sobre els seus béns.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 16 /1939. Resp. pol. 2/93.

CRUZATE GRENZNER, TRINITAT

Edat: 62 anys. Metge forense del jutjat de Mataró. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al Carreró. Afiliat a Acción Patriótica.

Inici de les actuacions: 24 de febrer de 1939. Expedient informatiu. Jutjat especial de depuració de funcionaris civils.

Declarà que ocupà el càrrec des de l'any 1906 i que s'havia afiliat a la UGT el mes de novembre de 1936. Indicà, però, que el seu ingrés en aquest sindicat fou degut «a las necesidades que acarreó la situación». Des del primer de gener de 1938 fou «Presidente del Sindicato Sanitario». Sobre aquest punt indicà que ho feu «para ser más útil a las personas desafectas al régimen marxista» i d'acord amb el doctor Fontbona de Barcelona. A més, Cruzate actuà d'enllaç entre la Falange de la capital «y la futura Comisión Gestora que tenía que hacerse cargo del Ayuntamiento de Mataró a la entrada de las tropas nacionales». Quan les autoritats republicanes fugiren, Cruzate s'incorporà a aquesta comissió gestora municipal.

Afirmà que havia estat «derechista toda mi vida» i membre del sometent, d'Unión Patriótica, d'Acción Ciudadana, president del Foment Mataroní i de l'Assemblea Local de la Creu Roja.

El cinquè dels seus fills fou detingut quatre vegades per les autoritats locals en el període republicà. Empresonat, destinat a un batalló disciplinari on fou «bárbaramente asesinado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 48900/2657. T3-391.

DALMAU ARABIA, ESTEVE

Edat: 20 anys. Paleta. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al Camí Ral. Afiliat a les JSUC.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 423 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 25 de març de 1938. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

E 25 de març de 1938, els responsables del camp de concentració d'Urduña notificaven que Esteve Dalmau, que es trobava en una «expedición de prisioneros albañiles», segons una denúncia, havia participat en l'afusellament d'un sacerdot a Mataró. El 27 de juny del mateix any, la «Comisión Clasificatoria de Prisioneros» de Vitòria decidia mantenir Dalmau empresonat i iniciar les diligències judicials.

Un informe de l'alcaldia de Mataró del 22 de novembre de 1939 indicava que Dalmau s'havia incorporat voluntari a la columna Graells, on assolí la graduació de sergent, sense que se li conegués cap actuació punible. L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 de febrer de 1940 sols afegia a aquesta informació que havia prestat serveis d'armes.

Esteve Dalmau declarà davant el jutge militar a Arenys de Mar el 5 de juliol de 1940. Negà haver participat en actes delictius ni haver fet de milicià. El 19 de setembre de 1936 s'allistà a la columna Graells. Fins al mes de desembre fou destinat al «sector Centro». Posteriorment estigué de permís a Barcelona i, més endavant, fou destinat al front d'Aragó i estigué a Terol i a Osca fins que fou capturat el 6 de febrer de 1938 a Fonts Calentes (Terol). Primer se'l reclogué al camp de concentració de Miranda de Ebro i, posteriorment, al d'Urduña. Més tard, com a paleta, fou incorporat a un «Batallón de Trabajadores» a Vitòria. Reconegué haver ascendit a sergent «por antigüedad entre milicianos por cubrimiento de bajas» i ser membre de les JSUC.

El 16 d'octubre de 1940, l'auditor de guerra de Girona considerava que «las actividades realizadas por el encartado han sido ya suficientemente sancionadas mediante el periodo que ha permanecido en prisión preventiva», per la qual cosa sol·licitava sobreseure la causa instruïda. El 25 d'octubre de 1940, el governador militar de Girona en decretava la llibertat definitiva.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 017693. T3-59.

DALMAU DOMENIC, ENRIC

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 424 18/9/19 14:12

DANIEL SERRA, JOSEP

Edat: 52 anys. «Adornista». Nascut a Barcelona. Casat. Vivia al carrer Barcelona de Mataró. Afiliat a Esquerra Republicana.

Inici de les actuacions: 3 de juny de 1939. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de juny de 1939, Lluís Cabanyes Barba, comerciant, feu avinent a les autoritats militars que la nit del 19 al 20 de juliol de 1936 —mentre ell i un germà marista sortiren per la població «al objeto de vigilar a los marxistas en la quema de los conventos, y en su caso procurar la salvaguarda de monjas y religiosos»—, en passar per la plaça de Santa Anna, foren denunciats com a feixistes als carrabiners per Daniel i un acompanyant. Foren escorcollats i, en no trobar-los armes, foren alliberats. Aleshores Daniel i d'altres increparen les forces d'ordre públic per tal que portessin Cabanyes i el marista a l'Ajuntament, a presència del comitè. Així ho feren i un cop allí foren interrogats per un tinent de carrabiners. Cabanyes exposà que tenia una germana al convent de les carmelites que en aquells moments estava cremant i que aquesta era la raó per la qual eren al carrer. Després de la declaració foren posats en llibertat.

El 14 de juliol de 1939, Josep Daniel fou detingut per membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró i empresonat de forma preventiva.

El 22 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver estat membre de cap organització sindical ni política abans de la proclamació de la República. Però després, un regidor municipal li prometé que si es feia membre del «Partido Republicano Federal [...] le daría los trabajos como adornista del Ayuntamiento». Negà absolutament haver denunciat ningú, ja que el dia indicat havia estat treballant en l'envelat del carrer de Sant Bonaventura. Acompanyà a la declaració testimonis signats dels veïns d'aquest carrer i un pressupost dels treballs duts a terme.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 26 de setembre de 1939, indicava que Daniel era membre d'Esquerra Republicana, «de la cual era un fanático» i que havia fet propaganda «en favor de las izquierdas y en la actualidad se le puede considerar "rojo" y por lo tanto contrario al régimen».

El 30 de novembre de 1939 declarà davant la mateixa instància i lloc Francesc Arnau Gomà, tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Mataró i perruquer de professió. Digué que havia estat detingut «por una patrulla de más de veinte milicianos que le hicieron dar una vuelta por la ciudad» i que, en trobar-se al carrer Barcelona amb Josep Daniel, aquest li digué que «ya era hora que te hubieran detenido acompañando a la frase una espresión grosera y sumamente injuriosa para el declarante».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, emetia un informe el 6 d'octubre de 1939 en el qual indicava que l'encausat «se encuadró en el Frente Popular no conociéndosele actuación destacada y sí solo su adhesión a los rojos».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 425 18/9/19 14:12

El 22 d'octubre de 1939 declarà davant el jutge d'instrucció de Mataró Jaume Recoder Esquerra, comerciant. Explicà que durant les eleccions del mes de febrer de 1936 Josep Daniel era interventor «del frente popular» en el col·legi electoral on Recoder havia de votar. I allí Daniel «se distinguió por la agresividad verbal y descortesía y mofa con que trataba a los electores que consideraba hostiles a las izquierdas». Conclogué la declaració afirmant que «el tal Daniel Serra [era] integralmente rojo».

El 19 de desembre de 1939 declararen davant les autoritats militars a Mataró el fotògraf Josep Rosset Masafret i Victòria Rovira Bassols, «comercio». Ambdós vincularen Daniel amb Esquerra Republicana i el consideraren identificat amb «los rojos». Tanmateix, negaren conèixer-li cap activitat delictiva.

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012162. T11-450.

DELARBRE DUGONS, ESTEVE

Edat: 46 anys. Comerciant. Nascut a França. Casat. Vivia a Mataró, a la Rambla. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 22 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de febrer de 1939 va ser detingut per la Guàrdia Civil a Mataró. Va reconèixer estar afiliat a la CNT des del mes de setembre de 1936 i que havia exercit les funcions de secretari del Sindicat de Transports. Explicà que el camió de la seva propietat sols havia fet un servei en anar a Malgrat «a buscar ropas para los milicianos» i que hi havia pintat les inicials M. H. P. Reconegué haver facilitat «una palanqueta para abrir la capilla de San Sebastián» i tenir una pistola del calibre 23 que lliurà al policia Antoni Gironès. El mateix dia va ser interrogat Rafael Soler Moreu. Explicà que havia vist Delarbre «al frente de un grupo con una palanqueta de su propiedad forzar la puerta de la capilla de San Sebastián cosa que consiguieron y entró la turba saqueando y profanando todo lo allí existente». També digué haver-lo vist dirigint la maniobra «de amarrar una soga a la imagen de gran tamaño de san José de Calasanz colocada en la esquina del Colegio de los Padres Escolapios echándola a tierra». També el dia 22 de febrer del mateix any fou interrogat per la Guàrdia Civil Amadeu Tria Vives, comerciant. Relatà que l'any 1937 havia arrendat l'espai de la capella de Sant Sebastià al delegat Rossetti per instal·lar-hi «un quiosco para periódicos y libros y revistas marxistas cuyo local lo consideraba muy apropiado para la venta de dichos artículos».

L'informe de l'alcaldia, signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 16 de març de 1939 feia avinent que Esteve Delarbre havia actuat activament en

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 426 18/9/19 14:12

favor de les esquerres fent «intensa propaganda en favor del funesto Frente Popular». També fou dels primers que s'inscrigueren «a la lista de donativos para las milicias. En la destrucción de Iglesias, imágenes y objetos Sagrados tomó parte activa, fue a casa a buscar herramientas para poder abrir la puerta de algunas Iglesias; pistola en mano también actuó en varios actos».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Catalunya, que condemnà Esteve Delarbre a quinze anys de presó.

El 21 d'abril de 1944, la pena fou commutada per la de dotze anys de reclusió menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002918. T11-0002.

DELÒS VILA, VICENÇ

El dia 10 d'octubre de 1940, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques decidí iniciar un expedient sobre l'actuació de Vicenç Delòs.

El dia 6 de novembre de 1940, Josep Juvany, coadjutor de l'església del Sant Esperit de Terrassa, certificava que al començament de l'any 1937 era a Montpeller fent gestions «para sacar de la zona roja a su esposa y familia». L'assenyalava també com a «siempre afecto […] al Movimiento salvador».

Un document emès per «I. G. Farbenindustrie Aktiengesellschaft», de Frankfurt, acreditava que Vicenç Delòs havia estat a l'esmentada empresa «para estudiar los problemas de tintura y blanqueo que le interesan particularmente». El 29 d'octubre de 1940, l'empresa Unicolor, SA, amb seu a Barcelona, confirmava l'estada a Alemanya de Delòs entre els mesos d'abril i juliol de 1937. Afegia que després dels contactes amb l'empresa alemanya havia viatjat a Gènova, des d'on s'havia embarcat cap a Palma «para incorporarse a la España Nacional».

El dia 7 d'agost de 1941, Enric Mir Deulofeu, «Camarada militante de FET y de las JONS, fundador y director de la Oficina Pro-Ayuda a refugiados españoles en Marsella», certificà que Delòs s'havia presentat a la seva oficina de Marsella, on feu un donatiu «para el sostenimiento de dicha Oficina y claras manifestaciones de adhesión al régimen». A l'expedient hi consta un certificat d'haver fet un donatiu, a Marsella, de 500 pessetes el 14 de desembre de 1936. Afegí que, durant uns mesos feu gestions per tal «de rescatar a su familia del yugo rojo». Posteriorment li sol·licità autorització per a desplaçar-se a Alemanya per tal de «perfeccionar sus conocimientos en la técnica de la tintorería que es la industria que posee».

El dia 30 de setembre de 1941, el tribunal dictà sentència. Considerà que «aún permaneciendo más de dos meses en el extranjero, no se le puede considerar como un oportunista, dada la época en que regresó a la España Nacional, máxime teniendo en cuenta los antecedentes políticos, sociales, morales y religiosos del inculpado». Així, la decisió del tribunal fou absolutòria.

TRRP. 1940/4730. TRP4-103.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 427 18/9/19 14:12

DÍAZ MORÉ, GABRIEL

Edat: 23 anys. Empleat de banca. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a la ronda d'Alfons XII de Mataró. Afiliat al Partit Socialista.

Entrà en presó preventiva l'1 de setembre de 1939 i sortí en llibertat provisional el 25 de novembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'1 de setembre de 1939 fou detingut per la «Brigada Social de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona». Segons l'informe que se n'elaborà, Gabriel Díaz havia destacat «por sus ideas izquierdistas» i havia estat membre del Partit Socialista i del Socors Roig Internacional. Actuant a les ordres d'aquests organismes, segons l'esmentat informe policial, havia actuat «para recoger a domicilio "donativos" forzosos, de los vecinos de Mataró, amenazando con una pistola a los que se negaban a dar alguna cantidad para el fin indicado». També se l'acusà d'haver estat nomenat, pel Centre Autonòmic de Dependents de Comerç, ajudant del líder socialista Joan Compte Casas, membre del Comitè de Salut Pública, cap del «Control de los Bancos locales de Mataró y Presidente de la Caja de Ahorros». En l'interrogatori a què se'l sotmeté, reconegué totes les acusacions menys la d'haver recaptat diners a punta de pistola.

El dia 30 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que, amb anterioritat al sollevament militar, no havia format part de cap partit polític, sinó que havia estat membre del Centre Autonòmic de Dependents de Comerç. L'any 1937 s'havia afiliat al Partit Socialista i pel fet de ser membre de la Federació de Banca s'hagué d'associar a la UGT. Negà qualsevol participació en actes vandàlics, patrulles, escorcolls o guàrdies i reconegué haver participat únicament dues vegades en les recaptes del Socors Roig Internacional, però en qualitat d'acompanyant de l'individu que les organitzava per tal d'«anotar los nombres de los donantes» i això ho feu «en su calidad de escribiente de banca».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 7 de novembre de 1939, indicava que Gabriel Díaz havia estat articulista del diari *Llibertat*, secretari de Relacions del Socors Roig Internacional, que havia format part del control de la Banca Arnús i de la Caixa d'Estalvis i que «iba siempre armado con pistola».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 13 de novembre de 1939 afegia als elements anteriorment citats que l'encausat havia participat activament en les eleccions del mes de febrer de 1936 i que, com a element de la Federació de Banca i Borsa, era dels qui havien autoritzat «la extracción de capitales de las c/c».

Josep Jané, empleat de banca, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 23 de novembre de 1939. Explicà que tots els empleats de banca s'havien adherit a aquesta branca de la sindical UGT. Afirmà que en un moment determinat els responsables del Socors Roig Internacional en sol·licitaren la participació.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 428 18/9/19 14:12

El mateix dia i davant la mateixa autoritat militar, declarà Josep Castellà Coderch, empleat de banca. A més dels altres elements que ja s'han indicat, explicà que Díaz «iba por las casas de payés a recoger las verduras como tubérculos y otras que se cogían para el socorro rojo internacional». Digué que ignorava si exigia «cantidades pistola en mano». També narrà que, quan s'estengué el rumor d'un desembarcament franquista a Roses, Gabriel Díaz exigí a tots els membres del sindicat de banca que «se concentraran en la Casa del Pueblo por si era necesario trasladarse urgentemente a Rosas». Afegí que Díaz treballava a la sucursal de Mataró de la Banca Arnús.

El 4 de desembre de 1939, l'esmentada banca elaborà un document segons el qual Gabriel Díaz havia estat «Delegado del Comité de Control» i comissari de banca de Mataró i comarca. Per aquesta causa, i per no haver-se presentat al seu lloc de treball a l'entrada de les tropes nacionals a Mataró, se li instruí un expedient de depuració que conclogué amb la «separación del servicio».

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 7194. T11-489.

DOMÈNECH MARTÍ, LLUÍS

Edat: 53 anys. Ajustador mecànic. Nascut a Falset. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Moreto. Afiliat a la CNT

Inici de les actuacions: 15 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 d'agost de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal remetia un ofici a les autoritats militars de Mataró informant que aquell mateix dia s'havia detingut Lluís Domènech, que havia originat un incident en el mercat i havia agredit algun guàrdia.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 2 d'octubre de 1939, indicava que Domènech era «un elemento de convicciones netamente sindicalistas» afegint que semblava «algo perturbado en sus facultades mentales». Se l'acusà d'haver insultat «de palabra y obra» un guàrdia municipal i de proferir «palabras injuriosas contra la Causa Nacional».

El 23 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró un dels guàrdies municipals que practicaren la detenció. Explicà que estant de servei observà que, al mercat, Domènech venia «hierba a tres reales el manojo, que entonces y cumpliendo por orden de sus superiores se acercó en buenas formas al referido y le expuso que no podía vender sino a quince céntimos porque era lo ordenado por el ayuntamiento». Segons aquest testimoni, Domènech «se puso como un energúmeno a vocear y a llamarle cabrón diciendo que trataban de matarlo de hambre […] y

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 429 18/9/19 14:12

el individuo se tiró al suelo rabiando y pataleando». Posteriorment continuaren les mostres de violència fins que l'encausat fou tancat a la presó.

El 10 d'octubre de 1939 testificà davant el jutge militar d'instrucció Pere Vilardell Rivera, mecànic. Digué que Domènech era un «individuo anormal que fácilmente se exaltaba al ser reprendido por no hacer bien el trabajo». També indicà que havia estat reclòs en un centre del qual s'havia escapat. No li coneixia participació «en los hechos revolucionarios».

El 23 de gener de 1940, els metges mataronins Trinitat Cruzate i Lluís Marimon certificaven que «habían reconocido distintas veces al detenido Luis Domenech Martí y de su examen deducen que no tiene perturbadas sus facultades mentales y por lo tanto no creen se trate de un irresponsable, si bien se trata de un sujeto de carácter irrascible y violento».

Un certificat del centre psiquiàtric de Sant Boi de Llobregat del 8 de febrer de 1943 acreditava que Domènech hi havia estat ingressat entre 1924 i 1927 i que hi havia tornat l'any 1940. El document acreditava que patia «psicosis epiléptica, con crisis de gran mal comicial, que medicándose el enfermo son bastante espaciadas; frecuentes distimias en las que demuestra una fuerte agresividad».

La causa fou vista en consell de guerra que se celebrà a l'Ajuntament de Mataró el 22 de febrer de 1940. El fiscal indicà que Domènech havia comès un delicte d'«excitación a la rebelión» i sol·licità la pena de sis anys i un dia de presó major. El tribunal, que presidia el tinent coronel Felipe Azcona, absolgué l'encausat.

El 26 de maig de 1943, el capità general de la 4a Regió militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013281. T11-190.

DOMÈNECH VILAGRAN, EDUARD

Edat: 24 anys. Dibuixant i decorador. Nascut a Mataró. Solter.

Inici de les actuacions: 10 d'abril de 1939. Jutjat militar de Mataró.

El dia 10 d'abril de 1939, Josep M. Cabré, «agente funerario», denuncià davant la Guàrdia Civil de Mataró que, havent estat detingut, juntament amb altres mataronins, el mes d'agost de 1938 per agents del SIM (Servicio de Información Militar) i conduït a la Casa Busutil ubicada a la Via Laietana de Barcelona, havia pogut observar la presència de l'acusat que, juntament amb Maria Dolors Casabella, «presenciaban en tono burlesco toda clase de vejaciones y malos tratos de que eran objeto». Això feu pensar al denunciant que ambdós «actuaban como confidentes de la policía».

Josep Diamant Llovet, comerciant, declarà haver estat detingut també el mes d'agost de 1938 i haver vist durant l'estada a la Casa Busutil Eduard Domènech «con unos Agentes […] echado sobre un diván». També manifestà que trobant-se ell i altres detinguts mataronins al Palau de Justícia, Domènech «se arrodilló ante

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 430 18/9/19 14:12

varios de ellos para pedirles perdón por manifestar los había comprometido», gest que els processats interpretaren com una evidència d'haver estat el responsable de la delació.

Rafael Soler Moreu, comerciant, manifestà saber que Domènech havia estat detingut «por los elementos rojos» i posteriorment alliberat. Després d'aquests fets, es presentà al domicili de Soler «con la pretensión de que se afiliara a una organización de Falange que decía él ser el organizador». Soler se'n malfià i, pocs dies després, fou detingut i casa seva saquejada. Durant la detenció li fou mostrada una xarxa dretana organitzada a Mataró, cosa que Soler considerà —en el moment de la declaració, l'any 1939— «absolutamente falsa», però que l'any 1938 serví al jutge per a processar-lo. En el decurs d'aquest procés, Soler i Domènech es trobaren i aquest li manifestà que la proposta que li havia fet d'entrar a la seva organització l'havia fet a instància del cap de la policia municipal Jaume Lluís i del comissari «Aparicio de la Cruz, los cuales le habían prometido salvar la vida si actuaba como confidente y gancho ya que tenía pena de muerte por su actuación anterior de Falange y Socorro blanco».

El mateix dia fou interrogat Eduard Domènech, que declarà que el mes de novembre de 1936 havia estat nomenat «organizador de la Falange Española y Jefe de Enlace de Mataró a Barcelona». El mes de maig de 1937 fou detingut pel cap de la policia municipal Jaume Lluís i estigué empresonat durant uns set dies. Posteriorment, el juliol de 1938, fou convocat a l'Ajuntament per Lluís mateix i per un membre de la Brigada d'Investigació Criminal de Barcelona anomenat Aparicio (Nemesio Aparicio de la Cruz). L'interrogaren i «le maltrataron de obra y de palabra» i a la fi delatà Rafael Soler i Dolors Casabella. Després de diversos interrogatoris estigué a la presó de Sant Elies uns sis mesos, fins al 22 de gener de 1939, quan els presos foren evacuats primer a Centelles, després a Viladrau i a Oix, enmig de moltes penalitats, fins que pogué escapar-se i lliurar-se a les tropes franquistes.

El 12 d'abril de 1940, a Arenys de Mar, el capità honorífic Manuel Ferrer, en funcions de jutge militar i responsable del procés previ incoat a Domènech, feu un «auto resumen» de l'actuació d'aquest en els termes següents: «Elemento de derechas de siempre, estuvo detenido por los rojos dos veces y sometido a malos tratos prestándose a delatar a personas de significación derechista atribuyéndoles imaginarios complots y sirviendo de instrumento a la policia roja que, a base de él, realizó un gran servicio. Sujeto desequilibrado e impresionable».

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 7 de juny de 1940 i fou presidit pel comandant Antonio Villar Álvarez. El fiscal sol·licità la pena de dotze anys i un dia de presó. La sentència el considerà culpable d'un delicte d'auxili «a la rebelión», però li aplicà com a circumstància «eximente incompleta» l'haver actuat «impulsado por el miedo de un mal igual o mayor». A la fi fou condemnat a la pena de sis mesos i un dia de presó correccional.

Se li incoà un expedient per part del Tribunal de Responsabilitats Polítiques que fou sobresegut en base al fet que, en una reforma de la llei que regia aquests tribu-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 431 18/9/19 14:12

nals feta el 19 de febrer de 1942, es determinà que «no estan sujetos a esta responsabilidad los que por la Autoridad Militar hayan sido condenados a una pena inferior a seis años y un día».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010405.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques. 1210. TRP5-8.

DURAN ROCA, GASPAR

Edat: 43 anys. Comerciant. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al Carrer d'En Pujol de Mataró. Afiliat a Acció Catalana Republicana.

Inici de les actuacions: 6 de març de 1939. Jutjat militar de Mataró.

El 6 de març de 1939, el «corneta» de la Guàrdia Civil a Mataró, Manuel Sanz García, auxiliat per «los agentes de Falange» Fernando Quincoces, Pedro Carmena i Valerio Rodríguez, detingué Gaspar Duran. En l'interrogatori declarà que abans del sollevament militar estava afiliat a Acció Catalana Republicana, de la qual fou secretari des del 1934 fins al 1936. Va dimitir aquest any «por disconformidad con el Movimiento Rebolucionario» i, a partir d'aquestes dates, no havia format part de cap comitè ni sindicat. Afirmà que sempre havia estat «en contacto con elementos de derechas». El mateix dia fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 22 de març de 1939 indicava que Gaspar Duran havia estat afiliat a Acció Catalana «siendo una de las figuras de más relieve de esta localidad». Amb referència als Fets d'Octubre de 1934, indicava que la seva actuació va ser «muy limitada». En canvi, en les eleccions del mes de febrer de 1936, havia fet una «intensa propaganda» a favor del Front Popular. Més endavant, l'informe concretava que en iniciar-se el conflicte bèl·lic «se situó en un plan de neutralidad desconociéndose su actuación durante todo el período rojo».

Francesc Cabot Puig comparegué davant del tribunal militar el 24 de març de 1939. Declarà que abans de l'esclat de la guerra aparegué en el periòdic *Proa* un article de Gaspar Duran en el qual denunciava que ell havia tingut amagat a casa seva el general Martínez Anido. Després del 18 de juliol de 1936, «los dirigentes rojos» oferiren detenir i empresonar Cabot, «de cuya prisión pudo salir a los veintidós días después de pagar veinte mil pesetas que le exigieron». Una vegada en llibertat, s'assabentà que es volia celebrar un míting en el qual es pretenia protestar pel fet que hagués pogut sortir de la presó i se n'exigiria la mort. Davant d'aquests fets, cridà al seu domicili Gaspar Duran i aquest —tot i estar enemistats— s'avingué a rectificar. Segons Cabot, dies després, els membres del comitè local de Mataró els cridaren a tots dos i exigiren al primer «que debía aclarar la conducta del declarante ya que al parecer no era merecedor de ser encarcelado». Se li demanà que publiqués la rectificació, pagada per ell mateix, no en un periòdic local, «sino en el de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 432 18/9/19 14:12

mayor circulación», *Solidaridad Obrera.* Cabot conclogué la seva declaració afirmant que quan entrà al local de la FAI observà que «en aquella organización el encartado no gozaba de más representación que el que depone».

A l'expedient judicial s'hi troba un retall del periòdic *Solidaridad Obrera* del mes de setembre de 1936 en el qual es recull una notícia que porta per títol «Velando por el espíritu de la justicia revolucionaria», signada pel comitè de la Federación Local de Sindicatos Únicos de Mataró en la qual es reprodueix la rectificació de Gaspar Duran sobre el que havia publicat a la revista *Proa.* La notícia finalitzava amb l'observació següent: «Por consiguiente este Comité recomienda a todos los trabajadores confederados y a todos los ciudadanos en general de Mataró para que tomen buena nota de esta pública reivindicación del ciudadano Francisco Cabot y Puig, procurando atenuar los perjuicios y molestias que la ofuscación de los primeros momentos haya podido causarle.»

El 29 de març de 1939 testificà davant les instàncies de la justícia militar a Mataró Josep M. Cabré Freixes, «funerario». Digué conèixer Gaspar Duran com a membre destacat i influent en el partit d'Acció Catalana. Explicà que era col·laborador d'un periòdic en el qual apareixien articles «contra algunos militares de esta Plaza y Autoridades locales». Segons Cabré, en els Fets d'Octubre de 1934, fue «uno de los que en el Ayuntamiento proclamó el Estado Catalán, si bien muy pocas horas duró esto gracias a la intervención que en aquel entonces tuvieron los militares». Tanmateix, segons l'esmentat testimoni, després del triomf del Front Popular, Duran «cambió su antigua manera de ser y permaneció en completa inactividad no teniendo en Acción Catalana la representación e influencia que anteriormente tenía». Conclogué la declaració afirmant que Duran tingué «escasa amistad con los dirigentes marxistas y no estaría en contacto con los mismos y menos celebrar reuniones».

El «Jefe de Información» de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, signà un extens informe el 24 de març de 1939 en el qual referia que, en la proclamació de la República, Duran havia evitat que «los elementos perturbadores de la localidad no atropellaran a los que componían el Somatén, privando con su actitud que se produjeran desmanes», ja que fou ell qui els recollí les armes dels seus domicilis. També en les mateixes dates, «temiendo que las fuerzas destacadas en el cuartel de Artillería de esta Ciudad pudieran ser un obstáculo para el advenimiento de la República», anà amb un camió a retirar les armes de la caserna i les dipositá a l'Ajuntament.

El 29 de març de 1939 declarà en la seu judicial militar Rafael Soler Moreu. Digué de Gaspar Duran que sabia que des dels anys 1919 o 1920 havia manifestat les seves idees separatistes i que durant la dictadura de Primo de Rivera havia estat detingut i multat per haver tingut reunions clandestines «y haber propagado frases ofensivas contra el gobierno de aquel entonces». Segons Soler, quan es proclamà la República, ho manifestà «con gran entusiasmo y algazara». En els Fets d'Octubre de 1934, «hizo causa común con los revolucionarios saliendo con el fusil a la calle»,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 433 18/9/19 14:12

però en veure «la marcha» que prenien els esdeveniments fou un dels primers d'abandonar les armes i anar-se'n cap a casa i, des d'aquells moments, tot i pertànyer al mateix partit, deixà de ser «la persona influyente y destacada que con anterioridad era». Soler atribuí a aquest canvi d'actitud el poc entusiasme que, en les eleccions que portaren al poder el Front Popular, manifestà Duran i, també, el que un company de presó anomenat Llussà li confessà: que Duran li havia salvat la vida quan els membres del comitè d'Argentona el volien assassinar. Soler finalitzà la seva deposició afirmant que li constava que a casa de Duran hi havia estat amagat un membre de la comunitat escolàpia.

El 30 de març de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal signà un document en el qual afirmava que Duran era dirigent d'Acció Catalana i que escrivia articles a la premsa local «haciendo gran propaganda en favor de los partidos de las izquierdas». Però segons ell, a partir del 19 de juliol de 1939, va demostrar «ser contrario al Moviminento marxista, por lo cual procuró hacer el bien a muchas personas perseguidas y perjudicadas. Entre estos hechos está el caso mío, que cuando tuvo conocimiento de que se hallaba reunido el Comité de la F.A.I. para acordar los militares que había que fusilar, fue con su coche en busca de mi mujer y los seis hijos, todos pequeños, puesto que el mayor tenía diez años, para evitar que me fusilaran, pidiendo clemencia ante el cuadro de la familia por el estado en que esta quedaría si se llevaban a cabo los propósitos de ejecución, y aunque el que suscribe no le considera adicto a nuestra Gloriosa Causa Nacional, es de reconocer notoriamente que muchas personas fueron muy favorecidas por dicho procesado».

El 31 de març de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Gaspar Duran. Reconegué haver escrit a la revista *Mediterrània* durant la dictadura de Primo de Rivera, però negà haver insultat els militars, atès que en aquell moment els articles passaven per la censura. Reconegué haver estat secretari d'Acció Catalana Republicana, però que fou nomenat més que pel seu entusiasme pels seus «conocimientos en asuntos de oficina». Sobre la proclamació de la República, afirmà que «el advenimiento de la República fue proclamado en el Ayuntamiento de esta Plaza por los militares destacados en aquel entonces en el Regimiento de Artillería» i negà haver anat a buscar les armes de la caserna. En canvi, afirmà que en saber que aquestes armes eren a l'Ajuntament s'hi desplaçà «y allí en compañia del Alcalde sacaron los cerrojos de las mencionadas armas para que nada pudiesen hacer los obreros en caso de ir a la violencia». També negà haver estat l'autor de la notícia sobre l'estada de Martínez Anido a la casa de Francesc Cabot. Segons Duran, quan esclatà el sollevament militar, es donà de baixa de la secretaria d'Acció Catalana «por que vio que las cosas marchaban en sentido muy contrario a lo que él en bien de todos deseaba».

El mateix dia testificà davant la mateixa instància militar Lluís Freixes Turon, rector de les Escoles Pies de Mataró. Explicà que coneixia els seus antecedents polítics i la seva participació en mítings electorals, però afirmà que arran de la victòria

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 434 18/9/19 14:12

del Front Popular «se retiró por completo de toda actividad política dándose de baja del cargo que ostentaba». A continuació, Freixes explicà que després del 18 de juliol de 1939 estigué dos mesos empresonat i, que en ser alliberat, «encontró buena acogida y generosa protección en casa de Gaspar Duran donde pudo liberarse de la persecución roja de que era objeto». Estigué a l'esmentada casa vuit mesos i pogué observar que Duran era «ajeno en absoluto a toda actividad rojo-marxista». Freixes indicà que quan escoltaven la ràdio Duran tenia sempre interès a escoltar «las charlas del general Queipo de Llano comentándolas favorablemente». Conclogué el seu testimoni afirmant que Duran l'havia deslliurat de la mort a ell, al rector d'Òrrius i a un «tal Spá vecino de Mataró».

El mateix dia i al mateix lloc testificà Casimir Labori Arquer, procurador dels tribunals. Explicà que havia estat caporal del sometent local i que, quan les autoritats ordenaren després del 18 de juliol de 1936 que els sometenistes lliuressin les armes, la intervenció de Duran evità que la situació —potencialment explosiva— es resolgués sense incidències. Explicà Labori que, en el judici dels militars revoltats de la caserna mataronina, Duran actuà com a testimoni de descàrrec, tot i l'enemistat personal que tenia amb un d'ells. Labori contà que —estant a la presó— Lluís Llussà, d'Argentona, li exposà que en el moment de ser detingut tingué el convenciment que seria assassinat «en la vulgar forma que llamaban del paseo», però la casualitat feu que es trobessin amb Duran i aquest ho impedí. Finalment, Labori afirmà que Duran havia orientat la seva esposa, quan estava pres, per tal d'aconseguir la seva llibertat.

El 2 d'abril de 1939, el jutge instructor de Mataró considerà que els fets imputats «se reputan comprendidos en las disposiciones correspondientes al Bando Declaratorio de Estado de Guerra» per la qual cosa considerà que havia de ser processat i jutjat en consell de guerra.

I així fou el 8 de maig següent a Barcelona. El consell de guerra el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 003354. T11-502.

DUXANS GRI, ANTONI

Edat: 39 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a Mataró, a la ronda d'Alfons XII. Afiliat a la UGT i al Partit Socialista.

Inici de les actuacions: 11 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'11 de febrer de 1939 va ser detingut per la policia municipal de Mataró i ingressat en un camp de concentració. Va ser alliberat l'11 de maig del mateix any i el mateix mes tornà a ser detingut per la policia municipal i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró del 31 de juliol de 1939 indicava que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 435 18/9/19 14:12

abans de l'any 1934 era regidor de l'Ajuntament de Mataró «como independiente a todos los partidos políticos que en aquellos tiempos integraban dicho Ayuntamiento». Abans del 18 de juliol de 1936 també formava part del govern local, però, segons aquest informe, va ser destituït en fer-se càrrec del control de la ciutat el Comité de Salud Pública. Segons les autoritats locals de 1939, Duxans s'havia afiliat a la UGT i al Partit Socialista durant el conflicte civil i havia tornat a ser regidor municipal des del mes de gener de 1938 fins a la fi del mateix any, que va dimitir. Havia tingut responsabilitats en el control de l'empresa Manufacturas A. Gassol SA i havia estat vocal del Socors Roig Internacional un període de tres mesos.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 10 d'agost de 1939 el feia membre del «partido Comunista» i indicava que havia estat detingut arran dels Fets d'Octubre de 1934. També el feia secretari de propaganda del PSUC i president del Socors Roig Internacional a Mataró.

El 26 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que després dels fets del juliol de 1936 l'alcalde de Mataró, Salvador Cruxent, li comunicà que «no podía admitir en aquellas circunstancias a un Concejal independiente sin filiación política alguna como lo era el indagado, dejando por tanto desde aquel día el indagado de formar parte del Ayuntamiento». Admeté que havia tornat a ser regidor durant l'any 1938 pel Partit Socialista. Negà haver format part del Partit Comunista. Reconegué haver estat vocal del Socors Roig Internacional.

L'expedient inclou una còpia d'una acta d'una reunió de la «Comisió Pro Setmana Exèrcit Popular Regular» feta a Mataró. Hi participaren representants de la UGT, la CNT, les Joventuts Socialistes Unides, el Partit Socialista Unificat Femení —representat per Carme Ribas i A. Annastuey—, el Partit Socialista Unificat i el Socors Roig Internacional, representat per Antoni Duxans.

La causa fou vista en consell de guerra a Barcelona el 9 de setembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 1, que el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002551. T11-143.

ENCABO CANO, CARMELO

Edat: 25 anys. Caporal voluntari destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Hontoba, Guadalajara. Solter. Vivia a la caserna de Mataró.

Inici de les actuacions: 11 de febrer de 1939. Jutjat militar de Mataró.

L'11 de febrer de 1939 entrà a la presó de forma preventiva. Fou posat en llibertat provisional l'11 de març de 1940.

El 13 de març de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció d'Arenys de Mar. Explicà que havia entrat com a voluntari a l'exèrcit l'any 1933 i que el juliol de 1936 sortí al carrer «al proclamarse el Estado de Guerra» sota el comandament del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 436 18/9/19 14:12

tinent Raimundo Romero Fernández i que estigué «al cuidado de una pieza emplazada en la carretera de Francia». Després de rendir-se estigué detingut a la caserna fins al 24 de juliol. Dos dies després anava amb el capità Medrano cap al front d'Aragó, on estigué dos anys i hi assolí la graduació de tinent. Amb la retirada de l'exèrcit republicà entrà a França i retornà a Espanya per «Andaya [sic]» el 9 de febrer de 1939. D'allí va ser ingressat al camp de concentració de Puerto Pesquero, Huelva, des d'on va ser traslladat a Mataró i, en no tenir mitjans de vida, va retornar a la seva població natal, on va ser detingut per la Guàrdia Civil i se'l va recloure a la presó militar de Guadalajara, d'on va eixir el 4 de març de 1939.

El 14 de març de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró redactà un informe segons el qual Carmelo Encabo havia estat caporal a la caserna de Mataró i que, en el sollevament militar, «secundó con los Jefes del Regimiento la defensa de la Causa Nacional saliendo a la calle con su Batería y al ser ocupado el Cuartel por los rojos fue detenido». Segons aquest informe, més endavant fou obligat a participar en la columna Medrano i anà al front, on va assolir la graduació de tinent.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 28 de març indicava, per contra, que Encabo hauria anat al front de forma voluntària amb la columna Malatesta.

El 7 de juny de 1940, el consell de guerra que es reuní a Mataró per jutjar aquesta causa acordà que Carmelo Encabo «no había incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial», per la qual cosa proposà a l'auditor de guerra que fos posat a disposició d'un batalló de treballadors.

El dia 6 de setembre de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030408. T11-268.

ENCABO PARDO, DIONISIO

Edat: 32 anys. Sergent del 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Hontoba, Guadalajara. Casat. Vivia a Mataró, al carrer «Jorge Juan».

Inici de les actuacions: 11 de febrer de 1939. Jutjat militar núm. 2, Burgos.

L'11 de febrer de 1939 es lliurà a les autoritats franquistes i fou traslladat a Santander, on l'interrogà la «Comisión Clasificadora de prisioneros y presentados» el dia 17 del mateix mes. Explicà que abans del conflicte civil estava destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró i que tenia la graduació de sergent. El 19 de juliol de 1936 estigué al capdavant de les tropes que custodiaven l'Ajuntament, «pero como se rindió Barcelona el Coronel que mandaba la plaza dio órdenes que se retiraran al Cuartel». Quan hi arribà fou detingut i arrestat vuit dies per haver ocupat la «Casa del Pueblo». Fou alliberat per les gestions del capità Medrano, que li ordenà anar cap al front d'Osca el 27 de juliol, on estigué fins al 8 de setembre en què l'hagueren d'operar d'apendicitis. El mes de novembre del mateix any s'in-

corporà al front del Jarama, on se l'ascendí a tinent. Posteriorment estigué a Tarragona, a Andalusia i a la població de Figueres, on, després de fer un curs de capacitació, aconseguí la graduació de capità. En la retirada de l'exèrcit entrà a França i retornà a Espanya per Irun.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró el considerava «afecto al Glorioso Movimiento Nacional».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona, que presidia el tinent coronel Rafael Cerdeño, el 25 de novembre de 1939. El fiscal sol·licità una pena de tres anys i un dia i la defensa la pena inferior en grau. El tribunal, en considerar «que solo pueden ser penados los hechos precisamente definidos por la Ley como constitutivos de delito», l'absolgué.

El dia 12 de gener de 1944, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 015259. T11-368.

EROLES ESCOLAR, JOSEP

Edat: 37 anys. Comerciant. Nascut a Barcelona. Casat. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 10 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat Militar de Mataró.

El 3 de febrer de 1939, Domingo Olmedo i Manuel del Pino, «Agentes afectos a la Comisaría de Policia de la Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S.» de Sant Andreu de Llavaneres, el detingueren en virtut d'una denúncia feta a Sant Sebastià per Ricard Martí Martí. Literalment en deia: «Dicho individuo fue nombrado Secretario por los revolucionarios el primer día del movimiento y él fue quien dictó las normas pseudo-legales al rebaño borreguil revolucionario. Es el primer inductor de muertes, atracos, etc. etc. alabándose públicamente de su actuación separatista y miembro peligroso comunista por ser hombre inteligente».

Fou interrogat a Mataró el 8 de febrer de 1939 pel «Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte» sobre els fets esdevinguts a Mataró després del juliol de 1936. Declarà haver estat president del «Centro Republicano Federal» i haver-se presentat al diputat d'aquest partit, el mataroní Joaquim Bilbeny Bosch, que es feu càrrec de les responsabilitat polítiques del partit. El 4 d'agost de 1936, Eroles es feu càrrec de la secretaria de l'Ajuntament de Sant Andreu de Llavaneres. Responsabilitzà el cap d'ordre públic, Jaume Lluís, dels assassinats ocorreguts a Mataró. Afirmà tenir «una relación de muchas de las personas a quienes ha podido salvar del terror rojo».

El 14 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange, declarava que Eroles era militant i dirigent d'Esquerra Republicana de Catalunya. Confirmava el seu processament pels fets de 1934. Assenyalava que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 438 18/9/19 14:12

havia posat «el máximo esfuerzo a favor del Frente Popular i todas sus energías morales y materiales contra el Glorioso Movimiento» i també que havia format part del primer comitè que s'havia contituït a la ciutat, «habiendo ordenado desde el puesto que ocupaba detenciones y requisas contra personas de orden».

Rafael Soler Moreu testificà el 17 de febrer de 1939 indicant que quan Eroles era dirigent d'Esquerra «acordaron traer una partida de pistoleros de Barcelona para impedir la votación de las personas de orden». També el feu responsable dels fets de Sant Andreu de Llavaneres, atès que qui n'era alcalde «por su ignorancia era incitado por el inculpado».

El 20 de febrer de 1939, Joan Freixenet Casall, xòfer de Sant Andreu de Llavaneres que era empresonat a Mataró, declarà davant el jutge militar que Eroles, des del seu càrrec de secretari de l'Ajuntament de Sant Andreu de Llavaneres, era «el Jefe máximo del pueblo» i el feu responsable dels «saqueos, robos y requisas» que s'hi practicaren. Afirmà que multà moltes persones «de orden» i considerà que els imports se'ls devien repartir ell i l'alcalde, atès que «nunca pudieron enterarse del dinero que había en caja». Freixenet reconegué haver participat en la detenció del metge Martí Martí —el mateix que acusà Eroles des de Sant Sebastià— i que, posteriorment, Eroles ordenà traslladar el mobiliari del despatx de l'esmentat Martí a la secretaria de l'Ajuntament per poder-lo utilitzar.

El 23 de febrer de 1939 fou el mateix inculpat qui declarà davant el jutge militar a Mataró. Reconegué la seva vinculació amb Esquerra Republicana i que després de la retirada dels militars que pretenien declarar l'estat de guerra a Mataró, el juliol de 1936, «se inició un gran desorden en el Ayuntamiento» que culminà amb la constitució del Comitè Antifeixista i del Comitè de Defensa. Donà el nom dels seus components, però negà haver-ne format part. L'alcalde de Mataró, Cruxent, el proposà per a secretari de l'Ajuntament de Sant Andreu de Llavaneres, on ja hi havia un comitè format. Eroles afirmà que no tenia relació amb el comitè, però que quan «se enteraba que hacía alguna cosa mal le llamaba la atención diciéndoles que no se podía hacer». Negà haver participat en «requisas y saqueos» i haver imposat multes. Interrogat sobre els assassinats de Sant Andreu de Llavaneres, explicità que ell mateix havia gestionat un passaport que li havia sol·licitat l'antic secretari de l'Ajuntament d'aquella població per anar a Andorra, i que havia aconseguit que fos avalat pel comitè de Llavaneres i per l'Ajuntament de Mataró. Malgrat tot, l'antic secretari fou assassinat. També negà tenir cap relació amb el trasllat del mobiliari de Martí Martí, tot i admetre que encara era a l'Ajuntament de Llavaneres.

Un dia deprés d'aquesta declaració, el 24 de febrer de 1939, Josep Eroles elevà un document al tribunal en el qual feia una relació de totes les persones a qui havia afavorit amb les seves gestions. De Mataró, cità, entre d'altres, Josep Recoder Fàbregas, que havia estat amenaçat, i Montserrat Cuadrada, que havia estat processat per haver-li trobat armes. Segons Eroles, aconseguí convèncer el fiscal que l'havia processat que les armes eren inservibles i Montserrat marxà a l'estranger. D'un fill de l'esmentat Recoder Fàbregas, indicà que havia estat detingut en fugir cap a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 439 18/9/19 14:12

França i que aconseguí que, en lloc d'empresonar-lo a Montjuïc o que l'haguessin enviat «al frente en columnas de choque», fos destinat a un camp d'instrucció d'on s'evadí per incorporar-se a les tropes franquistes. D'Antoni Sanfeliu, propietari de Manufacturas Gassol, SA, explicava que evità que una patrulla de control li prengués l'automòbil. Valentí Rimblas, de Canyamars, estigué amagat a casa seva quan era buscat perquè el seu fill havia fugit. Intercedí també, davant de l'alcalde de Mataró, per tal que no comissessin la llibreria Abadal, a petició de la seva propietària —esposa de Màxim Gutiérrez de Carvajal—, quan aquest estava empresonat. El document inclou també les gestions fetes en favor de nombroses persones de Sant Andreu de Llavaneres.

Manifestà, en la seva defensa, que havia cessat com a responsable d'Esquerra Republicana el primer d'octubre de 1936 i que havia abandonat el partit el 30 d'octubre de l'any següent «por no estar conforme con la actuación de pasividad de los dirigentes del mismo». Concloïa el seu al·legat indicant: «Considero por lo tanto que los hechos mencionados y cuya comprobacion dejo al recto proceder de V.S. me favorecen en gran medida y deshacen de manera categórica todas la denuncias que contra mí se hayan formulado, las que considero más hijas de la impresión del primer momento pues no contenían lo que yo he hecho en favor del Movimiento Nacional». Finalment, sol·licitava que es demanés informació a Josep Recoder Fàbregas per tal d'avalar la seva actuació.

Adjuntada a aquest document hi ha una nota mecanografiada, anònima, en la qual es descriu molt sumàriament l'actuació d'Eroles i es justifica la presència de les al·legacions abans descrites. A continuació hi ha escrit: «Ello, biene a corroborar, su gran influencia ante Comités etc. OBSERVACIÓN.- Es hombre hail [sic], ducho, de los que se dice, saben tirar la piedra y esconder la mano. Su misma habilidad, le impuso cautela en sus intervenciones, operando tras de bastidores».

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona el dia 8 de març de 1939. Presidí el comandant Adolfo Fernández Navas. Fou condemnat a mort i executat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000696.

ESPEJO GUTIÉRREZ, JOSÉ

Edat: 40 anys. «Maestro guarnicionero» destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera amb seu a Mataró. Nascut a Còrdova. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró.

Inici de les actuacions: 28 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 28 de juny de 1939, José Espejo feu una declaració jurada en la qual relatà que l'any 1936 estava de permís des del dia 15 de juliol i que, en assabentar-se «del Movimiento», es presentà a l'oficial de guàrdia del quarter de Mataró i restà a les ordres dels seus superiors fins que el dia 20, un cop controlada la caserna pels car-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 440 18/9/19 14:12

rabiners, un capità d'aquest cos li ordenà que continués duent a terme les seves tasques. Seguí en aquestes condicions fins al mes de maig de 1937, quan se li ordenà anar al front d'Aragó desenvolupant les funcions de «maestro guarnicionero». En una data que no especificà va ser destinat a «Defensa de Costa» a la població de Palafrugell, des d'on anà cap a França el 9 de febrer de 1939.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 17 d'agost de 1939, indicava que Espejo havia anat al front d'Aragó, a Boltanya, a la «9ª batería de montaña careciendo de antecedentes de su actuación en el ejército rojo». Afegia que la seva conducta «en esta localidad es buena ignorándose ningún acto suyo punible».

Un informe de la «Jefatura Superior de Policía de Barcelona Comisaría de Mataró» del 10 d'octubre de 1939 indicava que Espejo «siempre simpatizó con la política de izquierdas, habiendo hecho manifestaciones en contra de nuestro Glorioso Movimiento».

El 20 de febrer de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró, seguint instruccions del «Juzgado Militar Especial de Suboficiales y C.A.S.E.», feu una recerca de testimonis sobre l'actuació de José Espejo.

El 15 de juny, el jutge militar d'instrucció d'Arenys de Mar elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent i deixà l'encausat en llibertat provisional.

El 22 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001032. T11-175.

ESPERALBA MIR, JOAN

Edat: 23 anys. Tècnic tèxtil. Nascut a Tarragona. Solter. Vivia al carrer de Fray Luis de León de Mataró. Afiliat a la UGT i a les Joventuts Socialistes Unificades.

Inici de les actuacions: 11 de gener de 1940. Jutjat militar de Mataró.

El 21 de setembre de 1939, Ignasi de L. Porcar Fiter, que vivia a Barcelona, adreçà un document a les autoritats militars en el qual denunciava que Joan Esperalba havia estat membre de l'«execrable Cuerpo de Guardia del 2° Batallón Disciplinario del Ejército del Este». Segons el denunciant, a la població de Foradada —potser Foradada del Toscar—, Joan Esperalba exercia les funcions de «Cabo-cuartel [...] de él recibí sus malos tratos y diversos arrestos quizás por el solo motivo de conocer mis simpatías por la Causa Nacional». Porcar considerava Esperalba còmplice de l'afusellament d'un soldat «y del disciplinario Jaime Peix —muchachos ambos— que perecieron por tener el número anterior y posterior de otro que se fugó y que permanecieron arrestados en dicha 2da. Compañía, bajo su custodia, hasta la hora en que fueron brutalmente asesinados».

En virtut de la denúncia anterior, l'11 de gener de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró interrogà Miquel Arnau Boba, comerciant, que havia estat en el mateix ba-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 441 18/9/19 14:12

talló disciplinari i que coneixia Esperalba. En digué que havia participat en el saqueig i destrucció de les «Destilerías Montsech, incluso probablemente formó parte del piquete que fusiló un tal Peix y a un preso de guerra de la Zona Nacional». Segons Arnau, Esperalba havia assolit el càrrec de comissari polític i publicava al «Diario *Mural*, escritos llenos de odio contra el Movimiento Nacional y sus hombres representativos. Con los presos siempre se portó lo más inhumanamente posible».

El mateix dia fou detingut i interrogat Joan Esperalba. Declarà que l'1 de setembre de 1937, el mateix dia que havia de ser cridada la seva lleva, es presentà com a voluntari i fou destinat a Montjuïc, on s'estava organitzant el «Batallón número dos Disciplinario». Segons Esperalba, aquest destí l'hi havien donat perquè havia sol·licitat un batalló de rereguarda al·legant «inutilidad física». Estigué amb aquesta unitat a Cardona i a Torralba d'Aragó. A principi de l'any 1938, «en un monte cuyo nombre ignora pareció muerto un disciplinario». Esperalba indicà que el responsable havia estat un antic sergent de carrabiners i donà els noms dels possibles autors de la resta d'assassinats de la seva unitat. Dues d'aquestes morts les relacionà amb un dels fets denunciats: «estos dos individuos les fusilaron por haberse fugado el que dormía en medio de los dos». Reconegué haver escrit articles a *Mural*, però indicà «que se los daba copiados el Comisario del Batallón». Pel que fa als maltractaments, explicà que «consistían en ponerles de plantón durante algunos minutos, y quizás alguna imaginaria, pero que les trataba siempre muy humanamente sin que maltratara a nadie».

El 5 de març de 1940 declarà davant el jutge militar de Granollers Manuel Marimon Tarafa, pèrit mercantil. Declarà conèixer Joan Esperalba «distinguiéndose dicho inculpado por el maltrato que daba a los soldados disciplinarios, obligándoles a estar firmes cuando los veía rendidos por el trabajo, así como haciéndoles levantar antes de la hora señalada».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Maria Mestres Simon, assenyalava en el seu escrit del 6 de març de 1940 que Esperalba havia assolit les responsabilitats de caporal, sergent i comissari polític en el batalló disciplinari de l'Exèrcit de l'Est. Afegí que «trataba de forma despiadada a los presos a los que imponía severos castigos, muchas veces por iniciativa particular».

El 20 de març de 1940, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Modificà les seves declaracions inicials indicant que no havia anat a la guerra com a voluntari, sinó que havia estat mobilitzat amb la seva lleva. Quant als assassinats, digué que «no los presenció constándole por referencias oídas en la compañía». Sobre els dos soldats afusellats indicà que havien estat sota la seva custòdia fins que els vingué a buscar un sergent anomenat Albayma. Indicà que havia procurat tractar bé «a los disciplinarios» i que no tots eren «condenados políticos, ya que habían bastantes por hechos de distinta naturaleza».

L'expedient inclou una certificació de mossèn Joan Cabús, ecònom de la parròquia de Sant Josep de Mataró, del 8 de juliol de 1939 en la qual s'indica que Esperalba «ha observado siempre muy buena conducta moral y religiosa […] y no se ha

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 442 18/9/19 14:12

dado a conocer por ideas extremistas. També hi ha una certificació de l'Ajuntament de Mataró, signada pel seu secretari, Josep Solà Sanfeliu, i per l'alcalde Joan Brufau, en la qual s'indicava que havia observat «buena conducta y se carece de antecedentes en contra de su adhesión al Glorioso Movimiento Nacional». El 29 de gener de 1940, el mateix alcalde signà un altre document en el qual s'afirmava que Joan Esperalba Mir militava a les Joventuts Socialistes, estava afiliat a la CNT, era soci del Socors Roig Internacional, havia estat al batalló disciplinari i havia assolit els càrrecs de caporal, sergent i comissari polític.

L'11 d'abril de 1940, Miquel Arnau Boba declarà com a testimoni a Mataró davant el jutge militar d'instrucció. Preguntat sobre la declaració inicial que feu a la Guàrdia Civil, manifestà que ignorava «realmente si el referido encartado tuvo o no participación» en els assassinats que denuncià en un primer moment «y solo le indujo señalarlos en interés a la Justicia y por el convencimiento que el referido encartado podía dar cuenta y razón de los individuos que intervinieron en tales asesinatos». Més endavant, Arnau afegí «que no puede asegurar tampoco que el encartado formara parte del piquete afusiló un tal Peix y a un preso de la Zona Nacional pero sí puede asegurar que el encartado se comportó siempre altamente inhumana maltratando a los presos de obra y de palabra manejando y ordenando a su capricho a los presos a los que en muchas ocasiones hacía lebantar a correazos».

El 8 d'octubre de 1941, Esperalba tornà a declarar davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver estat comissari i sols haver fet les seves funcions quan el titular no hi era. Negà els maltractaments i digué haver estat arrestat per haver incomplert les ordres que tenia de no parlar amb els presoners. Afegí que alguna vegada havia portat paquets que li havien facilitat els familiars de presos mataronins que eren al batalló disciplinari.

L'endemà declarà Ramon Bartrolí Vallès, enginyer químic de Vilassar de Mar. Explicà que havia estat condemnat per «desafecto a la causa roja» a la pena de trenta anys i que havia estat destinat al Batalló Disciplinari núm. 2. Fou interrogat sobre l'actuació d'Esperalba i indicà que ell considerava els seus guardians en tres categories: «malos, medianos y buenos, él le conceptuaba de los medianos». En favor d'Esperalba indicà que havia ajudat un germà seu que també estava condemnat i malalt i que li havia facilitat uns pots de llet per alleugerir-lo. No el considerava responsable dels assassinats, ja que sols tenia la condició de soldat i que desenvolupà el comissariat d'una manera transitòria.

El consell de guerra se celebrà a la caserna mataronina d'artilleria el dia 10 de març de 1942. Estigué presidit pel tinent coronel José Yanguas Elorz. El fiscal sol·licità la pena de trenta anys «de reclusión mayor» i l'advocat defensor en demanà la lliure absolució. El tribunal el condemnà a la pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient que fou sobresegut el dia 2 de febrer de 1944 «por resultar dicho inculpado completamente insolvente».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 443 18/9/19 14:12

El 4 de gener de 1947, el capità general de la 4a Regió Militar declarava extingida «por vía de indulto la pena principal impuesta al sentenciado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 020073. T11-285.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques. 2974. TRP5-29.

ESQUERRA CUADRADA, SALVADOR

Sotsoficial de complement. Nascut a Mataró.

Inici de les actuacions: 27 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El 27 de febrer de 1939 feu una declaració jurada a Mataró en la qual afirmà que havia estat sotsoficial de complement d'artilleria de la quinta de 1920 i que, en la seva joventut, havia «militado en el partido Tradicionalista» amb anterioritat a haver marxat a Amèrica entre els anys 1925 i 1932. Explicà també que a la primeria del mes d'octubre de 1936 passà a formar part, d'una manera forçada, d'una «comisión de inscripción Militar». Posteriorment fou destinat a ensenyar «instrucción Militar» a Canet de Mar, l'any 1938. El març d'aquest mateix any fou destinat a Almansa i, més endavant, a Figueres i d'allí a Falset i al front de l'Ebre. Després d'un intent frustrat de passar a les files del bàndol franquista, davant del castell de Mequinensa, va desertar el mes d'agost de 1938 i s'amagà a Barcelona fins a l'entrada de les tropes del Govern de Burgos.

Els informes posteriors obtinguts de la Guàrdia Civil, de l'alcaldia i de la Falange confirmaren aquestes declaracions i el caràcter de persona afecta al «Glorioso Movimiento Nacional».

El jutge de sotsoficials i CASE de Catalunya sol·licità nous testimonis sobre Esquerra, que foren recollits per la Guàrdia Civil de Mataró. El primer a declarar fou el farmacèutic Pere Pascual Rius. Ho feu indicant que Esquerra era d'idees dretanes, catòlic, que havia estat destinat a Almansa, on havia assolit el grau de tinent. Després de desertar havia tornat a Mataró i el mateix Pascual i altres persones li aconsellaren que s'amagués a Barcelona, atès que, per la seva graduació, en cas de ser descobert, hauria estat afusellat «llevando con sumo interés su persecución por los agentes del S.I.M. rojo».

El 12 de novembre de 1939, el jutge instructor elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent i el 5 de desembre de 1939 l'esmentat consell de guerra el posà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Archivo NL 6744/424. T6-396.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 444 18/9/19 14:12

ESQUERRA TUÑÍ, SALVADOR

Edat: 18 anys. Escrivent. Nascut a Mataró. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 19 d'abril de 1940. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 17 de gener de 1938, la «Comandancia General de Baleares» informava que dos dies abans s'hi havia presentat Salvador Esquerra Tuñí, que informà que a les 3 de la matinada del dia 12 del mateix mes s'havia embarcat al Masnou en «un pequeño bote a motor» i havia arribat a la badia d'Alcúdia el capvespre del dia 14. El comandant general ordenà obrir una investigació per determinar la personalitat del fugitiu, les seves activitats polítiques anteriors a l'inici del «Movimiento Nacional, si perteneció a alguna sociedad secreta, si ha tomado parte en algún hecho de armas…».

El 22 de gener de 1938 fou interrogat Salvador Esquerra Tuñí i declarà que treballava com a escrivent a la fàbrica de gènere de punt de Jaumandreu a Mataró i que s'havia afiliat a la CNT «para poder seguir trabajando». Explicà que després del cop d'estat militar no havia estat molestat, si bé el seu pare i un germà havien estat empresonats «por ser de ideas derechistas». Indicà que tres germans més s'havien evadit de Mataró i havien entrat per Sant Sebastià «y desde luego están en la zona liberada y se escaparon porque no quisieron ser alistados en el Ejército marxista para no luchar contra los nacionales». Manifestà que aquest també era el seu desig i que per aconseguir-ho juntament amb un amic contribuí amb 1.350 pessetes en la compra de l'embarcació i altres accessoris per fer la travessia. Després de dos intents fracassats de fugida, la primera per mal temps i la segona per ser vigilats, s'embarcaren el 12 de gener a les 3 de la matinada. El motor se'ls avarià i «tuvieron que apelar a la vela». Finalment, una barca de pesca al bou els remolcà fins a port. Se li preguntà si era partidari del «Glorioso Movimiento Nacional» i, òbviament, constestà «que de no haberlo sido no se hubiese evadido». Donà com a referències a l'illa de Mallorca «Antonio Andreu y Trinidad Cruzate, falangista Marítimo».

El dia 25 de gener del mateix any fou interrogat aquest darrer. Declarà ser solter, d'edat de 18 anys, estudiant i afiliat a la «Falange Marítima de Palma». Declarà conèixer Esquerra per ser tots dos de Mataró i que aquest era «acérrimo partidario de las Derechas pues en las últimas elecciones actuó juntamente con el deponente a favor de ellas y además es de ideas católicas».

El Comandant General de Balears donà per concloses provisionalment les actuacions i ordenà que Salvador Esquerra es presentés a la caixa de reclutes per al seu allistament si procedia.

El 21 de novembre de 1939, el general en cap de la 4a Regió Militar, amb seu a Barcelona, trametia les actuacions anteriors a l'auditor de guerra perquè es continuessin les diligències «hasta el total esclarecimiento de la conducta del citado».

El 31 de maig de 1940, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau , signava un document que acreditava la bona conducta de Salvador Esquerra i declarava «ser totalmente adicto a Nuestra Causa».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 445 18/9/19 14:12

El 15 de març de 1943 es decretà «el archivo si más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000224. T7-40.

ESTEVE BERNAUS, VICENÇ

Edat 53 anys. Joier. Nascut a Vilanova de les Agudes, Lleida. Casat. Vivia al carrer Barcelona de Mataró. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions 20 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 4 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, signà un informe —amb el vistiplau de l'alcalde Brufau— segons el qual Vicenç Esteve era dirigent i militant d'Esquerra Republicana de Catalunya. L'acusà d'haver actuat com a dirigent en els Fets d'Octubre de 1934 i d'haver estat «dirigente y gran propagandista» a les eleccions de febrer de 1936. Fou nomenat jutge municipal abans del sollevament militar i mantingué aquest càrrec fins a l'any 1938. Segons el cap de la policia municipal, en el seu establiment de joier «se fundieron algunos objetos de oro entre ellos una dentadura envuelta en un papel en el cual habían residuos de sangre, dicha dentadura una vez fundida fue entregada a un tal Freixes que había formado parte del primer Comité de Salud Pública constituido en esta localidad». El mateix document seguia informant que un «empleado de su

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 446 18/9/19 14:12

casa», també pertanyent a Esquerra Republicana, es dedicava a classificar els objectes «robados» de valor que arribaven a l'Ajuntament.

El 22 d'abril de 1939 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció Joaquim Subiñà Font, operari joier. Relatà que coneixia Esteve per haver treballat al seu taller des dels quinze anys fins a l'any 1937. Afirmà que li constava que estava afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya, però negà saber quina actuació havia tingut durant els fets de 1934. Pel que fa a les eleccions de febrer de 1936, manifestà que no sabia que fes propaganda en mítings o a través de la premsa, però sí que en les seves converses «se mostraba entusiasta del frente popular». Confirmà que havia estat nomenat jutge municipal i, posteriorment, jutge d'instrucció. L'interrogador s'interessà per saber si Esteve, en l'exercici del seu càrrec, «actuó abierta y descaradamente a favor de los rojos». Subiñà afirmà desconèixer-ho, però sí que indicà que en saber-se la mort del secretari del jutjat municipal «no había hecho ningún comentario de condolencia». També respongué negativament a la pregunta de l'instructor sobre si havia participat en els acords dels comitès sobre detencions o execucions. Pel que fa a l'àmbit de la joieria, l'instructor s'interessà sobre el paper d'Esteve respecte a la classificació de joies i objectes d'art que es feia a l'Ajuntament i també sobre si li constava que aquests objectes procedien del saqueig de convents o esglésies. Subiñà relatà la història de la dentadura d'or ensangonada que ell mateix havia fos i, a preguntes del jutge, respongué que no tenia «adherencia alguna de tejido hosio ni carnoso». Afegí que «durante el tiempo que el testigo trabajaba fundiendo oro le extrañaba la cantidad que no estaba en proporción con el consumo, si bien a preguntas del Instructor dice no recuerda se fundiese ningún objeto procedente del culto y sí solo anillos, broches, pulseras y joyas de uso personal».

Pel que fa a les activitats que es feien a l'Ajuntament, Subiñà declarà que Esteve era el «tasador y clasificador», mentre que ell n'estava exclòs per haver manifestat idees polítiques diferents a les de l'encausat. En un altre moment afirmà que Esteve proferia «insultos groseros a las personas de drechas [sic]» i que ell una vegada el reprengué dient-li que «entre las personas de derechas había personas decentes y honradas». A la fi de l'interrogatori, l'instructor volgué saber per quina causa havia finalitzat la relació laboral entre Subiñà i Esteve i si hi havia hagut algun tipus de represàlia. Subiñà contestà que havia plegat el mes de juliol de 1937 perquè «entonces se le presentó la oportunidad de pasar a la España Nacional». El testimoni acabà la seva declaració posant en coneixement de l'instructor que, després de l'entrada de les tropes franquistes, en una reunió a l'Ajuntament, va sentir «un señor llamado Robles agente de los Nacionales en esta plaza decir que es sabido que en casa de Esteve se había hecho una sortija con una piedra de valor, para la esposa del Alcalde rojo llamado Cruixent y que dicha piedra procedía de una custodia o de un cáliz de la Iglesia de Santa María de esta ciudad». El 24 d'abril, Enric Subiñà Font, germà del testimoni anterior, ratificà aquest darrer punt de la declaració referida a l'anell amb una suposada pedra procedent de Santa Maria.

El dia 24 d'abril de 1939 fou detingut i empresonat a Mataró per ordre del jutjat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 447 18/9/19 14:12

militar de la ciutat. L'endemà prestà declaració davant del tribunal Josep M. Andreu Castany, prevere i ecònom de Santa Maria. Fou interrogat sobre el mateix tema de l'anell abans detallat. Andreu respongué que «alguna de las cosas robadas las ido recuperando y que de estas no existe ninguna en que se note falta de ninguna piedra preciosa, ignorando por tanto si en las demás que faltan por recuperar pudo haberse robado dicha piedra preciosa por la que se le pregunta». Afirmà haver sentit el rumor que s'havia fet un anell per a la dona de l'alcalde «sin que oyese quién la había confeccionado».

El mateix dia testificà Josep M. Mestres Simon. Explicà que era oficial del jutjat municipal des de l'any 1925 i que, per tant, coneixia bé Esteve. Afirmà la seva vinculació amb Esquerra Republicana i sobre la seva gestió com a jutge afirmà que havia estat «casi nula […] como elemento profano a la carrera». Quan esclatà la guerra, «la vida judicial estuvo paralizada por completo, excepto el registro civil». Declarà no saber si Esteve, com a jutge, «actuase en diligencia alguna sobre los hechos cometidos por las hordas rojas». L'instructor s'interessà per saber si Esteve podia haver estat implicat indirectament o directa en alguns assassinats i, concretament, en el del secretari del jutjat, Joan Pons Montanari. Negà que Esteve pogués ser-ne «inductor directo», però indicà que «al comentar en general todos los hechos delictivos solía decir "se lo han buscado" no reprobándolos cual haría toda conciencia digna, y mucho más al tratarse del asesinato del Secretario del Juzgado Municipal, que por tratarse de un subalterno suyo cree el testigo venía obligado a interesarse». Sobre l'activitat professional d'Esteve, indicà que havia sentit que, atesa la situació angoixant d'algunes famílies «de derechas se aprovechó comprándoles algunas joyas a bajo precio». Mestres conclogué la seva declaració afirmant que l'encausat «se mostraba siempre como catalanista separatista por cuanto en el mismo Juzgado impuso que todas las diligencias se tramitaran en catalán e incluso las relacionadas con el Registro Civil y además le consta que era muy amigo del que fue Fiscal con los rojos Chorro Llopis que residía en Argentona».

El 22 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat. Reconegué haver estat membre d'Esquerra Republicana i haver exercit les funcions de jutge municipal i jutge de primera instància. Indicà que no s'atreví a renunciar-hi, tot i que ho volgué fer, per les indicacions de l'alcalde, que li feu saber «que era peligroso». Amb referència a l'assassinat del rector Samsó, indicà que «instruyó un sumario haciendo las diligencias de enterramiento, sin que pudiera averiguar quién fueron los autores, dándole la noticia de la muerte el Jefe de orden público». Reconegué que, per ordre de l'Ajuntament, envià un «empleado» per «clasificar los objetos de oro y plata de que los revolucionarios se apoderaban no haciéndolo él personalmente ni lucrándose con ningún género». Sobre el tema de la dentadura d'or, explicà que «es corriente en las joyerías de esta capital las adquisiciones de oro sin meterse a averiguar el origen». Sobre l'assassinat del secretari del jutjat, explicà que havia fet gestions davant l'alcalde, qui li assegurà «que nada le pasaría» i que l'havia visitat a la presó dues vegades. També havia gestionat que el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 448 18/9/19 14:12

detingut pogués anar a l'hospital quan emmalaltí amb un membre del comitè anomenat Bancells. Entorn d'aquest assassinat, referí que, segons li havia indicat Josep M. Mestres, l'ordre per treure'l de la presó estava signada per «un tal Gascons de Argentona».

El dia 5 d'agost de 1939, a Mataró, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Esteve i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent i ordenà que fos traslladat a la «Prisión Celular de Barcelona».

El 14 de setembre de 1939, el consell de guerra número 3 de Barcelona el considerà «culpable de un delito de auxilio para cometer la rebelión» i el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El mes de juliol de 1940 es protocol·litzà davant de notari un extens conjunt de documents que pretenien desautoritzar les principals acusacions que s'havien fet en el procés. Així, Jaume Niubó Puig, secretari del jutjat de Martorell, certificava «que la gestión judicial de Don Vicente Esteve fue de justicia y equidad, sin ninguna tendencia partidista». I, per exemplificar-ho, exposà que havia autoritzat la documentació per passar a l'estranger de «jóvenes que estaban como refugiados en casas de personas de orden y de derechas» i citava Mercè Bransuela Nonell, Carme Puig Jané vídua d' E. Miracle, Joaquima Regàs Triter, Joaquima Castellà de Sanfeliu o Carme Minguell de Salomó, entre d'altres. També atribuí a Esteve la salvació dels arxius parroquials de les parròquies mataronines.

El mateix document notarial inclou una traducció de l'article del diari *Llibertat* del 27 d'octubre de 1936 en el qual se sol·licitava perdó i indult per als caps militars de la caserna mataronina condemnats a mort pel sollevament del 18 de juliol de 1936 en el qual, entre altres signatures, hi havia la de Vicenç Esteve.

Joan Cabús i Puig, prevere i ecònom de Sant Josep, també certificà la disponibilitat d'Esteve per preservar els llibres parroquials i la protecció que donà a les religioses concepcionistes.

El rector de Santa Anna, Lluís Freixes Turon, reconegué la labor d'Esteve en la protecció del col·legi i dels religiosos «en los alarmantes días de mayo de los principios de la República».

Josepa Anglada Feixes reconegué haver portat a vendre a Esteve la dentadura d'or del seu marit, que se l'havia hagut de treure per causa d'una infecció.

Teresa Maria Franquesa Esclusa, superiora de les monges concepcionistes de Mataró durant la guerra «de seglar y como Directora del Asilo en todo el tiempo rojo», acreditá que Vicenç Esteve havia estat president de la Beneficència de Sant Josep, que acollia persones grans i criatures òrfenes, i que durant la seva gestió s'havien fet obres de millora a les instal·lacions. Avalà que durant la guerra al seu domicili es continuaren celebrant les festivitats cristianes i que pocs dies abans dels fets del juliol de 1936 visità personalment Esteve a la seva joieria per tal de transmetre-li tot el neguit de la comunitat per l'evolució dels esdeveniments i que va ser «escuchada y atendida con palabras de sentimiento». Una vegada esclatat el cop d'es-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 449 18/9/19 14:12

tat militar, «necesitando de una persona adicta para aconsejarse», acudí altra vegada a Esteve, que les aconsellà i acollí a casa seva una de les religioses de la comunitat. Franquesa reblà el seu testimoni afirmant: «Si un caballero formal y prudente hay en Mataró, es él.»

Feu un testimoni similar la superiora de la comunitat de «Siervas de María Ministras de los enfermos», assegurant que com a regidor municipal ja havia contribuït al fet que l'Ajuntament els oferís la subvenció «de Instituto Benéfico» i que durant el conflicte bèl·lic «continuó favoreciéndolas todo el tiempo de la guerra».

El secretari de l'Ajuntament certificà que en un ple del consistori celebrat el 2 de juny de 1931, en el qual es votà una proposta a favor de l'expulsió dels jesuïtes, Esteve havia votat en contra.

El dia 20 de juliol de 1943, el ministre de l'exèrcit acordà la commutació de la pena precedent per una de sis anys de presó menor. El 25 d'octubre de 1940 havia estat posat en llibertat.

En una data sense determinar, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques obrí un expedient contra Vicenç Esteve Bernaus. La sentència es dictà a Barcelona el dia 14 d'octubre de 1941. En aquest escrit s'avaluava el seu patrimoni en més de 113.000 pessetes. Se li imposà una multa de 10.000 pessetes, que Esteve sol·licità poder pagar a terminis.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006133. T12-386.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 1940/4063. TRP4-139.

EXPÓSITO SÁNCHEZ, FRANCISCO

Edat: 39 anys. «Maestro ajustador de artillería» en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a Mataró. Nascut a Águilas, Múrcia. Casat.

Inici de les actuacions: 24 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Segons declaració de Màxim Gutiérrez de Carvajal, cap de la policia local l'any 1939, havent estat ell mateix tinent de complement d'artilleria a Mataró el 19 de juliol de 1936, sortí al carrer amb dos canons «para emplazarlos» i tingué a les seves ordres Expósito per iniciativa pròpia, el qual l'ajudà a revisar l'estat de funcionament d'aquestes armes: projectils, aparells de punteria, percutors, fins a comprovar «que se hallaban todos en perfecto estado de funcionamiento».

Segons el seu propi testimoni, el 27 de juliol de 1936 anà al front amb un grup d'artilleria. Fou assimilat al grau de capità en funció del temps que portava a l'exèrcit. Afirmà, també, que havia inutilitzat bateries al front de Terol. Estant destinat al parc d'artilleria de Reus, continuà inutilitzant el material sempre que en tenia l'oportunitat i fou amenaçat pel comandant general d'artilleria Manuel Goiri. Havia col·laborat amb el Socors Blanc durant trenta-quatre mesos.

El tinent Feliciano Robles Humayor testificà, a més, que Expósito havia format

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 450 18/9/19 14:12

part al front d'una comissió destinada a classificar els militars «derechistas» i que en aquesta ocasió defensà Feliciano i altres militars de ser «asesinados por los rojos separatistas». També formà part d'una altra comissió que demanà l'indult dels militars de la caserna mataronina condemnats pels fets del 19 de juliol de 1936.

El 30 de setembre de 1939, a Barcelona, «el Consejo de Guerra Permanente n° 2», presidit per José María Ruiz Cartes, el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El desembre de 1939 estava complint una condemna de dotze anys a la presó militar de Montjuïc.

El 15 de juliol de 1941, la pena li fou commutada per la de sis anys.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 1933/235.

FÀBREGAS CARRAU, JOSEP

Edat: 41 anys. Sotsoficial de complement d'artilleria, posteriorment comerciant. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al Camí Ral. Afiliat a Renovación Española.

Inici de les actuacions: 26 de març de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 24 d'abril de 1940, el processat feu una declaració en la qual exposà que el 19 de juliol de 1936 al matí, «al ver las fuerzas por la calle (estaba algo enterado del Movimiento)» es presentà al coronel Dufoo de la caserna mataronina. Aquest li agraí l'oferiment, però li indicà que no hi havia necessitat que es quedés a les instal·lacions militars. En saber-se això, fou perseguit i s'hagué d'amagar per dos cops a Barcelona. El mes de març de 1938 fou destinat a Almansa per ascendir a tinent, com a conseqüència de l'eliminació de la categoria dels sotsoficials. Després de diferents destins, arribà a Mataró amb el CREA. El 26 de gener de 1939, aquest grup rebé ordre d'anar a Vilajuïga i Fàbregas optà per amagar-se a la ciutat fins a l'arribada de les tropes franquistes l'endemà.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 23 d'abril de 1940, indicava que era de bona conducta i addicte al moviment franquista.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 18 d'abril de 1940, indicava que abans de la guerra pertanyia a Renovación Española, que fou mobilitzat per l'exèrcit republicà per tal de fer instrucció militar als reclutes i que sempre havia estat addicte al «Glorioso Movimiento Nacional».

El dia 26 d'abril, el jutge militar d'instrucció d'Arenys de Mar, Manuel Ferrer de Navas, en vista dels informes obtinguts, donà per acabada aquesta fase i acordà concloure la instrucció en no trobar aspectes delictius en l'activitat de Fàbregas.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000424. T-12 455.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 451 18/9/19 14:12

FELIU COMA, RAMON

Edat: 27 anys. Escrivent. Nascut a Tortellà, Girona. Casat. Vivia al Camí Ral, a Mataró.

Inici de les actuacions: 16 d'agost de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró. Afiliat a la CEDA.

Pel que es pot deduir de les declaracions, Ramon Feliu degué passar la frontera cap a França a la fi de la guerra i, posteriorment, retornà en una data indeterminada, moment en el qual fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 20 d'abril de 1940, indicava que a les eleccions del febrer de 1936 havia estat apoderat de la CEDA i que no havia intervingut, després del juliol de 1936, «en ninguna clase de servicio con armas». El primer de juliol de 1936 ingressà a l'exèrcit com a voluntari. La seva conducta «tanto moral como religiosa siempre fue buena».

El 3 de maig de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Antoni Martí Cardús, veí de l'encausat, que digué que el tenia conceptuat com a «elemento de derechas» i que ingressà en el cos de sanitat, per tal de no incorporar-se al front, en el qual assolí la graduació de capità. Antoni Martí digué saber que Feliu «tiene hechos multitud de favores a personas completamente adictas al G.M.N. [...] por motivo de su cargo siempre procuraba dar la mayor cantidad possible de permisos a los individuos que había camuflado a su alrededor».

El dia 10 de maig de 1940, Feliu declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona. Exposà que el 18 de juliol de 1936 estava destinat a la caserna d'artilleria de Sant Andreu de Palomar. El dia 19 sortí voluntari «de batidor a reprimir la sublevación rojo separatista, [... y en la calle de Claris después de un intenso tiroteo con los rojos fueron hechos prisioneros». Foren empresonats a la Via Laietana i el dia 23 se'ls destinà al front. Al·legà ser estudiant de medicina i fou destinat a sanitat, on tingué diferents destins. Negà haver anat com a voluntari al front i afirmà que l'any 1934 ell i el tinent Lluch d'artilleria «se incautaron del Ayuntamiento [de Mataró]», on Feliu treballava, «siendo despedido por ser persona de derechas, esto antes del Movimiento». Conclogué «que en pleno periodo marxista contrajo matrimonio por la iglesia» el 13 de juny de 1938.

El dia 25 de maig de 1940, el jutge instructor de Barcelona Félix Enciso Prado donà per acabada aquesta fase i acordà processar Feliu i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 12 de maig de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar, en vista que el fiscal sol·licitava la lliure absolució, proposà no convocar el consell de guerra i absoldre l'encausat, que havia de ser posat immediatament «en situación de libertad definitiva».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 021763. T12-591.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 452 18/9/19 14:12

FELIU TRULLOLS, ANTONI

Edat: 24 anys. Ajudant de teixidor. Nascut a Belianes, Lleida. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Quintana. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró el 12 de juny de 1939. Explicà que pertanyia a la CNT des de 1933 i que amb el sollevament militar un dia, estant a la Riera, arribà un camió de Badalona amb homes armats i que, juntament amb ell, s'adreçaren a una casa del Carrer d'En Pujol «la quinta o la sexta puerta, y una vez allí todos en unión destrozaron y tiraron por las ventanas todas las imágenes y objetos religiosos que en el interior había». Després d'aquests fets, els mateixos homes que l'havien cridat li digueren que anés al «Comité» que estava instal·lat al Centre Catòlic i allí li donaren un fusell amb el qual feu guàrdia a l'esmentat edifici la resta del dia. Reconegué haver estat al convent de les caputxines, juntament amb un tal «Aragay, Parlasia (Ricardo)» i d'altres. D'allí «sacaron los objetos religiosos y demás muebles que había en el interior. Todo ello fue cargado en un camión del Comité y lo llevaron al almacén que había en el Ayuntamiento, para trasladar todo lo que sacaron tuvieron que hacer tres viajes». En una altra ocasió, passant un camió pel Camí Ral, unes dones començaren a cridar «ahí hay un Sacerdote». Feliu s'afegí als ocupants del camió i feren un escorcoll en una casa del carrer de la Palma en el qual no trobaren cap capellà. Reconegué haver tingut una pistola i un revòlver. Posteriorment anà voluntari al front en una columna del POUM. Quan fou cridat per la seva quinta, fou destinat a Guadalajara fins a la fi de la guerra i posteriorment estigué en diversos camps de concentració fins al seu alliberament.

El 12 de juliol de 1939, Joaquim Bas certificava que Feliu «había observado su carácter de neutralidad en concepto de afiliación política».

Manufacturas Antonio Gassol, SA, certificava l'11 de juliol de 1939 que Feliu hi havia treballat com a muntador des de l'any 1929 fins al 1937, «haviendo observado, dentro del trabajo, durante este tiempo buena conducta».

Casimir Borràs Monràs, botiguer, declarà el 25 d'agost davant el jutge militar d'instrucció a Mataró que Feliu «era un individuo de buenos antecedentes y de inmejorable conducta».

L'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 24 d'agost de 1939. Negà haver participat en cap escorcoll ni haver anat al comitè «y si dijo todo lo contrario a la Guardia Civil fue por miedo a que le pegasen». Reconegué haver anat a les caputxines «por orden del Ayuntamiento», però per treure'n exclusivament mobles, no objectes religiosos. Negà haver participat en l'escorcoll que buscava un capellà.

El jutge instructor mataroní, Antonio Bravo Frías, el 26 d'agost de 1939 li atribuí haver participat en el saqueig i destrossa de la «Capilla de las Santas Patronas de Mataró», al Carrer d'En Pujol. A més, el jutge rebutjà les declaracions dels testimonis

que havien avalat la conducta de Feliu: «Los dos testigos que han depuesto, lo hacen en favor del inculpado faltando abiertamente a la verdad, por lo que estima el que suscribe previa autorización del Auditor debe de procederse contra ellos por falso testimonio en causa criminal.»

El judici acumulat tingué lloc el 9 de setembre de 1939 i Antoni Feliu fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002551. T9-427.

FERNÁNDEZ CALDERÓN, MARIÀ

Edat: 43 anys. Carrabiner. Nascut a Alcaraz, Albacete. Vidu. Vivia al carrer de Tetuan de Mataró.

Inici de les actuacions: 3 de juliol de 1939. «Información Gubernativa». Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado Instructor Especial de Guardias».

En una declaració feta el 3 de juliol de 1939, Marià Fernández relatà que pertanyia a la 1a Comandància de Carrabiners de Barcelona i que tenia el seu destí a Mataró, «Puesto de Levante 4a. Sección en el cometido de servicio de su clase en 1a. linea de la playa».

Explicà que el dia 19 de juliol de 1936, a les nou del matí, es va concentrar tota la secció de Mataró a la seva caserna en la situació «de acuartelados». A dos quarts de quatre de la tarda, en un camió, es traslladaren a Arenys de Mar, on s'uniren a la companyia del mateix lloc que hi tenia la destinació. Les dues unitats juntes anaren a Mataró a dos quarts de dotze de la nit i es dirigiren a l'Ajuntament, on passaren la nit la tercera i la quarta seccions. Els dies següents es dedicaren a la «custodia de edificios Públicos». El dia 28 del mateix mes, i després de participar en un sorteig, li tocà prestar el servei d'«ordenanza» del capità d'artilleria Jorge Suárez i fou destinat a La Puebla de Híjar, on es dedicà a les funcions pròpies d'«ordenanza y venía cada semana a Barcelona y Mataró a traer y llevar la ropa usada (sucia)». El mes de setembre retornà a Mataró i el gener de 1937 anà al front «con la sola preocupación de pasarse a las Gloriosas Fuerzas Nacionales». Fou destinat a la població de Requena, València. Posteriorment anà a Oriola, Alacant, i més endavant fou destinat al front de Guadalajara. Ferit, fou traslladat a un hospital de Madrid. El 28 de març de 1939 es lliurà a les tropes franquistes «con todo el armamento y material [...] atravesando el Río Tajuña por el Vado Salmerón».

Les autoritats judicials inclogueren també a l'expedient una declaració del 9 d'agost de 1939 que feu, des de la presó de Barcelona, Juan Fernández Fernández, brigada del cos de carrabiners que l'any 1936 era al front d'aquest cos a Mataró. Segons Fernández, el mes d'octubre de 1936, el comitè de la comandància de carrabiners presentà una denúncia en contra seu signada pels vuit carrabiners que componien la dotació de Mataró en la qual se l'acusava de ser «desafecto al régimen republicano y peligrosísimo» per haver-se manifestat davant dels seus homes

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 454 18/9/19 14:12

com a favorable respecte de Calvo Sotelo o Gil Robles. Se l'acusava també de ser «ferviente católico», de tenir «amistad íntima» amb el rector de Sant Josep de Mataró, de tenir «un hijo monagillo [sic]» i de no haver estat localitzable la nit del 18 de juliol de 1936. Els membres del comitè li feren saber que en el termini de 24 hores havia d'incorporar-se al front d'Aragó o que, en cas contrari, «no respondían de su persona». Per això es veié obligat a anar al front a Villena, Alacant, amb la graduació d'alferes. Segons el brigada Fernández, l'inductor de tota aquesta gestió havia estat l'encausat Marià Fernández Calderón.

El 9 d'agost de 1939, el jutge militar d'instrucció interrogà a la presó, a Barcelona, l'encausat sobre la denúncia anterior. Marià Fernández afirmà l'existència a Mataró d'un «Comité de Carabineros» vinculat a la CNT, amb un delegat i un subdelegat, i negà qualsevol implicació en la denúncia contra el brigada Fernández. Dos dies després tornà a ser interrogat i tornà a negar haver formulat cap denúncia contra el brigada.

El 12 d'agost de 1939 fou cridat a Barcelona en seu judicial el carrabiner jubilat José Lázaro González. Explicà que el mes d'octubre de 1936 va ser cridat a la barraca que els membres del seu cos tenien a la platja i allí Marià Fernández Calderón li presentà una denúncia contra el brigada Fernández. Lázaro afirmà que s'havia negat a signar el document «con energía». Fernández Calderón li contestà: «si no firmas peor para ti, ya se cuidarán de hacerte entrar en rodera. Que como en aquellas fechas el caos reinaba en todas las esferas y negarse a las exigencias del Carabinero Calderón suponía sentenciarse a muerte, con gran remordimiento de conciencia estampó su firma en aquel documento». El mateix dia, un altre carrabiner, Laureà Melas Mora, feu una declaració similar sobre el mateix tema.

El mateix dia 12 d'agost de 1939 fou interrogat per tercera vegada Fernández Calderón sobre les declaracions anteriors. Reconegué els fets i explicà que la mesura es prengué per protegir el brigada «del furor de los milicianos» amb qui hauria tingut un enfrontament i «que le habían aconsejado muchas veces que se marchara».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 27 d'octubre de 1939, indicava que l'encausat era «gran incitador y propagandista de la causa marxista, está considerado como rojo, por lo que es contrario a la Causa Nacional».

Joan Mas Fonrodona, comerciant, informà favorablement de la conducta de l'encausat.

El 5 de desembre de 1939, Fernández Calderón declarà davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona. Reconegué haver subscrit la denúncia contra el seu company de cos «para salvarle la vida» i haver assolit la graduació de sergent mentre era al front.

Fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 el 30 de desembre de 1939 i el condemnà a dotze anys i un dia «de reclusión temporal».

El dia 3 de febrer de 1944, la «Comisión Central de Examen de Penas» decidí commutar la condemna inicial per la de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 7341/448. T12-74.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 455 18/9/19 14:12

FERNÁNDEZ CARBÓ, LLUÍS

Edat: 19 anys. Oficinista. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró. Afiliat a Falange

Inici de les actuacions: 8 de juliol de 1943. Consell de guerra sumaríssim.

El primer de juliol de 1943, el coronel José Yanguas, del regiment d'artilleria número 21 assentat a Mataró, s'adreçava al seu superior, el general Antonio Lafuente, per fer-li saber que a Mataró les «Juventudes de Falange» havien repartit uns fulls «en que decían algunas verdades, pero que además de que todas las verdades no pueden decirse, mucho menos por un sector de la política oficial del Estado, y que al obrar así da la sensación de incontrolado y desbordado el Poder». Segons Yanguas, en aquests fulls es parlava «de los estraperlistas de clase alta» i s'afegia que, si tornessin «los rojos», els estraperlistes serien les seves primeres víctimes, «que es lo único bueno que harían los rojos». El coronel considerava que això no es podia dir i «menos desde una de las secciones de Falange». «Los aludidos» varen contestar amb uns altres fulls i el seus autors varen ser multats per l'autoritat militar. Com a conseqüència d'aquest fet, «envalentonados por esto», les Joventuts de Falange decidiren penjar un altre full que, segons Yanguas, «no puede ser más injuriosa ni supversiva pues no respeta a nadie. Desgraciadamente, también dice algunas verdades, pero que lanzadas a la calle en esta forma y por unos irresponsables, en lugar de procurar el remedio interno, más parece que su intención sea otra».[7] El coronel reconeixia al seu superior que la seva primera intenció fou la d'encomanar a la Guàrdia Civil la detenció dels responsables de la col·locació dels fulls. Però, consi-

7. A l'expedient s'inclou un original del full indicat que porta per títol «Ya estamos hartos...» i que reproduïa un article de la revista falangista *Atajo*. Heus-ne ací alguns fragments significatius. «Nosotros preferimos la actitud revolucionaria. Y proclamamos que España no nos gusta [...]. Que hoy más que nunca, la plaga de los estraperlistas "legalizados" merecen el beneplácito servil y la connivencia de algunos funcionarios encargados precisamente de reprimirlos. ¿Que no hemos olvidado que "personajes" que hoy llenan las notas de sociedad con sus fiestas, en las que abunda el pan blanco y toda clase de requisitos, unos años antes de la guerra eran unos muertos de hambre? [...] ¿Que en muchos hogares sin pan ni lumbre falta también la justicia, para mayor sarcasmo de nuestros postulados nacionalsocialistas? ¿Que la crisis económica no afecta a quienes sobornando a funcionarios indignos —que siempre los ha habido— obtienen cupos de materias sustraídas al control del Estado? [...] que no hay rigor en la aplicación de las penas severísimas decretadas contra especuladores y estraperlistas; que la Justicia Militar deja sin castigo a quienes hacen de la sangre de un millón de muertos baluarte de sus ambiciones, que impera el mayor arbitrismo para conceder "libertades provisionales" a precios exorbitantes, mientras miles de infelices, indultados por la magnanimidad del Caudillo, purgan sus "doce años y un día" con agua turbia y nabos, cultivando un odio rencoroso que les consume si antes la tuberculosis no acaba con ellos», Tribunal Militar Territorial Tercer, Barcelona, Causa 031980.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 456 18/9/19 14:12

derant que procedien d'un article d'una publicació vinculada a la Falange, sol·licitava consell sobre «si hago algo o me tengo que hacer el distraído». Cinc dies després, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar ordenava l'obertura d'un procés sumaríssim per injúries a la justícia militar i també pel que implicava de «transgresiones de orden jurídico» que podien tenir una «manifiesta repercusión en la vida pública».

A partir d'aquest punt, la justícia militar inicià una doble via d'investigació. D'una banda, es començà la recerca dels autors de l'article que, inicialment, havia aparegut a la revista *Atajo.* En segon lloc, s'indagà sobre els responsables d'haver-ne fet la distribució en forma de fulls volanders a Mataró.

Els interrogatoris de la primera línia de recerca portaren al coneixement que *Atajo* era una revista de la «Secretaría Local Cadetes del Frente de Juventudes» i que no tenia cap director o administrador concret, sinó que s'elaborava amb els materials que apareixien «en los periódicos murales de los cuarteles».

Pel que fa a la recerca a Mataró, el 19 de novembre de 1943, el cap de la policia municipal Lluís Briansó informava que els fulls els havien repartit «unos chicos que vestían uniforme de Falange por diferentes Cafés y Bares, exigiendo a los propietarios de los mismos las dejaran en sitio bien visible, bajo amenaza que en caso de retirarlas no respondían de lo que pudiera suceder».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 10 de novembre de 1943 deixava clar que el repartiment dels fulls no «emanó de la Jefatura local de FET y de las JONS de esta ciudad, ni de personal a ella subordinado».

Els responsables del bars Alcázar i Sport Mataronés i del Café Península declararen successivament davant les autoritats judicials militars a Mataró que uns joves de catorze o quinze anys, vestits amb l'uniforme de Falange, els havien obligat a penjar els fulls sota amenaces del tipus «que les causarían desperfectos en el establecimiento».

El 21 de gener de 1944 testificà davant la justícia militar a Mataró Josep Travessa Quintana, secretari comarcal del «Frente de Juventudes» de Mataró. A les preguntes del jutge respongué que el cap de secció de «Centros de Trabajo» havia fet imprimir el full per repartir entre els seus companys. Digué desconèixer el nom dels qui ho havien repartit. En conèixer les repercussions que tingué el fet se cessà l'esmentat cap de secció per no haver comunicat als seus superiors la impressió dels fulls. Al mateix temps, el governador civil, com a cap provincial de Falange, l'arrestà durant un mes. Considerà que aquesta actuació havia estat fruit «de la irreflexión del citado camarada Jefe de Centros de Trabajo por su juventud, 19 años».

El 15 de març de 1944 declarà davant el jutge militar instructor a Barcelona Lluís Fernández Carbó. Explicà que havia estat cap de la secció de «Centros de Trabajo» del Front de Juventuts fins al mes de novembre anterior, data en la qual fou cessat pel delegat de l'esmentada institució. Reconegué haver fet imprimir el full de referència amb l'objectiu de difondre'l entre els seus «camaradas», atès que a Mataró sols es rebien dos exemplars de la publicació. També indicà que no havia sol·licitat autorització dels seus superiors per fer la impressió i que s'havia dut a terme a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 457 18/9/19 14:12

la impremta H. Abadal «de M. Gutiérrez situada en la Rambla» i que se n'havien imprès uns 300 exemplars, que no havien estat lliurats «a los camaradas en su totalidad, quedando algunas que fueron repartidas en los Bares y Cafés que frecuentan la mayoría de dichos camaradas».

L'1 de juny de 1945, el jutge instructor Carlos Fina de Caralt decidí processar Lluís Fernàndez Carbó per un delicte d'«Insulto al Ejército».

El dia 21 del mateix mes, l'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, informava sobre l'encausat que havia ingressat al Front de Joventuts i que havia demostrat «en todo momento alto espíritu de disciplina, buena conducta y merecido innumerables distinciones».

El 10 de desembre de 1945, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar sol·licitava per a l'encausat la pena de vuit mesos de presó.

El 21 de novembre de 1946 se celebrà el consell de guerra a Barcelona i el fiscal feu avinent que, atesa la incondicional adhesió al «régimen» dels encausats, «la gravedad del fallo podría dar lugar a maliciosas interpretaciones y comentarios por los enemigos del régimen sobre supuestas discrepancias entre el Ejército y el Movimiento». A la fi, el tribunal condemnà Fernández Carbó a sis mesos i un dia de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 031980. T12-513.

FERNÁNDEZ JORGE, CÀNDID

Sotsoficial del cos de carrabiners. Vivia al carrer de Fray Luis de León.

Inici de les actuacions: 26 de març de 1940. Diligències prèvies. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 22 d'abril de 1940, indicava que es tractava d'un sotsoficial retirat i que havia estat «ascendido a Teniente por los rojos», però no es tenia coneixement que s'hagués «significado en nada durante el Glorioso Movimiento Nacional».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 17 d'abril de 1940 afirmava que «el informado es desconocido en esa ciudad».

El 5 de febrer de 1943 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el fabricant Josep Vilatersana Clauselles, el qual testificà que el coneixia, atesa la proximitat del seu domicili amb la caserna de carrabiners, cos al qual pertanyia l'inculpat, i que el considerava una persona «sensata de buenas costumbres» i que no era capaç d'haver participat en cap acte delictiu.

L'11 d'agost de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 31321/1700. T12-350.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 458 18/9/19 14:12

FERNÁNDEZ LORENTE, NICOLAU

Edat: 38 anys. Cuiner. Nascut a Posadas, Còrdova. Vivia al barri de Cerdanyola de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 16 d'octubre de 1940. Diligències prèvies.

El 12 de maig de 1939 entrà en presó preventiva. El 30 d'abril de 1940 signà una declaració en la qual explicà que l'any 1931 va ser contractat com a cuiner en el «Grupo Escuela de Información de Artillería» a Carabanchel, Madrid. Durant la guerra, aquesta unitat fou desplaçada a Mataró i, posteriorment, cap a la frontera francesa, on l'abandonà i es lliurà a la «División de Navarra». Retornà a Mataró, fou cuiner de l'Auxilio Social i fou denunciat per Pedro Carmona per haver «requisado una Radio».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, de l'11 de juliol de 1941 declarava que no tenia antecedents «político-sociales», però que era d'ideologia clarament esquerrana i que havia estat afiliat a la CNT. Concloïa afirmant que era «elemento de mala conducta y gran propagandista de los rojos».

El dia 8 de juny de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Gabriel Homs Puig. Digué que coneixia l'encausat per haver residit al barri de Cerdanyola des de l'any 1938 i que era el cuiner de la caserna. Segons Homs, per converses mantingudes, «se manifestaba contra la actuación de los rojos». També feu saber que durant la seva estada a l'esmentat barri la seva conducta havia estat «intachable puesto que favorecía con víveres a todas las personas que eran de derechas por lo que le deben por sus actos humanitarios verdadera gratitud».

El 16 d'octubre de 1940, el mateix dia que s'iniciaren les diligències judicials, fou posat en llibertat provisional. Probablement, la investigació no anà més enllà.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008328. T12-509.

FERNÁNDEZ MOLINA, FRANCISCO

Edat: 52 anys. Carrabiner. Nascut a Màlaga. Casat. Vivia al veïnat de Cerdanyola.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

En la seva declaració inicial del 7 de juliol de 1939 feu saber que pertanyia a a la 1a Comandància de Carrabiners de Barcelona i que tenia el seu destí a Mataró, «Puesto de Levante». Explicà que el dia 19 de juliol de 1936, a les nou del matí, es va concentrar tota la secció de Mataró a la seva caserna en la situació «de acuartelados». A dos quarts de quatre de la tarda, en un camió es traslladaren a Arenys de Mar, on s'uniren a la companyia del mateix lloc que hi tenia la destinació. Les dues unitats juntes anaren a Mataró a dos quarts de dotze de la nit i es dirigiren a l'Ajun-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 459 18/9/19 14:12

tament, on passaren la nit la tercera i la quarta seccions. El dia 4 d'agost, tota la companyia anà a Barcelona per participar en un sorteig per seleccionar els homes que havien d'anar a Madrid. El dia 8 del mateix mes retornà a la seva destinació a Mataró i foren allotjats a la caserna d'artilleria. A partir d'aquestes dates, desenvolupà les tasques pròpies del seu cos fins a la fi de la guerra. El 27 de gener de 1939, abans de l'entrada de les tropes franquistes, es presentaren a l'Ajuntament de Mataró «a las Autoridades ya constituidas». L'11 de febrer de 1939 fou detingut per ordre del cap de la policia municipal «ignorando las causas». Fou posat en llibertat el mes de juliol.

A l'expedient judicial s'inclou una còpia de l'expedient personal de Francisco Fernández del cos de carrabiners en el qual s'indica que «con motivo de levantamiento militar fascista, desde 19 de julio pasó a practicar servicios extraordinarios de guarnicion y campaña practicándolos con absoluta lealtad al lado del gobierno legítimo de la república».

Les autoritats judicials inclogueren també a l'expedient una declaració del 9 d'agost de 1939 que feu, de la presó de Barcelona estant, Juan Fernández Fernández, brigada del cos de carrabiners, que l'any 1936 era al front d'aquest cos a Mataró. Segons aquet testimoni, el mes d'octubre de 1936, el comitè de la comandància de carrabiners presentà una denúncia en contra seu signada pels vuit carrabiners que componien la dotació de Mataró en la qual se l'acusava de ser «desafecto al régimen republicano y peligrosísimo» per haver-se manifestat davant dels seus homes com a favorable respecte de Calvo Sotelo o Gil Robles. Se l'acusava també de ser «ferviente católico», de tenir «amistad íntima» amb el rector de Sant Josep de Mataró, de tenir «un hijo monagillo i de no haver estat localitzable la nit del 18 de juliol de 1936. Els membres del comitè li feren saber que en el temini de vint-i-quatre hores havia d'incorporar-se al front d'Aragó o que, en cas contrari, «no respondían de su persona». Per això es veié obligat a anar al front a Villena, Alacant, amb la graduació d'alferes.

L'11 d'agost de 1939, Francisco Fernández declarà davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona. Se li preguntà si havia estat detingut a la presó de Mataró i per què. Respongué que havia estat detingut a casa seva per «dos individuos de Falange», que li digueren que havia d'anar a l'Ajuntament per respondre unes preguntes. Digué que ignorava els motius de la detenció. Després de preguntar-li si coneixia el brigada Juan Fernández Fernández i respondre afirmativament, se li preguntà què sabia de les acusacions que se li feren. Respongué que no en sabia res i que ell no havia formulat cap denúncia. El mateix dia feu una segona declaració «expontáneamente» en la qual contestà que en el moment de formular-li les preguntes anteriors «no se acordaba de los hechos […] pero que posteriormente hizo memoria» i feu constar que el carrabiner Marià Fernández Calderón formulà una denúncia contra el brigada Juan Fernández Fernández i que la resta de companys es negaren, en principi, a signar-la. Però davant la insistència de Calderón a la fi ho feren perquè, en cas contrari, «era cuestión de peligrar la vida».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 460 18/9/19 14:12

Els dies següents testificaren en seu judicial Francesc Homs Manent, comerciant, i Emilio Márquez Cordero, militar, entre d'altres, avalant favorablement la conducta de l'encausat.

El 12 d'abril de 1940, el jutge d'instrucció Félix Enciso de Barcelona el declarà processat.

El consell de guerra se celebrà el 24 d'abril de 1940 pel tribunal número 1, que absolgué l'acusat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 021162. T12-59.

FERNÁNDEZ SAFONT, SANTIAGO

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, JOAN JOSEP

Edat: 36 anys. Tècnic tèxtil. Nascut a Bullas, Múrcia. Casat. Vivia al carrer de Montserrat de Mataró. Afiliat a la CNT

Inici de les actuacions: 5 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut a Mataró el 5 d'abril de 1939 per agents del «Servicio de Información y Policía Militar» arran d'una denúncia presentada a Mataró, el 20 de març de 1939, per Francisco del Campo com a representant legal de la firma «Compañía Singer de Máquinas para Coser». Segons aquest document, en iniciar-se el sollevament militar, «una cuadrilla de indeseables [...] se estableció en CONTROL OBRERO en nuestra sucursal de Badalona, a donde corresponde para los efectos comerciales esta plaza, y con amenazas de muerte a los representantes legales y autorizados de la compañía que represento, se hicieron dueños de nuestro negocio, disponiendo libremente y a su antojo de los intereses de mi representada [...] señalándose sueldos y gratificaciones a su antojo». Segons l'argumentació de Francisco del Campo l'actuació de Joan Josep Fernández havia permès que percebés, el 31 de desembre de 1938, 19.903,20 pessetes de més del que era el seu salari. Acusava també Fernández de radical, atès que en els seus escrits saludava els companys amb l'expressió «saludos anárquicos» i s'enorgullia de ser secretari del «Sindicato de Oficios Varios de la CNT». Com a membre del comitè de control de l'empresa, segons l'informe del representant, tingué unes actituds violentes i arribà a proferir amenaces de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 461 18/9/19 14:12

mort a alguns companys. Se l'acusà d'haver gastat durant el període que fou membre del comitè, en concepte de «locomoción y fonda», 3.673,90 pessetes.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 5 de juliol de 1939, indicava que era membre de la CNT, que a les eleccions de 1936 havia fet «gran propaganda a favor del Frente Popular» i que en esclatar el sollevament militar «hizo armas contra él». L'acusava d'haver delatat «varias personas de orden».

El 21 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà totes les acusacions que se li feren i sols reconegué que es veié obligat a sindicar-se «por ser un trabajador».

El 9 d'agost de 1939, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar signava una providència segons la qual s'acordava sobreseure provisionalment la causa indicant al jutge instructor que li mantingués la detenció durant un mes i, posteriorment, ordenés al responsable de la presó la seva posada en llibertat quan corresponggués.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007773. T12-482.

FERRATER AÑÓ, JOSEP

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

FERRER LLAGOSTERA, ENRIC

Edat: 35 anys. Vidrier. Funcionari de presons. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Agustí. Afiliat a la CNT i a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 17 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 31 de gener de 1939, la persona que s'havia fet càrrec de la gestió de la presó de Mataró decidí detenir els funcionaris que hi trobà, entre els quals Enric Ferrer Llagostera, «por existir contra los mismos denuncias concretas de su desafección al Régimen y su mal comportamiento con los presos Nacionalistas según denuncia presentada por el Teniente de Artillería César Martínez Sastre».

El 17 de febrer de 1939, Enric Ferrer feu una declaració jurada en la qual afirmà que exercia les funcions de funcionari de presons des del 13 de gener de 1937 i que era membre d'Esquerra Republicana des de l'any 1932. Com a funcionari de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 462 18/9/19 14:12

presons, el seu primer salari fou de 416,40 pessetes mensuals. Feu constar a la mateixa declaració que la seva professió inicial era la de vidrier i que havia estat soci fundador de la «Fábrica de Cristal Cooperativa Obrera» de Collblanc, fundada l'any 1920. En esdevenir-se el conflicte civil, l'empresa no pogué continuar la producció per manca de matèries primeres. Per aquesta raó entrà al cos de funcionaris de presons. Afegí que estigué amb els noranta-tres reclusos de la presó de Mataró fins a l'entrada de les tropes nacionals, «corriendo todos juntos los mismos riesgos y peligros».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 3 de maig de 1939, indicava que es tenien poques referències de l'encausat, atès que havia arribat a Mataró «durante el periodo Rojo a la Prisión de esta Ciudad y que su conducta en dicho cargo era regular». Transcrigué una comunicació rebuda de la Falange de Cornellà de Llobregat en la qual es donava fe de la bona conducta de Ferrer amb els presos que havia tingut al seu càrrec.

El 4 d'abril de 1939 testificà al jutjat militar de Mataró Àngel Sabas Sabas, gerent de la cooperativa vidriera on havia treballat Ferrer. Certificà la seva bona conducta i que no havia tingut «filiación sindical ninguna». Sobre la seva etapa a presons, afirmà tenir referències «que su comportamiento fue bueno en el cumplimiento de dicho cargo, considerándole hombre de buenos sentimientos y desengañado de sus errores políticos ante las consecuencias que si bien debían prever, hoy tienen que lamentar».

El dia 8 d'abril de 1939 i davant de la mateixa instància declarà el capità de la Guàrdia Civil Eladio Pin Ruiz. Feu de Ferrer un informe molt favorable arribant a dir que «observaba una adhesión hacia los que sufrían persecusión de los rojos, teniendo conocimiento además de que si bien figuraba en el partido de izquierdas era un militante de número sin relieve ni entusiasmo». Concloïa afirmant que el considerava «persona sana y de buenos sentimientos adaptable a la nueva España Nacional».

El 8 de maig de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Josep Rovira Aymà, empleat. Manifestà la bona disposició de Ferrer per trametre aliments als presos i permetre la comunicació amb els seus familiars, «siendo uno de los que en ciertos momentos bajaba al patio compartiendo amigablemente con los detenidos en aquel entonces no habiendo recibido nunca malos tratos ni palabras agresivas por parte del mencionado Enrique Ferrer».

El 12 de maig de 1939, Encarnació Roig Caballer, mestressa de casa, declarà en seu judicial que des de l'inici de la guerra anava a la presó a «suministrar a los presos artículos alimenticios de más necesidad». Això li permeté conèixer Enric Ferrer, «notando en él una persona de excelentes condiciones morales, manifestándose por sus hechos como persona de orden y de sentimientos nobles ya que era uno de los que gustosísimo le daba todas las facilidades. Y a la vez la ayudaba para que ella pudiese desarrollar su obra caritativa». Afegí que li constava que Ferrer portava medicaments als presos i que complia «desinteresadamente» els encàrrecs que els presos li feien. Tot això feu «que los presos sintiesen hacia él cierto afecto».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 463 18/9/19 14:12

El 13 de maig de 1939, l'alcalde accidental de Girona Albert de Quintana Vergés, que havia estat pres a la presó de Mataró, defensava l'actuació de Ferrer indicant que havia tingut «la debida consideración y respeto dispensándonos buen trato». El mateix feren en un altre document Agustí Coll Parejo, gerent del Banc de Biscaia; Antoni Prat Ferrando, magistrat suplent de l'Audiència Provincial, i Narcís Barbany Lleonart, comerciant de Mataró. Aquest indicà que Ferrer «permaneció en su lugar hasta la salida de todos los presos facilitando la recogida de ropa y enseres que habían quedado abandonados». Josep M. Planas de Farnés, procurador, certificà que Ferrer «se excedió en todo momento, y se desvivió para hacer más llevadera y menos peligrosa la situación del suscrito y demás compañeros de desgracia».

Joan Tolosa, prevere, signà a Barcelona un text manuscrit que encapçalà amb els mots següents: «Laudemus Deum nostrum et supremum militiae ducem Franco.» De Ferrer, digué que «me respetó como a sacerdote portándose muy cortés conmigo y con todos mis compañeros allí reclusos [...] fue siempre muy atento con mis familiares y visitantes».

L'1 de juny de 1939, Enric Ferrer Llagostera declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver estat membre d'Esquerra Republicana de Catalunya, però digué que ho havia fet amb la intenció «de ventilar la mejor marcha posible la Industria de Cristal que en compañía de otros poseía».

El 2 de juny de 1939, el jutge militar de Mataró, Rafael del Riego Orozco, considerà que no calia elevar al consell de guerra la causa contra Ferrer i dictà una diligència per la qual restava ingressat a la presó de Mataró.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001963. T11-50. T12-323.

FERRER PUJOL, ESTEVE

Edat: 34 anys. Agent comercial. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a Acció Catalana.

Inici de les actuacions: 5 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 5 de juliol de 1939, «el Agente Colaborador» Pere Xena Tàpias denuncià davant la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró Esteve Ferrer Pujol. L'acusà d'anar «completamente en contra de nuestro Glorioso Movimiento» i de ser «activo propagandista de la Causa Roja». Segons Xena, Ferrer fou el delegat d'Acció Catalana en el «Comité Rojo» i, com a membre de l'esmentat comitè, havia fet viatges a França «suministrando víveres para los Rojos». El denunciant el considerava també «delator de varias personas de Derechas que sufrieron prisión y persecución por los rojos». També afirmà que portava arma curta, perquè «le vió muchas veces con ella».

Ferrer fou detingut i interrogat. Negà haver fet propaganda a favor de «la Causa Roja». Reconegué haver fet viatges a França a la recerca de queviures, però «no

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 464 18/9/19 14:12

para suministrar víveres a los rojos, no fue por ayudarlos por sentir sus ideas, sino que iba con la Comisión de Abastos a la que pertenecían otros comerciantes de Mataró y nombrado por aquella». Negà haver delatat ningú i haver portat armes.

El 12 de juliol de 1939, Genaro Martín Sanz, responsable del «Servicio de Investigación de Prisioneros de Guerra» del camp de concentració d'Aranda de Duero, certificà que Esteve Ferrer hi havia ingressat el 3 de gener de 1939 i havia estat destinat a les oficines d'informació i investigació, «habiendo observado una conducta intachable desempeñando el cargo a entera satisfacción de sus Jefes demostrando gran celo, actividad y competencia en su cometido».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 31 de juliol de 1939, indicava que Ferrer estava afiliat a Acció Catalana des de la seva fundació, que havia format part de la «Comisión de Abastos» i que a l'inici de la guerra havia estat «un buen propagandista de los rojos», però que un any abans de la fi de la guerra havia «cesado en todas sus actuaciones».

Joan Lleonart Fortuny, membre de Falange, certificà el 22 de juliol de 1939 que quan amb el seu germà, un guia «y varios desertores más nos dirigíamos por la orilla de la carretera en dirección a la frontera», pocs quilòmetres abans d'arribar-hi, es trobaren amb el cotxe d'Esteve Ferrer que, junt amb altres membres de la Junta de Proveïments de Mataró, hi retornaven després de comprar caps de bestiar a la Seu d'Urgell. Lleonart afirmà que li constava que, quan Ferrer arribà a Mataró, visità el seu pare i li feu saber que, tot i que li digueren que parés el vehicle per a detenir-los, no ho feu, «alegando que de esto ya se cuidarían los carabineros hecho que indudablemente nos valió la salvación en aquel momento».

El 24 de juliol de 1939, Francesc Gallemí Bartrés, industrial i membre de Falange segons un document estès per «la Territorial de Cataluña de San Sebastián», feu constar que coneixia d'anys Esteve Ferrer i que el considerava «en ningún modo partidario de las disolventes teorías rojas». Referí, a més, que una vegada l'anaren a cercar de nit al seu domicili, però que no l'hi trobaren. Comunicà aquest incident a Ferrer i ell mateix l'acompanyà amb el seu cotxe a la població de la Roca, on estigué amagat fins que pogué passar, caminant, a França.

El 24 d'agost de 1939, el fabricant Pere Dòria Borrell, sogre d'Esteve Ferrer Pujol, signà un llarg escrit en defensa del seu gendre. Explicà que, tot i que Ferrrer era membre d'Acció Catalana Republicana, «no niego fuera catalanista pero jamás separatista así como puedo responder de su carácter antimarchista pues al ser incorporado le valió algún arresto en el cuartel por su propaganda contra Rusia». També assenyalà que el comissari del batalló on estava assignat li vetà l'accés a conductor i l'envià a una «Brigada de choque como soldado de infantería en la cual estuvo 8 días en primera línea, pasándose a la primera oportunidad, con los Nacionales». També, segons Pere Dòria, facilità la fugida del seu fill Francesc a la frontera «para pasarse a la España Nacional, en una palabra sacrificó su estancia en la zona Roja, para evitar la miseria a su Esposa e Hijas y para evitarme más persecuciones a mí, pues bastante me habían ya hecho por la deserción de mi hijo». Amb referència a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 465 18/9/19 14:12

la seva incorporació a la Junta de Proveïments, explicà que el mes de setembre de 1937 Ferrer fou convocat com a agent comercial col·legiat, juntament amb els comerciants locals Josep Rabat, Josep Fradera, Martí Fité, Antoni Margan, Llorenç Anglada, Josep Riera i d'altres per tal de formar la «comisión de Abastos de esta ciudad» per la seva experiència «en el ramo de alimentación y savedores de que poseía un coche de su propiedad y que tenía escondido». Mentre fou membre de la comissió se li permeté conservar el vehicle, però en finalitzar la seva gestió li fou confiscat.

Martí Fité Brugat, comerciant, i Josep Riera Mora, comptable, feren declaracions en termes similars. Josep Fradera Graupera, comerciant, declarà en seu judicial a Mataró, el primer de setembre de 1939, que el comitè de Mataró cridà els majoristes, comerciants i agents comercials de la població i que, una vegada reunits, se'ls comunicà que entre ells «debía de salir formada una comisión de abastecimientos, que por las circunstancias anómalas que se estaban atravesando no había más remedio que constituir aquella comisión». D'entre els majoristes foren nomenats Martí Fité i Àngel Rovira, però aquest fou destituït l'endemà. Segons Fradera, l'alcalde Molist el cridà i li digué que havia de formar part de l'esmentada comissió. Quan expressà alguna objecció, «Molist sin réplica de ningún género le indicó terminantemente (palabras textuales) usted se marcha a la comisión y si no ya sabe lo que le toca». Per tant, considerava que Esteve Ferrer havia format part de la comissió en les mateixes condicions. Afirmà no creure que Ferrer hagués dut a terme cap activitat delictiva, «ya que más bien lo tenía por un individuo de orden y buenos sentimientos».

Rafael Soler Moreu, comerciant, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 29 d'agost de 1939. Digué conèixer Esteve Ferrer i la seva vinculació amb Acció Catalana i que estigué al servei del comitè a compte del qual va viatjar diverses vegades a França i a altres poblacions catalanes «en busca de alimentos para sostener la causa roja». Soler afirmà que «vendiendo el declarante material fotográfico ha visto en varias ocasiones, mejor dicho, una fotografía en donde este individuo en unión de otros rojos estaba cargando unos becerros vivos en un camión, cree que en el mercado de la Seo de Urgel». Soler continuà afirmant que no creia que Ferrer hagués fet propaganda «de los rojos ni le cree tampoco capaz de haber delatado a personas de derechas». També digué que Ferrer sabia que ell era una persona de dretes «y que nunca se ha metido con él».

El 9 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Esteve Ferrer Pujol. Explicà que fou cridat a formar part de la Comissió de Proveïments per la seva condició d'agent comercial i que la comissió estava integrada per «personas de solvencia moral y material» i que per això, i per evitar que li requisessin el cotxe que tenia amagat, acceptà formar-ne part. Recalcà que els productes que comprava l'esmentada comissió estaven destinats «a la población civil y que los víveres iban a parar directamente a los almacenes de los comerciantes, no a cargo de las autoridades locales» i que la comissió era totalment independent de les autoritats «rojas». Negà haver fet propaganda «de la causa rojo-separatista» o haver

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 466 18/9/19 14:12

participat en cap acte polític i que els viatges els feia exclusivament en la seva condició d'agent comercial i no pas com a «delegado de acción catalana». Feu palès que les acusacions que se li havien formulat eren «hijas de alguna venganza personal» i recalcà que al front fou destinat a la primera línia de combat per haver demostrat el seu caràcter «antimarchista», raó per la qual passà a la zona franquista tan bon punt li fou possible i ho feu a Llardecans, Lleida, el 25 de desembre de 1938.

Curiosament, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Esteve Ferrer el dia 8 de setembre de 1939, un dia abans de la declaració de l'encartat. En aquest document, Bravo li recriminava que havent fet diversos viatges a França no s'hi hagués quedat i concloïa afirmant que els testimonis «unánimemente le acusan de ser separatista y de haber coadyuvado [...] con los rojos para la resistencia de los mismos». Elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidia el coronel Juan Montemayor el 19 d'octubre de 1939 i fou condemnat a vuit anys de «prisión mayor».

El 8 d'abril de 1940, l'esposa del condemnat, Pilar Dòria, adreçà a les autoritats militars un plec de documentació segons la qual «desvirtúan los hechos en méritos de los cuales fue condenado mi citado esposo». Els documents incloïen una certificació de l'Ajuntament signada per l'alcalde Brufau Cusidó; una del rector de Sant Josep, Joan Cabús i Puig, i una altra del farmacèutic Pere Pascual Rius.

El 23 de maig de 1942, la «Comisión Central de Examen de Penas» li commutà la pena de vuit anys de presó major per la de sis anys de presó menor.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 011653. T12-271.

FERRER VICENS, RICARD

Edat: 54 anys. Peó. Nascut a Vilassar de Mar. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya i a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 17 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal, redactà un informe segons el qual Ricard Ferrer havia estat afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya i, a l'inici de la guerra, havia fet serveis de control com a milicià amb armes a la carretera d'Argentona durant uns dos mesos. També havia estat delegat del comitè de control de la fàbrica Fàbregas. Se l'interrogà sobre els acords d'aquest comitè i respongué que havia tractat temes d'administració, «cuestiones obreras y sueldos de los mismos». Fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 467 18/9/19 14:12

M. Mestres, del 3 de juliol de 1939 confirmava els punts esmentats i el definia com «activo propagandista del Frente Popular».

El dia 8 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Lluís Freixes Turon, escolapi de la comunitat de Mataró, que indicà que eren correctes els anteriors informes i hi afegí que «este individuo no es peligroso y hasta es de buena fe habiendo favorecido personalmente al declarante».

El mateix dia declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Ricard Ferrer. Indicà que les guàrdies les havia fet a la carretera de Barcelona i que havia deixat de treballar a can Fàbregas «obligado por el sindicato para dedicarse a las faenas del campo, cuyo trabajo realizó por espacio de ocho meses y cuyo trabajo tuvo que realizar en cumplimiento de unas que le dictó el Gobierno rojo». Negà haver participat en detencions ni en cap acte delictiu.

El 5 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona decidí sobreseure al causa en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal». Tanmateix, com que restava en llibertat, determinà que havia de quedar «a disposición de la Inspección de Campos de Concentración de prisioneros y presentados».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008440. T12-313.

FERRER VILAMALA, DOMÈNEC

Edat: 35 anys. Manobre. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia al carrer de les Caputxines de Mataró. Afiliat a CNT-FAI.

Fou capturat per les tropes franquistes el 25 de desembre de 1938 a Granyena de les Garrigues, Lleida. Fou empresonat al monestir de la Santa Espina de Valladolid.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1944. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde accidental Francesc Arnau Gomà, el 31 de gener de 1940 indicava que Ferrer «era de pésimos antecedentes». Afegia que havia robat o extorquit el seu patró, que havia participat en el saqueig d'una torre a Llavaneres, que havia demanat la mort de l'arxipreste de Mataró, que havia marxat voluntari al front, que venia «géneros que se supone fueron robados» i concloïa afirmant que «hacía vida marital con una prostituta y que se marchó al frente con él».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 2 d'agost de 1939 assenyalava la seva pertinença a la CNT des de 1931 i indicava que en esclatar el cop d'estat militar «hizo armas contra el mismo y formó parte de las patrullas de control». Li atribuí també haver participat «en el saqueo de algunas casas de personas de orden, siendo una de ellas la finca del Conde de Caralt». Destacà que havia marxat al front voluntari i que a casa seva tenia una pistola i dues escopetes que se suposava que procedien dels saquejos.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 468 18/9/19 14:12

El dia 25 de gener de 1940 declarà a Mataró, davant el jutge militar d'instrucció, Àngela Bransuela Nonell, mestressa de casa. Explicà que era veïna de l'inculpat i que pel fet de tenir un fill amagat durant la guerra patí quatre escorcolls i suposava que havia estat delatada per l'esposa de l'inculpat, que segons ella mai no deixava de dir «que a las personas que tenían hijos evadidos debía matárselas».

El mateix dia, Manuel Briansó Anglès, comerciant, testificava davant el jutge d'instrucció que coneixia Ferrer, que havia format part de les patrulles de control, que intervenia «en el saqueo de casas particulares por el hecho de que en muchas ocasiones el producto de los saqueos se lo daba a su mujer [...] la que descaradamento lo vendía por la calle [...] cosa que antes de la dominación marxista no había hecho nunca».

Ramona Noè Teixidó, mestressa de casa i veïna de l'inculpat, declarà que l'esposa de Ferrer intentava vendre «ropas, joyas y otros objetos» i fins un «reloj de oro» i unes escopetes que suposava que procedien de la casa del comte de Caralt a Llavaneres.

Remei Cardona, treballadora, declarà davant del mateix jutge i lloc que havia sentit dir a Ferrer «que venía de Arenys y que había hecho caer siete cabezas de frailes y que pensaba regresar para cortar más cabezas».

El 5 de juny de 1940, Domènec Ferrer declarà davant el jutge militar d'instrucció d'Arenys de Mar. Reconegué haver estat afiliat a la CNT «forzoso», atès que «a todos los obreros se les obligaba a sindicarse». Negà ser membre de la FAI i haver tingut actuacions amb arma, així com haver actuat en escorcolls o saquejos. Reconegué haver-se allistat a la «columna Graells» en no trobar feina i per poder socórrer la seva esposa i fill «cobrando las diez pesetas diarias». Negà «rotundamente» haver fet les afirmacions sobre els frares d'Arenys i ho atribuí a «la malquerencia de alguien». Negà haver tingut mai cap rellotge d'or «por lo que también intentara venderlo». Sobre les escopetes, negà tenir res procedent del saqueig del comte de Caralt, però reconegué haver actuat com a intermediari en la venda d'una escopeta. També rebutjà haver demanat diners a Josep Maria Buscà, ja que «lo único que le comunicó a dicho señor fue que había un obrero que había dicho que lo quería matar, y así se lo avisó el dicente para que se pusiera en guardia, y entonces el Sr. Buscá le propuso al dicente si aquel individuo con dinero estaría satisfecho, contestándole el declarante que lo ignoraba, dándole entonces diez duros para aquel individuo y otros diez al declarante como agradecimiento por el aviso».

El dia 4 de febrer de 1941, el jutge instructor Vicente González Fornés donà per acabada aquesta fase i acordà processar Ferrer i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 6 de juny de 1941, Isidre Sape Nogueras, «vaquero i labrador», declarà davant del tribunal militar a Mataró que havia venut una escopeta a Domènec Ferrer.

El 13 de juny de 1941 testificà Assumpció Augé Dangla, mestressa de casa. A més de confirmar les acusacions fetes per altres denunciants, afirmà que Ferrer havia participat en el saqueig del convent de les benedictines «llevándose los conejos y por

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 469 18/9/19 14:12

la noche tiraba tiros al aire con objeto de asustar a todo el vecindario». Afegí que al veïnat es deia que «por actuar demasiado el comité rojo le quitó el arma permaneciendo sin actuar unos meses». Anà voluntari al front, d'on tornà, segons Augé, «llevando ropas, joyas cubiertos y otros objetos los que vendía su mujer, y el propio Ferrer». Acabà la seva declaració indicant que no sabia si havia participat en la destrucció d'imatges religioses, «pero que le tenía visto ir con los que lo cometían».

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 9 de maig de 1942, presidit pel tinent coronel Carlos de Salas Bonal, que el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient l'1 de juliol de 1943. El 16 de novembre de 1943, el mateix tribunal acordà sobreseure la causa «por resultar el mismo completamente insolvente».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006084. T12-463.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1833. TRP5- 16

FERRERES PORCAR, JOAN

Edat: 32 anys. Brigada del 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a Mataró. Vivia al carrer Moles de Mataró.

Inici de les actuacions: 24 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado Especial de Suboficiales y el CASE».

A la fi de la guerra feu una declaració jurada en la qual detallà que el dia 19 de juliol de 1936, en tenir coneixement de la declaració de l'estat de guerra, es presentà «sin pérdida de tiempo» a la caserna de Mataró, on estigué fins a les dues de la tarda del dia 21. Anteriorment, el coronel reuní els sotsoficials al seu despatx «para despedirse» i els explicà que les instal·lacions restaven a les ordres d'un capità de carrabiners, qui ordenà als sotsoficials que es retiressin als seus domicilis. El dia 24 foren cridats a la caserna per tal de fer-se càrrec «de la limpieza de cuadras y cuidado del ganado». Es presentà al regiment el capità Medrano i organitzà els homes presents per formar una columna que partí el 27 de juliol cap a Barbastre. El març de 1938 va ser destinat a «Defensa de Costa» i, posteriorment, a Barcelona. En la retirada es lliurà a les tropes franquistes a Banyoles. Durant la seva estada a Barbastre, s'allotja a casa d'una persona pertanyent a Falange que tenia amagats a casa seva tres frares caputxins. Ferrer explicà que compartia amb ells «el suministro que le pertenecía de Intendencia». També col·laborà amb el Socors Blanc i a favor de les vídues dels militars afusellats de Mataró.

El 16 d'abril de 1939, Enric Correa Rodríguez, militar llicenciat, declarà a favor de Ferreres dient que havien estat tots dos socis «del Círculo España» i que coincidiren a Barbastre, on, segons Correa, en les converses mantingudes «deseaba el triumfo de las armas Nacionales».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 470 18/9/19 14:12

El mateix dia, el mataroní Francesc Xalabarder Romeu feu un encès elogi i defensa de Ferreres, de qui digué «entusiásticamente predecía, ansiaba, se produjese el Salvador Movimiento, que libertase a España para siempre, de las hordas Marxistas, que querían apoderarse de ella, para esclavizarla eternamente».

El 29 de novembre, el jutge instructor José María García Rodríguez decidí processar-lo, tot i admetre que era «persona de ideales puramente españolistas y desde luego adicto al G.M.N.».

El 14 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 016783. T12-302.

FIGUERES SOCIAS, TERESA

Edat: 59 anys. Mestra nacional. Nascuda al Vendrell. Casada.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 20 de gener de 1905 i a la Federació de Treballadors de l'Ensenyament, vinculada a la UGT, el 28 d'agost de 1936, «obligada por los acontecimientos». Desenvolupà la seva tasca de mestra a l'«Escuela de Párvulos no. 1». En l'interrogatori, deixà constància que havia estat «calificada ante la Inspección de desafecta al régimen por el Alcalde al igual que los demás compañeros».

Els informes requerits de la Falange i l'alcaldia consideraren la seva actuació «de derechas y católica».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 52137/2884. T4-24.

FOLCH SOLÉ, FRANCESC

Edat: 28 anys. Farmacèutic. Nascut a Premià de Mar. Casat. Vivia al carrer de Lepant de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 11 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'11 de febrer de 1939 feu una declaració davant la «Comisión Clasificadora de Prisioneros y Presentados», a Barcelona, en la qual declarà que, abans d'incorporar-se a l'exèrcit de la República, era professor d'ensenyament secundari i analista a la clínica L'Aliança. S'havia incorporat a l'exèrcit amb caràcter forçós, al cos de la «Sanidad Militar», el mes de novembre de 1937, amb la graduació de tinent farmacèutic assimilat.

L'informe del «Jefe de Información» de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 471 18/9/19 14:12

Calvó, del 20 de març de 1939, indicava que Folch havia estat catedràtic de ciències a l'institut i que durant els primers mesos de la guerra havia tingut amagat a casa seva el seu sogre i cunyats, que eren perseguits «por los Marxistas», fins que passaren a l'Espanya controlada pels militars colpistes. Segons Cuadrada, es podia considerar Folch «hombre de solvencia y adicto».

El 4 d'abril de 1939, Salvador Llach Puig, farmacèutic, declarà a Mataró davant del tribunal militar que coneixia Folch i en donà les millors referències indicant que quan fou cridat al front li manifestà «el deseo que haría todo lo posible para pasarse a la zona nacional ignorando los motivos por los que no ha podido realizar sus propósitos».

El mateix dia declarà davant del mateix tribunal Vicenç Font Sastre, metge. Explicà que coneixia Folch i que l'havia tingut com a pacient els primers mesos de la guerra, quan contragué les febres tifoides. Explicà que una vegada Folch havia intentat assolir un aval de la seva adhesió a la «causa roja marxista» i això li fou impossible «por considerar al encartado como persona de ideología derechista y enemiga de lo que llamaban la causa del pueblo». En el mateix sentit, Font afirmà que la clínica L'Aliança «era conocida con el sobrenombre de nido de fascistas».

El mateix 4 d'abril de 1939, Francesc Folch testificà davant del tribunal militar de Barcelona que havia estat professor d'institut des de l'any 1934, que mai no havia estat membre de cap partit o sindicat i que després de l'inici de la guerra s'havia afiliat per força a la UGT. Quan fou cridat a files retardà la incorporació al·legant malaltia durant més d'un mes.

El 8 de maig de 1939, a Mataró, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco determinà que els fets analitzats durant la formació de la causa «no constituyen materia delictiva para procesar al encartado» i elevà aquest acord al Consell de Guerra Permanent de Barcelona.

El dia 25 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000825. T12-108.

FONT BASSA, JOSEP

Edat: 49 anys. Jornaler. Nascut a Sant Pere de Vilamajor. Casat. Vivia al Camí Ral. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 18 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el 18 d'abril de 1939, declarà que havia format part de les patrulles de control que s'establiren a la carretera de Barcelona i a la platja. Segons Font, l'objectiu de les patrulles era «registrar los coches y mirar las personas que iban dentro» i, pel que fa a la platja, «estar al cuidado por si venían barcos Nacionales y dar aviso de su presencia al cuartel». Estaven a les

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 472 18/9/19 14:12

ordres d'un membre del comitè, «un tal Roch». A aquestes tasques, s'hi dedicà durant uns deu mesos. A la fi d'aquest temps, segons Font, arribà una ordre segons la qual «tenían que entregar las armas y si no ir al frente». Font lliurà el mosquetó a «la casa de la Ciudad». Signà amb l'empremta digital, en no saber escriure.

El 10 de maig de 1939, el comandant de la Guàrdia Civil a Mataró feu un informe segons el qual, a més del que havia declarat l'inculpat, se l'acusava d'haver participat en escorcolls i d'haver fet guàrdia a la porta de «las Yglesias al ser saqueadas estas».

El 16 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar de Mataró Jaume Moliné, «harriero [sic]». Afirmà que Font havia participat activament en el saqueig de les esglésies de Sant Josep i de Santa Maria, «llegando incluso a hacer alardes de que se había fumado los sigarros puros del Doctor Samsó». Se li preguntà si podia estar implicat en l'assassinat de l'esmentat sacerdot i afirmà que el creia «incapaz de ello».

Tres dies després, Josep Font declarava davant el jutge militar de Mataró. S'afirmà en les declaracions inicials i negà tota responsabilitat en els saqueigs i escorcolls.

El jutge instructor ordenà el processament de Josep Font el 20 de junt de 1939.

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 el 22 de juliol de 1939, en una sessió que dictà sobre catorze causes acumulades en el mateix acte. Fou condemnat a dotze anys de presó.

El 6 de març de 1948 sol·licità l'indult «promulgado por nuestro invicto Caudillo».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007785. T3-202 i T12, 16 i 31

FONT FONT, FRANCESC

Edat: 48 anys. Pescador. Nascut a Sant Feliu de Guíxols. Casat. Vivia al carrer de Santa Rita de Mataró. Afiliat al Sindicat de Pescadors.

Inici de les actuacions: 27 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 27 d'octubre de 1939, el «corneta» de la Guàrdia Civil Manuel Sanz García, destinat a Mataró, en tenir notícia que havia arribat a la població Francesc Font procedent de França sense haver estat a cap camp de concentració i havent-se «distinguido en contra del Glorioso Movimiento Nacional», procedí a recollir informació de testimonis sobre la seva l'actuació.

El primer cridat a declarar fou Joan Armella Genisans, pescador. Digué conèixer Font i que era un element d'«extrema izquierda» i que l'havia denunciat a ell per «fascista», per la qual cosa els membres d'Ordre Públic efectuaren un escorcoll a casa seva que no tingué cap resultat. Explicà que l'havia vist amb fusell i pistola «cuando había alarma de aviación que salía para hacer fuego contra ellos». Armella continuà afirmant que li constava que Font i un «tal Caparrós» havien estat els qui havien facilitat «la gasolina para quemar los Misterios de los Pescadores». Signà amb l'empremta dactilar en no saber llegir.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 473 18/9/19 14:12

Després de la declaració d'un altre testimoni, Francesc Font fou detingut i interrogat. Negà totes les imputacions que li feren. Atribuí l'incendi del misteri dels pescadors al «llamado Caparrós» i declarà que si havia fugit a França havia estat perquè Maria Gatius li havia dit «que no le dejaría en paz hasta que le echara a perder». Confessà haver retornat feia catorze dies. Signà amb l'empremta dactilar en no saber llegir. Fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

El 4 de març de 1940, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Tornà a negar totes les acusacions i digué haver tingut «algunos disgustos» amb Armella. Afirmà que mentre es cremà el misteri dels pescadors estava treballant «en la máquina pequeña de los varaderos mecánicos del Pósito de Pescadores destinada a retirar del mar las embarcaciones [...] que no dejaba su trabajo ni de día ni de noche». Se li preguntà què sabia d'una pistola que s'havia trobat en un escorcoll efectuat a casa seva i digué «que ignoraba en absoluto la existencia de dicha arma».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Josep Martí Pascual el 10 de juliol de 1941, indicava que Font era «netamente izquierdista y buen propagandista de los rojos, sin ninguna idea religiosa». També s'afirmà que havia actuat amb fusell «en los refugios» i que havia estat secretari del Sindicat de Pescadors.

El 9 de juny de 1942 declarà davant la mateixa institució Salvador Cabot Roset, pescador. Digué que ignorava la seva situació política, però que el considerava de tendència esquerrana i era «completamente analfabeto». Afirmà que no l'havia vist actuar en les eleccions de 1936 i que si ho hagués fet ho hauria fet «sin conocimiento de causa por tratarse de una persona que se la domina fácilmente». Mai no l'havia vist amb armes i tot i la recerca que havia fet sobre la seva implicació en la destrucció del misteri dels pescadors no havia trobat «ninguna prueba directa o indirecta que lo justificare». Digué que no havia participat en escorcolls, assassinats, requises, detencions i que «no tenía instintos de perversidad».

El 5 de juny de 1942 declarà en la mateixa seu judicial Joan Armella. Es ratificà en la declaració anterior, però, amb referència al misteri dels pescadors, matisà que ell no ho havia vist, sinó que li ho havia explicat una filla seva que havia mort.

El 9 de juny de 1942 declarà davant del tribunal el també pescador Pere Barbena Arrossser. Conclogué que Font «era una buena persona trabajador y amante de su familia, y opina de que si el encartado se hubiera distinguido en algún acto inmoral o delictivo que hubiera sido sabedor de ello, debido al intervenir en la playa».

El 7 d'agost de 1942, el capità general de la 4a Regió Militar dictà que les actuacions endegades continuessin com a sumaríssim ordinari.

El 30 d'octubre de 1942 declarà a Badalona davant el jutge d'instrucció Montserrat Bach Font, jornalera i neboda de Francesc Font Font. Declarà que coneixia Joan Armella Genisans perquè vivia a la seva mateixa escala i que l'any 1929 —quan ella tenia onze anys— «se hallaba acosada por el tal Armella» i que aquest havia intentat fer-la entrar per la força «por la puerta del piso donde vivia [...] Mas en otra

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 474 18/9/19 14:12

ocasión que subía la escalera encontró apostado en un rellano de la misma a dicho individuo, el cual intentó violarla forcejeando valiéndose de su fuerza para sacarle los pantalones ante lo cual la declarante empezó a gritar con todas sus fuerzas». Els crits alertaren la mare de Montserrat Bach. Després d'aquest fet, segons la declarant, Francesc Font Font passà a viure a casa de la noia i presentà una denúncia al jutjat contra Armella. I, segons li semblà a la declarant, aquest fou expulsat de Mataró.

Armella reconegué haver estat cridat pel Jutjat de Mataró l'any 1929, però negà l'intent de violació i haver estat expulsat. Reconegué que les dues famílies s'odiaven.

El 24 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar determinà sobreseure provisionalment les actuacions empreses i decretà la llibertat definitiva de l'encausat.

El dia 23 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030403. T12-127.

FONT FONT, SALVADOR

Edat: 40 anys. Sotsoficial de complement destinat a la caserna mataronina. Gerent de l'empresa Font i Cia. de Mataró. Vivia al Camí Ral. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 27 de gener de 1939. Diligències prèvies. «Juzgado Especial de Suboficiales y el CASE».

El 27 de gener de 1939, el mateix dia de l'entrada de les tropes franquistes a Mataró, Salvador Font lliurà una detallada informació sobre les seves circumstàncies personals durant el conflicte. Explicà que «durante toda la dominación roja no se incorporó a filas y se encontraba en Mataró». Afegí que «ni vistió uniforme, y nunca dejó de ser paisano haciéndose valer su profesión de técnico como indispensable cuando la casa Font y Compañía, de ésta, fue colectivizada y lo mismo cuando la casa colectivizada pasó a depender de la Dirección General de Transportes por Carretera». Digué que no havia format part de cap partit polític, si bé «era afecto a los de derecha». «Por imposición», s'afilià al Sindicat de Tècnics de la UGT. Quan se li preguntà sobre els «servicios» que havia prestat a la «Causa Nacional» indicà que havia procurat «restar ayuda a los rojos declinando ofertas para fabricaciones de granadas y piezas de proyectiles que hubieran tenido un empleo inmediato, y en cambio cooperamos con la casa General Motors Co. para fabricar el coche-camión "Maratón" que no llegó a término, quedando así el personal movilizado en los talleres y restado del frente».

Avalaren personalment Salvador Font, Antoni Ferrer Dalmau, «ingeniero fundidor»; Antoni Calvó Renter; Ramon Spà Tuñí, jutge municipal de Mataró; Lluís Freixes, escolapi rector del col·legi Santa Anna de Mataró, i els membres de Falange Ricard Almuzara Olís, Jaume Recoder Esquerra, Emili Surià Puigdollers, Salvador Prats Con-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 475 18/9/19 14:12

tijoch, Nicolau Guañabens Bonamusa, Rafael Soler Moreu, Joan Guixà Esteve i Josep Montasell Caselles, que declararen que Font era «afecto al Glorioso Movimiento Nacional».

El 10 de juny de 1939, el «Juez Especial de Suboficiales y CASE» dictà una providència en la qual ponderava que els encartats «no pudieron eludir su presentación a las Autoridades rojas, que entonces detentaban el Poder; la poca importancia de los servicios, lo favorable que les ha resultado la prueba practicada y el hecho mismo de pertenecer a escalas secundarias, dentro del Ejército, a las que no se puede exigir iniciativas ante el desarrollo del Glorioso Movimiento Nacional» i proposà l'arxivament de les actuacions «sin pronunciamiento de responsabilidad».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 22418/1197. T12-189.

FONT GOMIS, FRANCESC (Quico de la son)

Edat: 34 anys. Cambrer. Nascut a Mataró. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 28 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El «Tribunal de clasificación de prisioneros» de Pamplona exposava el 26 d'abril de 1939 que Francesc Font s'havia presentat a la frontera d'Irun el dia 8 de febrer de 1939, procedent de França.

El 5 d'abril de 1939, el «Jefe de Información» de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, informava les autoritats militars «a los efectos que estime oportunos» que Francesc Font, «activo militante del Partido Comunista y de pésimos antecedentes», era al camp de concentració de «la Merced», a Pamplona.

El 13 de juny de 1939, Joaquim Castellsaguer, metge, adreçava un escrit al jutjat militar de Mataró indicant tenir notícies que Font era a la presó. Informà que es tractava d'un «individuo de antigua filiacion anarquista FAI» i que, mentre Castellsaguer havia estat metge del 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a la caserna de Mataró, Font s'havia distingit per la propaganda que feia en contra de l'exèrcit entre la tropa. També indicà que, «en plena revolución roja» i essent Font comissari polític, arengava públicament els seus «secuaces» perquè matessin tots els feixistes i els ordenava elaborar llistes dels qui s'havien de «pelar según su propia expresión [escrit en tinta vermella a l'original]». Castellsaguer afirmà haver sentit aquestes paraules a Font a la plaça de Santa Anna a finals de 1938.

El 28 de juny de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró el detingué i l'interrogà per ordre del jutge militar instructor. Declarà ser membre de la CNT des de l'any 1920. Havia estat «Delegado de la Bolsa de Trabajo de la sección de camareros» i, posteriorment, president del Sindicat de l'Alimentació. Després del cop d'estat exercí el càrrec de secretari del Comitè Comarcal de Maresme de la CNT. Participà en diverses activitats sindicals fins que marxà, voluntari, com a artiller en la 133a Brigada Mixta a Figueres amb el càrrec de delegat polític. Posteriorment fou destinat a Samà

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 476 18/9/19 14:12

(Parc Samà?), Tarragona, i a Poleñino, Osca. Incorporat al 22è Exèrcit participà en la presa de Terol. Retornat a Mataró i en ésser cridat per la seva lleva, gràcies a la influència del diputat Bilbeny ingressà al «Cuerpo de Seguridad grupo no uniformado» —dependent de la Generalitat— i fou destinat en primer lloc a la «Comisaría General de Barcelona». Posteriorment passà a Girona i a Olot i d'allí a França. Entrà a Espanya per Irun, des d'on fou conduït al camp de concentració i de classificació de Pamplona denominat La Merced. D'allí fou conduït per la Guàrdia Civil a la presó de Mataró.

El mateix dia 28 de juny de 1939 testificà Pere Xena, també cambrer, davant de la Guàrdia Civil. Explicà que Font fou «uno de los Jefes que se apoderaron del Cuartel de artillería». Explicà que durant aquests fets anava amb arma llarga i una pistola «del nueve largo». Assenyalà que era «Presidente de la Confederal siendo una de las cabezas más visibles de Mataró, y tanto es así que la vida y los bienes de las personas dependían de lo que él dispusiera». Xena referí alguns comentaris que li havia sentit a dir. Així Font, en un moment determinat, havia explicat que s'havia detingut a Badalona un cotxe amb sis ocupants i havia comentat a Xena que «mañana los vamos a pasar por la "mola"». També, segons el denunciant, cada vegada que hi havia un bombardeig afirmava que per cada mort que originés l'atac enemic «matarían diez facciosos». Continuant el mateix relat, Font havia afirmat que, en cas de l'entrada de les tropes franquistes, es defensaria «hasta el último momento mataría su compañera y él se pegaría un tiro». L'acusà també d'haver confiscat una màquina d'escriure del restaurant de l'estació, marca «Underwod».

El 28 de juny de 1939, Francesc Font elevà a les autoritats militars un detallat informe de les seves actuacions incidint en diversos casos en què havia ajudat persones preses o en dificultats en la zona republicana. Concloïa afirmant que havia retornat a Espanya «por mi propia determinación [...] y con el deseo de servir a nuestro CAUDILLO».

L'11 de setembre de 1939, Enric Subiñà certificà per escrit que Francesc Font l'havia socorregut sempre que l'havia necessitat gràcies «a su acedente y buenos sentimientos» i en posava com a testimoni diverses actuacions de l'encausat. Així, el novembre de 1936, en trobar-se pres Artur Subiñà «por haber prestado apoyo a la Causa Nacional» i haver-se posat a disposició del coronel de la caserna mataronina durant els fets de juliol del mateix any —«lo cual no ignoraba Francisco Font»—, fou posat en llibertat l'endemà de sol·licitar-ho l'Enric. També declarava que havia «estat fichado por el comisario del Grupo Información N° 2» i que havia cercat avals entre els responsables polítics i sindicals mataronins i cap havia acceptat avalar-lo «por mis manifestaciones». En canvi, Francesc Font l'avalà personalment posant en el document el segell de la CNT. Subiñà concloïa que «quizás dicho aval me salvó la vida». Font també intervingué en la concessió dels documents necessaris per tal que una germana de Subiñà pogués aconseguir un passaport.

El 12 de setembre de 1939, Carles Trabal Brugada, «adscrit al 1° Batallón de Montaña Arapiles n°. 7», certificava que durant el «dominio marxista» Francesc Font

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 477 18/9/19 14:12

havia fet desaparèixer tots els carnets i documents que el relacionaven amb partits de dretes i organitzacions religioses «evitando con eso que pudieran ocurrirme males mayores».

El mateix dia, «las obreras» Mercè Mora, Joana Marina i Margarida Salvà declararen que, gràcies a la intervenció de Francesc Font, s'havia salvat «el hermoso y valioso estandarde del "Patronato Escolar Obrero de Mataró"».

El 26 de setembre de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, signà un informe sobre Font en el qual, a més d'alguns fets ja esmentats, indicava que havia estat membre de les Joventuts Llibertàries, que havia arengat, des de l'Ajuntament, una columna que marxava al front i que havia participat en el grup de persones que havia llençat a terra la imatge de sant Josep de Calassanç ubicada a la façana de l'escola Pia, a la baixada de Santa Anna.

El 4 d'octubre de 1939 fou interrogat pel jutge militar de Mataró sobre l'assassinat d'un tinent de la Guàrdia Civil a Vall-de-roures. Negà qualsevol implicació en els fets en els quals l'implicaven alguns testimonis.

El 4 de novembre de 1939, Francesc Cabot Puig, pagès, declarà davant el jutge militar de Mataró que l'any 1936 havia estat empresonat vint-i-un dies fins que signà un taló de 20.000 pessetes que li exigien «un tal Jofre y Freixes». Al cap d'uns dies s'assabentà que el volien tornar a empresonar sota l'acusació d'haver hostatjat a casa seva el general Martínez Anido. A través de Francesc Xalabardé sol·licità la intervenció de Francesc Font. Aquest l'interrogà a Santa Anna de Mataró, «en donde estaban instalados los sindicatos» i, convençut de la seva innocència, declarà als qui allí es trobaven que no se l'havia de tornar a molestar.

El mateix dia, Francesc Nadal Canal, gerent de l'Hotel Montserrat, declarà davant del mateix jutge que coneixia Font des de feia anys i que l'havia tingut com a cambrer a l'esmentat hotel durant diversos anys. Afirmà conèixer la seva actuació sindical i política sense que pogués manifestar cap queixa sobre la seva actitud i el seu comportament. Ans al contrari, afirmava que Font s'havia dedicat a «favorecer desinteresadamente a las personas perseguidas y perjudicadas por las hordas rojas». Nadal insistí que aquesta actuació fou tan reiterada i coneguda que els seus mateixos companys començaren a sospitar i a considerar-lo «faccioso».

Màxim Gutiérrez de Carvajal, «industrial» i cap de la policia municipal de Mataró en el moment de prestar declaració, digué també davant el jutge militar de Mataró el 4 de novembre de 1939 que, estant com a tinent de complement al quarter de Mataró durant els fets de juliol de 1936, va ser detingut i empresonat primer al castell de Montjuïc i, després, al vaixell *Uruguay*, juntament amb la resta dels oficials de l'esmentada caserna. Afirmà conèixer Francesc Font, que treballava de cambrer a l'Hotel Montserrat. Gutiérrez declarà que, per referències, sabia que Font era «Presidente de la FAI de Mataró». També afirmà que havia estat comissari polític d'un batalló. Finalment, concloïa el seu testimoni manifestant el seu convenciment que havia estat alliberat gràcies a la intervenció de Font sense que hagués hagut d'«abonar cantidad alguna al encartado».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 478 18/9/19 14:12

Julián Buj, capità d'artilleria, declarà el 4 de novembre de 1939 davant el mateix jutge militar de Mataró afirmant que formava part de l'oficialitat del quarter mataroní el mes de juliol de 1936 i que, fracassat l'intent colpista a la ciutat, fou empresonat al vapor *Uruguay* a Barcelona i que el mes de novembre de 1926 rebé la visita de Francesc Font al mateix vaixell i li comunicà que estava fent gestions per aconseguir la llibertat de diversos oficials empresonats, que aquestes gestions les feia per part del sogre de Buj, a qui coneixia «de toda la vida». Posteriorment, Buj fou traslladat al castell de Montjuïc, on rebé la visita de la seva esposa, i aquesta li indicà que Francesc Font estava fent gestions per aconseguir el seu alliberament, cosa que succeí al cap de vuit dies. Un cop a Mataró, Buj s'entrevistà amb Font i li demanà la llibertat per als seus companys empresonats al mateix castell. Font hi accedí, menys en el cas de Màxim Gutiérrez, de qui afirmà que si tornava a Mataró seria assassinat «y él no quería contraer tal responsabilidad». A la fi, però, signà els quatre avals i els militars foren alliberats. Buj, posteriorment, travessà la frontera i es reincorporà a l'exèrcit franquista. Feu constar, però, que l'actuació de Font fou totalment desinteressada, ja que «no percibió la menor cantidad» i la dugué a terme en atenció als vincles que mantenia amb la família política de Buj. Conclogué que Font sempre havia tingut una «conducta correcta».

El dia 7 de juny de 1941, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, signà un informe sobre Francesc Font en el qual, entre altres coses, afirmava que havia estat el president del Sindiciat de l'Alimentació de la CNT, que havia lliurat autoritzacions als individus que volien formar part de les milícies de Mataró i que havia actuat com a president en una reunió de diferents sindicats de la CNT en la qual s'havia abordat la petició d'indult per als de la caserna de Mataró condemnats a mort. El resultat de la reunió fou el de no presentar la petició de clemència.

L'11 de juny de 1941, el metge Joaquim Castellsaguer, «Caballero de España y caballero de la orden del Mérito Militar», feu una nova declaració en seu judicial en la qual es reafirmà en els continguts de la seva declaració inicial, però hi afegí que, en haver-se donat a Mataró «un movimiento de opinión en que entraban todas las personas representativas de los partidos políticos del Frente Popular» a favor de l'indult dels militars condemnats, Francesc Font «como jefe de la FAI exigió el cumplimiento de la sentencia». Castellsaguer afegí, però, que per ordre del mateix Font la pena de mort no s'executà en el tinent coronel Carlos Sánchez García, que fou condemnat a cadena perpètua. També reconegué a Font l'alliberament del capità Buj.

El mateix dia fou cridat a declarar el també metge Trinitat Cruzate Grenzner. Reconegué que Font era un dels «primeros propagandistas de ideas extremistas» i que obligava «las clases sanitarias coacionandolas para que se sindicaran» amb l'amenaça de no deixar-les exercir. Negà conèixer cap fet delictiu de l'encausat.

El mateix 11 de juny, Lluís Briansó, «empleado municipal», declarà sobre Font que pertanyia a l'«Asociación Internacional Antifascista» i al «Socorro Rojo Internacional».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 479 18/9/19 14:12

L'11 de desembre de 1941, el tinent d'artilleria Feliciano Robles Humayor declarà davant el jutge militar que havia participat en l'«Alzamiento Nacional» juntament amb les tropes de guarnició a Mataró. Que mentre «las masas paisanas» assaltaven el quarter mataroní i se n'emportaven les armes no hi veié Font. Posteriorment, Robles fou empresonat durant sis mesos al vapor *Uruguay*. Afirmà, també, que no creia que Font s'hagués posicionat en contra de l'indult als militars de la guarnició de Mataró, atès que havia acceptat entrevistar-se amb la seva esposa i el seu cunyat i havia aconseguit el seu alliberament i el d'altres militars «sin que le ocurriera nada malo», tot i que, segons Robles, Font sabia que ell pertanyia a la «Falange de Madrid».

El periòdic *Mataró,* en l'edició del 18 de desembre de 1941, publicava un anunci en els termes següents: «EDICTO. Las personas que sepan el grado y empleo que desempeñó en el Ejército rojo FRANCISCO FONT GOMIS (a) Quico de la son comparecerán ante el Juzgado e Mataró antes de cinco días».

Entre la documentació que s'incorporà en la formació del sumari hi ha un carnet emès pel Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya a favor de Francesc Font Gomis com a membre del «Cos de Seguretat Grup no Uniformat», en la categoria d'auxiliar administratiu, emès l'1 d'octubre de 1938. També hi ha un document mecanografiat datat el 12 de març de 1937 signat per l'inculpat com a secretari del Comitè Comarcal del Maresme. Porta un segell: «Federació de Sindicats Únics del Maresme. CNT. Secretaria».

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 9 de maig de 1942 presidit pel tinent coronel Carlos Salas Bonal. El fiscal en demanà la pena de mort i la defensa la lliure

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 480 18/9/19 14:12

absolució. Quan se li concedí la paraula, Font exposà que si hagués estat autor dels fets que se li imputaven no hauria retornat per pròpia voluntat de França.

Fou condemnat a la pena de mort, però el tribunal estimà que calia commutar-la per la de reclusió perpètua.

El 15 de setembre de 1960 es remetia a la presó cel·lular de Barcelona l'aprovació del «licenciamiento definitivo del penado que fue de este Establecimiento Francisco Font Gomis».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011327.

FONTBONA CORNET, MIQUEL

Edat: 34 anys. Casat. Teixidor.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient el dia 29 de setembre de 1943.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 2420. TRP5-21.

FONTSECA GARRIC, ANTONI

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

FORMENTÍ VIDAL, JAUME

Edat: 45 anys. Mestre nacional. Nascut a All, Isòvol. Casat. Vivia al carrer de Santa Teresa de Mataró. Afiliat a la UGT.

Declaració jurada del 20 de febrer de 1939.

Exposà que havia entrat al cos el 7 d'abril de 1921 i que l'agost de 1936 «ante la amenaza de quedar cesante» s'havia afiliat a la FETE (Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament) del sindicat UGT. Quan se li preguntà «Quiénes eran los más destacados izquierdistas de su departamento» contestà: «En cada ciudad todos los compañeros ejercían su cometido con celo y sin extremismos perturbadores esmerándose en el cumplimiento de las leyes y sus deberes profesionales». Més endavant assenyalà que fou secretari general de FETE i que mentre exercí aquest càrrec «procuré evitar molestias y persecuciones en lo que pude a los religiosos y com-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 481 18/9/19 14:12

pañeros de conocidas ideas derechistas hasta el punto que el comité local no quería refrendar ningún aval de los extendidos por la FETE». També manifestà que havia ajudat la família del mestre particular Manté Rovira, que havia fugit a Mallorca. Conclogué la seva declaració indicant que l'alcalde de Mataró havia expressat alguna vegada que «si estuviera en su mano a todos los Maestros los expulsaría y los pondría de peones».

L'informe de la Falange a Mataró, sense signar, del 17 de març de 1939 indicava «Excelente persona, adicta al Glorioso Movimiento Nacional. —Su actuación durante el periodo rojo ha sido digna por todos conceptos».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 51098/2799.

FORNS POU, SALVADOR

Edat: 48 anys. Jornaler. Nascut a Sant Pere de Vilamajor. Casat. Vivia al carrer de Sant Sadurní de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 5 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 5 de juliol de 1939, Joan Rodon Major, pagès, denuncià davant la Guàrdia Civil de Mataró que Salvador Forns s'havia presentat amb altres companys —tots ells coneguts per haver treballat anteriorment a la propietat de Rodon— a casa seva i «se hicieron cargo de las propiedades del denunciante así como caballos, carros y en general todo lo concerniente a un Agricultor». Afegí que les finques «se hallaban completamente sembradas, haciéndole por tal motivo un gran perjuicio, y pérdida grandísima». Al mateix temps, li prohibiren «que pusiera los pies en las fincas que robaron y que si lo haría lo matarían». Conclogué Rodon afirmant que havia estat empresonat i en considerava Forns un dels inductors, que aquest marxà de la població abans de l'arribada de les tropes franquistes i que havia retornat a la ciutat feia uns sis dies.

El mateix dia s'interrogà Joan Casabella Colominas, pagès. Confirmà la denúncia anterior i hi afegí que Forns i els seus companys havien tallat l'aigua que abastia la casa de Rodon.

Salvador Forns fou detingut en la mateixa data i interrogat. Declarà que era membre de la UGT des de l'any 1935 i que, després del cop d'estat militar de juliol de 1936, «la Junta Agraria se incautó de la propiedad de Juan Rodón» i en ésser Forns membre del Sindicat Agrícola «la citada junta entregó al dicente y otros cinco o seis individuos la referida finca incautada, caballerías y demás enseres». Responsabilitzà Josep Montserrat d'haver tallat l'aigua de Rodon. Indicà que si havia fugit de la ciutat fou perquè la «Junta Agraria les dijo que se tenían que marchar todos antes de que les pillaran los fasciosos, y ante esto decidieron marchar, y ante el temor a la Justicia Fascista». De Mataró, marxà a Girona. Entrà a França per Portbou i d'allí fou internat al camp de concentració d'Argelers i, més endavant, a Bram, a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 482 18/9/19 14:12

l'Aude. Entrà a Espanya per Irun i no fou retingut a cap camp de concentració. Signà amb l'empremta digital en no saber escriure. Fou empresonat.

El 19 de setembre de 1939 testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Ferran Padró i Salomó, jornaler. Explicà que Forns havia treballat des de feia anys com a jornaler a l'horta de Rodon. Afirmà que no creia que Forns fos «de los dirigentes de la colectivización y más bien sería que tendría que seguir a los demás obreros». També feu avinent que Forns mai no havia militat a cap partit «cuidándose solamente de su casa y del trabajo». Tampoc no en sabia cap intervenció o fet delictiu.

El 5 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal». Tanmateix, disposà que restés a disposició del Tribunal de Responsabilidades Políticas.

El dia 13 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 01665. T12-180.

FORT MATEU, LLUÍS

Edat: 46 anys. Encarregat de «Distribución del Gas de Mataró». Nascut a Arenys. Solter. Vivia al carrer de Lepant de Mataró. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 5 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 5 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal signà un document segons el qual Lluís Fort era membre d'Esquerra Republicana de Catalunya des de l'any 1933 i havia estat regidor a l'Ajuntament de Mataró fins que fou destituït en constituir-se el «Comité de Salud Pública». Havia estat detingut arran dels Fets d'Octubre de 1934. El febrer de 1936 actuà com a propagandista.

L'11 de febrer de 1939, Miquel Gibert Casanovas, encarregat de la «Compañía del Riegos y Fuerzas del Ebro», declarà en un document que «durante los largos 31 meses sometidos en la Zona Roja, hallándome constantemente amenazado por las hordas salvajes marxistas a causa de mis ideas católicas y derechistas», havia tingut sempre l'ajut i la defensa de Lluís Fort, a qui atribuïa haver conservat la feina i «tal vez mi vida», atès que tres dels empleats de l'esmentada empresa, que fugiren abans de l'arribada de les tropes franquistes, «es del dominio público tienen sus manos manchadas de sangre».

Antoni Picó Domingo, «industrial carpintero», també deixà per escrit el 10 de febrer de 1939 que li va ser confiscat el seu establiment «por el Sindicato del ramo de la madera y encontrándome sin recursos y en evidente peligro de cualquier atentado» van ser acollits, ell i la seva família, a la casa de Lluís Fort.

El 17 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'enginyer Lluís Font Taberner. Digué de Fort que coneixia la seva militància a Esquer-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 483 18/9/19 14:12

ra Republicana i que el considerava «de izquierdas moderado». Afirmà que havia fet propaganda del «funesto frente Popular» i que havia estat regidor a l'Ajuntament. No obstant això, segons Font, no era partidari de la unió del seu partit amb els sindicats, «principalmente la intromisión de éstos en asuntos políticos». Assenyalà també que va dimitir de regidor «en vista de la marcha de las cosas» i destacà que havia estat un dels iniciadors «que pedían la conmutación de la pena para los Oficiales y Jefes del Cuartel de Artillería de esta Plaza». Negà haver-lo vist mai amb armes i digué que representava la CNT «en el ramo de Gas por Delegación de las Asambleas, defendiendo siempre los intereses de la Empresa».

No ha estat possible localitzar la resolució de l'expedient judicial.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 43561/2343. T12-96.

FRADERA GARCIA, SANTIAGO

Sotsoficial de complement d'artilleria. Vivia al carrer Nou.

Inici de les actuacions: 14 de febrer de 1939. Consell de Guerra sumaríssim d'urgència.

Fou mobilitzat el primer d'octubre de 1936 per la Conselleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya i destinat al centre d'instrucció de Mataró i, posteriorment, al Masnou. Feu un curset a Almansa del qual sortí amb la graduació de tinent. Pel juliol de 1938 estigué en una unitat d'antitancs al front de Vilalba dels Arcs, Tarragona. Davant d'un atac de les tropes «nacionales», hi hagué «una pérdida de las piezas, mejor dicho, abandonó huyendo todo el personal». Es traslladà a Mataró, on fou detingut. Estigué empresonat a Flix, a Falset i, finalment, a Barcelona. El 26 de gener de 1939 foren conduïts a peu cap a Girona. En passar prop de Mataró s'escapoliren i es refugiaren a la muntanya fins a l'arribada de les tropes franquistes a aquesta ciutat.

Els informes de la Guàrdia Civil, alcaldia i Falange corroboraren totes aquestes informacions i avalaren l'actuació de Fradera. Malgrat tot, el jutge instructor decidí processar-lo el 12 de novembre de 1939.

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 9 de desembre de 1939 i declarà que Fradera no havia incorregut en cap responsabilitat exigible per via judicial, per la qual cosa fou posat en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 017624. T3-300.

GALÈS BOTEY, JOAN

Edat: 45 anys. Guàrdia rural. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Prat de la Riba. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 3 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 484 18/9/19 14:12

El 3 de març de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, signava un document en el qual constava que Joan Galès «acompañó a Jaime Luis a practicar algunas detenciones».

El 3 de juny de 1939, l'acusat declarà davant el jutge militar de Mataró que mai no havia detingut persones de «ideas derechistas», però sí d'altres que es dedicaven al «pillaje y era gente maleante». També afirmà que havia acompanyat el seu cap, Jaume Lluís, amb el cotxe fantasma «por los alrededores de esta villa por ver si podían capturar a los individuos que se dedicaban al robo de especies alimenticias por las huertas de los payeses, pues en aquel entonces debido a la escasedad de los mismos, se cometían muchos robos».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, el 16 de juny de 1939 certificava que Galès «durante el dominio rojo hizo los servicios propios de su cargo careciéndose de antecedentes más amplios».

El 24 de juny de 1939, Antoni Boter de Palau, «del comercio», declarà davant el jutge militar de Mataró que Joan Galès «siempre se inclinaba al partido dominase ateniéndose siempre a las circunstancias». Negava saber si havia participat en fets delictius.

Dos dies després, Salvador Montasell Sala, pagès, declarava davant la mateixa seu judicial desconèixer qualsevol activitat il·legal de Galès. Afirmava que, si havia participat en detencions, «más bien sería por cumplir con las órdenes que se le daban que por simpatía que pudiese sentir por la causa roja».

En el mateix sentit es manifestà Joaquim Castellsaguer Castellsaguer, metge, el dia primer de juliol de 1939.

El 31 d'agost de 1939, l'alcalde de Mataró signava un document segons el qual «al parecer» Galès havia participat en la detenció de «Juan Amenller» de la casa Madrona, de Mata, i de Josep Ruiz Fornaguera, de can Flaquer, del mateix veïnat.

El dia 9 de setembre declarà Josep Ametller, de ca la Madrona, davant del tribunal militar de Mataró i digué que Joan Galès, juntament amb Jaume Lluís, cap d'ordre públic, un guàrdia anomenat Mateu «que ya ha sido fusilado» i el guàrdia Manuel Oltra, també afusellat, el detingueren perquè «se negaba a servir en las filas del ejército rojo». Indicà que fou portat amb el cotxe fantasma fins a la riera de Mataró i que temé, durant el recorregut, de no ser assassinat com moltes de les persones que pujaven a l'esmentat cotxe. Fou amenaçat de ser traslladat a una «checa».

El 19 de desembre de 1939, el consell de guerra deliberà que en no haver incorregut en responsabilitats exigibles per via judicial havia de ser posat en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006894. T-6 381.

GAMUNDI FELORIO, PANTALEÓ

Edat: 34 anys. Manobre. Nascut a Maella, Saragossa. Casat. Vivia a la ronda d'Alfons XII de Mataró. Afiliat a la UGT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 485 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1944. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 18 d'abril de 1939 fou interrogat pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal. Reconegué pertànyer a la UGT des d'abans de l'inici de la guerra i que, després del cop d'estat, patrullà per la platja durant dos mesos amb escopeta. Posteriorment ingressà com a voluntari al cos de carrabiners. Fou traslladat a Castelló i després al front de Madrid, on feu de barber «en el Puesto de Mando del Batallón». Declarà que únicament havia fet servei d'armes «para sofocar el Movimiento Comunista». A la caiguda de Madrid es lliurà a les autoritats militars franquistes i fou empresonat a la caserna de Maria Cristina.

El 24 d'agost de 1939, Gamundi testificà davant el jutge militar de Mataró. Amb referència a l'escrit del cap de la policia indicà que sols havia fet guàrdies durant quinze dies. Se li preguntà per què s'havia fet voluntari i respongué «porque no tenía trabajo y nada que dar a dos hijitos que tiene y por ello decidió antes de que murieran de hambre ingresar voluntario para que pudieran disfrutar de las diez pesetas que percibía diariamente». També assenyalà que no havia participat en l'incendi ni destrucció d'esglésies ni imatges ni havia intervingut en detencions de persones ni havia comès cap acte vandàlic.

El 26 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Miquel Serra Miralpeix, paleta, com a testimoni. Explicà que havia tingut l'inculpat treballant a les seves ordres, «que siempre se comportó bien; que más bien era individuo que simpatizaba con los partidos de izquierda ignorando si pertenecía a algún partido político, si bien al igual que todos los obreros sabe que estuvo sindicado».

El 14 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», però li imposà una multa de 250 pessetes.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008414. T12-368.

GARCIA CID, MARIÀ

Edat: 25 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Reus. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a la CNT i a les Joventuts Llibertàries.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 20 de maig de 1939 i adreçat al «Sr. Jefe del Castillo de Santa Bárbara. Alicante», indicava que havia anat al front com a voluntari de la columna Malatesta «alcanzando la graduación de Comisario Político de Guerra». Uns dies abans —el 18 d'abril—, el mateix alcalde havia signat un altre document en què reconeixia que s'havia emès un informe, a petició dels familiars de Marià Garcia, «acreditando que el referido individuo es de buena conducta», cosa que ara es desmentia.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 486 18/9/19 14:12

El 30 d'abril de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció d'Arenys de Mar exposant que quan esclatà la revolta militar de 1936 era a Mataró en situació de permís que li havia estat concedit pel comandant militar de Menorca, on estava fent el servei militar en el «grupo Autónomo mixto de Zapadores y Telégrafos número dos». Després del cop d'estat, i atenent les indicacions que es feien des de la ràdio i per la premsa «a los que se hallaban en filas», es presentà a la caserna de Mataró i anà cap al front amb la columna Malatesta el primer de setembre de 1936. Se l'interrogà sobre si participà en la desfilada que aquest mateix dia havia fet l'esmentada columna davant l'Ajuntament de Mataró i en la qual «se pidió la cabeza del Cura-Párroco de Santa María». Respongué que no hi havia participat, «ya que se quedó en el Cuartel tal día». Afegí que el mes de setembre de 1938 fou nomenat «delegado político de Compañía», càrrec que ocupà fins a la fi de la guerra. Estigué destinat a la base de Requena.

El mateix dia, el jutge militar d'instrucció d'Arenys de Mar, Manuel Ferrer de Navas, elevà les actuacions dutes a terme al Consell de Guerra Permanent.

El judici se celebrà a Mataró el 7 de juny de 1940, presidit pel comandant Antonio Villar Álvarez. Fou condemnat a dotze anys de reclusió temporal.

El 26 de juliol de 1948 s'adreçà a les autoritats militars sol·licitant l'indult total després d'haver sortit en llibertat, de la presó de Barcelona, el 23 de gener de 1943.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013952. T12-338.

GARCIA MOYA, PERE FRANCESC

Edat: 29 anys. Sergent al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Real de la Jara, Sevilla. Solter. Vivia al carrer d'Andreu Guri d'Arenys de Mar.

Inici de les actuacions: 30 de maig de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 3 d'abril de 1939, a Guadalajara, feu una extensa declaració jurada en la qual afirmà que el 18 de juliol de 1936 estava «de semana» a la caserna de Mataró i, a través de la ràdio, a la nit tingué coneixement del sollevament militar. El dia 19, a dos quarts de set del matí, fou requerit per l'oficial de setmana, el tinent Abundio Ayestarán, que li ordenà que formés la bateria «y la armase con mosquetón, municiones y cascos de acero». Formà la unitat al pati i a tres quarts de nou, amb les altres bateries, sortiren a desfilar per la ciutat «declarando el estado de Guerra ordenado por la superioridad, terminado este servicio sin novedad recibí orden de quedar en el Ayuntamiento de la ciudad de guardia». Aquí estigué a les ordres d'un oficial tot el dia. Relatà que cap a les onze del matí «un paisano» s'adreçà als sentinelles dient-los «arrojar las armas y abandonar la guardia que el Gobierno os ha licenciado a todos; en el mismo momento tomé un mosquetón y dirigiéndome al extremista intimidándole a que se entregara, no obstante mi ademán de hacerle fuego aprobechó la aglomeración de personal y pudo evadirse, el personal civil indignado por mi actitud irrumpió en grite-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 487 18/9/19 14:12

río de indignación dirigiéndome groseros insultos ordenando el jefe de la guardia emplazar en la puerta del ayuntamiento dos ametralladoras de que disponía la guardia para lograr dispersar a los extremistas».

Afegí que durant tot el dia el personal civil intentà tancar els soldats a l'edifici de l'Ajuntament i aquests respongueren fent sortides per dispersar-los, fins al punt que el cap de la guàrdia arribà a demanar per telèfon al coronel permís «para hacer fuego por la imposibilidad de contener a las masas extremistas que no cedía en su propósito de cerrarnos en el mencionado ayuntamiento, siendo estas peticiones negadas al jefe de la guardia por el Coronel del Regimiento». Segons l'autor del relat, aquesta situació es mantingué fins a les nou de la nit, hora en què la tropa rebé ordres de retirar-se a la caserna. La tornada es feu enmig de «grandes dificultades, los extremistas ocupando todas las calles se dirigían con grandes insultos a la fuerza y intentaban en momentos romper nuestras líneas». Segons la declaració de Garcia Moya, en arribar a la Rambla, «varios extremistas se abalanzaron sobre el Comandante Mayor». En aquest moment un capità ordenà: «¡Apunten armas!», cosa que provocà la dispersió de la multitud.

A les 8 del matí del dia 20 de juliol es comunicà als sotsoficials que el regiment havia estat dissolt i que podien anar als seus domicilis. Els dies 20, 21 i 22, l'encausat i altres companys estigueren amagats a l'hotel Montserrat, a la Rambla. El dia 23 reberen indicacions de presentar-se a la caserna i allí se li comunicà que estava detingut per ordre del «Comité Rojo organizado en Mataró». Els sis dies següents es feu càrrec «del ganado que había quedado abandonado por el personal de tropa». El dia 27 de juliol fou incorporat a la companyia del capità Domingo Medrano. Durant la guerra estigué a diversos fronts i assolí la graduació de tinent. Es lliurà a les tropes franquistes el mes de març de 1939 a Tórtola de Henares, Guadalajara.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 16 de juliol de 1939, afirmava que abans del cop d'estat militar gaudia de la confiança dels seus superiors i que en l'exèrcit republicà no havia assolit la graduació de tinent «por no ser de la confianza de los elementos rojos».

El 26 d'octubre de 1940, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar decidí sobreseure provisionalment la causa, atesos els informes rebuts i els onze mesos que l'encausat havia estat en presó preventiva.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001172. T12-375.

GARCIA PASCUAL, HELIODOR

Brigada del cos de carrabiners.

Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Segons declaració pròpia, el mes de juliol de 1936 estava en situació de llicència per haver estat operat d'una hèrnia inguinal. El mes de maig de 1937 fou ascendit a tinent i se'l feu responsable del destí de Malgrat. Posteriorment se li assignaren

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 488 18/9/19 14:12

les funcions del seu cos a la ciutat de Mataró, on estigué fins al 27 de gener de 1939. Aquest dia, a les dues del migdia, es presentà a l'Ajuntament, amb altres membres del seu cos, al capità Rodolfo Robles Rovira, «autoridad que se hallaba en dicho edificio». Des d'aquest dia feu serveis de guàrdia a l'Ajuntament i bancs de la població. Ell i dos carrabiners més «se hallan encargados de controlar el número de refugiados y evadidos en esta de Mataró para ser evacuados a sus respectivas poblaciones de origen».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 29 de setembre de 1939 indicava que Heliodor Garcia era una persona reconeguda per ser «de derechas» i que no constaven càrrecs en contra seva.

El 30 d'abril de 1940, el Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona l'absolgué.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 018859. T12-496.

GARCÍA RAMOS, JUSTO

Edat: 54 anys. «Maestro herrador y forjador» destinat a la caserna del 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Madrid. Casat. Vivia al carrer de Sant Joaquim de Mataró.

Inici de les actuacions: 22 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de febrer de 1939, Justo García signà una declaració en la qual feu constar que el 18 de juliol de 1936 estava destinat a la caserna mataronina des del 26 de març del mateix any. Indicà que «por las necesidades económicas me vi obligado a continuar prestando mis servicios en la Zona Roja».

L'1 de maig de 1939, «el camarada Emilio Surià Puigdollers», membre de la Falange, certificà que Justo García havia estat «prestando los servicios de su clase» a Mataró fins que el mes de maig de 1937 fou destinat a Girona i el setembre següent a Barcelona i que, quan s'evacuaren les tropes republicanes de la capital, restà a Mataró fins a l'entrada de les tropes franquistes, a les quals es presentà.

Un informe de la «Jefatura Superior de Policía» a Mataró de l'11 d'agost de 1939 expressava: «No se le conoce hecho alguno contra nuestro Régimen.»

El dia 31 de desembre de 1942, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001145. T12-211.

GARCÍA SÁNCHEZ, CARME

Edat: 23 anys. Mestressa de casa. Nascuda a Cartagena. Casada. Vivia a la Rambla.

Inici de les actuacions: 31 de maig de 1939. Procediment previ. «Juzgado Especial de Detenidos Gubernativos» de Barcelona.

El dia 31 de maig, a dos quarts d'una de la matinada, Carme García, juntament amb dues persones més, fou detinguda al cabaret Buena Sombra —al carrer del Gínjol de Barcelona— per funcionaris de la Comisaría de Investigación y Vigilancia del sector de la Llotja.

Josep M. Rosselló, agent del servei d'informació i investigació de la Falange, estava «accidentalmente en el referido Cabaret» i, en el moment d'interpretar-se l'himne nacional, a la fi de l'espectacle, se sentiren «voces y alboroto en los camerinos del mismo» originades per una forta discussió entre la denunciada i un oficial de l'exèrcit. Rosselló denuncià que Carme García proferia «palabras groseras y despectivas tanto para el Oficial como para el Ejército en General». Rosselló «la invitó a que depusiera su actitud», però Carme García mantingué els seus insults contra l'exèrcit i «contra las personas que se encontraban a su alrededor».

En l'interrogatori subsegüent, Carme García explicà que era a l'esmentat local quan un tinent d'artilleria «con modales poco correctos» la convidà a ballar. Ella refusà i l'oficial es dirigí als seus acompanyants dient que Carme García «tenía poca educación». Això donà lloc a una discussió entre tots dos i, enmig d'aquesta situació, sonà l'himne nacional i l'oficial manà a García que saludés. Ella li contestà «que bastaba que él se lo ordenase para no hacerlo ella». Més endavant de l'interrogatori, Carme García manifestà que el tinent «iba bebido» i que, en lloc d'insultar l'exèrcit, el que havia dit era que «se hablaba de lo mal que procedían los rojos, pero que ante tal comportamiento íbamos a ser peores nosotros». També afirmà que el militar s'havia tret la pistola «queriéndola pegar un tiro». Arribada a la comissaria continuaren les discussions. En un moment determinat, el comissari li digué «que no se estaba en épocas de comunismo», a la qual cosa García contestà «que había otra cosa peor». També se li recriminà, per part de la policia, que fumés.

L'1 de juny de 1939, el comissari en cap de la comissaria de la Llotja signava un informe en el qual afirmava que l'encausada «por su conducta tanto moral como pública deja muchísimo que desear». Tot i que no es podia demostrar la seva pertinença a cap grup polític, calia considerar-la d'«ideas francamente izquierdistas» i s'afirmava que havia mantingut «estrechas relaciones» amb policies de la «checa» de Mataró. En referir-se al marit de Carme García, Alfred Mallebrera, s'indicà que «había militado en la repugnante "ezquerra"».

El 23 de juny de 1939, el jutge encarregat del cas recomanà aplicar-li la pena d'un mes d'arrest —havent de computar-li el temps que ja portava empresonada— i una multa de 250 pessetes. El 19 de juliol de 1939, l'auditor de guerra considerà que no hi havia responsabilitats exigibles per via judicial i deixava l'aplicació de la multa a criteri del capità general.

El dia 5 de novembre de 1939, el jutjat militar de Mataró obrí unes noves diligències prèvies. El mateix dia, el «Jefe de Vigilancia» de l'Ajuntament de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal, ordenava l'empresonament de Carme García i, a la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 490 18/9/19 14:12

vegada, ho comunicava al jutge militar de Mataró. El motiu era la denúncia que el mateix dia havia presentat Ginés García Martínez, tinent d'artilleria i, aleshores, «Jefe Delegado de las OOJJ» de Mataró. Concretament l'acusava de no saludar «nunca [...] las insignias de la Patria» quan l'organització juvenil de la Falange desfilava per la Rambla, on tenia residència l'acusada.

En aquest cas concret, Ginés García disposà dos guàrdies municipals per tal que observessin l'actitud de Carme García en la desfilada. I, efectivament, «comprovaron que al pasar las Banderas por frente de ella no la saludó a pesar de estar presenciando el desfile desde detrás de los cristales del balcón de su domicilio». El denunciant aprofità l'avinentesa per manifestar que l'acusada ja havia estat detinguda per una causa similar a Barcelona i també es feu ressò d'haver sentit dir que Carme García «se vanagloriaba de que ella no tenía que saludar con la mano en alto porque era contraria al G.M.N.».

El dia 7 del mateix mes, el marit de l'acusada, Alfred Mallebrera, s'adreçava al jutge militar intentant justificar l'actuació de la seva esposa indicant «que no levantó el brazo por ignorarlo tuviera que hacerlo toda vez que se hallaba en el interior de su casa». Presentà també un informe mèdic que diagnosticava Carme García de «neurastenia aguda con manifestaciones de histerismo [...] que hacen su conducta con el medio a veces sumamente extravagante».

El dia 9 de novembre fou interrogada pel jutge militar i explicà que no havia saludat «por desafecto», sinó que en trobar-se a la seva habitació, darrere els vidres, «no se dio cuenta de que pasaba la bandera». Al mateix acte, el jutge en determinà la llibertat provisional amb l'obligació de presentar-se al jutjat cada vuit dies.

L'informe de l'alcaldia, signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 21 de novembre de 1939, manifestava que l'acusada «era persona desafecta» i que ja havia estat detinguda a Barcelona per causes semblants i finalitzava indicant que alguna vegada havia dit «que no le daba la gana de saludar a la Bandera».

El 23 de març de 1942, el jutge instructor de Mataró, el tinent Ramón Salvado Reales, tenint en compte l'informe mèdic, proposava sobreseure el procediment, petició que fou acceptada pel capità general el 16 de desembre del mateix any.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 17961/936. Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 41849/2254. T3-375 T4-31.

GARCÍA SÁNCHEZ, FERNANDO

Edat: 28 anys. Jornaler. Nascut a La Unión, Múrcia. Solter. Vivia al carrer de Santa Teresa de Mataró. Afiliat a CNT.

Inici de les actuacions: 8 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 8 d'agost de 1939, membres de la Guàrdia Civil i de la policia governativa iniciaren les gestions per determinar les responsabilitats que hagués pogut con-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 491 18/9/19 14:12

traure Fernando García Sánchez abans i després del sollevament militar. Procediren a interrogar Carmen Olmedo Martínez, telefonista i veïna de l'investigat. Olmedo feu una declaració força confusa segons la qual el 28 d'abril de 1937 anà a l'«Oficina Central de Teléfonos» de Mataró a veure la seva germana, que hi treballava, acompanyada de «dos Militares amigos suyos». En arribar-hi, Fernando García, amb la intervenció d'una encarregada del centre i testimonis, interrogà Olmedo i els seus acompanyants i els acusaren d'intentar cometre «un acto de sabotaje». Olmedo fou sotmesa a interrogatoris per part de «los individuos del Control de Teléfonos de Barcelona» i, com a conseqüència de les acusacions que se li feren, restà «suspendida de empleo y sueldo» i els militars estigueren detinguts unes hores i més endavant foren recollits pel cotxe fantasma i portats a la «Jefatura de Orden Público de esta Población».

El mateix dia fou detingut i interrogat Fernando García. Digué que s'havia afiliat a la CNT amb el cop d'estat militar i que el mes d'abril de 1937, mentre feia la seva tasca de repartidor a la central de telèfons de Mataró, veié entrar Carmen Olmedo acompanyada de dos militars i avisà l'encarregada del servei, Joana Serra. Tots dos anaren a buscar Francesc Corbella, «Delegado del Control de Teléfonos». Després d'això s'interrogà les germanes d'Olmedo i els militars se'ls endugué el cotxe fantasma.

El 30 de setembre de 1939, Fernando García declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver denunciat ningú i indicà que s'havia limitat a cridar l'encarregada «porque además le hizo sospechar el que aquellos dos militares rojos subieran con Carmen Olmedo a las habitaciones donde están instalados los cuadros de teléfonos». Negà haver fet guàrdies o haver participat en saqueigs o destrucció de convents o altars.

El primer d'octubre declarà davant la mateixa instància Carmen Olmedo. Explicà que havia estat suspesa de feina i sou durant quinze dies i que els dos militars que l'acompanyaren en els fets denunciats «entablaron amistad» amb ella i la seva germana i «tuvieron interés en ver el funcionamiento de los cuadros […] subieron donde están instalados los cuadros y fue cuando el encartado lejos de prohibirles la entrada a dichos militares, comunicó el hecho a la encargada Juana Serra (huida)». I a partir d'aquest moment se succeïren els interrogatoris. Sobre els dos militars, digué que els considerava «adictos al Glorioso Movimiento Nacional» i que un d'ells havia mort al front. Carmen Olmedo reconegué «que siempre ha sido norma en todas épocas y así está mandado por la Dirección de Teléfonos que en los Cuadros si no es en misión oficial no puede tener acceso ni intervención ninguna persona ajena a la compañía».

L'endemà, Dolors Pica Casalprim, telefonista, declarà davant del mateix tribunal i digué que coneixia Fernando García, però que ignorava si havia denunciat persones de dretes, tot i que no li feia estrany que avisés l'encarregada pel fet que en «los cuadros intervinieran personas ajenas a la compañía Telefónica, cosa que está y ha estado totalmente prohibido con la obligación por parte de todo empleado de comu-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 492 18/9/19 14:12

nicarlo a sus superiores inmediatamente». Negà que hagués fet mai manifestacions polítiques en un sentit o en un altre.

El dia 6 d'octubre de 1939, el jutge instructor, Antonio Bravo Frías, donà per acabada aquesta fase i acordà processar l'encartat per haver denunciat persones de dretes i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

Fou jutjat a Barcelona el 30 de novembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, que presidia el comandant Juan Soler. Se'l condemnà a dotze anys i un dia de «reclusión menor» per fer «constantemente esteriorización de su ideal extremista siendo propagandista de la CNT» i per haver denunciat les germanes Olmedo. El 24 de febrer de 1944, la pena li fou commutada per la de deu anys de «prisión mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013283. T12-259.

GARCÍA VALLE, CESÁREO

Edat: 27 anys. Treballador tèxtil. Nascut a Jaraíz de la Vera, Càceres. Solter. Vivia al carrer de Sant Joan de Mataró.

Inici de les actuacions: 30 de desembre de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Ingressà a la presó preventiva el 22 de novembre de 1940

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 de setembre de 1940, indicava que García Valle estava afiliat al Partit Comunista i a la CNT, que havia tingut arma els primers dies del sollevament militar i que «inclusive disparaba con su arma a todas las ventanas que estaban cerradas». També se l'acusà de l'incendi de convents i esglésies fins que marxà voluntari amb l'exèrcit republicà.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 29 de novembre de 1941 confirmava les dades anteriors, afirmava que era «antireligioso» i que havia participat a l'assalt de la caserna de Mataró i al convent i església de Santa Anna. L'acusava d'haver participat en «requisas de torres y desvalijas de las mismas, patrullando con fusil y pistola». Indicava, també, que se li havien vist joies que se suposava que procedien de les requises. Disposava de diverses armes «que en una ocasión le fueron retiradas por los propios elementos rojos». Finalment, se'l relacionava amb Pasqual Leal Terol, «cabecilla rojo» amb qui l'unia una «íntima amistad».

El 21 de febrer de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver format part del Partit Comunista, però sí que acceptà haver estat membre de la CNT. Explicà que el primer o segon dia després del cop d'estat militar era a la Sala Cabañes «y le digeron si quería cojer un fusil para hacer guardias» i es posà a fer guàrdia a la porta d'entrada. Posteriorment, li ordenaren participar en la detenció d'«un Sr. llamado Gassol», però, finalment, aquesta detenció no es dugué

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 493 18/9/19 14:12

a terme «por ver todos los que le acompañaban que era una injusticia, haciendo después todo lo possible porque otros no le detuvieran, poniendo en la puerta de dicho Sr. un papelito en la puerta que nadie molestara a dicho Sr.». A continuació reconegué que treballava a la fàbrica de l'esmentat personatge, «situada enfrente del Matadero». García Valle exposà que per no haver volgut fer aquesta detenció li prengueren el fusell, així que partí al front amb la columna del capità Medrano el 25 de juliol de 1936. Al cap de quinze dies tornà a Mataró i li lliuraren una altra arma i feu guàrdia a les portes de la caserna. Vuit dies després participà en la columna que volia envair Mallorca. De retorn, s'enrolà en la columna «Roja y Negra» amb destí a la província d'Osca. Posteriorment fou ferit i a la fi de la guerra anà a França. De retorn, fou detingut i tramès al «Batallón de Trabajadores 51» de Madrid. Negà haver disparat als balcons perquè li retiraren l'arma, que sols tingué dos dies, i també negà haver participat a l'assalt als edificis religiosos.

El 10 de setembre de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Badalona Ramon Campoy Giménez, veí de García Valle. Assenyalà que aquest, abans de l'inici de la guerra, ja pertanyia a la FAI. Afirmà que el segon dia després del cop d'estat de 1936 havia sortit amb arma patrullant pels carrers «interviniendo en masa con los demás revolucionarios de la localidad en el asalto y saqueo del Colegio de Santa Ana constándole al declarante por haberlo visto». Així mateix, l'inculpà dels saqueigs a altres convents i esglésies i de l'assalt a la caserna d'artilleria. L'acusà de fer «salidas» de Mataró, com a milicià, a les ordres del comitè local «permaneciendo fuera de su domicilio temporadas de más de quince dias, regresando completamente descamisado, denotando en su aspecto instintos sanguinarios, yendo armado de pistola y arma larga». A més d'això, afegí que considerava que havia intervingut en fets delictius, atès que, abans de l'esclat de la guerra, la seva situació familiar era «bastante mísera» i després d'aquests fets canvià a «bastante desahogada».

L'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció, a Mataró, el dia 14 de gener de 1943. Reconegué haver estat membre de la CNT, haver patrullat amb arma pels carrers i haver acompanyat els qui havien de detenir Gassol. Negà haver participat en la crema d'esglésies o assalt a convents i haver saquejat torres de persones de dretes.

El jutge instructor Vicente Villarejo Bermejo acordà a Badalona, el 27 de gener de 1943, que «a pesar de las diligencias practicadas, no se prueban las imputaciones más graves que pesan sobre dicho procesado», per la qual cosa n'ordenà la llibertat provisional i que es notifiqués a la presó de Mataró on es trobava.

El dia 5 de juliol de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000319. T12-604.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 494 18/9/19 14:12

GARCIA VILANOVA, ILDEFONS

Edat: 38 anys. Jornaler. Casat.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient en data 24 de març de 1944, que sobresegué l'11 d'abril del mateix any ««por resultar el mismo totalmente insolvente».

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 4252. TRP5-56.

GARGALLO MIRALLES, JOAQUIM

Edat: 39 anys. Sergent del 8è Regiment d'Artilleria Lleugera. Nascut a Canet lo Roig (Castelló). Casat. Vivia al carrer de Torrijos de Mataró.

Inici de les actuacions: abril de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Badalona-Mataró.

Empresonat a València, fou interrogat i declarà que, estant destinat a la caserna mataronina, el dia 19 de juliol sortí a les ordres del capità Fernando Villa de Cabo a «declarar el Estado de Guerra». Restà amb l'esmentat capità fins a dos quarts de dues del migdia, quan li fou ordenat anar a «repartir el rancho a las guardias que tenía en distintos puntos de la población». Més endavant se li ordenà que estigués com a «Jefe de pieza frente a la Estación». A les set de la tarda, el coronel els ordenà que es retiressin a la caserna. Entre els anys 1937 i 1938 fou ascendit successivament a brigada, tinent i capità. El 30 de juliol de 1936 partí amb la 3a Bateria de Mataró al front d'Aragó amb la companyia del capità Medrano, on estigué fins al 3 de desembre del mateix any. Posteriorment tingué diferents destins: Albacete, Madrid, Almansa i València, on fou fet presoner.

L'informe de la policia de Mataró del 10 d'octubre de 1939 assenyalava que havia marxat al front amb el grau de capità «estando al mando de una Batería Roja. Fue el delator de algunos oficiales del Ejército Español e hizo declaraciones en contra de los mismos por las cuales fueron perseguidos por los rojos y condenados».

El 24 de maig de 1940 fou interrogat a Arenys de Mar. Assenyalà que durant la seva estada a València havia fet «cuantos sabotages podía hacer al Ejército Rojo», per la qual cosa havia estat detingut vint-i-quatre hores. També se l'havia detingut per ajudar econòmicament l'esposa d'un alferes del bàndol feixista.

El 7 de desembre de 1942 declarà a Badalona, davant el jutge militar d'instrucció, el brigada d'artilleria Pere Isach Salvador, que també havia estat processat i absolt pels tribunals militars. En feu un informe totalment favorable. El definia com a «buena persona, amante del orden y afecto al G.M.N.». També indicà que creia que l'encausat no havia participat en les declaracions que es feren al vaixell *Uruguay*, on foren jutjats els caps de la caserna mataronina.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep

M. Mestres Simon, del 4 de novembre de 1940 indicava que l'encausat abans del sollevament militar no tenia «filiación político-social», però que, després de l'esclat de la guerra, «vio con simpatías el movimiento rojo-separatista». També afegí que «en el periodo rojo contrajo matrimonio con otra mujer estando casado, lo que originó un escándalo entre ambas mujeres al ir a visitarle a la cárcel de Valencia».

El 6 de març de 1943, el fiscal militar de la 4a Regió Militar li proposava una pena de dotze anys i un dia de reclusió menor i la «pérdida de empleo». Indicà, a més, que si l'inculpat acceptava la sentència podia restar en llibertat provisional sense necessitat que se celebrés el consell de guerra.

El dia 19 de maig de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar signava l'acord a aquesta resolució.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000329. T12-356.

GARGALLO PÉREZ, JOSEP

Edat: 39 anys. Treballador de la indústria paperera. Nascut a Quinto, Saragossa. Casat. Vivia al carrer de Churruca de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 5 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 5 de juny de 1939 fou detingut pels membres de la comissaria de Policia de Mataró a instància de la denúncia d'Antoni Fàbregas i de Caralt. Fou detingut i interrogat i declarà que havia estat membre de la CNT des de l'any 1931. Havia estat nomenat «Delegado de la Sección en la que él trabajaba». L'any 1938 va ser nomenat per dos mesos president interí del «Sindicato del Ramo de papel y cartón» fins que fou cridat amb la seva lleva per anar al front. Negà conèixer Raúl i tots els altres fets que se li imputaren. Fou empresonat i posat a disposició del jutge militar d'instrucció de Mataró.

El 23 de juny de 1939, Antoni Fàbregas i de Caralt, apoderat de la firma Mercedes de Caralt, signà un escrit relatant els fets següents. El mes de desembre de 1936, alguns obrers havien intentat col·lectivitzar l'empresa «de acuerdo con los procedimientos marxistas entonces en boga». Segons Fàbregas, ell i els seus germans ja s'havien vist obligats a anar-se'n de Mataró i a amagar-se «de las persecuciones homicidas de que eran objeto por parte del Comité revolucionario de la localidad», que havia actuat instigat per Gargallo. Fàbregas afegia que aquest tenia «estrecha amistad con el capitoste de las "Patrullas de Control" llamado Raúl». Quan es produí la col·lectivització, Fàbregas «estuvo en la Generalidad para enterarse de lo que procedía hacer por su parte para evitarla» i li respongueren que «debía reintegrarse al frente de la empresa en cuestión».

Seguint el relat de Fàbregas, aquest i el seu germà es presentaren a la fàbrica, «pero temiendo que algo malo les sucediera estuvieron solamente media mañana en la misma». Els fets posteriors, segons el denunciant, «justificaron después dicha pre-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 496 18/9/19 14:12

caución». A primera hora de la tarda es presentaren a la fàbrica «las "Patrullas de Control" con el llamado "auto fantasma" a las órdenes del referido Raúl, para llevarse al suscrito y a su hermano a darles el "paseo" por Parpers, que era el sitio predilecto para asesinar a los "indeseables y desafectos" al régimen rojo». Fàbregas atribuí a Gargallo ser l'instigador d'aquestes actuacions i el fet d'haver denunciat als membres de les patrulles la presència dels germans Fàbregas a l'esmentada fàbrica. Més endavant referí el testimoni de la mecanògrafa de l'empresa, Maria Tardà Parés, per afegir noves acusacions contra Gargallo: «En una de las reuniones de todos los obreros de la Fábrica, y hablando de que el suscrito tendría que sentarse a explicar y justificar el importe de una partida de la contabilidad, el Gargallo dijo textualmente que "no quería volverle a ver, como no fuera para ponerle de cara a la pared".»

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 14 de setembre de 1939, feia esment de les seves vinculacions amb el sindicat del paper i el cartró i afegia que en uns terrenys propietat de Gargallo, situats en el paraje denominado Pueblo Seco tiene una gran cantidad de piedra entallada procedente de derribo de Conventos quemados durante el periodo rojo [...] se apropió de ellas y con la Comisión del Sindicato del cual era presidente se la llevó a dicha finca en varios viajes así como viguetas de hierro y gran cantidad de tablones que empleó para cercar los citados terrenos».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 15 de setembre de 1939 feia esment que Gargallo era membre de la CNT-FAI, «cotizante de la segunda de dichas organizaciones». Repetia la seva actuació en la col·lectivització de l'empresa Fábregas Hnos. I l'acusava d'haver intervingut «en los incendios y asaltos de conventos prestando servicios de armas».

El 17 de setembre de 1939, Josep Gargallo declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué conèixer Raúl sols de vista, sense haver-hi parlat mai ni tenir-hi amistat. Negà haver tocat mai cap arma i que s'hagués dut a terme la col·lectivització de la paperera o que hagués estat l'instigador de qualsevol amenaça i ho atribuí tot a «rencores y odios personales contra el indagado».

Antònia Roqueta Campdepadrós, portera de la fàbrica, declarà davant el jutge militar d'instrucció el 18 de setembre de 1939. Explicà que «los señores Fábregas» s'havien amagat perquè una vegada els va anar a buscar el cotxe fantasma, entre els ocupants del qual hi havia «un tal Raul». També testificà que una altra vegada els obrers de la fàbrica discutien si calia passar una quantitat econòmica a Francesc Fàbregas, «ya que este señor se encontraba que no podía dar pan a sus hijos». Gargallo digué «que si no podía darles pan él también se había encontrado en estas circunstancias y que lejos de pasarle cantidad alguna deberían ponerlos todos en Parpers de cara a la pared».

El mateix dia, a Mataró, el jutge militar d'instrucció Antonio Bravo Frías determinà processar Josep Gargallo i elevà les actuacions a la superioritat.

El 30 de novembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barce-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 497 18/9/19 14:12

lona, que presidia el comandant Juan Soler, veié la causa i condemnà Josep Gargallo a la pena de «reclusión perpetua».

El 16 de juny de 1943, la pena li va ser commutada per la de dotze anys i un dia de reclusió menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030408. T12-231.

GASOL ORFILA, TEODOR

Edat: 28 anys. «Maestro ajustador de artillería» en el Batalló de Costa núm. 4 de Maó. Nascut a Maó. Casat.

Inici de les actuacions: 2 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El juliol de 1936, Teodor Gasol era a Mataró, on tenia el domicili, de permís. Davant del sollevament del 19 de juliol, declarà que «no supo qué hacer» fins que l'endemà es presentà a l'oficial de guàrdia de la caserna mataronina, que era un capità de carrabiners. A mig matí es presentaren els capitans d'artilleria Eduardo Medrano i un altre anomenat López. El primer l'enquadrà en una de les bateries i el dia 27 sortiren cap al front. En la seva declaració, Gasol feu una relació exhaustiva dels diferents indrets on estigué destinat fins que, a la fi, des de Sant Joan de les Abadesses, passà a França, per Puigcerdà, el 7 de febrer de 1939 «a la una de la noche». Després «nos pusieron en un campo de consentración de Bur-Madame después de pasar unos dias muy amargos y ser maltratado por los rojos» arribà a la Tor de Querol, on prengué el tren fins a Irun el dia 11 de febrer. El dia 12 es posà a disposició de les autoritats «Nacionalistas» en aquesta població.

Quan se li preguntà per quina causa no s'havia passat a les files contràries al·legà que pel seu destí a l'artilleria sempre era a «segunda línea estando constantemente vigilados».

El 25 de març de 1939, Josep M. Graupera Jofre, director de la sucursal del Banc Urquijo a Mataró, signava un document en favor de Gasol en el qual afirmava que el coneixia de feia anys, per qüestió de veïnatge, i que era una persona allunyada «de los extremismos izquierdistas de entonces». Ho corroborava afirmant que la seva filla assistia a una escola de monges i que, en morir el seu pare, «dio al mismo entierro católico».

El dia 6 de maig de 1939, Jaume Roca Mitjavila, membre de la Falange a Manresa, declarava que Teodor Gasol, mentre estigué destinat a aquesta població, va intentar «sabotear el parque de Artillería donde trabajaba […] y por lo muy vigilado que estaba no pudo conseguirlo».

El 19 de maig de 1939, el mataroní Antoni Subirà Mandri, «empleado» pendent d'ingressar a la Falange, signava una garantia a favor de Gasol destacant-ne les «tendencias derechistas» i també que «el sabotaje en el material fue su principal obsesión».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 498 18/9/19 14:12

El 20 de novembre, el consell de guerra decretà que, en no «haber incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial», Teodor Gasol havia de restar en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 5725/383. T6- 366.

GENOVÉ PÉREZ, JOSEP M.

Edat: 25 anys. Ajudant de teixidor. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Madoz de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 10 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 10 de juny de 1939, el caporal de la guàrdia civil Antoni Brunet Pérez detingué Josep M. Genové en haver tingut notícia que «se había distinguido durante el dominio rojo en esta Región». En l'interrogatori reconegué haver estat membre de la UGT des de l'any 1933 i que l'any següent fou detingut per trobar-se a la seu d'Estat Català de Mataró i estigué empresonat durant uns quinze dies. En esclatar el cop d'estat militar de 1936, formà part de les Joventuts Socialistes i s'afilià voluntari a «las Milicias Rojas de esta Ciudad, con el objeto de defender al Gobierno rojo ya que sentía el ideal dél». Es presentà a la caserna d'artilleria i el Comitè Antifeixista li indicà que es posés a les ordres d'un «tal Boada» i fou destinat com ajudant a un camió que es dedicava «a la extracción de muebles y demás objetos». Així, referí com del convent de les Tereses s'emportaren «máquinas de coser seis de estas, colchones, cubiertos, sillas, y diferentes objetos más» que dugueren a l'hospital o a un magatzem situat a la plaça dels Bous. Del convent de la Divina Providència, se n'emportaren conills, gallines i dues ovelles, que també portaren a l'hospital de la ciutat.

Reconegué haver vist l'incendi del convent de les caputxines i de les Tereses, però afirmà no conèixer ningú dels qui hi havia participat. Formà part de les patrulles de control a la carretera d'Argentona i de l'escamot que hissà la bandera de les Joventuts Socialistes al col·legi dels salesians. Fou membre del Socors Roig Internacional —com a gestor i com a cotitzant— i anà voluntari al front en la columna Medrano. Fou destinat al front d'Aragó, concretament a la població de Siétamo, Osca. Retornà a casa seva i fou cridat amb la seva lleva, destinat a infanteria de marina, a Cartagena. Allí es trobava quan hi hagué l'entrada de les tropes franquistes. A València ingressà al camp de concentració de la plaça de braus. Hi estigué tres dies i després passà a un altre camp situat a Alberic, València. Allí se li lliurà un salconduit que li permeté retornar a Mataró. Després de declarar, fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'expedient judicial inclou un document imprès del Comitè Local del Socors Roig Internacional que fa referència a la subtracció de fons de l'esmentada entitat per part de Josep M. Genové.[8]

8. «S'HA FET JUSTÍCIA. De tothom és conegut el denigrant acte realitzat per dos lladres

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 499 18/9/19 14:12

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 d'agost de 1939 li atribuïa haver estat propagandista del Front Popular, haver fet guàrdies armat i participar a l'incendi i destrucció d'esglésies i objectes sagrats i haver marxat amb la columna del capità Medrano. Recollia també la referència al «robo en los fondos del referido S.R.I.» pel qual foren empresonats i «sujetos a Procedimiento por el Tribunal Popular rojo». Mestres conclogué el seu informe indicant que «en su casa se encontraron varios aparatos de radio y otros efectos procedentes de requisas».

El 29 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Josep M. Genové. Negà haver participat en controls ni patrulles o haver hissat la bandera als salesians i es reafirmà en el contingut de la primera declaració feta davant la Guàrdia Civil.

L'endemà, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Genové, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El judici se celebrà a Barcelona el 30 de novembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidia el comandant Juan Soler. Fou condemnat a vint anys de presó.

El 3 de desembre de 1942, la «Comisión Central de Examen de Penas» li denegà la reducció de la condemna.

El 24 d'abril de 1949 adreçà una instància al capità general de la 4a Regió Militar des d'Ossó de Cinca, Osca, on residia, en la qual exposava que havia estat condemnat a vint anys de presó i cinc de desterrament i demanava l'aplicació de l'indult «promulgado con toda benignidad y espíritu cristiano, por S.E. el Jefe del Estado y Generalísimo de sus Ejércitos».

Josep M. Genové fou condemnat a quatre mesos de presó pel Tribunal Popular núm. 1 de Barcelona el 16 d'agost de 1937 per haver robat diners pertanyents a la caixa del Socors Roig Internacional de Mataró.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030408. T12-246.

---

que, per vergonya dels qui ho han permès, es passegen avui pel carrer. Quan es cometé el robatori realitzat per Jaume Jenové i el seu fill Josep Jenové, la opinió pública, tots els autèntics antifeixistes reclamaven es realitzés amb els qui ho havien robat a la Caixa del Socors Roig Internacional, una justícia exemplar que fes l'escarment als que a espatlles de la guerra i la revolució volen viure la seva vida de depravació i vagància. El criteri del Comitè Local del S.R.I. era clar i contundent: càstig als lladres, la màxima pena...» El document porta escrit «1937» en llapis.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 500 18/9/19 14:12

GENOVÉ ROS, JAUME

Edat: 49 anys. Teixidor. Nascut a Figueres. Casat. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 21 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Detingut per la Guàrdia Civil al seu domicili de Mataró el 21 de febrer de 1939. Sotmès a interrogatori, declarà haver estat afiliat a la UGT des de l'any 1931. També indicà haver estat interventor en les eleccions del febrer de 1936 i, posteriorment, membre del Socors Roig Internacional, fins que fou empresonat per encobrir un robatori en els fons d'aquesta institució. Afirmà haver tingut un fusell en els moments inicials del conflicte que, més endavant, li fou retirat pel comitè local. Reconegué haver participat en escorcolls domiciliaris «recogiendo la plata que poseían» a diverses cases del carrer de l'Havana, «cuyas cantidades entregaban en el Ayuntamiento». Els escorcolls, els duien a terme armats.

El mateix dia fou interrogat Francesc Biayna Riera, industrial. Declarà conèixer Genové —de qui digué que era «de ideas extremistas avanzadas»— i que des de l'esclat de la guerra havia estat amagat «por las montañas». En retornar, a la fi del conflicte, per referències sabé que havia efectuat escorcolls a casa seva «con gran empeño en saber el paradero del dicente [...] para asesinarlo».

El mateix dia declarà Joan Salvà, pagès, que havia patit diversos escorcolls en els quals havia participat Genové i a qui se li emportaren «más de sietecientas pesetas en plata».

El 24 de març de 1939, el responsable «de Información e Investigación» de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, signava un informe en el qual, entre altres coses, informava que Genové havia estat guàrdia municipal fins que fou expulsat per «mala conducta». L'acusà d'haver sostret «al parecer» diners pertanyents al Socors Roig Internacional. Indicà que havia marxat al front voluntari, que havia participat activament en la crema i destrucció d'esglésies i objectes sagrats i que havia actuat com a confident per tal que es detinguessin «personas de orden».

El 8 d'abril de 1939, Jaume Genové comparegué davant el jutge militar a Mataró. Reconegué que, si bé havia fet escorcolls, ho havia fet obligat pels responsables de la UGT, «no teniendo más remedio ya que de otra forma tomarían serias medidas contra él».

Fou jutjat pel «Consejo Permanente de Guerra nº1 de Cataluña» presidit pel comandant Luis de Vicente el 15 de maig de 1939 i condemnat a quinze anys de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002914.

GEREMIAS ESGLEAS, SALVADOR

Edat: 55 anys. Ebenista. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Mossèn Jacint Verdaguer de Mataró. Afiliat a la CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 501 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 5 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 5 de maig de 1939 comparegué davant la «Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró» Joan Sala Blanch i digué que «sabe y le consta que Salvador Geremías Esgleas [...] es persona de refinada capacidad y malos antecedentes». Afegí que Geremias, durant l'etapa republicana, havia estat cap de les Joventuts Llibertàries, que havia confiscat, de forma violenta, la maquinària del taller de Manuel Briansó i que havia fugit a França abans de l'entrada de les tropes franquistes. També esmentà que, per l'activitat i pel càrrec, el considerava «inductor de registros, incendios y saqueos».

El mateix dia fou detingut Geremias i escorcollada la seva casa. Se li trobà una carta escrita des d'un camp de concentració, un rebut de la «Dirección General de Carabineros y un cartel escrito a lápiz incitando a las mujeres a combatir». En l'interrogatori declarà haver estat membre de la CNT des de l'any 1926. També reconegué haver-se afiliat a la FAI durant els primers dies de la Guerra Civil «debido a la propaganda que hizo», que sols assistí a dues reunions en les quals ni prengué la paraula i que se'n donà de baixa al cap d'un mes «por no coincidir sus pensamientos con el régimen o normas en que se desenvolvía». Explicà que havia estat nomenat vocal del ram de la fusta de la CNT. Negà haver estat el president de les Joventuts Llibertàries. Explicà que treballava del seu ofici per a la casa de Santiago Domènech i que ho feu durant uns sis anys. Negà haver participat en confiscacions o conèixer Manuel Briansó. Relatà que coincidí a passar pel local de la CNT en esdevenir-se l'assassinat de l'odontòleg Spà i que ell mateix, juntament amb un germà de la víctima, en cotxe, portaren el ferit a la clínica L'Aliança.

Després d'aquests tràmits, Geremias fou ingressat a la presó a disposició de les autoritats militars.

En l'expedient judicial hi ha una carta escrita per Geremias des del camp de concentració de Santoña, el 9 de febrer de 1939, adreçada a Santiago Domènech en la qual li sol·licita un aval.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada, del 9 de juny de 1939, indicava que havia estat membre de la CNT, vocal del Sindicat de la Fusta de la mateixa sindical, durant tres o quatre mesos, i que havia treballat en els tallers on es construïen ambulàncies «para el ejército rojo». L'informe deia que Geremias tenia «hermanos e hijos que han actuado bastante intensamente dificultando la ampliación de este informe ante la inseguridad de poder precisar cargos que pudieran haber cometido los mencionados parientes».

El 16 de juny, Joan Sala Blanch, ebenista, ratificà en seu judicial la denúncia que havia fet inicialment davant la policia. I parlà «del carácter impulsivo y manera de ser de dicho acusado, al que ha tratado como compañero de trabajo». Sobre l'actuació de Geremias com a president de les Joventuts Llibertàries, manifestà que sols coneixia que havia «desempeñado tal cargo durante la época roja, pero desconoce acto concreto del encartado y su actuación en la organización antes mencionada».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 502 18/9/19 14:12

L'industrial Santiago Domènech Sala testificà davant la justícia militar a Mataró el 17 de juny de 1939. Digué conèixer Geremias del temps que treballà a la seva empresa, «habiéndose comportado en el trabajo bastante bien, incluso durante el dominio rojo». Afirmà que sols coneixia la seva afiliació a la CNT i declarà ignorar qualsevol cosa sobre la resta de qüestions que se li formularen.

El mateix dia declarà en el mateix lloc Manuel Briansó Anglès, industrial. Digué conèixer Salvador Geremias i que, en una ocasió, es presentà al seu taller de boter amb la intenció de fer inventari de tot el que hi havia per tal de dur a terme la «colectivización de la industria». Manifestà que «no obstante su actitud en aquel momento fue correcta y carente de coacciones y provocaciones, no teniendo por tanto el deponente queja alguna en este particular». Sols per referències sabia que l'encausat havia estat president de les Joventuts Llibertàries. Negà haver-lo vist mai vestit de carrabiner o amb armes i no sabia si havia fet serveis d'armes. Pel que fa als escorcolls o actes de violència, Briansó indicà que no ho podia assegurar, «aun cuando tiene mal aspecto y podría ser cierto lo que se le atribuye». Conclogué reafirmant que quan es presentà al seu taller no ho feu de forma violenta, «sino que se comportó como tiene dicho correcto y atentamente».

El 19 de juny de 1939 declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà tots els fets en els quals se l'implicava i ser l'autor del cartell que s'havia trobat a casa seva. També negà qualsevol participació en l'assassinat del metge Spà.

El mateix dia, el jutge militar de Mataró Miguel Moreno Mocholí decidí processar-lo.

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 el 22 de juliol de 1939 en una sessió que sentencià sobre catorze causes acumulades en el mateix acte. Fou condemnat a dotze anys de presó major. El mes d'agost de 1948 sol·licità l'indult.

El dia 15 d'octubre de 1948, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «extinguida por vía de indulto la pena principal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008429. T12-13.

GIBERT PAITUVÍ, MIQUEL

Edat: 48 anys. Tintorer. Nascut a Vallgorguina. Casat. Vivia a la Muralla de Sant Llorenç de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 10 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 8 de maig de 1939 comparegué davant la «Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró» Joan Sala Blanch, ebenista, i digué que «sabe y le consta» que el veí del seu mateix carrer Miquel Gibert Paituví els dies 19 o 20 de juliol de 1936 «iba con un fusil por la calle disparando en unión de otros desde varios luga-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 503 18/9/19 14:12

res por espacio de unas dos o tres horas contra la Iglesia de San José continuando días sucesivos paseando con fusil por las calles».

Els membres de l'esmentada comissaria detingueren Miquel Gibert dos dies després. En l'interrogatori al qual fou sotmès reconegué estar afiliat a la CNT des de feia més de vint anys, però digué que mai no havia estat membre de cap partit polític. Explicà que els primers dies del cop d'estat militar fou enviat pel sindicat a fer guàrdia a la carretera de Barcelona i en alguna altra ocasió a la carretera de França. Feu aquestes guàrdies amb escopeta i a la nit. Després d'aquests serveis puntuals, continuà treballant a l'empresa Minguell. Negà haver participat en el tiroteig de l'església de Sant Josep.

L'informe del cap de la policia municipal, signat en absència per Enric Subiñà, feu referència a la seva vinculació sindical i als serveis d'armes que feu «con un arma de caza». No feu cap altra imputació.

El primer d'agost de 1939, Industrias Minguell, SA certificà que Miquel Gibert hi treballava a la secció de «tinte [...] y ha observado dentro del trabajo una conducta inmejorable así como también ha cumplido su cometido satisfactoriamente».

El 9 d'agost de 1939, Joan Julià, serraller del carrer de Sant Josep, testificà en seu judicial que Gibert «andubo por la calle con una ametralladora disparando contra la Iglesia de San José y contra todos los que le hicieron frente».

El dia 11 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat. Es ratificà en la seva declaració inicial davant la policia i negà expressament haver disparat a l'església esmentada.

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 el 5 de setembre de 1939 en una sessió que dictaminà sobre quinze causes acumulades en el mateix acte. Fou condemnat a dotze anys i un dia de presó temporal.

El dia 20 de juliol de 1943, aquesta pena li fou commutada per la de sis anys i un dia de «prisión mayor».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002098. T12-45.

GIL BELLÉS, RICARD

Edat: 39 anys. Manobre. Nascut a Culla, Castelló. Casat. Vivia al carrer de Llauder de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 27 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal el detingué i l'interrogà. Ricard Gil declarà que estava afiliat a la CNT des d'abans del juliol de 1936 i que en els primers dies del sollevament militar «no prestó ninguna clase de servicio», fins que el 28 de juliol de 1939 va anar amb la columna Medrano al front d'Aragó i altres destins posteriors, fins que, el 28 de març de 1939, fou fet presoner al front de Guadalajara i traslladat al camp de concentra-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 504 18/9/19 14:12

ció de «Cargolillos de Arriba». El cap de la policia municipal, considerant el testimoni del guàrdia Valentín Lorente, que l'implicava a haver «actuado con armas», n'ordenà l'empresonament i posada a disposició de les autoritats militars.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 9 d'agost de 1939 indicava que Ricard Gil havia estat membre de la CNT des de l'any 1933, que havia prestat serveis de patrulles i control els primers dies del sollevament militar i que havia marxat al front amb la columna Medrano.

El 4 de desembre de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Respongué a l'interrogatori que estava afiliat a la CNT «para poder trabajar, puesto que entonces era obligado estar afiliado a cualquier sindical». Negà haver fet cap servei d'armes i que, si bé havia marxat amb la columna Medrano, ho havia fet en la condició d'«ayudante de chófer del Cuerpo de tren del Ejército».

El 21 de març de 1942, el capità general de la 4a Regió Militar decretà que imposava a Ricard Gil la pena de dotze anys de reclusió temporal com a autor d'un delicte d'«Auxilio a la Rebelión Militar». Tanmateix, l'hi commutava per la pena de dos anys de presó menor i decretava «sea puesto inmediatamente en Prisión Atenuada en su domicilio».

El dia 5 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007990. T12-220.

GIMÉNEZ AVELLANEDA, JOAN

Edat: 48 anys. Jornaler. Nascut a Llorca, Múrcia. Casat. Vivia al carrer de Sant Benet de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 8 de maig de 1939, Joan Giménez es presentà a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» per tal de complimentar la «presentación ordenada», procedent d'un camp de concentració francès. A l'interrogatori declarà que no havia pertangut a cap partit polític i que s'havia afiliat a la CNT l'any 1933. L'únic càrrec que tingué dins de l'entitat fou el de «cobrador de cuotas». A l'inici de la guerra treballava, com a carreter, per a Jaume Garrell dos o tres cops per setmana. Posteriorment, el sindicat li oferí un mosquetó i li encomanà una sèrie de tasques, com ara fer guàrdia dues o tres setmanes a la porta del col·legi de Santa Anna, «donde tenían las oficinas el Sindicato». Posteriorment, aquestes dependències es traslladaren al col·legi del carrer de la Coma i allí continuà les guàrdies durant un mes i mig. Després, el sindicat li recollí l'arma i l'envià a fer de manobre a la caserna d'artilleria, on estigué uns tres mesos. El mes de gener de 1938 fou enviat al front «prestando servicio de fortificaciones». Posteriorment fou donat de baixa i es traslladà a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 505 18/9/19 14:12

Mataró. Quan hi hagué la retirada de l'exèrcit republicà, anà cap a Girona «en busca de uno de sus hijos, donde le enrolaron las tropas». A Figueres s'escapà i passà a França, on el reclogueren en un camp de concentració per un període de tres mesos.

El dia 12 de maig, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà empresonar i processar Joan Giménez, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 23 de juny de 1939, indicava que Giménez havia fet serveis de patrulles i controls i que havia treballat a la caserna «asimilado al Cuerpo Auxiliar de Subalternos» i havia anat al front com a voluntari en un «Batallón de Obras y Fortificaciones». Concloïa afirmant que «hay que tener presente que todos los individuos que prestaban esta clase de servicios tenían por misión la de descubrir a todos los sujetos que ellos creían desafectos al régimen rojo».

El 18 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró negant que hagués participat en detencions o que hagués comès cap altre acte delictiu. Tampoc no acceptà haver tingut cap càrrec a la caserna de Mataró.

El 15 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 00981.

GIMÉNEZ RAMOS, JOAQUIM

Edat: 36 anys. Mecànic. Nascut a Lagartera, Toledo. Solter. Vivia al carrer de Sant Francesc de Paula de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 4 de març de 1946. «Juzgado Eventual nº 4».

Fou detingut el 17 de desembre de 1945 a Navarra quan intentava entrar clandestinament a territori espanyol. Interrogat pel jutge militar d'instrucció de Barcelona el 4 de març de 1946, declarà que havia passat la frontera «con intención de dedicarse al trabajo en Mataró». Exposà que quan esclatà el cop d'estat militar es presentà voluntari a l'exèrcit perquè no tenia feina, «comprendiendo que de un momento a otro iban a llamar a su reemplazo». Després d'onze mesos fou desmobilitzat i es quedà a treballar a Lleida com a manobre. Més endavant va ser assignat a la 135 Brigada Mixta d'Infanteria fins a la fi de la guerra i en la retirada es refugià a França. El 17 de desembre de 1945 retornà a la Península per Bera, Navarra, on es lliurà a la policia. Donà com a referències els noms de veïns del carrer de Sant Francesc. Després d'aquesta declaració, el jutge en decretà la llibertat provisional.

El 14 de març de 1946, el cap de la guàrdia urbana de Mataró, Lluís Briansó, informava que Giménez havia marxat al front amb la «columna roja del Capitán Medrano y de que era un gran propagandista en esta ciudad de las ideas marxistas».

El 20 de març del mateix any, Melcior Comas, un dels testimonis que Giménez

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 506 18/9/19 14:12

havia donat, declarava davant el jutge municipal que coneixia el processat, que sempre havia tingut «buena conducta» i que ignorava que hagués tingut cap mena d'actuació contrària al «Movimiento Nacional».

El 5 de maig de 1949 es tingué constància que havia estat novament detingut quan tornava a entrar clandestinament, aquesta vegada per la frontera de Girona.

L'1 de juliol de 1949 tornà a ser interrogat pel jutge militar d'instrucció a Barcelona. Indicà que havia tornat a marxar «por motivo de quedar sin trabajo en España» fins que se li feu «la vida imposible casi en la vecina Nación».

El 9 de juliol de 1951, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000044. T13-216.

GIMÉNEZ VERGER, ANTONI

Edat: 32 anys. Oficial del «Cuerpo General de Servicios Marítimos».

Inici de les actuacions: 3 de febrer de 1939. Declaració jurada.

El mes de juliol de 1936 era subdelegat marítim a Mataró. Després del cop d'estat militar rebé una comunicació segons la qual havia estat cessat de les seves funcions. El mes d'octubre de 1936 se li presentà al seu domicili una comissió que li sol·licità que tornés al seu destí «por no haber actuado en política» i, també, pel «buen trato que daba al personal a mis órdenes». Posteriorment va ser destinat a la Dirección General de Marina Mercante. El mes de gener de 1939 rebé ordres de traslladar-se a Girona, no ho feu i esperà a Barcelona l'arribada «del Ejército salvador». Més endavant reconegué haver estat membre de l'«Adoración nocturna» i haver estat afiliat «sin consultarme previamente» a la CNT. Declarà no haver intervingut mai en política, però que tant ell com la seva família era «extremadamente derechista». Amb referència al seu paper durant l'etapa republicana, explicà que entre les seves obligacions tenia el control de les lleves de marineria i que desenvolupant aquesta tasca tingué una actuació que qualifica de «resistencia pasiva» i que consistia en el fet que, en fer les crides als quintos, en lloc de fer-les nominals, les feia «por medio de edictos por lo cual no se obligaba directamente a los interesados y muchos eludían su presentación sin que por ello fuesen perseguidos por mi parte ni molestados sus familiares».

El 12 de febrer de 1939, Marcial Villaronga Mons, industrial de Mataró, certificà que Giménez Verger era persona «de extrema derecha» i exposà que durant el temps de guerra estigueren planejant una fugida per via marítima, per la qual cosa Villaronga tenia emmagatzemada la benzina necessària mentre cercaven l'embarcació necessària. El mateix dia, Salvador Cabot i Roset, patró de l'embarcació *Pepito*, certificà, en un altre document, que Giménez li havia demanat que el portés a Mallorca amb la seva barca. El viatge no es dugué a terme perquè Cabot el volia fer amb el seu fill que, en aquells moments, estava mobilitzat.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 507 18/9/19 14:12

El 22 de març de 1939, l'auditor de Guerra de Catalunya decretà suspendre les investigacions en no trobar «méritos para intensificar la instrucción».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000001. T13-28.

GIMENO RIU, FRANCESC XAVIER

Edat: 27 anys. Empleat de correus. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia al carrer de Sant Antoni de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 de febrer de 1939. Declaració jurada. «Juzgado Militar Especial de Depuración de Funcionarios Civiles».

El 17 de febrer de 1939 feu una declaració jurada en la qual indicà que havia ingressat al cos l'any 1934 i que havia estat obligat a ingressar a la CNT el mes d'octubre de 1936. El mes anterior a aquest fet, després que l'estafeta de Mataró restés sense administrador, en fou nomenat responsable fins a l'arribada de les «Fuerzas Nacionales» i, aleshores, feu lliurament de les instal·lacions i material de l'oficina de correus a l'administrador titular. També deixà constància que havia procurat «siempre favorecer en lo posible a personas de derechas perseguidas por el régimen rojo pudiendo demostrar haberlo hecho en varios casos». Afegí que «sustenté siempre ideas radicalmente contrarias al marxismo habiéndome apartado en todo momento de todo acto o significación roja».

El 28 d'abril de 1939 Ausencio Gómez Díez, oficial de correus, declarà davant el jutge militar d'instrucció del «Juzgado Militar Especial de Depuración de Funcionarios Civiles» que, a primers del mes de setembre de 1936, havia estat «declarado cesante por ser persona de derechas» i se li feu saber que se li prohibia «terminantemente entrar en la oficina por lo que supone que sería el Sr. Gimeno hombre de confianza del Gobierno rojo».

El 3 de maig de 1939 declarà davant la mateixa instància Marià Blanes Monturiol, industrial. Digué conèixer Gimeno de feia alguns anys i que hi tenia «relativa amistad por hacerse visitas mutuas hace tiempo a sus casas». Afegí que sempre li havia semblat «un sujeto moderado». Però en iniciar-se la guerra «se expresó siempre en tonos de adhesión al régimen marxista» i suposava que havia estat nomenat cap de l'administració de correus de la ciutat per ser una persona de confiança del «comité rojo». Segons Blanch, afirmava «que Franco nunca entraría alli y que los que creían eso eran unos ignorantes».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 31 de maig de 1939, indicava que «del principio del Movimiento, se mostró bastante rojo, però más tarde cambió en favor del Glorioso Movimiento Nacional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002738. T13-194.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 508 18/9/19 14:12

GIRABAL ROQUETA, NARCÍS

Edat: 32 anys. Pescador. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 26 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 22 de maig de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró. En el decurs de l'interrogatori declarà que s'havia afiliat d'una manera forçosa a la CNT, després del cop d'estat militar, i que fou votat pels seus companys com a president del Sindicat de Pescadors, càrrec que exercí fins que fou mobilitzat, amb la seva lleva, per incorporar-se al front de l'Ebre, on estigué destacat com a patró de llanxa motora. Es mantingué en aquesta situació fins a la retirada de l'exèrcit republicà. Durant la seva permanència a l'exèrcit, desertà dues vegades. Després de la primera, fou detingut al seu domicili per agents del Servei Informació Militar, i en la segona, era a casa seva quan entraren les tropes franquistes. En l'interrogatori fou preguntat sobre la seva participació en l'«asalto al cuartel de Artillería» i sobre la seva participació en la crema o destrucció d'imatges religioses. Negà la seva participació en ambdues situacions i afirmà haver-se discutit amb un cambrer, Cristòfol Caparrós, quan aquest participava en la crema del «Misterio de los Pescadores».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, en un informe del 17 de juny de 1939 definí Girabal com «un buen trabajador» que abans del 18 de juliol de 1936 no havia estat mai implicat en política. Afirmava que havia dimitit de president del Sindicat de Pescadors després del cop d'estat, però que la dimissió no havia estat acceptada pels seus companys, ja que creien que era «el único que podía velar por sus intereses». No feia cap esment del tema de les imatges ni de l'assalt a la caserna. El cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez, en el seu informe del 4 de juliol de 1939, feia referència al fet que Girabal, des del seu càrrec de cap del sindicat, havia evitat que «se Colectivizaran las industrias pesqueras y requisaran las barcas».

L'industrial mataroní Domènec Jaumandreu Valls declarà davant el jutge militar a Mataró el 8 de juliol de 1939 i afirmà que Girabal era un «individuo de izquierdas significado» abans del sollevament militar. Suposava que estava afiliat a «Izquierda Republicana». Afirmava que s'havia presentat a la caserna mataronina, d'on havia tret un fusell amb el qual havia fet serveis de vigilància. Digué que li constava que havia participat en la crema de la imatge del misteri dels pescadors dipositada a la Comandància de Marina, «la cual arrojaron por el balcón en medio de grandes blasfemias». També el responsabilitzà d'haver participat en la destrucció d'una altra imatge ubicada a la «casa Simón» (ermita de Sant Simó?).

Diversos pescadors declararen a favor de Narcís Girabal: Salvador Castellà Castellà, Simó Castellà, Jaume Roy Buscà, Joan Castellà i Salvador Cabot, i negaren les principals acusacions.

El 15 de juliol de 1939 fou sotmès a un nou interrogatori i afirmà que si se l'havia vist amb armes era anant de pesca, ja que les utilitzava «para auyentar los del-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 509 18/9/19 14:12

fines». També reconegué haver fet guàrdies a la platja «porque habiendo rumores de que se acercaban unos cuantos individuos de Barcelona para coger las embarcaciones, poder así hacerles frente». Negà la resta d'acusacions.

El Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona, el 31 de juliol de 1939, presidit pel comandant Ruiz Cartes, l'absolgué en considerar que no havia estat provat que hagués participat en «la rebelión ni cometido a su amparo hecho delictivo alguno».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008774.

GIRALT NONELL, MIQUEL

Edat: 27 anys. Gèneres de punt. Nascut a Blanes. Solter. Vivia al carrer de Cuba de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez, signat el 17 de juny de 1939, indicava que Giralt havia marxat com a voluntari a la columna Malatesta i que havia patrullat i fet escorcolls a l'inici de la guerra.

El 9 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró indicant que estava afiliat a la CNT des de l'edat de catorze anys i que no havia estat afiliat a cap partit polític. En iniciar-se la guerra va fer controls de carreteres amb armes a les ordres del comitè revolucionari. Negà haver participat en escorcolls i reconegué haver marxat com a voluntari amb la columna Malatesta.

El 4 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal» i proposava sobreseure la causa, però considerava que el processat havia de restar «a disposición del Negociado de Prisioneros Nacionales para su envío a un Campo de concentración, pasando en su día a un Batallón de Trabajadores [...] durante un plazo no inferior a cuatro meses».

El dia 16 de setembre de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008441. T13-394.

GIRONÈS CARBÓ, ANTONI

Edat: 33 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Vivia al carrer de Sant Francesc d'Assís.

Inici de les actuacions: 2 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Fou acusat d'haver participat en escorcolls, haver confiscat diversos objectes i

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 510 18/9/19 14:12

productes i haver amenaçat i detingut diverses persones a Calella quan era policia local en aquesta població. En la seva defensa, al·legà que anteriorment a la feina de policia treballava a la fàbrica del seu pare a Mataró. Hagué de deixar aquesta feina l'any 1937 a causa del boicot que els feren de no servir-los matèries primeres perquè eren una família de dretes. Per aquest motiu optà per anar a treballar a Calella. També indicà que al seu domicili de Mataró tenien amagats frares i una monja així com objectes litúrgics.

Fou jutjat pel Consell de Guerra Permanent de Barcelona el 21 de desembre de 1939 i absolt perquè «no aparece haya cometido delito alguno».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 012904. T6-409.

GIRVÉS MANDRI, JOAQUIM

Edat: 43 anys. Mecànic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Montserrat de Mataró.

Inici de les actuacions: 13 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 8 d'abril de 1939, Joaquim Castellsaguer Castellsaguer, metge, signà un document en el qual afirmava que Joaquim Girvés, en la seva condició de metal·lúrgic, havia constituït el «primer Comité sovietico de la casa Klein [… y el que presentaba nuevas y exorbitantes demandas avaladas por el Sindicato Único». Posteriorment, segons Castellsaguer, Girvés entrà a treballar a la casa Roure i allí s'encarregà «del control total de la industria metalúrgica de esta ciudad para la producción de material de guerra, bombas de mano sobre todo». En aquesta empresa formà un «triunvirato» amb Lluís Pla i Eloi Català, en el qual Girvés exercia les funcions de «comisario de guerra». Segons aquesta mateixa denúncia, Girvés intervingué, també, en el taller metal·lúrgic Casa Torrents. Segons Castellsaguer, els propietaris havien estat detinguts per ordre del SIM (Servei Informació Militar dependent del Govern de la República) i Girvés fou el responsable de dirigir la producció del material de guerra en aquesta empresa «y él era quien pagaba cuando lo pagaba pues aún les adeuda muchos miles de pesetas». Segons Castellsaguer, també havia intentat controlar els tallers Font, «pero estos pudieron escaparse de su tutela. En los demás talleres y en toda la producción de guerra ha sido el Comisario, amo y señor de toda la industria obligando en varias ocasiones el trabajo a destajo».

El dia 11 d'abril de 1939, Josep Girvés fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró. Declarà que, des de feia uns vint anys, treballava a l'empresa Klein, que durant uns mesos havia exercit de delegat i que les seves funcions eren transmetre les ordres o indicacions que la «Junta del Sindicato daba a los distintos talleres». En esclatar la guerra treballava com a encarregat a l'empresa J. Roure, càrrec en el qual fou confirmat per la «Subsecretaría de Armamento de España» dependent del Ministeri de Defensa. Girvés estava a les ordres de Gerardo Martínez, que era el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 511 18/9/19 14:12

responsable a Mataró del control de la indústria de guerra, i «daba las órdenes para la producción de material de guerra, así como para su exportación». Girvés també formà part de la «Delegación de Agrupación local de los talleres reunidos, que funcionaba a nombre de los Talleres J. Roure». Estimà la producció del conjunt de les indústries en 1.500 granades de morter setmanals i explicà que no havia tingut contactes amb el Govern. Aquestes gestions les feia una comissió formada per Josep Roure, Eloi Català i Lluís Pla.

El mateix dia fou interrogat Pere Solà Sala, comptable. Explicà que coneixia Girvés des de feia uns catorze anys, que no li coneixia cap activitat política i que formava part de la comissió de treballadors i patrons que es creà per satisfer «las contratas» que els feia la Subsecretaria d'Armament del Ministeri de Defensa, de la qual era delegat Gerardo Martínez. Aquesta comissió es limitava a trametre a la resta de tallers les instruccions rebudes. Afegí «que en todo momento el Señor Roure fue el dueño de la casa si bien sus funciones quedaban limitadas a los acuerdos del Comité de Control» del qual havia format part Girvés, d'acord amb les instruccions de la Generalitat, que obligava els encarregats de tallers i fàbriques «a intervenir directamente en los controles ya establecidos». Solà feu avinent que la major part dels tallers de Mataró treballaven conjuntament «a nombre de Talleres J. Roure para los efectos de contratos de materiales de guerra y siempre las gestiones que realizó la Comisión mencionada fueron hechas en conjunto con representación de patronos y obreros». Negà que s'hagués treballat a preu fet i que si s'havien treballat diumenges fou a instància del delegat Gerardo Martínez, en compliment d'ordres escrites.

En vista d'aquestes declaracions, el guàrdia civil responsable de la detenció i interrogatoris conclogué que, en no haver-hi «cargo alguno criminal sobre el individuo en cuestión», se'l deixava en llibertat i s'elevaven les actuacions a l'instructor militar.

El dia 4 de maig de 1939, el metge Joaquim Castellsaguer, autodefinit com a «Caballero de la Orden del Mérito Militar de Segunda Clase con distintivo blanco», elevava un escrit al jutjat militar de Mataró en què donava coneixement de l'existència del «Comité de Guerra Metalúrgico durante la dominación roja» integrat per Girvés, Català i Pla. Referí també Castellsaguer que estigué empresonat —juntament amb Emili Albó, tinent d'alcalde i industrial metal·lúrgic— i que aquest li havia indicat que Girvés era «amo y señor absoluto de toda la industria puesta al servicio único del ejército rojo al que suministraba abundante material de guerra sobre todo bombas de mano». Castellsaguer adduí altres noms que podien certificar el protagonisme de Girvés «entendiendo que aportando datos exactos cumplo con mi deber de ciudadanía de suministrar las referencias que contribuyan a la ardua labor de la JUSTICIA DE FRANCO».

El 26 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Joaquim Girvés. Confirmà les seves declaracions inicials. Negà formar part de cap control i explicà que la responsabilitat en tot el que feia referència a la indústria de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 512 18/9/19 14:12

guerra era del delegat del Govern Gerardo Martínez, indicant que «huvo de acomodarse al trabajo que se le designó en tal industria de guerra por razón de las necesidades de la vida». Conclogué que no havia perjudicat ni denunciat ningú.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 26 de setembre de 1939, indicava que Girvés mai no s'havia significat en «asuntos políticos-sociales», que «observó buena conducta» i que havia format part del «control de la casa Roure, donde presta sus servicios con el previo consentimiento del Sr. Patrono, el cual le autorizó para que desempeñara dicho cargo».

El 28 d'agost de 1939 testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Lluís Pla, mecànic. Digué que havia format part de l'«Agrupación Local de Patronos y Obreros metalúrgicos» en la qual intervenien J. Roure i Eloi Català com a patrons i ell mateix com a obrer. Arran de la manca de feina durant la guerra, sorgí la contracta per material bèl·lic i això feu néixer l'Agrupació, «destinada esclusivamente a la administración del trabajo y los pedidos que se iban recibiendo». Martínez era el delegat governatiu, Girvés formava part de l'Agrupació i «se limitaba al cometido de todos los demás» i Roure era qui signava les comandes del material de guerra. Negà que Girvés fos «el alma del movimiento y de la actuación para la construcción de material de guerra [...] si bien por ser el encargado de Talleres Roure era el que procuraba que todo el mundo cumpliera con el trabajo».

El mateix dia i davant la mateixa autoritat militar declarà l'industrial metal·lúrgic Eloi Català Vila. En la seva exposició, assenyalà que en un primer moment, per imposició de la FAI, tots els tallers metal·lúrgics de la ciutat foren destinats a la indústria de guerra i que «todos los patronos e incluso algunos obreros [...] procuraban entorpecer las órdenes que se daban ya que con ellas se iba a la desmembración de todos los talleres, con traslados y cambios de maquinaria». Segons Català, quan el govern de Negrín es traslladà a Barcelona, es desentengué de la «representación sindical y quiso una representación patronal como responsable». Fou aleshores quan es constituí la comissió administradora que repartia les tasques entre els tallers segons la maquinària de què disposaven. La feina de la comissió fou absolutament administrativa, ja que el «departamento de guerra» havia delegat les seves funcions en el seu representant, que era qui ordenava la construcció i confecció del material de guerra. En aquesta comissió, Roure signava les contractes «en representación de todos los patronos de Mataró». Conclogué que Girvés no havia tingut cap actuació especial a augmentar la producció i assenyalà que tots els qui formaven la comissió «procuraban sabotear en todo lo possible la producción, bien retrasándola o bien buscando otros medios para que se retrasara».

El 14 d'octubre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció Josep Roure Julià, industrial metal·lúrgic. Testimonià que després del cop d'estat militar els sindicats metal·lúrgics confiscaren tots els establiments de la població i erigiren en cadascun un comitè de control i en l'empresa del declarant Girvés no en formà part. Amb l'arribada de Negrín a Barcelona, totes les indústries passaren a dependre de l'Estat i en aquest punt la foneria Roure es convertí en la interlocutora amb l'Administració.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 513 18/9/19 14:12

Cada empresa estava representada per un treballador i el seu propietari. En el cas de la de Roure, el treballador fou Girvés. Tota l'activitat de les empreses fou controlada pel representant de l'Administració, Gerardo Martínez, i la responsabilitat de Girvés era la de ser cap de taller «no siendo cierto que fuera Girbés el organizador de las Industrias de Guerra».

El 6 de febrer de 1940, Joaquim Castellsaguer Castellsaguer denuncià novament Joaquim Girvés a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia de Mataró».

El 16 d'abril de 1940, a Arenys de Mar, Manuel Ferrer de Navas, jutge militar d'instrucció, donà per concloses les actuacions considerant que l'actuació de l'encausat «no parece delictiva». Elevà les seves actuacions al Consell de Guerra Permanent i ordenà la llibertat provisional de Girvés.

El 7 de juny de 1940, el consell de guerra celebrat a Mataró el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

El dia 20 de maig de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012304. T13-100.

GÓMEZ ADELANTADO, RESTITUT

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

GÓMEZ BALADIA, RAMON

Edat: 36 anys. Enllustrador. Nascut a Barcelona. Solter. Vivia al carrer de les Espenyes de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de juliol de 1939 comparegué davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Pau Clot Ribot, que vivia al veïnat de Valleix, per testificar que el mes d'agost de 1936 Ramon Gómez i altres «elementos izquierdistas» apedregaren l'ermita de Santa Rita —que ja havia estat saquejada— «rompiendo todos los cristales de la misma y los bancos del patio actuando con toda energía y decisión a pesar que un vecino llamado Andrés Miró Pertegás les rogaba no hicieran tal hecho ya que el día de mañana aquella ermita podría servir para alguna cosa».

El 20 de juliol de 1939, Antoni Boter de Palau, posseïdor del carnet provisional

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 514 18/9/19 14:12

de Falange, declarava per escrit que Ramon Gómez era «persona netamente de derechas y afecta incondicionalmente al Glorioso Movimiento Nacional». Afirmava que a les conteses electorals havia estat «un gran propagandista de las coaliciones de derechas […] arrostrando todos los peligros a los que se exponía». Afegia també que durant la guerra havia estat condemnat a un camp de treball per «derrotista y propalador de las victorias del Generalísimo».

El 22 de juliol de 1939 declarà Gómez davant el jutge militar d'instrucció de Mataró indicant que pertanyia a la CEDA i que havia estat empresonat el mes d'abril de 1938 i portat al vapor *Uruguay*, on fou colpejat per un boxejador anomenat Fritz. Posteriorment fou empresonat al seminari, a la Model i finalment al Camp de Treball número 3. Negà qualsevol relació amb el fet que l'inculpava.

El 2 d'agost de 1939, Andreu Miró Pertegàs, taxador de joies de la Caixa de Barcelona, declarava davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que havia presenciat l'atac a l'ermita de Santa Rita i que Pau Clot li havia indicat que entre els agressors hi havia «el Limpia botas del Estanco de la Riera». El declarant s'hi fixà «por ser precisamente el que más alardeaba, cuyo individuo es cojo, color bruno, bajito y que seguramente lo reconocería».

El dia 8 d'agost del mateix any tingué lloc una roda de reconeixement a la presó de Mataró. Dues vegades es posaren cinc presos en línia davant del testimoni Andreu Miró, un dels quals era Ramon Gómez, i alterant-ne l'ordre de la primera a la segona vegada. En ambdues situacions, Miró identificà Ramon Gómez.

L'11 d'agost, Gómez signava un escrit dirigit a les autoritats militars en el qual atribuïa els fets de l'ermita a una altra persona «que padece el mismo defecto físico que el suscrito» i sol·licitava un acarament amb la persona que l'havia denunciat.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 19 d'agost explicitava que no havia pertangut a cap partit polític i afegia que en «su vida pública se le considera vicioso, siendo de ideas religiosas y considerándole indiferente al Glorioso Movimiento Nacional».

L'informe de la Guàrdia Civil del dia 24 del mateix mes i any explicava que el juliol de 1936 s'havia afiliat a la CNT i que no havia «realizado servicios por ser inútil». Havia estat destinat al col·legi de Valldemia per tal de fer «servicio de limpiabotas a los militares que prestaban servicio en el mismo desapareciendo del mismo colegio algunas botas y algunos pares de zapatos, se le acusa de su sustracción».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 25 d'agost de 1939, indicava que havia votat sempre a «los partidos de derecha» i que, en iniciar-se la guerra, havia cotitzat en el «Socorro Blanco», per la qual cosa fou detingut, perseguit i portat a un camp de treball. Pel que fa a la seva intervenció a l'assalt de l'ermita, les autoritats municipals consideraren que podia «ser fruto de una confusión».

El 29 d'agost testificà davant de l'instructor militar Josep Diamant Llovet, comerciant. Sabia que Gómez tenia l'ofici d'enllustrador a l'estanc que hi havia a la Rambla, però desconeixia la seva filiació política i social. Sols recordava haver sentit a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 515 18/9/19 14:12

dir que l'havien vist «en el hecho de la Ermita de San Simón». Desconeixia la seva pertinença al Socorrs Blanc.

El dia 31 d'agost, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Gómez, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 30 de novembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

El dia 27 de febrer de 194, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012161. T13-416.

GÓMEZ COMAS, PERE

Edat: 28 anys. Forner. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Pelegrí de Mataró. Afiliat al Partit Socialista i a la UGT.

Inici de les actuacions: 9 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 2 de juny de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró i interrogat. Explicà que el mes d'agost de 1936 s'enrolà a la columna del POUM i «que el declarante en unión de los demás componentes de la citada columna pidieron ante el edificio de la Cárcel de esta Ciudad, que para salir al frente querían antes la cabeza del Rector de la Iglesia de San José, cosa que cree no se llevó a efecto, pues les dijeron que ya se cumpliría la petición que habían hecho, y ante esta promesa se marcharon al frente». Pere Gómez, però, restà malalt a Barcelona i, posteriorment, fou destinat al front de Guadarrama fins a la fi de la guerra. Negà haver participat en l'assalt d'esglésies o en la destrucció d'imatges.

El 17 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué no recordar si ell també cridà «pidiendo la cabeza del Rector Sr. Plandolit […] y de haber sido así forzosamente tuvo que ser para no infundir sospechas y seguir la corriente». També afirmà que si s'havia enrolat era per no tenir feina «para así poder cobrar las diez pesetas diarias».

El 30 de novembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

El dia 14 de desembre de 1939, l'Auditoria de Guerra de Catalunya decretava el sobreseïment provisional de les actuacions. Ordenava l'alliberament de l'encausat i que fos posat a disposició de l'administració de camps de presoners.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011747. T13-584.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 516 18/9/19 14:12

GÓMEZ DÍEZ, AUSENCIO

Edat: 48 anys. Oficial de correus. Nascut a Palazuelos de la Sierra, Burgos. Casat. Vivia al carrer de Sant Antoni de Mataró.

Inici de les actuacions: 17 de febrer de 1939. Declaració jurada.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 de juny de 1939, indicava que havia entrat al cos l'any 1910 i que el mes de setembre de 1936 havia estat declarat «suspenso preventivo con los dos tercios de mi haber». Així mateix declarà que, tot i no haver estat vinculat a cap partit, «simpatizaba con la Ceda». Responent al qüestionari que se li havia lliurat, a la pregunta sobre «quiénes eran los más distinguidos izquierdistas de su departamento», cità en primer lloc Francesc X. Gimeno Riu i el seu sogre Isaac Rubio, «Jefe de Administración jubilado de Correos».

Amplià la declaració amb un conjunt de dades sobre la seva actuació després que li fou vetat l'accés a l'oficina de correus. Així, es referí a Joan Riera, sobre qui rebé ordres del comitè local d'intervenir la correspondència i a qui avisà d'aquest fet. El mateix feu amb el fabricant Antoni Fàbregas i amb Joan Espiell, que morí en un camp de concentració de «los rojos». També aconseguí que passessin la frontera «en avión» el fabricant Salvador Viladevall i la seva germana Carme. Explicà que havia estat perseguit i amenaçat de mort pel «comité rojo» i que s'havia hagut d'amagar durant mesos «hasta que se le ocurrió el ardid para calmar las iras de los perseguidores solicitar dos niños evacuados a los que tuvo 18 meses». Finalment referí que, en tenir notícia de l'arribada de les tropes franquistes, va hissar «en lo más alto de su casa por ser esta de las más elevadas de la ciudad la bandera nacional y otra en el asta del balcón con exposición de su vida, pues luego se enteró que el cabecilla Líster estaba a Mataró mientras la bandera ondeaba en su casa».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 25 d'abril de 1939 informava que Ausencio Gómez «había sido derechista siempre».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 52148/2287.T13-204.

GÓMEZ EXPÓSITO, RESTITUT

Edat 39 anys. Vidrier. Nascut a Mataró. Vivia al carrer Guifré el Pelós de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 1 de febrer de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 25 de març de 1940, indicava que Restitut Gómez havia pres part activa en tots els fets que es dugueren a terme a la ciutat els primers dies del sollevament militar i que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 517 18/9/19 14:12

havia marxat voluntari al front, on fou comissari. Fou detingut i ingressat al camp de concentració d'Oriola.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 13 de març de 1940 indicava que pertanyia a la CNT-FAI des d'abans del cop d'estat militar de 1936 i que havia marxat voluntari amb la columna Malatesta.

El 23 de juliol de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué que estava afiliat a la CNT des de l'any 1932 i que el 1935 havia estat vocal del sindicat, però que l'any 1936 no hi tenia cap càrrec. Negà haver participat en actes revolucionaris, escorcolls o detencions. Reconegué que li donaren un mosquetó quan s'enrolà com a voluntari a la columna Malatesta i que fou comissari accidental de companyia.

El dia 24 de juny de 1942 declarà davant del mateix tribunal Josep Extrems Borrell, vidrier. Digué que havien treballat junts a la Fábrica Cristalería Cooperativa de Mataró fins que Gómez anà al front amb la columna Malatesta. Reconegué que a la fàbrica es deia «que llegó hacer de Comisario». Digué desconèixer si havia patrullat amb armes o havia intervingut en els fets que havien tingut lloc a la ciutat. Tampoc no li va veure fer propaganda «en fabor de los Rojos, pero que sabe que es de ideología izquierdista».

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 24 de febrer de 1943, presidit pel comandant Victoriano Coarasa Paños. El defensor, l'alferes Julián López Fernández, cridà com a testimoni Ramona Masip, que declarà que era a casa de l'encausat el dia que uns milicians s'hi presentaren i digueren a Gómez «que si no marchaba voluntario al Frente lo pasaría mal». Un altre testimoni, Máximo Zapater, digué que havia vist l'acusat fent de delegat polític de la «Compañía 3a. del 1r. Batallón de la 117 Brigada Roja pero que no obstentaba divisas». El fiscal sol·licità vint anys de reclusió temporal. La defensa, la lliure absolució. La sentència fou de dotze anys i un dia de reclusió menor.

El dia 20 d'abril de 1950, Restitut Gómez elevà una instància a les autoritats militars sol·licitant la reducció d'una quarta part de la pena de dotze anys que en aquells moments complia «de forma atenuada».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 027732. T13-618.

GÓMEZ MARTÍNEZ, JUAN

Edat: 48 anys. Jornaler. Nascut a Moratalla, Múrcia. Casat. Vivia al carrer d'Argentona de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 16 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 14 de març de 1939, la Guàrdia Civil escorcollà un pis al carrer d'Argentona després que la nit anterior s'hi haguessin sentit «ruidos extraños». S'hi trobà una

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 518 18/9/19 14:12

daga amb la inscripció «Viva la Libertad» i diversos productes alimentaris: xocolata, oli, galetes, llet condensada, llaunes de sardines, embotits, carn en conserva, etc., en quantitats prou elevades, atès que, per exemple, de galetes, se'n comptaren quaranta-un paquets de 200 grams. El llogater del pis era Juan Gómez Martínez. Fou interrogat i digué que aquests productes els havia introduït al pis «un niño llamado David» al qual tenia una habitació llogada. Seguidament, la Guàrdia Civil interrogà el jove David de Antón, de tretze anys, nascut a Madrid, que declarà que ell, juntament amb altres nois, havien robat aquests productes d'un magatzem que hi havia al cine Moderno i se'ls havien emportat al pis. Posteriorment, els mateixos guàrdies comprovaren que s'havia robat a l'esmentat magatzem, on es guardaven els productes destinats a l'«Auxilio Social». El dia 15 de març de 1939, després de ser interrogat, Juan Gómez Martínez va ser posat a disposició de les autoritats militars.

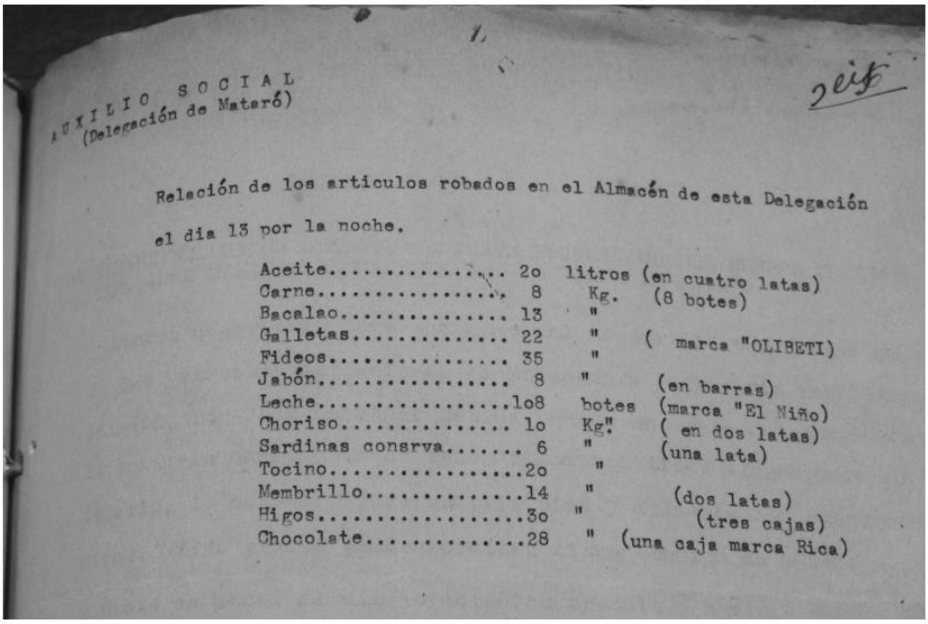
AUXILIO SOCIAL
(Delegación de Mataró)

Relación de los articulos robados en el Almacén de esta Delegación el dia 13 por la noche.

Aceite	2o	litros	(en cuatro latas)
Carne	8	Kg.	(8 botes)
Bacalao	13	"	
Galletas	22	"	(marca "OLIBETI)
Fideos	35	"	
Jabón	8	"	(en barras)
Leche	1o8	botes	(marca "El Niño)
Choriso	1o	Kg."	(en dos latas)
Sardinas conserva	6	"	(una lata)
Tocino	2o	"	
Membrillo	14	"	(dos latas)
Higos	3o	"	(tres cajas)
Chocolate	28	"	(una caja marca Rica)

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 5 d'abril de 1939, indicava que Juan Gómez havia estat afiliat a la CNT des d'abans de l'inici de la guerra i que havia format part de les patrulles i controls a la ciutat. Va marxar voluntari al front d'Aragó amb la columna Durruti i hi va passar onze mesos.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 25 d'abril de 1939 afegia als detalls anteriors que es tractava d'una persona «extremista y desafecto a nuestro Glorioso Movimiento».

El 25 de maig de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Josep Xalabarder Major, comerciant. Explicà que coneixia Juan Gómez, que havia fet patrulles de vigilància i control i que a l'inici de la guerra havia canviat de domi-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 519 18/9/19 14:12

cili i havia anat a un de «mejores condiciones […] hecho éste que indica que los de izquierdas le ampararían y él se aprovechó de aquellas circunstancias».

El mateix dia i davant la mateixa instància declarà Gabriel Fernández Lorente, jornaler. Digué de Juan Gómez que era una persona apolítica «sin ideal alguno determinado y falto de sentido común ya que era fácil de convencer con cualquier proposición que se le hiciere». Afegí que, amb l'esclat de la guerra, «el trabajo escaseó» i atribuïa aquest fet «a que tenía hijos que mantener y que la necesidad le había inducido a prestar tal clase de servicios».

El dia 31 de maig de 1939, Juan Gómez declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció i negà qualsevol relació amb el robatori d'aliments.

El dia 15 de juny de 1939, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà processar Juan Gómez, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent. L'encausat quedà ingressat a la presó de Barcelona.

El 4 de juliol de 1939, el consell de guerra de Barcelona el condemnà a dotze anys i un dia de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 003343. T13-261.

GÓMEZ RAMÍREZ, CLIMENT

Edat: 49 anys. Carrabiner. Nascut a Gamonal, Burgos. Casat.

Inici de les actuacions: 25 de maig de 1939. Consell de guerra.

Explicà que el 19 de juliol de 1936 estigueren de servei a la platja a les dotze del migdia fins que restaren «acuartelados» al carrer d'Isern a les tres de la tarda, hora en la qual partiren amb camió fins a Arenys de Mar, on hi havia la «residencia de la Compañía». Retornaren a Mataró cap a les dotze de la nit i foren conduïts a l'Ajuntament, «practicando desde el siguiente día servicio en los establecimientos públicos». El 27 de gener de 1939 es va presentar «a las autoridades constituidas».

El 9 d'agost de 1939, el brigada de carrabiners Juan Fernández Fernández l'implicà en una actuació del comitè de carrabiners de Mataró contra la seva persona en el qual fou acusat de «desafecto al régimen republicano i de católico ferviente» i se li donà un termini de vint-i-quatre hores per deixar el destí a Mataró i incorporar-se al front d'Aragó, a la columna Durruti.

El judici se celebrà a Barcelona el 16 de gener de 1940, presidit pel comandant José Ruiz Cartes. Climent Gómez fou absolt.

El dia 6 d'agost de 1941, el capità general de la 4a Regió Militar decretà l'arxiu «del procedimiento».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 9584-533. T13-540.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 520 18/9/19 14:12

GOMIS MOREU, CONCEPCIÓ

Edat: 38 anys. Mestressa de casa. Nascuda a Mataró. Casada. Vivia al Camí Ral.

Inici de les actuacions: 10 de juliol de 1939. Consell de Guerra sumaríssim. Jutjat militar de Mataró.

El 10 de juliol de 1939, Josep Fontrodona Puigvert la denuncià davant la Guàrdia Civil. Concretament declarà que «destacaba por sus ideales marxistas y se jactaba diciendo constantemente mal del Glorioso Ejército». Afegí que en la mort del rector Samsó havia dit «que lo tenían que haber fusilado diez años antes». També explicità que insultava públicament determinades persones anomenant-les «fascistas con peligro de la vida para los interesados». Segons Fontrodona, una filla de Gomis havia dit «que el Gobierno Nacional no lo hacía bien y de que los suyos, los rojos, ya se estaban armando otra vez». Fontrodona vivia al Camí Ral, número 263, i la denunciada al mateix carrer, número 260.

El mateix dia, la Guàrdia Civil interrogà Joan Sallés Espasa, treballador del gènere de punt, que confirmà algunes de les manifestacions anteriors i indicà expressament que Gomis havia fet propaganda a favor del Front Popular i que assistia a mítings comunistes. També l'acusà d'haver delatat un capellà que s'amagava a casa de Josep Fontrodona.

Concepció Gomis fou a la fi interrogada i negà punt per punt totes les acusacions anteriors. En no saber escriure, signà amb l'empremta dactilar.

Maria Garcia Mataró, casada i mestressa de casa, que també vivia al camí Ral, núm. 263, afegí a les acusacions anteriors que Gomis havia denunciat una veïna per tenir una imatge religiosa i que aquesta persona havia tingut un escorcoll, els milicians havien llençat la imatge pel balcó i al cap de pocs dies havia mort.

El 19 de juliol de 1939, el jutge militar de Mataró decretà l'ingrés a presó de Gomis.

L'informe de l'alcalde Joan Brufau Cusidó del 18 de setembre de 1939 indicava que Gomis no tenia antecedents i que no havia comès cap «acto punible en contra el G.M.N.».

Concepció Gomis declarà davant el jutge militar de Mataró el 29 de juliol de 1939. Negà les acusacions i, a més, informà d'un incident amb la família Fontrodona, quan havia tingut un escorcoll durant el qual hi havia hagut insults entre els Fontrodona i ella mateixa.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en el seu informe del 14 de setembre de 1939 no trobava «cargo alguno» contra l'acusada.

Mossèn Josep M. Andreu i Castany signava el 21 de juliol de 1939 un document segons el qual Concepció Gomis era una persona «de muy buenos antecedentes» i en sol·licitava la llibertat provisional tot suposant que, en cas d'haver-hi hagut una denúncia, «no puede tener fundamento». Un grup de veïns del Camí Ral també signaren un document en favor de l'encausada.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 521 18/9/19 14:12

Malgrat tot, el jutge militar de Mataró decidí el 21 de setembre de 1939 processar Gomis per «excitación a la rebelión» i li imposà «prisión atenuada».

El 30 de novembre de 1939, en consell de guerra celebrat a Barcelona, es decretava que Gomis «no había incurrido en responsabilidad exigible en vía judicial» i se'n decretava la llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012306. T3-9.

GOMIS SALAS, JOAN

Edat: 30 anys. Escrivent. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Joan de Mataró. Afiliat a Acció Catalana i al CADCI.

Inici de les actuacions: 8 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 5 d'agost de 1939 es presentà a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró Josep Maria Mestre Simon, secretari del jutjat municipal, que digué que havia vist passejar pels carrers de la ciutat Joan Gomis Salas, empleat «de la Energía Eléctrica de Cataluña», que fou membre destacat del comitè de control de l'esmentada empresa. Mestres afirmà que se l'havia vist amb armes i que havia actuat com a sotscomissari «del tristemente célebre Comisario Sicilia». Segons Mestres, mentre exercí aquest càrrec, foren afusellats dos mataronins pel fet que altres soldats s'evadiren de les files republicanes. Mestres el considerava d'«ideas extremistas» i afirmava que havia participat en els Fets d'Octubre de 1934 com a «escamot por la "esquerra"» i que havia fet propaganda a favor del Front Popular en les eleccions de febrer de 1936.

El mateix dia a la nit fou detingut i interrogat Joan Gomis pels funcionaris de la mateixa comissaria. Reconegué haver format part del comitè que s'organitzà a Energía Eléctrica de Cataluña. Negà haver fet serveis d'armes a la població i afirmà que s'incorporà a l'exèrcit en ser cridada la seva lleva, ascendint a caporal l'any 1938 i exercint d'escrivent del comissari Sicília i del comandant del batalló. Reconegué que menjava a taula amb els oficials del batalló.

El 9 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver estat membre del comitè de la seva empresa, compost, en la seva majoria, per «personas de orden y de derechas». Sobre la seva relació amb els oficials del batalló, la qualificà de burocràtica, amb Sicília i amb la resta de l'oficialitat. Reconegué la graduació de caporal, però negà l'existència del càrrec de sotscomissari. Afirmà desconèixer que en el seu batalló s'haguessin afusellat homes procedents de Mataró.

El 24 d'agost de 1939, el responsable d'Energía Eléctrica de Cataluña, SA, certificava que Gomis hi havia treballat des de l'any 1923 fins a la seva incorporació a l'exèrcit, «habiendo observado siempre una conducta y aplicación en el trabajo digna de todo elogio».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 522 18/9/19 14:12

Joaquim Spà Tunyí, estudiant, testificà el 22 de setembre de 1939 davant el jutge militar d'instrucció de Mataró declarant que coneixia Gomis i que creia que més que militar a Acció Catalana ho feia a Esquerra Republicana. Digué que en els primers dies de la revolta militar de juliol de 1936 portava arma curta i al front, «por haberlo visto» era ajudant del comissari, ja que en lloc de portar els galons de caporal portava una «estrella en el pecho de cinco puntas y una pistola en el cinto».

El 7 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona, que presidia el tinent coronel José Valbuena, l'absolgué en considerar que no havia intervingut «en hechos ni actos delictivos ni revolucionarios en contra del Glorioso Movimiento Nacional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013100. T13-501.

GONZÁLEZ ÁLVAREZ, JOSEP

Edat: 30 anys. Sergent d'artilleria. Nascut a Granada. Solter.

En declaració jurada, feta després del primer de febrer de 1939, Josep González feu saber que el 19 de juliol de 1936 «tuvo el honor de salir a la calle al mando de una pieza de artillería» fins que els comandament ordenaren la retirada a la caserna. El dia 20 «hacia las 11 de la mañana» el coronel del regiment cridà els sotsoficials i sergents al seu despatx i els comunicà «que el regimiento estaba disuelto y licenciados todos sus componentes» i que, per tant, podien marxar a casa seva. Cap a les dotze, l'oficial de guàrdia li ordenà que fes retirar els sentinelles. Posteriorment es vestí de paisà i se n'anà a casa dels seus sogres. El dia 21 rebé instruccions de presentar-se a la caserna i ho feu el dia 22 davant del capità Eduardo de Medrano Rivas, que havia vingut per organitzar una columna per anar al front. Tanmateix, argumentà que es trobava malalt: «Soy el único de la clase de suboficiales y Sargentos del Regimiento que estando en la zona roja no ha ido al frente a ayudar a los rojos.» Per aconseguir-ho, «me inutilicé voluntariamente adquiriendo una enfermedad que he sostenido hasta nuestra liberación, para no tener que ayudar a los rojos».

El 27 de març de 1938, la Comandància Militar de Catalunya el donava de baixa a l'exèrcit per malaltia.

El 7 de juliol de 1939, Josep Montasell Casellas, industrial, i Lluís Briansó Anglès, empleat, ambdós membres de Falange, avalaven Josep González.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Nl 22460-1201. T13-349.

GONZÁLEZ BARTOLOMÉ, ÀNGEL

Edat: 45 anys. Ferroviari. Nascut a Arcos de Jalón, Sòria. Casat. Vivia al carrer de Pinzón de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 523 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 23 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 d'agost de 1939, Antoni Broto Pàmies, ferroviari, i Pere Xena Tàpias, «Agente cooperador de esta Comisaría», denunciaren Àngel González davant la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró. Segons els denunciants, era «elemento destacado de la política de izquierdas» i, a més, en iniciar-se el cop d'estat, havia estat el president del comitè que s'havia fet càrrec de l'estació de ferrocarril, «furibundo propagandista de la política de extrema izquierda», i també l'acusaven d'haver assistit a presenciar les execucions que es duien a terme al Camp de la Bota «refiriendo después con gestos y ademanes en la forma que quedaban las víctimas de los mismos llegando a mofarse de ellos».

Tres hores més tard, González era detingut pels membres de l'esmentada comissaria i interrogat. Declarà que sempre havia viscut al marge de qualsevol activitat política, si bé en esclatar el conflicte civil s'hagué d'afiliar al «Sindicato Nacional Ferroviario» vinculat a la UGT. Negà haver assistit als afusellaments del Camp de la Bota i reconegué que si n'havia fet algun comentari era «de los adquiridos por referencia de los que asistían» i aquests comentaris els coneixia «por su empleo de despachar billetes».

El 26 de setembre de 1939 declarà com a inculpat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver format part del «comité rojo» que s'havia format a l'estació i que estava integrat per Pere Foguet, factor; Isidor Royo, responsable del telègraf; Miquel Villagrasa, responsable de vies i obres; «un tal Arias», i Amadeu Roig, electricista. Explicà que la missió de l'esmentat comitè era «hacerse cargo de los servicios y trasladar para el funcionamiento de ellos». Reiterà la seva negació a haver assistit als afusellaments.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 28 de setembre de 1939, afegia a les acusacions anteriors que havia estat el president del comitè de l'estació.

El 7 d'octubre de 1939, el jutge instructor Manuel Ferrer de Navas donà per acabada aquesta fase i conclogué que no es podia detectar cap conducta delictiva i elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 27 de juny de 1941, Pere Xena Tàpias, cuiner, insistí en les seves denúncies anteriors afirmant que González «se jactó en dos o tres ocasiones de haber asistido a las ejecuciones del Campo de la Bota, para lo cual salía de Mataró sobre a las cinco de la mañana y regresaba sobre a las ocho, comentando después públicamente y en son de mofa la posición en que habían quedado los fusilados».

El 7 de juliol de 1941, el jutge militar de Mataró, Vicente Villarejo Bermejo, decidí processar-lo per un delicte d'«Auxilio a la Rebelión».

Vuit dies més tard testificà Pedro Bosque Marco i sobre el punt de les execucions declarà que ell no ho havia vist, però que havia sentit dir que hi havia anat una o dues vegades, «pero que nunca oyó decir se mofara de la forma en que quedaban los cadáveres».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 524 18/9/19 14:12

El 12 de setembre de 1941, l'auditor de guerra proposà la llibertat provisional de l'encausat «por las circunstancias especiales que concurren en el hecho enjuiciado».

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 18 de febrer de 1942. La fiscalia sol·licità una pena de dotze anys i un dia de reclusió menor, però demanà que fos commutada per una condemna a tres anys de presó menor. La defensa demanà la lliure absolució. El 28 de febrer de 1942, el capità general confirmà la commutació de la pena inicial de dotze anys per la de tres de presó menor i ordenà que fos «puesto inmediatamente en Prisión Atenuada en su domicilio».

El dia 22 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014565. T13-71.

GONZÁLEZ DE LA REGUERA, RAFAEL

Edat: 39 anys. Sabater. Nascut a Moraleja, Càceres. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 5 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el 18 d'abril de 1939. En l'interrogatori reconegué que estava afiliat a la CNT des de l'any 1929 i que després del 18 de juliol formà part de les Joventuts Llibertàries i participà en els controls de carreteres fins al moment que s'integrà a la columna Malatesta com a voluntari. Amb aquesta unitat prengué part a l'ofensiva del Sillero, a Saragossa, i en una altra sobre Terol. Tingué un temps de permís a Requena i, després d'una altra llicència temporal, ara a Mataró, s'incorporà al front a Escriche, Terol, i posteriorment marxà fins a Valdeconejos, on es lliurà a les tropes franquistes «al ver que ya se había derrumbado el Ejército rojo y todo lo tenían perdido». Fou conduït al camp de concentració de Toro, Zamora, on estigué vuit dies fins que se l'autoritzà a marxar a Mataró. En un altre informe, el comandant de la Guàrdia Civil a Mataró concloïa que es podia considerar un «individuo peligroso para la Causa Nacional».

Joan Mirats, responsable de l'obrador de sabateria on treballava Rafael González, fou cridat a declarar davant les autoritats militars de Mataró el 14 de juliol de 1939 i manifestà que mentre havia treballat amb ell l'havia considerat una persona apolítica, que s'havia mostrat sempre al marge de qualsevol manifestació política o sindical i era considerat «un trabajador honrado». Afegia Mirats que, després de l'inici del conflicte civil, en trobar-se sense feina i havent de mantenir la seva família, li havia manifestat «que la necesidad en que estaba le obligaría a enrolarse en las milicias para ganar diez pesetas diarias». Al·legà desconèixer si havia participat en alguna activitat delictiva. Altres testimonis convocats vingueren a confirmar d'una manera gairebé literal aquestes manifestacions.

El Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona, el 31 de juliol de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 525 18/9/19 14:12

1939, l'absolgué en considerar que no havia estat provat que hagués participat en «la rebelión ni cometido a su amparo hecho delictivo alguno». Tanmateix, tenint en compte els ideals «marcadamente izquierdistas» de l'acusat, reclamava «respetuosamente» a les autoritats judicials civils si calia imposar-li «una sanción de tipo gubernativo de privación de libertad».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007784. T13(?).

GONZÁLEZ DE TORRES, BERNAT

Edat: 49 anys. Mestre nacional. Nascut a Valladolid. Casat. Vivia al carrer del Beat Oriol de Mataró. Afiliat a UGT.

Inici de les actuacions: 20 de febrer de 1939. Declaració jurada.

Ingressà al cos l'any 1913 i s'afilià a la UGT l'any 1936 davant la disjuntiva de fer-ho o de «no continuar ejerciendo el cargo». Era a Mataró fent de mestre des de l'any 1931. A la pregunta que indicava que assenyalés «los más distinguidos izquierdistas de su departamento», contestà que les autoritats de la població consideraven els mestres «poco afectos al régimen imperante» per culpa de les manifestacions religioses que, segons ell, els mestres havien fet «en actos del culto católico».

El 29 d'abril de 1939, el comandant militar de Mataró certificava que Bernat González era «persona de buena conducta, no se le conoce ningún hecho ni en favor ni en contra del Glorioso Movimiento Nacional». Conclogué la declaració afirmant haver tingut «el honor de ser objeto de vigilancia por parte de la policia roja, que ha hecho indagaciones entre algunos vecinos de la calle».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 48900/2657. T13-182.

GRIMAL GRABULOSA, FRANCESC

Edat: 18 anys. Forner. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Fray Luis de León de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 2 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 2 d'agost de 1939, el caporal de la Guàrdia Civil Antoni Brunet Ferrer interrogà Celestí Cortés Urpina, forner, per tal de conèixer l'actuació de Francesc Grimal. Cortés indicà que coneixia Grimal i que el considerava una persona d'extrema esquerra, afiliat a la CNT, que havia intervingut «en la quema y destrucción del Convento de la Providencia» i, posteriorment, havia ingressat al cos de carrabiners. Concloïa afirmant que el considerava «peligrosísimo para la Causa Nacional».

Tot seguit fou interrogat Grimal, que digué que no pertanyia a cap partit polític, que en esclatar el cop d'estat militar s'havia afiliat a la UGT i que el 20 de juliol de 1936 el cridaren al matí per anar al convent de la Providència, on un grup de per-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 526 18/9/19 14:12

sones apilaven objectes de fusta enmig de l'església per cremar-los posteriorment. També veié com altres persones penetraven al recinte conventual i cremaven els matalassos. L'any 1938 marxà voluntari al cos de carrabiners i participà en combats a la zona del Segre. En acabar la guerra, es presentà a l'Ajuntament de Mataró.

El dia 8 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que s'havia afiliat a la UGT d'una manera forçosa, ja que «al individuo que no se sindicaba los rojos no le dejaban trabajar». Sobre l'accés a l'exèrcit com a voluntari, digué que fue «arrastrado por sus amigos». Sobre l'incendi del convent, negà la seva intervenció «dada su corta edad, pues entonces tenía quince años, y su ignorancia, no tuvo inconveniente en ir con aquellos otros amigos que participaron en dicho incendio, limitándose el declarante a ser espectador».

El dia 6 d'octubre de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Grimal, tot i reconèixer que en el moment de l'incendi de la Providència «el encartado era un chico completamente» i que, aleshores, estava en presó atenuada. Elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 19 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial» i ordenà que restés en llibertat subjecte a la «Inspección de Campos».

El dia 28 de juliol de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013906. T13-446.

GUARDIOLA GARRIDO, MIQUEL

Edat: 39 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al veïnat de Cerdanyola de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 2 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil a Mataró el 28 de maig de 1939. Abans, però, s'havia interrogat el seu veí Quirze Rabat Vergich, que indicà que Guardiola sempre havia estat d'idees extremistes i que s'havia distingit a les eleccions del mes de febrer de 1936 «haciendo gran propaganda por el funesto Frente Nacional». Segons Rabat, els primers dies després del cop d'estat militar havia anat voluntari al front «ya que siempre estaba animando a las personas con quien tenía amistad para que fueran a defender la Causa Roja». Retornà del front passat un any i Rabat s'assabentà que havia portat dos sacs que, més tard, va saber que eren «pastillas de jabón de perfume». Després d'això, Rabat i Guardiola arrendaren conjuntament una finca i una casa, estant d'acord que es partirien el lloguer, que era de vuit duros. Guardiola es reservava la casa i Rabat, el cultiu del terreny. Segons aquest darrer, quan ja tenia el camp sembrat, es presentà Guardiola amb el «Consejero de Agri-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 527 18/9/19 14:12

ones de Milicias Antifascistas Carlos Marx

arada Miquel Guardiola Guerido (1)

scrito en estos Batallones perteneciendo al

grupo G. Graells de la 14 centuria.

Barcelona 5 de 11 de 1936

El responsable polític

José Florit

Cargo de responsabilidad que ocupa Milicia

cultura» amenaçant-lo que el portaria a «Parpès si no dejaba el terreno que tenía». Davant aquestes amenaces, Rabat abandonà la peça de terra amb tot el que hi havia plantat. Després s'interrogà un altre veí, Josep Nogueras Planas, jornaler, que confirmà les manifestacions de Rabat.

A la fi fou interrogat Miquel Guardiola. Reconegué haver estat afiliat a la CNT i haver anat al front amb la columna Graells, destinat a Madrid, al sector anomenat Puente de Hierro. Reconegué haver portat alguns productes de perfumeria que havia agafat «en la puerta de la perfumería Gal de Madrid que según al parecer hacía unos días que había sido saqueada». Confirmà haver llogat la casa i peça de terra amb Rabat. En un moment determinat, Guardiola va pensar que «no tenía suficiente para poder comer» i sol·licità la peça de terra a Rabat «y así lo hizo de su propia voluntad no habiendo entre ellos réplica ninguna». Guardiola reconegué haver tingut un cavall procedent del 8è Regiment d'Artilleria que li havia donat un capità, però que el cavall ja havia mort.

El 23 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Antoni Ocerans Vila. Digué conèixer Guardiola, que havia treballat a casa seva com a manobre i que s'havia enrolat a la columna Graells «porque estando sin trabajo tenía que buscar el sustento para los suyos». Digué saber que havien arrendat una finca propietat de Magdalena Tarridas. Intervingué en el conflicte entre Rabat i Guardiola i el primer amenaçà Ocerans. No sabia si Guardiola havia amenaçat Rabat. Conclogué afirmant que «cree que el inculpado es una buena persona».

L'endemà declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver participat en el saqueig de la casa Gal a Madrid i reconegué haver

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 528 18/9/19 14:12

portat «unas pastillas de jabón y seis o siete tubos de pasta para los dientes que recogió en la calle en Madrid donde estaba tirado». Negà haver amenaçat ningú ni haver fet guàrdies, escorcolls o detencions.

El dia 27 d'agost, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Guardiola i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 14 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona, presidit per José M. Ruiz Cartes, veié la causa i considerant que «solo pueden ser penados los hechos previamente definidos por la Ley como constitutivos de delito y no habiendo cometido ninguno el procesado se procede a su absolución».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009218. T13-556.

GUARI SERRA, RAMON

Edat: 37 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a la carretera de Barcelona de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 26 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 20 de maig de 1939 comparegué davant del cap de la policia governativa Ramon Majó Lleonart, pagès, per a denunciar Ramon Guari Serra. Segons el denunciant, Guari feia comentaris en to crític sobre la victòria de la «Gloriosa Causa Nacional», de l'estil «el burro también se cae y luego se levanta». Majó considerava aquests comentaris normals en Guari, atès que el considerava «militante de organizaciones de extrema izquierda», era membre de la CNT i havia participat «en diferentes actos vandálicos» entre els quals citava haver format part d'un comitè que recaptava fons entre els pagesos per a la compra d'armament, «que según él decía haber descargado un barco ruso en el puerto de Barcelona». Segons Majó, els fons recaptats procedien de multes. Guari havia dit als qui les pagaven «que si algo decían de aquellas pesetas, se las entenderían con una pistola que les mostraba al efecto». Majó afegia a la seva declaració que Guari, els primers dies del sollevament militar, havia fet serveis d'armes, concretament al «Convento de los Capuchinos», i també havia intentat ocupar la casa on vivien els pares de Majó, els quals van recórrer al cap de la policia municipal, Jaume Lluís, «el cual en vez de prestarles el consiguiente medio de proteccion, resolvió desalojarlos de la referida vivienda y habitarla él».

Guari fou detingut i interrogat el mateix dia. Reconegué pertànyer a la CNT des de l'any 1932 i negà totes les acusacions.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 18 de setembre de 1939, referia les mateixes acusacions que havia formulat Majó.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 15 de setembre de 1939 feia Guari membre de la CNT i de

la FAI. El feia responsable d'haver participat en escorcolls i en l'incendi dels convents i finalitzava dient que havia anat voluntari al front.

El 15 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Ramon Guari. En primer lloc, no acceptà la seva declaració feta davant de la policia, «negando rotundamente todos los hechos que se le imputan ya que jamás ha tenido intervención alguna con los revolucionarios marchistas ni hizo guardias ni exigió cantidades a nadie ni intervino en ningún hecho vandálico». Negà també haver intentat anar a viure a casa de Majó, tot afegint que per espai de vuit anys havia sigut masover de Josep Majó Nonell «y como tal vivía en la casa situada detrás de la torre de dicho señor». Afegia que, tot i ignorar qui era l'autor de la denúncia i posterior detenció, ho sospitava, «por ello le interesa hacer constar que no se trata de otra cosa que de una venganza por el hecho de que en cierta ocasión el declarante hubo de afear al Sr. José Majó Nonell su conducta al intentar forzar a la esposa del declarante y en otra ocasión durante el dominio rojo y mientras dicho señor tomaba un baño en la bañera llamó a un hijo del declarante, de ocho años entonces y pretendió o le hizo cometer alguna porquería». Guari havia denunciat aquests fets a les autoritats republicanes, «quienes no hicieron caso de nada y como venganza de todo ello ha sido no tan solo despedido de la casa, si que también denunciado y detenido». Afirmà que si havia ingressat a la CNT havia estat per indicació de Majó, «que así se lo dijo para evitar discusiones con los demás obreros toda vez que estos exigían que el declarante se sindicara».

El 18 de setembre declarà davant de la mateixa instància Jaume Molins Llovera, jornaler. De bon principi afirmà «de una manera rotunda que el Ramon Guari Serra que aparece encartado en este sumarísimo no es el individuo al que se refieren los informes ya que estos informes han de corresponder forzosamente a otro Guari Serra, quizá hermano […] però no al Ramón».

El mateix dia declarà davant la mateixa autoritat Ramon Majó Lleonart, comerciant. Rectificà que la frase «el burro también se cae» no l'havia pronunciat Ramon Guari, sinó que l'havia dit «el obrero Luis Johé». Sobre la resta d'acusacions que havia fet davant la policia, «los supo por referencias de sus obreros Nicolás Ginebra y algún otro y que según referencias del Ginebra éste y un tal Brunet fueron los que durante el dominio rojo detuvieron al Ramon Guari que esgrimía una arma blanca con la que según decía quería matar al padre del declarante por acusarlo de algún acto inmoral, cosa totalmente incierta, como así podrán adverarlo todos los obreros de la casa y que lo único cierto es que el Ramon Guari procuró por todos los medios lograr incautarse de la casa donde vivía un hermano suyo, pretendiendo conseguir que los padres del declarante marcharan de su casa y para ello no vaciló en calumniarles y atribuirles incluso actos deshonestos».

El mateix dia també testificà Francesc Amillo Vives, comercial. Afirmà que mai havia sentit dir a Guari la frase abans citada. Per referències, havia sentit dir que havia amenaçat de mort Josep Majó Nonell. Entre els obrers de la propietat, «se decía que el Guari había manifestado que Don José Majó había realizado algún

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 530 18/9/19 14:12

acto deshonesto con un hijo del Guari». També li constava que l'encausat havia intentat confiscar una casa de Josep Majó, «o por lo menos se decía que quería ir a vivir a ella».

El 30 d'octubre de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, signava un document segons el qual, després d'haver fet una nova investigació sobre Ramon Guari Serra, els càrrecs que se li havien imputat en l'informe anterior «no fueron realizados por el informado sino por su hermano (huido a Francia) y al encartado solo se le conocen los antecedentes de haber formado parte de la colectivización de agricultores sin ninguna otra intervención».

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008773. T13-489

GUIRAO FERNÁNDEZ, DÍDAC

Edat: 29 anys. Jornaler. Nascut a Cehegín, Múrcia. Casat. Vivia al Carrer d'En Pujol de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 20 d'agost de 1939, el caporal de la Guàrdia Civil Antoni Brunet Ferrer feu un atestat en el qual declarà que Dídac Guirao Fernández s'havia distingit «durante el dominio rojo en contra del Glorioso Movimiento Nacional». Arran de la denúncia, fou interrogat Ricard Navarro Fargas, comptable. Digué que Guirao era un «extremista avanzado» i que, des de l'inici del sollevament militar, s'havia integrat a les «Milicias del Comité de Defensa de esta Ciudad», anava sempre amb fusell i feia serveis de patrulla i control. Conclogué indicant que el considerava «un individuo muy peligroso para la causa Nacional».

El mateix dia fou interrogat Dídac Guirao. Indicà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1934 i que, en esclatar el cop d'estat militar, s'allistà voluntari a les «Milicias rojas» i feu serveis de control a les carreteres i guàrdies al «Comité de Guerra» de Mataró. Aquests serveis els feu durant quatre mesos, fins que fou cridat al front amb la seva lleva i fou incorporat a l'«Ochenta Brigada Mixta» i destinat al front de Granada. Fet presoner, fou enviat al camp de concentració d'Higuera de Calatrava, Jaén, fins que fou alliberat. Després de l'interrogatori, fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

El 30 de setembre de 1939 fou interrogat a Mataró pel jutge militar d'instrucció i es ratificà en la declaració anterior. Sols l'esmenà en el sentit que no havia ingressat com a voluntari a les milícies, sinó forçat, i que no havia participat en la crema d'esglésies o convents ni en cap acte vandàlic i tampoc no havia denunciat ni detin-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 531 18/9/19 14:12

gut persones. Si havia ingressat a les milícies, fou «porque estaba sin trabajo y al recurrir al Sindicato le obligaron a ingresar en ellas».

El dia 6 d'octubre de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Guirao i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 20 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», però a disposició de la «Inspección de Campos».

El dia 4 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013907. T13-90.

GUIX GARCIA, ALBERT

Edat: 29 anys. Odontòleg. Nascut a Barcelona. Solter. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a Acció Catalana, segons un dels seus denunciants.

Inici de les actuacions: 12 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 d'abril de 1939, Cosme Salomó Vilà, cirurgià, adreçà un escrit al jutjat d'instrucció militar de Mataró denunciant Albert Guix Garcia. Segons aquest document, en aquell moment Salomó era alferes d'aviació i estava destinat a Madrid. A l'escrit relatava que havia fugit de Mataró, atès que perillava la seva vida «por su significación derechista y de ferviente españolismo» pel fet d'haver estat cap i organitzador del sometent a Mataró durant la dictadura de Primo de Rivera i membre d'Unión Patriótica des de la seva fundació. La denúncia contra Guix es fonamentava en el fet que aquest havia restat a l'establiment odontològic de Salomó i n'havia sostret material quirúrgic. Una altra acusació feta per Salomó fou que Guix no seguí les seves indicacions per tal que passés a les «filas nacionales», ans al contrari, «se desenvolvía perfectamente, por haber simpatizado y haberse congraciado con los elementos dirigentes del marxismo, luego de haberse apropiado y erigido en dueño de un negocio que las circunstancias del caos marxista ponía en sus manos». L'escrit s'allarga en descriure tota mena d'abusos econòmics i de confiança.

El 14 de maig de 1939, Albert Guix, empresonat, s'adreçava al tribunal militar «ignorando las causas que han motivado su detención, pero atribuyéndola a rivalidades de carácter professional». Exposava que no havia tingut cap actuació «duran-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 532 18/9/19 14:12

te el dominio marixista» i que havia retardat tant com havia pogut la seva incorporació a l'exèrcit i que, finalment, ho feu com a odontòleg a la clínica de la Garriga i a l'hospital de Girona. Finalitzava suplicant que se li concedís la presó atenuada en el seu domicili per tal de poder atendre la seva clínica.

L'informe del cap de la policia municipal —signat per absència del titular per Enric Subiñà el 25 de maig de 1939— indicava que Guix havia treballat a la clínica dental de Salomó, «de la cual era titular, por carecer de título para poder ejercer el Sr. Salomó». També narrava que Salomó havia marxat a França el mes d'octubre de 1936 i, posteriorment, ho feu la seva família i Guix «en todo momento les facilitó su apoyo moral, como material para que pudieran evadirse de la España Roja». Continuava referint que havia ingressat a l'exèrcit com a sanitari, sense haver obtingut graduació militar, i concloïa afirmant que tant abans com després del 18 de juliol havia tingut bona conducta «y se demostró adicto al bloque de derechas».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 26 de maig de 1939 li era totalment favorable, afegint a les dades anteriors que havia tingut amagats a casa seva dos joves barcelonins i que també havia amagat dos cotxes propietat de Salomó per evitar que fossin requisats. Indicava, a més, que havia donat a la cunyada de Salomó 7.000 pessetes tal com havien convingut Guix i Salomó en el moment que aquest abandonà la zona republicana.

El 3 de juny de 1939, Albert Guix declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà totes les acusacions i reconegué que Salomó l'havia ajudat econòmicament per tal de poder acabar els estudis d'odontologia amb la condició que a la fi l'ajudaria a tenir la seva pròpia clínica. Atribuïa la denúncia de Salomó a «una venganza personal contra el declarante, por haber montado una clínica o despachito hace unos meses después de la liberación».

El 2 d'agost de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal». Ordenava que se'l deixés en llibertat i que es trametés testimoni de l'actuació al governador civil per tal de fer seguir el procés al Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

El dia 25 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

El dia 19 d'octubre de 1939, el Jutjat Instructor de Responsabilitats polítiques de Barcelona citava Guix a una compareixença. L'interpel·lat respongué amb un extens memorial dos dies després en què justificava les seves posicions i argumentava la seva defensa. Al mateix temps, l'esmentat tribunal iniciava les indagacions sobre el patrimoni de l'investigat. El cap del servei d'investigació de la Falange de Mataró, Josep M. Mestres Simon, informava el dia 29 de novembre de 1939 que «al referido inculpado no se le conocen otros bienes que los aparatos propios de su profesión de odontólogo que ejerce en esta Ciudad, aparatos que según parece no tiene totalmente pagados».

El dia 7 de desembre de 1939 testificà davant del Tribunal de Responsabilitats

Polítiques Antonio Arena Fernández, advocat, resident a Barcelona. Afirmà haver format part «de una organización de Falange Española de la Quinta Columna de Barcelona» i que, en haver estat descobert pel Servei d'Intel·ligència Militar republicà el mes de gener de 1938, es refugià a casa d'Albert Guix. Afirmà que escoltaven «la radio y todas las emisoras de la España Nacional, que juntos igualmente celebraban los avances de nuestro Glorioso Ejército». Guix li havia manifestat que si formava part d'Acció Catalana «era debido no a sus ideas sino a que todos sus amigos concurrían en Mataró a aquel Círculo no como político sino solo de recreo».

El dia 6 de juliol de 1940, el prevere Joan València signava, en nom de la parròquia de Santa Maria de Mataró, un certificat segons el qual Albert Guix havia militat a Acció Catalana abans del 18 de juliol de 1936 i «durante el G.M.N. favoreció al mismo con su buena actuación. Posee la clínica».

El dia 10 d'octubre de 1940, el Jutjat de Responsabilitats Polítiques comunicava que havia imposat a Albert Guix una sanció de 500 pessetes, que aquest feu efectives.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006753. T13-288. T12-268.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 249 /1939. Resp. Pol. 2/139.

GUTIÉRREZ DE CARVAJAL, MÀXIM

Edat: 50 anys. Impressor. Nascut a Sant Llorenç de la Muga, Girona. Vivia a la Rambla a Mataró.

Inici de les actuacions: 20 de març de 1944. Consell de guerra. Jutjat militar de Barcelona.

Amb motiu dels fulls que foren repartits a Mataró l'any 1943 per part de membres de Falange (vegeu FERNÁNDEZ CARBÓ, LLUÍS), Gutiérrez va ser encausat per haver-los imprès a la impremta Abadal de la ciutat.

El 20 de març de 1944 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció i va reconèixer que, a instància del «cadete» Lluís Fernández Carbó, havia imprès un article procedent de la revista *Atajo* que portava per títol «Ya estamos hartos». Explicà que havia fet saber a Fernández que no trobava bé «unas líneas donde hacía una referencia los militares». També feu saber que no havia donat gaire importància a l'encàrrec, atès que a la seva impremta «se imprimen cuantos documentos e impresos necesitan las Organizaciones Juveniles y Falange».

L'1 de juliol de 1945, el fiscal Carlos Fina de Caralt acordà processar Màxim Gutiérrez per un delicte de «propaganda ilegal».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 21 de juny de 1945 declarava que Màxim era una persona de bona conducta moral pública i privada. Abans del juliol de 1936, era industrial impressor i tinent de complement, afiliat a la CEDA, i que, l'octubre de 1934, «salió

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 534 18/9/19 14:12

Repartidas en Mataró

Regt.º 68957
6 JUL. 1943
3

YA ESTAMOS HARTOS...

Nadie crea por el título que nos referimos a la sensación de satisfacción material que se experimenta después de un banquete. Que no están los tiempos para comilonas pese a que haya aún quienes no se han enterado de ello.

Estamos cansados de que quienes nunca se han preocupado por entendernos —concediendonos siquiera un poco de atención— se dediquen a enjuiciarnos a la ligera, deformando nuestros conceptos y desfigurando nuestros principios. Y su ofensiva venenosa, dirigida descaradamente contra la Falange, recorre desde la difamación puritana y escandalizada hasta la burla maliciosa y el chiste fácil, recorriendo toda la gama de injurias y falsedades.

¡Y NO TIENEN RAZÓN! Basta de claudicaciones, tolerancias y benevolencias. Hora es ya de que las juventudes falangistas, legítimas herederas del sacrificio y el ejemplo de nuestros muertos —y no de privilegios ni tras políticas de tantos advenedizos interesados—, proclamemos nuestra insolidaridad con los que contradicen con sus hechos y conductas, los conceptos de que se llenan la boca y los distintivos de responsabilidad que ostentan indignamente

Si a los enemigos de la Falange, la envidia y el rencor les llena el alma de hiel, a nosotros no nos ciega la soberbia tanto que no seamos capaces de juzgar serenamente la situación actual por que atraviesa nuestra Patria. No somos tan tontos que no veamos los males, defectos y vicios que corroen el actual Régimen, ni tan hipócritas que, conociéndolos, os encubramos con la farsa de unos discursos y unos desfiles para la galería.

Por encima de todo se impone un argumento irrefutable: mal puede at... a la Falange la culpa de todo lo que pasa. ¡Si la Falange no es dueña del Poder!

¡Qué complicidad puede echársele si precisamente proclama la urgencia de una revolución que rectifique de una vez para siempre el actual estado de cosas!

O es que la inmoralidad de unos cuantos irresponsables que usurpan nuestros distintivos y hasta hablan nuestro lenguaje va a significar más que la mística de un ideal y la sangre de muchos muertos.....

Es muy fácil la postura crítica frente a cualquier situación de la cual no se es protagonista. Nosotros preferimos la actitud revolucionaria. Y proclamamos que España no nos gusta. Y el propio Caudillo ha afirmado que no es ésta la España que soñamos.

Porque nos sentimos limpios de conciencia, nos ...bemos en posesión de la verdad. Y porque la verdad ... nuestro Movimiento está, hoy por hoy, muy lejos ... imperar en los ámbitos de España, es por lo que no podemos justificar el actual estado de cosas ni hacernos solidarios de tanta injusticia, abuso e indignidad.

Pero nuestros enemigos querrían vernos criticar por lo bajo, murmurar quebrantando nuestra lealtad ... nuestra disciplina y fomentar la desunión para aprovechar nuestra debilidad.

Y no queremos que se confunda nuestra altiva rebeldía con la crítica negativa e ineficaz. Proclamamos nuestra desconformidad abiertamente y no tenemos que buscar razones ni motivos para justificarla cuando sentimos en nuestro interior como el fluir de una reacción íntima de insatisfacción, porque las cosas en España no marchan bien, no van como Dios manda.

¡Basta ya de crítica! Que no venga el bulista a ...abear su rencor a nuestro oído. ¿Queréis que gritemos nuestra Verdad? No os basta la limpia ejecutoria de nuestros múertos. Pues lo haremos, y bien alto.

Que hoy más que nunca, la plaga de los estraperlistas «legalizados» merecen el beneplácito servil y la connivencia de algunos funcionarios encargados precisamente de reprimirlos. ¡Que no hemos olvidado que ...ersonajes» que hoy llenan las notas de sociedad con ...s fiestas, en las que abunda el pan blanco y toda ...se de requisitos, unos años antes de la guerra eran unos muertos de hambre! ¡Que Europa entera está sumida en la miseria y el hambre por la actual guerra, cuyos chispazos unen sus efectos en España a la devastación provocada por nuestra guerra civil! ¡Lo sabemos bien!

¡Que en muchos hogares sin pan ni lumbre falta también la justicia, para mayor sarcasmo de nuestros postulados nacionalsindicalistas!

¡Que la crisis económica no afecta a quienes sobornando a funcionarios indignos —que siempre los ha habido— obtienen cupos de materias sustraídas al control del Estado!

Que el régimen de las influencias y los favores escarnece el símbolo de la justicia de nuestros organismos; que la incompetencia de los arribistas enchufados en los Sindicatos entorpece el engranaje social; que no hay rigor en la aplicación de las penas severísimas decretadas contra especuladores y estraperlistas; que la Justicia Militar deja sin castigo a quienes hacen de la sangre de un millón de muertos baluarte de sus ambiciones, que impera el mayor arbitrismo para conceder «libertades provisionales» a precios exorbitantes, mientras miles de infelices, indultados por la magnanimidad del Caudillo, purgan sus «12 años y un día» con agua turbia y nabos, cultivando un odio rencoroso que les consume si antes la tuberculosis no acaba con ellos. Que alegremente, mientras los mejores —¡bah!, cuatro locos, lo peor de cada casa— caen en Rusia, aquí de fiesta en fiesta se escarnece y empaña en las camarillas y tertulias de intrigantes el fulgor de la espada más limpia del mundo que nos dió la victoria y la paz —esa paz que está pidiendo a gritos una nueva guerra de purificación, ¡tal es la actual desmoralización de las costumbres!—

¿Esos son los argumentos? ¿Eso quieren decirnos? Si lo sabemos tan bien como ellos. Si lo queremos decir también nosotros. Así. Cara a cara.

¿Derrotismo? Con la limpia ejecutoria de una victoria ganada en buena lid, ¿quién será el insensato que osará trillar el camino de la derrota? No es derrotismo. Es pugna, empeño, intento rabioso para llegar a la total victoria. A la victoria totalitaria que ha de imperar en el mundo.

¿Quién de nosotros va a dejarse vencer por el desaliento? ¡Si nada ha detenido aún el avance de nuestro Movimiento! ¿Quién ha dado la voz de ¡Alto! a la Revolución en marcha? ¡¡Entonces!!

Basta ya, pues, de insidias y calumnias de nuestros enemigos. Nosotros cuidaremos de poner fin a las traiciones y claudicaciones y a las blandas transigencias que se introduzcan en nuestras filas como mercancía de contrabando. Que no merecen la consideración de ex combatientes o camisas viejas quienes claudican ante el ofrecimiento de cualquier «negocio».....

Y que los que nos quieran seguir atacando, si se sienten españoles y se creen mejores que nosotros, respondan con la misma nobleza con que nosotros sabemos poner al descubierto los fallos de nuestra difícil empresa. Que nos combatan de frente, pedimos, porque no estamos hechos a la dialéctica del escaño y la controversia capciosa. Si a pesar de la franqueza de nuestra actitud, persisten en deformarnos y en juzgarnos mal, sólo el calificativo de felones a sueldo del extranjero y no el título de españoles merecen quienes se den por aludidos por nuestra dialéctica cruda y veraz.

Y si hemos perdido el tiempo o malgastado papel, invocando inútilmente a la conciencia de quienes la tienen vendida al mejor postor, por lo menos, hemos cumplido con la nuestra, el deber de tranquilizarla un poco.

¡¡ARRIBA ESPAÑA!!

AVE «ATAJO», MORITURI TE SALUTANT.

(De «ATAJO»)

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 535 18/9/19 14:12

al frente de una sección a combatir a los rebeldes de la Generalidad». Segons Mestres, durant els fets de juliol de 1936, era tinent de complement a la caserna mataronina i sortí a proclamar l'estat de guerra, per la qual cosa fou detingut i empresonat al vaixell *Uruguay* fins al febrer de 1937, en què fou destinat al comandament d'unes bateries a la costa de Tarragona i, més endavant, al front d'Extremadura. Abandonà el destí militar i s'amagà fins a l'entrada de les tropes franquistes a Mataró. Quan entraren fou nomenat cap de la policia municipal fins que cessà el 31 de juliol de 1940.

El 21 de novembre de 1946 se celebrà el consell de guerra de Barcelona, que considerà que la seva responsabilitat es limitava «a simple impresor por mandato y orden de terceros responsables». Fou absolt.

El dia 18 de gener, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 031980.

GUTIÉRREZ DE PANDO ARENAS, JOSEP M.

Edat: 33 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Lepant de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 14 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de juny de 1939 fou detingut i portat a un camp de concentració de Santander. En l'interrogatori declarà que era membre de la CNT des de feia dinou anys i que, en esclatar la guerra, havia anat voluntari al front d'Aragó i va prendre part en la presa de Belchite, on fou ferit. Posteriorment fou ascendit a tinent «por méritos en Belchite». Fou fet presoner durant la retirada de l'exèrcit republicà a Pujals, Barcelona.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 d'octubre de juny de 1939, indicava que abans del 18 de juliol de 1936 «había observado buena conducta» i que, amb posterioritat, havia marxat al front amb la columna Malatesta.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 4 de desembre de 1939 afegia a aquests detalls que havia assolit la graduació de tinent a l'exèrcit republicà.

El 28 de desembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Modificà les declaracions anteriors en el sentit que no havia participat a la presa de Belchite, atès que havia estat ferit en les operacions prèvies. També indicà que la graduació de tinent l'havia assolit «por votación de los soldados de la compañía a la que pertenecía al ser militarizado el ejército rojo». Afegí que si es feu voluntari fou «por cuestiones puramente económicas» i negà haver tingut cap participació en els fets revolucionaris que van tenir lloc a Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 536 18/9/19 14:12

L'endemà, el jutge instructor Manuel Ferrer de Navas donà per acabada aquesta fase i acordà processar Gutiérrez de Pando, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 22 de febrer de 1939 el Consell de Guerra Permanent de Girona es reuní a l'Ajuntament de Mataró. El fiscal sol·licità una pena de dotze anys i un dia per «un delito de auxilio a la rebelión» i la defensa negà que hagués comès aquest delicte. El tribunal, que presidia el tinent coronel Felipe Azcona, el condemnà a sis anys i un dia de presó major.

El dia 10 de novembre de 1947, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «extinguida por vía de indulto la pena principal impuesta al sentenciado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 015805. T13-324.

HARO NAVARRO, NORBERTO DE

Edat: 35 anys. Mecànic. Nascut a Mazarrón, Múrcia. Casat. Vivia al carrer de Puerto Rico de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions; 26 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 26 de maig de 1939 fou detingut a casa seva per membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró. El motiu de la detenció fou que «por referencias adquiridas siempre fue elemento destacado de la política de izquierdas habiendo tomado parte activa durante la dominación rojo-separatista en la fabricación de material de guerra». Se li atribuïa també ser el responsable de signar «los volantes para la incautación de maquinaria y demás utensilios para dicho fin». En l'interrogatori reconegué haver estat membre de la CNT i haver-se afiliat al Partit Socialista el mes de maig de 1938. El 22 d'abril del mateix any ingressà com a voluntari en el cos de carrabiners. Reconegué haver estat el primer responsable de la «Cooperativa de Carrocerías de Mataró» que fabricava i reparava ambulàncies destinades al front. Pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes abandonà Mataró amb la seva esposa i fills i retornà tot sol el 2 de maig de 1939. El mateix dia fou tancat a la presó de Mataró i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau el 28 de setembre de 1939, indicava que havia estat un gran propagandista del Front Popular i que en els primers dies del cop d'estat portava arma curta, «de la que hacía constante ostentación». Afegia l'esmentat informe que havia dut a terme el comís de diversos tallers per dedicar-los a la construcció d'ambulàncies per a l'exèrcit i més endavant retirà la maquinària d'aquests tallers i la traslladà a un nou local —que també confiscaren— «para construir un importante taller para la construcción de carrocerías» que passà a dependre del cos de carrabiners, amb tots els treballadors militaritzats.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 7 d'octubre de 1939 indicava que l'encausat havia estat un

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 537 18/9/19 14:12

gran propagandista del Front Popular i que era «amigo intimo de los cabecillas Garcia Oliver y Comas Jo, habiéndose incautado, por conducto de ellos, de los talleres de carrocerías en los que era jefe».

El 30 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Norberto de Haro. Explicà que no havia ingressat com a voluntari en el cos de carrabiners, sinó que en funcionar la cooperativa foren els membres d'aquest cos els qui comissaren l'entitat i obligaren tots els seus treballadors a ingressar-hi. Justificà la seva fugida a França dient que la premsa local explicava «barbaridades» a les zones conquerides per les tropes franquistes i que per aquest motiu se n'hi anà amb la família. Però en ser a França i saber que això no era veritat optà per retornar. Sobre la gestió de la cooperativa de carrosseries, indicà que havia intentat que s'hi integressin el major nombre de «patronos posible que se encontraban sin trabajo». Negà haver confiscat la maquinària i lliurà documents per justificar-ho. Amb referència a Vicenç Escoda, exposà que el seu taller l'hi havien col·lectivitzat els mateixos pintors i que rebia «un jornal irrisorio». Haro li proposà integrar-se a la cooperativa, «donde siempre le sería reconocida la maquinaria de su propiedad firmando a este fin un documento donde percibiría un jornal igual al de todos los obreros aceptándolo así el Sr. Escoda».[9]

La documentació judicial inclou diverses factures d'establiments mercantils —Recto, Fonrodona, Parull— que justifiquen les vendes fetes a la cooperativa Carrosseries de Mataró i el bon fi d'aquestes operacions.

El 14 d'octubre de 1939 declarà davant del jutjat militar de Mataró Joan Torrents Gifré, industrial. Testificà que la confiscació del seu taller fou condicionada per la intervenció de l'alcalde Molist, que li havia dit «que si no quería de buen grado sería por la fuerza». Sobre Haro indicà que «si bien era de ideas izquierdistas era de los más nobles».

L'industrial Vicenç Escoda, de setanta-un anys, testificà a la seu del jutjat militar de Mataró el primer de desembre de 1939. Explicà que des de feia anys tenia un taller de pintura de cotxes a la ronda d'Alfons XII i que, durant la guerra, es dedicà a pintar les ambulàncies que construïa la «Colectividad de Carrocerías de Mataró»

9. En l'expedient s'inclou un document que diu el següent. «Sindicat de la Metallúrgia i Similars de Mataró. Secció Carrocerías Mataró. Puig Blanc, 27.- Telèf. 429. Mataró, 30 de juny de 1937. Per la present acredito la çessió del taller de la meva propietat a la col·lectivitat Carroçeries Mataró, en lo qual segons inventari efectuat el dia 19 de març de 1937, entran materials, eines i utensilis propis del treball. I per a que consti, firmo la present, a Mataró, 30 de juny 1937. Per Carroçeries Mataró –Signat Norbert de Haro. Per la part propietària –Signat Vicente Escoda. Per la present aquesta Col·lectivitat es compromet a passar un setmanal per retiro del company Vicens Escoda degut a la seva avançada edat, el qual serà efectiu mentres tingui necessitat d'ell. I per a que consti signa la present Per Carrosseries Mataró. - Hi ha la signatura de Norberto de Haro i un segell del Sindicato de la Metalurgia y Similares Sección Carrocerias C.N.T A.I.T. Mataró.»

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 538 18/9/19 14:12

de la qual era el primer responsable Norberto de Haro. Afirmà que aquest li havia insistit moltes vegades per tal que cedís els seu taller a l'empresa col·lectivitzada i que, a canvi, se li assignaria un salari setmanal. Escoda, en principi, s'hi resistí, però, a la fi, «accedió por las circunstancias que se estaban atravesando si bien hace constar que en todo momento se cumplió con respecto al declarante con lo pactado de lo que es fiel reflejo el documento que se firmó entre ambos». Escoda també afirmà que, tot i els requeriments que se li feren, «en ocasión alguna se li dirijió ninguna clase de amenaza; que al declarante sin prestar servicio alguno ni trabajo le eran abonadas semanalmente la cantidad de cincuenta pesetas como jornal semanal, y además le dieron participación de los beneficios».

Se li concedí la llibertat condicional el 12 de gener de 1940.

El 22 de febrer de 1940, el consell de guerra reunit a Mataró considerà que l'encausat no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal», per la qual cosa sol·licità sobreseure la causa.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030408. T11-546.

HERRUZO GARCÍA, JOSEP

Alferes d'artilleria en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a Mataró el juliol de 1936.

Inici de les actuacions: 14 de febrer de 1939. Depuració de responsabilitats.

El febrer de 1939 feu a Burgos, davant les autoritats militars, la declaració següent. La nit del 18 de juliol de 1936 dormí a la caserna de Mataró i el matí del dia 19 en sortí, al capdavant d' una secció per proclamar «el Estado de Guerra». Després retornà al quarter. A les deu del matí tornà a sortir amb la secció en una camioneta per patrullar per la població. Encara tornaria a sortir per rellevar els qui eren enmig de la ciutat quan aquests tornaren a la caserna per dinar. A la tarda se li encomanà la defensa de les instal·lacions militars. Cap a les set, en una reunió de caps i capitans, s'acordà retirar les tropes del carrer. A la nit es quedà a dormir a la caserna i en despertar-se per entrar en servei s'adonà «con gran sorpresa» que els llocs de guàrdia estaven doblats per un soldat i un carrabiner, ja que, a la nit, una companyia d'aquest cos s'havia fet càrrec de la instal·lació militar. A les onze del matí següent, en una reunió a la biblioteca d'oficials, se'ls comunicà que estaven detinguts.

La nit del 20 al 21 de juliol fou conduït al castell de Montjuïc. El dia 26 del mateix mes passà al vaixell presó *Uruguay.* El 26 d'octubre fou condemnat a mort pel Tribunal Especial Popular. La pena li fou commutada. Estigué empresonat a la presó Model de Barcelona, a Figueres, al camp de treball d'Ogern, Lleida, a Anglesola, al seminari de Barcelona i, finalment, va ser traslladat a Oix, Girona, d'on s'evadí i passà a França el 7 de febrer de 1939. La policia francesa el detingué i el traslladà a Irun i, d'allí, a Burgos.

En el mateix document cità com a militars simpatitzants del Govern republicà, a la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 539 18/9/19 14:12

caserna de Mataró, el tinent Romero i el sergent Gargallo. També declarà que el tribunal que el jutjà el presidia Ángel Samblancat i hi actuava com a fiscal Ramon Chorro.

El 24 de maig de 1939,el jutge instructor declarà que Herruzo es podia considerar «realmente afecto».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 12239/648.

HOM GIL, FRANCESC

Edat: 34 anys. Baster. Nascut a Sant Feliu de Pallerols. Casat.

Inici de les actuacions: 25 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Detingut i interrogat per la Guàrdia Civil, manifestà que d'ençà l'any 1935 pertanyia a Esquerra Republicana de Catalunya. A les eleccions del febrer de 1936, hi participà com a interventor en una mesa electoral. Després de l'aixecament militar treballà en un taller on es feien ambulàncies i l'any 1938 entrà al cos de carrabiners.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró declarava que la seva conducta «dejaba mucho que desear» i que «construía correages para el Ejército rojo y se destacó en la construcción de ambulancias para el enemigo».

El 12 de maig de 1939, el «Consejo de Guerra núm. 1» de Barcelona l'absolgué al·legant que no s'havia provat que hagués fet actes d'oposició contra el «Glorioso Movimiento Nacional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 004201.

HOMS DOMÈNECH, JOSEP

Edat: 54 anys. Pintor. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia a la Muralla. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, el denuncià com a «propagandista de los Rojos, al principio del Movimiento actuaba en las patrullas y controles». Un informe anònim afegia que havia portat armes «larga y corta» i que amenaçava patrons i obrers «para que se colectivizaran». En un informe ulterior, més extens, Gutiérrez assenyalava que havia format part de la Unión Patriótica, que estava afiliat a la CNT i que repartia paperetes de propaganda sindical de caràcter «revolucionario». En les eleccions del febrer de 1936 havia fet intensa propaganda a favor del «funesto Frente Popular». Després del cop d'estat militar havia fet algun servei d'armes i havia entrat a treballar com a pintor en un taller de carrosseries on es feien ambulàncies per a l'exèrcit. Segons el cap de policia local, els obrers d'aquesta indústria havien confiscat la maquinària i eines de la major part dels tallers de la po-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 540 18/9/19 14:12

blació i instal·laren la cooperativa a la fàbrica de la «Sra. Carrau». Posteriorment, el cos de carrabiners confiscà l'esmentada cooperativa.

En la seva declaració davant el jutge instructor, Homs feu patent que, políticament, sols havia estat afiliat a Unión Patriótica. Negà que fos propagandista del Front Popular i que hagués portat armes. Afirmà que, en haver-se creat la cooperativa de pintors locals, fou destinat al taller de construcció d'ambulàncies fins que un comandant confiscà la cooperativa i els obligà a ingressar al cos de carrabiners, «puesto que de otra manera no hubiera podido trabajar ni por tanto mantener a los familiares». Negà haver estat el cap de transports de la «Confederal de CNT».

Mercè Morell de Soler testimonià que, en anar a votar juntament amb la seva «doméstica» a les eleccions municipals de 1934, fou insultada i colpejada al col·legi electoral per un grup de persones «de izquierdas». Segons la seva declaració, l'actuació de Josep Homs evità «que fuera brutalmente atropellada».

El consell de guerra celebrat a Barcelona el 4 de desembre de 1939 acordà sobreseure la causa i posà Homs en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008417. T9-65.

HORTA CAPARÀ, JOAQUIM

Edat: 39 anys. Comptable. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a la Lliga Catalana.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Després d'haver abandonat el seu destí a Tortellà i haver penetrat a França, a Sant Llorenç de Cerdans, el 12 de febrer de 1939 es lliurà a les autoritats franquistes a Pamplona, on feu una llarga declaració.

Exposà que a les eleccions de l'any 1931 havia estat candidat pels partits de dreta. Després del sollevament militar del juliol de 1936 restà al seu domicili fins que se li ordenà la incorporació a files com a sotsoficial instructor a Mataró durant uns tres mesos. Fou desmilitaritzat fins al mes d'octubre de 1937. Més endavant fou destinat al «Comité de Instrucción Premilitar de Cataluña». Després de fer un curs de formació fou destinat al castell de Figueres, on se li comunicà el seu ascens a tinent, per haver-se suspès el grau de brigada. Posteriorment tingué diferents destins: Barcelona, Reus —al «Centro de Reserva del Ejército del Ebro» i les Borges Blanques. El novembre de 1938 fou nomenat «pagador Habilitado de Artillería de 12 Cuerpo de Ejército», càrrec en el qual es mantingué fins al moment de travessar la frontera el 6 de febrer de 1939. Afegí que des del 27 de juliol de 1936 fins a la data de la declaració havia tingut amagat a casa seva l'escolapi Pere Tarradelles Arnaus i dues monges concepcionistes. També havia facilitat el trasllat a França de sis monges benedictines de la comunitat de Mataró.

Fou detingut al camp de concentració de La Merced, a Pamplona, d'on fou alliberat el maig de 1939.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 541 18/9/19 14:12

Aconseguí els avals del superior provincial de les Escoles Pies i de l'industrial barceloní, i membre de Falange, Francesc Baladia. El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, el declarava «persona de excelentes antecedentes y actuación y se le puede considerar afecto al Glorioso Movimiento Nacional». El cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, entre d'altres, s'expressà en termes similars.

Fou jutjat pel «Consejo de Guerra Permanente número 2» de Barcelona, que presidia el tinent coronel Cecilio Fernández Simeón, el 26 d'abril de 1940. El fiscal considerà que l'actuació d'Horta era constitutiva d'un delicte d'«Auxilio a la Rebelión» i demanà la pena de dotze anys i un dia de reclusió. El defensor sol·licità l'absolució. El tribunal atengué la demanda del fiscal i el condemnà a la pena que havia estat proposada per la fiscalia, però a la vegada s'avingué a commutar-la per sis mesos i un dia de presó correccional.

El 25 de maig del mateix any fou indultat d'aquesta darrera sanció.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 02191.

ISACH SALVADOR, PERE

Edat: 25 anys. Brigada en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a Mataró. Nascut a Vila-real, Castelló. Casat.

Inici de les actuacions: 24 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Declarà que el 19 de juliol estava de permís. En tenir coneixement dels esdeveniments es presentà a la caserna i sortí, a les ordres del comandant Carlos Sánchez García, amb el segon grup que ocupà la via pública comandant una secció. A les vuit del vespre es retiraren seguint les ordres del coronel en haver conegut la rendició de Goded. S'estigué a les instal·lacions militars fins al dia 20. Aquest mateix dia, a la una del migdia, una vegada dissolt el regiment, s'autoritzà els militars a abandonar el quarter. Aprofità aquest fet per amagar-se a casa d'un conegut, però fou descobert i obligat a presentar-se de nou. El 27 de juliol partí amb la columna del capità Medrano. Fou ascendit a tinent l'any 1937 i a capità l'any 1938. «Empujado por la Horda y bajo amenazas de muerte», passà la frontera francesa i el 12 de febrer de 1939 retornava a l'Espanya nacional per la frontera d'Irun.

Afirmà que el seu domicili havia patit escorcolls i que la seva esposa havia estat detinguda. Com a membre d'una comissió de sotsoficials, gestionà l'indult per a diversos militars implicats en el sollevament del 18 de juliol de 1936.

Presentà com a mèrits en pro de la causa colpista haver evitat la destrucció d'un polvorí a Ripollet, haver estat president del Círculo España a Mataró abans de l'aixecament militar, haver batejat una filla i participar en el Socors Blanc. Denuncià diversos militars com a «Rojos-Separatistas».

L'informe del delegat d'informació i investigació de la Falange a Mataró Josep

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 542 18/9/19 14:12

M. Mestres Simon corroborava aquestes afirmacions tot indicant que, essent responsable dels polvorins de l'exèrcit republicà, «hacía toda clase de sabotage» i, tot i tenir ordres de destruir aquestes instal·lacions davant l'avenç de l'exèrcit franquista, «sistemáticamente dejaba los polvorines intactos para que fuesen tomados por nuestras fuerzas».

El 30 de setembre de 1939, a Barcelona, «el Consejo de Guerra Permanente nº 2», presidit per José Ruiz Cartes, l'absolgué.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 1933/235.

JORDÀ TELL, ANTONI

Edat: 25 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mèxic. Afiliat a la CNT.

Detingut per la Guàrdia Civil de Mataró.

Inici de les actuacions: 26 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Denunciat per Amadeu Sala Castell, forner de Mataró. L'acusà d'haver format part de la columna Malatesta i de dir-li, després del conflicte, «que como no había trabajo pronto llegaría el día en que los obreros harían una nueva revolución, por que el gobierno nacional no puede durar mucho tiempo y tiene plena seguridad de que pronto caerá».

Jordà al·legà que, efectivament, havia participat a la columna Malatesta, que anà al front d'Aragó i que estigué a les poblacions d'Almonecir de la Cuba, Belchite, Aliaga i Terol. Fou ferit a Belchite. Fou capturat durant la caiguda de l'exèrcit republicà i ingressà als camps de concentració de Mestalla i de Soneja, on fou alliberat. Reconegué haver dit «que si el Gobierno Nacional no daba el trabajo suficiente caería muy pronto, que se encuentra satisfecho por ahora del régimen Nacional».

El consell de guerra sumaríssim celebrat a Barcelona el dia 13 de setembre de 1939, presidit pel coronel Carlos Montemayor, el condemnà a la pena de sis anys i un dia de presó major per un delicte d'«excitación para cometer la rebelión militar».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007781.

JORGE DÍAZ, ÀNGEL

Edat: 30 anys. Sergent d'artilleria en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Zarza la Mayor, Càceres. Solter.

Inici de les actuacions: 30 de setembre de 1940. Procediment previ.

Un informe, signat per l'alcalde de Mataró Josep Martí Pascual l'any 1940, el definia com «izquierdista» i indicava que havia marxat amb la columna Medrano. Fou ascendit a tinent d'artilleria i, posteriorment, havia assolit la graduació de capità.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 543 18/9/19 14:12

Àngel Jorge reconegué, en una declaració efectuada davant el jutge militar d'Arenys de Mar, haver ingressat com a voluntari a l'arma d'artilleria, a la caserna de Mataró l'any 1929, haver ascendit a sergent l'any 1933 i haver intervingut el 19 de juliol de 1936 —amb la «Cuarta Batería» del regiment de Mataró, a les ordres del tinent Robles— per reforçar les unitats que havien ocupat l'Ajuntament de la ciutat, «a favor del Alzamiento Nacional». Afirmà que havia estat pres durant sis dies a la caserna mataronina, ja que se'l considerava simpatitzant dels militars insurrectes. Finalment anà al front amb la columna Medrano. Reconegué haver estat cap d'una agrupació d'artilleria de l'exèrcit republicà i que havia participat en la fortificació d'Anglesola. Durant la retirada havia entrat a França el febrer de 1939 i el desembre del mateix any retornava a Espanya i fou reclòs en un camp de concentració.

Aquest mateix mes, el «Tribunal Clasificador de la Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros» de Figueres emetia un informe segons el qual el considerava «incurso como presunto delincuente conforme al Articulo N°. 2 Apartado A de las Instrucciones de la Asesoría Jurídica del Cuartel General de S.E. el Generalísimo» i el trametia a la presó de Figueres.

El 20 de març de 1943 es decretà el sobreseïment provisional de les actuacions i la llibertat de l'encausat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000112. T9-29.

JOSÉ PEDRO, RAMON

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

JUBANY LEÓN, MARIA

Edat: 18 anys. «Sus labores». Nascuda a Mataró. Soltera. Vivia al carrer del Carme. Afiliada a la CNT i a la FAI.

Inici de les actuacions: 8 d'agost de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El dia 8 d'agost de 1939, Dolors Llagostera denuncià davant la «Jefatura Local de Mataró» de la Falange Maria Jubany per haver estat «miembro destacado y de acción» de les Joventuts Llibertàries i de la CNT. També l'acusà de contribuir als diaris *Ruta y Tierra* i *Llibertat* i de ser confident de la policia roja de la txeca local.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 544 18/9/19 14:12

Afirmava que era d'idees antireligioses «y conducta totalmente desafecta a nuestro Glorioso Movimiento Nacional».

L'11 d'agost següent, Jubany declarava davant el jutge militar de Mataró que mai no havia estat partidària del «credo libertario». L'acta de l'interrogatori especifica que, «sometida a diferentes preguntas sobre el mismo se evidencia que lo desconoce en absoluto». Negà la resta de les acusacions i sols acceptà que havia estat membre de les Joventuts Llibertàries des de l'estiu de 1937 perquè una amiga li ho havia recomanat, ja que «se hacían giras y excursiones los domingos [...] y como estaba medio aburrida ella se apuntó».

El 14 de setembre, en seu judicial, declarà la denunciant Dolors Llagostera, que també tenia divuit anys com la denunciada. Relatà que havia tingut una discussió amb Maria Jubany arran que aquesta li comentés que «se encontraba muy mal sin trabajo». Llagostera li respongué que «los rojos» també havien deixat el seu pare sense feina. Jubany li respongué que se n'alegrava, «pero que ahora estaban peor». Després de l'enfrontament verbal, Llagostera decidí fer la denúncia a la Falange. Allí es confeccionà «con los datos que sabía otra muchacha [...] pero sin que ella sepa los otros extremos que constan en ella [...] y que la denunció más bien por la discusión que con ella tuvo».

El mateix dia, Enrica Riudor, mecanògrafa de dinou anys, declarà davant de la mateixa autoritat judicial militar que Jubany li havia manifestat que s'alegrava que tingués el seu pare pres —el pare de Riudor— «porque su padre era un fascista». Malgrat això, indicà desconèixer qualsevol de les acusacions que es feien a l'acusada i afegí que aquestes acusacions «las puso Falange, después de averiguar el historial según dijo, de dicha María Jubany».

L'informe de la Guàrdia Civil del 16 de setembre de 1939 confirmava la militància anarquista de Jubany, «exhortando a las masas durante los primeros días del movimiento vestida con un mono». També indicava que, amb l'avenç de les tropes franquistes, fugí a França.

L'informe de l'alcalde Joan Brufau Cusidó, del 30 d'octubre de 1939, confirmava la mateixa peça de vestuari i feia esment al fet que portava pistola.

Diversos testimonis confirmaren la militància de Jubany a les Joventuts Llibertàries.

El dia 20 de setembre de 1940, l'auditor de guerra de Girona proposà donar per conclòs el «Procedimiento Previo sin declaración de responsabilidades penales o civiles». S'acordà trametre la documentació al Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 22204/1184. TMT3-107.

JULIÀ AGELL, JOAN

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encar-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 545 18/9/19 14:12

tados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

JULIÀ CUADRAS, JOAN

Edat: 58 anys. Empleat. Nascut a Mataró. Casat.

Inici de les actuacions: 15 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou interrogat per les autoritats militars de Mataró sobre l'autoria d'uns articles signats per ell publicats al periòdic *Llibertad* l'11 de setembre de 1936 i el 5 de desembre de 1938. Els reconegué com a propis i digué que els havia escrit «impulsado por la necesidad sin que participase en las ideas de los periódicos». Declarà haver escrit també a *La Veu de Catalunya* i al *Correo Catalán*. Quan se li demanà la filiació política, digué en primer lloc *Esquerra Republicana* i rectificà dient *Lliga Regionalista*. En una declaració feta uns dies després, afirmà que els articles periodístics citats no els havia escrit ell, sinó que els escrivien Pelegrí Carrau i Lluís Pedemonte i que el feien signar com a agraïment per haver-li donat «un destino en el Ayuntamiento».

El «Secretario de Información e Investigación del partido judicial» de la Falange, Ginés García Martínez, indicà que era una persona «de ideología algo izquierdista», però que no havia exercit cap responsabilitat política i afegia que «no parece estar en posesión de todas sus facultades mentales».

Jaume Llavina Cot, director del *Diario de Mataró*, abonà aquesta mateixa percepció. Definí Julià com «casi un anormal poseído de la monomanía de trabajos literarios». Explicà que col·laborava simultàniament en publicacions anarquistes, dretanes o d'Acció Catòlica.

Tots els informes aplegats en l'expedient corroboraren aquesta mateixa interpretació.

El Consell de Guerra Permanent de Barcelona, el 14 de desembre de 1939, acordà sobreseure les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011893.

JULIÀ LLAVINA, RAMON

Edat: 22 anys. Alferes de complement destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Mataró. Vivia al carrer de Sant Agustí.

Inici de les actuacions: 15 de març de 1939. Expedient de depuració.

Segons la seva declaració, el dia 19 de juliol de 1936 es posà a les ordres del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 546 18/9/19 14:12

comandant militar de Mataró, coronel Dufoo, que acceptà la seva presència en cas de ser necessària. Després del fracàs del sollevament, Julià estigué uns dies amagat a casa seva. El 20 d'octubre de 1936 fou destinat per la Conselleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya a un centre d'instrucció militar a Mataró fins al febrer de 1937. A l'octubre feu un intent de passar a la zona franquista, a través d'Andorra, però emmalaltí i hagué de passar unes setmanes convalescent «en una casa de labor». Retornat a Mataró, fou destinat a un centre d'instrucció militar a Calella fins al mes de febrer de 1938. El mateix any feu un curs d'artilleria a Almansa. El juny del mateix any fou destinat al «Centro de Organización Permanente de Artillería» a Figueres. Posteriorment fou destinat al «Grupo Escuela de Información Topográfica» de Mataró. Ja l'any 1939 va ser destinat a l'exèrcit de l'Est, on no s'incorporà perquè s'amagà a les instal·lacions de l'empresa familiar Manufacturas Ribas y Juliá, SA, fins a l'entrada de les tropes franquistes.

També explicà que si no havia fugit a la zona nacional era per les pressions que s'exercien sobre les famílies dels fugitius i més en el seu cas, en què el seu germà Manuel ja havia passat a la zona controlada per les forces dels militars insurrectes.

A l'expedient s'adjuntaren un bon nombre de certificacions que avalaven les seves «ideas derechistas» i el fet de ser «completamente adicto al Glorioso Movimiento Nacional». El cap local de Falange, Manuel Guañabens, parlava de l'«entusiasmo» de Ramon Julià com a «SUB-JEFE de la Milicia de esta localidad». En el mateix sentit es pronuncià Llorenç Llinàs Argimon, jutge municipal de Mataró. Carlos Sánchez García, comandant d'artilleria, testimonià que el 19 de juliol de 1936 s'havia posat a les ordres del coronel Dufoo. L'escolapi Lluís Freixes, director de l'escola de Santa Anna, declarà que el coneixia «desde su más tierna infancia». Lluís Mas Conchello, Josep Manté Rovira i Josep M. Fradera de Palau l'avalaren des de la seva condició d'«ex-combatientes».

No s'ha localitzat la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000036. T3-212.

JULIÓ MALARET, ROSSEND

Edat: 40 anys. Empleat municipal. Nascut a Berga. Casat. Vivia al carrer de Tetuan de Mataró. Afiliat a Partit Socialista Unificat de Catalunya.

Inici de les actuacions: 9 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El primer de març de 1939, Desideri Mora Duran, de Mataró, denuncià davant les autoritats militars que uns mesos abans es trobava a «la granja de Mataró» i hi sentí dir a Rossend Julió, «marchista rojo socio y militante del partido socialista unificado de Cataluña, que debido a su directa denuncia» havien assassinat a Madrid Guadalupe de la Fuente López «porque era un elemento faccioso».

El 13 de maig de 1939 comparegué davant la «Inspección de Investigación y

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 547 18/9/19 14:12

Vigilancia» a Mataró Josep Salvañà Casabella, «empleado municipal», i declarà que coneixia Rossend Julió Malaret, «ex-empleado municipal», i que sabia que tenia «ideas socialistas». Afegí que, «por cuestiones familiares [...] tenía gran odio al Rector, expresando públicamente que pegaría fuego a la Iglesia de Santa María». També afirmà que havia participat en els Fets d'Octubre de 1934 i, a la fi, expressà que, tot i que li coneixia fets d'armes, el considerava «instigador a algunos de los hechos que contra las Iglesias se cometieron». El mateix dia i davant la mateixa instància declarà Josep Campdepadrós Vicens, «guarda rural», indicant que en els esmentats Fets d'Octubre de 1934 Julió «era el principal dirigente del Ayuntamiento, pues era el encargado de transmitir las órdenes del Diputado Peiró, dando la orden de distribuir armas al público y nombrando los servicios de armas al personal del Ayuntamiento».

Com a resultat d'aquestes denúncies, Julió fou detingut i interrogat el mateix dia. Explicà que des de l'any 1934 fins al 1937 havia format part del Partit Socialista Unificat de Catalunya. Negà les actuacions anteriors i sols reconegué que durant els fets de 1934 l'alcalde l'havia fet responsable d'atendre el telèfon i «extendiese vales para la gasolina». Com a conseqüència d'aquests fets, estigué detingut dos mesos i mig «sin que sepa el porqué». Després del juliol de 1936, «estuvo en casa» uns vuit o deu dies fins que fou cridat a l'Ajuntament per a treballar-hi com a auxiliar d'oficina fins que fou mobilitzat l'any 1938. Durant la guerra tingué diversos destins fins que, a la seva fi i essent a Girona, s'escapà per les muntanyes i al cap de tres mesos arribà a casa seva, malalt, el primer de maig de 1939. Reconegué haver estat nomenat «Delegado de Abastecimientos de la Generalidad de Cataluña» per a la comarca del Maresme. També havia estat vocal del sindicat UGT d'empleats municipals i que la pistola que tenia la hi havia lliurat l'Ajuntament en nomenar-lo «cabo de arbitrios». Després de totes les formalitats fou ingressat a la presó i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 28 de juny de 1939, remarcava el paper de Julió en les Fets d'Octubre de 1934 assegurant que estava a les ordres del comitè que aleshores es constituí, i amb referència a les eleccions de 1936 especificava que hi havia pres part activa «procurando en todo momento hacer la máxima obstrucción possible para que no emitieran su voto los elementos de derechas».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 9 d'agost de 1939 afegí a aquestes acusacions el fet de ser «lugarteniente del diputado socialista Jaime Comas Jo».

El 6 de setembre de 1939 testificà davant les autoritats militars a Mataró Joaquim Illa Ros, funcionari municipal. Explicà que Julió, com a responsable d'abastaments —per la seva relació amb el partit Socialista Unificat de Catalunya— actuà «procurando alimentos interviniendo en su distribución y racionamiento [...] en sostenimiento y auxilio de la causa roja». Explicà també que tingué bones relacions amb tots els qui «manguaneaban esta población». Tanmateix, afirmà que, tot i saber

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 548 18/9/19 14:12

Julió que el declarant tenia a casa seva persones religioses —entre les quals una tia—, «informó favorablemente respecto a ella y acaso le impidió una serie de contratiempos».

El 7 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat. Exposà que havia estat malalt durant els fets de juliol de 1936 i que s'havia incorporat al seu lloc de treball a l'Ajuntament el dia 3 d'agost. Negà ser «lugarteniente» del diputat socialista Comas Jo, atès que «en una reunión rompió públicamente y tiró el carnet social». Com que a l'expedient hi consten dues cartes signades per Rossend Julió adreçades a Comas l'any 1935 comentant aspectes de l'actualitat política, davant de l'interrogatori del jutge, hagué d'acceptar-ne l'autoria. Negà expressament qualsevol vinculació amb la mort de Guadalupe de la Fuente.

L'endema, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Rossend Julió i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent. Entre d'altres fets l'acusava directament d'haver participat en la detenció del rector Samsó, «con el que tenía motivo de odio personal».

El mes de març de 1940, Rosa Peregrina Roqueta, esposa de Rossend Julió, s'adreçava al tribunal militar informant que el seu espòs havia estat diagnosticat d'«enajenación mental» i sol·licitava que fos traslladat des de la presó Model fins a un «establecimiento psicopático adecuado». El 10 d'abril de 1940, el metge de presons certificava «parálisis general progresiva, con completa pérdida de su estado mental». El mateix mes degué ser ingressat al Manicomi de Sant Boi de Llobregat, on morí entre aquestes dates i el setembre de 1941.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011743. T13-1.

JUVÉS CODINA, JOAQUIM

Edat: 23 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Velázquez de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 19 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de València.

El 27 de juny de 1939, Joaquim Juvés era al camp de presoners de Portaceli, a València. Havia estat fet presoner el dia 2 d'abril de 1939.

El dia 6 d'agost de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció al mateix camp de Portaceli. Explicà que pertanyia a la CNT des de l'any 1931 i que, el mes de juliol de 1936, havia estat mobilitzat pel seu sindicat per tal de fer serveis d'armes a l'Ajuntament de Mataró, sense haver intervingut en escorcolls, ni detencions. El 13 de setembre de 1936 anà voluntari al front sense intervenir en operacions militars d'importància.

A Mataró, el 12 de juliol de 1941, testificà davant el jutge militar d'instrucció Joaquim Codolàs Joanola, teixidor. Explicà que abans dels fets de juliol de 1936 l'acusat mai no havia intervingut en cap mena d'acte polític i sols en sabia que havia

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 549 18/9/19 14:12

anat al front. També digué que mai no l'havia vist amb armes ni patrullant ni exercint controls.

El mateix dia testificà davant la mateixa instància Joaquim Alfonso Bertran, pintor. A més de les asseveracions de l'anterior testimoni, explicà que Juvés havia anat al front sense el permís de la seva mare, «la que por todos los medios quería de evitar que su hijo se enrolase en las milicias». El mateix testimoni afirmà que la mare havia mort poc després que el seu fill marxés al front.

El 25 d'agost de 1941 Juvés, empresonat a València, sol·licitava la llibertat provisional considerant «que la pena no excederá de doce años por ser solo oficial […] y no acusándoseme de ningún delito común».

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 4 de novembre de 1942. Abans, però, fiscalia, acusat i defensa acordaren que el primer sol·licitaria una pena de dotze anys i un dia «de reclusión temporal», i proposaria que li fos commutada per una de dotze anys de «prisión mayor», per la qual cosa —amb l'acord de les parts— el sentenciat passà a la situació de «prisión atenuada en su domicilio».

El dia 6 de febrer de 1950, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «extinguida por vía de indulto la pena principal impuesta al sentenciado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030151. T13-402.

LAFUENTE LANASPA, EMILIANA

Edat: 48 anys. Mestra nacional. Nascuda a Hoz y Costean, Osca. Casada. Residència habitual: Fresnedillas de la Oliva (Madrid).

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 22 de febrer de 1939.

Ingressà al cos l'1 de juliol de 1918. Va ser responsable d'una «colonia de niños evacuados del Grupo escolar Joaquín Costa de Madrid y que se quedaron en Mataró en régimen familiar». Es tractava d'una quarantena de nens i nenes que sortiren de Madrid el 16 d'octubre de 1936 i que es quedaren a Mataró fins a la fi de la guerra. La mestra conclogué l'interrogatori afirmant que «de nuestra actuación escolar en Mataró darán pruebas El Diario escolar, los mismos niños y vecinos del colegio».

L'informe de l'alcaldia del 21 de març de 1939 definia Emiliana Lafuente com a persona de moralitat «intachable».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 48900/2658. T3-276.

LAGUNAS VERDE, JOAN

Edat: 32 anys. Empleat municipal. Nascut a Egozkue, Navarra. Solter. Vivia al carrer de Sant Joan de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 550 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 21 d'abril de 1939. Expedient municipal. Jutjat militar de Mataró.

El 21 d'abril de 1939, Lola d'Ocón Plaja, mecanògrafa, declarà davant del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez que era mecanògrafa de l'Ajuntament de Mataró i que aquell mateix matí una de les seves companyes de feina havia esternudat i ella havia contestat «Jesús». En aquell moment, «un tal Lagunas» que treballava al mateix negociat, li preguntà «por qué había pronunciado esa frase, que era mejor expresión el decir "Salud"». Segons Ocón, Lagunas continuà relatant que una nit anterior en saludar «un tal Albó» ell li havia dit «buenas noches» i l'interlocutor li havia dit que havia de dir «Arriba España». Sobre aquest incident, Lagunas comentà que si això li hagués passat en un altre lloc li hauria contestat «cuatro frescas». En un moment determinat de la discussió Ocón havia dit «que debía hacerse una gran limpieza». Lagunas havia contestat: «¿Quieres que metan a toda España en la cárcel? Cuando los rojos había poca cantidad de detenidos, comparado con el (cita un número muy elevado) que hay ahora».

Després d'això fou requerit Joan Lagunas, que, més o menys, reconegué l'incident de l'esternut, però que ell havia dit que «era igual». Després referí que un company de feina havia explicat que a Barcelona a una dona l'havien obligat a dir «Viva Franco» i que en no voler fer-ho «le cortaron el pelo». Arran d'aquest fet, Lagunas argumentà que no li semblava bé, «que se había de obedecer a lo ordenado por el Gobierno expresándose en el sentido de que había de ejercerse una política de atracción» i Ocon havia contestat «que muchos de los que había en la cárcel no debían estar y que había de encerrarse a otros que no lo estaban». Davant d'aquestes afirmacions, el cap de la policia municipal, considerant que les manifestacions de Laguna deixaven «entrever cierta hostilidad hacia el régimen Nacional», decidí detenir-lo i posar-lo a disposició de les autoritats militars.

El mateix dia, un ofici de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó, comunicava a Joan Lagunas: «cese V. en su empleo».

El 28 d'abril de 1939 declarà Lola d'Ocón Plaja davant el jutge militar d'instrucció. Feu un llarg relat de discussions entrecreuades amb Lagunas amb un clar rerefons polític. Segons ella, Lagunas li havia dit «que había hecho tanto el tonto durante el dominio rojo que le estaba muy bien empleado que la hubieran encarcelado como lo hicieron pues él hubiera hecho más».

El 2 de maig de 1939, el comandant militar de Mataró s'adreçava a l'alcalde de la ciutat comunicant-li que els fets dels quals s'acusava Lagunas «no son suficientes para la formación de un juicio sumarísimo» i a la vegada ordenava la seva posada en llibertat.

El 17 de juny de 1939, Joan Lagunas s'adreçà a les autoritats militars sol·licitant la finalització de l'expedient que l'Ajuntament li havia incoat i la seva readmissió i rehabilitació

El 30 d'agost del mateix any, un «Juez Especial» decretava que la conducta de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 551 18/9/19 14:12

Lagunas «sin llegar a tener caracteres de delito debe ser objeto de una sanción de carácter pecuniario», que fixà en 250 pessetes.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 41715-2251. T13-638.

LAGUNAS VERDE, TORIBI

Edat: 72 anys. Sergent retirat de carrabiners. Nascut a Villaciervos, Sòria. Solter. Vivia al carrer de Sant Joan de Mataró.

Inici de les actuacions: febrer de 1939. Declaració jurada.

Segons la seva declaració, estava retirat del servei des de l'any 1917. Durant el període de guerra «no sufrió vicisitud alguna, ni estuvo oculto, ni permaneció refugiado, ni tomó parte en ningún suceso».

El dia 2 de maig de 1939, els membres de Falange Joan Xaudaró Fullerosa, pintor, i Josep Català Carbonell, periodista, garantien que Lagunas era «afecto totalmente a nuestro Glorioso Movimiento Nacional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 22387-1194. T13-361.

LATORRE PÉREZ, SALVADOR

Edat: 47 anys. Xòfer. Nascut a Mazarrón, Múrcia. Casat. Vivia al carrer de l'Hospital. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 7 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 de març de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró emeté un informe segons el qual Salvador Latorre, afiliat a la CNT, havia estat el president del Sindicat de Transports i que havia disposat de quatre pistoles, que havia repartit entre membres del mateix sindicat.

L'informe de l'alcaldia, del 10 de març del mateix any, l'implicava en l'assalt d'esglésies, en la imposició de multes i denúncies a persones de dretes i a haver prestat serveis d'armes.

Josep Cuadrada Calvó, com a responsable de la «Jefatura Local» de la Falange a Mataró, el 21 de març de 1939, informava que Latorre «abusó mucho de los patrones transportistas». El considerava militant de la FAI i «delator a sueldo […] incendiario de conventos […] se le supone autor de algún asesinato».

La causa fou vista pel Consell de Guerra núm. 2 de Barcelona, presidit pel comandant Adolfo Fernández Navas, el 15 d'abril de 1939. Fou condemnat a reclusió perpètua.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià un procés contra Latorre que sobresegué el 24 de juliol de 1943 «por resultar el encartado absolutamente insolvente».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 552 18/9/19 14:12

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002921. T6-70.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1939/1745.

LEAL TEROL, PASQUAL

Edat: 38 anys. Paleta. Nascut a Monòver, Alacant. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 5 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 5 d'abril de 1939, la «Comisión Clasificadora de Prisioneros» de Vitòria decretava «clasificar a dicho individuo con la categoría "C"» i, per tant, el mantenia presoner i s'iniciaven les diligències judicials. Havia entrat a Espanya per Irun en una data indeterminada del mes de febrer. Interrogat, declarà que el mes de novembre de 1936 havia entrat com a regidor a l'Ajuntament de Mataró «obligado por el Sindicato». Estigué en aquesta situació uns sis mesos, fins que «le retiraron la confianza». L'abril de 1938 i, també obligat pel sindicat, anà al front a fer treballs de fortificació fins que, davant l'avanç de les tropes franquistes, passà la frontera cap a França.

Els responsables del camp de concentració de Vitòria sol·licitaren informes de la Guàrdia Civil de Mataró. El comandant del «puesto» respongué el 4 de març de 1939 tot parlant de «los pésimos antecedentes» de Leal. Concretament, advertia que havia estat detingut pels Fets d'Octubre de 1934 i que «es activista peligrosísimo de la FAI». Afegia que havia estat «Consejero de Gobernación» de l'Ajuntament de Mataró i que, des d'aquest càrrec, havia ordenat detencions de persones que, posteriorment, foren assassinades «interviniendo él personalmente en dichos asesinatos».

L'informe de l'alcaldia de Mataró, del 26 de setembre de 1939 i signat per Joan Brufau Cusidó, indicava que havia estat membre de la FAI, «siendo el primero que intervino en posesionarse del cuartel». Fou membre del Comitè de Salut Pública. Com a responsable de governació, ordenà detencions «y probablemente algunas inducciones a crímenes».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, destacava en el seu informe del 25 de setembre de 1939 que Leal havia tingut càrrecs en el sindicat de la construcció de la CNT.

El 28 de setembre de 1939, Leal declarà davant el jutge militar de Mataró que no havia format part de cap partit polític fins que l'any 1934, per tal de poder continuar treballant com a manobre, s'afilià a la CNT. Fou aquest mateix sindicat el que l'obligà a formar part de l'Ajuntament i, després de pensar-s'ho, acceptà considerant que si no ho feia podia ser perseguit i malvist i, a la vegada, que des del càrrec podria ajudar les persones que en aquells moments estaven desemparades i amenaçades. Així, acceptà la regidoria de Governació, però mai no participà en les deten-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 553 18/9/19 14:12

cions, ja que això era competència d'Ordre Públic, regidoria de la qual era responsable Jaume Lluís. Negà haver portat armes, haver participat en els Fets d'Octubre de 1934 i haver estat detingut. Pel que fa a l'assassinat dels germans Clavell —del qual, d'una manera indirecta, l'informe d'alcaldia podia atribuir-li alguna participació—, explicà que, en tenir-ne notícia, es posà en contacte amb el director del *Diario de Mataró* «ordenándole que redactara una nota fuerte, clara y rotunda protestando de este acto tan alevoso». Afegí en la seva declaració que, en tenir notícia que «las turbas se disponían a incendiar la iglesia de Santa María», comentà la situació amb l'alcalde Cruxent, que li indicà que es veia capaç d'evitar-ho. Així, s'hi presentà i «se dirigió al populacho y logró convercerles que no debían llevarse a cabo sus designios puesto que había muchas obras de arte que nada tenían que ver con la revolución». Finalment, declarà que la seva voluntat de protegir persones de dretes li feu perdre la confiança dels seus companys i va cessar com a regidor i tornà al seu ofici de paleta i, posteriorment, s'incorporà a l'exèrcit a fer fortificacions. Conclogué: «Que de haber cometido delitos no hubiera regresado».

El dia 4 de gener de 1940, Pere Xena, cuiner, prestà declaració davant el jutge militar a Mataró indicant que els dies posteriors a l'assalt de la caserna de Mataró hi fou convocat per tal que es fes càrrec de les cuines del centre —cosa a la qual es negà— i en el decurs de la seva estada a les instal·lacions militars pogué veure Leal parlant per telèfon, donant ordres i distribuint armament. També afirmà que Leal «discurseaba en público arengando a los milicianos». L'acusà d'haver participat en l'assalt d'algunes cases desocupades pels seus propietaris i d'haver-se'n apropiat objectes. Quan ja era fora del govern municipal, segons Xena, «los de orden público hicieron un registro en su casa encontrándosele objetos robados».

El mateix dia, Joan Sabata Casellas, comerciant, declarava davant del mateix jutge militar que una vegada, havent estat denunciat per una veïna, fou detingut «por escuchar radios facciosas» i portat en el cotxe fantasma fins a l'Ajuntament. Allí fou interrogat per Leal, en funcions de cap de policia, que l'amenaçà «de darle el paseo». Fou alliberat la mateixa nit. Li fou retingut l'aparell de ràdio i, com a sanció, se li tancà l'establiment de comestibles que menava.

També en la mateixa data Isidre Serralta Dalmau, paleta, feu deposició davant del mateix jutge indicant que Leal «fue uno de los amos de Mataró en los primeros días del Alzamiento» i participà activament en el repartiment d'armes. Amb referència a la manifestació que protagonitzaren els membres de la columna Malatesta abans d'anar cap al front en la qual es reclamà la mort del rector de Santa Maria, Serralta declarà que sortiren al balcó de l'Ajuntament diversos «dirigentes» entre els quals hi havia Leal. Però, segons Serralta, fou Josep Abril qui pronuncià que «ya se había hecho justicia» mentre que Leal «no pronunció ni una palabra». En canvi, Serralta afirmà haver presenciat de boca de Leal «discursos de tono exaltado» als cinemes Clavé i Monumental Bosque.

Joaquim Illa Ros, funcionari municipal, declarà el 25 de gener de 1940 que «la arenga» pronunciada davant la columna Malatesta «fue atribuida de momento al Al-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 554 18/9/19 14:12

calde Accidental», Josep Abril Argemí, però matisà «que la impresión que después se oyó más en el Ayuntamiento fue la que tal arenga la pronunció Pascual Leal Terol». Amb tot, Illa afirmà no haver sentit personalment l'esmentat discurs. Illa es feu sabedor que Leal havia estat destituït dels seus càrrecs per haver assaltat i robat una casa.

El 15 de gener de 1940, Ramon Cardoner Bruguera, contractista d'obres, certificà que «pocos días después de estallar la revolución» se li presentaren uns obrers per reclamar-li, d'una manera intimidatòria, la readmissió d'un company que havia acomiadat. El debat fou portat al comitè del qual formava part Pasqual Leal. Segons Cardoner, Leal, després d'haver escoltat les parts, li donà la raó. Cardoner concloïa que «en aquellos momentos tan difíciles y revolucionarios era necesario tener un temple de hierro para obrar como él lo hizo».

En la documentació que serví de base al judici s'aplegaren les transcripcions de diversos articles i notícies del diari *Llibertat*. En destaquen els articles sol·licitant l'indult dels militars de la caserna mataronina condemnats a mort, l'escrit de condemna de l'assassinat dels germans Clavell i diverses notícies emanades del departament de Governació de l'Ajuntament de Mataró en el període en el qual Leal en fou responsable.

El 5 de gener de 1940, Josep Castellsaguer Tàpias declarà que fou detingut per «individuos del llamado Órden Público» i li foren comissades dues mil pessetes en monedes de plata i tres mil pessetes en bitllets. Fou presentat a Pasqual Leal, que li indicà que si era veritat tot el que havia declarat no li havia de passar res. L'endemà fou alliberat i se li retornaren tots els diners que se li havien pres el dia anterior. Castellsaguer feu constar que no coneixia de res Leal i que en aquells moments «el Gobierno Rojo perseguía implacablemente a los tenedores u ocultadores de moneda de plata».

Un informe de l'alcaldia mataronina del 31 de maig de 1941 relatava que Leal havia estat detingut «por la Jefatura de Orden Público» durant el període republicà, acusat de diversos robatoris. També va ser inculpat «por sus mismos compañeros» per la venda d'armes i municions «para lucro personal como consta en un acta que obra en poder de esta Jefatura».

El consell de guerra es va celebrar a Mataró el 26 de setembre de 1941 i fou presidit pel coronel José Yanguas Elorz. El fiscal sol·licità la pena de mort per un delicte d'adhesió a la rebel·lió militar. El defensor adduí a favor de l'acusat que havia demanat l'indult per als militars condemnats de la caserna mataronina. La sentència dictada fou la de pena de mort, però el tribunal considerà adient commutar-la per la de reclusió perpètua.

La pena fou tornada a commutar en dues ocasions posteriors. Primer es convertí en trenta anys de presó i, més endavant, en vint anys també de reclusió. El 23 de juny de 1953 es declarava la condemna «totalmente extinguida por vía de indulto».

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient el dia 21 d'octubre de 1943 que fou sobresegut el 16 de novembre del mateix any «por resultar el expedientado completamente insolvente».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 555 18/9/19 14:12

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010303.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 2503. TRP5-25.

LLADÓ VENTURA, JACINT

Edat: 30 anys. Jornaler agrícola. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Joaquim. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 de juny de 1939 fou interrogat i detingut per la Guàrdia Civil de Mataró. Declarà que des de l'any 1931 havia estat afiliat a la CNT i que en esclatar el cop d'estat l'any 1936 s'allistà a les milícies de Mataró fent serveis d'armes a la caserna d'artilleria i en altres indrets amb arma curta i llarga. Posteriorment, anà com a voluntari amb la columna Malatesta i participà en els combats de Belchite i, al cap de tres mesos, retornà a Mataró i fou incorporat a la brigada municipal i allí, el regidor d'Agricultura li encomanà que es fes càrrec de l'explotació d'unes finques, així com d'un carro i un cavall. Finalment, fou acomiadat d'aquestes responsabilitats i anà forçós al front i fou destinat a la 117 Brigada, 2n Batalló al front de Lleida. Fou fet presoner a Camarasa i conduït al camp de concentració d'Orduña i, posteriorment, a un batalló de treballadors. Reconegué haver exercit el càrrec de «Presidente de Campesinos».

El mateix dia s'interrogà Blai Serena, «del comercio», que afirmà que Lladó sempre havia estat «de ideas avanzadas», afiliat a la CNT FAI, «ostentando siempre pañuelo rojo y negro en el bolsillo». Explicà que una vegada Lladó li havia dit públicament «los morros te chuparás, explotador» i que havia estat president del «Sindicato de Agricultores». També manifestà que confiscà l'horta i l'edifici dels salesians i que era un «individuo peligrosísimo y desafecto a la Causa Nacional». El 2 de setembre de 1939, Blai Serena reafirmava les seves declaracions i hi afegia que «exigía a los patronos agricultores, cantidades a cuyo efecto les llamaba y cuando los tenía delante ponía la pistola sobre la mesa para amedrentarlos».

Fou jutjat pel consell de guerra núm. 6 de Barcelona el 4 de desembre de 1939. El fiscal sol·licità vint anys de presó, pena que fou acceptada pel tribunal. El 15 de juny de 1943 li fou concedida la llibertat condicional.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010999. T5-92.

LLEONART ITXART, SANTIAGO

Edat: 29 anys. Tipògraf. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer del Beat Oriol. Afiliat a la UGT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 556 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 2 de desembre de 1938. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou fet presoner per les tropes franquistes el 21 de novembre de 1938 a Camarasa, Lleida. El 2 de desembre de 1938 era al camp de concentració de Santoña, Santander. El 13 de març de 1939, la «Comisión Clasificadora de Prisioneros», basant-se en informes remesos per la Falange mataronina i per l'alcaldia de Mataró, i després d'haver estat interrogat «convenientemente» per «los Agentes afectos al campo», determinà mantenir-lo pres i que se li instruïssin diligències.

Davant les autoritats del camp, reconegué que el mes de novembre de 1936 havia anat voluntari, en un batalló alpí organitzat per la Generalitat de Catalunya, a la zona de Jaca. Una vegada dissolt, el mes de març de 1937, passà a la columna Malatesta i amb ella a les poblacions aragoneses de Belchite, El Sillero i La Puebla de Albortón. El mes de març del mateix any retornà a Mataró, on s'estigué fins que fou cridat amb la seva lleva i incorporat a la 60a Divisió i posteriorment a la 72a Divisió, 213 brigada, 4t Batalló, 4a companyia. Amb aquesta unitat intervingué a la zona del Segre i a Camarasa fins a ser fet presoner. Reconegué haver col·laborat en el periòdic *Llibertat* de Mataró trametent-hi articles des del front «con el matiz propio del periódico marxista». Matisà, però, que davant les dificultats tant al front com a la rereguarda, en una de les seves cròniques proposà la rendició, però aquest article no fou publicat. Tot i admetre que havia criticat amb duresa les autoritats franquistes, ho justificà indicant que havia estat víctima de «la campaña de engaños que por los dirigentes eran objeto».

L'informe de Manuel Guañabens, «Jefe de Información» de la Falange a Mataró, el 23 de febrer de 1939 sobre els articles de l'acusat indicava: «al principio entusiastas y después desengañado». Finalitzava manifestant que no se'l podia considerar addicte al règim militar.

L'informe de l'alcalde Joan Brufau Cusidó, el 27 de febrer de 1939, afegia un nou càrrec a les acusacions formulades fins aleshores: «Junto con otros se dedicó a robar equipos de esquiador para formar una Columna de voluntarios esquiadores.»

Jaume Llavina i Cot, industrial, testificà davant el jutge militar de Mataró el 23 de novembre de 1939. Declarà que, tot i no conèixer personalment Santiago Lleonart, «le consta de manera fehaciente que el mismo desde los primeros momentos de la dominación roja era un gran colaborador del Diario rojo "Libertad" al que remitía asiduamente sendos artículos contrarios al Glorioso Movimiento Nacional». Assenyalava també que el to dels articles havia variat des del principi, en què eren «violentos», fins als darrers moments, en els quals manifestava un «gran decaimiento y desengaño». Feu especial menció del fet que, com a dirigent de la Unió Excursionista de Catalunya, havia participat «en la requisa de equipos de esquiadores».

Josep M. Mestres Simon, oficial del jutjat municipal i delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, testificà, davant el jutge militar el 30 de novembre de 1939, que Lleonart, en tenir accés a les llistes de socis de la Unió Excursionista de Catalunya, havia passat pels domicili dels associats a recollir els equips de

muntanya de Compte, Llopart i Xibillé. Concloïa que no creia que hagués participat en delictes comuns i el considerava «de buena conducta moral».

El 31 de gener de 1939, el secretari del jutjat de Mataró redactà una llarga llista dels articles que havia publicat Lleonart al periòdic *Llibertat* des de l'octubre de 1936 fins al desembre de 1938.

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 22 de febrer de 1940. El presidí el tinent coronel Felipe Azcona. El fiscal demanà quinze anys de reclusió temporal i el defensor sol·licità l'absolució. Fou condemnat a sis anys i un dia de presó major. El 24 d'abril de 1944 li fou denegada la commutació que havia sol·licitat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014022. T3-150.

LLEONART SALARICH, EUSEBI

Edat: 33 anys. Treballador tèxtil. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de les Figueretes de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 10 d'agost de 1939, Joan Casabella Colominas, pagès, presentà una denúncia davant la Guàrdia Civil de Mataró contra Eusebi Lleonart. En digué que era una persona extremista i propagandista del Front Popular i que en el decurs dels Fets d'Octubre de 1934 havia participat en l'incendi d'un altar de Santa Maria de Mataró. Després del cop d'estat militar de juliol de 1936, segons el denunciant, Lleonart anava amb arma llarga i participà en la crema de convents i esglésies, concretament el convent de les Benetes. Segons Casabella, fou un dels fundadors de la columna Malatesta, amb la qual va anar al front.

El mateix dia fou detingut i interrogat Eusebi Lleonart. Explicà que el 6 d'octubre de 1934 «oyó voces de que ardía la Iglesia de Santa María, y entonces fue a la Plaza de Santa María y entonces se situó en la esquina de una calle que da a la Plaza y aconsejaba a la gente que no pasaran por delante de la Iglesia para evitar accidentes». Negà haver participat en els incendis de temples i esglésies del 1936 i reconegué haver marxat amb la columna Malatesta, en la qual fou nomenat «Delegado de Grupo». Retornà el mes de novembre del mateix any i fou encarregat de controlar els refugis quan hi havia senyals d'alarma. Això ho feu per poder conservar l'escopeta. El mes d'abril de 1938 fou mobilitzat i destinat al «frente del Este». El 9 de febrer de 1939 entrà a França després que les tropes franquistes prenguessin Puigcerdà. Posteriorment fou ingressat al camp de concentració de Figueres, d'on fou alliberat el mes de juliol de 1939, i retornà a Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 18 de setembre de 1939, indicava que Lleonart «estaba afiliado al partido de los trentistas […] y que más tarde dicho partido ingresó en bloque a la CNT».

El 20 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mata-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 558 18/9/19 14:12

ró. Negà haver estat cap de grup a la columna Malatesta i reconegué haver ostentat el càrrec de caporal d'esquadra d'una manera interina. Negà haver fet serveis d'armes i reconegué que, per tal de conservar l'escopeta de caça que tenia, s'avingué a fer guàrdies als refugis. Negà haver estat a les ordres del comitè local i haver participat en actes vandàlics.

El primer de setembre de 1940, una trentena de persones signaren un escrit en el qual destacaven que Lleonart havia estat, de solter, «obediente y trabajador sin que jamás destacara por ideas disolventes ni antireligiosas». Afegien que s'havia casat d'una manera civil i religiosa, que havia batejat els seus fills i que els mereixia «el concepto más elevado de honradez y honestidad».

També la firma local «Hijas Heredera Menores de E. De S. Juliá Ginestá. Teresa Campdepadrós Vda. De S. Juliá Ginestá» certificava que Lleonart hi havia treballat des de l'any 1935 i que «nada tenemos que imputarle por haber cumplido con su deber en cuanto se le ha ordenado».

El dia 23 de setembre de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Lleonart i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 4 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona veié la causa i el condemnà a dotze anys i un dia de «reclusión temporal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013282. T13-65.

LLEONART SANS, NORBERT

Edat: 19 anys. Barber. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Moreto de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 d'agost de 1939, a les nou de la nit, els «camaradas» Manuel Cruzate Espiell i Antoni Carrau Trias es presentaren a la «Delegación de Información e Investigación» de la Falange de Mataró per denunciar Norbert Lleonart Sans. Segons ells, era «Comisario del Ejército Rojo, según él mismo manifestó a Mercedes Cruzate Espiell que se encontraba desempeñando un cargo de enfermera en el Hospital Militar de esta Ciudad instalado en el Colegio de Valldemia». Lleonart hi havia ingressat com a conseqüència de les ferides rebudes al front de Tremp.

El mateix dia fou interrogat Lleonart i, segons informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró Josep M. Mestres Simon, declarà que mai no havia pertangut a cap partit polític i que s'havia afiliat a la CNT «para poder trabajar». Del seu pas per l'exèrcit, afirmà que havia estat únicament soldat i, després, «camillero», sense haver tingut cap grau ni «categoría militar». Indicà que havia estat ferit a l'ofensiva de Tremp del maig de 1938 i que d'allí havia passat a diferents hospitals militars.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 559 18/9/19 14:12

Mestres mateix, el dia 25 d'agost, trametia aquestes actuacions al jutge militar de Mataró fent constar que Lleonart no tenia antecedents «político-sociales de ninguna clase y había observado siempre buena conducta».

El 27 d'agost del mateix any declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Mercè Cruzate Espiell, d'activitat «sus labores», i digué que li constava que Lleonart era «Comisario político del ejército rojo», atès que essent ella infermera a l'Hospital Militar instal·lat al col·legi de Valldemia li havia vist «las insignias de comisario y las llevaba puestas [...] por lo demás no sabe si realmente era Comisario Político a bien llevaba las insignias por capricho».

El de setembre de 1939, el jutge militar d'instrucció Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà sobreseure i arxivar la causa «por no resultar cargo alguno en la actuación delictiva del referido inculpado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 39288-2127. T13-367.

LLEONART SERRA, MIQUEL

Edat: 42 anys. Xòfer. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Clavé de Mataró.

Inici de les actuacions: 2 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de març de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, elaborava un informe segons el qual Lleonart havia obligat Marcel·lí Llibre a fer un document pel qual «cedía el coche en propiedad de un tal Lleonart». Una denúncia més extensa de l'11 de maig del mateix any, signada per Gutiérrez mateix i per Marcel·lí Llibre, explicava que Lleonart havia treballat per a ell abans del sollevament militar. Uns mesos després, es constituí a Mataró una «Cooperativa de Taxis cediendo los patronos y como es natural en carácter no efectivo los coches automóviles al respectivo chófer que los conducía». Així, Lleonart accedí a la possessió d'un cotxe marca Buik. Posteriorment, la cooperativa es dissolgué i alguns conductors retornaren els cotxes als seus propietaris, però Lleonart el retingué. Més endavant, el cotxe fou requisat. L'informe finalitzava indicant que Lleonart havia treballat com a taxista per a l'Ajuntament «cobrando a pesar de todo de la Cooperativa y no del Ayuntamiento».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 5 de juliol de 1939 confirmava la denúncia anterior i hi afegia que Lleonart era un dels principals responsables de la cooperativa de taxistes.

El 18 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Martí Enríquez Bassó, xòfer. Explicà que, en constituir-se la cooperativa de taxistes, els propietaris dels vehicles «cedieron voluntariamente los coches a los chóferes para que no se los requisaran» i quan es desfeu la cooperativa alguns conductors retornaren els cotxes als propietaris, però alguns no els volgueren recollir per tal d'evitar que fossin requisats. Segons Enríquez, Lleonart havia dit que posaria el cotxe a disposició de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 560 18/9/19 14:12

l'Ajuntament per poder treballar i, a la fi, també fou requisat. Segons aquest testimoni, Lleonart no havia fet «nada por su cuenta para perjudicar al dueño».

El mateix dia i davant la mateixa autoritat judicial, Marcel·lí Llibre afirmà que la cessió del cotxe l'havia fet davant la insistència del «delegado de trabajo llamado Bellavista» i davant d'«amenaza concluyente». Considerava l'esmentat Bellavista «autor material de la coacción».

També el mateix dia declarà Miquel Lleonart. Exposà que la cooperativa de taxistes s'havia creat a instància de l'Ajuntament i que els patrons havien cedit els vehicles als treballadors. En aquesta cooperativa, Llibre havia estat el caixer «al que se entregaba diariamente la recaudación». Reconegué que Bellavista, regidor de l'Ajuntament, havia cridat Llibre indicant-li la necessitat de «legalizar los coches que había cedido». Segons Lleonart, quan es liquidà la cooperativa, Llibre li havia dit «que podía continuar con el coche».

El mateix dia, el jutge, després de rebre aquestes declaracions, considerà que no s'havia pogut concretar «actividad delictiva del encartado», per la qual cosa ordenà «prisión atenuada» per a Lleonart.

El 7 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

El dia 25 de març de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 09215. T13-50.

LLOANSI RAIMUNDI, SANTIAGO

Edat: 21 anys. Pescador. Nascut a Sant Feliu de Guíxols. Solter. Afiliat a la CNT.

Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou acusat d'haver participat en l'assalt de la caserna de Mataró després dels fets de juliol de 1936 i d'haver patrullat armat per la ciutat, d'haver participat en la crema de convents i en escorcolls i d'haver amenaçat «personas de derechas con un machete». Se'l feu responsable d'haver-se quedat objectes dels convents assaltats.

En consell de guerra celebrat a Barcelona el 30 de novembre de 1939, fou condemnat a dotze anys i un dia de «reclusión menor». L'any 1942 es trobava complint condemna a la «colonia penitenciaria del Túnel de Viella».

Després de la condemna es recolliren testimonis a favor de Lloansi per tal d'aconseguir una revisió de la pena. El 7 de gener de 1942, Manuel Soler Blanchart, comerciant, feia un escrit en el qual afirmava que coneixia el condemnat per haver-hi col·laborat en l'«Instituto Social y Cultural» de la parròquia de Santa Maria de Mataró, on havia dut a terme la tasca d'ajudant de pàrvuls. Després del cop d'estat del juliol de 1936, es veié obligat «por la necesidad» a dedicar-se a la pesca, per la qual cosa es sindicà al «Sindicato de la Industria Pesquera» pertanyent a la CNT. Fou mobilitzat l'any 1937 i s'incorporà a infanteria de marina. Posteriorment s'especialitzà com a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 561 18/9/19 14:12

practicant a l'«Instituto de Medicina» de València. En el seu al·legat, Manuel Soler feu els raonaments següents: «Debido a su corta edad [disset anys] y la influencia que en aquellos momentos reinaba, particularmente en la clase necesitada y oprimida por las ideas disolventes anarco-sindicalistas, seguramente por dichas causas fue obligado a secundar a la fuerza lo que por pertenecer a la CNT, obligado, le mandaban».

El 15 d'abril de 1942, Bonaventura Xirau i Gesa, en un altre document, donava el seu testimoni segons el qual era impossible que hagués participat en l'assalt als convents «estando con nosotros mientras ocurrían hechos citados».

El 17 de març de 1943 li fou denegada la commutació de la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007991.

LLOP DOMÈNECH, ANTONI

Edat: 42 anys. Baster. Nascut a la Pobla de Massaluca, Tarragona. Vivia a la ronda d'Alfons XII de Mataró.

Inici de les actuacions: 27 de juliol de 1939. Declaració jurada. «Juzgado Especial de Suboficiales y CASE».

El 27 de juliol de 1939 signà una declaració jurada en la qual indicava que el 18 de juliol de 1936 era «maestro guarnicionero» de la caserna de Mataró. Durant la guerra tingué diferents destins: Tamarit de Llitera, el parc d'artilleria de Manresa, Barcelona i Vilajuïga. Posteriorment passà a França i entrà a l'Estat per Vitòria, on fou empresonat al camp de concentració d'Urduña fins que li fou concedida la llibertat condicional el 10 de juliol de 1939.

Els membres de Falange Josep Ximénez Castellà, comerciant; Vicenç Homs Manent, de la mateixa activitat; Josep Rosset, fotògraf; Pere Montserrat, comerciant; Joan Xaudaró Fullerosa, pintor, i Josep Català Carbonell, periodista, garantiren que Llop era persona «totalmente afecta a nuestro Glorioso Movimiento Nacional».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 d'octubre de 1939, indicava que havia assolit la graduació de tinent a l'exèrcit republicà.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 25 d'abril de 1941, deia de Llop que «era de ideología izquierdista» i que havia abandonat a la caserna «sus Jefes y Oficiales y más tarde se vanagloriaba de haber inutilizado piezas de artillería». També afirmà que, quan es jutjaren els militars de la caserna mataronina, «hizo nefastas manifestaciones contra los mismos». El 9 de novembre de 1942, Llop negà expressament aquesta darrera acusació al·legant que en la declaració del judici ell era a Mataró.

El 2 de març de 1943, l'auditor de Guerra de Catalunya acordà sobreseure els actuacions en no haver-hi constància d'activitats delictives.

El dia 11 d'agost de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 019427. T13-668.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 562 18/9/19 14:12

LLOPART FLORIS, JAUME

Edat: 29 anys. Mecànic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'Enric Granados de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 16 de maig de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 d'agost de 1939, Manuel Cruzate Espiell, «del comercio», militant de Falange amb carnet expedit a Burgos l'any 1938, denuncià Jaume Llopart davant la «Delegación de Información e Investigación de Falange Española» de Mataró. Segons Cruzate, el 25 de setembre de 1936 fou requerit ell, i el seu germà Trinitat, pel Comitè Antifeixista de Mataró per tal que fessin lliurament de tot el «material alpino» de què disposessin. Segons el denunciant, l'ordre vingué escrita en termes comminatoris «que eran siempre los preferidos por los enemigos de España». Cruzate reconeixia que no podia denunciar els membres del comitè «por desconocer sus nombres», però sí Jaume Llopart, que fou qui es feu càrrec del «material incautado». Cruzate assenyalà que es trobaren en la mateixa situació el seu germà Trinitat, Joaquim Boter de Palau, Antoni Pineda Gualba i Jordi Clavell Borràs.

L'11 de maig de 1940, Joaquim Boter de Palau i Jaume Cruzate Espiell foren cridats a declarar a la comissaria de Mataró, on reconegueren que Llopart era «simpatizante de siempre con la política de extrema izquierda» i que fou l'organitzador i cap del «Comité Antifascista de Milicias Voluntarias de la Columna Alpina» i, com a tal, el setembre de 1936, signà les comunicacions dirigides «a las persona de orden que poseían material de montaña en las cuales exijía de un modo amenazador la entrega inmediata de dicho material». En aquesta data, Llopart ja estava empresonat.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Francesc Arnau Gomà el 5 de juny de 1940, indicava que Jaume Llopart era una persona de bona conducta moral tant pública com privada, que havia estat voluntari a la «Columna Alpina», que estigué sempre als Pirineus. També indicà que mai no havia format part de «Checas ni Tribunales» i que tampoc no havia intervingut en actes polítics, sindicals «o populares». Afirmava que no se li coneixia cap acte delictiu, però que havia intervingut en la requisa «de esquíes para la formación del Batallón Alpino».

El 15 de juny de 1940, Manuel Cruzate i Joaquim Boter de Palau declararen davant el jutge militar d'instrucció en els mateixos termes que ho havien fet anteriorment. També ho feu Joan Armengol Clariana, lampista. Indicà que tenia Llopart per «buena persona» i que sabia que havia treballat a la foneria Font, que elaborava material de guerra. També afirmà que havia anat al front en ser cridada la seva lleva i negà saber si s'havia dedicat a «incautarse de los instrumentos de deporte de los socios de la entidad deportiva de skis de esta ciudad».

El 20 de juny de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Jaume Llopart Floris. Negà haver format part de cap partit polític i reconegué haver estat afiliat a la CNT «por fuerza como muchos obreros». Explicà que el juliol de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 563 18/9/19 14:12

1936 era secretari de la Unió Excursionista de Catalunya a Mataró, «entidad completamente apolítica». Estant en aquest càrrec, rebé l'ordre del comitè local de lliurar tot el material esportiu dels socis «y el dicente se limitó a ir personalmente a algunos socios en evitación de possibles violencias, cuyas entregas hicieron tales socios, buenamente, sin coacción y sin violencia de género alguno». Reconegué haver anat com a voluntari a la Columna Alpina, però que si ho va fer fou per no haver d'anar al front. Negà haver amenaçat d'anar «con el coche fantasma si no quería entregar los instrumentos de skis».

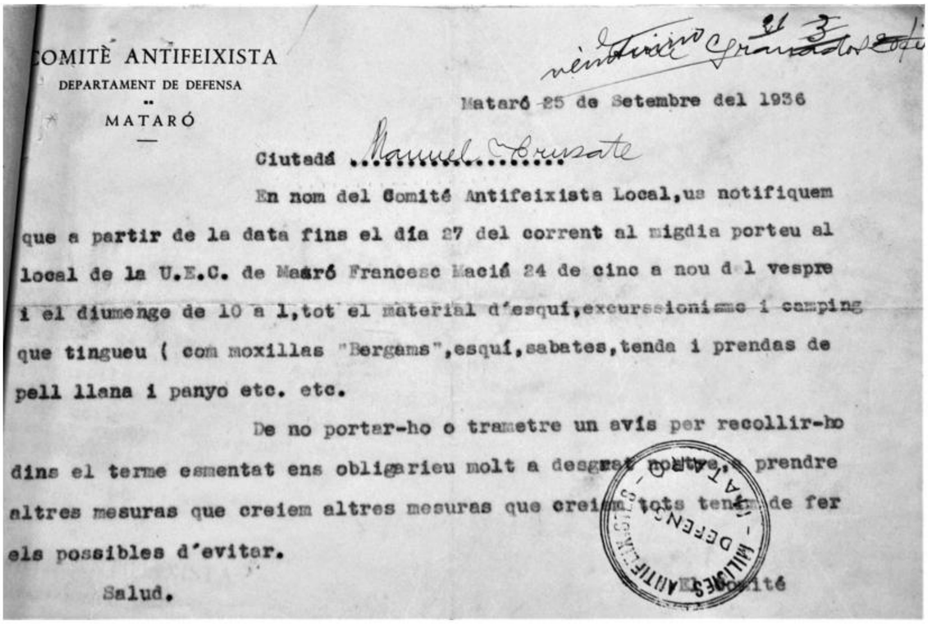
COMITÈ ANTIFEIXISTA
DEPARTAMENT DE DEFENSA
MATARÓ

Mataró 25 de Setembre del 1936

Ciutadà Manuel Crusate

En nom del Comité Antifeixista Local, us notifiquem que a partir de la data fins el día 27 del corrent al migdia porteu al local de la U.E.C. de Mataró Francesc Macià 24 de cinc a nou d l vespre i el diumenge de 10 a 1, tot el material d'esquí, excursionisme i camping que tingueu (com moxillas "Bergams", esquí, sabates, tenda i prendas de pell llana i panyo etc. etc.

De no portar-ho o trametre un avís per recollir-ho dins el terme esmentat ens obligarieu molt a desgrat nostre, a prendre altres mesuras que creiem altres mesuras que creiem tots tenim de fer els possibles d'evitar.

Salud.

El Comité

Josep Maria Mestres Simon, oficinista, declarà com a testimoni davant el jutge militar d'instrucció el 3 de juny de 1941. Digué que Llopart havia format part de la junta de l'Agrupació Excursionista de Catalunya i que, juntament amb altres membres de la mateixa entitat, Llibert Compte i Jaume Xibillé, havien anat a les cases de «casi todos» els socis de l'entitat i sota coacció se'ls endugueren «innumerables equipos para deportes de nieve y excursionismo» per a equipar els membres de la Columna Alpina que, amb dinou membres, partí de Mataró cap al Pirineu aragonès. Assenyalà que per tal de fer la recollida del material utilitzaren les llistes de l'esmentada entitat i els cotxes del Comitè de Salut Pública.

El 24 de juliol de 1941, el jutge instructor Vicente Villarejo Bermejo donà per acabada aquesta fase i acordà processar Llopart i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 12 de gener de 1942, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar proposava per a l'encausat una pena de dotze anys i un dia de reclusió menor commutable per un

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 564 18/9/19 14:12

any de presó menor «atenuada en su domicilio». També proposava que si Llopart, assistit pel seu advocat, acceptava aquesta proposta restaria en llibertat sense necessitat de celebrar el consell de guerra.

El 27 de febrer de 1942, el capità general 4a Regió Militar confirmava aquesta resolució i el dia 19 de maig de 1943 decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000182.T13-131.

LLOVET BATLLE, JOAN

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

LLUCH MOYA, JOAN

Edat: 32 anys. Brigada del 8è Regiment d'Artilleria. Casat.

Inici de les actuacions: 10 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado Especial de Suboficiales y el CASE».

En la seva declaració jurada, Lluch exposà que estava destinat com a brigada al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera amb seu a Mataró. El 19 de juliol de 1936 «salió con su batería para hacerse cargo del Ayuntamiento, quitando las banderas marxistas y desarmando a los guardias». A les set de la tarda es retiraren les tropes a la caserna i, posteriorment, ell al seu domicili, on uns milicians armats intentaren detenir-lo. El dia 20 de juliol, quan intentava «pasarse a la Fuerzas Nacionales», va ser detingut a «las Montañas de Barcelona» i va ser portat a la presó de Sant Elies; «en la noche de este día fue puesto cuatro veces delante del piquete de ejecución». Després va ser portat a Mataró, al vaixell presó *Uruguay*, al castell de Montjuïc i a la presó Model fins que fou alliberat el juliol de 1937 i va ser obligat a incorporar-se a l'exèrcit republicà. El 28 de març de 1939, estant a la població d'Almansa, «se puso al lado de las Fuerzas Nacionales colaborando con falangistas y requetés».

El dia 23 d'octubre de 1939, el «Juez Militar de suboficiales» José María García Rodríguez, a Barcelona, decidí processar-lo. Donà per acabada aquesta fase i elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 27 d'octubre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 016286. T13-524.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 565 18/9/19 14:12

LLUÍS CRUXENT, JOAN

Edat: 80 anys. Guàrdia municipal jubilat. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Iluro. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 17 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El primer d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, signava un informe sobre Joan Lluís en el qual consignava que, com a resultat d'un interrogatori, Lluís havia afirmat que no havia pertangut a cap partit polític ni sindicat. Negà haver acompanyat el seu fill —cap d'ordre públic en l'etapa republicana— en el cotxe fantasma al lloc on fou assassinat el guàrdia rural Carbó. Indicà que les relacions amb el seu fill eren bones, «aunque se veían de tarde en tarde».

El mateix dia, l'esmentat cap de la policia municipal interrogà Eduard Espasa Vilanova, tintorer i membre de la Creu Roja local des de 1906. Espasa explicà que a la darreria de juliol de 1936, a requeriment de Jaume Lluís, «Jefe de Policía», anà juntament amb aquest, el seu pare i una altra persona d'uns vint-i-tres anys, a l'indret conegut com a Primer de Maig, prop del cementiri, per tal de comprovar l'estat del guàrdia rural Carbó. El desplaçament el feren en el «coche "Fantasma"». Arribats a l'indret trobaren el cos de Carbó «en estado agónico sin que él mismo dijera palabra, y entonces el joven de unos 23 años que les acompañaba sacó una pistola y le hizo un disparo».

El dia 2 d'abril de 1939, Màxim Gutiérrez de Carvajal, cap de la policia municipal, feu un acarament entre l'acusat i el darrer testimoni. El resultat fou que Espasa no reconegué Joan Lluís com la persona que l'havia acompanyat en el reconeixement del guàrdia agonitzant «a la que suponía, según su declaracion anterior, el padre del Jefe de Policia».

El 4 d'abril de 1939, Eduard Espasa declarà davant el jutge militar a Mataró. Li fou presentada una fotografia amb els components de la «funesta guardia de orden público» per tal que identifiqués els qui l'acompanyaren en el reconeixement de la persona malferida. Reconegué el cap de la policia, Lluís, que conduïa el vehicle; «un miliciano llamado Ros» i «un tal Montserrat».

Joan Lluís Cruxent fou cridat a tornar a declarar davant el jutge militar d'instrucció el 22 de juliol de 1939. Negà tenir una relació estreta amb el seu fill i que a casa seva se celebressin reunions anarquistes. Negà ser l'inductor de la mort de Carbó i haver anat mai amb el cotxe fantasma. També digué que no coneixia en absolut Eduard Espasa.

El mateix dia declarà davant la mateixa instància Josep Brunet Sala, xòfer, el qual reconegué que coneixia Calls, Raúl i Jaume Lluís, integrants de l'«orden público». Reconegué haver estat a la caserna com a milicià, però negà haver estat el conductor del «coche fantasma» i, per tant, saber qui hi anava el dia del reconeixement de Carbó.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 566 18/9/19 14:12

El 18 de gener de 1940, Mariano Escalera Esparza, guàrdia municipal, declarava davant el jutge instructor que havia conegut Joan Lluís i el difunt Carbó com a companys de treball i, tot i existir «algunas diferencias propias del cargo» entre ells, mai no havia sospitat que Joan Lluís hagués tingut cap participació en el seu assassinat.

El 18 de gener de 1940 declarà la filla del guàrdia assassinat, Antònia Carbó Salas, jornalera. Deixà constància de les diferències i dels enfrontaments que hi havia hagut entre el seu pare, Miquel Carbó, i l'acusat Joan Lluís Cruxent. Segons ella, Joan Lluís havia denunciat Carbó per treballar fora de la seva activitat principal, per la qual cosa fou suspès «de empleo y sueldo». També afirmà que Joan Lluís «tenía mucha manía» al seu pare, si bé no podia afirmar que hagués tingut res a veure amb l'assassinat, però afirmà que «no le extrañaría que hubiera inducido a realizarlo a su hijo».

El 28 de febrer de 1940 moria l'encausat, per la qual cosa l'auditor de guerra de Barcelona acordà el 16 de juny del mateix any «el sobreseimiento definitivo de las actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012160. T7-1; T9-267.

LLUÍS UBIÑANA, JOAN

«Industrial del comercio». Casat. Nascut a Mataró. Vivia a Cerdanyola.

Inici de les actuacions: 23 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 23 de febrer de 1939, abans que es complís un mes de l'entrada de les tropes franquistes a Mataró, el tinent Rafael del Riego Orozco, jutge militar d'instrucció, dictava una providència que s'iniciava amb els termes següents: «Como entre los delitos cometidos durante la dominación roja en esta ciudad de Mataró aparece como el más importante el triple asesinato cometido en los hermanos Antonio, Joaquín y Carlos Clavell y Coll sin que hasta este momento se tenga ninguna pista e indicio que permita descubrir sus autores…» Així s'inicià la instrucció d'un dels processos més importants sobre la violència a la rereguarda republicana a Mataró.

La primera actuació del Riego fou interrogar Llibert Abril Catarineu, que estava ingressat a la presó Model. Abril havia estat «agente de vigilancia de la Generalidad de Cataluña en aquella zona». L'interrogatori es dugué a terme el 24 de febrer de 1939. Llibert digué que podia gairebé assegurar que els responsables de l'assassinat eren Jaume Lluís, «Jefe de la Policía Roja», i el seu cosí, Joan Lluís Ubiñana. Aquest hauria tingut negocis amb un dels germans Clavell i d'aquí hauria nascut una profunda enemistat entre ambdós. Llibert Abril considerava que la relació entre els dos cosins havia propiciat el triple assassinat.

El mateix dia testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Joan Clavell i Clavell, propietari. Declarà ser pare d'Antoni Clavell, industrial; de Joaquim Cla-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 567 18/9/19 14:12

vell, metge, i de Carles Clavell, arquitecte, que el dia 5 de febrer de 1937, a les nou de la nit, foren detinguts a la seva casa del carrer d'Argentona número 39 i assassinats «en las afueras de la población y sitio del Cros». En una declaració estructurada per apartats, Joan Clavell deixà constància, en primer lloc, que a Mataró «el hombre sanguinario que fue terror de la misma por sus crímenes fue un tal Jaime Lluís, Jefe que fue de la policía roja en esta localidad». En segon lloc, informà que Joan Lluís Ubiñana, «primo carnal del anterior», havia estat «socio comercial» del seu fill Antoni. Ambdós tingueren «una muy mala relación» fins que s'arribà a la dissolució de la societat que tenien en comú. El declarant prosseguí: «Llegó a tal extremo su animosidad contra mi hijo, que siendo este casado, al promover su mujer demanda de divorcio, intervino como elemento principal dicho Lluís Ubiñaña, que actuó de testigo, y con malas artes logró influir en el amaño de una hábil y sutil prueba falsa preparada al efecto valiéndose de este elemento para tales fines la mujer y familiares que tenían empeño en que dicho divorcio se llevase a cabo con éxito».

Joan Clavell continuà el relat sobre els esdeveniments que havien afectat el seu fill Antoni, abans de la seva mort, explicant que el mes d'agost de 1936 havia estat detingut i posteriorment posat en llibertat, «no obstante la presión e interés, que tenía el Jaime Lluís en retenerlo temiéndose ya porque se presumía quería matarlo». Patí una nova detenció el mes d'octubre següent i, segons Joan Clavell, «un tal Leal» li demanà 25.000 pessetes a canvi de la llibertat del seu fill. El pare en pagà 13.000 i es comprometé a satisfer la resta mensualment. El mes de febrer següent, ja l'any 1937, assassinaren els tres fills. Com a conclusió, Joan Clavell manifestava que, en haver quedat Lluís Ubiñana «liquidador» de la societat que tenia amb el seu fill, «me obliga a suponer que el inductor e interesado en esta espantosa venganza fue el referido Ubiñana para quedar libre y aprovecharse de todo por tal cruel procedimiento».

En vista d'aquestes declaracions, el jutge decretà la detenció de Joan Lluís Ubiñana el dia 26 de febrer de 1939. L'endemà declarà davant la instància judicial militar. D'entrada, reconegué ser cosí carnal de Jaume Lluís, el cap de la policia local, i adduí aquesta circumstància per explicar que a causa d'aquest parentiu moltes persones perseguides pel comitè local li sol·licitaven «hiciese gestiones cerca de su primo para lograr salvarles». Cità els casos del «Sr. Buxet», president del Centre Catòlic, d'un monjo de Montserrat de cognom Pla i del rector dels escolapis. Afegí que, a través d'Isidre Sanfeliu, director del Banco Hispano Colonial de Mataró, havia contactat amb un capità d'aviació que s'havia ofert a passar «gente por la frontera». Entre les persones a les quals s'havia ofert aquesta possibilitat i/o l'havien dut a terme, cità Montserrat Cuadrada, Enric Arañó, alguns exalcaldes, etc. Aquesta actuació li meresqué una «advertencia seria» per part del comitè. Reconegué que el capità d'aviació cobrava 2.000 pessetes per persona «por adelantado».

Interrogat sobre les detencions i el posterior assassinat d'Antoni Clavell, declarà que no sols no hi havia intervingut, sinó que les vegades que Antoni Clavell havia estat detingut havia anat a veure el seu cosí, cap de la policia, «para rogarle que lo

pusiese en libertad […]. Al hacer expontáneamente esta gestión, alega lo hizo para evitar que se llegara a pensar que tenía interés en su persecución por haber estado enemistados por los asuntos de negocios, como también por haber intervenido en contra de Antonio Clavell en el divorcio que había formulado su esposa». Després del triple assassinat, Joan Lluís havia anat «muy impresionado» al comitè a veure el seu cosí i li preguntà «¿qué ha pasado con los hermanos Clavell? notando que su primo estaba muy disgustado, lamentándose, de que a pesar de que los tenían avisados de que no se entregaran a nadie si iban a sacarlos, como unos corderos se entregaron a unos desconocidos».

El dia 27 de febrer testificà Domènec Montserrat Recoder, industrial. Explicà que s'havia adreçat a Ubiñana per tal de tramitar la fugida del seu pare de zona republicana. Es feu a través d'«un aviador de esta plaza» que disposava de cotxes i salconduits. Ubiñana li cobrà 2.500 pessetes i li digué que eren «para el aviador». Afegí que en l'expedició en què marxà el seu pare també hi anaren «los hermanos Sanfeliu». Montserrat considerava que aquestes expedicions eren conegudes del cap de la policia, Jaume Lluís, «tolerándolas».

El dia 3 de març de 1939 testificà Isidre Sanfeliu Vidal. Donà més detalls sobre la xarxa que evadia presos de la zona republicana i de la implicació que hi tingué Ubiñana, que arribà a estar inculpat pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció per aquests fets. Interrogat sobre si l'enemistat entre Ubiñana i Antoni Clavell podria haver estat causa del seu assassinat, afirmà que, si bé aquesta enemistat existia i que Clavell, «en una ocasión había golpeado públicamente en la calle» a Ubiñana, no el creia «capaz de inspirar tal crimen».

El dia 17 de març de 1939 testificà Lluís Cabanyes Barba, industrial. Explicà que Ubiñana li havia manifestat que Antoni Clavell «había sido muy torpe perdiendo la protección y amistad de su suegro». També declarà que quan s'esdevingué el divorci entre Antoni Clavell i Enriqueta Sanfeliu, Ubiñana «tomó parte muy activa realizando diversas gestiones por orden de su suegro, preparando la prueba y buscando testigos e interviniendo en el mismo como testigo […] ya que el motivo era el haber pretendido abusar aquel de una operaria de la fábrica». A Cabanyes se li preguntà si, com a conseqüència dels fets esmentats, i considerat el parentiu que hi havia entre Ubiñana i el cap de la policia municipal, havia pogut «influir e inducir en que los tres hermanos Clavell los asesinaran». Contestà que, tot i considerar que Ubiñana era «un hombre amoral sin creencias en Dios, no obstante por la magnitud del crimen cometido no le cree capaz de que lo huviese inspirado como venganza». També es preguntà al testimoni si considerava que atesa la posició social de Sanfeliu havia pogut gaudir de la protecció «dispensada por Ubiñana como primo del Jefe de la policía roja y miembros del comité en representación de la FAI». Cabanyes contestà «que le consta y es de dominio público ya que dicho Sr. tenía una guardia de milicianos en su casa de Cañamás, puesta por orden del Jefe de policía, y a quienes les pagaban diez pesetas diarias».

El dia 26 d'abril de 1939 declarà en el jutjat d'instrucció d'Arenys de Mar Josep

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 569 18/9/19 14:12

Cardús Caramany, mecànic. Explicà que en una data que no recordava «un tal Cabrera» li digué que havien d'anar a Mataró. Els vingué a buscar un cotxe d'aquesta població que els deixà a l'Ajuntament de la ciutat, on arribaren «a la caída de la tarde». Cabrera entrà a l'edifici municipal i després es trobaren amb «José López (Alias el Rico) y el conocido por el Cabra». Pujaren en un altre cotxe, «Doge», conduït per Cardús mateix i anaren fins a la seu de «la Guardia de Orden público y las milicias de control de la FAI […] cerca del Parque». Allí estigueren una mitja hora i després anaren al carrer d'Argentona, al domicili dels germans Clavell. Els ocupants del cotxe, menys Cardús, els detingueren. Recordà que a la porta de la casa «havia uno de Mataró de guardia que casi está seguro que montó en el coche». Cap a les nou de la nit anaren cap a Argentona. En un moment determinat, el cotxe s'avarià i «mientras el que dice se disponía a reparar el motor delante de él a cinco pasos hicieron una descarga y mataron a los tres hermanos Clavell». De retorn a Mataró, anaren a l'Ajuntament, «donde se apearon». Els d'Arenys tornaren a la seva població en el «coche Lancia (Coche Fantasma del Orden Público de Mataró)».

El mateix dia fou interrogat, també a Arenys de Mar, Jaume Cabrera Omella, «constructor de carruajes». Preguntat sobre la seva intervenció en l'assassinat dels tres germans, contestà «que ignora todo cuanto se le pregunta negando ser cierto que hubiese intervenido ni acompañado a las personas que se dice, para dar muerte a los hermanos Clavell de Mataró». El mateix dia i en el mateix lloc, «en virtud de las reflexiones y requerimientos que se le han hecho por el instructor», feu una ampliació de la declaració anterior «para que la responsabilidad caiga sobre quien corresponda». Explicà que, en una data indeterminada, havia estat cridat a la «casa de la Villa» de Mataró de part de Jaume Lluís i s'havia entrevistat amb ell «un tal Raúl» i una altra persona que no coneixia.

Jaume Lluís li hauria dit que «a los tres hermanos Clavell había de exterminarlos de todas formas porque uno de ellos el médico había matado a gente con receptas o medicinas por saber que no eran católicos y que el fabricante Antonio Clavell saboteaba a los trabajadores, los despedía y los hacía morir de hambre, diciendo que había que desaparecerles a todos para que no quedase ninguno como testigo». Cabrera declarà que ell «se resistió a la proposición», a la qual cosa Jaume Lluís havia respost dient-li que el mataria a ell. I que també el mataria si deia «una palabra del hecho. Por lo que el testigo no tuvo más remedio que intervenir». S'organitzà l'expedició amb Josep Cardús, «López (a. El Rico)», mort al front, i «un tal» Cañameras. Es reuniren a Mataró, «en el Bar de la Habana» de Mataró. Després anaren a l'Ajuntament d'aquesta població, on s'entrevistaren amb Jaume Lluís i «el Raúl» i planificaren l'assassinat. Lluís insistí que «mataran a los tres porque si quedaba uno solo podría delatar». També amenaçà el grup d'executors. En el cotxe hi anà també un veí de Mataró «que trabaja en una pallería (que debe ser un tal Domingo)». Portaren les víctimes «más allá del cruce en un sitio que llaman el Cros, donde los mataron a tiros, haciendo los disparos el Cañameras y el otro de Mataró, pues el declarante dice que no tuvo valor para disparar». Cap a dos quarts de deu de la nit

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 570 18/9/19 14:12

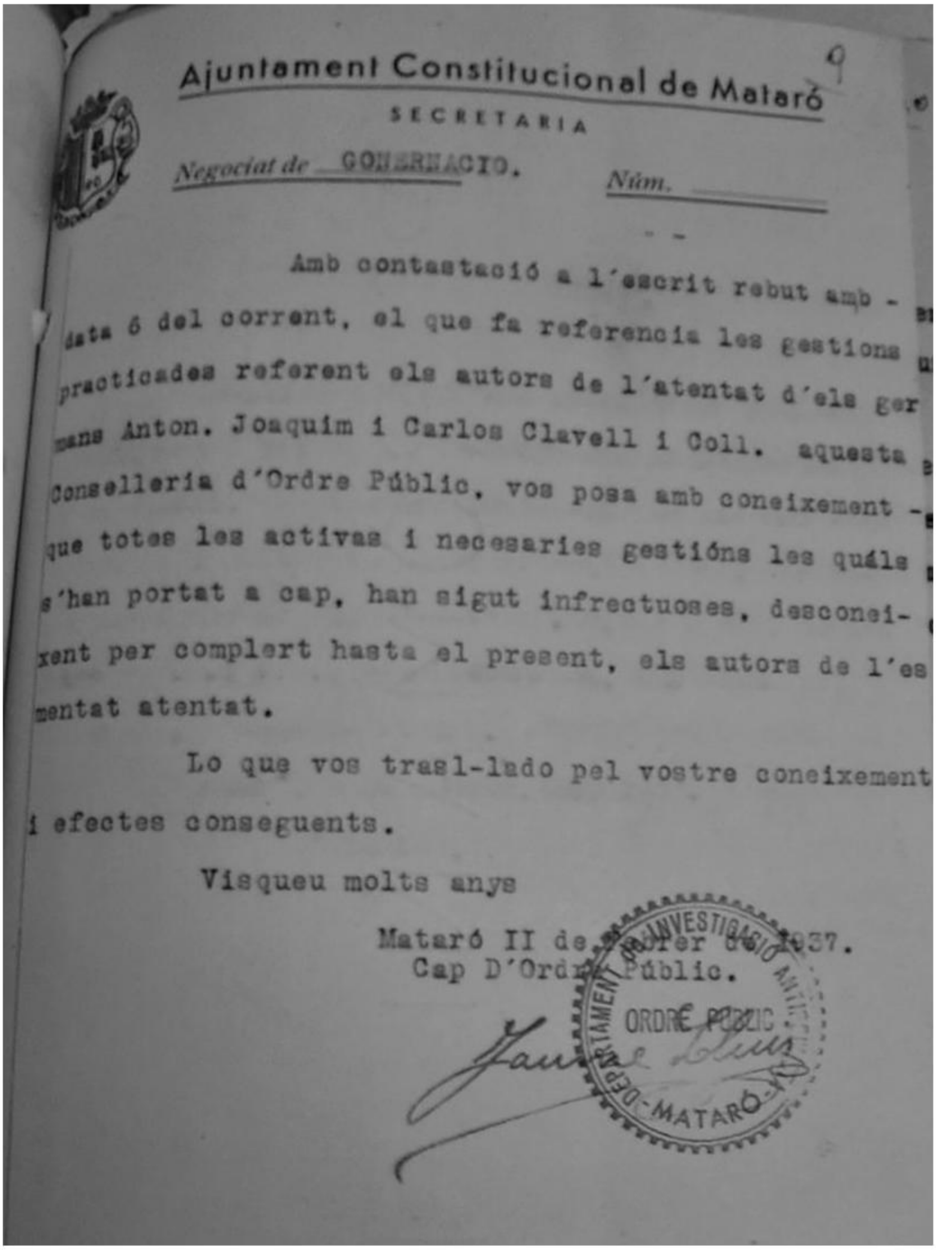

Ajuntament Constitucional de Mataró 9

SECRETARIA

Negociat de GOBERNACIO. Núm.

Amb contastació a l'escrit rebut amb - data 6 del corrent, el que fa referencia les gestions practicades referent els autors de l'atentat d'els germans Anton. Joaquim i Carlos Clavell i Coll. aquesta Conselleria d'Ordre Públic, vos posa amb coneixement - que totes les activas i necesaries gestións les quâls s'han portat a cap, han sigut infrectuoses, desconeixent per complert hasta el present, els autors de l'esmentat atentat.

Lo que vos trasl-lado pel vostre coneixement i efectes conseguents.

Visqueu molts anys

Mataró II de Gener de 1937.
Cap D'Ordre Públic.

Jaume Lluís

retornaren a l'Ajuntament de Mataró. El declarant i «el Rico» tornaren a Arenys amb el «coche Fantasma de Mataró». Conclogué la declaració especificant que «el promotor que tuvo interés propuso y preparó la muerte de los tres hermanos Clavell fue el Jaime Lluís».

El dia 27 d'abril de 1939 fou cridada a declarar, com a testimoni, davant el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 571 18/9/19 14:12

jutge militar d'instrucció de Mataró, Enriqueta Sanfeliu. El jutge li preguntà si coneixia alguna dada o indici que permetés conèixer les causes que podien haver «inducido a la comisión de tal crimen». Respongué dient que ho desconeixia, però que segons «el rumor público el hecho había sido preparado por elementos de Mataró». També assenyalà que en una casa de Vilamajor, propietat dels germans Clavell, hi havia aparegut un cartell que deia «Mueran todos». Se li preguntà si l'enemistat que havia existit entre Ubiñana i el seu exmarit, per temes comercials i els relacionats amb la separació matrimonial, hauria pogut influir en els assassinats, i respongué que no creia que hagués pogut cometre «tan terrible venganza». Quan la testimoni fou preguntada per l'actitud d'Ubiñana en trobar-se amb ella després de l'assassinat, digué que li havia dit «calle, calle, no me hable», i notà «que estaba impresionado».

El 28 d'abril de 1939 fou interrogat a Mataró per la mateixa instància judicial Antoni Sanfeliu Gassol, industrial. Explicà que la relació amb Ubiñana s'havia intensificat arran de la constitució de la societat comercial entre aquest i dos del germans Clavell. Un d'aquests, Antoni, era, a més, el marit de la seva filla. En un moment determinat dissolgueren l'esmentada entitat «llegando a una situación de enemistad con uno de ellos yerno que era del declarante». Digué que també l'havia tractat arran del procés de «separación de bienes y de los cónyuges instado por la hija del declarante». Més endavant assenyalà que Antoni Clavell, com a gendre seu, compartia domicili amb ell i que l'empresa «atravesó una crisis económica por mala administración de Antonio Clavell». En aquesta situació es plantejà fer-hi una aportació de 30.000 pessetes entre el declarant i una altra persona. Sanfeliu s'hi negà considerant que «había mala cabeza en la administración». Reconegué que, ja abans d'aquest fet, la relació entre la seva filla i Antoni Clavell «era de poca harmonía agudizándose después de la negativa de ayuda del dicente, entre el mismo y su yerno, que se tradujo en que éste se marchara de casa, siguiendo el testigo, viviendo con su hija y nietos». Quan es plantejà la separació legal del matrimoni, Sanfeliu explicà que Ubiñana intervingué «para acreditar la conducta ligera que el yerno del dicente había tenido en la fábrica cuando era socio […] con una operaria de la misma […] como es natural en este procedimiento judicial la relación entre las partes era de hostilidad con los testigos y entre ellos el Sr. Ubiñana que un día había sido agredido a puñetazos en la calle por Antonio Clavell».

Sanfeliu continuà relatant que després del 18 de juliol de 1936 es veié amenaçat per uns milicians que li demanaven les armes que pogués tenir. En vista d'això, exposà la situació de perill en què es trobava, com a industrial, al cap de la policia municipal, Jaume Lluís, però en veure que aquest no li resolia el problema acudí a Joan Lluís Ubiñana «per tal que interpusiera su influencia con su primo». I així, al cap d'uns dies, Jaume Lluís es presentà amb dos milicians «en su casa de Cañamás en el campo» per tal que hi estiguessin de guàrdia dia i nit «teniendo el testigo de pagarles el jornal correspondiente y la comida». El jutge preguntà a Sanfeliu si per aconseguir aquesta protecció havia hagut de pagar algunes quantitats. Contestà que no per aquest servei, però que com els altres fabricants havia hagut de contribuir a les

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 572 18/9/19 14:12

despeses «para el sostenimiento de la guerra y milicias». Reconegué haver pagat 100.000 pessetes «y los demás otras en proporción a su capital». Sobre la seva relació posterior amb Ubiñana, el jutge inquirí si l'havia hagut de recompensar amb diners. Digué que no, que «únicamente le protegió comercialmente» i que creà amb ell i altres persones una nova entitat comercial.

El jutge preguntà si el fet d'haver creat una nova societat «en el periodo más impulsivo de la anarquía roja […] era porque de antemano pensaba en la garantía que pudiera ofrecer la influencia y protección que gozaría con los rojos ya que el primo de Ubiñana era influente». Sanfeliu contestà negativament i matisà que el que havia tingut en compte era «solamente el espíritu comercial por considerar que todos reunían condiciones para poder desenvolverse ya que aquellos momentos fueron propicios para negocios, pues el que tenía existencias las vendía como quería». L'interrogatori es dilatà amb més preguntes del jutge sobre com havia reaccionat en conèixer la mort dels germans Clavell i com havia reaccionat Ubiñana en tenir-ne coneixement. A la fi se li preguntà sobre la seva filiació política. Negà haver militat a cap partit i sols reconegué haver estat vocal del Comitè de la Indústria Fabril i Tèxtil de Mataró. I que havia accedit a aquest càrrec a proposta del «Control Obrero» de la seva pròpia fàbrica i que d'aquesta manera impedí que es col·lectivitzés la seva indústria Manufacturas Antonio Gassol, SA, que tenia uns 750 obrers a Mataró i uns 250 en una altra fàbrica a Girona dels quals calculava que un 75 % eren militants de la CNT.

A la fi de la declaració, el jutge Rafael del Riego Orozco dictà una providència indicant: «Con vista de la precedente declaración de Antonio Gassol en la que aparece motivos e indicios racionales de culpabilidad, decrétase la detención».

El dia 29 d'abril declarà davant el jutge militar d'instrucció a Arenys de Mar Vicenç Cañameras Colomer, tintorer a Arenys de Mar. Explicà que, des d'abans del 18 de juliol de 1936, estava afiliat a les Juventudes Libertarias sense haver-hi tingut cap càrrec de responsabilitat. Després del sollevament militar es posà a les ordres del comitè i feu guàrdies amb fusell i pistola. Negà haver participat en saqueigs, robatoris o assalt de temples. En una data que no pogué concretar, Jaume Cabrera li digué que havien rebut una trucada de Mataró per tal que anessin a l'Ajuntament d'aquesta població. El declarant agafà el tren a tres quarts de dotze del matí. En arribar a l'estació de Mataró es trobà amb dos companys d'Arenys, «Cabrera y Rico». Anaren cap a l'Ajuntament, on trobaren «Raúl y un tal Luis», que els digueren que havien «de asesinar a tres hombres de aquella ciudad». El declarant assenyalà «que se resistió a realizar tal hecho». Raúl i Lluís li replicaren que si no ho feia «le matarían a él». Els encaminaren a un bar que hi havia al barri de l'Havana «frente al poste de bencina» fins que rebessin ordres. Cap a les set de la tarda se'ls presentà per recollir-los el cotxe del comitè de Mataró, conduït per Josep Cardús. A dos quarts d'onze de la nit sortiren de l'Ajuntament dos cotxes. En el que conduïa Cardús hi anaven el declarant, Cabrera, Rico i una altra persona de Mataró i en el segon hi anaven Raúl i Lluís. Després anaren a una casa, on «invitaron» «tres señores» per tal

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 573 18/9/19 14:12

de portar-los al comitè local per declarar. En lloc de fer-ho, anaren cap a la riera d'Argentona i, en un moment determinat, el conductor, Cardús, simulà una avaria en el vehicle. Baixaren els ocupants «a excepción de dichos tres señores». Llavors, «el forastero que iba con ellos en el coche ordenó a los tres señores que descendieran del mismo, los cuales así lo verificaron, disparando seguidamente dicho sujeto con dos pistolas y el Jaime Cabrera y el Rico las suyas pero no el declarante a pesar de llevar también la suya». A continuació, els dos cotxes tornaren cap a Mataró. A l'entrada de Mataró obligaren Cañameras a baixar del vehicle i l'amenaçaren de mort si deia alguna cosa dels fets ocorreguts.

El dia 4 de juny de 1939, el cap de la Guàrdia Civil de Mataró signà un informe sobre Lluís Ubiñana en el qual indicava que era una persona «de buena conducta» i del qual no es coneixia cap fet contrari al «Glorioso Movimiento». En el mateix document s'esmentava Antoni Sanfeliu Gassol. Se'n deia que no es coneixia la seva filiació política. Se'l considerava un «elemento de derechas pero no se le conoce ningún hecho en favor de la Causa Nacional». En contra de Sanfeliu, l'informe assenyalava que Azaña i una comitiva de persones havia visitat la seva empresa, «lo que dio lugar a que el personal obrero trabajase unos diez minutos más de la jornada». A més, s'havia obsequiat Azaña «y señora» amb «varios regalos de calcetines». També havia fet una aportació de 20.000 pessetes a «Familias de Voluntarios contra el Fascismo». I, finalment, el 28 de març de 1939, quan es donà per la ràdio la notícia de l'entrada de les tropes franquistes a Madrid, «todas las fábricas cesaron en su trabajo a fin de que sus obreros participaran en la alegría de tan magna noticia [...] pero en la fábrica de Sanfeliu continuó el trabajo hasta el final de la jornada con lo que dicho individuo demostró su indiferencia por el triumfo de nuestro Glorioso Ejército».

L'informe de l'alcaldia, signat per Joan Brufau Cusidó el dia 13 de juny de 1939, deia que Antoni Sanfeliu havia tingut «una guardia permanente efectuada por milicianos de esta localidad ignorándose los motivos que se le concedió tal vigilancia». El considerava «favorable al Glorioso Movimiento Nacional» i citava com a exemple que a l'entrada de les tropes franquistes havia posat a la seva disposició «su domicilio y coche de su propiedad».

L'informe que feu l'Ajuntament sobre Joan Lluís Ubiñana el mateix dia deia que, degut al parentiu que tenia amb el cap d'Ordre Públic Jaume Lluís, «procuró valerse de su amistad para liberar de la prisión a los que estaban detenidos». També feia esment que no se li coneixia cap «acto punible». Afegia que, aproximadament un any abans de la fi de la guerra, «desapareció de esta localidad al parecer por esconderse de la persecución de los rojos, ignorándose la causa y los motivos que le indujeron a tal decisión. Durante el periodo marxista, según parece realizó algunas especulaciones en la compra y venta que le fueron bastante productivas».

El dia 9 de juny de 1939 declarà davant del jutjat militar de Mataró Joan Julià Querol, serraller. Explicà que en tenir coneixement de la mort del capellà Ramon Fornells anà a can Guinart, a Canyamars, i posteriorment, anà a la «casa Torre del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 574 18/9/19 14:12

señor Sanfeliu para darle conocimiento de lo que había ocurrido». Mentre estava en conversa amb Sanfeliu, «llegó en aquel momento el coche fantasma del Orden Público de Mataró en el que iban Jaime Lluis, el Raúl y el Lladó y el chófer que no conoce, los cuales hablaron con los dos, y el testigo les decía que estaba mal hecho que hubiesen matado al cura, contestándoles aquellos que los curas habían que eran buenos y otros malos, viendo como poco después estos individuos quedaron a almorzar en la casa».

El dia 10 de juny de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona condemnà a mort Jaume Cabrera Omella i Vicenç Cañameras Colomer, que foren executats el dia 12 de juliol de 1939.

El dia 26 de juny de 1936 declarà davant el mateix òrgan militar de Mataró Miquel Ciges Pérez, jutge de Primera Instància i Instrucció a Mataró, i que ho havia estat en el moment de l'assassinat dels germans Clavell. En una extensa declaració digué desconèixer les causes o circumstàncies «que pudieran concurrir en la comisión del repugnante hecho que nos ocupa», però es disposà a relatar «una serie de hechos vividos por el propio declarante». Inicià la seva exposició amb la demanda de separació que promogué Enriqueta Sanfeliu contra el seu marit Antoni Clavell. Explicà que intentà resoldre la qüestió «en una forma que no trascendiese al papel sellado». Però la possibilitat d'una solució no judicial «tropezó siempre con la inquebrantable oposición del padre de la señora Sanfeliu». Quan la demanda passà avant vingueren les dificultats amb el règim de visites dels fills «y siempre la nota aguda y áspera la encontró el declarante en el padre de la litigante señor Sanfeliu». Ciges arribà a afirmar que cada visita de Clavell a la casa del seu sogre per veure els seus fills era «una verdadera batalla campal» i que es va trobar com a solució que les visites es fessin a la «Sala de Audiencias» del jutjat. El testimoni considerava Sanfeliu responsable de les dificultats pel seu «carácter áspero y hasta violento, en muchas ocasiones desprovisto de la elemental humanidad […] deduciendo el declarante que realmente existía un verdadero odio de Don Antonio Sanfeliu a su yerno señor Clavell».

Ciges qualificà Lluís Ubiñana d'«enemigo empedernido de Clavell» i li semblava recordar que en una de les visites que Clavell feu als seus fills «llegó a las manos con el Lluís Ubiñana». El testimoni es reafirmà en les seves conviccions afirmant que «el declarante sacó la conclusión de que el señor Sanfeliu profesaba un verdadero odio enconado y violento en contra de Don Antonio Clavell y de todo ello pudo también persuadirse el declarante de una relación de amistad tan extremada y llevada a términos de tal intimidad del Lluís Ubiñana con Don Antonio Sanfeliu y hasta con la propia hija de éste que siempre ha causado verdadera extrañesa en el declarante y que nunca ha podido obtener en ello una explicación satisfactoria, tal vez por desconocer otros hechos o móviles de la misma».

Centrant-se en el triple assassinat, el testimoni relatà com l'anaren a buscar a casa seva, a mitjanit, i que ell mai no obria la porta a aquelles hores, ja que en anteriors ocasions se l'havien emportat a declarar a diferents comitès. L'endemà al

matí decidí anar amb les persones que el buscaven i es feu acompanyar pel seu germà. Ambdós anaven «con la pistola preparada». Foren portats a l'Ajuntament i allí Jaume Lluís li digué que «había ocurrido algo y que necesitaba dar cuenta al Juzgado para que practicase las correspondientes diligencias». Ciges fou portat al lloc dels fets i quan volgué indagar sobre el succeït el cap d'Ordre Públic, Jaume Lluís, li donà «explicaciones, tontas y estúpidas», i quan el declarant li digué «que aquello había sucedido por otra causa sin expresarle cual porque no la conocía ni la conozco», Jaume Lluís li contestà «que eran cosas muy delicadas, y que no procurase meterme mucho en aquel asunto porque ya estaban ellos para aclararlo».

Ciges intentà «repetidas veces ver al señor Sanfeliu después de este hecho sin que nunca lo pudiese conseguir». Sobre la vinculació o afecció de Sanfeliu a la Causa Nacional, Ciges manifestà que, trobant-se ell a la presó Model de Barcelona, «donde realmente se moría diariamente de hambre, de necesidad, de miseria, etc.», a través de Socors Blanc es feu un requeriment a Sanfeliu per tal «que nos ayudase que dio por resultado después de distintos incidentes a que no hiciese nada el señor Sanfeliu por nosotros». La darrera afirmació de Ciges fou que Sanfeliu «profesaba un odio mortal a su yerno Don Antonio Clavell y que Lluís Ubiñana tenía una amistad con el señor Sanfeliu que superaba la de la verdadera intimidad, considerándose como una parte integrante de la propia casa del señor Sanfeliu, y que el Ubiñana llegó a profesar el mismo odio al señor Clavell que tenía al señor Sanfeliu y si cabe más acentuado».

El dia 9 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Rafael Soler Moreu, comerciant. Explicà que Jaume Lluís, el cap d'Ordre Públic, havia treballat de tintorer a Vilassar de Mar i que en esclatar el sollevament militar «se hizo dueño de vidas y haciendas» a Mataró. Això havia estat utilitzat pel seu cosí Ubiñana «para gestionar libertades y hacer beneficios a elementos de significación derechista a los que pasaba a la frontera para su incorporación a la Zona Nacional, creyendo que todo esto lo hacía desinteresadamente». Considerava Ubiñana «fanfarrón ligero y charlatán», però no el creia capaç d'haver induït el seu cosí a cometre el triple assassinat. Dels germans Clavell, en digué «no ser elementos de acción de derechas en la localidad, sin que crea que estuvieran políticamente perseguidos».

La instrucció del sumari es clogué el dia 12 d'agost de 1939 i decidí processar Joan Lluís Ubiñana, Antoni Sanfeliu Gassol i Josep Cardús Caramany. Aquest darrer fou condemnat a mort el dia 25 d'agost de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona.

El dia 20 de setembre de 1939, Joan Lluís Ubiñana i Antoni Sanfeliu foren jutjats pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona presidit pel comandant José M. Ruiz Cartes. El fiscal fou Mamerto Cerezo i la defensa estigué a càrrec de Francisco Sierra Valverde. Després d'interrogar els encausats i un bon nombre de testimonis, el fiscal sol·licità per als encausat, «la pena de muerte». La defensa proposà al tribunal «les sean impuestas a los mismos penas menos graves a las solicitadas por el digno representante del Ministerio Fiscal».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 576 18/9/19 14:12

La sentència es dictà el mateix dia i considerava provat «que ambos procesados indujeron al triple asesinato de los hermanos Clavell». Joan Lluís Ubiñana fou condemnat a mort i Antoni Sanfeliu Gassol, a reclusió perpètua.

El dia 17 d'octubre de 1939, l'auditor de guerra de Catalunya dissentí de la sentència, manifestant que en les actuacions sumarials «no consta ningún hecho externo de la voluntad criminal de los procesados respecto a las víctimas ni mucho menos que aconsejara la realización del mismo al Jefe de la Policía roja», per la qual cosa acordà elevar les actuacions al «Consejo Supremo de Justicia Militar». Aquest ens revisà la sentència el dia 9 de juliol de 1940 i donà suport a la visió de l'auditor de guerra de Catalunya en afirmar que «es obvio que para juzgar que los dos encartados han sido los inductores del triple asesinato no constan en autos datos o pruebas suficientes que permitan llegar a tal conclusión y sí solo unos indicios, cuales son la enemistad de Ubiñana y Sanfeliu con la víctima Antonio Clavell [...] y no hay indicación alguna sobre que los dos procesados le entregaran o prometieran precio o recompensa alguna, siendo presunción más lógica que el triple asesinato se debió a la calidad de patronos o propietarios de industrias de las víctimas». A la fi, el Consell Suprem de Justícia Militar condemnà Ubiñana a la pena de quinze anys de «reclusión temporal, hoy reclusión menor» i Antoni Sanfeliu a dotze anys i un dia, ambdós per un delicte «de auxilio a la rebelión militar». Tanmateix, el 19 d'agost de 1940, el «Ministerio del Ejército» acceptà la proposta de commutació que li formulà la mateixa sala del Consell Suprem de Justícia Militar, de manera que la pena d'Ubiñana restà en sis anys de presó menor i la de Sanfeliu en tres anys, també de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 6458. T1-1.

LÓPEZ GONZÁLEZ, JOSEP

Edat: 30 anys. Jornaler. Nascut a Almuñécar, Granada. Casat. Vivia al carrer de Sant Joaquim de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 31 de maig de 1939. Informació prèvia. Auditoria de Guerra de Catalunya.

El dia 31 de maig de 1939 feu una declaració jurada en la qual indicà que no havia estat membre de cap partit polític. Explicà que el mes de juliol de 1936, després del sollevament militar, estigué tres o quatre dies sense sortir de casa fins que s'incorporà a la seva feina habitual. Fou cridat amb la seva lleva el mes de febrer de 1937. Es presentà voluntari uns dies abans per tal de poder escollir cos i ho feu a la Sanitat Militar.

El 21 de juny del mateix any Antoni Masgoret Majó, industrial, i Joan Tarrés Castellà, perruquer, certificaven que si Josep López s'havia allistat a Sanitat havia estat «para no tener que hacer armas contra el Movimiento Nacional salvador de España» de carrabiners.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 577 18/9/19 14:12

El 23 de juny de 1939, l'Auditoria de Guerra de Catalunya determinà que no hi havia càrrecs exigibles per la seva actuació.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000003. T13-41.

LÓPEZ NAVARRO, FRANCESC

Edat: 58 anys. Oficial del cos de presons. Nascut a Motilla del Palancar, Conca. Casat. Vivia a l'edifici de la presó de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 7 de març de 1939. Declaració jurada.

Indicà que havia ingressat al cos l'any 1907, que havia estat afiliat a la UGT entre 1936 i 1938 i que havia acceptat les ordres «del Gobierno constituido como funcionario del Estado». Feu constar que el mes de setembre de 1936 fou detingut a Sant Adrià de Besòs, durant unes hores, i que el març de 1938 entrà en contacte amb Valerio Rodríguez Fernández, «Jefe de la Quinta Columna del Grupo de Escuela de Información» fins que aquest fou detingut i, posteriorment, es posà a les ordres de Jesús Toledo Ortega.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde accidental Francesc Arnau Gomà el 24 de març de 1939, indicava que no pertanyia a cap partit polític o organització sindical, però que «hacía algún negocio con los presos siendo mal visto por los recluidos debido a su mal carácter».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 51099/2799. T13-189.

LÓPEZ REQUENA, MANUEL

Edat: 32 anys. Mecànic. Nascut a Cabdet, Albacete. Casat. Vivia al carrer de Sant Joan. Membre de la FAI.

Consell de guerra ordinari. Jutjat militar número 2 de la Capitania General de la 4a Regió Militar.

El 22 de setembre de 1943, l'encausat, juntament amb dues altres persones, va participar en diversos atracaments a taxistes a la zona del carrer d'Espronceda de Barcelona. Per aquests fets fou detingut i, posteriorment, jutjat el 19 de maig de 1944, per un tribunal militar, que el condemnà a la pena de vint anys de presó per robatori a mà armada.

En fer-se pública la notícia de la detenció per la premsa escrita, hi hagué diferents reaccions. La primera fou la de la «Jefatura Local de Falange» d'Arenys de Mar el 30 de setembre de 1943. En un llarg escrit, signat per Frederic Castelló, s'exposava que Manuel López, conjuntament amb el seu pare i dos germans, «fue elemento destacado en nuestra población durante el periodo rojo-separatista». Assenyalava l'informe que se'ls coneixia amb el mot «los ricos» i que es distingiren per «la forma despiadada que trataban a todos los detenidos». L'informe continuava indicant «su-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 578 18/9/19 14:12

ponemos» i, a partir d'aquí, se'ls considerava implicats en l'assassinat del rector de la localitat, de diversos eclesiàstics i en altres crims comesos a la seva població d'origen. També se'ls vinculava amb l'assassinat dels germans Clavell de Mataró, ja que Manuel López estava casat a Mataró «y estar relacionado con elementos rojos de aquella localidad, pudieron encargarle de aquel acto delictivo, planeado en Mataró, pero ejecutado por elementos que salieron de nuestra población». L'informe continuava descrivint Manuel López «como individuo de acción capaz de cualquier delito de sangre». També se l'acusà de detencions, d'escorcolls i de beneficiar-se de «saqueos y expoliaciones». Davant l'avenç de les tropes franquistes, se n'anà a França.

El 25 d'octubre de 1943, «el Jefe Local del Movimiento» de Cabdet s'adreçava al jutge instructor. Indicà que Manuel López havia viscut en aquesta població fins a l'any 1932 en el qual havia anat a residir a Arenys, i que era membre del «partido socialista». Afirmà que a la primera desena del mes d'agost de 1936 es presentà a Cabdet amb el seu germà José i uns altres desconeguts amb «pistolas-amateralladoras [sic]» i allí assassinaren tretze «Padres Agustinos» i, entre els dies 24 i 25 del mateix mes, participaren en l'assassinat de deu persones més. Finalitzà la declaració indicant que havia actuat com a membre de la FAI «en calidad de dirigente».

L'11 de novembre de 1943, Manuel López fou interrogat pel jutge militar d'instrucció a la «Prisión Celular» de Barcelona. Declarà que el mes de juliol de 1936 treballava a l'empresa Industrias Font y Cia. de Mataró, «donde continuó trabajando hasta la entrada de las tropas nacionales» fins que se n'anà a França, on estigué

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 579 18/9/19 14:12

retingut en un camp de concentració fins a l'any 1941. Se li preguntà si havia anat a la seva població d'origen, Cabdet, armat amb pistoles i metralladores i allí havia assassinat diversos religiosos. Respongué que no hi havia estat i que, estant en el camp de concentració francès, havia rebut una carta de la seva germana en la qual li indicava que no tornés a Espanya «pues sus hermanos habían cometido desmanes en Caudete y que no pagara el delito de sus hermanos». Afegí que, des del seu casament a Mataró, no havia tingut més relacions amb la seva família.

El 22 de novembre de 1943 fou interrogada la seva esposa, Teresa Carlos Llovera. El jutge l'advertí que, com a esposa, no tenia l'obligació de declarar contra el seu marit, però que podia fer les manifestacions que cregués oportunes. Declarà que López havia estat amb ella fins a la retirada cap a França, que havia treballat a Mataró, a can Font, fins que fou mobilitzat i que tenia tres germans dos dels quals ja havien mort.

El mateix 22 de novembre fou interrogat Dimes Carlos, mosso de Mataró. Se li preguntà si López havia estat a Mataró «todo el tiempo de la Revolución». Declarà que l'havia vist «unas cuantas veces» i que no portava armes.

El 26 de novembre de 1943 declarava Josep Pla Fornells, encarregat de Font i Cia. Explicà que a l'empresa el treball restà interromput uns quinze dies després dels fets de juliol de 1936 i que en reiniciar-se l'acusat no s'hi presentà, sinó que no ho feu fins un mes o mes i mig després i que, segons els companys, durant aquest temps havia estat a Arenys, on se sabia que tenia família. Se li preguntà si havia sentit comentaris sobre la seva actuació a Arenys. Respongué que pel fet de portar «siempre una pistola en el cinto daba lugar a comentarios si ejercía algún cargo en el Control o Patrullas de Arenys de Mar». Explicà també que mantingué sempre bona conducta en el treball i que després de l'entrada de les tropes franquistes no retornà a la feina.

El 27 de novembre de 1943, Jaume Ferrer-Calbeto, alcalde d'Arenys de Mar, feu un extens informe de totes les actuacions de Manuel López. Exposava que, després que a Mataró es prengué la caserna als militars, s'hi havia presentat amb «Mauser y Pistola» amb la seva dona «capitaneando un grupo de foragidos de aquella ciudad». Juntament amb el seu pare i germans, «fueron los que más se distinguieron, de entre los elementos revolucionarios, por su salvajismo y crueldad, imponiendo el terror rojo en nuestra población». Els responsabilitzà d'haver estat al capdavant dels incendis i saqueigs de les esglésies de Santa Clara, dels caputxins i de l'església parroquial, «que mutilada y saqueada en sus Altares no llegó a arder». Reiterà la denúncia sobre els assassinats a Arenys. Relatà extorsions. Referí l'expedició a Cabdet de la qual, segons aquest informe, un dels seus membres havia dit que havien fet «un trabajo fino». Ferrer-Calbeto també relatà que, segons referències dels ajusticiats Jaume Cabrera i Vicenç Cañameras, Manuel López havia participat amb ells en l'assassinat dels germans Clavell. Juntament amb els membres de la seva família, havia confiscat una casa a l'«avenida José Antonio, 11», on residiren. Després de retornar de França havia estat detingut a Madrid i, posteriorment, havia estat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 580 18/9/19 14:12

posat en llibertat o s'havia escapat en un trasllat. Diversos testimonis arenyencs confirmaren aquestes actuacions i d'altres de semblants.

El 22 de desembre, un cop processat, Manuel López fou sotmès a una declaració indagatòria. Confirmà les declaracions anteriors afirmant que els dies que havia faltat a la feina havia estat malalt a casa seva. Sobre les armes que portava, digué que les tenia «para que las arreglara». Finalment indicà que el seu pare es deia Manuel López, per la qual cosa considerava que hi havia hagut una confusió i a la fi reiterà que «no se movió de Mataró al iniciarse el Movimiento».

La causa es veié en el consell de guerra celebrat a Barcelona el 21 de març de 1945, presidit pel tinent coronel Francisco Gómez Martínez. El fiscal Vicente Dorda Amparan, basant-se en un testimoni que era a la presó de Cabdet el mes d'agost de 1936 i que identificà Manuel López com un dels qui tragueren de la presó deu persones que l'endemà foren trobades assassinades, sol·licità la pena de mort.

L'advocat defensor, el capità de cavalleria Blasco Juan Giménez considerà que no hi havia hagut temps material per desplaçar-se des de Mataró o Arenys a Cabdet en el mes o mes i mig que havia faltat del lloc de treball, període en el qual havia estat malalt, i demanava una pena de dotze anys i un dia de reclusió major. El mateix dia, el tribunal sentencià pena de mort i no admeté la possibilitat de commutació.

El 6 de maig de 1949 es rebé la notificació que «S.E. El Jefe del Estado ha tenido a bien conmutar la pena de muerte [...] por la de inferior grado».

El 14 de març de 1957, la Capitania General de la 4a Regió Militar n'ordenava la llibertat condicional.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 032306. T3-298.T3-326.

LÓPEZ TOMÀS, LLUÍS

Edat: 24 anys. Vidrier. Nascut a Llorca, Múrcia. Casat. Afiliat a la CNT i a la FAI.

Inici de les actuacions: 23 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, indicà, el 24 de novembre de 1939, que havia format part del Front Popular com a militant de les Joventuts Llibertàries. També informà que havia fet serveis d'armes i que havia marxat voluntari amb la columna Malatesta, en la qual havia assolit el grau de comandant.

Isidre Serralta Dalmau, «maestro-albañil», declarà el 4 de gener de 1940 haver-lo vist uniformat amb «una barra dorada gruesa en la bocamanga», que identificà com a distintiu del grau de comandant. També manifestà que no li constava que hagués participat en actes delictius.

L'encausat fou interrogat pel jutge militar a Mataró el 29 de gener de 1940. Reconegué haver estat afiliat a la CNT i haver treballat a la «Fábrica Colectiva del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 581 18/9/19 14:12

Vidrio». Explicà que el 26 de juliol havia marxat amb la columna Medrano i posteriorment s'havia incorporat a la columna Malatesta i, encara més tard, a l'«Ejército Popular», en què assolí el grau de comandant. Estigué als fronts d'Aragó i de Llevant i la fi de la guerra el trobà a València.

El judici se celebrà a Mataró, el 22 de febrer de 1940, presidit pel tinent coronel Felipe Azcona. La sentència, tot i reconèixer que no havia participat en «delitos comunes», el condemnà a quinze anys de presó fent notar expressament que «NO procede la conmutación de la pena impuesta al condenado». L'any 1943 estava en «prisión atenuada».

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014021.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

MACIÀ COMAS, JOAN

Edat 35 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Cristina. Afiliat al Partit Obrer d'Unificació Marxista.

Inici de les actuacions: 25 de gener de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut pels responsables de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró el 25 de gener de 1940. Se l'acusà de ser el president local del POUM, d'haver participat en escorcolls i detencions i d'haver estat present en la reunió en la qual es decidí traslladar a Barcelona els militars de la caserna mataronina. La denúncia li atribuí haver manifestat en aquesta reunió que «su opinion era el exterminio de todos los militares y personas de derechas». Se'l vinculà al cotxe fantasma, a través d'un contacte anomenat Valldeperes. També se'l culpà de l'ocupació del Casino Mataronés, on havia instal·lat la seu del POUM.

Després, Macià, «convenientemente interrogado», explicà que l'any 1934 havia entrat a militar al Bloc Obrer Camperol i hi havia assumit, posteriorment, les tasques de caixer. Més endavant, en convertir-se aquest grup polític en el POUM, fou designat cap d'aquest partit a Mataró el mes d'agost de 1936. Reconegué haver participat en escorcolls amb altres membres de les patrulles de control a les cases d'alguns del militars detinguts, concretament a la del tinent Ginés García González, d'on s'emportaren armes blanques i documents. En dur a terme aquest escorcoll i, essent increpat per l'esposa del militar, Macià contestà que «por el mismo atropello había tenido que pasar él» durant els fets de l'Octubre de 1934. Entre els mesos d'octubre i novembre de 1936 fou nomenat regidor de l'Ajuntament de Mataró en

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 582 18/9/19 14:12

representació del seu partit i formà part de «las Comisiones de Cultura». Participà en el reclutament dels voluntaris de les columnes que sortiren de Mataró. A l'entrada de les tropes franquistes anà a la Bisbal, on es presentà a les autoritats locals i fou enviat a un camp de concentració. En ser posat en llibertat, retornà a Mataró el març de 1939 i es presentà a la Guàrdia Civil, que l'empresonà seguint ordres de les autoritats militars. D'allí fou tramès a un altre camp de concentració fins que se li concedí la llibertat condicional. Posteriorment s'amagà fins que fou novament detingut el gener de 1940.

L'informe de la Guàrdia Civil del 28 de febrer de 1940 indicava que Macià havia estat el president del POUM i que, arran del cop d'estat militar, havia patrullat amb armes i s'havia apoderat del Centre Mataroní «vendiendo algunos muebles».

L'informe del'alcaldia, signat per Joan Brufau Cusidó el 25 de març de 1940, incidia sobre tots aquests fets i concretava que, en dissoldre's del POUM, havia anat al front en ser cridada la seva lleva.

El 28 de juny de 1941, Josep Masuet Fornaguera, comerciant de Mataró, declarà davant el jutge militar de la mateixa població que fou cridat per Macià —com a administrador que havia estat del Centro Mataronés— i se li ordenà que pagués «el recibo de la electricidad que había consumido el POUM». Tot i que Masuet inicialment s'hi negà, a la fi satisfeu l'import del rebut després d'assegurar-li Macià que, en cas de no fer-ho, cobraria directament de «los socios propietarios de dicho Centro».

Joaquim Damont Romagosa, industrial, declarà davant el jutge militar, el 18 d'abril de 1942, que havia coincidit amb Macià en ésser mobilitzats en la mateixa unitat. No considerava que «sus sentimientos fueran muy exaltados en favor de los partidos de izquierdas» i alguna vegada li havia donat la raó en reconèixer «que era un equivocado y rectificaría su proceder».

El dia 25 del mateix mes i any fou interrogada davant del tribunal Isabel Clupés Cantal, minyona al servei de de la família del tinent Ginés García. Identificà en aquell moment Joan Macià —que era present en aquest acte—, no pas pel seu nom, sinó pel fet que fou una de les persones que participaren en l'escorcoll «en la casa de sus señores». Explicà que l'escamot que va escorcollar la casa «iban con la pistola en la mano coaccionando a la declarante» a la recerca d'armes. Clupés els indicà que no sabia si hi havia armes i, aleshores, «procedieron a registrar todos los mueble de la casa» i acabaren emportant-se'n «cuatro plumas Estilográficas», condecoracions militars, un uniforme de gala i, suposadament, una espasa.

Joan Macià fou interrogat pel jutge militar de Mataró el mateix dia 25 d'abril de 1942. En primer lloc, feu constar «no ser cierto algunos de los extremos» de les declaracions que li atribuïa el document elaborat per la «Comisaría de Investigación» i, a continuació, afirmà «que le obligaron a firmar después de haber puesto en dichas declaraciones cosas que él no manifestó y que están lejos de ser cierto». Reconegué haver participat en l'escorcoll al domicili del comandant Caubot —un dels militars executats— per haver-li-ho ordenat un membre del comitè anomenat Julió. Pel que fa a l'escorcoll a la casa del tinent Ginés García, indicà que «sin llegar a regis-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 583 18/9/19 14:12

trar se marchó otra vez». En aquest punt, indicà que no era cert —tal com assenyalava la confessió inicial— que hagués estat increpat per l'esposa de García. Això estaria avalat pel fet que, com reconegué la senyora, no era a casa en fer-hi l'escorcoll. Negà haver afirmat que «mientras los Militares estuviesen vivos no se arreglarí(a) España». Tampoc no acceptà haver participat en l'organització de les dues columnes de milicians que s'havien organitzat a Mataró ni haver tingut cap mena de relació amb el cotxe fantasma.

La causa fou vista en el consell de guerra celebrat a Barcelona el 9 de març de 1943. El fiscal li sol·licità dotze anys i un dia de reclusió temporal. El processat i el seu defensor manifestaren la seva conformitat amb la pena demanada i el tribunal sentencià: «El procesado deberá ser puesto inmediatamente en situación de prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 027337. T3-181.

MACIAS EXPÓSITO, CARLES

Edat: 35 anys. Jornaler. Nascut a València. Casat. Vivia al carrer de la Concepció. Afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya i a la UGT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'11 d'abril de 1939, Antoni Bellavista Miró, que vivia a la plaça de Sant Cristòfor de Mataró, denuncià que Carles Macias, juntament amb un altre individu, el 27 de juliol de 1936 es presentà a casa seva armat «sacándolo con violencia de su domicilio intentándole fusilarle en medio de la calle, cosa que pudo evitarse porque se interpuso la mujer y el hijo del dicente, y viendo que en aquella ocasión no pudieron le prometieron que dentro de unos días darían fin a sus propósitos».

El 17 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez signava un document en el qual narrava l'interrogatori a què havia estat sotmès Macias. Hi diu que, en una data indeterminada, anant uns nois en bicicleta, un d'ells va atropellar una nena de la plaça de Sant Cristòfor «sin causarle lesiones» i que, com a conseqüència, Antoni Bellavista, «castigó de obra al atropellante». Després del 19 de juliol, mentre Macias estava de servei amb arma, «se halló frente a frente con dicho Sr. Bellavista, y descolgándose el fusil que llevaba le recriminó por el hecho que antecede y se alejó». Macias afegí que tres anys abans de l'esclat de la guerra havia treballat per a Pere Mora com a «labrador». Com que Macias se sentia «muy resentido por los trabajos excesivos y extraordinarios que le había prestado durante este tiempo», quan esclatà la guerra, ell i altres companys armats amb fusell es presentaren a casa de Pere Mora i quan estigué davant seu li digué: «Lo mismo era hombre antes cuando trabajaba en su casa que ahora.» El relat continua amb una descripció confusa dels fets segons la qual un home de la casa havia rebut un cop de culata a la cara d'un dels acompanyants de Macias. Seguint amb la declaració,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 584 18/9/19 14:12

Macias explicà que el mes d'abril de 1938 s'havia incorporat com a vigilant al camp de treball número 2 de l'Hospitalet de l'Infant. Més endavant, marxà amb un destacament de vint presos a construir refugis a Vandellòs. A la fi de la guerra passà a França. Detingut en un camp de concentració, s'escapà i retornà a Mataró, on la seva esposa li indicà que s'havien fet denúncies contra seu i, per això, se n'anà al Prat de Llobregat, on fou detingut.

Jaume Serra, pagès, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 7 de juliol de 1939. Indicà que tenia algun «cargo importante en dicho partido porque recuerda que era el que colocaba en algunas ocasiones obreros en las huertas de Mataró».

El dia 21 de juliol de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Macias, destacant que havia participat voluntàriament com a vigilant dels camps de treball i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

L'11 d'agost de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona, el jutjà en un judici acumulat. La fiscalia sol·licità una pena de vint anys de presó i la sentència fou de dotze anys i un dia de reclusió.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 005423. T13-376.

MALET GALCERAN, SALVADOR

Edat: 34 anys. Pescador. Nascut a Vilassar de Mar. Casat. Vivia al carrer de Churruca de Mataró. Afiliat a la FAI.

Inici de les actuacions: 24 de juliol de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 4 de maig de 1941, la Guàrdia Civil de Mataró el detingué «en el Monte término Municipal de Cañamás». Segons l'informe de la detenció, havia estat sempre d'esquerres i era membre de la FAI i la CNT, i els primers dies després del cop d'estat militar «se le vio con pistola, la que siempre exhibía». Formava part de les «Milicias Pasivas de retaguardia», havia pres part en el saqueig i incendi d'esglésies i havia anat al front voluntari amb la columna Graells. A la fi de la guerra passà a França, on restà en un camp de concentració durant quatre mesos fins que se n'escapà. De retorn a Espanya, no es lliurà a les autoritats i estava indocumentat.

El 12 de juny de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Indicà que s'havia afiliat a la CNT «por razones de trabajo» i que els primers dies després del cop d'estat havia estat treballant a la «Fábrica del Gas de Mataró». Negà pertànyer a les milícies antifeixistes i haver participat en l'incendi d'esglésies i convents. Afegí que, en saber que s'havia incendiat el convent de les caputxines, fue «a presenciarlo instalándose en una boca calle donde estuvo varios momentos, marchándose a casa». Reconegué haver tingut pistola i que l'havia ensenyat a alguns companys, però que no l'havia utilitzat mai. Digué haver-la trobat a la platja.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 585 18/9/19 14:12

Afirmà haver marxat amb la columna Graells fins a Barbastre, on estigué sols un dia i «se fugó de dicha columna y se vino a su casa». Posteriorment marxà fins a Roses i fou detingut per les autoritats republicanes i ingressat en un camp de concentració durant tres mesos. Davant l'entrada de les tropes franquistes, «devido al pánico que havía en la zona Roja», se n'anà a França, d'on retornà el mes de novembre de 1940. Signà la declaració amb l'empremta digital.

El dia 16 del mateix mes i any declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Emili Albó Trulls, corredor. Feu una declaració exculpatòria indicant que havia estat molt pocs dies a l'exèrcit i dubtant de la seva intervenció en l'assalt a les esglésies. El considerava persona de «buena conducta y trabajador».

El 4 de desembre de 1942 l'auditor de guerra resolia que, considerant que el fiscal sol·licitava una pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal, commutable per una de 6 anys de presó menor, i, que aquesta petició era acceptada per la defensa i l'acusat, calia posar el sentenciat en situació de presó atenuada en el seu domicili.

El dia 11 d'agost de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000397. T13-456.

MANRIQUE HERAS, JOSEP

Edat: 39 anys. Sabater. Nascut a Embún, Osca. Solter. Vivia a la plaça de Santa Anna. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Una nota signada pel cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, indicava que havia anat voluntari al front, havia fet serveis d'armes a la ciutat i que es definia com a «gran antimilitarista». Un informe anònim en diu que, abans de l'esclat de la guerra, «era hombre de casa», però que després del juliol de 1936 va ser president dels caçadors i va anar a «recoger las armas de caza de los payeses del pueblo de Llavaneras».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 3 d'agost de 1939, en deia que havia estat conserge del «Tiro Nacional de esta Ciudad y Presidente de la Sociedad de Cazadores». Valent-se d'aquest càrrec, havia confiscat les armes de tots els associats.

El 17 de setembre de 1939, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver estat conserge del «Tiro Nacional» i president de la Societat de Caçadors. Estant en aquest càrrec, el comitè de Mataró ordenà que tots els propietaris d'armes les lliuressin, bé a la caserna o a l'esmentada Societat de Caçadors, i, segons Manrique, molts propietaris d'armes les lliuraren a aquesta entitat. Dies després, dos membres del comitè local, «un tal Magriñá y un tal Roig y con

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 586 18/9/19 14:12

una camioneta se las llevaron». Reconegué haver estat afiliat a la CNT fins que en fou expulsat per no pagar les quotes. Amb referència a la requisa de les armes de Llavaneres, explicà que les havien requisat perquè es tractava de caçadors furtius, però que posteriorment es presentaren dos cotxes amb «esbirros del fatídico Eroles conminándole que si no eran devueltas las armas le darían el "paseo"». Així que les armes se les emportaren aquests personatges. Negà ser antimilitarista, atès que l'esmentada entitat de tir era «eminentemente Españolista».

El 19 de setembre de 1939, Manuel Torres Molina, registrador de la propietat, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que coneixia Manrique i afirmà d'una manera rotunda que mai no havia portat armes, amb l'excepció del temps que les autoritats decretaren que el membres de la Societat de Caçadors, en moments de perill per bombardeigs, «con sus escopetas de caza debían guardar la entrada de los refugios para que la gente no se atropellara y entraran a ellos con el orden debido». També digué que dubtava que hagués anat voluntari al front i que, si bé podia tractar-se d'una persona d'esquerres, no era un «individuo de acción».

L'endemà, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà no processar Manrique i en va decretar la llibertat «por lo de ahora».

El 4 de novembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006889. T13-435.

MANTÉ ROVIRA, JOSEP

Edat: 28 anys. Mestre. Nascut a Girona. Solter. Vivia al carrer d'Argentona. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 24 de gener de 1938. Diligències prèvies.

El 24 de gener de 1938, Josep Manté declarà davant el jutge militar eventual de la Comandància General de les Balears, a Palma. Explicà que el 19 de juliol de 1936 era a Mataró i dirigia «un Colegio Particular de su propiedad». L'endemà, com que la ciutat ja estava «en poder de los rojos […] el declarante, juntamente con otros hermanos fue al Colegio de los Salesianos para ofrecerse y defender dicho Colegio si fuera necesario, para lo cual disponían de algunas armas de caza y algunas pistolas; mas habiendo pasado algunos días sin que se presentaran los marxistas ni molestaran lo más mínimo acordaron con ellos retirarse a sus casas porque si les atacaban era preferible rendirse puesto que la defensa era imposible». Exposà que a la seva escola no havia estat molestat, atès que hi assistien «hijos de cabecillas rojos». Fou detingut per «desafecto al Régimen marxista» el mes de juny de 1937 i alliberat al cap de tres dies. Suposava que per la intervenció dels esmentats «cabecillas rojos».

En tenir coneixement que uns amics seus planejaven passar a la zona controlada pels militars embarcant-se en direcció a l'illa de Mallorca, s'afegí al grup pagant la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 587 18/9/19 14:12

quantitat de 1.500 pessetes. S'embarcaren el dia 12 de gener de 1938, a la matinada, i arribaren a Alcúdia el dia 14 a la tarda. En aquesta població, uns carrabiners el conduïren a la comandància de marina, on lliurà una pistola que portava «para su defensa personal». Després de diverses visites a organismes públics, fou allotjat a l'hotel Perú de Palma. Preguntat per la seva filiació política o sindical, digué que s'havia afiliat a la UGT, secció mestres, per tal de poder continuar desenvolupant la seva activitat professional. Exposà que a Palma coneixia Salvador Carol i Vicenç Delòs. En ser-li preguntat si era partidari del Movimiento respongué que per això s'havia evadit i que pel mateix motiu s'havia ofert a participar en la defensa dels salesians.

El dia 26 de gener de 1938 declarà davant de la mateixa instància Vicenç Delòs Vila, fabricant, qui afirmà conèixer Josep Manté per tenir una escola oberta a Mataró. Explicà que portava els seus fills als salesians de Mataró, però que, en haver-se'n fet càrrec «los marxistas», traslladà els seus fills a l'escola de Manté «por inspirarle mucha confianza de que no les enseñarían doctrinas disolventes». Per la seva banda, Salvador Carol avalà el caràcter dretà de Manté i de tota la seva família.

El 12 d'abril de 1938, el comandant general de les Balears donà per acabades provisionalment les investigacions i remeté Josep Manté a la caixa de reclutes núm. 57 de Palma.

El 21 de novembre de 1939, el general en cap de la 4a Regió Militar determinà prosseguir les indagacions fins al «total esclarecimiento de la conducta observada por el citado».

El 25 de gener de 1940, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, signava un informe en el qual s'indicava que Manté havia demostrat ser «un gran patriota puesto que sin temor a nada se pasó a las filas Nacionales».

Un altre informe, sense data, de la Guàrdia Civil, feia esment que Manté, després d'incorporar-se a l'exèrcit franquista, havia assolit el grau «d'Alférez Provisional habiendo ostentado durante algunos meses el cargo de Jefe Local de Falange [...] considerándole adicto y gran colaborador de la Causa Nacional».

El 28 d'octubre de 1943 es decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 37o78/2004. T7-121.

MARCH AYMÀ, ENRIC

Edat: 44 anys. Forner. Nascut a Vilassar de Dalt. Casat. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El cap de la policia municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez, el denuncià el mes de març de 1939 per haver anat a cercar armes a la caserna de Mataró els primers dies després del cop d'estat militar. També indicava que «prestó servicio en las barricadas».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 588 18/9/19 14:12

L'interessat reconegué en la seva declaració davant el jutge que era membre de la UGT i que, efectivament, havia fet guàrdies amb arma llarga i havia format part de patrulles, però que en cap cas havia participat en els assassinats ni en actes delictius. Afegí que les guàrdies les feu «para ganar un jornal pues no tenía trabajo y tenía que mantener cinco hijos». Per corroborar aquesta afirmació, indicà que, quan se li oferí des de l'Ajuntament treballar com a enterramorts, deixà de fer les guàrdies.

El Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona, el 31 de juliol de 1939, l'absolgué.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 06895.

MÁRQUEZ CORDERO, EMILI

Edat: 52 anys. Carrabiner. Nascut a Torremocha, Càceres. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró.

Inici de les actuacions: 6 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 4 d'abril de 1939, Rafael Soler Moreu, comerciant, membre de Falange, signà una garantia a favor de l'encausat.

El 29 de juny de 1939 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció de Barcelona. Se li preguntà si havia intervingut en la rendició de la caserna mataronina. Respongué que no, atès que la tercera i quarta secció de la companyia de carrabiners restaren concentrades a l'Ajuntament de Mataró i ell formava part de la quarta secció. A continuació se li preguntà si havia participat en l'acte de fer presoners els oficials i caps del regiment de Mataró. Respongué que no hi havia participat ni indirectament ni directa. Després se li inquirí sobre el repartiment d'armes que es feu a «elementos del frente popular». Ho negà, però afirmà haver vist «paisanos armados transitar» per Mataró.

L'11 d'agost de 1939 fou novament interrogat arran de la denúncia del brigada de carrabiners Juan Fernández Fernández (vegeu la declaració d'Antoni Rivas López) i per dues vegades respongué que «lo ignora». Després d'aquesta declaració, el mateix dia, en feu una altra «expontáneamente» dient que a l'anterior declaració «no se dio cuenta del preguntado debido al tiempo transcurrido desde que los hechos ocurrieron». Aleshores reconegué que el carrabiner Marià Fernández Calderón va formular per escrit una denúncia contra el brigada Juan Fernández Fernández que, a la fi, signaren la resta de companys «en contra de su voluntad». Dies després, Márquez i altres companys es presentaren al comitè de Barcelona a «suplicar» que el brigada no passés a les brigades de milicians. El comitè accedí al fet que el brigada denunciat pels seus companys passés a una brigada «donde hubiera fuerzas militares y no milicianos».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró del 13 de maig de 1941 indicava que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 589 18/9/19 14:12

Márquez no militava en cap partit polític i que era de conducta moral i religiosa «intachable».

Ferran Martínez Canellas, comerciant, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 19 de juliol de 1941 i digué de Márquez que el considerava una persona «de orden y de derechas», i posava com a exemple que l'encausat sabia que ell tenia a casa seva amagat el rector dels escolapis i mai no el va delatar.

Teòfil González Aparicio, comerciant, declarà el mateix dia davant del mateix tribunal que coneixia Márquez i que no el considerava capç de cometre cap acte delictiu, sinó que, més aviat, el considerava «simpatizante de derechas». González posava com a exemple que tenia un «aparato de radio» en el qual escoltava «el parte del Ejército Nacional» i Márquez, tot i saber-ho, no el denuncià i s'interessava per saber-ne el contingut. Márquez també estava al corrent de les intencions de González de passar a la «Zona Nacional» en el moment que el mobilitzessin «sin que nunca llegase tampoco a denunciarle». González detallà que, un mes després d'haver anat al front, va passar a l'«Ejército Nacional».

Jaume Llavina Cot, industrial, declarà el 2 de desembre de 1941 i definí Márquez com una persona «de exelente conducta».

El 19 d'agost de 1942 es reuní el consell de guerra a Barcelona. La fiscalia li demanà un any de presó pel delicte d'«auxilio a la rebelión». El defensor i l'acusat s'avingueren a aquesta petició i, per tant, el consell dictaminà que Emili Márquez havia de ser posat immediatament en «situación de prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013974. T14-222.

MÁRQUEZ IGLESIAS, EDUARD

Edat: 26 anys. Caporal d'artilleria. Nascut a Santa Pola, Alacant. Solter. Vivia al Camí Ral de Mataró.

Inici de les actuacions: 31 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado del CASE».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 3 de novembre de 1939, indicava que Márquez, el 9 de juliol de 1936, «salió con las fuerzas a declarar el Estado de Guerra en esta Ciudad». L'informe indicava que, posteriorment, contribuïa econòmicament, cada mes, en favor de les famílies dels oficials i suboficials afusellats del regiment mataroní.

El 15 de juliol de 1939 feu una declaració jurada en la qual indicà que el dia 19 de juliol de 1936, tot i estar de permís, es presentà a la caserna a dos quarts de set del matí i es posà a les ordres dels seus comandaments i sortí al carrer amb la seva bateria a les ordres del comandant Álvarez-Buhilla. A les sis de la tarda rebé l'ordre del tinent José Echevarría de retornar a la caserna i els fou comunicat que estaven llicenciats. Dos dies després, uns milicians l'anaren a buscar a casa seva i el portaren a la caserna, on el capità Medrano l'informà que restava detingut al mateix

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 590 18/9/19 14:12

establiment militar. El 27 de juliol, el mateix capità li ordenà que havia d'anar al front amb el grup que ell comandava. L'any 1937 fou ascendit a sergent. A la fi de la guerra se n'anà cap a França amb l'exèrcit republicà.

El 4 de setembre de 1939, els membres de Falange mataronins Miquel Oliva Anglada i Pere M. Roiger Prats, ambdós «empleados», acreditaren amb la seva signatura «la adhesión al Glorioso Movimiento Nacional» d'Eduard Márquez.

El dia 7 de maig de 1940, el consell de guerra de Barcelona acordà sobreseure la causa en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 019439. T14-502.

MARTÍ BERNASACH, ANTONI

Edat: 28 anys. Tintorer. Nascut a Montgat. Solter. Vivia a la baixada de Feliu de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 6 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 12 de juny de 1939, a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró, Joan Clavell Giró, lampista, denuncià Antoni Martí explicant que el dia 20 de juliol havia vist com «unos individuos procedían a sacar imágenes de la Ermita de San Sebastián y las iban amontonando en la referida plaza [Santa Anna] donde acto seguido las destruían con picos y azadones, que entre los individuos autores del vandálico hecho pudo reconocer al vecino de esta llamado Antonio Martí Bernasach». El mateix dia fou detingut i interrogat el denunciat. Digué que pertanyia a la CNT des de l'any 1925 i que havia marxat amb la columna Malatesta al front, on estigué uns quatre mesos. Digué que havia fet serveis d'armes els primers dies del sollevament militar, però que no havia participat en detencions. Preguntat sobre el saqueig i la destrucció del convent de la Divina Providència, digué que hi havia anat quan ja estava cremant i allí «el presidente del sindicato le ordenó le ayudase a sacar huevos y gallinas del edificio donde se hallaba enclavado el referido Convento a lo que accedió el declarante», i d'allí portaren els ous i les gallines a l'hospital de Mataró. Negà haver participat en la destrucció de les imatges.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 d'agost de 1939, destacava que havia participat en l'incendi dels convents «siendo uno de los que transportaban al Hospital de esta localidad el producto de dichos saqueos».

El 19 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró insistint que no havia patrullat ni fet guàrdies ni participat en «los actos vandálicos».

L'endemà declarà davant la mateixa instància Joaquim Brau Navarro, teixidor. Digué que, si bé Martí era d'idees «Faístas», no era extremista ni d'acció i el consi-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 591 18/9/19 14:12

derava «un excelente y buen muchacho obligado a ir al frente voluntario por los demás amigos».

El 4 de desembre de 1939, el «Consejo de Guerra Permanente núm. 6» de Barcelona, presidit pel comandant José Ruiz Castor, el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010412. T14-568.

MARTÍN CLARAMONTE, ALFRED

Edat: 39 anys. Jornaler. Nascut a Obón, Terol. Casat. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 3 de juny de 1941. Consell de guerra sumaríssim «ordinario». Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut a Saragossa, on residia, el dia 2 d'agost de 1940 per la Brigada Social seguint ordres del Govern Civil. Fou interrogat l'endemà. Explicà que residia a Mataró des de l'any 1921 i que treballava a la fàbrica Hijos de Antonio Fábregas. Reconegué que s'havia afiliat voluntàriament a les «Milicias Rojas» de Mataró i havia fet serveis d'armes en «algunas barricadas». Explicà que això ho havia fet amb la intenció de poder tornar al seu poble, on el seu pare era un membre de «derechas» i temia per la seva vida. Retornà, efectivament, a Obón amb l'armament de milicià i un cop allí es presentà al comitè local que volgué desarmar-lo. Estigué al poble durant tot el conflicte civil «dedicándose a cultivar la tierra con sus padres».

La major part dels testimonis recollits tant a Obón com a Mataró definien Alfred Martín com una persona no violenta i de bona conducta. La fiscalia sol·licità per a ell sis anys de presó. La defensa i l'acusat acceptaren la pena i fou posat en situació de presó atenuada al seu domicili el 9 d'agost de 1942.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 026273. T14-648.

MARTÍN SOBRINO, AGUSTÍ

Edat: 47 anys. Treballador en una fàbrica de paper. Nascut a Vilvestre, Salamanca. Casat. Vivia al carrer d'en Moles. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 31 d'agost de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 23 de juliol de 1939, Antoni Fàbregas de Caralt denuncià davant la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró Agustí Martín Sobrino. Explicà que havia treballat a la fàbrica de la seva propietat, Fábregas Hermanos, que s'havia significat per les seves idees «izquierdistas» i que era membre de la CNT. Segons Fàbregas, Martín formà part del «Comité de Incautación apoderándose de la Dirección y Administración de la Empresa, prescindiendo de sus legítimos dueños e im-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 592 18/9/19 14:12

plantando en la misma el concepto marxista del trabajo». Fàbregas l'acusà d'haver perseguit el director de la fàbrica i d'haver dit que «ni los Señores Fábregas ni el Director pondrían más los pies en la fábrica». Més endavant, Martín Sobrino havia estat nomenat president del Sindicat d'Arts Gràfiques de Mataró.

El mateix dia i a la mateixa comissaria declarà Joaquim Soler Roca, director de la fàbrica esmentada. Confirmà les acusacions fetes per Antoni Fàbregas de Caralt i hi afegí que el mes de maig de 1938 estava detingut a Sant Joan les Fonts i el seu advocat li mostrà un ofici de la CNT, signat per Agustí Martín i un altre, en el qual se'l denunciava per ser feixista, per «pasar patronos a la España Nacional», per tenir un fill feixista, per tenir documents comprometedors i per coaccionar els obrers a les eleccions del mes de febrer de 1936 «para que votasen a las derechas». Joaquim Soler afirmà que fou jutjat i li foren imposades tres penes de mort, però que li foren commutades per una multa de 2.000 pessetes.

Després d'això fou interrogat Agustí Martín Sobrino. Afirmà que des del 1931 estava afiliat a la CNT, branca d'Arts Gràfiques, de la qual havia estat president l'any 1932. Quan esclatà el cop d'estat militar va ser nomenat per «los obreros de la fábrica» membre del comitè de control. Digué que mai no s'havia col·lectivitzat l'empresa «reconociendo en cambio como dueña Doña Mercedes de Caralt, viuda de Fábregas». Tanmateix, segons Martín, era el comitè de control qui dirigia la fàbrica «e intervenía en los salarios y admisión de personal», i passava a Mercedes de Caralt una setmanada de 200 pessetes. Negà la resta d'acusacions.

Joaquim Soler Roca testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 21 de setembre de 1939 i es reafirmà en la seva acusació indicant que Martín Sobrino era un dels signataris de la denúncia contra la seva persona. Havia signat com a membre del comitè d'empresa de Fábregas Hermanos i, per tant, era el responsable de la persecució que l'havia portat a ser condemnat a tres penes de mort que, posteriorment, foren substituïdes per «treinta años de separación de convivencia social» i, finalment, per la multa abans esmentada.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 29 de setembre de 1939 indicava que Martín Sobrino havia estat «afiliado forzoso a la CNT por su calidad de obrero» i que havia format part del «control de la fábrica Fábregas».

El 21 de novembre de 1939 declarà davant la mateixa instància Antoni Fàbregas de Caralt, tinent d'artilleria. Avaluà els perjudicis originats per la confiscació de la fàbrica en 500.000 pessetes i afegí que a la fi de la guerra «no encontraron existencia de género alguno, si bien hallaron intacta toda la maquinaria y unas doscientas cincuenta mil pesetas rojas en efectivo en la caja».

Dos veïns de Martín, Joan Bertran Gual i Josep Pujol Nogueres, declararen que l'encausat no havia participat en cap acte violent ni se l'havia vist mai portant armes. Únicament, de referència, se sabia que havia participat en el *control* de la fàbrica Fàbregas i que la seva única responsabilitat havia estat formar part de comitè de control i que les funcions directives les exercia l'antic apoderat Lluís Cabrera Omella.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 593 18/9/19 14:12

Pel que fa a la denúncia contra Soler, afirmaren que havia estat cursada pel president del sindicat, Antoni Martínez.

El 23 de febrer de 1940, Agustí Martín fou posat en llibertat provisional.

El 13 de març de 1940 declarà a Arenys de Mar davant el jutge militar d'instrucció. Afirmà haver treballat a l'esmentada fàbrica des de l'any 1928.

El 20 de maig de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Lluís Cabrera Omella, dependent. Digué conèixer Agustí Martín, atès que havia estat director de la fàbrica «Antonio Fábregas Hnos.», mentre que Joan Soler era el director de la fàbrica de Mercè de Caralt, «cuya fábrica estaban unidas». Cabrera declarà que els primers dies de la guerra Joan Soler marxà de la fàbrica i que no se'l tornà a veure fins al mes de març de 1939. Negà que l'encausat l'hagués perseguit ni que l'hagués denunciat. Digué que li constava que havien demanat a Martín que signés la denúncia contra Soler i que s'hi havia negat rotundament. Cabrera afirmà que el comitè de control de la fàbrica no la confiscà ni col·lectivitzà i li manà que no es lliurés cap quantitat als «patronos». Tanmateix, el comitè li ordenà que es passés una quantitat a Mercè de Caralt i això es feu fins a «la entrada de las tropas Nacionales». Continuà Cabrera afirmant que Agustí Martín, a les eleccions de 1936, «no se destacó en nada ni tampoco simpatizó con los elementos revolucionarios del año 1934» i que mentre estigué com a president del comitè de control «no coaccionó a los obreros para hacer mal a los patrones ni cumplir los acuerdos sindicales, como tampoco se implantó el concepto marxista en el trabajo».

El 26 d'octubre de 1942 declarà a Badalona Francesc Delhort Alsina, mecànic. Digué que havia treballat a la fàbrica i que en l'època d'actuació del comitè de control es comprà una màquina de serrar, es repararen les calderes i les bombes per a la pasta «quedando en perfectas condiciones de su funcionamiento», i afegí que a la fàbrica «existía gran diferencia», a l'entrada de les tropes franquistes, respecte de l'inici de la guerra. També afirmà que, quan se sabé que tres individus buscaven els germans propietaris de la fàbrica per detenir-los, «el Comité de Control de la referida fábrica se opuso a ello pasando el correspondiente aviso».

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 25 de març de 1943, presidit pel coronel d'artilleria José Yanguas Elorz. Durant el judici, la defensa preguntà a Martín «sobre el objeto de su presencia en la estación de Ferrocarril». L'encausat respongué que, sabent que havien d'arribar els amos de la fàbrica i que «se tramaban represalias por cuyo motivo procederían a su detención, fueron a ponerles en antecedentes de tal hecho y así evitar fueran sorprendidos y encarcelados». El tribunal condemnà Agustí Martín a dotze anys i un dia de reclusió temporal. Tanmateix, proposà que li fos commutada per una pena de tres anys i un dia de presó menor.

El dia 27 de maig de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar no acceptà aquesta reducció i mantingué la pena primera, però aplicada «en prisión atenuada».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 027550. T14-257.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 594 18/9/19 14:12

MARTÍN TERRER, ANDREU

Edat: 32 anys. Tècnic tèxtil. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró.

Inici de les actuacions: 3 de juliol de 1943. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat especial de sotsoficials.

El *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona* del 7 de setembre de 1943 publicava un edicte del jutjat militar de Mataró en el qual, entre d'altres, se citava Martín Terrer per tal que es presentés a l'esmentat jutjat en el termini de deu dies. No s'hi presentà i fou declarat en rebel·lia el 15 d'abril de 1944.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 25 d'agost de 1943, confirmava la presència de Martín Terrer a la caserna mataronina com a sergent, però en desconeixia l'actuació.

El 28 d'agost de 1943 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona Màxim Gutiérrez de Carvajal, industrial. Explicà que pocs mesos abans del juliol de 1936 arribaren a la caserna mataronina, en la qual ell era tinent de complement, set o vuit sergents i li semblava recordar que un es deia Terrer. Afegí que el 19 de juliol a la nit el declarant va ser detingut, juntament amb la resta d'oficials del regiment, i estigué tancat onze mesos a Montjuïc.

El 7 de març de 1978, Pedro Pinedo Terrer, nebot carnal de Martín Terrer, informava a les autoritats militars que el seu oncle havia passat l'any 1938 a França i que en aquells moments era a Caracas, Veneçuela.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 032500. T14-475

MARTÍNEZ BROS, EUSEBI

Edat: 35 anys. Jornaler. Nascut a Vara del Rey, Conca. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 29 de febrer de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El desembre de 1939 estava pres al camp de concentració de Reus. Allí va ser interrogat per la Guàrdia Civil. Reconegué haver estat afiliat a la CNT i haver fet serveis de control i vigilància amb arma. Negà haver participat en l'incendi de temples, però afirmà que havia fet guàrdia a l'església de Sant Josep «para evitar que en ella entrara nadie». Tampoc havia format part de la «cuadrilla de asesinos del trájico coche "Fantasma"», però sí que coneixia «un tal Luis que era uno de los que la formaban». Havia estat guàrdia municipal i secretari del «Ramo de Campesinos». Més endavant anà al front com a voluntari de la guàrdia d'assalt i passà a França el 10 de febrer de 1939 i retornà a Espanya per Figueres el 19 d'octubre del mateix any. Fou ingressat en els camps de Reus i d'Horta.

El 25 de març de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 595 18/9/19 14:12

Explicà que el «segundo dia del movimiento» se li encarregà fer guàrdia, juntament amb altres dos carrabiners i quatre milicians, a l'església de Sant Josep, que ja havia estat assaltada. La seva funció a les milícies havia estat únicament fer guàrdies, sense haver intervingut en escorcolls ni detencions. L'octubre de 1936, quan es dissolgueren les milícies, tornà a la feina a la terra, concretament a la propietat de Cal Collut. El gener de 1937 se li encarregà entrar a la guàrdia municipal «para evitar que lo hicieran los de la UGT o de otros partidos». Cal retenir que ell pertanyia a la CNT. Més endavant passà a la guàrdia d'assalt fins que entrà a l'exèrcit.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 13 de novembre de 1940 afegia a aquests detalls que Martínez Bros havia estat «Secretario de los Agricultores».

El dia 20 de novembre de 1941, Pere Xena, cuiner, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró indicant que Martínez Bros «no se había destacado nunca en ningún hecho delictivo aparte de haber patrullado con armas y ser un anti clerical». El mateix dia i davant la mateixa instància, Valentí Lorente Jimeno, guàrdia municipal, testificà que l'havia vist fent guàrdia davant l'església de Sant Josep «y que se imponía a la gente que quería desvalijarla de algún objeto que aún quedaba en ella».

El 9 de maig de 1942 se celebrà el consell de guerra a Mataró, presidit pel coronel Carlos de Salas Bonal, que el condemnà a dotze anys i un dia de reclusió temporal. Tanmateix, el tribunal proposà que la pena li fos commutada per la de sis anys i un dia de presó major.

El 24 de maig de 1942, Antonio Román Ramos, alferes provisional en funció d'advocat defensor, elevà al tribunal les seves conclusions sol·licitant la lliure absolució del seu defensat.

El dia 13 de juny de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar acceptava la proposta del tribunal i proposava la «prisión atenuada» pel processat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000250. T14-548.

MARTÍNEZ GASCÓN, MIQUEL

Edat: 26 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a València. Casat. Vivia al carrer de l'Hospital de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 24 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 24 d'agost de 1939 fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró. Declarà haver estat afiliat a la CNT des de l'any 1932. Explicà que el 23 de juliol de 1936 li fou lliurat un fusell a la caserna de Mataró i que al cap d'uns dies marxà amb la columna del capità Medrano i «que todo lo hizo por el entusiasmo que le guiaba». Al front, estigué a Siétamo, Osca, però al cap de pocs dies retornà a Mataró. D'aquí fou destinat a fer guàrdies a les ordres del comitè de Sant

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 596 18/9/19 14:12

Andreu de Llavaneres fins que s'enrolà a la columna Malatesta i marxà a la zona de Belchite, on estigué uns tres mesos. Més endavant fou enviat al front amb la seva lleva, aquesta vegada a Artesa de Segre. En retirar-se l'exèrcit republicà, es quedà a casa seva. Aquest mateix dia fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 25 de setembre de 1939, indicava que Miquel Martínez havia pertangut al grup «treintista» i que, més endavant, aquest grup s'integrà a la CNT.

El 20 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Confirmà la declaració feta davant de la Guàrdia Civil i fou interrogat sobre la seva participació en l'assalt a esglésies, saqueigs, escorcolls o detencions. Negà tots aquests punts i sols reconegué haver fet guàrdies.

El 22 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judical».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013906. T14-190.

MARTÍNEZ MARTÍNEZ, ALONSO

Edat: 29 anys. Jornaler. Nascut a Biar, Alacant. Casat. Vivia al carrer de Prat de la Riba de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 10 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal, feu un informe en el qual indicava que Alonso Martínez residia a Mataró des de l'any 1917 i que era «jornalero sin dueño fijo». Havia estat afiliat a la CNT fins a l'any 1935, en el qual en fou expulsat, i reingressà a l'esmentat sindicat l'any 1937. El mes d'agost de 1937 s'havia incorporat a l'exèrcit i estigué, durant quinze dies, al front d'Osca fins que tornà, malalt, a Mataró. El mes d'abril de 1938 fou mobilitzat i s'incorporà al «Servicio de Información de Artillería», destinat a Guadalajara, on restà fins al març de 1939, que retornà al seu domicili. Concloïa l'informe afirmant «que era sujeto peligroso y de acción dentro de la FAI». Fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars. Aquest informe fou ampliat pel mateix Gutiérrez de Carvajal el 10 de maig de 1939. En aquest segon informe, es vinculava Alonso Martínez amb les Joventuts Llibertàries com a «elemento destacadísimo y de acción» i s'indicava que havia intervingut en els Fets d'Octubre de 1934 i que, durant les eleccions de febrer de 1936, «procuró también coaccionar a los elementos de derechas para evitar que emitieran su voto». Afegia l'informe que el juliol de 1936 havia intervingut en l'assalt a la caserna d'artilleria mataronina. Més endavant feu serveis d'armes en patrulles i controls «que con auto se desplazaban [...] para actuar en otras poblaciones». En l'assalt i incendi de convents «tomó parte

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 597 18/9/19 14:12

activa siendo uno de los elementos más destacados». Quan estigué a la «columna Roja y Negra» fou ajudant del «Delegado de centuria».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 15 de juny de 1939 confirmava aquestes acusacions i les ampliava. Així, indicava que «actuaba con el llamado "coche fantasma" en los pueblos de fuera». Segons aquest document, havia estat membre del comitè de la Torrassa o Collblanc «siendo según informes, uno de los ejecutores de dicho Comité». També havia format part «del pelotón de fusilamientos del Campo de la Bota». Citava l'esmentat informe que un germà de l'encausat havia ensenyat a un altre encausat «varios sombreros de sacerdotes y haciendo signos que demostraban que habían sido asesinados». L'informe de Falange apuntava que, segons un testimoni, la mare de l'encausat havia dit que el seu fill havia mort més de setanta persones i hi afegia «que si todos hubiesen echo como sus hijos se habría acabado con la "chusma de derechas"».

El 22 de juny de 1939, Joana Pannon Itchart, treballadora, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que l'encausat era «elemento verdaderamente extridente que secundaba toda huelga y conflictos sociales que se establecían militando en la FAI». Segons aquest testimoni, després del cop d'estat militar «se dejó la barba e iba con muchísima frecuencia a Barcelona donde se decía y lo mismo manifestaba su madre que formaba parte del pelotón que afusilaba a los militares en el campo de la bota, y cuando en ésta veía su madre a personas de derechas por la calle siempre se lamentaba que aquí no se hacía nada pero que sus hijos entre ellos el Alonso allá por Barcelona hacía buena limpieza».

El mateix dia i davant la mateixa instància testificà Joaquim Castellsaguer Castellsaguer, metge. Explicà que Martínez formava part de les patrulles que feien escorcolls a les cases de «las personas de orden». Concretament escorcollaren el seu domicili «haciendo un minucioso y detenido registro». Segons Castellsaguer, buscaven armes o si tenia amagat algun oficial del regiment d'artilleria del qual era metge. Explicà que Martínez «se jactaba» d'haver presenciat l'execució del comandant d'artilleria Álvarez a Montjuïc.

Josep Bot, jornaler, també el 22 de juny, declarà que Alonso Martínez havia participat activament en l'assalt i incendi de convents i esglésies i en la destrucció d'imatges, «siendo uno de los que desplegaban más actividad en estos hechos en medio de grandes burlas y blasfemias».

El 22 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat afirmant que havia anat al front obligat. Negà la resta d'acusacions.

L'endemà, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà processar Alonso Martínez i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

Fou jutjat pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 a Barcelona el 4 de juliol de 1939 en un judici acumulat juntament amb divuit processats més. Presidia el comandant Adolfo Fernández Navas. El fiscal sol·licità la pena de mort per a Alonso Mar-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 598 18/9/19 14:12

tínez, juntament amb altres encausats. El defensor va tractar de «desvirtuar los cargos que pesan sobre sus patrocinados» i sol·licità penes inferiors a les de la fiscalia. Quan es concedí la paraula als processats, contestaren «no ser ciertos los cargos que se les hacen». El mateix dia es dictà sentència, que condemnà a mort Alonso Martínez Martínez i tres companys més.

El 25 d'octubre de 1939 es dictà una providència segons la qual, després d'haver estat aprovada la sentència per l'auditor de guerra i amb l'«enterado de S.E. el Jefe de Estado», s'ordenava constituir «la Capilla en la Prisión Celular de esta Plaza, redúzcase la misma a tres horas por las actuales circunstancias» i també s'ordenava que es designés el «piquete que ha de llevarla a cabo».

El mateix dia 25, a dos quarts de tres de la matinada, a la «capilla» es llegí la sentència que els condemnats es negaren a signar i ho hagueren de fer testimonis en el seu nom. A les «5,30 de la mañana» foren lliurats els condemnats «al Jefe de la fuerza encargada de llevar a cabo la Ejecución de la Sentencia», que es dugué a terme a aquesta mateixa hora al Camp de la Bota.

Narcís Amigó de Bonet, metge forense, certificà la mort dels condemnats a la mateixa hora «a causa de hemorragia interna». El secretari del tribunal lliurà els cossos a l'«enterrador» del cementiri del Sud-Oest. Foren sepultats «en la fosa común y con su media filiación».

En una data indeterminada el Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià un procés i el condemnà. El dia 27 d'abril de 1940 es feren unes diligències judicials de part d'aquest tribunal. S'inquirí a la mare de l'encausat, ja executat, sobre qui eren els seus hereus. Ella assenyalà Pura Mora, esposa del difunt, i el seu fill de tres anys, que vivien a Alacant.

L'1 de març de 1947, el mateix tribunal acordava «dejar sin efecto la condena impuesta a Alonso Martínez Martínez […] en la parte que no haya sido ejecutada».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006898. T13-228.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1940/2275.

MARTÍNEZ MARTÍNEZ, JOSEP

Edat: 26 anys. Jornaler. Nascut a Biar, Alacant. Casat. Vivia al carrer de Prat de la Riba de Mataró.

Inici de les actuacions: 17 d'agost de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 10 d'agost de 1940 es presentà «expontáneamente» a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» Joaquim Castellsaguer Castellsaguer, metge, que manifestà que el dia 26 de juliol de 1936 Josep Martínez, juntament amb d'altres, es presentà a casa seva per tal de fer-hi «un minucioso registro en el que el detenido puso gran interés por ver si en el mismo encontraban Oficiales del Regimiento de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 599 18/9/19 14:12

Artillería», atès que Castellsaguer era metge auxiliar del regiment destinat a Mataró. Segons Castellsaguer, Josep Martínez l'hauria detingut i portat a la seu de la CNT, on li prengueren declaració i el deixaren en llibertat. Castellsaguer afirmà saber per referències que Martínez, juntament amb d'altres, havia participat en l'escorcoll i saqueig de la propietat del comte de Caralt. Castellsaguer indicà, també per referència, que Martínez «se jactó de haber cometido más de cuatrocientos asesinatos» i d'haver format part dels escamots que afusellaven els sentenciats. Conclogué el denunciant que Josep Martínez «era uno de los hombres más peligrosos por sus ideas disolventes desgraciadamente bien conocido en Mataró».

Josep Martínez fou detingut i el mateix dia interrogat per la policia. Afirmà haver anat voluntari al front amb la columna «Roja y Negra» i que la pistola metralladora amb funda de fusta solament l'havia portat un dia. Negà haver participat en l'escorcoll a casa de Castellsaguer dient que havia acompanyat els qui el feien «quedando en la puerta de la casa». Negà haver participat en cap escorcoll a la propietat del comte de Caralt i deixà constància que tenia un germà, de nom Alonso, que fou afusellat per sentència ferma de consell de guerra. Després de l'interrogatori fou ingressat a la presó de Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 29 d'agost de 1940, indicava que havia votat al Front Popular «como simple elector». Se'l considerava capaç de «cualquier fechoría», però no se li podien assenyalar actuacions concretes, més enllà d'anar armat i d'haver participat en l'incendi de convents i esglésies i en la destrucció d'imatges i ornaments religiosos.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 de setembre de 1940 indicava que havia format part de la FAI-CNT, que havia portat arma curta i llarga i que formava part dels «patrulleros» que visitaven els pobles «de los contornos».

El 20 d'agost de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Indicà que quan es feu l'escorcoll a casa de Castellsaguer «este señor había sido detenido con anterioridad». Se li preguntà si era veritat que, armat amb una pistola metralladora, conduïa a la caserna de Pedralbes els homes que havien estat cridats a files «haciéndoles las más de las veces vejaciones». Respongué que no era cert i que, quan es mobilitzaren les quintes, ell ja no era a Mataró. Negà totes les acusacions que se li feren i reconegué que el mes d'agost de 1936 marxà voluntari amb la columna «Roja y Negra» i participà a les operacions de Mallorca i d'Osca. Després fou incorporat a «Artillería de costa» i acabà la guerra a Alacant. Passà pels camps de concentració d'Albatera, Portaceli, Unamuno a Madrid i, d'allí, al «14 Batallón de Trabajadores», destacat a Melilla, d'on fou alliberat el 19 de juliol de 1940.

El 24 de novembre de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Francesc Cuní Pera, sastre, que vivia al mateix carrer que Josep Martínez. Digué haver vist l'encausat armat amb fusell, pistola i punyal, i que també havia vist com transportaven «objetos que a juicio del que declara eran procedentes de requisas». Ignorava si havia participat en la crema d'esglésies o convents, però «era muy ami-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 600 18/9/19 14:12

go de todos los que se dedicaban a hacerlo». No sabia si havia intervingut en escorcolls o detencions. Havia sentit a dir a la seva mare que el germà de l'encausat «ha dado muerte a muchos curas, pero que en sus manifestaciones no incluía al encartado».

El 26 de novembre de 1941 declarà davant la mateixa instància Ricard Navarro Fargas, comptable. Explicà que el dia 25 de juliol de 1925 va ser detingut per «unos patrulleros» entre els quals hi havia l'encausat i el varen conduir al «Comité de Defensa» per haver estat membre de «partidos de derechas». Allí fou interrogat i amenaçat i, a la fi, deixat en llibertat provisional. No coneixia cap altre acte delictiu de Martínez.

El mateix dia declarà també davant el mateix jutge militar d'instrucció Francesc Arnau Gomà, comerciant. Explicà que coneixia Martínez per haver estat un dels milicians armats que el detingueren a casa seva i el portaren al «Comité rojo», on li prengueren declaració i el deixaren en llibertat sense que patís maltractaments. Deixà constància que, durant el recorregut, en què anava custodiat, Martínez, per fer-lo baixar de la vorera, «lo empujó de mala manera con la culata del fusil». La seva detenció obeïa al fet d'haver estat regidor municipal per la CEDA. Arnau reconegué que «debido a su significación derechista permanecía oculto», però que, malgrat això, considerava Martínez «capaz de cometer toda clase de desmanes».

El 27 de novembre de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció Maria Delgado de Martí, que havia estat minyona de la casa Castellsaguer «durante muchos años». Fou preguntada sobre l'escorcoll que es feu a la casa dels Castellsaguer i afirmà que Martínez hi participà, tot i que «no revolvió nada como hacían los otros estando allí derecho con una arma larga». En un moment determinat, Maria Delgado digué a Martínez «cuidado que esta es mi habitación» i ell li respongué «no tenga cuidado V., Doña María, que no va a pasar nada». Delgado afegí a la seva declaració que no s'emportaren res de la casa «a pesar de que había muchos objetos de vajilla de plata y otros de valor». Finalitzà dient que l'escorcoll l'havien fet a la recerca d'armes, «no encontraron ninguna y se marcharon».

El 24 de gener de 1942, el fiscal en cap de la 4a Regió militar proposà per a Martínez una pena de dotze anys de presó major.

El 26 de febrer de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar, en vista de la proposta de la fiscalia i amb l'acord de l'encausat i la seva defensa, proposà una pena de dotze anys de presó major que el detingut podia complir d'una manera atenuada al seu domicili.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030665. T14-2.

MARTÍNEZ MOLINA, ANTONI

Edat: 55 anys. Jornaler. Nascut a Llorca, Múrcia. Casat. Vivia al carrer de la Concepció de Mataró. Afiliat a la CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 601 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 2 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 30 de maig de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró detingué i interrogà Antoni Martínez. Explicà que no estava afiliat a cap partit polític i sí sindicat a la CNT des de l'any 1932. Segons el seu relat, el dia 19 de juliol no sortí de casa seva i el dia 25 fou cridat per un «Delegado del Comité», anomenat Juvé i que havia mort al front, per tal que anés a recollir un mosquetó a la «Caserna» que estava ubicada al Centre Catòlic. Se li ordenà que anés a «defender la Iglesia de Santa María la qual estaba amenazada por un grupo de anarquistas» vinguts de Sant Adrià de Besòs. En aquell moment, a l'església, hi havia «varias imágenes las cuales eran cargadas en un camión por empleados del Ayuntamiento». L'endemà li ordenaren formar part d'una patrulla de deu homes dels quals recordava Montserrat; Villaverde, carrabiner retirat, i un «tal Garcia». Amb ells feu un seguit d'escorcolls a la ciutat, per exemple a la Rambla, a casa d'un tal Rebregat, anomenat «La liquidadora», on es deia que hi havia un capellà amagat. D'allí anaren al carrer Tetuan, a la casa de Blai Serena; després, a una casa que tenien llogada els escolapis al Camí Ral, on no trobaren ningú. Finalment, escorcollaren la casa de Josep Galindo al carrer de la Concepció. L'objectiu dels escorcolls era trobar armes o capellans amagats. De l'escorcoll a la casa llogada pels escolapis, sentí a dir que hi havien trobat 20.000 pessetes que havien lliurat a un membre del comitè anomenat Dalmau. Martínez explicà que havia estat fent aquestes tasques uns quinze dies i que, després, havia anat a treballar a «D.A. Fábregas e Hijos, S. en C.», on estigué fins al 25 de febrer de 1939, quan, «creyendo toda la propaganda que hacían los rojos respecto al trato dado por los Nacionales a los que cojían tuvo miedo y huyó a Francia». Una vegada allí, en tenir notícia «que todo el que no tuviera las manos manchadas de sangre, ni hubiese cometido robos podía volver a la España de Franco», ho sol·licità i retornà a Mataró.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 30 d'agost de 1939 en deia que havia estat president del sindicat «del Ramo del Cartón de la CNT».

A l'expedient s'inclou una certificació signada per S. Ribas Puig, responsable de Bodegas Castell Ribas, de Font-rubí, en la qual declara que era a Mataró amagat i que havia estat detingut i portat a Barcelona per elements de la FAI i que «Antonio Martínez Molina, junto con varios compañeros suyos, pudieron dar con mi paradero, logrando mi liberación a las 48 horas».

El 4 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el condemnà a dotze anys i un dia. Fou posat en llibertat condicional el dia 6 de novembre de 1942.

El dia 19 de juny de 1947 sol·licità la llibertat definitiva.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009234. T14-582.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 602 18/9/19 14:12

MARTÍNEZ ORTÍN, JOAN (Alcaldet)

Edat: 27 anys. Paleta. Nascut a Biar, Alacant. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 11 de març de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El mes de març de 1940 estava detingut al castell de Santa Bàrbara a Alacant. L'11 de març de 1940 fou interrogat pel jutge militar a Elx. Explicà que, quatre anys abans de l'inici del conflicte civil, marxà de la seva població natal a Mataró per tal de cercar-hi treball. Negà haver estat dirigent de la CNT i haver participat en els atacs a les esglésies. S'incorporà a l'exèrcit i, posteriorment, a la columna Malatesta, per lleva, el primer d'octubre de 1936. Participà a les operacions de Terol i Belchite, on fou ferit. Ingressà a l'Escola Popular de Guerra, on assolí el grau de tinent. Negà haver participat en afusellaments de persones de dretes i haver afirmat, en retornar a Mataró, «haber cortado la cabeza a muchos moros y falangustas [sic]».

El 18 de març de 1940, Clemente Martí, ebenista de Biar, declarava que mentre l'acusat estava ferit estigué en aquesta població, on prenia classes de dos frares franciscans que hi estaven amagats.

El 24 d'abril de 1940, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, emetia un informe segons el qual Martínez Ortín, tot i ser d'ideologia esquerrana, havia tingut una «actuación nula». Tot i això, havia portat armes, fet guàrdies, havia anat voluntari al front i la seva conducta religiosa estava conceptuada com a «mala».

El 7 de desembre de 1942, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar emetia un document segons el qual renunciava a portar la causa al plenari i oferia a l'acusat commutar la pena que li pertocaria, de dotze anys de reclusió major, per la de dotze anys de reclusió menor.

El 25 de novembre de 1949, el capità general de l'esmentada regió militar declarava extingida per via d'indult la pena imposada.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006038. T3-282.

MARTÍNEZ RUBIO, FRANCESC

Edat: 27 anys. Treballador tèxtil. Nascut a Villena, Alacant. Casat. Vivia al carrer de l'Hospital de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 8 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 5 d'agost de 1939 fou detingut per membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró. Declarà que era membre de la CNT des de l'any 1928, que havia marxat al front amb la columna Malatesta i que, al final de la guerra, «desempeñó interinamente el cargo de comisario político». Després d'aquestes actuacions, fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 603 18/9/19 14:12

El 7 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el condemnà a deu anys de presó major per haver ingressat com a voluntari a la 117a Brigada i haver exercit com a comissari polític.

A l'expedient s'inclou una certificació feta per «Ramón Masó, sucesor de Borrás & C°. Ltda.» el 7 de novembre de 1940 en la qual s'indicava que Francesc Martínez hi havia treballat d'ençà de 1929 i observava «buena conducta».

El dia 2 de novembre de 1943, el Ministerio del Ejército li negà la commutació de la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013100. T13-502.

MARTÍNEZ SERRANO, MANUEL

Edat: 40 anys. Sotscaporal d'arbitris. Nascut a Altura, Castelló. Casat. Vivia al carrer de Llauder de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 17 d'agost de 1940. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 31 de juliol de 1940, Vicenç Carceller Pla, guàrdia rural, declarà davant l'alcalde de Mataró, Josep Martí Pascual, i del secretari municipal que Manuel Martínez Serrano, sotscaporal d'arbitris del mateix Ajuntament, estant de servei en els burots de la carretera de Barcelona, havia dit que l'Ajuntament no els havia augmentat el sou tot i haver-los-ho dit abans, i hi afegí que «el actual Ayuntamiento eran unos "hijos de puta"». En una altra ocasió havia dit que els alemanys no guanyarien la guerra a França «porque eran unos maricones, y por otra parte no ganaron la guerra los Generales Españoles porque fuesen patrióticos, sino por afán de subir al Poder y hacerse ricos». Carceller afirmà que aquests comentaris no els havia oït ell, però sí Vicenç Castellví Toda, Alfons Padilla Carcaño i Vicenç Castany, tots ells «Guarda de Arbitrios». Castellví i Padilla declararen posteriorment fent afirmacions similars. Manuel Martínez també fou cridat a declarar i negà totes les imputacions.

El dia 1 d'agost de 1940, Manuel Martínez ingressà a la presó de forma preventiva.

El 20 d'agost de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà totes les acusacions i afirmà que havia assolit la graduació de sotscaporal l'any 1932. Deu dies després era posat en llibertat provisional.

L'11 d'agost de 1940, Maria Montserrat Salvador Serrano, religiosa de la congregació de les «Siervas de María» certificà que, essent resident del convent que tenien a Mataró, en fou expulsada «por la revolución Marxista» i se li va oferir la possibilitat d'ésser allotjada a la casa de Manuel Martínez. Ella no ho acceptà en saber que, si ho feia, aquest «sería dado de baja en el empleo». Durant la guerra mantingué les relacions d'amistat i parentiu que tenia amb Martínez i mai no va ser molestada ni perseguida per ell.

El 13 d'agost, una vintena de veïns del carrer de Llauder signaren un document

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 604 18/9/19 14:12

en el qual declararen que Manuel Martínez ni en la seva actuació ni en les seves conversacions havia manifestat res que s'oposés al Movimiento ni a la «Revolución Nacional-Sindical».

El 14 d'agost del mateix any, Vicenç Castany —un dels teòrics oients de les manifestacions de Martínez— certificà que en la conversa en qüestió aquest havia dit, referent a l'augment de sou, «que por ahora no lo había y que quizá para otra ocasión».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 31 d'agost de 1940 indicava que abans de la guerra Martínez havia militat al Partit Socialista i estava afiliat a la UGT. Durant la guerra fou un «ferviente entusiasta de la causa marxista, hechó de su casa una tía suya (monja) porque según manifestaciones suyas le estaba comprometiendo». També havia insultat i delatat com a «fascista en la vía pública al empleado de este Ayuntamiento Félix García diciendo en voz alta que debiera ser llevado a "Parpés"».

El 21 de juny de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar elevà les consideracions següents: «Resultando que el citado es persona de buena conducta si bien de ideas izquierdistas, carece de actuación durante la época roja; se le imputa por haber proferido determinados conceptos contra el Ayuntamiento de Mataró y los Generales españoles, que no aparecen comprobados toda vez que de las tres personas que se citan como testigos, una de ellas lo niega y las otras parecen estar enemistadas con el inculpado.» Davant d'aquests elements, l'auditor acabà les diligències prèvies sense declaració de responsabilitat i ordenà la llibertat definitiva de l'investigat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008319. T14-725.

MARTORELL FUSTER, JOAN

Edat: 32 anys. Brigada de la Guàrdia Civil. Nascut a Montuïri, Mallorca. Vivia al carrer de Llauder de Mataró. Afiliat a la Falange.

Inici de les actuacions: 10 de juliol de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Feu una declaració jurada el 4 de març de 1939 en la qual explicà que el 19 de juliol de 1939, «al terminar de nombrar el servicio» va ser maltractat «de palabra y obra» pel caporal de cavalleria «Fermín Carrasco». Explicà que, des del mes de desembre de 1937 fins al desembre de 1938, només sortia del seu domicili «algunas horas al día», atès que era vigilat «por los elementos extremistas» per ser considerat «desafecto al régimen marchista [sic]». Detallà també que des del 19 de juliol de 1936 fins el 2 d'octubre de 1937 feu de comandant del seu cos a Mataró. El 30 de novembre de 1937, el Govern republicà dissolgué la Guàrdia Civil i passà per diferents destins. El 27 de gener de 1939, juntament amb un oficial anomenat Robles, participà en «la sublevación que adelantó la liberación de la Ciudad». De-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 605 18/9/19 14:12

tallà també que havia estat afiliat a la Falange des de l'any 1932 «a las órdenes de D. José Vives Pamies». Quan se li sol·licitaren els noms de persones «desafectas» denuncià, entre els militars, Francisco Corrales i Luis Madrona i, entre els civils, Jaume Lluís Mas, que segons Martorell conduïa «el coche fantasma» i era l'autor «de varios asesinatos y muchos robos». Cità també Lluís Montserrat Comerma, lloctinent de l'anterior.

El 22 de març de 1932, Miquel Adell Barberan, sotsoficial de la Guàrdia Civil i cap de la «Tercera Centuria de la Milicia de la Falange» a Mataró, certificava que Martorell era persona d'ordre i catòlic i que, el mes de gener de 1937, «se puso a las órdenes del Alférez D. José Vives Pamies para la organización de la Falange Española Tradicionalista». Julià Chércoles Gil, també sotsoficial de la Guàrdia Civil, feu una declaració en el mateix sentit l'endemà, i en la mateixa data, Josep Vives Pàmies reconeixia que Martorell «se puso a mis órdenes para formar parte de la organización secreta Falange [...] en Mataró».

El dia 6 de setembre de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001449. T14-319.

MARTORI CABUTÍ, MIQUEL

Edat: 55 anys. Jornaler. Nascut a Sant Andreu de Llavaneres. Casat. Vivia al carrer de Sant Pere de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 5 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de març de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, elaborà un informe segons el qual Miquel Martori havia incendiat l'altar de l'ermita de la casa Pou al veïnat de Mata. També el considerava «un significado elemento rojo».

Un informe anònim del 8 d'abril de 1939 en deia: «Según dicen varios vecinos es un hombre muy de casa que por ellos ha llevado buena conducta.»

El dia 10 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Salvador Montasell Sala, comerciant. Digué saber, a través dels mateixos familiars de l'inculpat, que Martori havia pres part en l'incendi de la capella de la casa Pou de Mata. Montasell feu notar que els esmentats familiars especificaven que ho havia fet «obligado por los demás revolucionarios, cosas que siempre dicen los elementos rojos cuando llega el momento de saldar cuentas con la Justicia, pero que no quiere silenciarlo».

L'endemà, Miquel Martori declarà com a processat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que s'havia afiliat a la UGT l'any 1933 «para poder trabajar» i que no havia pertangut a cap partit polític. Segons el seu testimoni, en aquells moments era parcer de la casa Pou de Mata i els dies de les Santes de 1936

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 606 18/9/19 14:12

«se presentaron en el lugar con un camión unos forasteros que exigieron del declarante y de su vecino Ramon Cot […] les enseñara donde estaba enclavada la ermita de la casa Pou de Mata que la querían incendiar, que no tuvieron más remedio que acompañarles». Segons Martori, tant ell com Cot intentaren evitar-ho, però els forasters «arrancaron maderas y las dejaron fuera». Negà haver participat en cap acte delictiu.

El dia 4 de d'agost de 1939, el consell de guerra de Barcelona acordà sobreseure la causa en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Tanmateix, ordenà al jutge instructor que prologués la detenció de l'encausat «durante tres meses a partir de la fecha de aprobación de este acuerdo».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007777. T14-597.

MAS NOVELL, JACINT

Edat: 47 anys. Segon maquinista naval civil. Nascut a Vilassar de Mar i resident a Mataró. Domiciliat al carrer del Carme.

Inici de les actuacions: març de 1939. Declaració jurada. El 8 de març de 1940 se li inicià un procediment previ que conclouria en un consell de guerra.

El 18 de juliol de 1936 es trobava desembarcat a casa seva perquè el vaixell en què navegava estava en reparació. Explicà que el dia 1 d'agost de 1936, per ordre dels sindicats, s'embarcà en el vaixell *Santa Adela*, pertanyent a la companyia Marlés i Serra, com a maquinista. El primer destí fou anar a pescar a les costes d'Àfrica. Posteriorment s'embarcà en el vapor *SAC 7* i feu dos viatges cap al mateix destí per carregar fosfats. Foren torpedinats pel *Canarias* i feu terra a Dénia, des d'on anà cap a Barcelona, on s'embarcà en el *SAC 4*, que transportava carbó cap a Tarragona.

Contestant a les preguntes del qüestionari, Mas afirmà que les tasques que havia fet en favor de la «Causa Nacional» havien estat «propagar y difundir confianza en la victoria de los ejércitos que acaudilla el glorioso general Franco y de derrotismo para los rojos».

El 14 de març de 1939 presentà com a garants Vicenç Homs, cambrer, i Emili Surià, calderer, membres de la Falange de Mataró, que certificaren sota la seva responsabilitat que Jacint Mas «era afecto a nuestro GLORIOSO MOVIMIENTO NACIONAL».

El 13 d'abril de 1939, l'«Auditor de Cataluña» decretava que, no trobant indicis per a «formular pronunciamiento de responsabilidad», calia donar per finalitzades les actuacions.

El 17 de novembre de 1939, Jacint Mas fou detingut al seu domicili de Mataró i el 22 de desembre del mateix any la seva esposa, Rosa Tresfí Avellanet, s'adreçava al «Juez del Juzgado de Investigación de Detenidos Gubernativos» per tal que s'interessés per la situació del seu marit.

Aquesta detenció s'esdevingué arran de la investigació portada a terme pel

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 607 18/9/19 14:12

«Comisario Jefe de la Brigada de Investigación Criminal» de Barcelona, Victoriano Serna Mora, sobre els «Delegados del Sindicato Nacional de Transportes Marítimos». Fou interrogat sobre la seva participació en la confiscació dels vaixells propietat de Joan Freixas Abad per part del «Sindicato Nacional de Transportes Maritimos» pertanyent a la CNT. Respongué que, en principi, s'hi negà objectant «haber sido accionista de uno de sus barcos pero el Sindicato [...] le obligó diciéndole que por su cargo de Interventor tenía que ir y que no tenía ningún compromiso». Per tant, seguint les ordres del sindicat, Mas es posà en contacte amb els responsables de l'empresa ordenant-los «que pusieran en marcha los barcos que si no lo haría el Sindicato». Segons Mas, la seva missió finalitzà aconseguint que Freixas donés poders al comptable per tal que s'autoritzés la partença del vaixell *Francisco*.

Se li preguntà també si sabia que el sindicat havia confiscat els comptes corrents de Freixas i «las caladas del vapor FRANCISCO». Jacint Mas respongué no saber-ne res, ja que estava «embarcado casi siempre en su empleo de primer maquinista a bordo del vapor "*Santa Adela*" de los señores Marlés y Serra». A més, se l'interrogà sobre el pagament que s'havia obligat a fer a Freixas —per part del sindicat— dels salaris dels mariners mentre el vaixell havia estat amarrat. Reconegué haver estat ell qui havia obligat els armadors a pagar el personal. Finalment, se li demanaren els noms dels membres del «Sindicato Nacional de Transportes Marítimos» i la seva localització. Sobre la fi dels vaixells *Francisco* i *María*, indicà que el primer havia estat enfonsat al port de Tarragona i el segon al de Barcelona, tot i que havia estat reflotat. A l'últim, exposà que havia estat interventor del sindicat «solamente cuarenta y ocho horas».

El 25 de novembre de 1939, Pere Freixas Abad signava un document en el qual testimoniava que no podia parlar personalment de l'actitud de Jacint Mas, atès que, durant el període bèl·lic, havia estat a l'exèrcit franquista.

Els responsables de l'empresa Pesca de Altura Marlés y Serra redactaren un informe el 4 de desembre de 1939 segons el qual Jacint Mas «seguramente obligado» s'havia embarcat en un dels vaixells de l'empresa «virtualmente requisados por el Sindicato del Transporte Marítimo haciendo lo posible para diferir su salida, atribuyéndosele la avería en la máquina que obligó al buque a volver a puerto». En el mateix informe es declarava que coneixien l'encausat des de l'any 1929 i que havia estat primer maquinista de diferents embarcacions. En tot aquest període, l'havien considerat «persona de orden sin atisbos sospechosos en el sentido político».

El 17 d'abril de 1941 fou absolt en consell de guerra. El 5 de gener de 1940, Jacint Mas declarà al Poblenou davant d'un tribunal militar. Un informe de l'endemà de l'Ajuntament de Mataró, signat per Màxim Gutiérrez, assenyalava que Mas era «persona de buena conducta» i «adicto al G.M.N.».

El 7 d'octubre de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà l'arxivament de les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 0000015 i 003763/39. T7-80. T7-166. T7-177.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 608 18/9/19 14:12

MASCARELL CALVET, MANUEL

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

MASIP FONTANET, CARLES

Edat: 32 anys. Tècnic tèxtil. Nascut a Tarragona. Solter. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1944. Jutjat militar núm. 7 de la Capitania General de la 4a Regió Militar.

Va ser detingut per soldats d'infanteria a Borredà, Barcelona, en arribar-hi, procedent de França, el 26 de setembre de 1944. Interrogat el 29 del mateix mes a Barcelona pel jutge militar, manifestà que havia fet el servei militar en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera a Mataró i que havia treballat catorze anys a la firma Herederos de Juliá y Ginestá. S'havia afiliat al «Centro Autonomista del Comercio y la Industria». Va ser mobilitzat el setembre de 1936 i ingressà a l'Escola Popular de Guerra, d'on sortí amb la graduació d'alferes. Posteriorment fou destinat a la «Comandancia General de Artillería de Sariñena», on rebé la titulació de tinent. Estigué als fronts d'Aragó i del Segre i entrà a França el febrer de 1939.

Se li demanà quina havia estat la seva trajectòria a França i indicà que estigué quinze mesos al camp de concentració de Sant Cebrià, del qual sortí per anar a treballar al nord del país. Entre d'altres, treballà en una fàbrica de fusta «para la Defensa Nacional Francesa» construint «barracones para los Hospitales». Amb la retirada de l'exèrcit francès es traslladà a Montalban, on treballà a les oficines del «Comité Nacional Católico Francés» ajudant els refugiats. Més endavant estigué a Perpinyà, al camp d'aviació. Posteriorment, a Banyuls, on treballà per a l'exèrcit alemany en una empresa de construcció com a tècnic «en compresores». Més endavant prestà els seus serveis a l'empresa de la mateixa nacionalitat anomenada Todt fins a la retirada de l'exèrcit ocupant. Durant tot aquest temps mantingué correspondència regular amb al seva família i amb els responsables de la seva empresa a Mataró. La darrera etapa de la seva estada a França fou a Perpinyà, on se li acabaren els diners i decidí tornar a Espanya a través de Prats de Molló. Declarà que no es presentà a les autoritats, ja que pensava traslladar-se a Mataró per posar al dia la seva documentació i, a més, a França corria el rumor que els qui travessaven la frontera «los mandaban en grupos de trabajo para el África». Quan fou detingut era en un camp eixugant-se la roba que s'havia mullat en travessar un riu.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 609 18/9/19 14:12

El dia 2 d'octubre de 1944 declarà a Barcelona, davant les autoritats militars, Pedro Crespo Gil, industrial. Es presentà després d'haver rebut un telegrama en el qual se li demanaven informes de l'encausat.

Com a gerent de la firma Herederas de Juliá y Ginestá manifestà que coneixia Masip, que havia treballat a la seva empresa des de l'any 1928 «observando siempre buena conducta» fins que fou mobilitzat amb la seva lleva. Sabia també que, a la fi de la guerra, era a França, des d'on havia escrit a la família del declarant mantenint una relació d'amistat. Pedro Crespo indicà que qui podia informar àmpliament sobre l'encausat era el capellà de Sant Vicenç de Jonqueres, de Sabadell, que en aquell moment era a Barcelona.

I així, el mateix dia, prestà testimoni el prevere Josep de Plandolit Riera. Exposà que coneixia Masip des de petit, atès que ell mateix havia fundat «una obra post-escolar llamada patronato para obreros» a Mataró «con finalidad religiosa y moral», en la qual s'havia inscrit Masip, el qual complí els seus deures religiosos i culturals, imposats per la reglamentació d'aquest patronat. Sobre l'actuació de Masip, indicà «que nunca se manifestó de ningún caire político». També deixà dit que si havia estat a l'Escola Popular de Guerra fou amb la finalitat de no incorporar-se al front en un moment en què es considerava que la guerra ja estava finalitzant. Fou per aquesta circumstància que assolí la graduació d'alferes.

El 4 de desembre de 1944, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar, tot i considerar que l'actuació de Masip podia ser considerada com a «incursa en el delito de auxilio a la Rebelión» i que, per tant, se li hauria pogut imposar una pena de catorze anys i vuit mesos de presó, explicava que aquesta pena no s'hauria acomplert «a tenor de las sucesivas medidas [...] que se han dictado para la pronta liquidación de las responsabilidades contraídas con ocasión de la pasada rebelión». Per això proposà sobreseure provisionalment les actuacions empreses contra Carles Masip.

Conseqüent amb aquesta argumentació, el capità general en decretà la llibertat el 7 de desembre de 1944.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 033207. T7-323-26.

MASSAFRETS MAS, LLIBERT

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 610 18/9/19 14:12

MASSÓ BES, MARIÀ

Edat: 35 anys. Oficial del Registre de la Propietat. Nascut a Reus. Solter. Vivia al carrer de Lepant. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 29 de juliol de 1940. Consell de guerra sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Mataró.

Marià Massó fou fet presoner a la fi de la guerra i ingressat en un camp de concentració del qual sortí, en llibertat provisional, el mes de maig de 1939. Però després del seu alliberament arribà al camp de concentració un informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange, Josep M. Mestres Simon, signat també pel cap local de la Falange, Josep Martí, del 29 d'abril de 1940. En aquest document s'indicava que Massó era simpatitzant de les esquerres i del Front Popular. També hi deia que havia anat al front com a forçós i que se'l considerava membre del Socors Roig Internacional, «anticatólico» i, pel que fa a la vida privada, «mala». Havia portat arma curta i «se distinguió por su exaltado modo de hablar contra de la Causa Nacional, lamentándose en una ocasión que en esta ciudad no se hubieran fusilado a doscientos "fascistas"».

En vista d'aquest document, el coronel inspector dels camps de concentració ordenà, el 19 de juny de 1940, l'empresonament de Massó i que fos posat a disposició de l'Auditoria de Guerra de la 4a Regió Militar. La detenció fou duta a terme per la Guàrdia Civil de Mataró el 28 de juny del mateix any.

En iniciar-se les investigacions judicials se sol·licitaren informes al cap del Registre de la Propietat de Mataró, el qual indicà, el 30 de juliol de 1940, que desconeixia la vida pública i l'actuació privada de l'acusat «porque ha sido norma mía no hablar con el personal de temas ajenos a ella».

El 16 d'agost de 1940, l'acusat declarà davant el jutge militar d'Arenys de Mar. Explicà que s'havia afiliat a la UGT després del cop d'estat militar de 1936, en haver-ho fet d'una manera col·lectiva tots els membres del Registre de la Propietat. Acceptà haver estat membre del Socors Roig Internacional, però no haver-hi tingut responsabilitats. Negà haver dit que a Mataró calia afusellar «doscientos "Fascistas"» i reconegué haver portat arma curta des de l'any 1928, com a membre del sometent, fins que la va lliurar a un guàrdia civil. Declarà que havia estat mobilitzat forçós el mes de setembre de 1938. Fou incorporat a la 43a Divisió i destinat a «Marsá» (Marçà?). Fou fet presoner el 15 de gener de 1939 prop de Tarragona i traslladat al camp de concentració de La Santa Espina, a Valladolid, fins al 6 de maig del mateix any, en què se li concedí la «libertad provisional» i retornà al seu domicili de Mataró. El 4 de novembre de 1939 fou destinat al «Batallón de Trabajadores nº 2» a Errenteria. En fou alliberat el 3 de juny de l'any següent. El dia 28 del mateix mes fou novament detingut fins al 13 d'agost de 1940, que quedà en llibertat provisional.

El 28 de març de 1942, Manuel de Torres Molina, empleat del Registre de la Propietat, declarava davant el jutge militar a Mataró que l'any 1936 havia lliurat a l'acusat paperetes de partits de dretes i Massó li prometé que les votaria. Torres

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 611 18/9/19 14:12

afirmà tenir la convicció que «así lo hizo». Amb referència a la pertinença al Socors Roig Internacional, aquest testimoni explicà que l'acusat li havia dit que se n'havia fet membre per tal de poder-se traslladar a Barcelona i altres llocs sense ser molestat.

El dia 30 de març de 1942 declarà en el mateix lloc Emili Peris Mas de Xexàs, notari que també estava processat. Afirmà que l'única intervenció que tingué l'acusat en el període «marxista» fou la d'«empleado mecanógrafo en el Socorro Rojo Internacional, sin tener cargo de responsabilidad en él». Ramon Graupera Planas, comerciant, declarava que «lo tiene conceptuado por buena persona».

El 7 de novembre de 1942 es reuní el consell de guerra a Barcelona. La fiscalia demanà dotze anys i un dia de reclusió temporal pel delicte «d'auxilio a la rebelión» i proposà que li fos commutada per la pena de vuit anys de reclusió major. El defensor i l'acusat s'avingueren a aquesta petició i, per tant, el consell dictaminà que Marià Massó havia de ser posat immediatament «en situación de prisión atenuada en su domicilio».

El 13 de març de 1943 es decretava «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

El dia 11 de juliol de 1944, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques li obrí un expedient del qual no es coneix la resolució.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 029883. T7-90.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 3623. TRP5-44.

MATA ROCA, DOMÈNEC

Edat: 33 anys. Xòfer. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a Estat Català i a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 24 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 8 de setembre de 1939, el jutge militar de Mataró decidí processar-lo per un delicte d'«adhesión a la rebelión militar». Prèviament s'havien anat recollint testimonis en favor i en contra del processat.

EL 24 de maig de 1939, Enric Subiñà Font subscrivia un informe com a «EL JEFE DE POLICÍA» de l'Ajuntament de Mataró en el qual s'explicitava que Mata havia intervingut en la crema i l'assalt dels convents i en la profanació dels objectes de culte. Continuava relatant que, després d'aquests fets, entrà a formar part del servei d'ordre públic responsable del saqueig de cases particulars, escorcolls, detencions i assassinats. Segons Subiñà, posteriorment fou «guardia rural» continuant, però, a les ordres del responsable màxim de seguretat, Jaume Lluís. Subiñà també «le supone» implicat en diversos assassinats i, en concret, citava el del prevere mossèn Ramon Fornells, a partir de testimoni d'un detingut.

Subiñà, sens dubte, es referia al testimoni que havia prestat Joaquim Bravo Do-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 612 18/9/19 14:12

mínguez el 22 d'abril de 1939 davant el cap de la policia municipal de Mataró Màxim Gutiérrez. Segons Bravo, Domènec Mata havia format part de l'escamot que capturà el prevere Ramon Fornells a can Guinart, a Dosrius, i que, posteriorment, l'assassinà.

Domènec Mata fou sotmès a «Declaración indagatoria» pel jutge militar de Mataró el 22 de juliol de 1939. Negà haver estat un dels conductors dels cotxes que participaren en la detenció de mossèn Fornells, afirmant que en aquells mateixos moments era al mercat de Mataró «ahorrando una multa a Filbá». Reconegué haver estat membre del servei d'ordre públic, però negà haver participat en escorcolls ni detencions. Admeté, com a excepció, haver participat en la detenció d'Antoni Clavell, que fou alliberat al cap de pocs dies, i en l'escorcoll de la casa «Matas donde se le ocupó todo lo que tenía en su domicilio, si bien el dicente solo conducía el coche». En referir-se a la seva etapa com a guàrdia rural, explicità que havia tingut «cinco muchachos escondidos» de diferents masies de Cirera: can Oliva, can Font i can Vinardell Vell.

El 24 d'agost de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, repetia les acusacions anteriors i, a més, hi afegia que el considerava un dels conductors del «coche "fantasma"» i també d'un altre cotxe pertanyent als serveis d'ordre públic. Finalment, l'acusava de formar part de les patrulles i d'anar armat amb arma curta i llarga.

Antoni Batlle Recto, comerciant, declarà el dia 1 de setembre de 1939 davant el jutge militar de Mataró que l'acusat, abans del cop d'estat de 1936, havia penjat al balcó de casa seva «un retrato del funesto Companys» i que, posteriorment, havia tret la imatge de sant Ramon que tenia a la façana de la mateixa casa. En canvi, negà tenir coneixement de la participació de Mata en l'assalt als convents i de la seva participació en l'assassinat de mossèn Fornells.

Antoni Ocerans Vila, mestre paleta, testificà davant el jutge militar de Mataró l'1 de setembre de 1939 que Mata «era un perfecto marxista peligroso y desafecto a la Causa Nacional». Afirmà que havia estat detingut pels fets de 1934, però desconeixia si havia participat en la crema des convents o havia tingut participació en la mort de Fornells.

La causa fou jutjada a Barcelona pel «Consejo de Guerra Permanente nº 6 de Cataluña» el 4 de desembre de 1939. El tribunal, presidit pel comandant José Ruiz, condemnà Mata a «Reclusión perpetua».

Malgrat això, encara no dos anys després, es reproduïren les acusacions contra Domènec Mata. El 17 d'octubre de 1941, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, reiterava les acusacions d'haver participat en la crema dels convents i profanació d'imatges i hi afegia, entre altres càrrecs, haver intentat votar diverses vegades en les eleccions de febrer de 1936, ésser membre de les patrulles de control, haver portat arma curta i llarga, ésser xòfer del cotxe fantasma i, sota l'ambigüitat d'un «se supone», el relacionava amb l'assassinat dels preveres Fornells i Samsó i amb diversos escorcolls.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 613 18/9/19 14:12

El comandant de la Guàrdia Civil de Mataró, el mateix dia, afegia a aquestes acusacions saber «ciertamente» que Mata s'havia ofert voluntari per participar en l'afusellament del oficials de la caserna mataronina. Aquest fet fou confirmat per la declaració del guàrdia municipal Vicenç Pruna Sala, que comparegué com a testimoni al jutjat militar de Mataró el 7 de desembre de 1941. Davant la mateixa instància i el mateix dia, Josep M. Cabré Freixas, «agente funerario», testificà que Mata, en les eleccions de 1936, formà part «de los Excamot que intervinieron en las elecciones impidiendo la participación de las Monjas y personas de Derechas».

El 21 de febrer de 1942 Domènec Mata fou interrogat pel jutge militar a Mataró. Declarà haver estat condemnat a mort en una causa anterior, pena que li havia estat commutada per la de trenta anys de reclusió. Negà haver participat en els Fets d'Octubre de 1934 i haver votat més d'una vegada en les eleccions del febrer de 1936. Admeté haver enganxat «pacquines de propaganda» durant el període electoral «por ganar una peseta por no tener trabajo». Reconegué haver estat present quan es cremaren els convents, però «en plan de espectador». No acceptà cap responsabilitat en la mort dels dos capellans. Sobre aquest punt, indicà que en el procés anterior ja se li havien fet aquestes imputacions i que havia estat «comprobado» que no hi tingué cap participació. Negà haver conduït el cotxe fantasma, però sí que acceptà haver estat xòfer de diferents regidors. Per desvirtuar l'acusació d'haver intentat formar part del piquet d'execució dels oficials de la caserna d'artilleria de Mataró, al·legà que havia orientat Juliana Masero. esposa del militar Màxim Gutiérrez, que estigué pres al vaixell *Uruguay*, «valiéndose de muchos trucos» a fi que obtingués la llibertat, cosa que, efectivament, aconseguí.

Tant abans com amb posterioritat a la sentència hi hagué un bon nombre de declaracions favorables a l'encausat, entre les quals caldria citar les següents. El 5 de novembre de 1940, el director del col·legi salesià de Mataró declarava que Mata havia estat delegat del comitè de Mataró «para custodiar, al frente de una patrulla de milicianos, este Colegio y sus personas, religiosos en su mayor parte, portándose en todas ocasiones con mesura y equidad». Joan Font, que vivia al veïnat de Cirera i que havia tingut els seus fills amagats durant la guerra, declarà que una vegada Mata li recomanà que «escondiera bien a mis hijos porque andaban buscándoles».

El jutge militar de Mataró elevà el resultat de les seves investigacions a la superioritat el 25 de maig de 1942 i el 14 de juliol del mateix any l'auditor de guerra de Barcelona, considerant que el Codi de Justícia Militar disposava que calia sobreseure una causa quan aquesta ja hagués estat degudament jutjada i amb sentència ferma, acordà retornar les actuacions a l'instructor i desestimà l'execució d'un nou judici. El 23 de juliol de 1942, el capità general decretà sobreseure definitivament les actuacions.

Entre la formació d'una causa i de l'altra, Mata aconseguí un bon nombre de testimonis favorables. El 15 de gener de 1941, Esteve Rovira reconegué haver tingut amagat el seu nebot, Santiago Alsina Borrell, i que fou avisat per Mata per tal que «lo escondiera bien». El 23 de setembre de 1939, Josep Manen Brillas declarà que,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 614 18/9/19 14:12

després de l'escorcoll de la seu de la Lliga Catalana, Mata li lliurà els negatius de les fotografies que havien servit per al cartell electoral entre les quals hi havia els de Manen, la seva esposa i altres familiars; Mata li recomanà que els destruís. La vídua de J. Filbà feu una declaració, el 7 de maig de 1941, en el mateix sentit respecte d'unes fotografies trobades a la seu d'Acció Catòlica. Afirmà també que, gràcies a Mata, un familiar seu no havia estat detingut. Juliana Masero, esposa d'un dels militars detinguts al vaixell *Uruguay*, declarà el 7 de maig de 1941 que se sentia atemorida a les nits en el seu domicili del Poble-sec i reconegué que Mata, com a responsable de la seguretat dels salesians, li va oferir una guàrdia a les nits. Masero també li lliurà «un cofrecito» amb les seves joies, que Mata li retornà havent passat el perill.

El mes d'agost de 1942 li fou concedida la llibertat condicional «con destierro». El 19 de maig de 1943, la cadena perpètua li fou commutada per la pena de vint anys i un dia de «reclusión mayor». L'abril de 1944 reingressà a la presó «con el fin de seguir extinguiendo la condena impuesta». El 23 d'octubre de 1945 se li concedí la llibertat condicional.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011892 i 027930. T-3 28-100.

MATEO ARROYO, MARIÀ

Edat: 40 anys. Guàrdia municipal. Nascut a Ayllón, Segòvia. Casat. Vivia al carrer d'Argentona de Mataró.

Inici de les actuacions: 7 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 7 de febrer de 1939 fou interrogat a Mataró per membres de la Guàrdia Civil adscrits al «Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte». Se li preguntà pels assassinats que s'havien perpetrat a Mataró i respongué que havien estat «de siete a ocho asesinatos […] según rumores también estos hechos fueron cometidos por elementos de la FAI, al parecer el que fue Jefe de Orden Público, llamado Jaime Luis». Sobre la seva actuació, manifestà que havia estat guàrdia municipal des de l'any 1927 fins a l'entrada de les tropes franquistes a Mataró i que a l'inici del cop d'estat militar del 1936 havia estat dos mesos exclusivament guàrdia de l'alcalde.

El 13 de febrer de 1939 declarava davant el jutge militar a Mataró el cuiner Pere Xena. Segons ell, a Marià Mateo «se le consideró como persona de toda confianza, por el Alcalde y Jefe de Policía de esta ciudad utilizándole en la labor de perseguir y denunciar a las personas desafectas a los marxistas entre los que cuenta el declarante un hijo suyo que estaba escondido por no incorporarse a las filas del ejército rojo». Afegí que l'acusat es presentà a casa seva i amenaçà la seva esposa dient-li que «si no se presentaba su hijo ya se podían ir preparando».

El 14 de febrer de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 615 18/9/19 14:12

la Falange de Mataró, certificava que Marià Mateo, com a agent d'investigació, actuava «a las órdenes de sus superiores […] y con bastante intensidad».

El 16 de febrer de 1939 signà un informe l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, segons el qual a Marià Mateo no se li coneixia cap filiació política ni sindical, però que, durant els Fets d'Octubre de 1934, havia estat desarmat per un tinent de la guarnició de Mataró. Havia dut a terme tasques com a «Agente de investigación municipal» i s'havia presentat com a «testigo acusador en los Tribunales Populares» —al vaixell *Uruguay*— que jutjaren els militars mataronins revoltats el juliol de 1936.

El 17 de febrer, a la seu judicial militar de Mataró, declarà Enric Subiñà Font, del «comercio», confirmant que Marià Mateo havia declarat voluntàriament en el judici contra el militar Ayestarán, que fou afusellat.

El mateix dia i al mateix lloc, Rafael Soler Moreu, del «comercio», indicava que coneixia l'acusat d'abans de l'aixecament militar i que li constava que era «de ideas izquierdista» i suposava que pertanyia a Esquerra Republicana de Catalunya. Sobre la seva actuació, indicà que, en els darrers temps, destacà «en la persecución de las personas de orden, actuando con todo entusiasmo y energía en la detención, busca y captura de todos aquellos elementos sanos que no obedecían la orden de incorporación a las filas rojas, insultando y amenazando a los familiares de las personas que buscaba y cargando a la vez con todos los objetos y enseres que más le agradaban». L'acusà també de delator de «las personas que consideraban desafectas a la causa del pueblo» i d'haver participat com a instructor «de unas milicias de criadas […] que en cierta ocasión se organizó en esta villa».

El 18 de febrer declarà davant el jutge instructor Ginés García Martínez. A més de fer referència a les acusacions que ja s'han reflectit, «le conceptua como uno de los agentes de acción, a las órdenes de la Policía roja de aquí, que formaba una especie de Checa, cuyos componentes habían sido enviados desde Barcelona, pasando el encartado entonces a las órdenes de la misma y dejando de ser Guardia Municipal».

El 22 de febrer declarà l'acusat en seu judicial. Explicà que quan es perpetraren els assassinats a Mataró ell estava destinat com a guàrdia municipal a Argentona. Negà haver format part de cap partit polític ni organització sindical i afirmà que fou desarmat pel tinent Ayestarán el 19 de juliol de 1936 i no durant els Fets d'Octubre de 1934. Sobre el testimoni que prestà en el judici que es feu a l'esmentat tinent, indicà que ho feu seguint les ordres del regidor Pou i que, en les seves declaracions, deixà de reflectir tots els fets «a fin de que la pena que le impusiesen fuese lo más benévola posible». Pel que fa als escorcolls, digué que els havia fet sempre que li ho havien ordenat i manifestà que mai no havia amenaçat ningú «y menos el llevarme los objetos de los mismos». Reconegué haver estat instructor de milícies masculines i femenines «porque así se lo ordenaron sus superiores y se lo pidió el Diputado Comas al que el declarante no quiso faltarlo».

El judici se celebrà a Barcelona el 6 de març de 1939 davant del «Consejo de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 616 18/9/19 14:12

Guerra Permanente núm. 2», que el condemnà a mort. En el mateix judici, que es plantejà com a «causa acumulada», fou condemnat a la mateixa pena el mataroní Joaquim Casanovas Valladolid.

El 12 de març a les dues de la matinada, els condemnats foren introduïts a la capella de la presó provincial de Barcelona i els fou llegida la sentència. Tres hores després foren lliurats «al Jefe de la fuerza encargada de llevar a cabo la Ejecución de la Sentencia la cual se verificó en el Campo de la Bota a las 5,30 de la mañana».

El metge alferes Tomàs Buiza reconegué els cossos i certificà que havien mort «por hemorragia interna producida por arma de fuego».

Posteriorment, el secretari judicial lliurà els cossos a l'enterramorts del cementiri municipal i varen ser enterrats «en la fosa común y con su media filiación».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000698. T7-436-457.

MATEO RAMBLA, MARIA DE LA CONSOLACIÓ

Edat: 29 anys. Mestra nacional. Nascuda a Vilanova d'Alcolea, Castelló. Soltera.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 18 d'abril de 1934 i a la la Federació de Treballadors de l'Ensenyament, vinculada a la UGT, «bajo amenaza de ser destituida», el 3 de setembre de 1936. Va exercir a Mataró en una de les «Secciones de la Escuela graduada de Niñas».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en el seu informe del 9 de maig de 1939, la definia com d'«excelente conducta y siendo de ideas religiosas y de derechas».

Preguntada per «los más distinguidos izquierdistas de su departamento», contestà que no sabia que cap dels seus companys s'hagués distingit per les seves idees marxistes.

Indicà que podien declarar en el seu favor els caps de família «que nos confiaron sus hijas como medio para librarlas de la educación del gobierno rojo, ya que no implantamos la coeducación ni cambiamos los textos escolares».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 52137/2884. T3-264.

MAURI MASJUAN, MIQUEL

Edat: 26 anys. Tipògraf. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Clavé. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 24 de novembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar d'Arenys de Mar.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 617 18/9/19 14:12

Fou detingut a Mataró el 24 de novembre de 1939 per la Guàrdia Civil en saber-se «por noticias confidenciales» que havia retornat del camp de concentració de Múrcia on era. Les informacions de la Guàrdia Civil indicaven que, trobant-se Mauri fent el servei militar a Osca, al cap d'uns mesos d'haver-se iniciat el sollevament militar «se pasó del Ejército Nacional a las filas rojas».

A l'interrogatori que seguí reconegué haver lluitat en el bàndol franquista a Osca i en el front de Madrid. Entre els mesos de gener o febrer de 1937 es passà a l'exèrcit republicà estant a la «Casa de Campo». Ja en aquest exèrcit fou destinat a València, Terol, Alfambra, Conca i Torredonjimeno el desembre de 1938. Posteriorment, estigué a Extremadura i Sierra Trapera. Fou ferit i evacuat a l'hospital militar de Múrcia, on estigué fins a l'entrada de les tropes franquistes. Estigué hospitalitzat fins a l'octubre de 1939, quan se li concedí la llibertat provisional.

En paral·lel a l'actuació de la Guàrdia Civil, el «Servicio de Información e Investigación de la F.E.T y de las J.O.N.S.» de Mataró havia rebut un ofici de l'organisme homònim de Bocairent en el qual es demanava informació sobre Miquel Mauri Masjuan, a qui s'acusava de l'assassinat del soldat Ildefonso Pérez Moreno al front de Terol l'abril de 1938. Això feu que Mauri fos interrogat sobre aquest punt i manifestà saber que l'esmentat soldat havia estat afusellat per haver intentat passar a l'enemic sense que ho hagués presenciat ni hi hagués intervingut.

L'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, certificà el 2 de desembre de 1939 que Mauri estava afiliat a la UGT, sense tenir-hi cap responsabilitat, «habiendo observado buena conducta y era un buen católico».

El 13 de desembre de 1939, Carlos Pérez Moreno feu a València una denúncia segons la qual el seu germà, Ildefonso Pérez Moreno, havia mort afusellat pels seus companys d'armes i, a partir de diferents testimonis, acusà Mauri d'haver-ne estat «delator y uno de los asesinos». Segons aquesta acusació genèrica, a la 225 Brigada hi hagué nombrosos assassinats «sin tomar una simple declaración a las víctimas» i considerava que n'era la causa el fet que en aquesta unitat es concentraven nombrosos evadits de l'exèrcit franquista «ya que estos evadidos delataban tranquilamente a los soldados en que recaía la menor sospecha y muchas veces sin existir siquiera la sospecha siendo los evadidos los que se ofrecían voluntariamente para asesinar a las víctimas». En aquest cas concret, es considerava que Ildefonso Pérez havia estat disposat a passar al bàndol franquista.

El 6 de febrer de 1940, el jutge militar de Mataró prengué declaració a Mauri. Negà haver participat en cap afusellament i afirmà haver mantingut «buena relación con todos los soldados de la Compañía».

Es presentà com a prova de càrrec un document de les «Fuerzas de la Defensa de Madrid» —òrgan dependent de la República— del 29 de gener de 1937 en el qual constava que Miquel Mauri havia rebut la quantitat de cinquanta pessetes «como premio en metálico […] al personal evadido de las fuerzas enemigas».

El dia 9 d'abril de 1940 declarà davant el jutge militar de València Ricard Palau Aguilar, «labrador» d'Alfara del Patriarca. Explicà que havia estat a la 225a Briga-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 618 18/9/19 14:12

da Mixta amb Miquel Mauri, que el coneixia i que allí se'l tenia «como delator de los elementos que consideraba simpatizantes de la Causa Nacional» i que, per haver estat evadit de la zona «Nacional […] gozaba de la mayor confianza por parte de los jefes». Afegí, més endavant, que el dia que morí Ildefonso Pérez Moreno a ell li tocà fer guàrdia a la «chabola» on el tenien confinat. Quan el piquet que havia de dur a terme l'execució passà «frente a la chabola» va distingir entre els qui en formaven part «el cabo Miguel Mauri Masjuan que iba como los demás con cartuchera y fusil». Després de la mort d'Ildefonso Pérez, segons Palau, es comentà a la unitat que els integrants del piquet d'execució se'n repartiren el vestuari i el calçat.

Josep Cuñat Marco, també llaurador de València i membre que havia estat de la 225a Brigada Mixta en el moment dels fets, havia declarat a València el 7 d'abril de 1940 que, tot i conèixer Miquel Mauri Masjuan i dir-ne «que alardeaba de ser evadido de las filas nacionales, desconoce el dicente la intervención que tuvo en el asesinato del soldado Ildefonso Pérez Moreno pues el que declara prestaba servicios en la cocina y era mirado con recelo por los mandos rojos que pertenecía, no oyó comentar ni preguntó a nadie sobre el crimen que por otra parte tampoco presenció».

El 14 de maig de 1940, el jutge Manuel Ferrer de Navas, del jutjat militar d'Arenys de Mar, considerà que, atès que Miquel Mauri havia desertat «de las filas nacionales», havia assolit la graduació de caporal i, posteriorment, de sergent a la 225a Brigada Mixta de l'exèrcit republicà, havia estat acusat de delatar el soldat Ildefonso Pérez i d'haver format part del piquet de la seva execució, per totes aquestes circumstàncies en decretà el processament.

El 26 de setembre de de 1941 se celebrà a la caserna de Mataró el «Consejo de Guerra Ordinario de Plaza». El tribunal estava integrat pel coronel d'artilleria José Yanguas Elorz, que el presidia. Eren vocals el capità Andrés Rubio Pérez i els tinents José Porta Soto i Octavio Bohigas Silva. El fiscal fou l'alferes Guillermo Villavechia Ricart i el defensor, el capità Lisardo Martín Martín.

El fiscal l'acusà d'un delicte de traïció i en demanà la pena de mort. El defensor considerà que hi havia hagut una fugida «al campo dominado por el enemigo», però no «a las filas del enemigo». Per això demanà la pena de quatre anys de presó.

El mateix dia 26 es dictà sentència. Se'l trobà culpable d'un delicte de traïció i d'un altre «de adhesión a la rebelión» i fou condemnat a dues penes de mort, una per cadascun dels delictes jutjats. En una consideració final, el consell de guerra determinà «no proponer la conmutación de la pena impuesta».

Mentre s'havien dut a terme la instrucció i vista del cas s'aplegaren diferents documents que responien de la bona conducta de l'acusat.

El 8 d'octubre de 1939, els responsables de la llibreria Abadal de Mataró signaren un document segons el qual Miquel Mauri hi havia treballat des dels catorze anys «habiéndose hecho acreedor por su comportamiento y honradez de la estima en que le tenemos». El 9 de desembre de 1939, el prevere Josep M. Andreu, com a vicedirector de la Congregació Mariana establerta a la parròquia de Santa Maria

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 619 18/9/19 14:12

de Mataró, deixà constància que Mauri era «congregante activo» i que estava inscrit en aquesta institució pietosa des de l'any 1923. El secretari substitut de l'Ajuntament de Mataró Josep Solà Sanfeliu certificà el 20 de maig de 1940 que Mauri, abans de la guerra, era «un chico de conducta intachable en todos los conceptos y buen católico».

El 14 de novembre de 1941, un cop coneguda la sentència, l'alcalde i cap local de Falange de Mataró, Josep Martí Pascual, s'adreçà a les autoritats militars expressant que «la justicia no se halla reñida con la gracia», per la qual cosa, «siempre que ello no signifique menoscabo para la Justicia», sol·licitava «la gracia de conmutación de pena por la de cadena perpetua».

El 2 de desembre de 1941, el capità general de la 4a Regió Militar decretava que «no procede la conmutación».

Tres dies després es llegia a Miquel Mauri la sentència, a la presó de Mataró, en presència de membres del tribunal. Més tard, «fue trasladado el reo en la Capilla improvisada en la prisión haciéndole presente el Sr. Juez que podía pedir los auxilios que necesitare». El mateix dia 5 de desembre fou lliurat al cap del piquet que havia de dur a terme l'execució i «a las siete y quince del día de hoy ha sido ejecutada por fusilamiento la pena de muerte en la persona de Miguel Mauri Masjuan en el Campo de la Bota», segons certificava el tinent metge Augusto de Valle y Figueras.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000151. T-7 368.

MAURO COT, VICENÇ

Edat: 35 anys. Venedor ambulant. Nascut a Oliva, València. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Agustí. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 1 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Segons un informe datat l'1 de maig de 1939 i signat pel cap de la policia Municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal, Vicenç Mauro fou detingut aquest mateix dia i posat a disposició de l'auditor de guerra. En l'informe s'explicitava que el 19 de juliol de 1936 s'havien presentat diversos membres de la CNT al domicili de Mauro «y le dijeron que se sumase a ellos en el Movimiento, el declarante accedió y le entregaron un mosquetón y que se estuvo paseando por las calles cuatro o cinco días». L'informe afegia que no havia participat en escorcolls ni en detencions. Posteriorment fou nomenat «delegado de verduras en esta población» per la CNT i la seva funció era anar amb un camió a casa dels pagesos «para que voluntariamente diesen las verduras necesarias para mandarlas al frente». Aquesta responsabilitat la desenvolupà durant vuit dies i anava armat. Posteriorment es dedicà a la seva feina habitual de compravenda de fruita fins que, el juliol de 1938, entrà com a voluntari com a «peón en la Defensa contra Aeronaves en el Parque de Barcelona», on s'estigué fins pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 620 18/9/19 14:12

Una nota marginal en aquest informe, anònima i escrita amb llapis, diu: «Según el Sr. Cabot no parece ser mala persona ¿puede haber algo de intriga por el puesto de vendedor ambulante?»

El 28 de juny de 1939, l'alcalde Joan Brufau Cusidó signava un informe dirigit a l'auditor de guerra en el qual deixava constància que Mauro havia estat «un gran propagandista del funesto Frente Popular interviniendo antes del 18 de julio en cuantos actos eran precisos para el enderrocamiento del bloque de derechas».

Francesc Cabot Puig, propietari agrícola, declarà davant el jutge d'instrucció el 17 d'agost de 1939 dient que Mauro «en el fondo era una buena persona de carácter un poco subersino y después de iniciarse el Movimiento se sumó a él patrullando armado por las calles pero sin que sepa que realizase acto delictivo alguno».

El mateix dia, Jaume Escolà Vilaró, forner, testificà que coneixia Mauro «por haber ido diferentes veces a su casa a torrar cacahuetes pareciéndole el mismo que es buena persona».

La causa fou sentenciada pel «Consejo de Guerra Permanente núm. 3» el 12 de setembre de 1939 amb una pena de dotze anys i un dia per un delicte d'«auxilio para cometer la rebelión militar». El 14 de gener de 1947 sol·licità l'indult. El dia 8 de febrer del mateix any, el capità general signava un document segons el qual declarava «extinguida por vía de indulto la pena principal [...] quedando íntegramente subsistentes las accesorias».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007997. T7-497.

MAYOL ROCA, JAUME

Edat: 22 anys. Alferes de complement d'artilleria. Nascut a Mataró.

Inici de les actuacions: 16 d'octubre de 1939. Expedient informatiu.

S'havia llicenciat de l'exèrcit l'any 1935. Malgrat això, declarà que, després dels fets del juliol de 1936, es veié obligat a presentar-se al «comité rojo de Mataró» diverses vegades, acompanyat d'homes armats, per la seva condició d'oficial de complement. Posteriorment, durant un mes, se l'obligà a fer treballs de pic i pala també sota vigilància armada. Des del desembre de 1936 fins al febrer de 1937 estigué fent tasques d'instrucció militar a Barcelona compatibilitzant-ho amb la seva feina habitual. L'agost de 1937 s'incorporà a l'exèrcit amb destins a Barcelona, Mataró, Almansa i Villena. En els moments finals del conflicte, estigué destinat a l'exèrcit de Llevant. «Al derrumbarse el frente rojo» es lliurà a les tropes franquistes el 29 de març de 1939 a la població de Nules, Castelló. Durant tot el període bèl·lic mantingué el grau d'alferes.

Quan se li preguntà amb quines coaccions s'havia vist obligat a «permanecer o a servir a los rojos», manifestà que per la seva condició de militar havia estat vigilat pels membres del Comitè de Mataró i la seva família ja havia patit represàlies. El seu pare havia estat expulsat del càrrec d'enginyer municipal i de la direcció de l'Escola

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 621 18/9/19 14:12

d'Arts i Oficis i la seva germana, bibliotecària, i el seu germà, escrivent a la Caixa d'Estalvis, també havien estat obligats a abandonar el seu lloc de treball.

L'expedient informatiu incloïa diversos informes favorables. Mossèn Josep M. Andreu, responsable de «Propaganda Católica», certificava el 19 de juny de 1939 que Mayol era membre d'aquesta organització, catequista i persona «de conducta moral y religiosa ejemplar, no perteneció a partidos políticos». Els informes de la Guàrdia Civil i de la Falange confirmaven aquestes afirmacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000053. TTMT1 476.

MELAS MORA, LAUREÀ

Edat: 52 anys. Carrabiner. Nascut a Talavera de la Reina. Casat. Vivia a Mataró.

Inici de les actuacions: 15 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado instructor especial de guardias».

El 15 de juny de 1939 prestà declaració indicant que el dia 19 de juliol de 1936 es presentà a la caserna de carrabiners, on estigué concentrat fins a les tres de la tarda. En aquest punt marxaren en un autocar a Arenys de Mar a les ordres del tinent Agustí Pulido Robles. Hi van ser fins a les onze de la nit, en què tornaren a Mataró a les ordres del capità José Ruiz Barrientos. Arribaren cap a les dotze de la nit i foren allotjats a l'Ajuntament. A partir de l'endemà prestaren «servicio en los establecimientos públicos». Després d'una estada a Barcelona retornaren a Mataró «habiendo sido alojados en el Cuartel de Artillería, haciendo el servicio del interior del Cuartel» fins a l'arribada de «las Gloriosas Tropas Liberadoras».

L'11 d'agost de 1939, Laureà Melas fou interrogat pel jutge instructor a Barcelona sobre una denúncia que s'havia presentat a la comandància de carrabiners de Mataró contra el brigada Juan Fernández Fernández. L'hauria iniciat el també carrabiner Marià Fernández Calderón, acusant Juan Fernández «de ideales derechistas». Segons l'interrogatori de l'instructor, tots els homes del «puesto» havien signat, inclòs Laureà Melas. Aquest contestà a tot que «lo ignora».

L'endemà, Laureà Melas demanà ampliar la seva declaració del dia anterior «por haber recordado extremos relacionados con el preguntado». Explicà que un dia rebé avís d'anar a «la barraca de carabineros que está situada frente de la calle de las Ratas» i allí el seu company de cos Marià Fernández Calderón li mostrà l'escrit de denúncia contra el brigada per tal que el signés, sota diverses amenaces, «que tal vez le costara la vida». Finalment signà i la denúncia fou tramesa als òrgans superiors del cos. El brigada acusat demanà als seus homes que retiressin la denúncia i aquests, després de diverses gestions, aconseguiren que Juan Fernández, en lloc d'haver d'anar castigat al front «a Brigadas de milicianos lo fuere a las de militares».

El 22 d'agost de 1939 declarà davant del tribunal Manuel Bonamusa Bosch,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 622 18/9/19 14:12

«profesión Comercio». Declarà que coneixia Melas i els seus fills i que aquests, tot i haver pogut anar al front amb l'exèrcit republicà, no ho havien fet. Concloïa afirmant que el considerava «adicto a la Causa Nacional».

El mateix dia i al mateix lloc comparegué Josep Prats Estradé, «jornalero». Explicà que havia treballat a l'oficina de telègrafs, situada molt a prop del col·legi de Santa Anna, i pogué observar que «cuando las turbas marxistas pretendieron incendiar el Colegio de los Escolapios de Mataró consiguió con palabras y una actitud adecuada a las circunstancias que los desalmados que querían incendiar dicho Colegio desistieran de sus propósitos».

El 26 d'agost, Laureà Melas tornà a ser interrogat pel jutge instructor. Concretament se li preguntà si el 19 de juliol de 1936 havia participat «en la rendición del octavo Regimiento de Artillería Ligera de Mataró, haciendo prisioneros a sus Jefes y Oficiales y cooperó al reparto de armas a los elementos del Frente Popular». Melas negà un per un tots els punts exposats. Va reiterar el que ja havia dit a la primera declaració explicitant que, al retorn de la població d'Arenys de Mar, havien estat concentrats a l'Ajuntament totes les seccions del seu cos i que sols la primera i la segona secció es dirigiren a la caserna d'artilleria, mentre que la tercera i la quarta restaven a la seu del govern municipal. En pertànyer ell a la quarta secció, romangué a l'Ajuntament fins que l'endemà se li encomanà la custòdia «de establecimientos Públicos y Comunidades religiosas para evitar los desmanes que las hordas rojas pudieran llevar a cabo».

El 3 de febrer de 1942, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 6258/405. T7-536.

MELÉNDEZ GARDEÑAS, EDUARD

Edat: 31 anys. Funcionari de presons. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia a Mataró, a la Rambla. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 16 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 16 de febrer de 1939 signà una declaració jurada en la qual deia que havia ingressat en el cos l'any 1937 i que el novembre del mateix any havia estat nomenat subdirector del «Correccional Provisional de la Generalidad de Cataluña».

El dia 30 de març de 1939 declarà davant el jutge militar, a Barcelona, Pau Mallol Pujol, comerciant d'aquesta ciutat. Segons el seu testimoni, havia estat condemnat a mort «durante la dominación rojo-separatista», si bé se li havia commutat la pena per la immediatament inferior, per la seva participació en el cop d'estat de 1936 formant part de «los Requetés». En el decurs del seu empresonament conegué Eduard Meléndez, de qui digué que «no solamente no puede garantizar como persona adicta al Glorioso Movimiento Nacional sino que afirma que es un rojo perdi-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 623 18/9/19 14:12

do por las manifestaciones que le oyó en la cárcel y por la forma indigna y poco humana que trató a los reclusos de ideas derechistas».

El 14 d'abril de 1939 s'interrogà Josep Rovira Aymà, empleat municipal. Atribuí a Meléndez la detenció de l'anterior director de la presó de Mataró, Juan Prado, i també la del jutge de primera instància Manuel Ciges Pérez. Tot i que no acusà Meléndez de maltractaments «de obra», sí que «les amenazaba de palabra diciéndoles que si no trabajaban no respondía de lo que pasaría o haría con ellos». Afirmà que era propagandista «de Izquierda Catalana».

En la mateixa data, Pere Xena Tàpias, empleat municipal, feu una declaració molt similar afegint-hi que Meléndez era també responsable de la detenció de Martí Fité.

El 21 d'abril de 1939, el responsable «de Información e Investigación» de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, signava un informe en el qual indicava que Eduard Meléndez havia ascendit al càrrec de director de la presó mataronina per imposició d'Esquerra Republicana de Catalunya i que havia estat detingut dos dies «y cuando regresó trataba a los presos duramente creyéndose que esta actitud fue a causa de la mencionada detención».

El 22 de maig de 1939, l'advocat Albert de Quintana Vergés, «Presidente de la Hermandad de Cautivos por España», a Girona, certificà que durant el període de temps que estigué detingut a Mataró l'acusat «guardó conmigo la debida consideración y respeto, dándome buen trato».

El 12 de juliol de 1939 declarà a Barcelona Miquel Ciges Pérez, jutge d'instrucció a Mataró. Definí Meléndez «como un individuo de ideas muy izquierdistas», considerat pròxim a Esquerra Republicana. Exposà que mentre fou director de la presó Juan Prado «se respiraba en la cárcel de Mataró […] un ambiente netamente Nacional» en el qual el jutge Ciges duia a terme «manejos […] con respecto a los compañeros presos en orden a su libertad y salida del territorio rojo». Ciges fou detingut i, gairebé en paral·lel, també ho fou Meléndez. Segons Ciges, durant aquesta detenció, Meléndez havia denunciat davant «los criminales de las checas» tot el que sabia de l'actuació del jutge i així, en paraules de Ciges, «el precio de la delación y del servicio que prestó a la Policía [Eduard Meléndez] fue el que le devolvió a la Cárcel de Mataró de Director».

El Consell de Guerra Permanent núm. 1 jutjà el cas el primer d'agost de 1939 en un conjunt de causes acumulades. Fou condemnat a quinze anys de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002824. T7-346.

MERINO DÍEZ, SILVÀ

Edat: 32 anys. Sergent destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Burgos. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Llauder.

Inici de les actuacions: 5 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado instructor especial de suboficiales».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 624 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 625 18/9/19 14:12

El 5 de març de 1939, Silvà Merino estava internat al camp de concentració de Rota, Cadis. Allí feu la primera declaració davant la «Comisión Clasificadora de prisioneros presentados en Cádiz». Exposà que el 18 de juliol de 1936 era sergent al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera destinat a Mataró. Posteriorment, en l'exèrcit de la República, assolí els graus de tinent i capità «por escalafón». El 18 de juliol de 1936, en «tener noticia de la declaración del estado de guerra», es presentà als seus superiors de Mataró, que li encarregaren «servicio de vigilancia con una pieza del 10,5 en la estación hasta que le ordenaron retirarse». Al cap de nou dies anà cap al front d'Osca «con un grupo del 10,5» a les ordres del capità Medrano. Posteriorment estigué destinat a un dipòsit de municions de Barbastre. El gener de 1937 ascendí a tinent i fou destinat a una bateria del «grupo del 11,5» al front d'Aragó. L'abril de 1938 fou ascendit a capità. Més endavant, estigué a Roses, a «Defensa de Costas», on comandà una peça d'artilleria de «15 cm. Krupp» a punta Falconera fins a l'octubre de 1938. Al final de la guerra era a Figueres com a ajudant a «la Escuela Popular de Guerra de Artillería». El 7 de febrer de 1939 «huyó campo traviesa» fins a arribar al territori francès. L'11 de febrer de 1939 retornà a territori espanyol entrant per Irun. En el moment de la detenció portava «31,50 pts. rojas».

El 18 de juny de 1939, Antoni Bellatriu, tintorer, signava una declaració en la qual afirmava que Merino havia estat sempre «un elemento de derecha monárquico». Explicà també que el juliol de 1936 uns «elementos anarquistas» l'havien anat a cercar a casa seva i, en no trobar-lo, havien anat a casa dels seus sogres, on hi havia la seva esposa, «a la que maltrataron de palabra y obra, pretendiendo les descubriera el paradero de su marido». També indicà que es relacionava amb «los elementos de derechas de esta poblacion, con los que continuamente proclamaba el derrotismo» i, a la fi, el considerava «para todos los efectos adicto al Glorioso Movimiento Nacional». Jaume Serrat Viñamata, venedor de comestibles, signà una declaració idèntica el mateix dia.

L'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, signà un informe, el 30 de juny de 1939, en el qual informava que «después del 18 de Julio, junto con todos los Sargentos del Regimiento de Artillería de esta localidad, le obligaron a marchar al frente hacia Barbastro con algunas baterías que se organizaron en esta localidad».

El 24 de febrer de 1940, Josep Vives i Pàmies, «Jefe Local de la Milicia de la F.E.T y de las J.O.N.S.» i «Alférez Honorífico Retirado Real Cuerpo Alabarderos», certificà que Merino era de «sentimientos patriótico-españolistas muy amante de la disciplina militar así como disciplinado y cumplidor».

La causa se sentencià a Barcelona el 29 de setembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 que presidia José M. Ruiz Cartes. Fou considerat responsable d'un delicte d'«auxilio para cometer la rebelión militar». El tribunal considerà que el suport que havia donat a l'exèrcit republicà «solo pudo obedecer al temor fundado de las represalias que se hubieran seguido». Malgrat això, fou condemnat a tres anys i un dia de presó correccional.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 004631. TTMT7 513. T7-518.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 626 18/9/19 14:12

MERINO DONAIRE, CÀNDID

Edat: 35 anys. Caporal al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Almoharín, Càceres. Solter.

Inici de les actuacions: 30 d'abril de 1940. Procediment previ.

Ingressà a l'exèrcit a la caserna mataronina als disset anys com a voluntari, segons un informe de la Guàrdia Civil.

Segons pròpia declaració, el 19 de juliol de 1936 a les dotze del migdia va sortir amb la seva bateria, dirigida pel tinent Renedo, per proclamar l'estat de guerra a l'Ajuntament de Mataró. Continuant el relat, afirmà que, la nit següent, els carrabiners s'havien fet càrrec del quarter i havien detingut els caps i els oficials. Dos o tres dies després s'hagué d'incorporar de nou a la mateixa unitat, i partí cap al front el dia 25 del mateix mes. Una vegada allí, formà part d'una «Junta clasificadora», juntament amb altres sotsoficials i un «maestro ajustador». Segons Merino, aquesta junta tenia com a objecte estudiar els ascensos i les millores dels soldats, sense que tingués implicacions polítiques. Posteriorment, els caporals d'aquesta junta foren ascendits a sergents. En el decurs del conflicte bèl·lic, estigué als fronts Siétamo, Tardienta, Belchite, Boltaña, Terol, la Seu d'Urgell i Premià de Mar, on s'havia instal·lat el «Cuartel de la Reserva general de Artillería». Entrà a França el febrer de 1939 i tornà a creuar la frontera en sentit contrari el setembre del mateix any per la Jonquera. Fou internat al camp de concentració de Cervera i destinat al «Batallón de Trabajadores 14» i passà després a la presó de Mataró.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró confirmava en línies generals aquest relat i afegia que havia marxat al front amb la companyia de capità Medrano.

Tots els informes recollits per les autoritats militars li foren favorables.

El 6 de juliol de 1943 s'arxivaren sense més tràmits les actuacions del procediment previ.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000288.

MÍNGUEZ CASAS, FRANCESC

Edat: 52 anys. «Maestro guarnicionero» en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Orihuela del Tremedal, Terol. Casat.

Inici de les actuacions: 26 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El mes de juliol de 1939 feu declaració indagatòria a Barcelona davant el jutge instructor en la qual exposà que el 19 de juliol de 1936 el comandant de la caserna de Mataró, Francisco Álvarez-Buhilla, li ordenà que anés al seu domicili a recollir unes armes que hi tenia i que acompanyés la seva esposa i el seu fill al quarter. Quan les instal·lacions militars ja estigueren preses pels carrabiners s'hi presentà i fou des-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 627 18/9/19 14:12

tinat a la guarnició fins al setembre del mateix any. Després fou destinat al «Parque de Artillería» de Barcelona fins al gener de 1939. Passà en aquestes dates al «Batallón Hipomóvil» que durant la retirada de les tropes republicanes s'instal·là a Bellver de Cerdanya, des d'on —tot el batalló— el 5 de febrer entrà a França. Passà posteriorment per Irun a territori nacional, on es presentà a les autoritats franquistes.

L'agost de 1939, María Victoria Flórez, vídua de Francisco Álvarez-Buhilla, confirmà la declaració de Mínguez. Diversos membres de Falange a Mataró l'avalaren com a «persona totalment afecta a nuestro GLORIOSO MOVIMIENTO NACIONAL».

«El Consejo de Guerra Permanente nº 3», presidit per Mariano Moreno de Vega, l'absolgué per no haver trobat que participés «en hecho delictivo ni revolucionario alguno».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 2004/239. T8-123.

MIR PASCUAL, RAFAEL

Edat: 28 anys. Tintorer. Nascut a Móra d'Ebre. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Detingut per agents de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró.

Fou denunciat pel «Delegado de Información e Investigación» de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, el 9 de juny de 1939. L'acusà d'haver format part de la columna Malatesta. Marxà al front d'Osca i fou, posteriorment, retornat a Mataró en un vagó «clasificado entre otros de ladrones y asesinos».

En la seva declaració davant les autoritats militars, Mir reconegué la seva pertinença a la CNT i haver estat portalliteres de la Creu Roja. Juntament amb el capità Medrano, de la caserna mataronina, partí al front de Siétamo. Intentà enrolar-se en un «Barco Sanitario» de l'expedició del capità Bayo, que pretenia conquerir l'illa de Mallorca, però no hi arribà a temps, ja que el vaixell havia salpat amb anterioritat. S'incorporà a la columna Malatesta, que marxà el primer de setembre de 1936. S'estigué al front de Belchite fins al gener de l'any següent, quan retornà a Mataró per causa de la mala salut. Es reincorporà al seu lloc de treball, a l'empresa Hijos de Lorenzo Llinás, fins que fou reclamat per la seva quinta per incorporar-se al front. Fou destinat a infanteria de marina, a Cartagena. D'allí fou destinat al front de Lleida. Estigué al camp de Serós i, posteriorment, a l'hospital de Pedernales (actual Sukarrieta, Biscaia) fins que fou alliberat. Negà haver estat traslladat en un vagó amb delinqüents.

L'acusat pogué presentar diversos testimonis i informes favorables sobre la seva conducta i el seu comportament: de la Creu Roja i de l'Ajuntament de Mataró, del rector de la parròquia de Sant Josep de Mataró, mossèn Cabús, de les religioses de l'hospital de Sukarrieta, de la firma Hijos de Lorenzo Llinás, etc.

El consell militar permanent de Barcelona declarà el 4 de novembre de 1939,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 628 18/9/19 14:12

per unanimitat, que no havia incorregut en responsabilitat exigible per via judicial i el posà en llibertat «sujeto a la Inspección de Campos».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012163.

MIRALLES COSTA, ELISEU

Edat: 23 anys. Viatjant de gènere de punt. Nascut a Terrassa. Afiliat al Centre Autònom de Dependents de Comerç i Indústria de Catalunya i després a la UGT.

Inici de les actuacions: 26 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

Segons les seves declaracions, fins al mes de setembre de 1936 treballà de viatjant de gènere de punt amb el seu propi vehicle, que li fou requisat. A partir d'aquest moment es presentà com a voluntari a la caserna d'artilleria de Mataró, a les ordres del Comitè Antifeixista, participà en la requisa d'alguns cotxes i aparells de ràdio i fou el conductor del vehicle que feia aquestes actuacions. Posteriorment es traslladà a la caserna Lenin de Barcelona, on s'enrolà com a xòfer a la 29a Divisió, amb la qual anà al front d'Osca fins a la dissolució de l'esmentada unitat el juliol de 1937. Posteriorment, ingressà al 4t Batalló de Transports, que tenia la seu a la caserna «Vorochilov», i fou destinat al front de Terol fins al gener de 1938. Posteriorment passà a França durant la retirada amb el camió que conduïa i el febrer de 1939 retornava a Espanya.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, indicà que havia marxat voluntari al front a l'inici de la guerra «no pudiendo alegar que lo hiciera por necesidad, toda vez que sus padres son propietarios de algunas casas». Afirmava, també, que havia requisat el cotxe del seu antic patró i algun aparell de ràdio.

El Consell de Guerra Permanent número 2 de Catalunya el condemnà, el 7 de setembre de 1939, a la pena de quinze anys pel delicte d'adhesió a la rebel·lió militar.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000976. T8-294.

MISERACHS VALLÈS, EMÍLIA

Edat: 52 anys. Mestra nacional. Nascuda a Igualada. Casada.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 21 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 5 de maig de 1913 i a la UGT el 28 d'agost de 1936. Sobre aquest punt especificà: «No me dejaban actuar sin este requisito.» Va exercir a Mataró, a l'«Escuela Nacional Unitaria de niñas no. 1».

Quan se li preguntà si volia fer alguna ampliació a les preguntes de l'interrogatori, expressà: «Por mi condición de católica y fascista no actué nunca a gusto de las

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 629 18/9/19 14:12

autoridades rojas que me tenían muy vigilada, pero, a pesar de ello logré burlar esta vigilancia y proceder en mi Escuela con las mismas enseñanzas de antes para lograr que las niñas (pues no lograron la coeducación) no se infiltraran de las ideas marxistas, nada de conferencias subversivas, ni puños en alto, ni cantos revolucionarios… Aparte de la Doctrina he seguido en todo como en los mejores tiempos de la Monarquía y aún de la Dictadura.»

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en el seu informe del 25 d'abril de 1939 avalava la seva adhesió al «Glorioso Movimiento Nacional».

Preguntada per «los más distinguidos izquierdistas de su departamento», constestà que no sabia que cap dels seus companys s'hagués distingit per les seves idees marxistes.

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 48900/2657. T3-397.

MOLINO DENCAUSE, PERE DEL

Edat: 57 anys. Ferroviari. Nascut a Puerto Rico. Vidu. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 8 de maig de 1948. Causa ordinària.

El 5 de maig de 1948 entrà per la frontera de la Jonquera i es presentà a les autoritats espanyoles. Afirmà que havia estat afiliat a la UGT d'una manera obligada i que no havia participat en cap partit polític. Segons el seu relat, no fou mobilit-

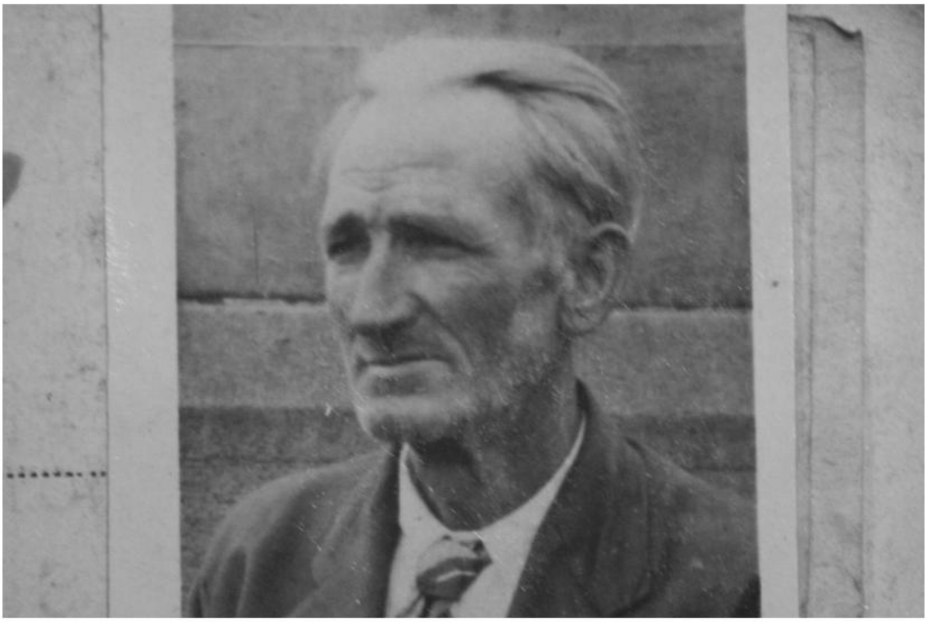

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 630 18/9/19 14:12

zat i no feu cap tasca militar «a los marxistas». El febrer de 1939 entrà a França en la retirada i fou detingut per les autoritats franceses, que l'internaren al camp d'Argelers, on estigué dos mesos. Posteriorment fou traslladat a diferents fàbriques en territori francès, i estigué obligadament en una companyia de treballadors durant tres anys. Més tard es dedicà a diferents treballs fins que optà per retornar. A preguntes dels interrogadors, afirmà no haver col·laborat amb els exiliats que eren en territori francès.

L'informe emès per l'Ajuntament de Mataró contradeia el relat anterior. Afirmava que era una persona «de mala conducta», que havia estat membre del comitè de l'estació, que havia portat arma i havia fet guàrdia al col·legi del Cor de Maria. L'adscrivia al PSUC i el considerava membre destacat del Socors Roig Internacional.

Pere Xena Tàpias, cuiner i «Agente de Información de la FET y de las JONS», segons la «Jefatura Superior de Policia de Barcelona», declarà que havia tingut notícia que Molino manifestà la intenció de «liquidarlo», ja que coneixia la seva actuació «en favor de la causa nacional».

El 24 de juliol de 1950, l'auditor de guerra de Barcelona resolia que, «en atención a la escasa trascendencia de los hechos antes referidos y teniendo en cuenta los demás beneficios otorgados respecto de las infracciones consumadas durante la penosa rebelión Marxista», sobreseia les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000367.

MOLINO TARDÀ, AMADEU DEL

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724 /1939.

MOLINOS GRÀCIA, SIXT

Edat: 54 anys. «Maestro armero» en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Escatrón, Saragossa. Casat. Vivia al carrer dels Àngels.

Inici de les actuacions: 12 de juny de 1943. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El juliol de 1943 declarà que el 18 o 19 de juliol, en presentar-se a la caserna mataronina, el comandant major li ordenà que instal·lés les metralladores, que estaven emmagatzemades, a les finestres de la «guarnisonería que eran las que daban frente a la estación». Cap a les nou del matí sortiren del quarter dos grups d'homes

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 631 18/9/19 14:12

que retornaren entre les cinc i les sis de la tarda. Un cop retornats, se li comunicà que quedava llicenciat i que podia anar al seu domicili particular. Pocs dies després, se li ordenà la presentació immediata a les instal·lacions militars i se li encomanà que es fes càrrec de tot l'armament que hi havia «en el patio». Quan s'organitzà l'expedició del capità Medrano, en formà part com a mestre armer. Amb aquesta unitat anà fins a Lleida, Barbastre i Siétamo. Emmalaltí, fou hospitalitzat a Barbastre i li fou concedit permís per retornar a casa seva i, posteriorment, es reincorporà al front fins al juny de 1937. En aquestes dates fou destinat a l'«Agrupación de Artillería de Costas», a Barcelona. El març o l'abril de l'any següent fou destinat al «Grupo Escuela de Información y Topográfica de artillería» a Mataró fins a la fi de la guerra.

En una declaració jurada que havia fet tot just a la fi de la guerra havia exposat que en els mesos posteriors al cop d'estat s'havia hagut de presentar al «Tribunal Popular» de Mataró per l'amistat que havia mantingut amb el cap de la policia municipal Guadalupe Lafuente. Afirmà també que, durant l'estada amb la companyia Medrano, sols havia desenvolupat les funcions de xòfer transportant queviures. Quan se li demanaren noms de civils que haguessin intervingut en tribunals populars, denúncies o haguessin perpetrat actes delictius, cità «Ramón Molis, Joaquín Bilvein y Jaime Lluís».

El capità Emilio Arroyo González, el desembre de 1940, declarava sobre els fets del juliol de 1936 que «de los ajustadores todos se les tenía conceptuados como "azañistas"». Després de fer algunes excepcions, assenyalava Molinos com a «extremista».

La resta de declaracions —militars inclosos— li foren favorables.

El 24 de maig de 1944, el capità general de la regió militar decretava l'arxivament de les actuacions endegades «por sus propios fundamentos».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 029104. T8-109.

MOLLÀ PI, FRANCESC

Edat 27 anys. Venedor de llet. Nascut a Mataró. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 2 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 18 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal, feia constar que Mollà estava acusat d'haver estat col·laborador del diari *Llibertat*. I afegia: «Por este motivo es detenido y puesto a disposición del Sr. Auditor de Guerra.»

En un interrogatori que se li havia fet el dia 2 del mateix mes i any, per part del mateix responsable policial, Mollà reconegué que el gener de 1932 s'afilià al Bloc Obrer i Camperol i fou cambrer d'aquesta entitat fins al 1934. Posteriorment s'incorporà a la CNT. El desembre de 1936 s'havia afiliat a la UGT del seu ram. Es dedicava al «despacho de leche» en la «Cooperativa de Distribuidores de Leche "La-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 632 18/9/19 14:12

xon"» de Mataró. El desembre de 1938 cessà en aquesta activitat per haver-se incorporat al «Regimiento Naval nº 1». L'octubre de 1938 fou hospitalitzat a Mataró fins a la fi de la guerra. Indicà també que, en dissoldre's el Bloc Obrer i Camperol, els seus companys passaren al POUM i que hi mantenia una relació d'amistat, però negà ésser-ne membre o dirigent. L'informe municipal concloïa considerant-lo dirigent del POUM i membre del comitè d'enllaç de les patrulles de control.

Fou considerada com a prova de càrrec una transcripció i traducció al castellà d'un article publicat al diari *Llibertat* el 2 de febrer de 1937 amb el títol «Rechazemos la mentira como arma política» en el qual es denunciava la repressió estalinista durant els judicis de Moscou —«confundiendo la disciplina con el servilismo estúpido»— i la persecució soferta per Trotski. Alhora, es feia ressò dels disgustos que s'originaven a Catalunya per l'accentuació de les divergències entre els partits marxistes.

L'informe del 26 de juny de 1939 del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, el feia militant tant del Bloc Obrer i Camperol com del POUM.

L'agost de 1939, Josep Maltas Escorsa, pagès; Josep Manté Rovira, mestre, i Antoni Nonell Bransuela, pagès, declararen que foren detinguts a la granja Caralt de Mataró per ordre del responsable de policia, Albiol, i que Mollà havia intervingut com a enllaç de «contraespionaje cuyo individuo los seguía siempre».

La firma comercial J. Colomer Vila feu una declaració en el sentit que Mollà hi havia treballat des de l'any 1928 fins al 1937 i que sempre havia mantingut una bona conducta.

El Consell de Guerra Permanent número 3 de Catalunya, presidit pel coronel D. C. Montemayor, el condemnà, l'11 de setembre de 1939, a la pena de quinze anys de reclusió temporal pel delicte d'auxili per a la rebel·lió militar.

El 5 de maig de 1947 es declarà extingida «por vía de indulto» la pena imposada.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008443.

MOMPART GRAUPERA, ESTEVE

Edat: 19 anys. Lampista. Nascut a Mataró. Solter.

Inici de les actuacions: 9 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Detingut per la Guàrdia Civil de Mataró.

En l'interrogatori fet per aquest cos militar, declarà que després del 19 de juliol s'afilià al POUM i que el president de l'organització a la qual pertanyia s'anomenava «Valsells». Que havia portat pistola. Havia participat en els fets de l'església del Sagrat Cor de Jesús «tanto en el saqueo o destrucción como sacar los objetos que en interior había, estos objetos se encargaban de quemarles otros individuos [… varias cosas de las que sacaron se las llevaron en camiones». De les persones que partici-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 633 18/9/19 14:12

paren en aquests actes, identificà «Astor, Berbena, Genover, Peiró (Hijo)». Segons la mateixa declaració marxà amb la «columna Maurín» a les ordres d'«un tal Robira» cap al front d'Osca, on s'estigué vuit mesos. Després de la crisi del POUM, retornà a Mataró fins que fou cridat, de nou, per la seva quinta i anà al front de Tremp, on s'estigué fins al primer de gener de 1939, data en la qual es lliurà a l'exèrcit franquista. Fou detingut i traslladat al camp de concentració de Santoña a Santander. Fou alliberat el 26 d'abril del mateix any.

En la declaració que feu el mes d'agost de 1939 davant el jutge militar de Mataró reconegué tots els fets anteriors menys els relacionats amb l'església del Sagrat Cor, «pues ello no lo dijo a la Guardia Civil en la forma que ella lo puso».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, indicà: «Se hace notar que al estallar el Glorioso Movimiento Nacional el informado contaba 15 años de edad y no se le conoce ningún acto delictivo.»

El 5 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona en decretava la posada en llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009927.

MONREAL BELTRAN, CARMEL

Edat: 34 anys. Xòfer. Nascut a Ribera de Molina de Segura, Múrcia. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Detingut per la «Inspección de Investigación y Vigilancia» de Mataró el 9 de maig de 1939.

Declarà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1930 i que des del 1935 havia estat president del seu sindicat local en la secció d'aigua, gas i electricitat. Posteriorment fou designat vocal de la mateixa organització. A l'inici del conflicte civil treballava com a conductor de la fàbrica de gas de Mataró. El 20 de juliol de 1936 fou designat delegat del Comitè Central de Gas i Electricitat de Mataró. Els primers mesos d'exercir aquesta funció acompanyava els caixers a cobrar els rebuts endarrerits als ajuntaments de la comarca, per la qual cosa anava armat amb una pistola.

En deixar el càrrec al comitè esmentat fou nomenat «Delegado de la Comisión Asesora de los Servicios de Gas y Electricidad de Cataluña» i, posteriorment, «Comisario Político de la Compañía Riegos y Fuerzas del Ebro» a la zona de Mataró

El 26 de gener de 1939 anà a Girona i d'allí passà a França. Retornà a Espanya el 31 de març del mateix any i ingressà al camp de concentració de Sant Sebastià. Indicà que marxà a França per no ser benvist pels elements comunistes i per por de ser represaliat.

El 5 de juny de 1939, C. Jubiñà, signant com a cap de la policia municipal de Mataró, confirmava les actuacions de Monreal i afirmava que, malgrat els seus càr-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 634 18/9/19 14:12

rec sindicals, «actuó siempre de enlaze de los dirigentes de la Cía. con los obreros de la misma procurando en todo momento allanar las asperezas que entre ambos existían». En aquest mateix sentit, feia també referència al fet que els antics responsables de la companyia s'havien mantingut en el seu càrrec durant el període bèl·lic.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, el definia com a «sindicalista convencido y propagaba grandemente sus ideas», en un informe datat el 15 de juny de 1939.

Un informe de la Guàrdia Civil incidia en el fet de portar pistola, «de la que hacía obstentación». Assenyalava, també, que era el president de les Joventuts Llibertàries locals i «un sujeto muy destacado en el campo rojo». Tanmateix, no s'estava d'afirmar que havia salvat la vida de dues persones «de derechas».

I així, efectivament, Jesús Segura Martínez, que exercia les funcions de comptable i ajudant de caixer a la mateixa entitat on treballava Monreal i era una personalitat molt destacada en el Centre Catòlic d'Obrers, declarà el 10 de juliol de 1939 que l'encausat havia evitat la seva detenció, «que había de llevar aparejada su muerte violenta». També reconegué que, tot i que Monreal coneixia la seva ideologia —que havia fet pública com a redactor del periòdic *Mataró*—, fou sempre respectat. Afirmà que considerava Monreal incapaç de qualsevol actuació violenta o delictiva.

Un altre company de feina, Cándido Lasaga Larreu, que s'autodefinia com a tradicionalista i falangista, feu unes declaracions semblants indicant que havia estat protegit per Monreal, el qual, alguna vegada, havia facilitat aliments als seus pares empresonats.

El 2 de juny de 1939, Antonio Fernández Matin, membre de Falange i secretari de redacció del periòdic *Solidaridad Nacional*, afirmava de Monreal que el considerava «hombre de acrisolada honradez y absoluta buena fe [… reflejada en un absoluto respeto a las personas y a las cosas» i que l'havia socorregut en una situació difícil en la qual se l'acusava de «fascista».

El Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona, el 31 de juliol de 1939, considerà «que no tuvo intervención directa en la comisión de hechos delictivos, si bien por el relieve que en dichas organizaciones extremistas tenía y por los cargos que en las mismas ocupó excitó con su presencia y personalidad en ellas a que se mantuviese contra el ejército Nacional, ostentador de legítimo poder, la situación de rebeldía en cuyo transcurso tantos crímenes, desmanes y atropellos se cometieron». Amb aquests arguments fou sentenciat a sis anys i un dia de presó major.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008000.

MONTANER RIPOLL, JOAQUIM

Edat: 45 anys. Electricista. Nascut a Altès. Casat.

Inici de les actuacions: 2 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 635 18/9/19 14:12

President de la clínica Aliança Mataronesa des del 1935. Formà part del comitè de la «Compañía del Riegos y Fuerzas del Ebro, S.A.», on treballava. Com a representant d'aquesta entitat, formà part del consistori municipal l'any 1938.

Fou denunciat per Ramon Martínez Landazuri, que l'acusà d'haver estat responsable de la detenció i les penalitats que patí el seu germà Ricard, director local de la «Compañía», a partir que aquest, en el decurs d'una visita de treball que feren amb Montaner a l'Ajuntament d'Argentona, i enmig d'una discussió, havia manifestat que «antes que marxista sería fascista». El metge Joaquim Castellsaguer declarà posteriorment que la mort de Ricard, atribuïda per la família a les condicions del captiveri, no havia estat «por las privaciones sufridas sino de una úlcera de estómago antigua».

El també metge Vicenç Font Sastre declarà que diversos col·legues seus, que treballaven a l' Aliança Mataronesa, «le deben la vida», referint-se a Joaquim Montaner.

Jesús Segura Martínez, caixer de l'esmentada «Compañía», declarà que una de les vegades que havia estat detingut fou alliberat per les gestions que va dur a terme Montaner.

Càndid Lasaga Carrión testificà que, a punt d'ésser portat amb el «cotxe fantasma» a fer «el clásico paseo» per unes declaracions fetes en favor dels militars revoltats, va aconseguir ésser alliberat gràcies a l'actuació de Montaner.

El 7 d'agost de 1939, el Consell de Guerra a Barcelona decretà la llibertat de l'acusat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009216. T8-315.

MORENO CHUECA, AGUSTÍ

Edat: 18 anys. Jornaler. Nascut a Barcelona. Casat. Afiliat al POUM.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Joan Sabata Casellas, «del comercio», el denuncià davant la «Inspección de la Investigación y Vigilancia» de Mataró. Segons Sabata, «fue uno de los principales asaltantes e incendiarios del Convento de la Providencia de esta localidad, saqueando del mismo las aves y conejos que existían». Afegí a la denúncia que Moreno havia anat al front amb la columna del POUM i que era «un elemento muy activo y muy izquierdista».

Durant la seva detenció, Moreno declarà que no havia format part de cap partit polític ni de cap organització sindical. Manifestà que treballà en el mercat fins al mes de setembre de 1936, en què anà al front com a voluntari amb la columna del POUM. Estigué al front fins al mes d'abril de 1938. L'octubre del mateix any fou cridat a files i s'incorporà al front a Terol, concretament a Jabaloyas. Negà haver participat en el saqueig del convent de la Providència.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 636 18/9/19 14:12

El 4 de desembre de 1939 se celebrà a Barcelona el consell de guerra presidit pel comandant José Ruiz Cartes. El fiscal sol·licità la pena de dotze anys i un dia. El defensor sol·licità una pena inferior sense especificar. El tribunal sentencià «que solo pueden ser penados los hechos previamente definidos por la Ley como constitutivos de delito» i, en conseqüència, en dictà l'absolució. Amb tot, considerà que podria ser oportú que l'acusat fos posat a disposició de la «Inspección de Campos de Prisioneros».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000842.

NICOLAU ARNAU, ENRIC

Edat: 28 anys. Barber. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, a la Rambla. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil el 15 d'abril de 1939. Declarà que estava afiliat a la CNT des de l'abril de 1936 i que el mes de març de 1937 anà voluntari al front d'Aragó, concretament a la població d'Almonecir de la Cuba, Saragossa. Estigué integrat a al 1r Batalló de la 117a Brigada d'Infanteria de la 25a Divisió. Participà en l'ofensiva de Belchite i Sillero i a Terol, on fou nomenat ajudant del comissari Restitut Gómez, i exercí aquesta funció en la seva absència. També explicà que, «en una retirada desordenada que tuvieron que hacer por el empuje de las fuerzas Nacionales», el comissari Restitut Gómez havia mort un soldat. Hi afegí que sempre havia estat a primera línia de foc «hasta el momento de que vieron que los Jefes les abandonaron y ver que la guerra la tenían perdida se entregaron a las fuerzas Nacionales en Cerro Moro, sector de Toro».

El 27 d'abril de 1939, el comandant de la Guàrdia Civil de Mataró signava un informe sobre Enric Nicolau en el qual assenyalava que se l'acusava d'haver participat en l'assassinat d'un soldat a Aliaga, Terol, «en una retirada desordenada que tuvieron que hacer y por grangearse el aprecio de sus Jefes y con miras a ser Comisario que eran sus máximas ambiciones». També afirmava que mentre estigué a Mataró no se li coneixia cap acte contrari o advers al Movimiento.

Joan Figueres Rovira, pagès, declarà davant el jutge instructor a Mataró el 3 d'agost de 1939 que Nicolau Arnau «era ayudante del Batallón del Comisario, y que el día que fusilaron al cabo que le apodaban el Negro y que de apellido se llamaba Caballero lo hicieron porque los Nacionales tiraron unas bombas y abandonaron los puestos; que no sabe si lo mandó hacer el Nicolás Arnau aunque entonces no estaba de Comisario Gómez, de quien era auxiliar, sino un individuo llamado Salvador Pons que era de Zaragoza; que de todos modos Arnau era un individuo que trataba despiadadamente a los soldados insultándoles de palabra y era muy exigente en cuanto al cumplimiento de la disciplina incluso con los mismos paisanos».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 637 18/9/19 14:12

El mateix dia, Nicolau Arnau fou sotmès a una «Declaración Indagatoria». Explicà que no havia anat voluntari al front, ja que la seva lleva havia estat «llamada», i el que va fer va ser «camuflarse de barbero». Negà haver participat en l'assassinat de cap soldat, cosa que atribuí al comissari Restitut Gómez. Negà haver estat comissari polític, tot i que li ho proposaren, i afirmà haver-ne estat només «cuatro días» substituint «Julio Minguillón».

Fou jutjat a Barcelona el 14 de setembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 que presidia el comandant Felipe Toral. Se'l condemnà a cadena perpètua per un delicte «de adhesión a la rebelión».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006148. T7-547.

NIUBÓ PUIG, JAUME

Edat: 56 anys. Secretari de jutjat. Nascut a Casserres. Casat. Domiciliat a la Rambla de Mataró.

Inici de les actuacions; 22 de febrer de 1939. Declaració jurada.

En el decurs de l'interrogatori declarà que havia estat secretari judicial a Sallent i Martorell. Negà haver participat en cap organització política d'esquerres «ni menos a los del frente popular». També explicà que en esclatar el cop d'estat militar era a Martorell, on salvà «el archivo parroquial demográfico entero» i el registre civil. Més endavant, fou secretari de l'Ajuntament de l'Espluga Calva, d'on digué que havia salvat de «la muerte segura a todos los perseguidos de Falange, Tradicionalistas y católicos salvando sus bienes confiscados y trabajando por la pacificación». Destinat, posteriorment, al jutjat de Mataró, «actué a favor de los presos y gente honrada».

Interrogat sobre qui eren «los más distinguidos izquierdistas de su departamento», respongué que, a Mataró, fou el jutge Vladimiro Cirés, «que nunca le propuso ninguna ilegalidad personal». Citá també l'exjutge Vicenç Esteve «de cultura y comerciante que en ninguna ocasión en el Juzgado le vio obrar tendenciosamente».

El dia 27 d'abril, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, feu un informe sobre Niubó especificant que «siempre observó buena conducta».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 48900/2658. T7-192.

NOÈ PARETILLA, MIQUEL

Edat: 27 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al veïnat de Valleix a Mataró.

Inici de les actuacions: 14 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Vegeu Miquel Noè Teixidó.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 638 18/9/19 14:12

NOÈ TEIXIDÓ, MIQUEL

Edat: 47 anys. Pagès. Nascut a Argentona. Casat. Vivia al veïnat de Valleix de Mataró.

Inici de les actuacions: 20 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 2 de juny de 1939, Antoni Vinardell Segarra, industrial de Mataró, denuncià per escrit davant l'alcalde de Mataró Miquel Noè Teixidó. Segons Vinardell, l'any 1921 havia cedit en arrendament a Miquel Noè una propietat al veïnat de Valleix coneguda com can Collet. L'arrendador s'havia reservat l'explotació dels fruiters i de la vinya, així com la utilització del «piso» que feia servir els mesos d'estiu o en altres èpoques de l'any. Vinardell declarà que, des de 1921, l'arrendatari sols li havia satisfet l'import de mitja anualitat al·legant males anyades o dificultats econòmiques.

Després del juliol de 1936, Vinardell «se ausentó de esta ciudad para eludir la persecución de que era objeto por parte de los elementos marxistas» i es va amagar en una població propera a Barcelona amb el seu fill gran. Segons la denúncia, després del sollevament militar, Noè «se incautó de la antes aludida finca» i n'expulsà la seva nora dient que Vinardell ja no hi tenia cap dret i que ell n'era el propietari. Fins i tot en pagava la contribució. Es feu també amo del pis, que arrendà a «conocidos elementos rojos». S'apropià dels fruits dels fruiters i de les vinyes dels anys 1936 al 1938 per un import que Vinardell avaluà en 10.000 pessetes. L'arrendador afegí a la denúncia que durant el temps que estigué amagat feu arribar a Noè peticions d'ajut per tal que li pagués alguna part del que li devia, per tal de subvenir les seves necessitats i les de la família, sense haver aconseguit més que «frases despectivas y amenazadoras».

Totes aquestes circumstàncies eren les que justificaven que a la fi del seu escrit Vinardell sol·licités a les autoritats «órdenes para el inmediato desocupo de la finca de referencia por parte de Miguel Noé y de sus familiares».

El 14 de juliol de 1939, Antoni Vinardell amplià la seva denúncia al fill de Miquel Noè Teixidó, anomenat Miquel Noè Paretilla. Vinardell, a partir del relat d'una tercera persona, acusà Noè Paretilla d'haver denunciat uns joves que estaven emboscats a Argentona «afectos a la Causa Nacional» i que havien estat detinguts pels milicians. L'acusà d'haver fet el mateix respecte del mataroní Gaspar Lladó, que, finalment, havia aconseguit evadir-se a la «España Nacional incorporándose en el Ejército».

Les dues denúncies arribaren a mans del jutge militar de Mataró, que el dia 20 de juliol de 1939 decretà que davant la possibilitat que poguessin constituir «un delito de Auxilio a la Rebelión […] incoase el correspondiente sumarísimo».

El 24 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció Miquel Noè Teixidó. Negà o matisà totes les acusacions de Vinardell. Acceptà que tenia un contracte legal d'arrendament i que només se li havien cobrat «dos medios años». Quan «se ausentó el quedó en la finca como siempre, pero no se incautó de la misma ni

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 639 18/9/19 14:12

echó a nadie». Afirmà que havia pagat la contribució i els lloguers, pero no al dueño sino al Ayuntamiento rojo porque este se lo ordenó». Reconegué haver recollit la fruita i haver-la venut «para poder comer» i n'avaluà l'import en unes 200 pessetes «porque los árboles eran jóvenes». Negà no haver socorregut el propietari, «lo que pasa es que este se escondió y nunca le pidió nada». Sobre les acusacions fetes al seu fill Noè Paretilla, afirmà que vivia amb ell, negà que hagués denunciat ningú i assegurà que havia anat al front amb la seva lleva.

El mateix dia declarà davant del tribunal Francesc Noè Salicrú, lampista, que reconegué que Miquel Noè Paretilla era «Agente de policia con los rojos encargado de la vigilancia de los trenes» i que, el mes de març de 1937, li havia dit que havia anat a detenir dos nois a Argentona que s'havien amagat «para no ir al Ejército rojo». També corroborà que Miquel Noè fill «era izquierdista y colaboraba con los rojos».

El mateix 24 de juliol declarà Tomàs Lladó Sagrera, de professió «comercio», que afirmà haver estat a Mataró fins al 25 de juliol de 1937, data en la qual «se pasó a la España Nacional». Afirmà, però, que mentre estigué a Mataró «para nada se metió con él el Miguel Noé».

El 26 de juliol de 1926 fou interrogat Ernest Siquier Comerma, «encargado del Mercado de Abasto», durant el període republicà i posteriorment. Declarà conèixer els Noè i que se li havien demanat informes de pare i fill per part del cap d'Ordre Públic, Lluís. Explicà que respongué dient «que les tenía por buenas personas». Personalment, ell creia que «eran personas de derechas pero así no lo expresó porque sabía la importancia que tenía el decirlo».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, el 21 d'octubre feu un informe sobre Miquel Noè Teixidó que repetia les mateixes acusacions d'Antoni Vinardell. El 31 d'octubre, ell mateix signà un informe sobre Miquel Noè Paretilla en el qual confirmava les acusacions anteriors i assenyalava que havia estat proposat per a una condecoració «por sus servicios en el ejército rojo».

L'informe de l'alcaldia mataronina, del 3 de novembre del mateix any, afegia a les acusacions anteriors que Miquel Noè Teixidó «antes del Glorioso Movimiento Nacional era hombre de derechas», però que en les eleccions del febrer de 1936 havia votat el Front Popular. S'afirmava també que era «agresivo en sus manifestaciones» i «propagandista de los "No pasarán"».

Declarà també en seu judicial, el 2 de gener de 1940, el pagès Salvador Ameller Tintó, veí dels Noè, i exposà que sabia que entre Noè i Vinardell «tuvieron algunas cuestiones, nada vio el dicente ni nada presenció ignorando si el encartado fue o no Policía durante la época roja y si denunció o no a personas que estuvieran escondidas».

El 16 d'abril de 1940, a Arenys de Mar, el jutge capità Manuel Ferrer de Navas donava per conclosa la fase d'instrucció i elevava la causa al Consell de Guerra Permanent.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 640 18/9/19 14:12

El 30 d'octubre de 1940, l'auditor de guerra de Girona elevà un escrit en el qual recomanava sobreseure provisionalment la causa, atès que no hi havia constància de fets delictius ni s'havien provat les acusacions contra Noè Paretilla. Sobre aquest darrer, es recomanava trametre les actuacions al Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

El 12 de juny de 1942, per odre del capità general a Barcelona, s'arxivaren «sin más trámites» les actuacions empreses.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012169. TTMT7-410.

NOGUÉ RAIMÍ, MERCÈ

Edat: 44 anys. «Encamadora» de gèneres de punt. Nascuda a Mataró. Casada. Afiliada a la CNT.

Inici de les actuacions: 10 de setembre de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

Antoni Montsant Puig, peó de fàbrica de gèneres de punt, la denuncià davant la «Brigada Político-Social» el 10 de setembre de 1939.

Segons Montsant, Mercè Nogué l'havia denunciat davant Jaume Lluís, responsable dels serveis d'ordre públic de l'Ajuntament de Mataró, de ser «tradicionalista» i d'haver participat en una reunió que es feu l'any 1935 a Montserrat, en la qual participaren «elementos de tendencia Monárquica». Montsant atribuí a aquesta delació el fet que hagués estat detingut el mes de setembre de 1936 i empresonat alguns dies fins que satisfeu a l'esmentat Lluís 200 pessetes. Mentre estava detingut li escorcollaren la casa a la recerca d'un «trabuco». L'escorcoll el dirigí Jaume Lluís i, en el seu decurs, se li emportaren 500 pessetes i li confiscaren un aparell de ràdio valorat en 650 pessetes.

Interrogada Mercè Nogué, sols acceptà haver ingressat a la CNT després de l'esclat del conflicte civil. Negà haver denunciat Montsant i digué conèixer Jaume Lluís només de vista, i tampoc no acceptà haver estat en l'escorcoll en el qual se la implicava. El mateix dia fou empresonada i posada a disposició de les autoritats militars.

El 24 de setembre, una seixantena de persones, majoritàriament dones, companyes de treball o veïnes, adreçaren al tribunal un escrit responent de la seva honradesa i adhesió al Movimiento. A més, consideraven que la seva detenció sols podia obeir a una denúncia falsa.

El 28 de setembre de 1939, l'acusador, Antoni Montsant, trameté un escrit al delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en el qual indicava que la denúncia que havia formulat anteriorment «únicamente perseguía el objeto que se le reprendiera a fin de que terminase en las molestias que ocasionaba al compareciente», per la qual cosa demanava «se deje sin efecto la misma».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 641 18/9/19 14:12

El dia 28 de setembre de 1939, dos «camaradas» de la Falange mataronina, Josep Lloig Serra i Pere M. Roiger Prats, avalaven Mercè Nogué i acreditaven «su buena conducta y adisión al glorioso Movimiento Nacional». A més, afegien que «sufre Prisión por denuncia falsa».

Malgrat això, la instrucció no s'interrompé. El dia 4 d'octubre declarà davant el jutge militar d'instrucció Mercè Nogué. Afirmà conèixer Montsant i la seva esposa —difunta en el moment de la declaració— Joana Peredejordi, que eren veïns «colindantes». Explicà que una vegada es presentaren uns individus d'ordre públic a casa seva preguntant per Joana Peredejordi i ella els indicà on vivia l'esmentada Joana, la qual, després d'aquesta visita, «salió gritando». Posteriorment, Nogué també tingué un escorcoll, denunciada per Montsant, en el qual aquest signà com a testimoni. Montsant també la denuncià, en època republicana, per tenir dues targetes de racionament, cosa que, segons Nogué, no era certa. Afegí encara que Joana Peredejordi «exigió a muchas vecinas que quemaran y destruyeran los santos llegando a decir que si sabía de alguna que guardara imágenes la denunciaría» i així Nogué desenterrà una imatge del nen Jesús que tenia amagada i la va lliurar «a los foragidos en presencia de ella para que no la denunciara». Finalitzà dient que l'actuació de Montsant obeïa a «odios personales y una baja venganza».

El 3 d'octubre de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, emetia un document segons el qual Mercè Nogué no tenia antecedents «político sociales» i no s'havia trobat «cargo alguno contra la informada».

El 26 d'octubre de 1939, Ramon Salicrú i J. M. Regàs signaven un document

FABRICA DE MATARÓ

FÁBRICA DE ARENYS DE MUNT

MANUFACTURAS COLOMER HERMANOS

SOCIEDAD ANÓNIMA

ALMACÉN EN BARCELONA
BAILÉN 161-163
TELÉFONO 72001

CAPITAL SOCIAL 5.015,000 PESETAS

TELEGRAPHIC ADDRESS: COLOMERSMATARÓ
CODES: A B C. 5ª Edn & LIEBER'S
TELÉFONO, Nº 14 – APARTADO Nº 2

Mataró 26 de Octubre de 1939.
PRAT, 2

Año de la Victoria

Los abajo firmados, fabricantes de géneros de Punto, con domicilio en la presente Ciudad, calle del Prat nº 2,

CERTIFICAN: Que la obrera Mercedes Nogué Raymí, de 45 años de edad, con domicilio en la presente Ciudad, calle de S. Pelegrín nº 6, trabaja en esta fábrica desde hace 25 años, habiendo observado siempre una conducta intachable a la vez que ha demostrado esmero y diligencia en el trabajo que tie-

emès per «Manufacturas Colomer Hermanos, S.A.» en el qual certificaven el bon comportament de Nogué i indicaven que, en estar mancats del personal de la feina que ella desenvolupava, sol·licitaven «pudiera reintegrarse a su puesto a la mayor brevedad posible».

El 30 d'octubre, Lluís Pujol, espòs de Mercè Nogué, s'adreçava al jutge militar sol·licitant la llibertat de la seva esposa, que portava vuit setmanes empresonada, i al·legava el delicat estat de salut del seu fill.

Josep Català Carbonell, «periodista» i membre de l'«Hermandad de Cautivos por España», declarà davant el jutge d'instrucció el 31 d'octubre de 1939 haver fet investigacions per encàrrec de la Falange local que corroboraven les declaracions de Nogué.

Joan Vives Lleonart, comerciant, declarà el mateix dia davant el jutge que coneixia Mercè Nogué perquè el seu espòs treballava per a ell. Afirmà que quan estigué empresonat «recibió infinidad de pruebas y manifestaciones de adhesión» per part del matrimoni que, a més, li portaven menjar, «teniendo con el declarante toda clase de atención».

L'11 d'abril de 1940, Montsant declarà davant el jutge militar «que su propósito al formular la denuncia fue simplemente que se reprendiera a la denunciada por las molestias que le ocasionaba cuando eran vecinos». L'instructor li preguntà si havia participat en qualitat de testimoni en l'escorcoll que s'havia efectuat a Nogué. Respongué afirmativament dient que ho havia fet obligat.

El mateix dia, a Mataró, el capità Manuel Ferrer, que actuava com a jutge instructor, elevà el procediment a la superioritat i Mercè Nogué restà en llibertat provisional.

No ha estat localitzada la resolució de les diligències.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014992. T4-72.

OLEART PLADEVALL, JAUME

Edat: 31 anys. Teixidor. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 de juny de 1939.

El 17 de juny de 1939 fou denunciat pel guàrdia civil Josep Bagés Català, que estava destinat a Mataró. Segons la seva declaració, Oleart havia format part d'un grup de guàrdies d'assalt que tenien sota la seva custòdia guàrdies civils que havien estat detinguts en intentar passar la frontera del Pirineu. L'acusà d'haver participat en l'execució d'alguns d'aquests guàrdies civils.

Oleart fou detingut i interrogat el mateix dia per la Guàrdia Civil de Mataró. Reconegué haver-se afiliat a la CNT l'any 1930. Digué que l'any 1938 marxà com a voluntari del 35è «Grupo» de la guàrdia d'assalt, destinat al front dels Pirineus. Afirmà que es trobava a les ordres d'un sergent del SIN anomenat Martí Pallé i confirmà que fou testimoni de com aquest havia assassinat un guàrdia civil anomenat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 643 18/9/19 14:12

Solera. A les acaballes de la guerra passà a França i, posteriorment, retornà a través de la frontera d'Irun i fou conduït al camp de concentració de Rota i, més tard, al de Puerto Real fins que fou alliberat.

L'11 de juliol de 1939, Manufacturas Antonio Gassol, SA, avalava el bon comportament de l'acusat com a ajudant de teixidor en aquesta empresa. Semblantment, Jaume Llavina Cot, el 15 de juliol de 1939, declarava conèixer Oleart i afirmava que no se li coneixia cap activitat contra el «Glorioso Movimiento Nacional» i que se'l considerava persona de «recta conducta y buena moral».

El 2 d'agost de 1939, l'alcalde mataroní Joan Brufau Cusidó informava que Oleart havia estat afiliat als «Treintistas» i, posteriorment, a la CNT. També indicava que la seva incorporació a la guàrdia d'assalt va ser «al parecer para eludir el servicio de armas en el frente».

El 5 de desembre de 1939 fou jutjat pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona, que presidia el tinent coronel Cecilio Fernández, i fou trobat culpable d'un delicte d'«adhesión a la rebelión militar». En el mateix acte se'l condemnà a «Reclusión perpetua». En una data indeterminada, aquesta pena li fou commutada per vint anys de reclusió. L'any 1953, mentre estava complint aquesta pena sota «libertad vigilada», sol·licità l'indult total, que li fou concedit el 5 de març del mateix any.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010998.

OLIVERAS DALMAU, MANUEL

Edat: 36 anys. Catedràtic de matemàtiques. Director de l'institut de Mataró. Nascut a Batet de la Serra, Girona. Casat. Vivia al «Paseo Cirera», a Mataró.

Inici de les actuacions: 13 de juliol de 1939 a Mataró. Declaració jurada.

Havia entrat al cos el primer de novembre de 1933. L'any 1938 havia assolit la condició de catedràtic «de Institutos de 2ª Enseñanza». Declarà haver-se afiliat «contra mi voluntad» a la FETE l'agost de 1936 «para continuar en mi profesión». Des del 1934 fins al 1938 exercí el càrrec de director de l'institut de Mataró. També manifestà que a la fi del curs 1937-1938 «cuando el llamamiento de mi reemplazo era inminente y para librarme de tomar las armas contra el Glorioso Ejército Nacional ingresé como profesor de Matemáticas en la Academia del Cuerpo de Seguridad y sin haberlo solicitado fui asimilado a Capitán por mi condición de profesor de Instituto».

L'informe de la Guàrdia Civil de Mataró, datat el 4 de juliol de 1939, confirmava aquestes dades i afegia: «con objeto de que al ser mobilizada su quinta no ir al frente ingresó como Profesor en la Academia del Cuerpo de Seguridad con la asimilación de capitán». L'informe concloïa que era persona «de costumbres religiosas, de buenas conducta y moralidad».

L'informe de l'alcalde Joan Brufau Cusidó del 15 de setembre de 1939 informava que Oliveras era «de filiación tradicionalista habiendo observado siempre una

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 644 18/9/19 14:12

conducta intachable». Continuava manifestant que, mentre fou director de l'institut a Mataró, «a los hijos de los padres perseguidos por la horda marxista les atendía con privilegio». Per tant, se'l considerava «adicto al Glorioso Movimiento Nacional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 51095/2796. T7-299.

OLIVES TORRES, ANTONI

Edat: 48 anys. Fuster. Nascut a Maó. Casat. Vivia a Mataró, al carrer del Beat Josep Oriol. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 3 de juny de 1939. Jutjat militar de Mataró.

Fou denunciat per l'«Agente colaborador Pedro Xena», segons el qual Olives havia estat «Comisario Político desarrollando una activa propaganda revolucionaria y dirigiendo todo acto subversibo en las localidades donde se encontraba». Fou detingut per la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró. El detingut reconegué haver acceptat un càrrec del «Gobierno Rojo de la Generalidad» a l'Ajuntament de Sant Pere de Vilamajor, «no habiendo practicado ningún hecho de violencia en el expresado cargo».

El 17 de juliol de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, afirmava que Olives era membre d'Esquerra Republicana de Catalunya i que havia desenvolupat el càrrec de «Comisario Administrativo» a l'Ajuntament de Sant Pere de Vilamajor. Destacà que «com a patrono de su taller de carpintero, a los pocos días de iniciado el Movimiento se encontraba en las Iglesias de esta Ciudad destruyendo los altares y las instalaciones de madera».

El 10 d'agost de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, certificava que el cadàver del reclús Antoni Olives Torres havia estat inhumat al cementiri de Mataró.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011745. T7-363.

OLLER BATLLORI, JOAQUIM

Edat: 39 anys. «Dependiente de pan». Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Moreto. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 29 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 29 d'agost de 1939, Amadeu Sala Castell denuncià davant la Guàrdia Civil que Joaquim Oller, forner, que treballava a la «tahona» del carrer de Montserrat com a administrador d'aquesta fleca «durante el período Rojo, era dirigente de Ce Ne Te del grupo de panaderos, colectivizando a estos y mandando destruir las máquinas de los patronos». Entre la maquinària que s'havia destruït, Sala cità la pertanyent a Joaquim Iglesias, del carrer Feliu; la de Torrents, a la plaça «de los Caídos», i la de Francesc Raurich, al carrer de la Palma. Sala també indicà que Oller l'havia amena-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 645 18/9/19 14:12

çat «por considerarlo fascista de pronóstico». També li havia dit «que era una equivocación no haber asesinado a todos los que iban a misa y pensaban como él». Conclogué afirmant que, a l'arribada de les tropes franquistes, «vendió pan a algunas personas que le pagaban con moneda de Franco y no la quiso admitir».

En vista de la denúncia, la Guàrdia Civil interrogà un altre forner, Domènec Barceló. Aquest digué que coneixia Oller. Que sabia que pertanyia a la CNT des d'abans del 18 de juliol de 1936. Explicà que havia tingut algun enfrontament amb Oller per temes relacionats amb la gestió de les forneries i que aquest era secretari de la «Junta del Consejo Directivo [dels forners] pero era el que llevaba la voz cantante». Acabà la declaració indicant que el considerava «peligroso para la Causa Nacional».

Joaquim Oller fou interrogat per la Guàrdia Civil el 30 d'agost de 1939. Explicà que s'havia fet membre de la CNT després del mes de juliol de 1936 i que sempre havia dit «que las panaderías no tenía que ser colectivizadas» i si hi havia hagut la col·lectivització havia estat perquè «se habían puesto de acuerdo los patronos con los obreros». Negà que ell hi hagués tingut cap participació ni hagués exercit cap violència. Reconegué haver estat secretari de l'«Agrupacion Industrial panadera de Mataró» i que s'havien retirat dues màquines de fer pa de 250 quilograms, que foren substituïdes per una de nova de 500 quilos. Negà haver amenaçat ningú «porque fuera de derechas».

El mateix dia, la Guàrdia Civil continuà els interrogatoris en la persona de Celestí Cortés Urpina, forner. Exposà que Oller era membre de la CNT i que juntament amb la UGT s'havien fet responsables de la col·lectivització de les forneries i que essent el «Secretario de la Administracion de la Tahona […] era el que llevaba la voz cantante dentro dicha administración pues él hacía y deshacía». Explicà també que quan el seu fill desertà ho publicaren «en un suelto en el periódico *Libertad*» i acomiadaren la seva esposa de l'empresa «por ser su hijo traidor a la Patria roja». Confirmà que Oller s'havia negat a vendre pa a les tropes franquistes a canvi de la moneda que aquests portaven, per la qual cosa ell mateix «facilitó a los soldados dinero rojo para que les dieran pan».

El 4 de gener de 1940, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, certificava que Oller no havia tingut cap participació política abans del 18 de juliol de 1936. Posteriorment fou administrador del forn col·lectiu i director de la col·lectivització «de las demás panaderías de Mataró, para lo cual fue incautada toda la maquinaria de estas». Afegí Mestres que, finalitzada la guerra, Oller facilità el retorn de la maquinària confiscada als seus propietaris. També feu especial esment en el fet que «durante el dominio rojo facilitó raciones de pan a diferentes personas de significación derechista».

En aquest sentit es manifestà Antoni Roy Pons, «comerciante», que declarà, el 6 d'octubre de 1939, que havia trobat en Joaquim Oller «toda clase de ayuda tanto moral como material y sobre todo en comida siempre desinteresadamente». Afirmà, també, que «dispensó la misma generosa ayuda a otras persones aún de más mar-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 646 18/9/19 14:12

cada significación derechista y precisamente por esta significación estaban también muy necesitados del Socorro Blanco».

Agapit Borràs Pedemonte, el 9 d'octubre de 1939, declarà que «en varias conversaciones sostenidas con el mismo muy antes de nuestra liberación, se mostró siempre contrario al régimen rojo-marxista sin notarle, por otra parte, nada en desafección con el Glorioso Movimiento Nacional».

L'endemà, Jesús Segura Martínez, «antiguo militante de la Comunión Tradicionalista» i vicepresident del Cercle Catòlic de Mataró, feu constar que havia sentit Oller «criticar y censurar duramente la situación anarco-marxista, haciendo votos para el triunfo del Generalísimo Franco, nuestro invicto Caudillo, que Dios guarde. Y que, a pesar de no serle desconocida mi significación política, en aquellos días de penuria y de persecución roja, no vaciló en favorecerme a mí y a los míos, al extremo de ofrecerme, en determinadas ocasiones y siempre desinteresadamente, lo propio, para otras personas de marcada significación derechista».

Un element rellevant que es recollí en la documentació de la causa fou una certificació signada per Artur Galí Vergés, «Presidente de la comisión desagrupadora de la agrupación de la Industria Panadera» de Mataró, el 15 de gener de 1940. Segons aquest industrial, a Mataró s'havia donat la «desagrupación» dels elements que anteriorment havien estat col·lectivitzats i en aquells moments «todos los Industriales Panaderos tienen sus instalaciones completas trabajando como antes del Glorioso Alzamiento Nacional». Es feu constar, fins i tot, que a aquells industrials que tenien la maquinària en males condicions «la agrupación [la col·lectivització] en su día instaló unas nuevas para el major desarrollo de la Industria, cual Capital fue desembolsado por la agrupación».

El 22 de febrer de 1940, a Mataró, el jutge militar Felipe Azcona, president del consell de guerra, certificà que en no haver-se trobat en l'acusat «responsabilidad exigible en vía judicial» es procedia a sobreseure les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013900. T7-459.

OLLER SOLÀ, EMILI

Edat: 44 anys. Agent d'assegurances. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat inicialment al Partit Republicà Federal passà a Esquerra Republicana de Catalunya quan es constituí.

Inici de les actuacions: 25 de juny de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 19 de juny de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró tingué coneixement per «una confidencia» que en una casa del Camí Ral hi havia amagat Emili Oller Solà, que havia estat regidor d'Hisenda i de Serveis Públics a l'Ajuntament en el període «de la nefasta república». Se l'acusava també d'haver fet campanya a favor del Front Popular.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 647 18/9/19 14:12

Fou detingut i interrogat. Indicà que s'havia amagat a casa seva perquè alguns dels seus companys de consistori havien estat detinguts a la fi de la guerra i en aquells moments ja estaven en llibertat. Explicà que residí a Lloret des de 1938 per raó del seu càrrec de delegat de l'Habitatge a la zona de Lloret, Tordera i Blanes. Afirmà que durant l'exercici del seu càrrec tots els propietaris cobraren els lloguers amb una deducció del deu per cent per despeses d'administració. Entrà en presó preventiva el 23 de juliol de 1940.

El 30 del mateix mes i any fou interrogat pel jutge militar de Mataró i explicà que mai no s'havia amagat, «ya que figuró desde un principio en la carta de racionamiento, sacó las cédulas personales [...] y firmó la hoja de prestación personal». En dates posteriors es reberen testimonis de propietaris de finques de Lloret, Blanes i Tordera que avalaven la seva gestió.

El 24 d'agost de 1940, Vicenç Montasell Sala, de Mataró, declarà que durant el conflicte bèl·lic Oller aconseguí fer signar un document a l'alcalde de Mataró segons el qual ell era a l'estranger des d'abans de l'esclat de la guerra i el seu germà Salvador Montasell s'havia incorporat a l'exèrcit de la República, quan la realitat era que Vicenç havia fugit a la zona franquista i Salvador estava amagat. Gràcies a la intervenció d'Oller cessà «la persecución y molestias a mi familia».

El 24 d'octubre de 1940 restà en llibertat provisional.

El 23 d'abril de 1941, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, afirmava que Oller havia estat «Presidente de la Junta Arbitral de Contratos de Cultivo» als districtes de Mataró i Arenys, «en el desempeño de cuyo cargo actuó parcialmente fallando los expedientes en forma sistemática en contra de los propietarios». Mestres afirmà que en el període de guerra sol·licità permís per portar «arma corta» i concloïa que «es de concepción anti-religiosa y considerado totalmente contrario al G.M.N.». Un bon nombre de testimonis confirmaren la seva actuació en el conflicte rabassaire indicant que, com a president de la junta arbitral, amb el vot de qualitat secundava sistemàticament la posició dels parcers. El 15 d'agost de 1941 tornà a la situació de presó preventiva.

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 26 de setembre de 1941, presidit pel coronel José Yanguas Elorz. El fiscal sol·licità la pena de quinze anys de presó menor per un delicte d'«Auxilio a la rebelión». El defensor argumentà que de les investigacions dutes a terme no hi havia cap persona perjudicada per l'actuació d'Oller i sí alguna de beneficiada i sol·licità l'absolució, que li fou concedida pel tribunal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001486. TT5-64.

OLTRA OLTRA, VICENÇ

Edat: 51 anys. Guàrdia rural. Nascut a Planes, Alacant. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de les Caputxines. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya segons alguna de les acusacions.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 648 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 3 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 3 de març de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez de Carvajal, signà una denúncia segons la qual Oltra havia actuat com a «guardia rural» i havia acompanyat el cap d'Ordre Públic de l'etapa republicana, Jaume Lluís, «para practicar algunas detenciones».

L'1 de juny de juny de 1939, l'acusat declarà davant del Jutjat Militar de Mataró que no havia format mai part de cap organització política ni sindical. Negà haver participat en escorcolls i detencions i haver acompanyat el cap d'Ordre Públic, «ya que con él tenía muy poca confianza». Explicà que si alguna vegada havia pujat al cotxe fantasma havia estat per traslladar-se, com a guàrdia rural, a la rodalia de Mataró per tal d'evitar robatoris.

El 17 de juny de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, informava que havia estat integrat a Esquerra Republicana de Catalunya sense haver tingut cap responsabilitat en el partit. La seva actuació havia estat «los servicios propios de su cargo».

El 27 de juny de 1939 comparegué davant del tribunal militar de Mataró Josep M. Fradera Pujol, propietari. Declarà que, tot i ser fora de Mataró durant el conflicte, la seva impressió personal era que Vicenç Oltra no havia participat en els fets delictius, tot i que es deia que havia acompanyat Jaume Lluís amb el cotxe fantasma, cosa que suposava que havia fet «impulsado por las circunstancias y por la característica de su cargo de Guardia Rural».

El mateix dia, i a la mateixa seu judicial, declarà Miquel Noè Paretilla, pagès. Feu una declaració totalment exculpatòria i concloïa afirmant que «le parece persona buena y no le merece mal concepto».

El 26 de juliol de 1939, un conjunt de persones signaren una carta avalant la bona conducta religiosa, moral i familiar de Vicenç Oltra. També exposaren que havia format part del partit Unión Patriótica durant la dictadura de Primo de Rivera.

El 19 de setembre de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, exculpava Oltra de les acusacions que se li havien formulat respecte de la participació amb el cap d'Ordre Públic en actes delictius. També afirmà que, mentre es feien aquestes actuacions d'Oltra amb Jaume Lluís, no hi havia hagut detencions ni assassinats.

El 29 de setembre de 1939, el guàrdia municipal Francesc Porta Llort declarà que, quan Oltra havia acompanyat Jaume Lluís amb el cotxe fantasma, havia estat per tal «que le acompañaran a las cenias en los tiempos de escasez de patatas y verduras para requerir a los payeses que no vendieran nada de dichos artículos alimenticios y si algunas noches salía con dicho jefe era con motivo de los continuos robos que en el campo se estaban efectuando por gente extraña».

El 24 d'octubre de 1939, el president del Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona decretà la posada en llibertat d'Oltra en considerar que «no había incurrido en responsabilidad exigible en vía judicial». T7-333.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 649 18/9/19 14:12

ORÓ FARRÉ, FRANCESCA

Edat: 44 anys. Teixidora. Nascuda a Llardecans, Lleida. Casada. Vivia al carrer de Montserrat de Mataró.

Inici de les actuacions: 10 d'agost de 1940. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 10 d'agost de 1940, la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» tingué «conocimiento por confidencia fidedigna» que Francesca Oró havia actuat com a miliciana a l'estació de Mataró escorcollant les persones sospitoses i que havia estat qui havia delatat el rector de Santa Maria, Josep Samsó, quan esperava el tren per marxar de Mataró. Oró fou interrogada i manifestà que prestava serveis de vigilància a l'estació en horari de tarda fins a les deu de la nit i que els homes que feien aquest mateix torn eren Antoni Ros i un tal «Tarensi». En el mateix acte declarà «expontáneamente» Joaquim Castellsaguer i Castellsaguer, doctor en medicina, que manifestà que, a través d'una empleada domèstica que havia tingut —anomenada Francesca Centol—, havia sabut que la persona que havia denunciat el rector Samsó a l'estació quan estava comprant el bitllet i havia alertat els milicians havia estat Francesca Oró, que, després d'aquests tràmits, fou detinguda.

L'informe de l'alcalde Josep Martí Pascual, del 17 d'abril de 1942, definia Oró com a persona «marcadamente izquierdista y entusiasta enemiga de nuestro Glorioso Movimiento Nacional […] practicó el servicio de cachear a las personas de tendencias derechistas en la estación de esta ciudad».

El 18 d'abril, el jutge militar d'instrucció prengué declaració, a Mataró, a la persona que havia comentat a Castellsaguer la participació d'Oró en la detenció del rector. La interrogada digué que ho sabia no pas de l'encausada, sinó «por oirlo decir por referencias». El jutge interrogà diversos testimonis, però cap implicà directament Oró en els fets.

El 27 d'abril de 1942, el jutge militar d'instrucció, tinent Ramón Salvado Reales, declarà conclòs el procediment previ i, considerant que els fets imputats podien ser constitutius de delicte criminal, susceptible de ser sancionat amb una pena de dotze anys de reclusió, elevà el procediment a la superioritat.

El 5 de desembre de 1942, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, afirmava que Oró, juntament amb altres dones, tenia per missió «registrar las viajeras que se suponía podían extraer de esta ciudad productos de primera necesidad; que actuaban a la llegada y salida de los trenes». Continuava indicant que «no ha podido lograrse concretar si dicha informada prestaba servicio el día en que fue detenido el Dr. Samsó».

L'11 de desembre de 1942, a Badalona, el jutge interrogà un dels testimonis que havia proposat Josep M. Mestres Simon, Joaquim Ximénez Nadal. Pel seu interès, reproduïm íntegrament la seva declaració.[10]

10. Joaquim Ximénez Nadal. Casat. Edat: 34 anys. Professió: industrial. Nascut a

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 650 18/9/19 14:12

Foren interrogats més testimonis, però cap pogué inculpar directament Oró de la delació. El 12 de gener de 1943, el jutge instructor donà per finalitzades les seves actuacions i les remeté a la superioritat.

El 5 de març de 1943, l'auditor de guerra de Barcelona declarava que els fets d'aquest sumari ja havien estat jutjats i que la causa iniciada no aportava noves dades, per la qual cosa decidí sobreseure definitivament les actuacions.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009912. T4-111.

Mataró. «Preguntado, convenientemente por S.S. DECLARA: que no conoce a la encartada FRANCISCO ORÓ FARRÉ ni tiene la más pequeña idea de quién pueda ser. En cuanto a la detención del Rdo. Dr. Samsó DECLARA: Que al estallar el G.M.N. que si mal no recuerda era sábado, dicho Sr. se refugió en la casa del declarante. A finales del mes de Julio del 1936, sea porque eran muy frecuentes ya los asesinatos y el Dr. Samsó se hallase asustado del cariz que iban tomando los acontecimientos, expuso al declarante su deseo de marcharse a Barcelona donde según decía tenía familia. El declarante procuró hacerle desistir de su idea pues en su casa se encontraba muy bien escondido y tenía y tiene actualmente la seguridad de que no se sospechaba que estuviera en ella; mas no pudo conseguir su propósito y así decidieron que se marcharía en tren tomando algunas precauciones, como por ejemplo usar bigote y gafas, y esperar el tren en la parte de la playa de la estación de Mataró. El declarante quiso ir al lado del Dr. Samsó hasta dejarlo seguro en el tren pero aquel se opuso diciendo que si pasara alguna cosa y fueran juntos se la cargaría también el declarante y por ello era mejor que no fueran juntos sino seguido a una distancia prudencial, por si ocurría algo. Así lo hicieron, mas sea porque le molestara el aire al Dr. Samsó o por otras causas la cuestión es que el declarante se lo encontró sentado en un banco del vestíbulo y al poco rato vio cómo estaba hablando con una mujer que estaba al lado de unas jaulas para gallinas, por lo cual creyó el declarante que se trataba de una comerciante, en un plan amistoso, aunque nunca pudo averiguar de qué hablaban pues no se hallaba lo suficiente cerca para oirlo, creyendo el declarante que preguntaba la hora del tren y sin que en la actitud de ambos llegara a sospechar el dicente la más pequeña señal de alarma. Después se separaron dicha mujer del Dr. Samsó aparecieron dos milicianos que lo interpelaron y en este momento sí creyó el declarante que había sido reconocido pues después de hablar con él, sin saber de qué el declarante, se dirigieron al teléfono de la Estación, mas después salieron y se alejaron sin meterse de nuevo con el Dr. Samsó. No obstante poco después llegó ya un grupo más numeroso de milicianos con un individuo al frente que usaba mono azul y una pistola colgándole del lado del pantalón que se dirigieron asimismo al Dr. Samsó y procedieron a su detención, pocos minutos antes de que saliera el tren. Esto es todo lo que sabe sobre lo acaecido al Dr. Samsó, sin que pueda decir el declarante si fue denunciado por la mujer que habló por primera vez con él, mas dice que nunca le hizo este efecto sino más bien que fue reconocido por los dos milicianos. Dice que no reconoció ni ha vuelto a ver ninguno de todos los milicianos que el día de la detención del Dr. Samsó hablaron con él.»

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 651 18/9/19 14:12

ORTIZ MARTÍNEZ, MANUEL

Edat: 43 anys. «Maestro herrador militar». Comandant de l'Exèrcit Republicà. Nascut a Almendralejos, Badajoz. Casat. Vivia al carrer de Melcior de Palau de Mataró.

Inici de les actuacions: 6 de maig de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 29 de març de 1939 fou capturat per les tropes franquistes a Porzuna, Ciudad Real, i, posteriorment, fou empresonat al camp de concentració de Mèrida. Allí va ser interrogat el dia 3 d'abril del mateix any. Declarà que havia estat «Maestro Herrador en el 7° Ligero de Guarnición en Mataró». El 7 de novembre de 1936 fou promogut a oficial i agregat a la columna Companys, que estava sota el comandament de Jesús Pérez Salas. Ascendí els diferents graus de la milícia fins a arribar a la condició de comandant en cap «de la 20. B.M. roja». La «Comisión Clasificadora de Prisioneros y Presentados» el qualificà com a «DESAFECTO».

El dia 13 de juliol, a Alcanyís, Terol, Matilde Morera Cólera certificava que Manuel Ortiz Martínez s'havia hostatjat amb la columna Macià-Companys al seu hotel «despojándonos del Hotel por ser enemigas del régimen reduciéndonos a tres habitaciones interiores para la familia». Matilde Morera també es queixava que l'havien de col·locar «a servir el Café para la Oficialidad». Tanmateix, Manuel Ortiz denuncià aquests fets al «cuartel general» i aconseguí que Matilde Morera no hagués d'anar a «dicho comedor del Hotel». També evità que l'esmentada fos empresonada per ser de la «Junta de la CEDA». En el mateix document, testifiquen Teresa Llisterri Mir, monja dominica, i la seva germana, que estava presa al santuari de la «Virgen de Pueyos».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 24 de febrer de 1940, indicava que Manuel Ortiz havia estat membre del cos subaltern de la caserna mataronina com a mestre ferrador d'animals, que havia ingressat a l'acadèmia militar republicana, on assolí la graduació de tinent, i que havia estat destinat al front de Madrid i d'Extremadura, on ascendí a la graduació de comandant «careciéndose de más antecedentes en contra del Glorioso Movimiento».

El consell de guerra tingué lloc a Mataró, el 19 de desembre de 1942, presidit pel coronel José Yanguas Elorz. Durant l'interrogatori, digué que s'havia incorporat a la columna Macià-Companys quan dos carrabiners l'anaren a buscar a casa seva i que s'assabentà del seu ascens a comandant pocs dies abans d'acabar la guerra. Fou condemnat a vint anys de reclusió temporal.

L'any 1943 fou posat en llibertat condicional. El dia 19 de gener de 1947 s'adreçà a les autoritats militars sol·licitant l'indult.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000993. T14-713.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 652 18/9/19 14:12

PAGÈS RIBAS, PERE

Edat: 33 anys. Xòfer. Nascut a Sant Feliu de Guíxols. Casat. Vivia al carrer d'Amàlia de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1943. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 12 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez signava un informe segons el qual Pere Pagès fou mobilitzat el 18 de maig de 1937 fins al 23 d'abril de 1938, en què tota la seva unitat «se entregó» a les forces franquistes. Després d'això, estigué a diversos camps de concentració, fins que arribà a Mataró el 12 de març de 1939 sense que s'hagués presentat a les autoritats. Indicà que havia estat secretari del Sindicat de Transports de la ciutat. Aquests fets, més el que hagués confiscat un camió i hagués portat joies del front, foren suficients per a la seva detenció.

El 8 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Isidre Serralta Dalmau, «técnico albañil». Digué que Pagès havia estat secretari del Sindicat de Transports, «si bien este servicio lo prestó con el fin de no cobrar el sueldo en casa donde trabajaba ya que de otra manera el sindicato obligaba a que le pagasen aunque no trabajase, lo que de esta manera pudo hacer un bien a sus antiguos patronos». Afirmà que no havia anat voluntari a l'exèrcit, sinó amb la seva lleva, i que no havia participat en cap fet delictiu.

El dia 11 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Ramon Soler Maruny, transportista. Digué que sabia que Pagès era d'idees esquerranes, si bé ignorava a quin partit pertanyia. Sabia que estava afiliat a la CNT i que era una persona destacada i directiu del «ramo de transporte» d'aquesta sindical. No li constava que hagués comès cap activitat delictiva. Havia treballat a l'empresa del declarant «y tuvo a pesar de sus ideales un escelente comportamiento». No l'havia vist mai armat. Va deixar de treballar per a ell quan va anar al front amb la seva quinta.

El 17 de juliol de 1939, Pere Pagès declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué que havia marxat abans que cridessin la seva lleva i que ho havia fet per «librarse de ir a primera fila».

El 2 d'agost de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Tanmateix, considerà que havia d'ingressar en un «Batallón de Trabajadores» per un període no inferior a sis mesos.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008432. T14-307.

PALET CANALS, COSME

Edat: 37 anys. Rajoler. Nascut a Torrelles de Llobregat, Barcelona. Solter. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a la CNT.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 653 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, elevà un informe a les autoritats militars segons el qual Cosme Palet s'havia afiliat a la CNT després del mes de juliol de 1936 i havia treballat com a rajoler fins al mes de març de 1938, quan marxà com a voluntari a la 117a Brigada 25a Divisió perquè tenia amistat amb el comissari d'aquesta unitat. Desenvolupà les tasques de cuiner. Quan les tropes franquistes entraren a Castelló de la Plana, fou tancat al camp de concentració anomenat «El Toro», del qual sortí l'11 d'abril de 1939 i retornà a Mataró. Reconegué haver estat «Vocal de Junta de la Cooperativa de ladrilleros de esta Ciudad». Màxim Gutiérrez considerà que havia estat un «gran propagandista», el detingué i el posà a disposició de les autoritats militars.

El dia 17 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Exposà que mai no havia pertangut a cap partit polític, que no havia fet serveis d'armes a Mataró i que no havia participat en cap activitat delictiva. Reconegué haver estat vocal de la Cooperativa de Rajolers, però ignorava en quines dates.

El dia 11 de setembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial», però el posava a disposició de la «Comisión Clasificadora de Prisioneros» per tal que se l'internés en un camp de treball per un període no inferior als sis mesos.

El dia 16 de setembre de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008435. T14-410.

PALOL ALBERTÍ, FELIU

Edat: 46 anys. Cap de la delegació a Mataró de la «Compañía de Fluido Eléctrico, S.A.». Nascut a Sant Feliu de Guíxols. Casat. Vivia al carrer de Sant Joaquim.

El 10 de maig de 1939, el «Rondín antimasónico de la Jefatura Superior de Policía» de Barcelona detingué Feliu Palol Albertí. L'endemà fou interrogat per funcionaris del mateix «Rondín» i se li preguntà, concretament, si havia estat membre de la «masoneria». Ho negà categòricament al·legant desconèixer «por completo cuanto se relaciona con ella y no habiendo tenido jamás contacto alguno con personas que él conozca como masones». Se li preguntà si, per fer-lo cap de les oficines de la seva empresa a Mataró, «medió influencia de alguna persona conocida por él». Contestà que no n'havia tingut coneixement. Negà haver estat membre de cap partit; potser a través d'Ignasi Tallada, cap de «distribución regional», però no sabia si ell havia tingut implicació directa en la seva designació. Se li preguntà per la seva filiació política i sindical i negà haver estat afiliat a cap partit, però reconegué haver-ho estat al «Sindicato Único de Luz y Fuerza (Sección Técnicos)». L'any 1936, «por

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 654 18/9/19 14:12

imperio de las circunstancias», aquest sindicat s'integrà al «Sindicato Único de la CNT, Sección de Técnicos».

Se li preguntà amb quina quota contribuïa al Socors Roig i digué que amb cap i que, únicament, amb motiu d'una col·lecta «para abrigo del combatiente», hi havia contribuït amb deu o quinze pessetes. Se li inquirí també sobre la seva participació en una vaga de l'any 1933 i en els Fets d'Octubre de 1934. Sobre la primera, digué que «havía recomendado a los obreros se abstuvieran de realizar acto alguno de sabotage». Sobre la segona qüestió, respongué que havia anat a treballar sense faltar ni «un solo día» al seu lloc de treball. Amb referència als fets del 18 de juliol de 1936, indicà que s'havia quedat al seu domicili els primers dies del sollevament militar. Preguntat sobre els incendis dels edificis religiosos, manifestà que la seva impressió fou «muy desagradable toda vez que tanto él como sus familiares fueron siempre religiosos». Hi afegí que ell era «hombre de orden y ha detestado los procedimientos y la conducta de los rojos». Destacà que si algú li podia atribuir alguna «simpatía por los feroces rojos, cosa que jamás estuvo de acuerdo con sus sentimientos españolistas», havia estat per haver rebut escrits anònims amenaçant-lo de mort.

L'extens interrogatori continuà entorn de diversos temes sobre els quals els funcionaris encarregats de dur-lo a terme posseïen una notable quantitat d'informació. En un moment determinat s'inquirí sobre l'actitud del detingut durant l'entrada de les tropes franquistes a Mataró. Explicà que ell, la seva esposa i els seus fills s'havien situat al balcó del despatx de l'empresa «para presenciar tan agradable espectáculo». Hi afegí que havia procurat avisar les tropes «rojas que parecía ser trataban de organitzar la defensa de la localidad, a las que dijo que los Nacionales están en Vilassar de Mar, circunstancia que originó la rápida huida de dichos soldados rojos».

El dia 6 de juny de 1939 declarava a Mataró, davant del «Rondín antimasónico», Francesc Roca Oliver, «compañero de trabajo» de Palol des de feia deu anys. Explicà que l'investigat sovintejava la seu d'Esquerra Republicana a Mataró «por haberlo visto entrar». També digué que era «de ideas políticas de la extrema izquierda por cuyos partidos votaba siempre en las elecciones» i que entre els seus companys d'oficina feia propaganda «a favor del frente popular y durante la guerra de los "Rojo-Separatistas" por ser el Palol un acérrimo contumaz de dichas ideas». Amb referència a la vaga de 1933 indicà que «se puso al frente de los huelguistas coaccionando a todo el personal para que se sumara a la misma». També el considerava absolutament contrari a l'Església catòlica, «ya que llegó en sus conversaciones a zaherir los sentimientos de sus subordinados en este sentido».

Aquest dia també declarà davant del mateix organisme policial Josep Monclús i Ribera, subordinat de Palol a la mateixa empresa. Digué que aquest havia obligat el seu fill a incorporar-se a l'exèrcit republicà en ésser cridada la seva lleva. També assenyalà que «perseguía y humillaba al personal a sus órdenes que no pensaba como él, o sea en sentido izquierdista». Afirmà que l'any 1933, tot i ser el director

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 655 18/9/19 14:12

de l'oficina, «era el que mostraba más entusiasmo por la huelga obligando al personal a secundarlo». El considerava «antireligioso».

El dia 6 de juny de 1939, el metge Ramon Bassas Puig —veí de Feliu Palol, ja que vivien en diferents pisos del mateix immoble— feu una declaració en la qual afirmava que aquest era «sujeto de izquierdas y que simpatizaba vivamente con toda clase de manifestaciones de carácter político rojo» i deia haver sentit «muchas veces cantos revolucionarios (los heroicos hijos del pueblo, la internacional, etc.) antes de las comidas». També digué que quan es radiaven discursos «rojos» posaven la ràdio «en gran intensidad» amb la finalitat de «molestarnos tanto como podían».

El dia 19 de juny de 1939, un conjunt de persones, entre les quals hi havia els preveres Josep M. Andreu, Joan Fargas, Miquel Queralt i Francesc Pasques, signaven un document —amb el segell de la parròquia de Santa Maria de Mataró— en el qual es feia constar que Feliu Palol era «persona de convicciones religiosas católicas [...] asistiendo generalmente a los actos religiosos acompañado de sus hijos». El document també el signaven Josep Barrera Nogué i Vicenç Homs, membres de Falange.

El dia 19 d'octubre de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, certificava que Palol era d'ideologia esquerrana, però que la seva actuació durant la «dominación marxista siempre fue buena, y se carece de antecedentes en contra de su adhesión al Glorioso Movimiento Nacional». Afirmava desconèixer la seva vinculació amb la francmaçoneria.

El dia 26 de juny de 1940 elevà un extens plec de descàrrec al tribunal.

El dia 28 de juny de 1940 sol·licità al tribunal autorització per participar «a la Peregrinación-visita a la Sma. Virgen del Pilar, de Zaragoza, organizada por el Sindicato C.N.S. Educación y Descanso».

El 18 de febrer de 1942, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, responia a un qüestionari que li havia tramès el tribunal informant que no havia tingut cap responsabilitat a Esquerra Republicana, sinó que tan sols era afiliat. Sí que havia estat membre del «Sindicato Único de Luz y Fuerza» i en fou delegat a diversos congressos comarcals i regionals. També se'l considerava d'idees «totalmente separatistas» i, tot i que «durante algún tiempo hizo ostentaciones de carácter religioso (asistiendo a algunas misas) siempre se había manifestado en contra de la religión y sus Ministros haciendo burla de una y otros». Afegia l'informe que Palol sempre afegia un punt a la seva signatura, al qual atribuïa una gran importància, «creyéndose quería significar con ello que pertenecía a la masonería». Mestres afegia en el seu relat que «durant la dominación marchista» Palol havia participat en la formació de «consejos de empresa» de les companyies elèctriques i també propugnà la creació d'un organisme anomenat «Servicios Eléctricos Unificados de Cataluña». A la fi, l'informe deixava constància que «no se ha podido confirmar si en su casa, antes de las comidas, se cantaba el himno de Riego».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 656 18/9/19 14:12

El dia 22 de març de 1943 es dictà sentència. En les consideracions es deixà constància que Palol no havia pertangut a cap partit polític ni havia format part de la francmaçoneria. La fiscalia en sol·licità la lliure absolució i, per tant, el tribunal l'absolgué «declarando que no ha incurrido en responsabilidad política y que por virtud de tal fallo ha recobrado la libre disposición de sus bienes».

El dia 2 d'abril de 1943, el tribunal li retornà diferents documents relacionats amb les pràctiques religioses de la família. Així, s'esmenten fotografies de la família en sortir de missa, fe de baptisme dels fills, llibres de devoció, etc., que havien estat presentats com a prova.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 3099 /1939. Resp. Pol. 309/1939.

PARDÀS BUSQUÉ, JOSEP

Edat: 28 anys. Mecànic electricista. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Llauder de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 29 de març de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 24 de juny de 1939 va ser interrogat a Medinaceli, on estava pres. Declarà que el 15 de novembre de 1939 s'allistà voluntari per anar al «Regimiento Pirinaico» i fou traslladat a Osca, on estigué fins al mes de febrer de 1937. Posteriorment fou ascendit a caporal i el mes de novembre de 1937 ingressà a l'«Academia Popular de Ingenieros», on assolí la graduació de tinent. Posteriorment fou traslladat al front de Llevant, on estigué entre València i Terol. A Villar del Arzobispo, ell i els seus companys es lliuraren a les tropes franquistes

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal del 18 d'abril de 1939 en deia que era membre de la CNT des de l'any 1933. A l'inici del cop d'estat militar estava treballant.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 6 d'octubre de 1939 parlava de la seva marxa com a voluntari a les «Milicias Pirenaicas de Cataluña» i desconeixia quina podia haver estat la seva actuació al front.

El dia 4 d'abril de 1941 fou posat en llibertat provisional.

El 20 d'abril de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró com a testimoni Alfons Martínez Santaló, electricista. Digué conèixer Pardàs pel fet d'haver treballat junts i que, tot i ser membre de la CNT, mai no havia destacat en cap aspecte «sin que lo viera nunca hacer manifestaciones en favor de los partidos de izquierdas». També li constava «que no era individuo de acción».

El 6 de maig de 1942, Pardàs declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró ratificant les notícies que havia facilitat en l'interrogatori inicial.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 657 18/9/19 14:12

El dia 20 d'agost de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar proposà que, atès que l'encausat i la seva defensa es conformaven amb la petició del fiscal de dotze anys i un dia de reclusió temporal, aquesta fos commutada per la de dotze anys de presó menor que podria complir, d'una manera atenuada, al seu domicili. El capità general ho confirmà el 25 de d'agost del mateix any.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà un expedient l'11 de juliol de 1944 del qual no es coneix la resolució.

El dia 16 de setembre de 1946 sol·licità l'indult total.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 025643. T14-822.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 3929. TRP5-46.

PAREDES PAREDES, GENÍS

Edat: 27 anys. Obrer tèxtil. Nascut a Mazarrón, Múrcia. Casat. Vivia al carrer de Sant Pere més Alt de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 de novembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El mes de novembre de 1939, Genís Paredes estava pres al camp de concentració de Reus. Allí adreçà un informe la Guàrdia Civil de Mataró en el qual indicava que Paredes pertanyia a la FAI, era «de mala conducta» i havia participat en la crema d'esglésies. Portava arma llarga «y sus amistades eran con los dirigentes del comité y los más desalmados de la localidad». L'informe finalitzava indicant que havia marxat voluntari amb la columna Malatesta i el considerava «muy peligroso para la Causa Nacional».

El dia 15 de novembre de 1939, Paredes fou interrogat al mateix camp de concentració per la Guàrdia Civil. Explicà que, «requerido por el Ayuntamiento Rojo», havia fet guàrdies amb fusell a diferents indrets de la ciutat. Negà haver intervingut en l'assalt i la destrucció d'esglésies ni en l'assassinat del rector Samsó. El dia 31 d'agost de 1939 ingressà com a voluntari a l'exèrcit en la columna Malatesta i havia estat al front de Belchite. El mes de febrer de 1939 passà a França i retornà a Espanya el mes d'octubre de 1939. Fou ingressat al camp de concentració de Reus.

Un nou informe de la Guàrdia Civil del 29 de febrer de 1940 afegia a les acusacions «que convivía mucho con Raúl, que era uno de los principales elementos que ocupaba el coche "Fantasma"».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 16 de març de 1940 destacava que havia actuat com a guàrdia en el Batalló Disciplinari número 2 a Artesa de Segre i que havia format part de la «Sección de Defensa de los Comités Regionales de Cataluña».

El 26 de març de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que abans del cop d'estat militar treballava a la fàbrica de gèneres de punt de Martí Pascual «trabajando dos días por semana y no siéndole suficiente el jornal de estos días

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 658 18/9/19 14:12

para sostener a su familia se enroló en las milicias prestando servicios de armas». El 31 d'agost de 1936 s'allistà a la caserna de Pedralbes a la «columna segunda Ortiz» que, més endavant, es fusionà amb la columna Malatesta. El mes de febrer de 1937 sol·licità la baixa i tornà a la seva feina inicial, i anà al front quan fou cridada la seva lleva.

Un informe de «Manufacturas Goliath, S.A.», abans «José Martí Pascual», confirmava que Paredes havia entrat a treballar a l'esmentada empresa l'any 1930 fins als primers dies del sollevament militar. «Se presentó alguna vez después de su salida, provisto de fusil, a aprovechar algunas horas de jornal.» Havia tornat a treballar el mes d'abril de 1937 «teniendo necesidad de una intervención Quirúrjica [sic]» fins a l'abril de l'any següent, que tornà a l'exèrcit.

L'11 de juliol de 1941, Marc Zaragoza March, pintor, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que havia vist Paredes fer guàrdies al batalló disciplinari d'Artesa de Segre, «sin que sepa diera malos tratos a los prisioneros».

El dia 4 de febrer de 1942 declarà davant la mateixa instància Pere Montserrat Bascu, comerciant. Digué que coneixia Paredes per referències, però que no li mereixia «muy buen concepto teniéndolo como individuo completamente desafecto». Tanmateix, no pogué testificar cap «hecho cometido por el mismo», atès que Montserrat havia estat empresonat «cuando este pudo haber tenido actuaciones en patrullas y demás».

L'11 de juny de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar proposà que, atès que l'encausat i la seva defensa es conformaven amb la petició del fiscal de dotze anys i un dia de reclusió temporal, aquesta fos commutada per la de tres anys de presó menor que podria complir, d'una manera atenuada, en el seu domicili. El capità general ho confirmà el 22 de juny del mateix any.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000162. T14-685.

PAREDES ROS, SALVADOR

Edat: 23 anys. Jornaler. Nascut a Mazarrón, Múrcia. Solter. Vivia al carrer de Sant Felicià de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 29 de març de 1939 es lliurà a les tropes franquistes a Andilla, València, «al encontrarse desamparado por sus jefes». Estava militaritzat des del mes d'octubre de 1936 i tenia la graduació de sergent. Havia format part de la columna «Basco-Catalana de socorro a Madrid» i després de la 116a Brigada 2n Batalló. Fou empresonat a Ateca, Saragossa.

El dia 8 de maig de 1939 Agapit Borràs feia constar que Salvador Paredes havia treballat a la seva empresa des de l'any 1928 fins a la seva mobilització l'any 1936 i li reconeixia «buena conducta en lo que se refiere a su comportamiento dentro del régimen interior de trabajo».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 659 18/9/19 14:12

El dia 13 de maig de 1939, Josep Vilardell Aymar, membre de Falange, avalà Paredes i garantia «su adhesión a Glorioso Movimiento».

El dia 17 de maig de 1939 fou interrogat al camp de concentració d'Ateca. Referí tot el seu recorregut per diversos fronts i assenyalà un incident ocorregut quan un tinent «asesinó» un soldat que havia intentat passar al bàndol franquista. En aquell moment, Paredes era comissari interí, «però no presenciando el hecho por hallarse con el capitán».

El 10 d'abril de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Saragossa. L'interrogatori se centrà bàsicament en l'incident en el qual un tinent havia matat un soldat que intentava canviar de bàndol.

A Mataró, el 17 de novembre de 1941, declarà davant el jutge militar d'instrucció Francesc Sala Mas, pescador. Havia compartit molts dels destins al front amb Salvador Paredes. Fou interrogat sobre el mateix tema i respongué que mentre havien estat junts mai no havia fet les funcions de comissari.

L'endemà, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El consell de guerra se celebrà a Mataró el dia 1 d'agost de 1942, presidit pel coronel José Yanguas Elorz. El fiscal sol·licità per a l'encausat trenta anys de presó major. La defensa proposà la «pena de reclusión menor en su grado mínimo». El tribunal sentencià dotze anys de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 028445. T14-774.

PARÉS MOLÀ, ANDREU

Edat: 34 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Sant Ramon. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 28 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 18 de febrer de 1939 va ser detingut per la Guàrdia Civil. Declarà estar afiliat a la CNT des de l'any 1932 i que pocs dies després del sollevament militar s'allistà a les milícies «rojas» i feu serveis d'armes. Reconegué haver estat secretari de la junta directiva de la CNT, haver cotitzat pel Socors Roig Internacional i haver estat incorporat al Batalló núm. 35 d'Obres i Fortificacions; intervingué en els fronts de l'Ebre i del Segre. Retornà al seu domicili el 27 de febrer de 1939 perquè «comprendía que la guerra la tenían perdida».

El mateix dia fou interrogat Joan Casabella Colominas, pagès, que havia estat amo d'Andreu Parés. Exposà que el considerava «propagandista furibundo de izquierdas», que havia estat membre del sindicat de pagesos de la CNT i, probablement, membre de la FAI. A més, «por sus ideas le considera muy peligroso para la Causa Nacional».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 660 18/9/19 14:12

El 7 de març del mateix any l'esmentat Casabella ratificà la declaració anterior en seu judicial i l'amplià exposant que Parés «orientaba a los dirigentes de otros comités» de la comarca i que havia cooperat, juntament amb altres membres de la FAI, en la destrucció d'esglésies i crema d'imatges religioses.

El 8 de març de 1939, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange de Mataró, certificava que l'acusat havia estat «Delegado comarcal» del sindicat de pagesos de la CNT i que havia marxat com a voluntari en la columna organitzada pel POUM el 19 de setembre de 1936, «siendo un peligroso miembro de la FAI». En tornar del front, havia fet empresonar el «Sr. Casabella, en cuya casa trabajaba y a la que iba con arma, siendo el responsable directo o indirecto de los registros que se efectuaron en casa de dicho señor».

El 10 de març de 1939, Josep Moré Cortada declarava que Andreu Parés era el responsable de «controlar el horario de trabajo de los campesinos delatando aquellos que se estralimitaban en el horario para que por el comité fuesen sancionados con multas elevadas».

Andreu Parés declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró el 22 de març de 1939. Negà tots els càrrecs, però acceptà haver estat el responsable de controlar els horaris de treball dels pagesos. Explicà que les multes que imposava es «destinaban a engrosar los fondos del sindicato».

Fou jutjat a Barcelona el 15 d'abril de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 i condemnat a «reclusión perpetua». El 15 de juny de 1940, la pena li fou commutada per la de dotze anys i un dia de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002921. T7-62.

PECELLÍN PANDO, VICENÇ

Edat: 42 anys. Empleat de Gas Mataró. Nascut a Monesterio, Badajoz. Casat. Vivia al carrer de Llauder de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal, del 27 d'abril de 1939, en deia que era membre de la UGT des de l'any 1931. A les eleccions del febrer de 1936 havia actuat com a «propagandista, procurando al mismo tiempo hacer la máxima obstrucción possible para evitar que emitieran su voto los elementos de derechas». Un cop esclatà el sollevament militar havia participat en patrulles i controls, havia atemorit les persones d'ordre, havia assaltat esglésies i convents i tant en la seva vida pública com en la privada «es indeseable por ser muy depravada».

El 24 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Francesc Barbosa Pons, metge. Digué de Pecellín que era simpatitzant de les esquerres i que el considerava «uno de tantos obreros engañados debido a la propaganda

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 661 18/9/19 14:12

roja que en este pueblo se realizó». Hi afegí que no tenia coneixement ni referències que hagués destacat per les seves idees revolucionàries i que hagués participat en cap mena d'actes delictius.

El dia 26 de juny de 1939, Josep Rovira Aymà, empleat, declarà davant el tribunal militar de Mataró que suposava que Pecellín estava afiliat a la FAI i relatà que, amb posterioritat a l'entrada de les tropes franquistes a Mataró, uns avions «rojos» havien sobrevolat la ciutat i en aquell moment Pecellín aplaudí i digué: «Gracias que volvemos a tener ya a los rojos aquí.» Rovira el detingué i el posà a disposició de les autoritats militars.

El dia 3 de juliol de 1939, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 17 de juliol de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona veié la causa —en un procés acumulat amb altres dotze processats— i el condemnà a sis anys i un dia de reclusió major.

El dia 17 de juliol de 1943 li fou negada la commutació de la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006892. T15-427.

PEIRÓ BELIS, JOAN

Edat: 54 anys. Vidrier i ministre de la República. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia al carrer de Sant Josep. Afiliat a la CNT.

Joan Peiró fou processat a València i condemnat a mort. El seu judici ha estat estudiat i publicat. En aquesta ressenya en reproduirem aquells elements que siguin significatius en relació amb la seva activitat a Mataró.

El dia 10 d'abril de 1940, Josep Vives Pàmies, «Alférez honorifico Retirado del Real Cuerpo de Guardias Alabarderos», signà un document en el qual declarava que Peiró, que coneixia la seva militància monàrquica, aconseguí alliberar-lo de la presó i «de una muerte segura».

El dia 15 de gener de 1941, Enrique Aguado Cabeza, comandant de cavalleria i jutge militar, certificava que Joan Peiró l'havia allotjat a Mataró «sin haber sido molestado por nadie durante el tiempo de dominación roja». Afirmà que li constava que gràcies a la intervenció de Peiró havien estat indultats el caps i oficials del regiment de guarnició de Mataró. Afegí que «todas estas acciones las realizó Joan Peiró de una manera leal y desinteresada».

El dia 20 de gener de 1941, Àngel Sabas Sabas, de l'Hospitalet, declarà que havia treballat d'aprenent amb Joan Peiró «en el ramo del vidrio». En esclatar el sollevament militar el 1936, Sabas s'hagué d'amagar per ser «Presidente de un Centro de Derechas» a Collblanc. El setembre de 1936 es trobà amb Peiró a la seva casa de Mataró i allí coincidí amb un antic alcalde de Cornellà que també hi estava amagat. Peiró feu les gestions adients i Sabas no fou molestat.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 662 18/9/19 14:12

Ricard Carreras Hoppe, de Badalona, declarà el 8 de febrer de 1941 que havia estat detingut l'any 1937 per haver trobat una patrulla d'«incontrolados de Aroles», a casa seva, dues monges, una de les quals era filla seva. Segons Carreras, «en aquellas fechas esto se pagaba con la vida». La família recorregué a Peiró, que era a Mataró. En exposar-li els fets, Peiró respongué «que el profesar ideas religiosas y hacer el bien al prójimo no era delito, que estas detenciones estaban mal hechas, y por lo tanto me haría poner en libertad». Tres dies després, Carreras fou alliberat.

El dia 30 d'abril de 1941, Samuel Pons Carrera, «Caballero de España», testimonià davant notari que, després d'haver estat condemnat a mort pels «Tribunales Populares» l'any 1936, la pena li fou commutada per la intercessió de Joan Peiró. Aquest, «dando prueba de un humanitarismo poco común en muchos otros hombres de aquel momento, exigió incluso en términos conminatorios la revocación de tal sentencia». En els mateixos termes s'expressà Francesc Perera Companys, també «Caballero de España».

Màxim Gutiérrez de Carvajal, tinent de complement i cap de la policia municipal de Mataró, escrigué de la seva pròpia mà una carta al tribunal de València el 23 de setembre de 1941 en la qual feia constar que estant com a oficial en pràctiques a la caserna mataronina fou empresonat després del 19 de juliol al castell de Montjuïc, juntament amb la resta d'oficials i que, posteriorment, foren traslladats al vaixell *Uruguay*. Gutiérrez assenyalà que, un cop pres, Peiró s'interessà per ell en gran manera, «logrando incluso suspender el Consejo de guerra que contra mí y otros compañeros estaba publicado por la prensa y anunciado oficialmente». Al cap de sis mesos fou posat en llibertat. Segons el mateix escrit, els familiars de Carvajal «fueron objeto de registros y atropellos por parte de las ordas rojas durante largo tiempo, incluso iban cada noche a tirotear la casa donde vivían [...] y gracias a su intervención cesaron toda esta serie de calamidades». També referí que, en ser posat en llibertat, «un grupo de forajidos y desalmados se pusieron de acuerdo para una noche ir en mi busca y asesinarme y al enterarse él logró que no se llevase a cabo tal asesinato advirtiéndome del peligro que sobre mí se cernía». Màxim Gutiérrez concloïa afirmant el seu convenciment íntim que «su vida la debe al mencionado Sr. Peiró y el que esto expone, para que no haya lugar a dudas de quien pueda ser, manifiesta por medio de la presente que odia con toda su alma a los rojos».

El dia 26 de desembre de 1941, Salvador Oller Angelats, «en religión Hermano Doroteo», director de l'escola que els maristes tenien al carrer de Sant Josep de Mataró, signà una detallada declaració per tal de ser presentada al sumari. Exposà que el mes d'agost de 1936 fou detingut a la platja, entre Mataró i Llavaneres, per «milicianos rojos», i portat davant del Comitè Antifeixista. Gràcies a la influència de Joan Peiró fou posat en llibertat «a las pocas horas de su detención, circunstancia a la que el declarante cree firmemente que debe la vida teniendo en cuenta que era en aquellos días cuando el furor contra los religiosos estaba más acerbado y el que desgraciadamente era detenido difícilmente salvaba la vida». El document detalla que el declarant fou novament detingut i empresonat primer al vaixell *Cabo San*

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 663 18/9/19 14:12

Agustín i, posteriorment, al convent de Sant Elies, on segons el relat moriren quaranta-quatre religiosos de la mateixa congregació. D'allí passà a la presó Model. Les gestions que Emili Saleta i J. Serra, de Mataró, feren davant Peiró permeteren que els presos rebessin paquets de roba «y alguna cantidad en metálico». Segons Oller, la insistència de Peiró aconseguí que el president de l'Audiència de Barcelona els ajornés el judici i, finalment, es pogué sobreseure la causa i foren alliberats seixanta-tres germans maristes després d'haver estat empresonats durant tretze mesos.

El dia 31 de desembre de 1941, Peiró declarà a València davant del tribunal militar. En relació amb Mataró se li preguntà si havia format part del Comitè de Salut Pública com a president. Respongué negativament. També se li inquirí si havia participat en la confiscació d'algun habitatge. Respongué que havia residit a la casa d'Antoni Carrau, que li havia estat assignada pel «Comisariado de la Vivienda» de Mataró.

El mateix any 1941, en una data indeterminada, Ferran Palomino Garcia, que havia estat «maestro guarnicionero» a la caserna mataronina el 18 de juliol de 1936 certificà que «querían atentar contra mi persona» i que Peiró li havia proporcionat refugi a Barcelona «logrando mi tranquilidad y mi certera confianza de que salvó la vida».

El comandant de la Guàrdia Civil a Mataró signà un informe el 13 de febrer de 1942 en el qual indicava que Peiró estava afiliat a la CNT i a la FAI amb el carnet número 59. Explicà que havien format a Mataró un grup anomenat «Trentista», que havia estat al darrere de les vagues i «disturvios que condujo al cambio de régimen cuya labor consistía principalmente en reuniones clandestinas, publicaciones de artículos periodísticos». Aquest informe el feia president del primer Comitè de Salut Pública. En aquest període, «sucedieron en esta población los más graves [sucesos?] que se desarrollaron durante el periodo rojo como son asesinatos, incendios y derrivación de casi la totalidad de los Conventos e instituciones religiosas [...] el citado Comité presidido por el mismo, habrió una suscripción pública para atender a los familiares de los voluntarios que marchaban contra el "Fascismo", a esta suscripción se obligó a participar con importantes sumas y bajo amenazas y coacciones de toda clase a muchos vecinos de significación derechista alcanzando por tales medios una suma superior a 1.800.000 pesetas». L'informe continuava esmentant la seva tasca periodística, la participació en mítings polítics, la seva presència a «Cristalerías de Mataró, foco anarquista de esta ciudad» i la confiscació de la casa Carrau, que havia comportat uns desperfectes valorats en 25.000 pessetes.

El dia 16 de febrer de 1942 declarà des de Mataró Martí Fité, comerciant. Lligà la figura de Peiró a la d'Ángel Pestaña i amb el grup dels anomenats trentistes. Segons Fité, Peiró «evitó desmanes e incluso crímenes y asesinatos. Que repetidamente ayudó al declarante a favorecer a personas de derechas que se encontraban muy perseguidas, ayudándole también a conseguir libertades de personas de derechas detenidas en la cárcel de Mataró». Fité també explicà que Peiró s'oposà a la condemna dels oficials de la caserna de la ciutat que s'havien revoltat el juliol de 1936,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 664 18/9/19 14:12

publicant un article en aquest sentit. Fité deixà constància que ell, personalment, havia estat jutjat pel «Tribunal de Espionaje de Cataluña», juntament amb quatre companys. En el judici se sol·licità la pena de mort per a tots ells. Peiró hi testificà «evitando con su declaración que se produgera dicha sentencia». Fité també deixà constància que opinava que Peiró no havia format part del Comitè de Salut Pública. I que en l'assassinat del Dr. Samsó, Peiró «se quejaba de que era una cosa injusta de que a dicho Sr. lo hubieran ejecutado».

El dia 28 de febrer del mateix any declarà com a testimoni, també a Mataró, Miquel Ciges Pérez, jutge de 1a. instància. Explicà que feia catorze anys que era a Mataró fent de jutge i que havia conegut Peiró. També explicà la seva vinculació amb Pestaña i el grup dels trentistes, «el cual por desidencias con la CNT se separó de la disciplina de ésta». Segons Ciges, aquest grup, «por lo menos en el ámbito puramente local», es caracteritzava per ser apolític «y oponerse a la lucha sangrienta que preconizaban los partidos extremistas». Ciges afirmà que «Peiró siempre interpuso su autoridad e influencia sobre las masas de esta población para evitar situaciones violentas y lo consiguió hasta tal punto, que el declarante ha de señalar el hecho singularmente excepcional, tomado de la estadística oficial y por lo tanto ajena a toda apreciación personal, de que desde el año mil novecientos veintiocho, que el declarante regenta este Juzgado de 1a. Instancia e Instrucción, no se instruyó ningún sumario por hechos netamente específicos de carácter social, a pesar de contar esta población con un censo de más de quince mil obreros y del ambiente tan negro y sangriento que imperaba en España en los tristes y aciagos días de la República: el declarante cree sinceramente que ello se debió a la presencia y manera de ser de Juan Peiró, cuya voluntad imponía siempre en pro de la mejor composición y arreglo de todos los conflictos.»

Segons Ciges, durant el conflicte bèl·lic, Peiró mantingué la mateixa actitud d'«oposición completa a los desmanes, crímenes y actos vandálicos, interponiéndose siempre ante cualquier hecho de esta índole». També manifestà que estava segur que Peiró no havia format part del Comitè de Salut Pública. Finalitzà el seu testimoni narrant que l'any 1937 fou pres i processat pel Tribunal d'Espionatge i Alta Traïció. Afirmà que Peiró no sols el tragué de «la checa de la Puerta del Ángel», sinó que, en el judici —amb la seva declaració—, el salvà de la pena de mort. També feu servir la seva influència per tal que Ciges no fos portat a camps de treball per part de membres del SIM «y por ello el dicente cree y puede afirmar que el referido Peiró, desinteresadamente y con gran humanismo, salvó la vida del declarante en varias ocasiones».

El dia 28 de febrer de 1942 també testificà a Mataró Pere Terés Novalles, oficial del jutjat de Mataró. Explicà la participació de Peiró en l'anomenat grup dels «Trentistas» i testificà que la seva actitud fue «siempre encaminada a solucionar en el terreno amistoso y de la equidad, los conflictos sociales planteados por las demandas obreras durante la dominación roja. Interpuso su voluntad y prestigio en evitación de toda clase de desmanes, crímenes y actos de vandalismo a los cuales era

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 665 18/9/19 14:12

totalmente contrario». A escala més personal, feu constar que «habiendo sufrido un violentísimo registro por desalmados rojos en la casa a la que fue a refugiarse los primeros días de la dominación roja» i després d'haver estat detingut pel comitè local, Peiró «interpuso toda su influencia en socorro del declarante logrando a las pocas horas fuera puesto en libertad y no se le molestara más». Exposà també que, en haver estat alliberats per «las hordas rojas», unes persones que havien estat empresonades pel jutge de Mataró per tinença d'armes, explosius i «reunión clandestina», determinaren «liquidar» l'esmentat jutge —Ciges— i a ell mateix. Davant d'aquests fets, el declarant recorregué a Peiró, el qual, fent servir la seva autoritat, aconseguí «desvanecer los macabros designios que se cernían sobre el declarante, y devolver así a su hogar la tranquilidad y el sosiego». Peiró també l'advertí «que por nada y por nadie abriera la puerta de su refugio o domicilio durante la noche y que si algo así le ocurriera al declarante le enviara un aviso por cualquier medio para sorprender y castigar a los foragidos».

El dia 28 de juny de 1942, Luys G. Santa Marina, excap territorial de Catalunya, conseller nacional de Falange, «Ex-Triumviro» de la Falange a Barcelona, «Caballero de España», excombatent, condecorat amb la «Cruz de Guerra», amb la del Mèrit Militar i amb les de «Campaña» i de «Sufrimientos por la Patria», que havia estat condemnat a mort dues vegades per tribunals populars i una altra pel «Tribunal de Espionaje y Alta Traición», declarà que Joan Peiró havia participat en les converses que l'any 1934 s'havien mantingut entre membres de Falange —entre els quals José Antonio— per tal de fusionar el Partido Obrero Sindicalista Español amb Falange Española. Segons Santa Marina, les converses havien fracassat per la intransigència d'Ángel Pestaña i «contra el deseo y voluntad de sus correligionarios Peiró, Fornells». Indicà, a més, que durant la guerra l'esmentat partit «Sindicalista Español» havia actuat com «una organización protectora de los elementos de derecha, de Falange y Militares, hurtándoles a las iras de las masas». Concloïa afirmant que considerava Joan Peiró «incapaz de inducir, ordenar ni permitir atentados contra la propiedad ni contra la vida humana».

El dia 21 de juliol de 1942, el consell de guerra presidit pel coronel Loygorri condemnà Joan Peiró a la pena de mort com a autor «del calificado delito de adhesión a la rebelión». L'auditor de guerra considerà el delicte «previsto y penado en el artículo 237 y párrafo 2° del 238 del Código de Justicia Militar, con la circunstancia agravante del artículo 173 del mismo Código».

Ell dia 24 de juliol de 1942, a les quatre de la tarda, li fou llegida la sentència, que Joan Peiró es negà a signar.

Fou executat el mateix dia a les 6 de la tarda. El tinent metge José Marín Navarro reconegué els cos i certificà la mort «a consecuencia de heridas penetrantes de pequeño proyectil, en cabeza y tórax, producidas por arma de fuego».

Archivo Histórico de Defensa. Sumari 1156. Signatura 18752/4.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 666 18/9/19 14:12

PEIRÓ OLIVES, JOAN

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

PEIRÓ OLIVES, JOSEP

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

PEIRÓ OLIVES, LLIBERT

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

PENA ROLDÁN, FRANCESCA

Nascuda a Ossó de Cinca, Osca. Casada. Afiliada a la UGT.

Jutjat militar de Mataró.

S'ha pogut localitzar la referència següent: «Se le imputan los siguientes cargos. Estar afiliada a la UGT desde 1936. Marchó al frente vestida de miliciana, fue propagandista del movimiento rojo e iba armada de pistola, formó parte según informes en el asalto e incendio de conventos sin que ello se haya podido probar, la inculpada confesó su marcha al frente pero solo a los efectos de cuidar a su marido sin usar arma y que no tomó parte en asaltos a conventos.»

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006886. T3-373.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 667 18/9/19 14:12

PERA XIFRÉ, ENRIC

Edat: 19 anys. «Comercio». Nascut a Mataró. Solter. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 21 d'agost de 1941. Consell de guerra sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Mataró.

En una data indeterminada, Enric Pera fou detingut sota l'acusació d'haver comès un robatori. En dur a terme un escorcoll al seu domicili, «le fue encontrado el nombramiento de Agente de Policía» d'època republicana. A partir d'aquest punt s'iniciaren les investigacions judicials.

El 25 d'agost de 1941, Enric Pera declarà com a inculpat a Mataró davant el jutge militar instructor. Afirmà que abans del cop d'estat militar no pertanyia a cap organització política ni sindical i que el mes de novembre de 1936 s'havia afiliat a la UGT. Continuà explicant que, en haver acabat el batxillerat, i després que l'Ajuntament hagués expropiat el «negocio de Jardinería» del seu pare, aquest reclamà de l'ajuntament una plaça municipal i fou nomenat jardiner i el seu fill aconseguí ser incorporat com a escrivent «en el Negociado de Gobernación». Posteriorment, i davant la imminència d'haver de ser mobilitzat, «consiguió su padre fuera colocado en el Jurado de Exacciones de Barcelona». Des d'aquesta destinació promocionà a policia seguint una convocatòria de la Generalitat, tot i que no arribà a dur a termes les tasques d'aquest cos com a conseqüència de la fi del conflicte.

El 17 de desembre de 1940, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, havia emès un informe al «Tribunal Depurador Provincial nº 1» de Mataró indicant que Enric Pera no havia tingut afiliació política i social abans del 18 de juliol de 1936, però que havia estat «Agente Secreto en la policía roja, que estaba instalada en la calle san Agustín».

El 24 de març de 1942 declarà a Mataró en seu judicial Lluís Briansó, «empleado municipal». Afirmà que coneixia Pera «desde toda la vida» i que no li constava que hagués format part de cap entitat política ni sindical. Explicà que ell mateix havia format part dels qui el detingueren en sospitar-se que era policia de la Generalitat, però que, en analitzar els documents que se li trobaren, entengueren que era «simplemente oficinista de uno de los negociados de la misma» i que tot i que en «algunos momentos se vanaglorió de ser policía pero que seguramente lo hacía para engrandecerse».

El mateix dia declarà davant del mateix jutge instructor Enric Subiñà Font, «del comercio». Exposà que havia estat dels qui havien participat en la detenció de Pera en sospitar que era policia de la Generalitat, però que havia resultat que era «auxiliar de Gobernación de Barcelona», tot i que es vantava de ser policia davant les seves amistats.

El 25 de març de 1942, el jutge instructor militar de Mataró, Vicente Villarejo Bermejo, tinent coronel d'infanteria, en decretà el processament.

El 7 de novembre de 1942, la «Fiscalía Jurídico-Militar 4ª Región» elaborava un

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 668 18/9/19 14:12

informe segons el qual l'actuació d'Enric Pera no era constitutiva de delicte. Continuava: «No habiendo delito no hay autor responsable.» Per tant, demanava «absolver libremente al procesado». Amb referència a l'altra acusació que hi havia contra Pera, es recomanava passar a la jurisdicció ordinària.

El 23 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretava «el archivo sin más trámites» de les actuacions.

Causa 00227368. T7-140

PERELLÓ GODÓ, VICENÇ

Edat: 35 anys. Pintor. Nascut a Borriana, Castelló. Casat. Vivia al carrer de Sant Joaquim de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 10 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 8 d'agost de 1939, Perelló fou detingut pels membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró. Fou detingut «por referencias» de ser un destacat militant de «izquierdas» i per haver participat directament en l'incendi de l'església de Santa Anna i en la destrucció de la imatge de sant Antoni del mateix carrer «e imagen de los pescadores las cuales fueron arrastradas por las calles de la poblacion». També fou una de les persones que anaren al front amb la columna Malatesta. A l'interrogatori subsegüent, Perelló reconegué la seva pertinença a la CNT des de l'any 1931. Negà haver participat en l'incendi de l'església de Santa Anna, «pero sí que lo presenció». Manifestà el mateix per a les altres imatges destruïdes. Se n'anà amb la columna Malatesta «por encontrarse parado». Fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 25 de setembre de 1939, indicava que havia estat amb la columna Malatesta uns set mesos i que després havia tornat a Mataró i havia treballat a la companyia ferroviària MZA, que era la que prestava servei a la ciutat.

Josep Gironès Adan, industrial, testificà davant el jutge militar d'instrucció el dia 14 de setembre de 1939. Digué que ell mateix, per iniciativa de Perelló, l'havia presentat «a la Congregación Mariana». Afegí que Perelló tenia un germà, que havia fugit, «cuyo individuo sí que era un rojo cien por cien».

El mateix dia testificà a la mateixa seu Joan Domènech Casas, prevere, que confirmà que Perelló era membre de la Congregació Mariana «y concurría a las funciones religiosas si bien no era un asiduo a ellas, debido sin duda a sus familiares, ya que los avisos de ella, y por encargo de dicho individuo, debían dejarse en el sitio por él indicado para evitar que sus familiares se enteraran».

El 15 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver fet mai guàrdies ni haver estat milicià a les ordres del comitè de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 669 18/9/19 14:12

Mataró. Es reafirmà en la negació d'haver participat en la destrucció de les imatges i explicà que si se n'anà amb la columna Malatesta «fue por hallarse sin trabajo y tener cinco de familia que mantener».

El dia 31 d'octubre de 1939 testificà a la mateixa seu Dolors Bergaday Dionís, mestressa de casa que vivia al carrer de Sant Antoni. Explicà que Perelló «bajó por la calle de San Antonio deteniéndose delante de una casa en la que había una Ornacina conteniendo una imagen religiosa, la que derribó el hermano del encartado, José, que según referencias se encuentra actualmente en Francia».

El mateix dia, el jutge instructor Manuel Ferrer de Navas donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El dia 4 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Fou posat en llibertat.

El dia 2 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 013097. T15-26.

PERELLÓ SÁNCHEZ, VICENÇ

Edat: 32 anys. Tècnic tèxtil. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró.

Inici de les actuacions: 26 de maig de 1941. Consell de guerra sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Mataró.

El dia 5 de maig de 1941 es presentà a la Guàrdia Civil de Mataró Teresa Ximénez Mora per tal de denunciar Vicenç Perelló de formar part d'un escamot de quatre homes que el 18 d'agost de 1936 anaren a casa seva a buscar el seu fill Ignasi Guilà, monjo de Montserrat, que fou detingut el mateix dia a Barcelona en companyia d'altres membres de la comunitat. L'endemà, una veïna havia sentit una conversa en la qual Perelló havia respost a la pregunta «aún quedan Frayles?» dient «¡NO! Murieron siete.»

El dia 25 de novembre de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció Antoni Guilà Escapa. Exposà que el 18 d'agost de 1939 es presentaren al seu domicili Perelló i tres homes més dels quals reconegué «Solé Tria (a) Pesetas» i li digueren que sabien que tenia «un fraile escondido», que era el seu fill. Feren un escorcoll i Guilà es queixà de l'actuació a Solé, ja que eren companys de feina. Solé li contestà «que de fraile no tenía que quedar ninguno». Al cap d'un mes, aproximadament, la família va saber que el seu fill havia estat assassinat el mateix dia juntament amb altres monjos.

L'endemà fou interrogat Vicenç Perelló. Negà conèixer Guilà i Solé Tria, així com haver participat en escorcolls.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 670 18/9/19 14:12

El 17 de desembre de 1941 se certificà la mort de Vicenç Perelló a conseqüència d'una «asistolia».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 026500. T15-589.

PERIAGO ESPÍN, MANUEL

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

PERLÀSIA CALVO, SALVADOR

Edat: 46 anys. Serrador mecànic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al Camí Ral. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 19 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 19 de juny de 1939, Francesc Biayna Riera denuncià davant de la Guàrdia Civil que Salvador Perlàsia «insultó durante el dominio rojo a todas las personas que según él no eran rojas que al denunciante personalmente lo denunciaba de una manera grosera cada vez que iban los Milicianos rojos a desvalijar su casa, habiendo llegado a decir que lástima que no le encontraran porque las pagaría».

A continuació, la Guàrdia Civil interrogà un dels testimonis proposats per Biayna, Isidre Rovira Subirà, pagès. Declarà que Perlàsia sempre havia estat d'«extrema izquierda», afiliat a la CNT, i que després del sollevament militar l'havia vist amb nombrosos fusells que suposava procedents de la caserna de la ciutat. Explicà que «vociferaba públicamente contra las personas de orden diciendo que se mataban pocos fascistas todavía». Segons Rovira, Perlàsia havia dit en una conversa de cafè que si li mataven algun dels dos fills que tenia al front delataria Rovira, ja que sabia on era amagat.

Pepita Oromí Perramon, mestressa de casa, declarà el mateix dia que, pel fet que el seu marit en marxar al front havia passat a les files del militars sollevats, Perlàsia «se alegraba» de les contínues visites que rebia dels milicians i de les molèsties que li causaven. També digué que, a través d'un pati, li agafava menjar de les vaques, per la qual cosa ella l'increpava dient-li «que no había derecho que la avasallara de esa manera». Segons Oromí, Perlàsia li responia: «Cállate porque si no algún día te cortaré la cabeza.»

Després d'aquestes gestions, la Guàrdia Civil passà a interrogar l'acusat. Reco-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 671 18/9/19 14:12

negué haver estat membre de la CNT. Negà haver tingut mai armes llargues i haver insultat cap persona, excepte una fornera que no li volia donar pa, però afirmà que no havia delatat cap persona «adicta al Glorioso Movimiento Nacional». Explicà que havia estat treballant a l'església de Santa Maria com a manobre per compte d'un empresari anomenat Serra. Explicà que se n'havia anat de Mataró abans de l'arribada de les tropes franquistes i que ho havia fet «debido al temor que tenía, ya que la prensa roja decía que los fascistas cometían muchas barbaridades matando a los obreros». Marxà a França, on estigué un tres mesos fins que retornà a Espanya. En ser a l'Estat espanyol, fou internat al camp de concentració de San Martín, d'on sortí al cap d'un mes.

El 27 de juny de 1939, el cap de la Guàrdia Civil local, Antoni Brunet Ferrer, en el seu informe, a més d'incidir en les anteriors acusacions, el feia responsable d'haver intervingut «como peón» en la destrucció dels altars de l'església de Santa Maria.

El 8 d'agost de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, emetia un informe segons el qual considerava que unes escopetes de cacera que s'havien trobat a l'acusat podien procedir del saqueig de la propietat del comte de Caralt a Llavaneres.

Salvador Perlàsia declarà davant el jutge militar de Mataró, el 29 d'agost de 1939, que les obres de Santa Maria es feien per compte de l'Ajuntament i que el mestre d'obres era Serra, que, a la vegada, era el seu patró. Negà la resta d'acusacions.

El 31 d'agost de 1939, el jutge instructor de Mataró, Antonio Bravo Frias, l'inculpà del delicte d'«exitación a la rebelión» i en decretà l'empresonament a Barcelona.

Fou jutjat pel Consell de Guerra Permanent núm. 2 de Barcelona, que presidia el tinent coronel José Valbuena, el 16 de desembre de 1939, i condemnat a dotze anys i un dia.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 7407/450. T6-446.

PERRAMON RIERA, FELIP

Edat: 26 anys. Embalador. Nascut a Fogars de la Selva. Solter. Vivia al carrer de Sant Pere de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal, del 18 d'abril de 1939, en deia que era membre de la CNT des de l'any 1933. A l'inici del cop d'estat militar treballava «en la colectividad del ramo de la madera» i, a partir del 20 d'agost de 1939, «dejó de trabajar por falta del mismo» i començà a fer servei d'armes a la caserna de Mataró. El dia 29 d'agost marxà voluntari al front amb la columna Malatesta. Entre els mesos de setembre i octubre de 1936 estigué

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 672 18/9/19 14:12

ingressat en hospitals i a la fi retornà a Mataró. El desembre de 1936 anà cap al front d'Aragó i hi estigué fins al març de 1939. Després de la rendició fou conduït al camp de concentració El Toro, a Castelló de la Plana, i retornà a Mataró el 14 d'abril de 1939. Tingué la graduació de sergent i, interinament, desenvolupà funcions de tinent.

El 8 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Felicià Anglada Solà, comerciant. Testificà que coneixia Perramon per haver treballat a la seva empresa i que, posteriorment, s'havia fet milicià de la població i havia prestat serveis de patrulles i controls. Anglada assegurà que no podia afirmar que hagués participat en escorcolls o detencions. Més endavant havia anat com a voluntari amb la columna Malatesta, però ja no havia treballat a casa seva. Tornà al front en ser cridada la seva lleva.

L'endemà declarà Felip Perramon. Digué que l'únic servei que havia fet havia estat de guàrdies a la caserna d'artilleria durant uns vuit dies, que hi deixava el mosquetó després de fer la guàrdia i que tot això ho havia fet perquè estava sense feina i «porque percibía diez pesetas diarias».

El 23 d'agost de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Tanmateix, el posà a disposició del «Negociado de Prisioneros Nacionales» per tal que fos ingressat en un «Batallón de Trabajadores» per un període no inferior als quatre mesos.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008442. T14-607.

PIERA SITJÀ, ANDREU

Edat: 55 anys. Mecànic. Nascut a Sant Andreu de Palomar. Casat. Vivia al carrer Gravina de Mataró.

Inici de les actuacions: 3 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 30 de setembre de 1939, Vicenç Sierra Pueyo, jornaler, denuncià Andreu Piera davant el cap de la Falange a Mataró. Segons el denunciant, Piera, el dia 20 de juliol de 1936, a les cinc de la matinada, juntament amb altres individus, es presentaren al convent de les caputxines, on Sierra era «mandatario del dicho convento», i van procedir «al incendio y saqueo de dicho convento, amenazando incluso al denunciante». Afegí que «le amenazaron pistola en mano mientras los demás procedían al incendio y saqueo de dicho convento».

El dia 5 d'octubre de 1939, Sierra declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué conèixer Piera de fer viatges a Barcelona amb tren a les sis del matí i que aquest «individuo sonreía cuando el declarante y otros se santiguaban». Digué que quan el dia 20 de juliol a dos quarts de cinc de la matinada «oyeron ruido de una multitud de hombres que entraron en la Iglesia con martillo y otros instrumentos

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 673 18/9/19 14:12

para destrozar las imágenes y se levantó el declarante, saliendo del conventro a un patio de acceso a dicha iglesia el individuo denunciado con otros […] estaban con una pistola en la mano amenazando a cuantos salían del convento sin duda porque creían que además del dicente, el rector y el hortelano debían haber allí un regimiento o muchos fascistas». Conclogué dient que no veié si l'acusat havia pres part en l'incendi de l'església i del convent, «pues el declarante salió con las monjas y se marchó a una casa vecina».

Dos dies després, Andreu Piera declarà davant la mateixa instància. Ho negà tot «rotundamente» i ho atribuí a «una lamentable confusión». Sols reconegué haver-se afiliat, per força, a la UGT.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 7 de novembre de 1939, indicava que Piera era «persona de buena conducta».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 7 de desembre de 1939, indicava que no se li coneixia «actuación destacada».

El 29 de juliol de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar considerà que, com que la denúncia «era sumamente imprecisa» i el denunciant en un principi afirmava haver vist l'encausat i, després, indicava no haver-lo vist personalment, proposà arxivar les diligències «sin declaración de responsabilidad».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Arxiu 18936-986. T15-545.

PIERA SIVINA, JOSEP

Edat: 22 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Clavé de Mataró. Afiliat a la CNT. Partit Socialista.

Inici de les actuacions: 5 de setembre de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 3 d'agost de 1939, Vicenç Carceller Pla, guàrdia rural i veí de Josep Piera, el denuncià. En deia que tingué una participació molt activa en els fets de 1934 i que s'integrà al Front Popular a través del Partit Socialista i formà part de les patrulles de control. Posteriorment marxà amb la columna Graells. Concloïa que «se le puede considerar muy desafecto al Glorioso Movimiento». El dia 8 de maig de 1941, el denunciant es ratificà en les seves declaracions anteriors davant el jutge militar d'instrucció, si bé matisà «no estando seguro si sería de los que llevaban arma, pero creyendo que sí».

Un altre veí, Josep Mas Aubech, testificà a Badalona davant el jutge instructor que Piera, si bé pertanyia a una «familia de izquierdas no observó en ninguna ocasión que hiciera gala de sus ideales en la vía pública». Digué que no l'havia vist mai patrullar ni participar en cap acte revolucionari. Únicament podia dir que havia anat voluntari a la guerra.

El dia 10 de novembre de 1942, Piera declarà davant de la mateixa instància

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 674 18/9/19 14:12

a Badalona. Reconegué haver estat afiliat a la CNT des de 1927 o 1928. Negà tota participació en els fets de 1934 i en els del febrer de 1936, «estando al margen de todo lo que pudiera ocurrir». Afirmà que en cap moment tingué armes ni patrullà, «por lo cual no puede haber ninguna persona que haya visto al declarante ser portador de armas». Havia marxat amb la columna Graells el 19 d'agost de 1936 cap a Barcelona i d'aquí anà amb la «Columna Vasco-Catalana» cap a Madrid a finals de setembre. En dos moments diferents estigué destinat a Brunete i a la Moncloa, fins que es dissolgué la companyia. Entre el gener i el febrer de 1937 fou cridat amb la seva lleva i anà a la recerca de la columna Malatesta, que era a l'Aragó. El mes de gener de 1939 passà a França i el mes de juliol del mateix any retornà i fou empresonat a Figueres fins que rebé els avals de l'Ajuntament de Mataró. El 29 de juliol de 1939 fou alliberat i tornà a Mataró «sin que nadie se haya metido con él». Quan fou cridat amb la seva lleva per les autoritats franquistes, en saber-se que havia estat a l'exèrcit republicà, fou qualificat de «desafecto» i enviat a un batalló de treballadors del qual fou llicenciat el mes de juliol de 1942.

El dia 19 de desembre d'aquest mateix any l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar acordà sobreseure provisionalment la causa. Capitania General ho confirmà el 29 del mateix mes i any.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 027591. T15-573.

PLA ROVIRA, JOSEP

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

PLANS VILA, GABRIEL

Edat: 33 anys. Mecànic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 12 de setembre de 1940. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El dia 16 de desembre de 1939, el secretari de l'Ajuntament de Mataró havia lliurat una certificació segons la qual Gabriel Plans no havia comès cap acte delictiu durant el «dominio rojo-separatista».

El dia 20 de maig de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró informava que Plans havia participat en els fets del mes d'octubre de 1934 i que, en el cop d'estat militar

de 1936, havia estat «elemento de gran valía en el Comité revolucionario rojo». Tenia per al seu ús un Winchester i una pistola Parabellum.

El 30 de juliol de 1941 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Manuel Guañabens Bonamusa. En digué que estava afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya i que havia treballat a l'Ajuntament de Mataró «como chófer que era del tanque». No sabia que hagués comès cap acte delictiu i «por el concepto que le merece le cree incapaz de cometer fechorías».

El 8 d'abril de 1942, l'encausat declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver estat afiliat al Partit Federal «adherido a Esquerra Republicana de Cataluña» i haver participat en els Fets d'Octubre de 1934. Digué haver estat xòfer de l'alcalde Cruxent i no haver tingut cap relació amb el comitè «rojo». La pistola la hi havia lliurat l'Ajuntament. Fou a l'exèrcit cridat amb la seva lleva.

El dia 10 d'abril de 1942, davant del mateix tribunal, Rafael Estrany Ros, pintor, testificà que «el encartado ayudó a salvar la Urna de las reliquias de las Santas Juliana y Semprunia Patronas de Mataró».

El dia 11 d'abril de 1942 testificà davant la mateixa instància Carme Puigjané, comerciant. Explicà que ella mateixa, a instància de la mare i germana del rector Samsó, feu gestions per tal de recuperar part dels mobles «que le fueron sustraídos». Segons Puigjané, Plans ho feu possible «a la primera ocasión que el encartado tuvo devolviendo a familiares del Doctor asesinado los muebles que interesaban».

El dia 29 d'octubre de 1942, Gabriel Plans declarà davant del tribunal militar de Mataró que si portava pistola era en condició de conductor de l'alcalde Cruxent i que mai no l'havia utilitzat. Explicà que durant la guerra treballà en els magatzems municipals i negà haver patrullat ni participat en activitats delictives.

Un informe de la Falange de Barcelona del 22 de desembre de 1942 indicava que durant els fets de 1934 Plans «llenó de gasolina el tanque-automóvil con el propósito de volar el puente de la carretera de Madrid a Francia, acto del que desistieron».

El dia 2 de març de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar proposà sobreseure provisionalment la causa i posar en llibertat l'encartat en considerar que la possible pena que li podia recaure comportaria «los beneficios de la libertad condicional». El 12 de març, el capità general confirmava el sobreseïment.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 030271. T15-368.

PLAROMANÍ ELENA, JOSEP

Edat: 59 anys. Mestre nacional. Nascut a Sabadell. Casat. Vivia al carrer de Sant Benet de Mataró. Afiliat a FETE-UGT.

Declaració jurada: 20 de febrer de 1939.

En la seva declaració, Josep Plaromaní exposava que estava destinat a Mataró i que havia ingressat al cos l'any 1908. Havia ingressat a la FETE «bajo amenaza

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 676 18/9/19 14:12

de ser destituído». Afirmà que «no noté que ningún compañero diera pruebas de izquierdismo limitándonos todos a cumplir los deberes profesionales». Explicà que les autoritats «marxistas» el tenien qualificat de feixista perquè el seu fill intentà passar la frontera i fou detingut i condemnat a vint anys de treballs en un batalló disciplinari, i a ell, el cap de la policia de Mataró li retirà la targeta de racionament.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 10 de maig de 1939 el qualificava d'«excelente conducta y antecedentes».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Arxiu 52137-2884. T15-519.

PONCE PUJOL, JOAN

Edat: 28 anys. Jornaler. Nascut a Valls, Tarragona. Solter. Vivia al carrer del Prat de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 2 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 24 de maig de 1939, la Guàrdia Civil detingué Joan Ponce «habiendo tenido noticias» de la seva actuació contrària al «Glorioso Movimiento». Interrogat, respongué que havia estat membre de la CNT des dels onze anys i que no havia pertangut a cap partit polític. Digué que, des dels primers moments, actuà en contra del «Movimiento Nacional», ja que el 21 de juliol de 1936 s'adreçà a la «sala de Cabañas donde estaba constituido el Comité Rojo y pidió un fusil y municiones correspondientes que le fueron entregados, pues esto lo hizo voluntariamente con entusiasmo ya que su ideal era defender el Gobierno frente la sublevación de un General». Explicà que havia fet guàrdies en aquest mateix local i a l'hospital civil. El primer de setembre de 1936 anà voluntàriament al front amb la columna Malatesta i fou ferit en el primer combat. Posteriorment estigué als fronts de Terol i Conca. Se li preguntà si, en formar part de la columna Malatesta, havia estat dels qui havien demanat l'assassinat del rector de Santa Maria i si sabia qui l'havia dut a terme. Respongué que, estant format amb la columna davant l'Ajuntament «dieron la noticia por los alta voces de haber sido llevado a cabo el asesinato», però que ell no se n'adonà en aquell moment, atès que «se hallaba conversando con varias mujeres». Tampoc no sabia qui n'eren els responsables. Negà haver participat en l'incendi d'esglésies o en la destrucció d'imatges.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 31 de juliol de 1939, indicava que havia intervingut en escorcolls, detencions i confiscacions i que havia col·laborat en l'organització de la columna Malatesta.

El 23 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Antoni Ocerans Vila, «maestro albañil». Digué de Ponce que era «de los principales manguenadores y mandones dentro de los cuadros de milicias y jóvenes libertarios». No creia que hagués participat en actes delictius.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 677 18/9/19 14:12

L'endemà fou Ponce qui declarà davant la mateixa instància. Negà haver participat en escorcolls ni detencions o haver estat un dels organitzadors de la columna Malatesta. Reconegué haver estat de les «Juventudes Libertarias», però afirmà no haver-hi tingut cap càrrec.

El dia 26 d'agost, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 16 de setembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 1 de Barcelona, presidit pel comandant Felipe Toral, condemnà Ponce a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El dia 6 d'agost de 1941, Ponce fou posat en llibertat condicional.

El dia 29 de juliol de 1943, la pena li fou commutada per una de sis anys i un deia de presó menor.

El dia 25 de juny de 1962 se'n declarà la «liberación definitiva».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Arxiu 4552-339. T15-38.

PONS FRESQUET, ENRIC

Edat: 37 anys. Jornaler. Nascut a Benicarló, Castelló. Casat. Afiliat a la CNT i a la FAI.

Inici de les actuacions: 17 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 17 de febrer de 1939 fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró. Confessà haver estat membre de la CNT, concretament «Presidente del Sindicato», i que, en iniciar-se el conflicte civil, s'afilià a la FAI. Incorporat com a voluntari a l'exèrcit, formà part del «Batallón treinta y cinco de obras y fortificaciones» durant vuit mesos al front del Segre. El 27 de gener de 1939 «se fugó de las filas rojas». Declarà, també, haver tingut una pistola que li fou retinguda dies abans de la seva detenció per membres de la Falange.

L'informe de la Guàrdia Civil de Mataró del 24 de març del mateix any concretava que Pons havia estat «Presidente del Sindicato de Agricultores y Vocal 2º de la Junta Directiva» de la CNT, i el considerava «individuo peligroso para nuestra Santa Causa».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, el 20 de març de 1939 assenyalava que a l'inici del conflicte havia portat «arma larga» i que ocupava càrrecs a les hortes col·lectivitzades. Afegia: «Este individuo salía todas las noches de su casa no se sabe por qué asuntos.»

El 8 d'abril de 1939 declarà davant el jutge militar de Mataró. Negà haver anat al front voluntari i sí quan li tocà a la seva lleva. També negà la resta de les acusacions.

El Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona celebrat el 15 de maig de 1939, presidit pel comandant Luis de Vicente, el condemnà a quinze anys de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002914. T2-265.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 678 18/9/19 14:12

PONS TERRADES, JOSEP

Edat: 32 anys. Ajudant de cuina. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Palau de Mataró. Afiliat a la CNT

Inici de les actuacions: 26 d'abril de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 2 de maig de 1940, Ramon Graupera, «Delegado del Sindicato nº 17», denuncià davant del cap local de Falange que Josep Pons, que tenia antecedents per «trata de blancas y carterista» i que havia col·lectivitzat l'hotel Montserrat de Mataró, el dia 29 de febrer de 1940 s'havia presentat al domicili particular de Graupera i amb paraules «soeces blasfemias y demás, dijo que ya estaba harto de los Sindicatos y de todo esto, profiriendo frases injuriosas para España de Franco». Quan Graupera l'amonestà per la seva actitud, Pons li havia donat una bufetada i l'havia amenaçat amb una cadira afegint que quan sortís de la presó li «pegaría cuatro tiros».

El dia 12 de març de 1940, Pons fou ingressat a la presó de forma preventiva.

El dia 25 del mateix mes declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que el dia 12 de febrer de 1939 «vino de Francia por Andaya [sic]» i estigué tres mesos en un camp de concentració. Un cop a Mataró, i en no tenir feina, «se inscribió en el censo de parados en el sindicato de Alimentación, y como pasase mucho tiempo sin llamarle fue a ver al delegado Ramón Graupera a su domicilio particular solicitando le diera trabajo a lo que aquél manifestó que los patronos no solicitaban personal y por ello tuvo alguna discusión con él». Negà haver-lo agredit ni haver proferit paraules injurioses contra el règim. També rebutjà la resta d'acusacions.

El jutge instructor Manuel Ferrer Navas elaborà un informe segons el qual els fets investigats «no son en modo alguno constitutivos de delito sujeto a la Jurisdicción Castrense» i considerava que, en cas de ser-ho, «por el escaso volumen y trascendencia del hecho reseñado», hauria de passar la causa a la jurisdicció ordinària. També en decretà la llibertat provisional.

L'any 1942 es reobrí la causa i testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Antoni Boter de Palau el dia 7 de març. Digué conèixer Pons «muy superficialmente» i que abans del sollevament militar de 1936 era «elemento activo» de la CNT i la FAI i l'havia vist «muchas veces a pegar los pasquines de propaganda del Frente Popular por todas las esquinas de la población». També l'havia vist, després del 19 de juliol, amb arma curta i sabia que havia estat sereno de l'Hotel Montserrat. No li constava que hagués participat en cap acte vandàlic, però el considerava una persona «de muy mala conducta tanto política como moral, sabiendo que se dedicaba a la "Trata de Blancas"».

El dia 13 del mateix mes i any, Josep Pons tornava a declarar davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà totes les acusacions i sols reconegué haver estat membre de la CNT des de l'any 1936 «para poder trabajar», haver anat voluntari al front i haver estat sereno de l'Hotel Suís.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 679 18/9/19 14:12

El dia 13 de juny de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar, en constatar que el fiscal demanava una pena de dotze anys de presó temporal, commutable per una de vuit anys de presó major, pel delicte d'«auxilio a la rebelión militar» i que l'acusat i el defensor acceptaven la proposta, posà Josep Pons «en situación de prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000927. T15-526.

PONS VALLS, JACINT

Edat: 49 anys. Lampista. Nascut a Manresa. Casat. Vivia a Mataró al carrer d'Isabel II. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 19 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 19 d'abril de 1939 fou detingut i interrogat pel cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal. Exposà que havia estat membre de la CNT des d'abans del juliol de 1936 i que, posteriorment, havia format part del «Sindicato regional de Luz y Fuerza de Cataluña». Més endavant havia retornat a la CNT. Després del juliol de 1936 havia fet guàrdies, armat amb mosquetó, a la fàbrica de gas on treballava. Negà haver participat en incendis, escorcolls o detencions. Malgrat aquestes indicacions, el signatari de l'informe no s'estigué de fer notar que Jacint Pons havia intervingut en les eleccions del febrer de 1936 «haciendo obstrucción para que no votara la gente de orden». També l'acusà d'haver participat en escorcolls, detencions, patrulles, controls i en el saqueig dels convents. El mateix cap de la policia municipal redactà l'endemà un informe més extens en el qual afirmava que «en la Basílica de Sta. María también prestó servicios de armas, para poder dedicarse con mayor facilidad al pillaje, que es su profesión favorita». Concloïa el document fent èmfasi en l'amistat que Pons tenia amb els membres del Comitè d'Ordre Públic dirigit per Jaume Lluís.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 15 de juny de 1939 afegia a aquestes acusacions que Pons havia marxat al front amb la columna Medrano com a voluntari. Després de destacar la seva amistat amb Jaume Lluís, afirmava que «se sospecha puede estar complicado en los asesinatos del Dr. Samsó y del Teniente Herrero de la Cruz».

El 27 de juny declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró José Fernández Ramírez, que treballava, com l'encausat, a la «Fábrica de Gas». Digué que Pons destacava tant per les seves idees extremistes com per la mala conducta «y una inmoralidad supina, no recatándose en insultar a personas de orden y todas aquellas que tuvieran sentimientos religiosos». Explicà que formava part del comitè d'empresa de la fàbrica del gas i que hi anava armat de pistola i escopeta. Segons Fernández, fou expulsat del comitè pels seus mateixos companys «por su mal proceder». Digué saber per referències que Pons havia estat «uno de los que intervinieron en la destrucción de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 680 18/9/19 14:12

las imágenes y cuadros religiosos» de l'església de Santa Maria de Mataró. Reafirmà la idea de l'amistat entre Pons i els membres del Comitè d'Ordre Públic.

El 27 de juny declarà davant la mateixa instància a Mataró Juliana Pannon Itchart, treballadora. Digué desconèixer l'actuació de l'encausat, però indicà saber «de referencias que al parecer está complicado en el asesinato del Teniente Herrero y de un sacerdote apellidado Fornells como también del párroco de Santa María Doctor Samsó de cuyos hechos de sangre le consideran o autor o inductor de los mismos».

El mateix dia declarà davant del mateix jutge Angelina Casals Ullastres, mestressa de casa. Reconegué la militància esquerrana de Pons i la seva «mala conducta» i digué saber de referències que havia participat en la crema de convents i en les patrulles de control. Preguntada sobre la implicació de Pons en els assassinats abans referits, respongué «que ignora en absoluto este extremo».

També el dia 27 de setembre declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Lluís Font i Taberner, «del comercio». Afirmà que era «uno de los más depravados de este pueblo de malísima conducta y peores antecedentes y elemento extremista destacadísimo». Aquest testimoni declarà haver vist Pons fent patrulles i controls i participant en la crema de convents i en la destrucció d'imatges. Afirmà que Pons havia estat «un verdadero inductor del asesinato del cura Párroco Dr. Samsó […] pues el JACINTO PONS era uno de los que antes de llevarse a cabo tal hecho pedía con insistencia que tal señor debía desaparecer como así consiguió». Font també relatà «que le consta» que, quan es tragué de la presó una persona «de orden» anomenada Llussà «para ser asesinada como otras varias en Parpers», Pons havia dit en veu alta «que todos los que estaban detenidos en aquel entonces en la cárcel no debían salvarse ninguno de ninguna manera, sino que todos por ser personas de derechas debían ser todas asesinadas». Més endavant, Font exposà una conversa que havia mantingut amb Pons en la qual aquest, «frotando» l'arma, havia dit: «Bonita arma, tuvo que actuar dos veces solamente.» Font, considerant que això volia dir que havia participat en dos assassinats, li havia dit «que le consideraba incapaz de tal hecho a lo que el encartado Jacinto contestó con una enorme carcajada».

La causa fou vista a Barcelona el 26 de juliol de 1939 en el Consell de Guerra Permanent núm. 2 que aquell dia es pronuncià sobre vint causes acumulades. En la sentència se l'implicà en la mort «del Teniente Herrero, cuya pitillera mostró en la taberna». Fou condemnat a mort.

L'11 d'octubre de 1939, el «Cuartel General S.E. El Generalísimo» notificava que «S.E. EL JEFE DEL ESTADO […] se da por ENTERADO de la pena impuesta».

Jacint Pons Valls va ser executat al Camp de la Bota el 27 d'octubre de 1939 a «las cinco y cuarenta y cinco de la mañana» amb un altre mataroní, Joaquim Bravo Domínguez. Algú, de qui no es detalla el nom, reconegué els cadàvers i certificà «que fallecieron a consecuencia de hemorragia interna». El mateix dia, el secretari procedí al lliurament dels cadàvers a l'enterrador del «Cementerio Municipal de la Plaza» i foren enterrats «en la fosa común y con su media filiación».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006880. T10-556.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 681 18/9/19 14:12

POQUET PALAU, ISIDRE

Edat: 41 anys. Militar. Nascut a Bicorb, València. Casat. Vivia al carrer de Milans de Mataró.

Inici de les actuacions: 24 de maig de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 4 de maig de 1940, Isidre Poquet ingressà al camp de concentració de Figueres procedent de França. Allà feu la detallada declaració que, pel seu interès, reproduïm parcialment.

Poquet explicà que al cap de dos dies de l'aixecament militar es presentaren els sotsoficials a la caserna i es trobaren amb els capitans Medrano i López Gatell —que anteriorment havien pertangut al mateix regiment—, els quals els encomanaren que tornessin a les seves antigues responsabilitats. Poquet retornà «al almacén que ahora estaba completamente desvalijado». El dia 28 o 29 de juliol es formà una companyia dirigida per Medrano amb la qual Poquet marxà a Barbastre i, després, a Angüés. Més endavant estigué en l'operació en la qual es prengué Siétamo. Després de problemes mèdics i de patir una operació va ser destinat a unes bateries de costa a Mont-roig del Camp. El maig de 1938 fou ascendit a capità. Posteriorment estigué destinat a Amposta i Figueres. El 4 de febrer de 1939 passà a França.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, del 15 de juny de 1940, explicava que «era entusiasta de la causa roja» i que havia actuat com a testimoni de càrrec en el consell de guerra que se celebrà contra els oficials de la caserna mataronina. Així, afegia, «sus declaraciones fueron nefastas principalmente contra los asesinados, Coronel Duffo. Comandantes Álvarez y Caubot». L'informe també esmentava que Poquet «parece, sin que haya podido comprobarse», que havia denunciat els «paisanos que acudieron al Cuartel de Artillería en 19 de Julio de 1936». Finalitzava el document dient que Poquet no havia col·laborat «en la obra de socorro a las familias de los Jefes asesinados».

El 15 de juny de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Carlos Sánchez García, militar i company de caserna de Poquet. Digué que tenia bons antecedents i la confiança dels seus superiors. El 19 de juliol del 1936 «se sumó al Movimiento con la totalidad de elementos del Cuartel». El testimoni informà que, posteriorment, havia actuat com a testimoni en els judicis que es feren als oficials de la caserna. Sobre aquest fet, Sánchez informà que en el seu propi judici Poquet figurava com a testimoni de càrrec i que la seva declaració «se produjo en términos favorables no resultando perjudicial su declaración». Afegí haver sentit a dir que en altres judicis en què Poquet havia intervingut com a testimoni no havia actuat «con la debida ecuanimidad».

El dia 25 de juny de 1940 comparegué espontàniament davant de la mateixa tribuna i al mateix lloc Maria Flórez Ramos, vídua del comandant Álvarez-Buhilla, que havia estat a la caserna mataronina i que fou condemnat a mort pels tribunals republicans. Flórez digué que, per la informació que li donaren persones que havien estat al judici,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 682 18/9/19 14:12

Atestado instruido contra ISIDRO POQUET PALAU.

Vicente Martin Mora de Paredes, Guardia Civil de la Comandancia de Huesca, afecto al Servicio de Investigación de la Inspección de Prisioneros de Guerra, y en la actualidad encargado de dicho servicio en el Campo de Evacuación de Prisioneros de Figueras (Gerona), por el presente atestado hace constar: Que enterado de la llegada a este Campo procedente de Francia, de ISIDRO POQUET PALAU, el cual ha declarado haber sido Capitán - en el ejercito rojo, procedió el que suscribe, a tomar declaración al referido individuo que al ser interrogado por las Generales de la Ley, manifiesta.

Declaracion de ISIDRO POQUET PALAU.

Llamarse como al margen se expresa, de cuarenta y un años de edad, profesion Militar, casado, natural de - Bicorp (Valencia) y domiciliado en Mataró (Barcelona), calle Milans número diecisiete, hijo de Isidro y Julia. Preguntado a que partido politico perteneció antes del Movimiento, dice: que ni antes ni despues perteneció a partido alguno, pues era Brigada del Regimiento de Artilleria ligera numero ocho, de Guarnición en Mataró. Plana Mayor; dice que le sorprendió el Movimiento en - éste mismo sitio y que su Regimiento el dia diecinueve de Julio del mil novecientos treinta y seis, declaró el Estado de Guerra por la mañana, poniendose por lo tanto al lado del Glorioso Movimiento Nacional y tomando los puntos estrategicos, tales como el Ayuntamiento, - el Centro Republicano y otros, que él no salió a la calle para nada porque estaba encargado del almacén y - del polvorin, limitandose a preparar la munición y armamento portatil que le ordenaba el Comandante Mayor Don Luis Caubot Rubio, hasta la caida de la tarde en que el Coronel Don Julio Dufoó Borrego, mandó retirar las fuerzas al Cuartel y que una vez dentro cerraron las puertas quedando todo el Regimiento acuartelado y que él se acostó en el almacén hasta que aproximadamente a media noche no recuerda la hora en que oyó - que hablaban varias personas en el patio, asomandose a la ventana y viendo en el mismo una Compañia de Carabineros; que el entonces preguntó a algunos compañeros suyos lo que pasaba y estos le dijeron que de acuerdo con el Coronel del Regimiento habian entrado los carabineros para hacerse cargo del Cuartel, quedando desde este momento el Cuartel al mando de los mismos; que al mediodia del dia siguiente, el Coronel llamó a todos los Sub-oficiales, y les comunicó que según una orden del Gobierno quedaban todos licenciados, mandando entonces a un soldado a su casa para que le trajera un - traje de paisano porque el veia que los soldados a medida que iban saliendo el publico que estaba estacionado junto al Cuartel les hacian que se quitasen la guerrera y tirarla por el suelo, y para evitar esto salió de paisano casi de los ultimos sobre la una de la tarde del mismo dia y haciendolo por la calle trasera del Cuartel para evitar encontrarse con el tumulto de gente que se agolpaba en la fachada principal del mismo y yendose a su domicilio, hasta las diez o las once de la mañana del siguiente dia veintiuno en que le avisaron para que se presentara ante el Capitan de Carabineros cuyo nombre dice que no sabe y cuando llegó al - Cuartel vió que igualmente estaban avisados todos los Suboficiales, saliendo entonces dicho Capitán de la - Sala de Estandarte y diciendoles que les habia llamado para reunirles y decirles que al dia siguiente - volviesen todos a la misma hora y que no tuvieran - miedo que nada les ocurriria, enterandose por unos de los carabineros que toda la Oficialidad de su Regimien[illegible] trasladada en camiones a Barcelona ig-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 683 18/9/19 14:12

Poquet «declaró en contra de su marido», dient, entre altres coses, i com recollia el diari *La Noche* del 28 d'octubre de 1936, que «al salir las tropas del cuartel de Mataró fueron arengadas por el Comandante Álvarez Buhilla Pérez, declaración que en aquellas circunstancias delante el referido Tribunal fue altamente perjudicial a su marido».

El dia 23 de juliol de 1940, Isidre Poquet declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Fou interrogat sobre el seu paper en el judici dels caps i oficials de la caserna mataronina i narrà els fets. El dia 27 d'octubre de 1936, un cotxe amb dos membres del comitè de Mataró es presentà al front i s'endugué Poquet i dos sotsoficials. Els explicaren que havien de testificar en el consell de guerra contra els seus antics caps «indicándoles que el propósito que abrigaban al requerir su presencia, era el que trataran de salvar a los Jefes». En aquest sentit, la nit abans del judici se celebrà una reunió a l'Ajuntament de Mataró amb l'alcalde Cruxent i Peiró amb el pacte «que cada uno de los testigos intervendría en favor de uno de los procesados, habiéndose convenido que el dicente lo haría en favor del teniente González Castillo [...] procurando verificarlo el dicente en sentido favorable a los mismos». Poquet manifestà també que no era cert que hagués marxat voluntari, sinó que ho feu forçat. Reconegué que el dia 19 de juliol a la tarda «vio en el cuartel una serie de personas de esta población que se habían ido a ofrecer al señor Jefe del Regimiento, teniendo el dicente preparado el armamento para un grupo de jóvenes que se encontraban en el patio del Cuartel para facilitárselo y salir con ellos si hubiera sido necesario, en virtud de órdenes del Comandante Caubot».

A l'expedient consten un bon nombre de declaracions de persones que avalaven l'actitud de Poquet en la seva etapa de brigada. Així, Joaquim Castellsaguer, metge; Josep Vives Pàmies, cap local de la milícia de Falange; Antoni de Palau i Simon, alcalde de Mataró durant la dictadura de Primo de Rivera; Miquel Alomà Adan, encarregat de recollir fons amb destí al «Socorro Blanco», i Pere Pascual Rius, farmacèutic i vicepresident del Círculo Unión Patriótica.

El dia 7 d'agost de 1942, el jutge instructor donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent i mantingué la presó preventiva per a l'encausat.

A Badalona, el 14 de desembre de 1942, declarà Àlvar Vinyals Aguilera, l'advocat que havia defensat Álvarez-Buhilla en el consell de guerra que el condemnà. Llegí un extracte de la declaració que havia fet Poquet a l'esmentat judici: «Comandante Álvarez, arengó a la tropa que iba a salir a defender el pan de sus hijos y a la república dando un viva a la misma.»

L'11 de juny de 1943, el «Consejo de Guerra Ordinario de la Plaza», que presidia el coronel Venancio Tutor Gil, veié la causa. El fiscal sol·licità trenta anys de presó i la defensa, la lliure absolució. Fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El dia 28 de juny de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar aprovà la sentència. Negà la possibilitat d'indult i decretà la presó atenuada del sentenciat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001133. T15-292.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 684 18/9/19 14:12

PROS PALAU, MARCEL·LÍ

Edat: 42 anys. Pagès. Nascut al Papiolet, Tarragona. Casat. Vivia al veïnat de Valleix. Afiliat a ERC.

Inici de les actuacions: 5 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El primer de març de 1939 va ser detingut per la Guàrdia Civil de Mataró. Interrogat, declarà que estava afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya des de l'any 1931. Havia estat empresonat pels Fets d'Octubre de 1934. En esclatar el sollevament militar de 1936 s'allistà voluntari «a las milicias rojas de izquierda Republicana», li lliuraren un mosquetó i feu serveis d'armes i de vigilància a les carreteres. En una data que no pogué precisar, mentre estava treballant en una finca propera a casa seva, se li presentaren quatre milicians amb pistola que li exigiren les claus de l'ermita de Santa Rita i que els hi acompanyés. Pros anà a cercar les claus a casa d'un «tal Clot». Els calgué una segona clau, que tenia un tal Ametller, llençaren les imatges fora i les encengueren. Pros declarà que ell ho veié de lluny perquè se n'havia apartat.

Tot seguit fou interrogat Ametller, pagès de Valleix. Explicà que els primers dies de la guerra Pros es presentà a casa seva a demanar-li les claus de l'ermita de Santa Rita «para quemarla»; «entregadas las dichas marchó en dirección a la citada ermita». Pau Clot Ribot, pagès, també fou interrogat i deposà que Pros li havia exigit les claus de l'ermita «en unión de otros cuatro milicianos rojos llamados un tal Garcia, otro "Peso" y otros dos que ignora como se llaman». També li prengueren les escopetes de cacera «insistendo con gran violencia en ello». Clot relatà que els calgueren unes altres claus que anà a cercar Pros i llavors «abriendo las berjas, sacristía y demás dependencias tirando todos los santos al suelo y después los sacaron fuera y les prendieron fuego junto con las ropas y cirios y demás objetos en ella existentes robando también las cajitas que contenían el dinero, todos ellos iban armados de fusil, García, el Peso y demás».

El dia 3 de juliol de 1939, Marcel·lí Pros declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que els seus companys no havien cremat les imatges, «sino unas hierbas». Negà haver pres les armes a Ametller i reconegué haver confiscat el cotxe «de un tal Labori, pero fue obligado y a imposición de otros».

L'endemà, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent i ordenà el trasllat del processat a Barcelona.

El 17 de juliol de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona veié la causa, en un procés acumulat amb dotze processats més, i el condemnà a quinze anys de presó. El 8 de març de 1944 li fou commutada per la pena de sis anys i un dia de presó major.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 007786. T15-446.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 685 18/9/19 14:12

PUIG LLEONART, ANNA

Edat: 44 anys. Mestra nacional. Nascuda a Mataró. Soltera.

Declaració jurada davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 16 de novembre de 1930 i a la Federació de Treballadors de l'Ensenyament, vinculada a la UGT, el 28 d'agost de 1936 «por obligación forzosa, debido a las circunstancias». També en fou vocal a Mataró, «forzada». Desenvolupà la seva tasca com a directora mestra a l'«Escuela graduada de niñas» de Mataró des de 1930.

En l'interrogatori deixà constància que «deseando con vivas ansias ayudar en todo lo posible a los nuestros, los Nacionales, durante el tiempo que egercí (forzada) el cargo de vice-secretaria de la F.E.T.E. Maresma» havia estat denunciada i perseguida durant l'etapa republicana. Citava com a exemple un notícia periodística en la qual es qüestionava la llista electoral on es presentà. També manifestà que, malgrat la vigilància a què la sotmetien «los rojos», en la seva escola no s'havien introduït la coeducació ni «cantos marchistas ni demás manifestaciones rojas indignas y repugnantes a mi modo de ser».

Un informe del «Ejército del Norte. Servicio de Etapas» del 13 d'abril de 1939 la qualificava com a persona de bona conducta i assenyalava que no s'havia significat ni «en favor ni en contra del G.M.N.».

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 51098/2799. T4-47.

PUIG RODON, JAUME

Edat: 55 anys. Industrial. Nascut a Mataró. Vidu. Vivia al carrer de Lepant de Mataró.

Inici de les actuacions: 11 d'octubre de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 2 d'octubre de 1939, la Comissaria de Policia de Mataró informava les autoritats militars de Mataró que el «Servicio de Censura» havia intervingut una carta signada per Jaume Puig «escrita en términos derrotistas». L'escrit policial el considerava «persona de ideas separatistas; desafecto a la Gloriosa Causa Nacional». Nou dies després, Jaume Puig ingressava a la presó de forma preventiva.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 7 de novembre de 1939, indicava que Jaume Puig no tenia antecedents «ni en contra ni a favor del Glorioso Movimiento». Se'l considerava de dretes i «católico». Semblava que podia haver estat empresonat durant la «dominación marxista».

El 9 de novembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Jaume Puig. Se li presentà la carta que havia estat intervinguda per la censura i la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 686 18/9/19 14:12

reconegué com a seva. Indicà que anava adreçada a una filla seva que vivia a Tucumán, Argentina. Es pot observar en el sobre com s'havia castellanitzat la part impresa escrita, prèviament, en català.

Tot seguit se l'interrogà sobre el contingut de la carta. Així, se li digué que expliqués «el concepto de la carta que dice "si bien se vive dentro de una enervante modorra a causa de haber quedado completamente mojada la ropa que tenemos puesta cuya mojadura se refleja en un reumatismo colectivo que casi nadie puede moverse"». Jaume Puig explicà que això era una «forma jocosa» de fer referència a la invitació que li havia fet la seva filla d'anar a viure a l'Argentina. Volia dir que no estava en disposició de fer el viatge, atès que tots els diners que havia guanyat durant l'«época roja al sobrevenir la liberación le ha quedado invalidado; que para no decirlo así tan claramente en la carta por ello le sugerió decirlo en la forma jocosa que aparece redactado». Així, quan deia «reumatismo colectivo», volia dir que «a todo el mundo le ha ocurrido lo mismo». Un altre paràgraf de la carta deia: «Entretanto dura la modorra, estoy asimilándome el idioma alemán (ya antes lo he hecho con el italiano...) [...] cuando acabe la tormenta y tal vez me proporcione alguna aventura comercial.» Sobre el significat d'aquest paràgraf, Puig declarà que coneixia el francès, l'anglès i l'esperanto i que en parlar de la «tormenta» es referia a la guerra i a la possibilitat de fer un viatge per Europa. El jutge d'instrucció decretà la llibertat provisional de Jaume Puig després de la seva declaració.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 de juliol de 1941 indicava que Puig era «de significación

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 687 18/9/19 14:12

izquierdista», que havia cotitzat al Socors Roig Internacional i que el seu fill, menor d'edat, actuava com a xòfer de la delegació local d'aquesta entitat.

El dia 19 de juliol de 1941 testificà davant del tribunal militar de Mataró Pere Xena Tàpias, que digué que era simpatitzant de les esquerres, però que no sabia que estigués afiliat a cap partit ni l'havia vist prendre part ni a favor ni en contra del sollevament militar. Sabia que tenia la intenció de marxar a l'Argentina quan disposés de diners per fer-ho.

El dia 13 d'agost de 1942, l'Ajuntament de Mataró certificava que Jaume Puig Rodon residia aleshores a Buenos Aires.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Arxiu 22005-1171. T15-557.

PUIGVERT FABRÉ, ARTUR

Edat: 50 anys. Paleta. Nascut a Canet de Mar. Casat. Vivia al carrer de la Unió de Mataró. Afiliat al Partit Socialista de Catalunya.

Inici de les actuacions: 20 de gener de 1942. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou interrogat a Barcelona el 20 de gener de 1942 per la «Brigada Político-social» després d'haver estat detingut a Portbou quan retornava a Catalunya procedent de França. Declarà que pertanyia al Partido Socialista Español des de 1928 i que n'havia estat el president a Mataró entre 1932 i 1933. L'any 1934 havia estat escollit regidor municipal. Fou detingut i processat pels Fets d'Octubre de 1934, però la causa fou sobreseguda. Després del juliol de 1936 fou nomenat regidor sense participar en cap activitat delictiva, ja que ell dugué a terme activitats administratives fins al mes de novembre de 1937, quan cessà voluntàriament en el càrrec. Fugí a França abans de l'entrada de les tropes franquistes i estigué en camps de concentració i en companyies de treball fins que el 18 de desembre de 1941 tornà a Espanya i fou detingut a Portbou.

El dia 10 de juny de 1942, la Guàrdia Civil de Mataró interrogà Agnès Hugas Nogué, mecanògrafa. Explicà que treballava al «Control de Construcción CNT y UGT» i que Puigvert hi era com a representant de la UGT. Relatà una reunió molt tensa entre Puigvert i el contractista d'obres Riera i feu referència al fet que mentre Puigvert tingué responsabilitats a l'Ajuntament s'enderrocà el convent de les carmelites descalces. El contractista Joan Nogueres Cot, d'Argentona, digué conèixer Puigvert i que sabia que era «un destacado elemento Socialista pero a juicio del declarante no tenía malos sentimientos». Josep Rovira Aymà, empleat municipal, fou el següent a ser interrogat. Confirmà la militància socialista de Puigvert i digué que els primers dies després del cop d'estat militar de 1936 l'havia vist «armado de pistola paseando por las calles de la Ciudad dando órdenes». Havia estat regidor quan s'enderrocaren els convents. Una vegada, Puigvert li digué «que él era de los que tenían que marchar de Mataró por ser uno de los que no podían vivir en la locali-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 688 18/9/19 14:12

dad». L'informe de la Guàrdia Civil subratlla que Puigvert «se opuso de forma rotunda al indulto de los militares de esta Plaza condenados a muerte», de manera que quan els regidors del Partido Socialista Unificado presents a l'Ajuntament sol·licitaren l'indult «junto con sus compañeros de consistorio», Puigvert restà desautoritzat i es proposà la seva expulsió del partit.

El 21 de gener de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona. Reiterà les declaracions inicials fetes davant de la policia. Negà qualsevol implicació en la destrucció dels convents i afirmà que havia deixat els càrrecs l'any 1937 a petició pròpia «sin que nadie le hiciese presión alguna».

Un nou informe de la Guàrdia Civil de Mataró, del 29 de novembre de 1942, el responsabilitzava de ser, des del seu càrrec de tinent d'alcalde, l'«organizador de todas las reformas que se hicieron en las Iglesias ordenando los trabajos y destrucción de Altares, destinando todos los muebles y objetos de culto a donde más necesarios eran para la comodidad de los dirigentes, actuó siempre como dirigente y no como dirigido [...] no se le reconocen delitos comunes».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 16 de desembre de 1942 feu un relat exhaustiu de la trajectòria personal de Puigvert. Explicava que havia estat escollit «por los elementos de la "Casa del Pueblo"» com a regidor pel districte quart l'any 1934, amb 808 vots. Segons l'autor de l'informe, s'havia distingit «por sus ataques contra la minoría de derechas en las accidentadas sesiones que se celebraron en octubre de 1934». Participà activament en les eleccions de febrer de 1936 i formà part dels grups «que impidieron libre emisión del voto a las personas de derechas». Després

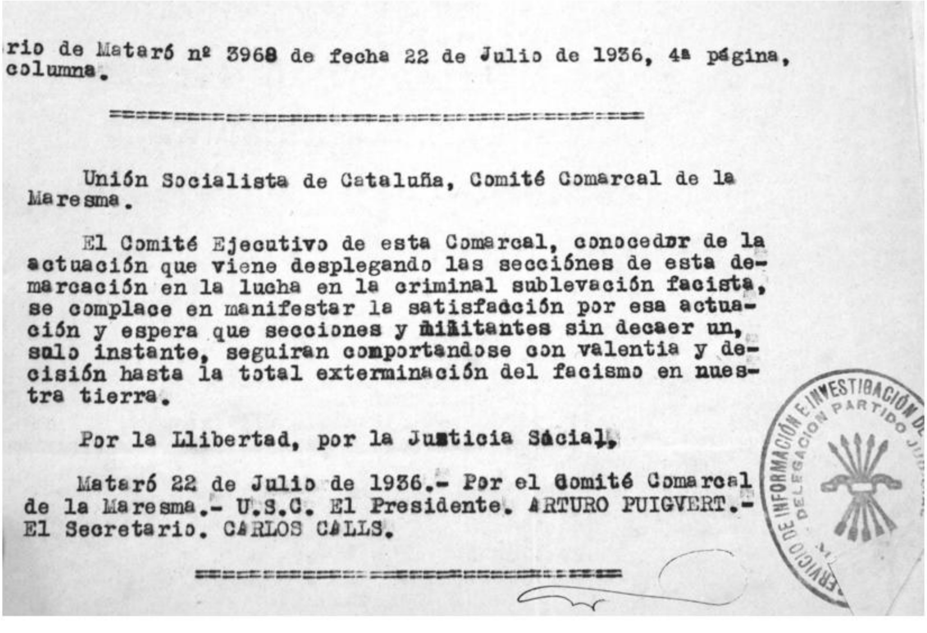

rio de Mataró nº 3968 de fecha 22 de Julio de 1936, 4ª página, columna.

Unión Socialista de Cataluña, Comité Comarcal de la Maresma.

El Comité Ejecutivo de esta Comarcal, conocedor de la actuación que viene desplegando las secciónes de esta demarcación en la lucha en la criminal sublevación facista, se complace en manifestar la satisfacción por esa actuación y espera que secciones y militantes sin decaer un, solo instante, seguiran comportandose con valentia y decisión hasta la total exterminación del facismo en nuestra tierra.

Por la Llibertad, por la Justicia Sócial,

Mataró 22 de Julio de 1936.- Por el Comité Comarcal de la Maresma.- U.S.C. El Presidente. ARTURO PUIGVERT.- El Secretario. CARLOS CALLS.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 689 18/9/19 14:12

del juliol de 1936, com a president de la Unión Socialista de Cataluña, formà part del Comitè de Salut Pública local. En constituir-se el Partit Socialista Unificat de Catalunya en fou designat caixer i «secretario de Agitación y propaganda». Una vegada dissolt el Comitè, passà a formar part del nou ajuntament que es constituí, del qual fou nomenat «Consejero de Fomento», i a les seves ordres es procedí a l'enderrocament dels convents de les carmelites descalces, del convent de la Providència i de part del de «las Siervas de María» i caputxines, i es feren obres a totes les esglésies. L'informe de la Falange també li atribueix «personalmente» haver coaccionat amb violència i amenaces els propietaris de les parcel·les que es veieren afectats per l'ampliació del carrer de la Muralla del Tigre. Aquesta ampliació es feu a costa dels propietaris del carrer d'en Moles, que perderen part dels seus patis.

Un relat oral sobre aquest fet deia que s'havia optat per sacrificar els patis dels propietaris del carrer d'en Moles perquè «eren de dretes».

El dia 6 de març de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar proposà sobreseure provisionalment la causa i posar en llibertat l'encartat en considerar que la possible pena que li podria recaure comportaria «los beneficios de la libertad condicional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 0309555. T15-341.

PUJOL SALIP, FRANCESC

Edat: 24 anys. Electricista. Nascut a Vidreres. Solter. Vivia al Camí Ral de Mataró.

Inici de les actuacions: 23 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 20 de juny de 1939, Francesc Pujol fou detingut per membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia». La detenció es feu arran de les «referencias» que sobre ell donà Francesc Francès, veí seu, segons el qual Pujol havia estat sempre «militante activo de las organizaciones de extrema izquierda», havia anat voluntari amb la columna Malatesta, havia fet serveis d'armes i havia participat en el saqueig del «Colegio de los Padres Maristas». Tot seguit fou interrogat Pujol. Reconegué haver estat membre de la CNT des de l'any 1931 i haver format part de la columna Malatesta. Negà la resta d'acusacions. El mateix dia fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

El 15 de juny de 1939, el secretari de l'Ajuntament de Mataró, Josep Solà Sanfeliu, certificava que Pujol era persona de «buena conducta» i que havia anat voluntari al front poc abans de ser cridada la seva lleva.

El 20 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró indicant que sols havia fet una guàrdia, que s'havia afiliat a la CNT per poder treballar i que no havia participat en escorcolls ni saqueigs.

El dia 27 de setembre del mateix any, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 690 18/9/19 14:12

per acabada aquesta fase i acordà processar Pujol en base als testimonis de Francesc Francès, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 4 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 6 de Barcelona l'absolgué. Tanmateix, considerà que, atesos «los servicios prestados a la Causa roja», havia de ser posat a disposició de la «Inspección de Campos de Concentración».

El 25 d'abril de 1941 se li obrí una nova causa i fou empresonat «en el Palacio de las Misiones. 2ª Nave 2º Grupo». El 26 d'agost del mateix any, el pare de l'inculpat, Narcís Pujol Vilà, s'adreçà a les autoritats militars comunicant-los que el seu fill ja havia estat jutjat i condemnat i alertava d'una possible duplicitat de procediments. El dia 10 de setembre de 1942, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar proposava «que procede el sobreseimiento definitivo de una causa cuando hubiese sido debidamente juzgada por sentencia firme».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 016003 i 025207. T15-1. T15-229.

PULIDO ROBLES, AGUSTÍ

Edat: 50 anys. Tinent de carrabiners. Nascut a Múrcia. Casat. Vivia al carrer de Melcior de Palau de Mataró. Jutjat Militar de Barcelona.

Inici de les actuacions: 4 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Barcelona.

El dia 4 de febrer de 1939 fou detingut a Mataró.

Segons la declaració jurada de Pulido —feta el mes de febrer de 1937—, el 19 de juliol de 1936 a les tres de la tarda es desplaçà amb una companyia de carrabiners a Arenys de Mar. A les onze de la nit retornaren a Mataró i ell fou destacat a l'Ajuntament. El dia 20, «debido a la actitud hostil de pueblo de Mataró contra el 8º Regimiento de Artillería Ligera» per haver declarat l'estat de guerra, «tuvo necesidad de hablar al pueblo por el altavoz, siendo tan acertada su alocución en este sentido que no solamente fue aplaudido sino que con ello calmó los ánimos de toda la multitud y aclamado y vitoreado por todos se trasladó al cuartel donde en unión del Capitán Don José Barrientos y teniente Don Ramón Martínez Mora, gestionó con los Jefes del citado Regimiento la rendición total de éste y el licenciamiento de su tropa». En llicenciar la tropa, va haver de «luchar denodadamente […] para poder sostener las avalanchas de la multitud armada que procedente de otras localidades se dirigía al Cuartel en demanda que les fueran entregados los Jefes y Oficiales del nombrado Regimiento». Segons aquest informe, Pulido havia donat la seva paraula d'honor de salvar la vida dels oficials i les seves famílies, «condición que éstos pusieron para su total rendición».

El 15 d'abril de 1939, Pulido declarà davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 691 18/9/19 14:12

El 29 d'abril, el fiscal en sol·licità la pena de reclusió perpètua o la de mort.

El 8 de maig de 1939, el Consell de Guerra d'«Oficiales Generales» el condemnà a cadena perpètua. El dia 1 de juny de 1943 li fou commutada per dotze anys de presó major.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000078. T15-473.

RABIOL LLOVERES, CLIMENT

Edat: 69 anys. Carboner. Nascut a Peratallada. Casat.

Inici de les actuacions: 18 de novembre de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

Vegeu Carme Riera Suriñach.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002712. T3-312.

RAMON GRAUPERA, RAFAEL

Edat: 47 anys. Jornaler. Nascut a Cabrera de Mar. Casat. Afiliat a la CNT i a la FAI.

Inici de les actuacions: 18 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró el 18 de febrer de 1939. Declarà haver estat afiliat a la CNT des de l'any 1932 i que, des del mes de juny de 1938, fou vicepresident de la junta directiva d'aquest sindicat, el president de la qual era «un tal Luis». Havia tingut una pistola que lliurà a uns individus de Falange «que se presentaron en su domicilio».

El mateix dia s'interrogà Joan Casabella Colominas, pagès. Declarà haver tingut treballant a casa seva Rafael Ramon i que anava amb pistola i que l'havia amenaçat alguna vegada dient-li «que le llevarían a Parpés». lloc on «fusilaban a las personas desafectas a ellos». També manifestà haver-li sentit a dir que «antes de venir las fuerzas Nacionales asesinarían a los patronos».

També el mateix dia Pere de Verona, dependent, declarà que Ramon havia estat «Presidente de la Colectivización de Agricultores» i havia manifestat que «antes de que la colectivización cayese en poder de los Nacionales perderían su vida».

El «Delegado de Información e Investigación» de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, el 20 de març de 1939 afegia a aquestes informacions que Ramon, en saber que en una propietat agrícola havia faltat algú a l'hora de marxar amb la seva lleva al front, «se presentava en ella para colectivizar sus huertas».

L'encausat declarà davant del jutge militar de Mataró el 8 d'abril de 1939 i negà les imputacions que se li havien fet.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 692 18/9/19 14:12

El Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona celebrat el 15 maig de 1939, presidit pel comandant Luis de Vicente, el condemnà a quinze anys de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002914.

RAMOS JUNOY, SALVADOR

Edat: 44 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Quintana de Mataró. Afiliat a la CNT i al POUM.

Inici de les actuacions: 2 de novembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 28 d'octubre de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró detingué Salvador Ramos. Prèviament havien interrogat Francesc Donaire Merino, veí de Ramos, que havia declarat que després del 18 de juliol de 1936 l'havia vist a la porta de l'Ajuntament de Mataró amb un Winchester i que en passar per allí Joan Pons, secretari del jutjat municipal, li preguntà «¿V. es el Secretario? Y sin mediar palabra alguna le hizo saber que estaba detenido». Salvador Ramos explicà que estava afiliat a la CNT des d'abans de la guerra i que en esclatar s'afilià al POUM. Reconegué haver tingut un Winchester i una pistola, però afirmà que no havia fet cap classe de servei i que tingué les armes fins a «la recogida de armas que hicieron los rojos». Preguntat sobre la detenció de Pons, digué que no el coneixia ni sabia qui era. El mateix dia fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 8 de novembre de 1939, indicava que havia participat en la detenció de Joan Pons Montanari, secretari del jutjat municipal que, posteriorment, fou tret de la presó i assassinat a Llinars del Vallès.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 23 de gener de 1940 afegia a aquestes notícies que havia format part del «Control» de la firma «Industrias Mataró Gerona» (Can Marfà), que formava part de la patrulla del POUM que havia assaltat el Casino Mataronés i que havia participat en detencions i escorcolls. Segons l'esmentat informe, «el día que fue asesinado el Dr. Samsó salió al balcón del Ayuntamiento arengando a los voluntarios de la Columna Malatesta que estaban formados después de serles comunicado el asesinato cometido».

El 24 de gener de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Pepita Tomeu Isern, oficinista. Digué que Ramos havia fet serveis amb arma llarga, concretament davant de la creu de terme, «donde las hordas rojas colocaron un busto de la Virgen de Montserrat de la que se mofaba el encartado». Confirmà la seva participació a l'assalt del Casino Mataronés.

El dia 29 de gener de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró l'encausat. Interrogat sobre la detenció del secretari judicial, indicà que ho feu per instigació «de un sujeto llamado Arnau que se encuentra actualmente en Fran-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 693 18/9/19 14:12

cia» i que només el portà detingut a la presó. Digué que, per pressió del sindicat, havia fet «solo dos guardias en esta población».

L'11 de març de 1940, els responsables de l'empresa «Industrial Mataró Gerona, S.A.» certificaven que Ramos hi havia treballat durant més de quaranta anys «habiendo sido siempre buena su conducta en el trabajo».

El dia 20 d'abril de 1940, Joan Coll Boada, metge, certificava que Salvador Ramos tenia una «neoplasia de laringe». Sis dies després se li donava la llibertat provisional per tal que fos ingressat en un centre hospitalari. Morí a Barcelona, a casa de la seva filla, el mes d'agost de 1940.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà expedient en una data indeterminadas que fou sobresegut el 21 d'agost de 1944 «por resultar totalmente insolvente tanto dicho inculpado como sus familiares».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 017576. T15-387.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 4265. TRP5-59.

REGÀS TURRÓ, ANTONI

Edat: 33 anys. Sergent de complement. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'en Moles.

Inici de les actuacions: 14 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado de Instrucción de Suboficiales y el CASE».

El dia 14 de febrer de 1939 feu una declaració jurada. Explicà que el 18 de juliol de 1936 «no prestaba servicio de armas» i s'amagà a una casa del carrer Gravina. Més endavant s'amagà a Vilafranca del Penedès fins que fou mobilitzat i destinat a Figueres. Posteriorment tornà a Mataró, on treballà en fortificacions «en la playa por temer los del comité rojo un desembarco». A l'apartat en què se li preguntava per quina raó no havia passat a l'Espanya franquista, contestà que «por haber sido desposeído de los bienes y por falta de medios me fue impossible».

El dia 14 de febrer de 1939, Emili Albó Franquesa, «Secretario de Falange Española» a Mataró, certificava que Antoni Regàs era persona de bona conducta «y en todo momento ha sido afecto al Glorioso Movimiento».

Semblantment, el 28 d'abril de 1939, Josep Vives Pàmies, «Alférez Honorífico del Real Cuerpo de Guardias Alabarderos» i cap local de «las Milicias de la FET y de las JONS», certificava que Regàs era d'«intachable conducta» i membre de l'«Asociación de Ejercicios Parroquiales […] contrario a la horda roja».

L'11 de maig de 1939, el «camarada» Joan Arañó Rodon, membre de Falange, avalava la conducta d'Antoni Regàs.

El 15 de maig de 1939, Salvador Fonrodona Vilardebò, industrial, signava una declaració en la qual afirmava que Regàs «tuvo junto con otros que trabajar en unas fortificaciones que el Comité del frente Popular de esta ciudad de Mataró hizo hacer a las personas que se consideraban fascistas».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 694 18/9/19 14:12

El dia 2 d'octubre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona que ell no s'havia presentat quan es cridaren els sergents de complement, però sí que ho hagué de fer quan fou cridat per anar al front amb la seva lleva i ho feu com a soldat.

El 9 d'octubre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Arxiu 2547/263. T15-11.

REIG NERÍN, RAFAEL

Edat: 23 anys. Torner. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer d'en Moles de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 13 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 de juny de 1939, indicava que era una persona de bona conducta, que no havia pertangut a cap partit polític i que havia estat obligat a sindicar-se a la CNT.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 10 de novembre de 1939 indicava que Reig havia estat membre del Partit Comunista, que havia fet serveis d'armes i que s'havia incorporat voluntari a l'exèrcit, on havia tingut la graduació de capità.

El 14 de desembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Teresa Spà Tuñí, infermera. Explicà que, en ésser assassinat el seu germà el 26 de juliol de 1936, Reig fou el primer qui els ho comunicà, «demostrando gran disgusto por todo ello y manifestando además que tales procedimientos le repugnaban sobremanera y con ocasión de este hecho dijo también que para morir por la espalda más valía morir cara a cara y por ello decidió marchar voluntario al frente». Afegí Spà que ella i la seva família «suerte tuvieron de dicho encartado que los amparó y protegió por todos los sitios en circunstancias tan anormales», però que si hagués sabut alguna actuació delictiva de Reig «la hubiera denunciado sin rodeo alguno». També indicà que, quan Reig tornà del front, li comunicà que l'assassí del seu germà hi havia mort «por haberlo visto él mismo».

El mateix dia i davant la mateixa instància testificà Manuel Soler Blanchart, industrial. Declarà que Reig, l'any 1934, havia ingressat a l'«Instituto Social Cultural de Mataró, entidad eminentemente católica y de dirección católica» i que mostrava un gran interès assistint a classes nocturnes «y le creyó individuo útil para los fines católicos». No podia afegir més detalls sobre l'època de la guerra, ja que s'hagué d'amagar durant la «dominación marchista».

El dia 28 de desembre de 1939, Rafael Reig declarà en seu judicial a Mataró. Afirmà haver pertangut a les Joventuts Socialistes, de les quals s'havia donat de baixa l'any 1934. Negà haver estat membre del Partit Comunista i haver estat mili-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 695 18/9/19 14:12

cià o fer serveis d'armes. Reconegué que en la mort de Miquel Spà s'oferí a la seva família per acompanyar-los a Tortosa i per això prengué un cotxe i un mosquetó. Però el viatge no es dugué a terme i retornà les dues coses. Marxà voluntari amb la columna Medrano, en la qual fou «maestro ajustador».

El 22 de febrer de 1940 es reuní el Consell de Guerra Permanent de Girona a l'Ajuntament de Mataró, presidit pel tinent coronel Felipe Azcona. Fou condemnat a dotze anys i un dia.

El 19 de juny de 1947 sol·licità l'indult total i el 25 de març de 1944 se li commutà la pena per una de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 015412. T15-507.

RENIU MANEN, JOSEP

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li instruí un expedient l'11 de juliol de 1944 que fou sobresegut el 30 d'agost del mateix any «por resultar el mismo y sus familiares totalmente insolventes, habiendo fallecido en el Hospital de esta el 7 de Mayo de 1941, por lo que le fue sobreseída definitivamente por la Autoridad Militar la causa que se le seguía».

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 4003. TRP5-43.

REVERTER GISBERT, FRANCESC

Edat 42: anys. Pagès. Nascut a Arenys de Munt. Casat. Vivia al carrer de Sant Ramon Mataró.

Inici de les actuacions: 14 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 14 de juny de 1939 es presentà a la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró Joaquim Serra Pla, industrial, per denunciar Francesc Reverter. Digué conèixer-lo de molts anys i que sempre havia estat «de antecedentes dudosos». Afegí que era «ateo y descreído» i que li havia sentit «manifestaciones en contra de la Religión Católica, y decir entre otras cosas que las Iglesias y Conventos no tenían porqué existir y que era preciso destruirlas, así como asesinar todos los Curas y Monjas». Afirmà que, en els incendis d'esglésies i convents, s'havia vist Reverter «formando parte de las turbas incendiarias». Conclogué afirmant que Reverter era membre de la UGT i que l'havia vist amb armes. Tot seguit fou detingut i interrogat Francesc Reverter, que negà totes les manifestacions en contra de l'Església «y de sus Ministros» i digué que en matèria religiosa «era indiferente». Reconegué haver estat membre de la UGT des de l'any 1932 i que havia tingut un revòlver que havia lliurat a la «Policía Roja» l'any 1937, quan tingué un escorcoll al seu domicili.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 696 18/9/19 14:12

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 7 de setembre de 1939, indicava que havia fet serveis d'armes i que havia anat al front en un batalló de fortificacions i, posteriorment, havia estat en «servicios auxiliares».

El 12 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué que havia fet alguna guàrdia per imposició del sindicat, però afirmà que mai no havia participat en detencions, saqueigs o escorcolls. Manifestà que va anar al front obligat i no voluntari, i exhibí dos requeriments que havia rebut en aquest sentit. Negà haver parlat en contra de la «Causa Nacional», sinó tot el contrari, ja que creia «que jamás el obrero había ido también, que cuando la época en que gobernó el general Primo de Rivera que dio trabajo a los obreros de todos los ramos».

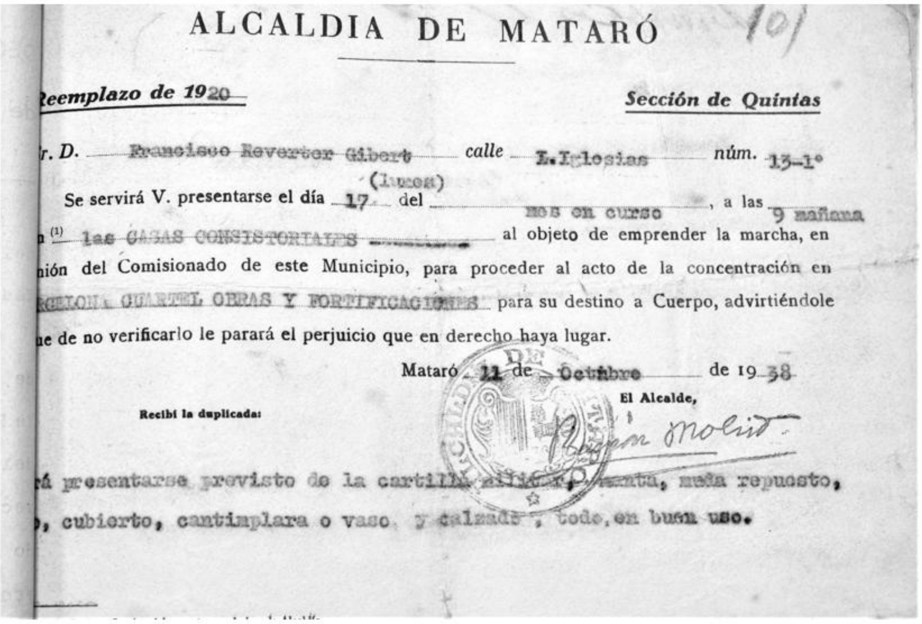
ALCALDIA DE MATARÓ 101

Reemplazo de 1920 — Sección de Quintas

r. D. Francisco Reverter Gibert calle L. Iglesias núm. 13-1º

Se servirá V. presentarse el día 17 (lunes) del mes en curso, a las 9 mañana

n (1) las CASAS CONSISTORIALES al objeto de emprender la marcha, en

nión del Comisionado de este Municipio, para proceder al acto de la concentración en

rcelona CUARTEL OBRAS Y FORTIFICACIONES para su destino a Cuerpo, advirtiéndole

ue de no verificarlo le parará el perjuicio que en derecho haya lugar.

Mataró 11 de Octubre de 1938

El Alcalde,

Recibí la duplicada:

á presentarse provisto de la cartilla militar, manta, muda repuesto,

, cubierto, cantimplara o vaso y calzado, todo en buen uso.

El dia 14 de setembre de 1939, Catalina Puig, jornalera i veïna de Francesc Reverter, declarà davant la mateixa instància que coneixia l'encausat i que «fue uno de los que se echaron a la calle desde los primeros momentos armado» i, a més, havia estat «estremadamente contrario a la asistencia [existència?] de las Iglesias y de los curas, de los que decía que quemarlas unas y matar a los curas y monjas». Afirmà que l'havia vist «con todos los incendiarios», si bé no l'havia vist prendre part «en este o aquel incendio», però «dados sus ideales y su manera de pensar, es lógico que las llevara a la práctica».

El mateix dia, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 697 18/9/19 14:12

El dia 5 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 1 de Barcelona, presidit pel tinent coronel Cecilio Fernández, el condemnà a sis anys i un dia de presó major.

El dia 19 de febrer de 1944 li fou denegada la commutació de la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011000. T15-276.

RIBAS DUIXANS, JOSEP

Edat: 33 anys. Oficinista. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'Argüelles de Mataró. Afiliat a la UGT, CNT i ERC.

Inici de les actuacions: 12 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 28 d'abril de 1939, un escrit amb signatura il·legible denuncià Josep Ribas com a conseller de la «gestora o comité rojo que se formó después de iniciarse el movimiento». També informava que havia estat membre del comitè de control de la casa Molfort's, «a cuyos gerentes ocasionó infinidad de humillaciones [...] y sitió por hambre señalándoles un sueldo insuficiente no logrando la colectivización de la casa porque la mayoría de personal se opuso». Afegí l'anònim signant que, juntament amb «Compte y Díaz del comité de Banca eran los que informaban al comité rojo de las posibilidades económicas de las personas de esta ciudad pues los jefes del comité por su incultura e ignorancia no podían saber los recursos económicos de personas y empresas». Clogué la seva denúncia afirmant que «este sujeto tiene responsabilidad pues heredó más de 500.000 ptas. en valores hace pocos años».

El dia 1 de maig de 1939, Josep Ribas fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró. A l'interrogatori, respongué que havia pertangut al Centro Republicano Federal i que s'havia afiliat a la UGT i, posteriorment, a la CNT. Havia estat regidor de l'Ajuntament, membre del comitè de la casa Molfort's, president suplent de l'«Administración de la Finca Urbana», delegat de l'Ajuntament en els espectacles públics i delegat de la CNT a la mútua d'accidents de treball.

El 14 de maig de 1939, Claudi Ribas, veí de l'encausat i sense cap relació de parentiu, adreçà un escrit a les autoritats militars en el qual exposava que Josep Ribas Duixans era «persona honrada y de muy buenos sentimientos». I n'aportava alguns exemples. Claudi Ribas havia tingut a casa seva amagat un cunyat militar i hi rebia visites de «personas significadísimas de derechas». Josep Ribas era coneixedor d'aquesta situació «y en vez de perjudicarnos nos favorecía con todo lo que estaba a su alcance». Així, els havia facilitat «pases» per anar a Tarragona i havia inclòs la família a les targetes de racionament i quan temien algun escorcoll —ja n'havien tingut un— «guardaba en su casa objetos que consideraba comprometedores».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 de juny de 1939, es referia als mateixos fets.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 698 18/9/19 14:12

molfort's s.a. .10)

postal: san agustin, 52-54
éfono núm. 291
as y cables molforts codes:
mosse - a. b. c. 5.ª ed. y
particulares

mataró
barcelona

sección
GERENCIA.

cuenta corriente con
banco urquijo catalán, banco central
y banco español de crédito de mataró,
banco hispano americano y the
anglo-south american bank,
ltd. de barcelona

JUAN RECTORET RIGOLA, mayor de edad, de estado casado, con domicilio en Argentona, Paseo de Marina nº 17, como Presidente del Consejo de Gerencia de la razón social MOLFORT'S Sdad. Anma., en nombre y representación de la misma

CERTIFICO:-

Que José Ribas Duixans ha sido empleado de la Sección de Contabilidad de esta casa durante ocho años, habiendo demostrado en todo momento capacidad suficiente para el cometido que le teníamos asignado y que ha cumplido a nuestra entera satisfacción. -Tambien hago constar que durante la dominación roja y hasta que dejó obligadamente su trabajo habitual como consecuencia de la movilización de su reemplazo, formó parte del Comité de Control de esta fábrica, no obstante podemos constatar que de su actuación no se desprenden actos con finalidades perjudiciales para la industria, como particularmente para los Jefes de la casa, a los que ha respetado y mantenido obediencia, facilitándoles los debidos medios de vida y facilidades en el desarrollo de sus iniciativas de carácter privado, contrapuestas en muchas ocasiones a las directrices que emanaban de los sindicatos.

-De todo lo expuesto doy Fé, librando el presente a cuantos efectos sean oportunos en Mataró a once de Julio de mil novecientos treinta nueve.- Año de la Victoria.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 699 18/9/19 14:12

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 17 de juliol de 1939 conceptuava «com a buena su conducta pública y privada. Siguiendo una táctica de muchos en uso de su cargo había hecho algunos favores a personas de derechas».

L'informe de gerència de l'empresa Molfort's de l'11 de juliol de 1939, ací reproduït, ofereix un relat absolutament favorable a l'encausat.

El dia 4 d'agost de 1939, Joan Lloig, Llorenç Rovira, Salvador Riera i Manuel Briansó elevaren a les autoritats militars un escrit en el qual expressaven que coneixien l'encausat i la seva actuació durant la guerra i conjecturaven que «el denunciante puede ser enemigo particular del detenido pues nos causa gran extrañeza dicha denuncia», atès que sabien que Ribas no tenia cap relació amb Compte i Díaz «y le creemos incapaz de actuar en la forma expresa la denuncia».

El mateix dia, Josep Ribas elevà un escrit al tribunal militar en el qual negava absolutament qualsevol relació amb Compte i afirmava que «cuantos me conocen saben que no soy capaz de prestarme a semejantes manejos» i afegia: «Si V.S. examina los medios que yo podía tener a mi alcance para facilitar semejante información, siendo como era dependiente en la Oficina de Molfort's, S.A. […] se dará cuenta que no podían tener ninguna eficacia y por lo tanto no hubieran interesado al repetido Comité.» Suggeria, també, que s'interrogués l'autor de la denúncia.

El dia 8 d'agost de 1936, Manuel Briansó Anglès, comerciant, declarà com a testimoni davant del tribunal militar que no sabia que Ribas hagués comès cap delicte «y no cree que haya heredado quinientas mil pesetas pues vivía una vida muy apretada».

El dia 12 d'agost de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Josep Ribas, que en aquell moment estava en presó atenuada, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 4 de setembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 1 de Barcelona veié la causa, conjuntament amb la de divuit processats més, i l'absolgué. Tanmateix, el tribunal proposà que Josep Ribas fos destinat a un «Batallón de Trabajadores» per un període no inferior a sis mesos, atès que «havía ocupado cargos durante la dominación marxista». També proposava que finalitzada l'etapa al batalló de treballadors restés a disposició del Tribunal de Responsabilidades Políticas.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000909. T15-56.

RIBAS MIR, RAMON

Edat: 33 anys. Treballador tèxtil. Nascut a Riudarenes. Casat. Vivia al carrer Quintana de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 9 de maig de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró detingué Ramon Ribas Mir.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 700 18/9/19 14:12

Interrogat, manifestà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1929. Havia estat detingut l'any 1934 «por coaccionar para que no fuesen al trabajo y secundasen la huelga planteada». Estigué empresonat onze dies. En esclatar la guerra s'incorporà a les milícies i va fer serveis de control a la carretera de Girona, armat amb una pistola que li havia facilitat el sindicat l'any 1933. L'arma fou llençada «al retrete» per la seva esposa a l'arribada de les tropes franquistes. Durant la guerra fou vocal del comitè de control de la fàbrica de la viuda Teresa Campdepadrós. S'afilià a la FAI i cotitzà per la «Solidaridad Internacional Antifascista». Des del juliol de 1937 fins a l'abril de l'any següent prestà servei a l'«Observatorio de la DECA, instalado en la Torre de la Yglesia de San José». Marxà amb la seva lleva l'abril de 1938 i fou enviat al front de Lleida, a la 38a Brigada 72è Batalló. Prengué part en les operacions «de la cabeza de Puente de Balaguer, permaneciendo en las trincheras de primera línea por espacio de tres meses». El setembre de 1938 fou nomenat, temporalment, comissari de la companyia. Més endavant estigué al sector de Camarasa, «posición Merengue». Quan les tropes franquistes prengueren aquest reducte s'hi lliurà i fou internat al camp de concentració de Miranda de Ebro, on estigué fins al 28 d'abril de 1939.

El mateix dia, la Guàrdia Civil escorcollà i interrogà la casa on vivia l'esposa de Ribas, Teresa González, al carrer del Massevà. Allí, «en el pozo negro», trobaren una pistola del calibre 75 marca «UNIQUE».

El dia 30 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Teresa Campdepadrós Vicens, industrial. Digué conèixer Ribas pel fet de treballar a la seva empresa i que havia format part del comitè de control de la fàbrica. «De rumor público», sabia que havia anat dues vegades al front, que havia estat «vigía aéreo de esta ciudad» i que havia estat comissari a l'exèrcit. No sabia si havia pertangut a la FAI.

L'endemà fou Ribas mateix qui declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Rectificà la declaració feta davant la Guàrdia Civil en el sentit que mai no havia coaccionat ningú per fer vaga i que no havia estat membre de la FAI.

El dia 31 d'agost de 1939, el jutge instructor, Antonio Bravo Frías, donà per acabada aquesta fase i acordà processar-lo, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 4 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 6 de Barcelona, presidit pel comandant José Ruiz Cartes, el condemnà a vint anys i un dia de reclusió temporal.

El primer d'octubre de 1940, els responsables d'«Herederas de Juliá Ginestá, S.L.» certificaven que, si bé Ribas havia estat al control de l'empresa, era «persona de buena conducta pública y privada» i, amb referència a la gestió de l'empresa, declararen «lo desempeñó únicamente en el aspecto sindical, sin que hubiese intervenido nunca en actividades políticas de ninguna clase».

El dia 7 d'abril de 1943, la pena li fou commutada per la de dotze anys i un dia de reclusió menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008424. T15-201

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 701 18/9/19 14:12

RIBOT REVERTER, BALDOMER

Edat: 38 anys. Paleta. Nascut a Sant Feliu de Guíxols. Casat. Vivia al Camí Ral de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 3 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 2 d'agost de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró interrogà Eudald Formatger Almeda sobre l'actuació de Ribot. Declarà que aquest tenia «gran contacto» amb la FAI. Els dies posteriors al cop d'estat militar de 1936 l'havia vist armat amb fusell pel carrer i també el veié en un tiroteig davant l'església abans que fos cremada. Ribot havia intervingut en l'esmentat tiroteig i encanonà amb la seva arma Formatger, que portava una tartana, per tal que es fes càrrec d'un milicià ferit en l'incident i el dugués a casa seva. Després d'aquesta declaració, Baldomer Ribot fou detingut i interrogat. Explicà que era membre de la CNT des de l'any 1931 i que després del 18 de juliol es presentà a la caserna, on li donaren una arma i començà a fer guàrdies a Valldemia i a la carretera de Barcelona. Quan hi hagué l'incident de Sant Josep era davant l'Ajuntament i hi acudí en sentir els trets. Més endavant marxà amb la columna «Roja y Negra» i anà al front d'Osca. Tornà al cap de sis mesos i s'incorporà a un batalló de fortificacions fins que fou fet presoner i portat al camp de concentració d'Urduña, i després a Vitòria, a un batalló de treballadors fins a ser alliberat.

El 4 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que, després de fer les guàrdies al col·legi de Valldemia, l'havien desarmat «por sospechar la confianza que tenía con el Director de Valldemia, ya que en dicho colegio era conocido por haber trabajado de albañil».

Joan Gual, mestre d'obres, testificà davant la mateixa instància el dia 27 de setembre de 1939. Digué de Ribot que «no es mala persona, però azaprimado por los demás es un poco loco». L'havia vist armat per la població, fer guàrdies «e incautarse y saquear el colegio de Valldemia». Havia sentit a dir que participà en el tiroteig de Sant Josep.

El dia 27 de setembre de 1939, Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Baldomer Ribot i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 5 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 3 de Barcelona, presidit pel tinent coronel Manuel Canga Argüelles, el condemnà a dotze anys i un dia de «reclusión temporal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 012778. T15-506.

RIERA FREIXES, JOSEP

Edat: 54 anys. «Maestro ajustador de artillería». Nascut a Cornellà de Llobregat. Casat. Vivia al carrer de Sant Josep de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 702 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 19 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado Especial de Suboficiales y el CASE».

El dia 26 de febrer de 1939 feu una declaració jurada en la qual explicà que el 19 de juliol estava de permís d'estiu a la seva casa «a las afueras de Mataró (Turó Sardañola)». Al matí fou avisat pels seus companys per tal que es presentés a la caserna i així ho feu i es posà a les ordres del seu comandant. En vista que «el movimiento no era muy favorable», formà part del grup comandat pel capità Medrano, que el portà a Angüés, Osca, i des d'aquesta data fins al 26 de gener de 1939 «seguí prestando servicios a los rojos, no por convicción, sino arrastrado por las circunstancias».

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal, del 18 de març de 1939, deia de Riera que havia estat detingut per aquesta policia «por ser un gran elemento rojo; se significó haciendo mucha propaganda a favor de los rojos y el día 19 de julio de 1936, después de declarado el Estado de Guerra en esta población, recriminó al Sr. Coronel del 8° Regimiento […] diciéndole que si sabía lo que había hecho, que el pueblo era soberano y que no se podía ir contra su voluntad». L'esmentat informe afirmava que Riera havia dit «que los fascistas no tomarían nunca Barcelona, porque la guerra la tenían perdida desde hacía más de un año, y que Barcelona sería la tumba del fascismo».

El dia 19 de març de 1939, Tomàs Balfegó, capellà de la parròquia de l'Ametlla de Mar, certificà que el capità d'artilleria Josep Riera Freixes l'any 1937 s'havia allotjat a casa seva i s'havia manifestat com a «católico de profundas convicciones».

L'informe de la Guàrdia Civil de Mataró, del 6 de juliol de 1939, indicava que en proclamar-se l'estat de guerra a Mataró, Riera «se escondió en su casa, presentándose en el cuartel cuando supo que había sido reducido por los carabineros». També afirmava que havia assolit la graduació de comandant a l'exèrcit republicà.

El 10 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Barcelona. Negà totes les acusacions i digué que durant la guerra havia fet «infinidad de favores y favoreció la Causa Nacional». Explicà que quan la seva unitat fou destinada a Banyoles es quedà a Mataró «para poderse presentar antes a la Fuerzas Nacionales».

El 30 de setembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona, presidit pel comandant José Ruiz Cartes, el condemnà a sis anys i un dia de presó major.

El dia 30 d'agost de 1943 li fou denegada la commutació.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Arxiu 1954-236. T15-166.

RIERA RIERA, MARIA

Edat: 58 anys. Mestra nacional. Nascuda a Arenys de Munt. Soltera.

Declaració jurada feta davant del «Juez Militar Especial de Funcionarios Civiles». Mataró, 20 de febrer de 1939.

Ingressà al cos el 5 d'agost de 1904 i a la Federació de Treballadors de l'Ense-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 703 18/9/19 14:12

nyament, vinculada a la UGT —«me vi obligada—, el 28 d'agost de 1936. Va exercir a Mataró a l'«Escuela de párvulos no. 2».

Declarà: «Debo consignar que mi actuación se ha limitado a cumplir en forma que no repugnara a mi conciencia ni faltar a Dios, por lo tanto mi actuar ha sido de ninguna estima a la autoridades marxistas, muy al contrario que me salió una amonestación personal.»

Els informes de l'alcaldia i de la Falange foren absolutament favorables.

No ha estat localitzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 48900/2657. T3-269.

RIERA SURIÑACH, CARME

Edat: 44 anys. Mestressa de casa. Nascuda a Sant Hilari Sacalm. Vídua. Vivia al Camí Ral.

Inici de les actuacions: 18 de novembre de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El mes de novembre de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró tingué notícies que en una casa de la ciutat hi havia amagat Tomàs Fàbregas, que havia estat regidor a l'Ajuntament de Breda durant el període republicà. Trobaren que a l'adreça denunciada hi vivia Climent Rabiol Lloveres. Llavors, els guàrdies civils, «con verdadero disimulo para despistar el objeto de nuestra presencia», li preguntaren qui vivia amb ell i Rabiol afirmà «rotundamente» que sols vivia amb la seva esposa. Preguntaren pel fugitiu, Tomàs Fàbregas, i els respongueren que feia pocs dies que havia marxat cap a Barcelona sense deixar domicili, però que, esporàdicament, solia visitar la casa de Carme Riera Suriñach. Aquesta senyora també fou interrogada sobre el parador de Fàbregas i afirmà que feia dies que no s'hi havia presentat, però que mai no havia menjat ni dormit a casa seva. Els guàrdies se'n malfiaren i, en comptes d'anar-se'n, «nos ocultamos para ver los movimientos de ellos», i així descobriren que l'esposa de Rabiol es presentà a l'adreça de Riera portant un paquet que, un cop obert, resultà que contenia «tres libros marxistas». Tots tres foren detinguts i empresonats el 19 de novembre de 1939.

Climent Rabiol fou interrogat formalment i manifestà que, en una data que no podia recordar, Carme Riera li havia comentat si volia tenir com a estadant a casa seva Tomàs Fàbregas sense que això li signifiqués cap compromís. L'endemà formalitzaren els tractes pactant una dispesa de sis pessetes per la «pensión completa». Afegí que Fàbregas no solia sortir gaire, «saliendo a determinadas horas para no ser visto». Feia alguns viatges a Barcelona, on deia que tenia l'esposa i els fills i, algunes vegades, dormia a casa de Carme Riera. Preguntat sobre els llibres que la seva esposa havia portat a casa de Riera, indicà que, imaginant-se que després de la primera visita de la Guàrdia Civil hi podria haver un escorcoll, havien optat per retornar-los a Riera, que n'era la propietària.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 704 18/9/19 14:12

També fou interrogada Maria Arabia, esposa de Rabiol, que confirmà les declaracions del seu marit.

En el seu interrogatori, Carme Riera reconegué que havia admès Fàbregas al seu domicili per tenir-hi una relació de parentiu llunyana i saber que era buscat a Breda per la seva vinculació amb l'Ajuntament a l'etapa republicana. També indicà que, en no tenir feina, havia recomanat a Fàbregas buscar una casa per estar-hi a dispesa. Reconegué haver-li lliurat els llibres «para pasar mejor el tiempo». Els llibres confiscats foren *El diablo sagrado*, *La noche roja* i *Apuntes históricos de Solidaridad Obrera.*

La Guàrdia Civil lliurà Riera, Rabiol, Arabia i Fàbregas a les autoritats militars, que n'ordenaren l'empresonament.

Els informes de l'alcaldia i de la Falange sobre Carme Riera manifestaren que, si bé era una persona d'esquerres, no havia militat a cap partit polític ni organització obrera.

El 17 de febrer de 1943, l'auditor de guerra de Barcelona adreçava un escrit a la superioritat en el qual informava que, tot i que l'actuació de Riera i Rabiol constituïa un delicte d'«Auxilio a la Rebelión», la pena que els corresponia portava implícita la llibertat condicional, per la qual cosa proposava sobreseure les actuacions i continuar la causa contra Fàbregas.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002712. T3-312.

RIERA VIRGILI, JOAN

Edat: 68 anys. Manobre. Nascut a Tarragona. Casat. Vivia al carrer de Jordi Joan. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de juliol de 1942. Procediment previ prèvies. Jutjat militar de Mataró.

La Guàrdia Civil de Mataró, arran d'una «confidencia reservada», el 20 de juliol de 1942 escorcollà la casa de Joan Riera i trobà diverses armes al galliner: tres espases, dos mosquetons, un rifle, «un bastón estoque todo ello en estado inservible». Interrogat sobre el seu origen, indicà que les trobà —quan buscava llenya— en un terraplè de la carretera de Mataró a Llavaneres durant la retirada de l'exèrcit republicà. Indicà que no les havia denunciat perquè se n'havia oblidat. Fou detingut per haver infringit el «Reglamento de Armas y Explosivos».

El 22 de juliol feu una declaració davant el jutge instructor afirmant el mateix que ja havia declarat i indicant que únicament sabien l'existència de les armes el seu fill, la seva nora i el seu net. Signà amb l'empremta digital en no saber escriure.

El 13 d'agost de 1942, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, emetia un informe segons el qual Joan Riera era una persona esquerrana «de mala conducta pública y privada» que, tot i no tenir actuació «politico-social», havia estat partidari de la «causa roja». Mantenia que, després de

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 705 18/9/19 14:12

l'entrada de les tropes franquistes, s'havia manifestat contrari «al G.M.N.» i que algunes activitats observades al seu domicili havien despertat sospites.

Per contra, l'informe de l'alcaldia del 22 d'agost de 1942 el considerava persona de bona conducta, sense antecedents polítics, però «de franca ideología izquierdista».

El 24 d'abril de 1943, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar considerava que, basant-se en l'informe dels pèrits que havien dictaminat que les armes estaven en un estat inservible i que ni tan sols podien ser reparades, no s'apreciava l'existència de delicte i proposava finalitzar les diligències sense declaració de responsabilitat. L'11 de maig de 1943, el capità general decretava la llibertat definitiva de Joan Riera.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 31580/1713. T4-64.

RIGAU PONS, FRANCESC

Edat: 24 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Molins de Rei. Solter. Vivia al Camí Ral. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 11 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'11 d'abril de 1939 fou interrogat, i posteriorment detingut, pel cap de la policia local de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal. Declarà que treballava a la fàbrica Gassol i que el setembre de 1936 anà com a voluntari al front amb la columna Maurín i s'hi estigué fins al març de 1939 en què, davant la desfeta de les tropes republicanes, retornà a Mataró. Assolí la graduació de tinent d'enginyers.

La documentació sumarial inclou la transcripció d'algunes cartes i articles de Francesc Rigau publicades al diari *Llibertat* el 7 de novembre, el 27 de desembre de 1936 i el 13 de gener de 1937 i escrites des del front. El 16 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció que els esmentats escrits, tot i estar signats per ell, els havia escrit una altra persona per a un diari de València.

La causa fou vista en el Consell de Guerra número 2 de Barcelona el dia 4 de juliol de 1939 i el condemnà a dotze anys de presó. El 16 de juliol de 1943, la pena li fou commutada per la de vuit anys de presó.

El dia 31 de gener de 1940, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià una causa contra Rigau. L'1 de març del mateix any, l'encausat signava una declaració des de la presó Model de Barcelona en la qual afirmava que no posseïa «bienes ni rentas de ninguna clase». El 29 del mateix mes i any, la parròquia de Santa Maria de Mataró, a través del prevere Miquel Estruch, contestava el qüestionari del mateix tribunal afirmant que «se ignora completamente quién es este individuo y si es o no casado y si posee o no bienes de fortuna, ahora que si supiéramos su dirección, quizás podriamos llegar a saber algo de él y si posee bienes de fortuna o no».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 006902. T4-251.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1940/2264.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 706 18/9/19 14:12

RIMUNDI FONT, DOLORS

Edat: 48 anys. Resseguidora. Nascuda a Vilanova i la Geltrú. Casada. Vivia al carrer de Santa Rita.

Inici de les actuacions: 12 de febrer de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

La Guàrdia Civil de Mataró feu un escorcoll al domicili de Dolors Rimundi el dia 12 de febrer de 1940 en tenir notícies confidencials que «hubiera alguna arma o cosa que no fuera de su propiedad». Segons l'atestat de la Guàrdia Civil, se li preguntà si tenia alguna arma que estigués prohibida per la llei, cosa que negà. L'escorcoll donà com a resultat la troballa d'una campaneta d'església amagada a la xemeneia i, en un test, un revòlver Smill i, a més, munició per a aquesta arma. També hi trobaren «un machete» i llibres de temàtica anarquista. Dolors Rimundi reconegué com a propis els llibres i negà conèixer l'origen de les armes. Les atribuí al fet que havia tingut persones rellogades al seu domicili. Pel que fa a la campaneta, digué que l'havia trobat a la Riera. Posteriorment es trobà paper moneda d'època republicana.

En l'interrogatori reconegué que l'any 1931 havia fet de mestra en una escola laica [en l'atestat, aquesta paraula apareix escrita en lletres capitals] situada al carrer del Bisbe Mas. Posteriorment s'afilià a la UGT per tal de poder treballar a les fàbriques de gènere de punt.

Tot seguit s'interrogà la rellogada, Neus Martí Mauri, que afirmà que Dolors Rimundi li havia dit que tenia una pistola amagada que era del seu fill Josep M. Lloansi. Martí indicà que Rimundi semblava vinculada al Partit Socialista i que «se manifestaba como extremista en su ideología». Signà l'atestat amb empremta digital. L'informe concloïa afirmant que les notícies confidencials procedien de Neus Martí. Dolors Rimundi fou posada a disposició de les autoritats militars i empresonada.

L'informe de la comandància de la Guàrdia Civil del 2 de març de 1940 afegia a les dades ja conegudes que Rimundi havia estat «Maestra racionalista del Ateneo Libertario».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, en el seu informe del 26 de març de 1940, afegia que Rimundi estava associada al Socors Roig Internacional amb el carnet número 427.

El 18 d'abril de 1940, l'acusada fou sotmesa a una declaració indagatòria per part del jutge militar d'instrucció de Mataró en la qual confirmà les declaracions que ja havia efectuat en l'interrogatori formulat per la Guàrdia Civil.

El 4 de maig de 1940 declarà davant la mateixa autoritat judicial Neus Martí Mauri, jornalera. Exposà que coneixia l'existència del revòlver per haver-li-ho comentat l'acusada. També digué que una vegada veié com el fill de Rimundi, Josep M. Lloansi, el netejava i que li comentà «que algún día podía servir». En vista d'això, i davant de la responsabilitat que significava tenir l'arma a casa, i no volent que el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 707 18/9/19 14:12

fill de Rimundi «pudiera casualmente sufrir concecuencias ajenas», decidí fer la denúncia a la Guàrdia Civil. També indicà que un altre fill de l'encausada, Santiago Lloansi Raimundi, era a la presó Model de Barcelona.

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 7 de juny de 1940, presidit per Antonio Villar Álvarez. El fiscal sol·licità la pena de sis anys i un dia de reclusió. El defensor, tinent Josep Cardenal, en demanà la lliure absolució. La sentència confirmà la petició del fiscal i negà expressament la possibilitat de commutació.

En una data indeterminada, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià un expedient a Dolors Rimundi. Fou sobresegut el 9 de desembre de 1943 «por resultar el inculpado totalmente insolvente».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000597. T3-245.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 1700.

RIVAS LÓPEZ, ANTONIO

Edat: 48 anys. Carrabiner. Nascut a Roquetas de Mar, Almeria. Casat.

Inici de les actuacions: 13 de juny de 1939. Procediment previ.

En la seva declaració inicial en la data esmentada feu saber que pertanyia a la Comandància de Carrabiners de Barcelona i que tenia el seu destí a Mataró, «Puesto de Levante». Explicà que el dia 19 de juliol de 1936, a les 9 del matí, es va concentrar tota la secció de Mataró a la seva caserna, que estava situada al carrer d'Isern, 27, d'aquesta població. A dos quarts de quatre de la tarda, en un camió, es traslladaren a Arenys de Mar, on s'uniren a la companyia del mateix lloc que hi tenia la destinació. Les dues unitats juntes anaren a Mataró, on arribaren entorn de les dotze de la nit, i es dirigiren a l'Ajuntament. Els dies següents feu serveis de vigilància a la població fins al dia 3 d'agost, en què fou cridat a Barcelona per participar en un sorteig per a seleccionar els homes que havien d'anar a Madrid. No fou escollit i pocs dies després ingressà a l'Hospital Militar fins al mes de setembre i, posteriorment, se li concediren dos mesos de llicència que passà a la població de Portbou. Posteriorment retornà a la seva destinació a Mataró fins a la fi de la guerra.

El 14 de març de 1939 s'afegí a la documentació una garantia signada per Josep M. Fradera Pujol, «propietario», que certificava que no havia militat a cap partit i que «su actuación social fue nula».

Tanmateix, les autoritats judicials inclogueren a l'expedient una declaració de l'11 d'agost de 1939 que feu, des de la presó de Barcelona estant, Juan Fernández Fernández, brigada del cos de carrabiners, que l'any 1936 era al capdavant d'aquest cos a Mataró. Segons Fernández, el mes d'octubre de 1936, el comitè de la comandància de carrabiners li presentà una denúncia —en contra seu— signada pels vuit carrabiners que componien la dotació de Mataró en la qual se l'acusava de ser «desafecto al régimen republicano y peligrosísimo» per haver-se manifestat davant dels seus homes com a favorable respecte de Calvo Sotelo o Gil Robles. Se

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 708 18/9/19 14:12

l'acusava també de ser «ferviente católico», de tenir amistad íntima amb el rector de Sant Josep de Mataró i de tenir «un hijo monagillo […]» i de no haver estat localitzable la nit del 18 de juliol de 1936. Els membres del comitè li feren saber que en el temini de vint-i-quatre hores havia d'incorporar-se al front d'Aragó o que, en cas contrari, «no respondían de su persona».

El mateix dia 11 d'agost de 1939, el jutge d'instrucció interrogà Rivas sobre aquests fets i respongué bàsicament amb evasives. Però l'endemà comparegué «espontáneamente» per fer una ampliació de la declaració anterior. Explicà que, trobant-se encara amb llicència per malaltia el mes d'octubre de 1936, fou cridat a la barraca que els carrabiners tenien al davant del carrer de les Rates i allí el seu company de cos, Marià Fernández Calderón, li mostrà l'escrit de denúncia contra el brigada per tal que el signés. Rivas, segons pròpia declaració, es negà per dues vegades a signar, però Calderón li digué: «fírmalo que si no lo vas a firmar por la fuerza y ya sabes como están las cosas y no hay que jugar». A la fi, el brigada fou obligat a signar una petició per anar com a voluntari a «las fuerzas militares».

En el decurs de la instrucció d'aquest expedient, les autoritats militars aplegaren un document procedent de la «Comandancia de Carabineros de Barcelona», datat el 20 de maig de 1938, segons el qual es proposava Antonio Rivas per a un ascens a caporal. Citava aquest document com a «méritos contraídos» el fet que el 19 de juliol hagués pres part, juntament amb els efectius de la seva secció, «en la rendición del 8° Regimiento de Artillería ligera, de guarnición en dicha localidad, que se había sublevado y proclamado el estado de guerra, haciendo prisioneros a los Jefes y Oficiales del mismo, cooperando al reparto de armas a los elementos del Frente Popular».

El 27 d'octubre de 1939, l'alcalde Joan Brufau Cusidó deia d'Antonio Rivas que havia mantingut bona conducta i que no havia participat en cap acte punible, i afirmava: «Se carece de antecedentes sobre su adhesión al Glorioso Movimiento Nacional.»

El 15 de juny de 1940, el jutge militar instructor, Manuel Ferrer de Navas, decretava la fi de la instrucció i n'elevava les conclusions al «Consejo de Guerra Permanente». Mentrestant, Antonio Rivas restava en llibertat condicional.

No ha estat localitzatzada la resolució de l'expedient.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000489. T4-91.

ROCA PONS, XAVIER

Edat: 32 anys. Apoderat de «Papelera Española» a Mataró. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al Carrer d'En Pujol. Afiliat a la CEDA.

Inici de les actuacions: 1 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per haver-se fet passar per policia en un escorcoll fet a Barcelona. L'informe del «Jefe de Investigación» de l'Ajuntament de Mataró, Enric Subiñà, del

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 709 18/9/19 14:12

30 de maig de 1939, manifestà que Roca havia estat «de ideología de derechas […] Unas horas antes de ser librada esta localidad por las Fuerzas Liberadoras se personó en el Excmº. Ayuntamiento, actuando en cuantos actos eran precisos para facilitar la entrada del Glorioso ejército». Segons el mateix informe, en haver entrat les tropes franquistes, «se perturbó algo de sus facultades mentales, creyéndose ser policía internacional y otras muchas anomalías; y creyendo que era pequeño su campo de acción […] se desplazó a Barcelona hospedándose en el Hotel Ritz en donde continuó su labor de policia internacional».

Manuel Guañabens, «como médico que soy, al propio tiempo que Jefe de Falange de esta Población y Partido Judicial», certificava l'1 de juny de 1939 que Roca patia una «perturbación mental, que se acentuó gravemente desde la Liberación, seguramente por poder ejercer una autoridad de la que carecía y debido al ambiente de entusiasmo reinante con tan gran motivo».

Joaquim Martí de Pineda, propietari, que segons pròpia declaració havia estat el delegat de «Renovacion Española» a Mataró declarà que Roca n'havia estat «un destacado propagandista». Afegí que l'esmentat Roca havia acollit en una propietat seva a Cabrils un capellà fugitiu. En patir un escorcoll, fou obligat per una patrulla a posar-se de cara a la paret «mientras disparaban sus pistolas perfilando su silueta a fin de amedrentarle». Martí, com a responsable del Socors Blanc, avalà l'actuació de Roca en aquest àmbit així com en la «Quinta Columna», i també els seus intents frustrats de passar la frontera amb destí a l'Espanya franquista.

L'1 de setembre de 1939 es decretà sobreseure les actuacions sense declaració de responsabilitats penals.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa sense número. T4-1.

ROCA VALENTÍ, JOAN

Edat: 25 anys. Jornaler. Nascut a la Cellera de Ter, Girona. Casat. Quan s'iniciaren les actuacions residia a Mataró. Afiliat a la CNT.

Fou inculpat per la seva participació en els fets que s'esdevingueren a Canyamars. Cal destacar la ferma defensa dels membres del comitè d'aquesta població que en feu el prevere ecònom Pedro Fuertes Giménez. Rebé també el suport de diferents persones de Canyamars.

El Consell de Guerra Permanent núm. 5 de Barcelona, presidit pel tinent coronel D. C. Montemayor, el condemnà l'11 de setembre de 1939 a dotze anys i un dia de reclusió temporal.

El 12 de juliol de 1941 sortí en llibertat provisional i l'any 1948 sol·licità l'indult total, que li fou concedit el 8 d'agost del mateix any.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009225. T6-463.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 710 18/9/19 14:12

ROCA VALENTÍ, PERE

Edat: 26 anys. Jornaler. Nascut a la Cellera de Ter. Solter. Vivia al carrer de Mata. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 2 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut a Mataró pels membres de la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» el 24 de maig de 1939, prèvia denúncia que contra ell efectuà Francesc de P. Coma Borrell, procurador, segons el qual Pere Roca havia exercit el càrrec de «Comisario Político en el ejército rojo».

En l'interrogatori posterior, Roca reconegué haver exercit l'esmentat càrrec en substitució del comissari titular de la companyia, que havia mort en combat. Roca cessà en aquestes funcions després d'haver estat ferit. Reconegué haver estat membre de la CNT des de l'agost de 1936.

El 28 de juny de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, signava un informe que detallava que Roca havia estat comissari de la «4ª Compañía 134 Brigada 31 División».

La documentació de la causa inclou un document en el qual el prevere ecònom de Canyamars, Pedro Fuertes Giménez, feu una ferma defensa dels membres del comitè d'aquesta població, entre els quals es trobava l'acusat.

El 29 d'agost de 1939, Francesc de P. Coma Borrell declarava davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que s'havia assabentat de la condició de comissari de Pere Roca «por referencias de una tía de dicho encartado pero sin que empero pueda precisar cual de los dos hermanos ostentó el cargo».

El 30 d'agost declarava l'acusat davant la mateixa instància. Iniciava el seu testimoniatge dient «que no se afirma ni ratifica en el contenido de la declaración que prestó ante la Policía local, por no reflejar la verdad ya que según dice, no manifestó que fuera ni que hubiera sustituido al Comisario Politico, pues su misión en el frente fue la de repartir los paquetes que se recibía, y como soldado; que demuestra no haber sido jamás Comisario Politico, entregando en este acto un documento del Patronato Pro-Mutilados de Guerra en el que se hace constar su calidad de soldado».

El 31 d'agost de 1939, el jutge instructor de Mataró, Antonio Bravo Frias, el declarà processat i «sujeto a las responsabilidades de este procedimiento».

El dia 4 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 6, presidit pel comandant José Ruiz Cartes, veié la causa. En el decurs de l'acte, la fiscalia retirà l'acusació i la sentència fou absolutòria. Malgrat tot, el tribunal feu l'observació següent: «El Consejo llama respetuosamente la atención al Ilmo. Sr. Auditor de Guerra […] por si teniendo en cuenta los servicios prestados por el mismo [l'acusat] a la Causa roja estima oportuno sea impuesto a disposición de la Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros y presentados».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002921. T7- 24.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 711 18/9/19 14:12

ROIG BRUGUERA, JOSEP

Edat: 18 anys. Aprenent de vidrier. Nascut a Mataró. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 22 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró el 22 de maig de 1939, declarà ser membre de la CNT des d'abans de l'inici de la guerra i que, posteriorment, s'afilià a les Joventuts Llibertàries, que dirigia «un tal Monerris». Reconegué haver participat per pròpia voluntat en l'incendi del convent de «los Padres Carmelitas»,[11] del qual digué que s'havia endut «una rastrilla». També afirmà haver presenciat l'incendi del convent de les caputxines sense haver-hi participat. Posteriorment anà voluntari amb la columna Malatesta i fou destinat a Almonecir de la Cuba, on estigué durant set dies. Retornà a casa seva i es reincorporà al front amb la seva lleva a la 42a Divisió d'Artilleria destinada a Arenys de Mar fins a la fi de la guerra.

L'informe del «Secretario de Información e Investigación del Partido Judicial», Ginés García Martínez, del 27 de juny de 1939 informava que, atesa l'edat de Roig en el moment dels fets encausats —quinze anys—, «valiéndose de su inexperiencia le hicieron ir con ellos a la quema de conventos, creyéndose que no obró por su voluntad».

Un parell de veïns del noi respongueren els interrogatoris en el mateix sentit i afirmaren que, després d'haver marxat al front amb la columna Malatesta, el pare el reclamà per la seva edat. «Cristalleries de Mataró», el 22 de maig de 1939, feu una certificació del bon comportament del noi. En el mateix sentit es pronuncià la firma «Hijos de Amadeo Llinás» l'endemà.

El 3 de juliol de 1939, el jutge instructor militar de Mataró Rafael del Riego Orozco n'ordenà l'empresonament a la «Prisión Celular de Barcelona».

El 17 de juliol declarava davant del mateix jutge Maria Bernal, monja caputxina resident al convent de Mataró. Explicà que el seu convent i el de les carmelites havien estat cremats la nit del 19 al 20 de juliol de 1936 «sin que pueda precisar los autores de tal hecho, ya que muchos eran los que formaban parte de la banda y obligaron a la declarante y demás a salir de la residencia, si bien en buenos modos y sin emplear con ellas formas violentas». Semblantment es manifestà la seva companya de claustre Maria Concepció Duran.

El 2 d'agost de 1939, el consell de guerra de Barcelona considerà que Josep Roig no havia incorregut «en responsabilidad exigible por vía penal», per la qual cosa, i en funció de la seva edat, el posà a disposició del Tribunal Tutelar de Menors.

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encar-

11. El convent dels frares carmelites havia estat desamortitzat al segle XIX. Ben segur que les declaracions fan referència al convent de les monges carmelites descalces que estava ubicat a l'actual plaça de les Tereses.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 712 18/9/19 14:12

tados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008777.

ROIG GENER, AMADEU

Edat: 41 anys. Electricista. Nascut a Valls. Casat. Vivia al carrer de Barcelona de Mataró. Afiliat al POUM.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal, del 23 de març de 1939, en deia que era membre de «Socorro Rojo Internacional», que havia estat membre del comitè de l'estació de ferrocarril i «gran agitador […] y propagandista».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 19 de juny de 1939, indicava que es dedicava a «reparar el armamento de las milicias rojas» i que se l'havia vist per les esglésies i convents quan es cremaven i es destruïen, «ignorándose si tomó parte activa en dichos actos».

El 2 de juny de 1939, Amadeu Roig declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué que s'havia afiliat a la UGT com tots els obrers, atès que si no s'afiliava no podia treballar. Finalment, en fou expulsat. Sobre la seva actuació en el comitè de l'estació digué que hi estigué a fi d'evitar «que se cometiesen ciertos atropellos que en realidad querían llevarse a cabo, siguiendo en dicho cargo por consejo de algunas personas de orden las cuales le recomendaron que siguiese en el cargo ya que de no ser así, no podrían refrenarse los ánimos excitados de aquella gente deseosa de desmanes». Negà la resta d'acusacions.

El 2 de juliol de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Pere Xena Tàpias, cuiner. Digué conèixer Roig i que abans de l'esclat de la guerra havia estat afiliat a la UGT i que havia fet propaganda a favor del Front Popular a les eleccions de febrer de 1936. També manifestà que havia format part del comitè de l'estació de ferrocarril MZA (Compañía de Ferrocarriles de Madrid a Zaragoza y Alicante), «cuyo comité tenía por objeto controlar y organizar y administrar todo lo que se refiriese a la mejor marcha del servicio». Xena finalitzà la seva declaració indicant que havia estat denunciat per Roig per ser «persona de orden a consecuencia de lo cual fue detenido no sin antes haberle exigido entregase las armas que poseía».

El dia 12 de juny de 1939, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà processar Amadeu Roig, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 713 18/9/19 14:12

El 17 de juliol de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona veié la causa en un procés acumulat amb dotze processats més, i el condemnà a dotze anys i un dia de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006891. T15-429.

ROSSELL PRESAS, ANTONI

Edat: 20 anys. Vidrier. Nascut a Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 13 de setembre de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

El 13 de setembre de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró responia una petició d'informes del camp de concentració d'Alacant indicant que Antoni Rossell pertanyia a la CNT com a «miembro de acción» i hi afegia que en el seu domicili es reunien diversos individus per fer exercicis de tir amb «armas cortas de lo que se jactaban». També l'acusà d'haver participat en saqueigs, crema d'esglésies, destrucció d'imatges i d'haver escrit articles «ensalzando la labor revolucionaria del regimen "legitimo"». Segons el mateix informe formà part de la columna Malatesta i se'l considerava «peligrosísimo para la Causa Nacional».

Els testimonis cridats a declarar no aportaren noves dades.

El 28 de febrer de 1953 es resolgué sobreseure provisionalment la causa per manca de noves dades i també perquè l'interessat havia marxat a l'Àfrica.

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000398.

ROSSETTI SÁNCHEZ, FRANCESC

Edat: 47 anys. Corredor de fils. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 10 de gener de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 10 de gener de 1940, la «Brigada Político-Social» de la policia a Barcelona el detingué, a instància de Màxim Gutiérrez de Carvajal, cap de la policia municipal de Mataró, que denuncià que vivia amagat al passeig de Sant Joan a Barcelona. L'acusà d'haver estat dirigent d'Esquerra Republicana de Catalunya i d'haver fet intensa propaganda a favor del Front Popular en mítings, i per escrit al

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 714 18/9/19 14:12

diari *Llibertat* de Mataró. El definí com a «izquierdista y separatista acérrimo» així com a antimilitarista. Com a «Delegado de la Vivienda» de la Generalitat a Mataró, el responsabilitzà del decomís de diferents cases de persones «de derechas» i de la torre en la qual Rossetti i la seva família s'instal·laren. Segons Gutiérrez, era qui autoritzava el «populacho para habitar en las casas incautadas por pertenecer a personas de ideales derechistas».

El mateix dia fou interrogat el detingut i afirmà pertànyer a Esquerra Republicana de Catalunya des de l'any 1930. També reconegué que fou regidor de l'Ajuntament de Mataró vuit o nou mesos, amb anterioritat al cop d'estat militar, i que el març de 1937 fou nomenat delegat de la Generalitat a la «Comisión Administrativa de la Vivienda» que presidia l'alcalde. Explicà que a l'inici de la «Revolución» els decomisos els feia «Orden Público» i que, posteriorment, els habitatges eren gestionats per l'esmentada comissió, que s'encarregava de cobrar els lloguers, pagar els tributs, l'aigua, les reparacions, etc., i que es retornava als propietaris la part de la renda que la comissió dictaminava. Se li preguntà pers quins motius havia estat amagat i on. Respongué que tenia una cama fracturada i que per això no havia pogut abandonar Catalunya. Inicialment s'havia refugiat a casa d'una cunyada seva, a Mataró. Es donava la circumstància que Rossetti havia protegit un germà capellà d'aquesta persona que l'havia acollit durant l'època de persecució religiosa. Posteriorment es refugià a Barcelona, al domicili d'Emili Saleta Llorens, que també en el període precedent havia estat amagat a casa de Rossetti per defugir la persecució de què era objecte «por tener relaciones directas con Calvo Sotelo».

Dos dies després, el 12 de gener de 1940, declarava davant el jutge militar de guàrdia de Barcelona. Negà ésser separatista i en el seu descàrrec manifestà que havia publicat «varios libros de poesías castellanas» i obres de teatre. Pel que fa a la imputació d'antimilitarista, la refusà explicant que l'any 1931, en la inauguració «del hogar del soldado» pronuncià un discurs «enalteciendo la labor militar».

L'informe elaborat per la Guàrdia Civil de Mataró el 3 de febrer de 1940 el feia responsable de la confiscació de «fincas y muebles de personas de orden y derechas los cuales eran entregados a refugiados rojos». Màxim Gutiérrez de Carvajal, el cap de la policia municipal de Mataró, el 6 de febrer de 1940 ampliava la seva denúncia afirmant que Rossetti havia ordenat cremar i destruir les imatges religioses dels domicilis particulars. El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, el 7 de març de 1942, feu un ampli informe en el qual assenyalava que Rossetti era col·laborador de diferents publicacions «separatistas […] muchas de ellas disfrazadas bajo subtítulos de Revistas Literarias». I, concretament, l'identificava com a director del setmanari *Mediterrània* l'any 1926. Precisament en aquest any fou denunciat per la Guàrdia Civil per haver celebrat un acte que fou considerat catalanista. Estigué un mes a la presó i se li imposà una sanció de 5.000 pessetes. Mestres esmentava, també, que Rossetti formava part, des del 1916, d'una «peña» anomenada el Cau Grillat. L'informant asseverava «fundadamente» que es tractava d'una entitat clandestina «que bien podría ser o correspon-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 715 18/9/19 14:12

der a algún grupo masónico». Rossetti havia format part, des d'abans de 1931, de la «Sociedad Iris» que, segons Mestres, havia format el Centro Republicano Federal i, posteriorment s'havia integrat a Esquerra Republicana. Durant els Fets d'Octubre de 1934 s'havia posat «en todo a disposición de los elementos que declararon el "Estat Catalá"». Mestres feu esment del fet que Rossetti havia publicat també en els periòdics *Llibertat* de Mataró i *Opinió* de Barcelona. Cloïa el seu informe manifestant que, tot i haver estat presentat davant el jutge militar de Barcelona, estava en llibertat «y se dedica libremente a sus negocios amparado por un familiar suyo, muy bien situado, que le respalda en un todo».

Mestres annexà al seu informe la traducció al castellà d'un document signat per Rossetti, com a tinent d'alcalde, el 3 de març de 1932 en el qual s'indicava que, per substituir el retrat del cap de l'Estat que abans figurava a les escoles nacionals es compressin «las figuras bustos de la República necesarios para todas las escuelas nacionales de la Ciudad […] llamando la atención de los muchachos y muchachas sobre el mismo que en su edad, es por la vista, puede ser el medio más apropiado para llamar su atención».

Un bon nombre de persones testimoniaren en aquesta causa. Així, l'industrial Antoni Fàbregas de Caralt, el 16 de març de 1940, declarava, voluntàriament, que amb motiu de la seva absència de la ciutat «motivada por persecuciones» se li havia retingut el domicili i acusava directament Rossetti de la desaparició de la roba blanca, matalassos, mobiliari i d'una «librería compuesta de unos tres mil bolúmenes» en la qual hi havia una «enciclopedia Espasa completa […] y multitud de libros antiguos de mucha estima». Fàbregas tancava el seu relat indicant que «cuando pudo entrar el compareciente en su casa solo halló las paredes y nada más».

Nicasio Sánchez de Boado i Borràs, advocat, declarà que havia fugit de Mataró a causa de les amenaces i d'un atemptat, i que s'havia refugiat a un poble de Girona. Les seves «fincas» foren «saqueadas» i al seu domicili s'hi instal·laren primer les Joventuts Llibertàries i, posteriorment, una entitat dedicada a ajudar els homes del front anomenada «La Dona en la retaguardia»; afirmà, però, que desconeixia qui havia ordenat les ocupacions.

Josep M. Fradera Pujol, alcalde de Mataró l'any 1917, declarava el 20 de febrer de 1940 que Rossetti havia donat a la seva esposa totes les facilitats per tal que l'habitatge familiar fos ocupat per persones «de nuestra entera confianza y satisfacción». Josep Recoder Fàbregas declarava el 12 de febrer de 1940 que, en ésser obligat a abandonar la casa que tenia al carrer de Barcelona, Rossetti li donà totes les facilitats per poder treure'n totes les pertinences «poniendo especial interés en que fuera salvada la imagen del santo Cristo de tamaño natural […] que se venera actualmente en la Basílica Parroquial de Santa María de esta ciudad». Pere Pascual i Rius, farmacèutic i «Caballero de la Real y distinguida orden de Isabel la Católica», el 22 de febrer de 1940 certificava que, essent gerent vocal del col·legi Valldemia de Mataró, pertanyent a la Congregació de germans maristes, durant els esdeveniments del juliol de 1936 es posà en contacte amb Rossetti, el qual garantí la segure-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 716 18/9/19 14:12

tat dels professors així com la del «valiosísimo material cultural de dicho gran centro docente». Així mateix, en rebre Rossetti instruccions per a procedir a la confiscació de l'edifici, al·legà que era propietat d'estrangers i permeté a Pascual fer un inventari de tots els béns que hi havia. A l'esmentat centre s'hi elaborava la «Solución Medicinal Bifosfato de Cal de los Hermanos Maristas». Rossetti hi permeté instal·lar un rètol amb el text «Farmacia Pedro Pascual» que permeté salvaguardar els laboratoris i la producció.

El 12 de març de 1943, l'auditor de guerra de Barcelona determinà, en vista de les actuacions dutes a terme, que, tot i les imputacions punibles, atesa la naturalesa dels fets, que haurien estat susceptibles de ser inicialment sancionats amb la llibertat provisional, es resolia el sobreseïment provisional.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 000503.

SABÉ TRUNAS, CEBRIÀ

Edat: 58 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Francesc. Afiliat a la CNT.

El 9 d'abril de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró interrogà Josep M. Cabré, «agente funerario», sobre l'actuació i conducta del seu veí Cebrià Sabé. Explicà que sempre havia estat una persona d'idees d'esquerra, que en el període electoral havia fet «activa propaganda del frente popular» i que a l'inici de la guerra s'havia posat incondicionalment a les ordres del «Comité de salud Pública». Cabré explicà que havia estat detingut per l'esmentat comitè i que durant l'interrogatori a què fou sotmès declarà que pertanyia a la Creu Roja. Sabé fou cridat pel comitè per confirmar-ho, però ho negà. Segons Cabré, aquesta negativa fou la causa que se'l sotmetés a un escorcoll que tingué com a resultat que se li trobessin tres calzes, tres copons i una custòdia pertanyents a l'església de Santa Maria «que anteriormente de acuerdo con el Doctor Samsó lo habían escondido en su domicilio». Després de l'escorcoll, Cabré fou portat per quatre membres del comitè a l'església parroquial per tal que lliurés els objectes de valor que hi havia amagats, «cosa que ante las amenazas de que fue objeto tuvo que declarar». Cabré conclogué la seva declaració considerant que «el mentado Sabé era el confidente del Comité y por consiguiente responsable de mucho de lo ocurrido».

A continuació fou interrogat Cebrià Sabé. Declarà que era membre de la CNT i que a l'inici de la guerra era membre de la junta directiva de la Creu Roja de Mataró com a oficial segon. Explicà que les seves relacions amb els membres del comitè eren les de «su cometido»: recollir els malalts i portar-los a l'hospital. També indicà que una vegada fou requerit pels membres del comitè sobre la identitat de Josep M. Cabré, que havia estat detingut a l'església de Santa Maria. Sabé el reconegué com a «socio de número» de la Creu Roja, «pero que en lo demás no le conocía y que por consiguiente nada hizo en su favor ni en su contra».

Ramon Badia, tintorer, fou interrogat també el mateix dia, i digué que Sabé «siempre fue de ir contra los Nacionales» i que havia dit que «antes que entrasen los Nacionales cogería un fusil y pegaría fuego al local». L'acusà d'haver fet cremar una bandera nacional i de tenir una gran amistat amb l'alcalde Molist i altres membres del comitè.

L'11 d'abril de 1939, Sabé fou ingressat a la presó de Mataró a disposició del jutge militar de la ciutat.

El 22 de juliol de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, signava un document segons el qual Cebrià Sabé havia estat «un elemento izquierdista, y gran propagandista del Frente Popular», que havia assolit el grau de capità de la Creu Roja.

El 5 d'agost de 1939 declarà davant el jutge instructor a Mataró el metge Trinitat Cruzate Grenzner. Explicà que coneixia Sabé des de feia molts anys i que havia entrat a la Creu Roja com a portalliteres fins a arribar a cap d'ambulància i «que en todos los actos de servicio ha sido muy voluntarioso y ha cumplido exactamente su cometido, que lo tiene por izquierdista más bien envenenado por su poca cultura que por hombre de acción, pues no conoce ningún dato en que haya obrado activamente». Afirmà Cruzate que mai no li havia sentit «manifestaciones hostiles a la Causa Nacional».

El mateix dia declarà en la mateixa seu judicial Francesc Barbena Font, tramviari, afirmant que Sabé li mereixia «inmejorable concepto».

El 14 d'agost de 1939 fou condemnat a dos mesos de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 008015. TMT6-282.

SALA BERGA, FRANCESC

Edat: 35 anys. Pescador. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Felicià. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 30 d'abril de 1941. Diligències prèvies. Jutjat militar de Mataró.

El 30 d'abril de 1941, Francesc Sala era al «Batallón de trabajadores nº 99» a Villafría, Burgos. Interrogat, declarà que després del cop d'estat militar s'integrà a «las milicias de costa». Negà haver participat en escorcolls i indicà que això era competència del servei d'ordre públic de l'Ajuntament del qual era responsable Jaume Lluís. Tampoc no assumí cap responsabilitat en la gestió del comitè de control de la caserna mataronina. En vista d'aquestes declaracions, fou empresonat a Burgos i la documentació fou tramesa al jutjat militar de Mataró.

El 30 de juny de 1941, un informe de l'alcaldia mataronina, signat per Josep Martí Pascual, explicitava que, ja abans del 18 de juliol de 1936, Francesc Sala estava afiliat a la CNT-FAI. També manifestava que, després d'aquesta data, fou cap d'un grup de patrulles i intervingué en escorcolls i detencions i se l'havia vist amb l'auto fantasma, i també deia que formà part del comitè de control de la caserna un

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 718 18/9/19 14:12

cop ocupada pels milicians. Tingué com a responsabilitat alertar de la presència de l'aviació insurrecta i s'incorporà amb la seva lleva a l'exèrcit republicà.

Jaume Darbra Roca declarà com a testimoni davant el jutge militar de Mataró l'11 de desembre de 1941 i digué que desconeixia la implicació de Sala en tots els fets en els quals se l'implicava. El mateix dia, Ignasi Tuñí, procurador, feu una declaració similar indicant que, si bé sabia que tota la família era d'idees esquerranes, no creia que Francesc Sala fos capaç de cometre les actuacions que se li imputaven.

Jaume Ximenes Pruna, jornaler, anà més enllà en la declaració efectuada el mateix dia en el mateix lloc i indicà que Sala havia contribuït a salvar-li la vida per ser ell una persona de dretes i per tenir un fill que havia estat molt perseguit «por los rojos».

Salvador Cabot Roset, pescador, president del «pósito» de Mataró i «Caballero de España», certificà l'1 de desembre de 1941 que Sala «al estallar el Glorioso Movimiento Nacional estaba sin trabajo y que, por este motivo, al igual que todos los que estaban en paro, hubo forzosamente de acudir en demanda de trabajo, con el que poder sostener a sus familiares, al Comité Rojo obligándosele a prestar guardias, en la playa de esta ciudad, percibiendo por ello diez pesetas diarias como jornal». La resta de l'informe fou totalment favorable a l'encausat.

Jaume Bonany, Esteve Gabaldà, Jaume Roy i Francesc Tenes, pescadors, entre d'altres, signaren un escrit el 2 de desembre de 1941 en el qual afirmaven que Sala «vino a nuestra embarcación por haber quedado sin trabajo» i que el consideraven «pacificador y fiel cumplidor en el cometido de su trabajo».

El 28 de febrer de 1942, Francesc Sala prestà declaració davant el jutge militar de Mataró. Explicà que mai no havia estat afiliat a cap partit ni sindicat fins que l'any 1936, després del cop d'estat militar, «en una reunión que celebraron el Centro de Pescadores les digeron que todos los pescadores tenían que estar afiliados a la CNT o a la UGT por haberlo hecho todos así». Negà haver estat de grup de les patrulles de control o haver participat en escorcolls, detencions o haver anat en el «coche fantasma». Acceptà haver fet les guàrdies com a milicià a les ordres de Jaume Roig, «Jefe de las Milicias». El mes d'agost de 1938 s'incorporà amb la seva quinta a l'exèrcit, concretament a la 51a Brigada d'Infanteria de Marina, i fou destinat a Lleida. Una vegada desarticulada aquesta unitat «por haberse retirado a la desbandada», retornà al seu domicili. D'aquí passà a França i retornà a Mataró el 23 de febrer de 1941, proveït d'un passaport que li fou facilitat a Marsella. Al seu retorn, fou internat en un camp de concentració que hi havia al castell de Figueres. D'aquí passà al camp de concentració Unamuno de Madrid i després al camp de Burgos i al «Batallón de Trabajadores 89», tercera companyia. Explicà que mentre estigué a Mataró desenvolupà les tasques de «vigía» des del campanar de l'església de Sant Josep per tal de prevenir els atacs de l'aviació. Les claus de l'església eren a l'Ajuntament, on li calia anar-les a cercar cada dia, per la qual cosa suposava que el degueren confondre en entrar i sortir cada dia amb un ocupant del cotxe fantasma.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 719 18/9/19 14:12

El 22 de juny de 1942, el fiscal en cap de la 4a Regió Militar signava un document en el qual inculpava Francesc Sala d'un delicte de rebel·lió militar per haver participat en les guàrdies, per la qual cosa, tot i declarar no provat que en fos cap o que participés en el cotxe fantasma, li corresponia una pena de dotze anys i un dia de reclusió menor. Tanmateix, la fiscalia renuncià a presentar els càrrecs davant d'un plenari del tribunal i proposà una commutació de la pena anterior per la de quatre anys de presó menor. Requerí a l'acusat i al defensor l'acceptació d'aquesta sanció, amb la qual cosa es podia decretar la llibertat de l'acusat sense cap consell de guerra.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 026777. TMT6-280.

SALETA BOMBARDÓ, JOSEP

Edat: 35 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Fray Luis de León. Afiliat a la UGT i al Partit Socialista.

Inici de les actuacions: 20 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el 20 de febrer de 1939. Durant l'interrogatori declarà que estava afiliat a la UGT des del 1931. L'any 1936 fou interventor i, posteriorment, s'afilià al Partit Socialista, en el qual fou «Secretario de actas y finanzas». Abandonà el partit al cap de nou mesos i des del gener de 1937 exercí el càrrec de «Secretario de control de colectivizaciones de toda clase de Empresas» per a la zona compresa entre Montgat i Blanes. Reconegué haver fet serveis d'armes a la Divisió 30 Brigada 153 al front de Lleida quan fou mobilitzat amb la seva quinta, fins que abandonà les armes el dia 10 de febrer de 1939, en retornar a casa seva. Informà que havia cotitzat al Socors Roig Internacional.

Un informe de l'alcaldia, signat per Francesc Arnau Gomà com a alcalde accidental, del 4 d'abril de 1939 informava que Saleta havia estat vocal de «los Jurados Mixtos» l'any 1933. Posteriorment fou delegat de la Generalitat a l'empresa col·lectivitzada de Joan Brufau Cusidó, que presentà una denúncia en contra seu al jutjat militar de Mataró per «su actuación marxista». L'informe també esmentava que Saleta havia actuat com a delegat en un congrés de la UGT celebrat a València.

El primer d'abril de 1939 declarà davant el jutge militar de Mataró l'industrial Amadeu Ruiz Horta. Exposà que Saleta era un «elemento de izquierdas poco destacado» i que divulgava les notícies «que daban las radios de izquierdas». Indicà, però, que en retornar del front «se manifestaba ya como un verdadero arrepentido y sus conversaciones eran de un matiz completamente distinto de las que con anterioridad sostenía».

El 21 d'abril de 1939 passà a testificar pel mateix tribunal Joan Brufau Cusidó, aleshores alcalde de la ciutat. Deposà que coneixia Saleta de feia anys, ja que treballava a la seva fàbrica, i que era membre de la UGT i delegat de la Generalitat al

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 720 18/9/19 14:12

comitè d'empresa a la seva indústria. Explicà que Saleta havia participat en «el asalto» al seu domicili, del qual s'emportaren «toda la seccion de confección y las existencias para confeccionar». A la fàbrica fou «un propagandista», si bé «no se encaró nunca con la esposa del declarante». Amb tot, en una determinada ocasió, fou dels qui negaren a la mare i esposa de Brufau Cusidó l'ajut econòmic que sol·licitaven per a una operació quirúrgica. A la fi de la guerra, segons Brufau Cusidó, Saleta va tenir «la desfachatez» de presentar-se de nou a la indústria. Brufau l'acomiadà. També expressà que algú li havia dit que Saleta havia comentat que «tendrían de poner de cara a la pared al declarante».

El 29 d'abril declarà davant del tribunal l'encausat. Reconegué haver estat representant de la Generalitat en el comitè d'empresa durant cinc mesos i que si participà en l'assalt a la casa de Brufau fou perquè «se lo ordenaron los del Control». Negà haver maltractat l'esposa de Brufau, si bé reconegué —i se'n penedí— de no haver-li donat «unas pesetas» per no anar «contra el deseo de sus compañeros».

Fou jutjat a Barcelona el 12 de maig de 1939 pel «Consejo de Guerra Permanente núm. 1» de Catalunya i condemnat a la pena de vint anys de reclusió temporal.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià un procés contra Saleta. El 26 de setembre de 1940, la Guàrdia Civil de Mataró informava que era al penal de San Miguel de los Reyes i que no se li coneixien «bienes de ninguna clase, ni a su cónyuge tampoco, tiene como cargas familiares a un hijo menor y a su esposa».

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques decidí sobreseure la causa el 9 d'octubre de 1945 en considerar «que los hechos por los que fue iniciado no se encuentran comprendidos en ninguno de los apartados de la Ley de Responsabilidades Políticas».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002913. TTMT6-214,

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1939/1798.

SALOMÓ ESTAPÉ, JOSEP

Edat: 26 anys. Treballador tèxtil . Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Nou de les Caputxines. Membre de la CNT.

Inici de les actuacions: 28 de març de 1939. Procediment sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 721 18/9/19 14:12

S'incorporà com a voluntari a l'exèrcit l'1 de setembre de 1936 a la columna Malatesta. Capità d'infanteria destinat al 1r Batalló 117a Brigada Mixta 25a Divisió.

Empresonat al camp de concentració de Portaceli, València, el 8 de novembre de 1939.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, informava el 6 d'abril de 1940 que Salomó havia estat afiliat a la UGT i al PSUC, que havia prestat servei d'armes des del primer moment del cop d'estat militar de 1936 i que havia marxat voluntari amb la columna Malatesta.

El 23 d'abril de 1940, Josep Salomó declarà davant el jutge militar a Arenys de Mar. Negà haver format part del PSUC. Reconegué ser membre de la CNT des del 1934, sense haver estat mai membre de cap junta directiva. En el decurs del conflicte bèl·lic, afirmà haver estat en els fronts d'Aragó i de Llevant. Fou nomenat capità «por elección», sense haver anat a l'escola popular de guerra. Des de la fi de la guerra, que Salomó situa el 29 de març, estigué detingut a Albatera (Alacant) i a València.

El 28 d'octubre de 1940, l'auditor de guerra de Barcelona considerà que, de les diligències instruïdes, no constava la seva participació en fets delictius i, a la vegada, que el temps que havia estat a la presó d'una manera preventiva havia servit per a sancionar «las actividades perpetradas por el encartado». Amb aquests arguments, recomanava sobreseure provisionalment la causa i, considerant que Salomó havia estat «Oficial del Ejército enemigo», recomanava la seva incorporació a un batalló de treball per un període no superior a l'any, petició que fou acceptada pel governador militar de Girona el 13 de novembre de 1940.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 000326.T6-1.

SALVÀ BOIX, JOAN

Edat: 24 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer Quintana. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 22 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 d'abril de 1939, Joan Salvà declarà davant del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal que abans del 1939 no pertanyia a cap partit polític i que estava afiliat a la CNT. A l'inici de la guerra treballava a «Manufacturas Antonio Gassol». El febrer de 1937 marxà com a voluntari en la «columa de Hierro [sic]» i estigué a diversos fronts fins al 31 de desembre de 1938, en què retornà a Mataró i s'estigué amagat a casa seva fins a l'arribada de les tropes franquistes. Afirmà que havia desenvolupat les funcions de «Delegado Político» set o vuit mesos. El cap de la policia n'ordenà la detenció i el posà a disposició de l'auditor de guerra de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 722 18/9/19 14:12

El 12 de juny de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró emeté un altre informe segons el qual Salvà havia anat al front primer en la columna Graells i que, posteriorment, ingressà a la columna Malatesta. Reclamat, havia ingressat a «las Brigadas de Marina», on havia desenvolupat el càrrec de delegat polític.

El dia 8 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar de Mataró Joan Domènech Casas, prevere. Digué que Salvà havia estat escolà seu i que «tenia una excelente formación espiritual». Tanmateix, «se contagió del ambiente revolucionario y formó parte de las patrullas de control». Domènech afirmà que Salvà li havia dit que havia estat delegat polític a les brigades de marina.

El mateix dia declarà davant la mateixa seu judicial Josep M. Saurí, escrivent, indicant que havia conegut Salvà a Cartagena, a la «Brigada de Marina núm. 95», que havia actuat com a delegat polític «y que estando en la línea de fuego se vanagloriaba de hacer estragos entre los nacionales y animar a los soldados para que hicieran los máximos esterminios».

El 8 d'agost mateix, l'acusat declarà davant el jutge militar a Mataró. Reconegué haver anat voluntari a la columna Graells, anomenada també «Hierro». Posteriorment, havia de marxar amb la seva lleva a infanteria de marina, però per no fer-ho marxà voluntari amb la columna Malatesta, fins que hagué de retornar al cos de marina, on fou delegat polític alguns mesos, d'una manera obligada i sense nomenament.

El judici se celebrà el 15 de setembre de 1939 davant del Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona que presidia el comandant Felipe Toral. Fou condemnat a vint anys de presó per un «delito de auxilio para cometer la rebelión».

El 14 de juny de 1943 fou posat en llibertat a la presó de Girona. El 8 de març de 1948 sol·licitava un indult total.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 007789. T6-355.

SALVÀ NOGUÉS, JACINT

Edat: 38 anys. Empaperador. Nascut a Reus. Casat. Vivia al carrer Balmes. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 14 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Consell de Guerra Permanent núm. 1.

El 14 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal adreçava un informe a l'auditor de guerra sobre Jacint Salvà en el qual indicava que era membre de la CNT des d'abans del 18 de juliol de 1936, «no destacándose nunca al parecer por falta de capacidad». Després d'aquesta data formà part del sindicat de pintors i n'organitzà la col·lectivització. Gutiérrez afirmava: «Hay que tener presente que dicha colectivización se constituyó de común acuerdo patronos con los obreros.» Salvà en fou el president fins que, segons Gutiérrez, fou canviat per un altre «por estar faltado de condiciones». L'informe continuava manifestant que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 723 18/9/19 14:12

la seva actuació sempre havia estat correcta, «no demostrándose en ningún momento a favor de ningún sector». Els primers dies del cop d'estat havia portat arma curta, segons l'esmentat cap de policia.

El 12 de maig de 1939 declarà davant el jutge militar de Mataró Josep Zaragoza Rosell, patró de l'acusat. Digué de Salvà que era «un hombre de poco espíritu y como la mayoría de los obreros engañado por las propagandas, mereciéndole buen concepto en todos los sentidos».

Jesús Chiva Abad, pintor, declarà el mateix dia que Salvà «no tuvo mal comportamiento ni con los patronos de derechas ni con los obreros de la misma ideología limitándose solamente a cumplir los acuerdos que tomaban en las reuniones». En el mateix sentit es manifestà Pere Fabrés Parxachs.

El 23 de juny de 1939, el jutge militar de Mataró, Rafael del Riego Orozco, considerà que hi havia indicis suficients per a processar Salvà i n'ordenà el trasllat a la «Prisión Celular de Barcelona».

El 27 de juny del mateix any fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 1, que sentencià sobreseure provisionalment la causa. S'ordenà al jutge instructor que notifiqués al cap de la presó l'ordre de llibertat de l'acusat dins del termini d'un mes.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 24113/1294. T6-314.

SALVADÓ PALOP, JOAN

Edat: 25 anys. Nascut a Granada. Domiciliat a València. Solter. Sergent al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró.

Inici de les actuacions: 27 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim. Jutjat militar de Mataró.

El mes de juny de 1939 era al camp de concentració de Medinaceli, on fou interrogat. Declarà que el 19 de juliol de 1936 estava destinat a la caserna mataronina i que el cap del regiment proclamà «el estado de guerra». Les tropes sortiren al carrer, però no la bateria del declarant. A la nit del mateix dia, les forces retornaren a la caserna, «la tropa quedó acuartelada y lo mismo los jefes y oficiales». Poc després rebé ordres de sortir al carrer amb la seva bateria i al cap d'una estona el coronel ordenà que totes les bateries que havien sortit retornessin a les seves instal·lacions, cosa que feren sense novetat. «Los superiores tomaron medidas para la defensa del edificio.»

L'endemà, 20 de juliol, «fue entregado al personal los haberes del mes» i els oficials es constituïren «ellos mismos en prisión y dado libertad a la tropa para que tomase la determinación que mejor le pareciese». Entre les nou i les deu, es presentà a la caserna un capità de carrabiners amb forces del seu mateix cos i s'entrevistà amb el coronel. Unes dues hores després, el coronel cridà els sotsoficials, els comentà que «lamentaba lo ocurrido» i els autoritzà a anar-se'n, cosa que ell feu. Abans, però,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 724 18/9/19 14:12

parlà amb el capità de carrabiners, que li digué que si el necessitava ja el faria cridar, però que abans d'anar-se'n els demanà que els qui volguessin voluntàriament «fuesen a arreglar el ganado», cosa que Salvadó feu «durante unos días por la mañana».

Seguint el relat, Salvadó indicà que el dia 22 de juliol es presentà un capità que indicà que tenia instruccions «del Gobierno» per a reorganitzar el regiment i que calia que sortissin bateries cap al front. Així, quatre bateries anaren fins a Barbastre, on arribaren el 26 de juliol. Posteriorment marxaren a Siétamo, on hi hagué l'enfrontament amb «las fuerzas Nacionales». El febrer de l'any següent fou ascendit a tinent i destinat a Almansa. Posteriorment fou destinat a Extremadura i a Còrdova, sector de Pozoblanco. Més endavant, al front de Llevant, i allí assolí la graduació de capità el novembre de 1938. El 29 de març es lliurà a les tropes franquistes a Villar del Arzobispo. Abans havia lliurat el material de guerra a l'alcalde d'Higueruelas. Fou conduït al camp de concentració abans esmentat.

Antonio Romero Tapia, mestre nacional de Medellín, signà una declaració el 4 de juliol de 1939 explicant que havia tingut Salvadó allotjat a casa seva, per imposició del «comité marxista», i que s'havia adonat que era «Católico y Nacionalista». A més, l'havia protegit de «los Tribunales Marxistas» que l'havien inculpat «como desafecto al régimen republicano». Salvadó havia aconseguit d'un comandant amic seu una declaració, a favor de Romero, «a todas luces falsa».

El 28 de març de 1941, l'alcalde de Mataró, Josep Martí Pascual, signava un informe en el qual es relatava que Salvadó s'havia incorporat al regiment establert a Mataró un mes abans de l'aixecament militar, per la qual cosa no es coneixien els seus antecedents. El que sí que s'afirmava era que havia marxat al front amb la columna Medrano.

Frutos Trimiño Díez, sergent d'artilleria «depurado y absuelto libremente», signà una declaració a València el 29 de març de 1940 en la qual afirmava conèixer Joan Salvadó des de la infantesa. Exposà que era fill de militar i «enemigo acérrimo e irreconciliable de todo ideario marxista» i, també, que «hubo de resignarse y limitarse a sufrir las inicuas vicisitudes que todos los buenos españoles hemos tenido que soportar durante nuestra permanencia en la zona roja». Afegí que, en les seves estades a València, escoltaven junts per la «Radio Nacional los brillantes avances del Ejército Nacional» i que li comentava que no trobava ocasió per «evadirse a las filas nacionales».

El 10 de desembre de 1941, Joan Salvadó fou sotmès a una nova declaració indagatòria davant del tribunal militar de Mataró. Quan se li preguntà si havia marxat voluntari amb la columna Medrano, respongué que els oficials havien estat obligats a enrolar-se «pistola en mano». També declarà que, tot i haver estat nomenat capità, no havia dut a terme actes de comandament, atès que per a aquestes funcions eren preferits els oficials procedents de l'Escola Popular de Guerra.

El 7 de desembre de 1942 se celebrà el judici a Barcelona i el fiscal demanà la pena d'un any de presó menor pel delicte d'«auxilio a la rebelión militar». L'acusat i el defensor acceptaren la proposta del fiscal i, per tant, fou posat «en situación de prisión atenuada en su domicilio».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 725 18/9/19 14:12

El 29 de maig de 1943, l'auditor de guerra de Barcelona acordà l'arxivament de les diligècies.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002428. T6-300.

SALVADOR MONTE, MANUEL

Edat: 40 anys. Teixidor. Nascut a la Pobla d'Arenós, Castelló. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 3 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró el dia 3 de març de 1939. Reconegué ésser membre de la CNT des de l'any 1931 i haver estat membre del comitè d'«enlace pro-Enseñanza militar». També reconegué haver estat, durant dos mesos, «comisionado de Asistencia social» i president de la cooperativa «La Industrial calcetera» que es constituí a la fàbrica «Manufacturas Colomer y hermanos».

El mateix dia s'interrogà Josep M. Agustí Marfà, advocat. Declarà que el seu germà, sergent de complement, havia coincidit amb Manuel Salvador al «Comité de Enseñanza pre-militar». Segons ell, el seu germà caigué en desgràcia per la seva significació dretana i fou degradat i traslladat a un batalló disciplinari. Enmig d'aquestes circumstàncies, tingué l'auxili de Manuel Salvador.

Una experiència semblant fou la que testificà el mateix dia Rafael Palacios Palacios, tintorer. Havia estat també sergent de complement a l'esmentat comitè i declarà sobre Salvador que «su comportamiento siempre fue muy correcto».

Ramon Salicrú, comptable, fou també cridat a declarar el mateix dia. Afegí a les declaracions anteriors que Salvador havia estat nomenat president de la junta de la cooperativa obrera «La Industrial Calcetera per unanimidad de los obreros actuando siempre con interés para la conservación y mejora de la industria». Considerava que progressivament s'havia anat desenganyant de l'actuació de «los marxistas» i també el tenia per una persona «de buenos sentimientos».

Per contra, el «Delegado de Información e Investigación» de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, el 20 de març de 1939 certificava: «Este individuo es de malos antecedentes.» Avalava la seva afirmació indicant que havia estat «al principio de movimiento rojo […] Presidente de la FAI».

El dia 8 d'abril de 1939 Manuel Salvador declarà davant el jutge militar de Mataró que «no tuvo más remedio» que haver-se d'afiliar a la CNT i que fou aquest sindicat el que li assignà la presència en el comitè d'ensenyament premilitar. També afirmà que, des d'aquesta funció, feu tot el posible per afavorir les persones d'ordre «que por sus ideales estaban perseguidas».

Fou jutjat pel «Consejo Permanente de Guerra nº 1 de Cataluña» el 15 de maig de 1939, presidit pel comandant Luis de Vicente, i condemnat a la pena de «reclusión perpetua».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002914. T2-266.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 726 18/9/19 14:12

SANABRE PUJADÓ, RAFAEL

Edat: 40 anys. Pagès. Nascut a Selma, Tarragona. Casat. Vivia a la carretera de «Caldetas». Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 20 de juny de 1939, Francesc Casanovas Costa, pagès de Mataró, denuncià davant la Guàrdia Civil Rafael Sanabre per haver-li sentit a dir «lástima no tener suficiente tiempo para fusilar a algunas personas fascistas». Casanovas recordava haver-li vist una llista amb les persones que calia afusellar i en recordava diversos noms. Afegí que l'acusat portava pistola i que l'havia amenaçat de mort diverses vegades. Segons Casanovas, Sanabre pertanyia a la «Junta de Sindicatos de Campesinos» adscrita a la CNT i a la «Junta Municipal Agraria». També explicà que aquestes institucions es dedicaven «al reparto de las fincas de los propietarios cuyos hijos les tenían en la España Nacional». Sanabre era «Delegado de estas Colectividades».

El mateix dia, la Guàrdia Civil interrogà Joan Serra Sala, pagès. Explicà que Sanabre era «de izquierdas avanzadas» i membre de la CNT, i que en el Sindicat d'Agricultors era qui «hacía y deshacía». Que havia confiscat una part de la seva finca pel fet que un nebot de Serra es trobava amagat i els membres del sindicat sospitaven que havia marxat a l'Espanya controlada pel Govern de Burgos. Afirmà que portava pistola sempre.

Posteriorment fou detingut i interrogat Rafael Sanabre. Declarà que estava afiliat a la CNT des del 1930 i a la UGT des del 1936. Indicà que no havia format part de les juntes dels sindicats ni de les col·lectivitzacions, que havia treballat a la propietat de Joan Serra per instruccions directes del sindicat i del seu cap, «un tal Luis», i que mai no havia portat pistola, que no havia fet cap llista i que havia marxat al front amb la seva quinta.

L'informe del «Delegado de Información e Investigación de la Falange», Josep M. Mestres Simon, el 22 de setembre de 1939 afegia als càrrecs anteriors haver participat en «la requisa de los muebles del Consulado alemán».

El 27 de setembre de 1939, Francesc Casanovas declarà davant el jutge militar a Mataró. Exposà que el motiu pel qual Sanabre l'amenaçava amb la pistola era que li donava ordres «para que hiciera en la finca que tenía en cultivo lo que él quería y el dicente no lo realizaba, sino lo que entendía lo que debía hacer por arreglo a lo que el dueño le había dicho».

El mateix dia i davant el mateix jutge declarà l'esmentat Joan Serra i digué que Sanabre era «uno de los principales manguaneadores del sindicato […] y siempre iba con un tal Lluís huido a Francia». Que s'havien apoderat de la finca que cultivava «manejándolo todo y recogiendo todos los frutos».

La causa fou jutjada el 4 de desembre de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 5 de Barcelona, que presidia el capità Beriguistain. Sanabre fou condemnat a sis anys i un dia de presó major.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 011329. T6-332.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 727 18/9/19 14:12

SÁNCHEZ IZQUIERDO, FULGENCI

Investigat pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques com un dels socis de la «Cooperativa Obrera "Cristalerías de Mataró" que se encuentran evadidos, encartados por Auxilio a la rebelión o en paradero y situación ignorados». No se n'ha conservat més documentació.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1724/1939.

SÁNCHEZ LÓPEZ, FRANCESC

Edat: 25 anys. Brigada en el 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Motril, Granada. Domiciliat a Mataró. Solter.

Inici de les actuacions: 14 de febrer de 1939. Declaració jurada.

El 14 de febrer de 1939 feu una declaració per escrit en la qual exposà que el matí del 19 de juliol de 1936, en saber la proclamació de l'estat de guerra a Mataró, es presentà al capità de la seva bateria a la caserna de Mataró, on s'estigué fins a les dues de la tarda del dia 21 de juliol en què el coronel els comunicà que podien marxar als seus domicilis en haver-se fet càrrec de la caserna un capità de carrabiners. El dia 24 del mateix mes fou cridat per a «la limpieza de cuadras y cuidado del ganado». Els dies següents, amb el personal existent, el capità Medrano organitzà una força que sortí el dia 27 de juliol amb destí a Barbastre. El dia 5 de febrer de 1939 s'evadí de Sant Climent i es presentà amb altres militars a Banyoles, on es lliuraren a les tropes franquistes.

Essent al front fou nomenat encarregat del «Depósito de Víveres del Regimiento». Indicà que sempre que tingué permisos «traía alimentos a algunas familias de los oficiales encarcelados» i que contribuí econòmicament a auxiliar les famílies dels militars afusellats i també al «socorro blanco para personal civil».

També declarà que havia estat considerat desafecte a la república per «antiguos compañeros míos pertenecientes al gabinete de información y control siendo vigilado por los mismos hasta el dia de mi liveración [sic]». A la mateixa declaració feu una llista de militars «afectos al Alzamiento» i «contrarios (Rojos)».

El 31 de març de 1939, Jaume Ballbé Gómez, industrial, membre de Falange Española Tradicionalista y de las JONS amb carnet de la provincial de Barcelona, signava un document de garantia en favor de Francisco Sánchez en el qual indicava que sempre havia estat membre d'un partit de «derechas» i que havia contribuït mensualment al «Socorro Blanco». Francesc Colomer Masseguer, botiguer, signava un document el 6 d'abril de 1939 afirmant que Sánchez era «declaradamente de derechas». Els informes de la Guàrdia Civil i de l'alcaldia també li foren favorables. L'alcalde Joan Brufau Cusidó signava: «Cuando venía de permiso se unía con elementos de derecha demostrando gran deseo de que llegasen los Nacionales cuanto

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 728 18/9/19 14:12

antes.» L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 28 d'octubre de 1939 afegia que Sánchez havia assolit al front la graduació de tinent i de capità «saboteando constantemente el régimen rojo».

El 29 de desembre de 1939, el consell de guerra determinà que l'acusat «no había incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial» i en decretava la llibertat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 018803. T6- 321.

SÁNCHEZ NAVARRETE, FRANCESC

Edat: 37 anys. Paleta. Nascut a Santa Coloma de Cervelló, Barcelona. Casat. Vivia al carrer de Clavé. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 7 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut i interrogat per la Guàrdia Civil de Mataró. Declarà que estava afiliat a la CNT des de l'any 1935 i que els primers dies després del cop d'estat militar de 1936 havia estat treballant a les obres de fortificació de la platja i també a les muntanyes de la població de Cabrera; «como eran pocos para trabajar, tenían que recurrir a las personas de los pueblos especialmente los jóvenes y de derechas». El febrer de 1938 fou nomenat guàrdia municipal fins que fou destinat al «Batallón de Obras y Fortificaciones número ocho» al front de l'Ebre. Emmalaltí i fou destinat a diversos hospitals fins que fugí de l'exèrcit i es refugià a Mataró.

Enric Subiñà Font fou interrogat el mateix dia i indicà que des dels primers moments es destacà per reclutar persones de dretes per treballar a les fortificacions, que participà en els incendis i saqueigs d'esglésies i que era home de confiança del cap d'Ordre Públic, Jaume Lluís, a qui acompanyava en el «coche fantasma».

Josep Cuadrada Calvó, com a responsable de la «Jefatura Local» de la Falange a Mataró, el 21 d'abril de 1939 informava que Francesc Sánchez havia utilitzat arma llarga els primers dies del Movimiento. Deia que havia confiscat una casa al carrer d'Argentona propietat del «Sr. Buscá» i que havia ingressat al Departament d'Ordre Públic de l'Ajuntament de Mataró. Afirmava, a més, que havia militat activament a la FAI i a la CNT. Concloïa: «Se supone que fue uno de los que indujeron un tal Ferrer, a asesinar al Sr. Spá.»

L'encausat fou interrogat pel jutge militar d'instrucció a Mataró el 26 de març de 1939 i ratificà la declaració que havia fet davant de la Guàrdia Civil.

La causa fou vista pel Consell de Guerra número 2 de Barcelona, presidit pel comandant Adolfo Fernández Navas, el 15 d'abril de 1939. Francisco Sánchez Navarrete fou condemnat a la pena de mort.

El 16 de maig de 1939, l'auditor de guerra de Barcelona comunicava que «S.E. el Jefe del Estado» havia decidit commutar la pena «por la de inferior grado».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 729 18/9/19 14:12

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià una causa contra Francesc Sánchez que sobresegué l'1 de juliol de 1943 «por insolvencia del encartado».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002921. T6-67.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1939/1745.

SÁNCHEZ RUIZ, PALMIRA

Edat: 41 anys. Mestressa de casa. Nascuda a Valdepeñas, Ciudad Real. Casada. Vivia al Camí Ral.

Inici de les actuacions: 13 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El «Servicio de Información y Policía Militar del Ejército del Norte», el mes de febrer de 1939, tingué coneixement que en el domicili de Josep Perelló Godó, «significado marxista», hi havia «efectos de ilegítima procedencia». Els membres d'aquest organisme destinats a Mataró s'hi presentaren, hi trobaren Palmira Sánchez, esposa de Perelló, i hi feren un escorcoll que donà com a resultat la troballa d'una seixantena de parells de mitjons d'home, dona i criatura, sis metres de teixit, un «emblema de FAI y CNT, una chapa de "Control de Patrullas"», 330 pessetes en monedes de plata, cartutxos d'escopeta i de pistola, cent quilos de patates, trenta quilos de farina i trenta quilos més de llenties. En l'interrogatori, Palmira declarà que alguns d'aquests efectes els havien repartit al sindicat, que uns altres els havia comprat, que les municions les havia trobat el seu fill i que, «efectivamente» el seu marit era membre de la FAI i de la CNT. Fou detinguda acusada d'«acaparamiento de víveres, atesoramiento de plata y tenencia».

L'informe de l'alcaldia, del 22 de febrer de 1939, signat per Joan Brufau Cusidó, indicava que «era simpatizante con el movimiento rojo». Afegia que, segons «el dueño de la fábrica donde trabajaba siempre cumplió, dentro de la misma con sus obligaciones».

L'informe de la Guàrdia Civil explicitava, el 20 de febrer de 1939, que no se li coneixien actes «en favor ni en contra de nuestro Glorioso Movimiento».

En la mateixa data, Manuel Guañabens, com a «Jefe de Información» de la Falange, se centrava en l'actuació de l'espòs de Palmira, Perelló, de qui indicava que era ferroviari, clarament extremista, «teniendo en su casa muebles y objetos procedentes de robos efectuados durante el dominio rojo». També l'acusava d'haver estat entre els qui «desvalijaron el edificio de los padres Escolapios». Finalitzava indicant que se'n desconeixia el parador.

Palmira declarà el 9 de març de 1939 davant el jutge militar de Mataró que no sabia escriure. Digué que el seu marit era «un gran revolucionario», però que el veia molt poc, tan sols quan li portava diners. Respecte dels gèneres que se li trobaren en l'escorcoll, indicà que els havia comprat.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 730 18/9/19 14:12

El mateix dia es determinà que els béns peribles confiscats es repartissin a parts iguals entre l'hospital, l'asil de Sant Josep, les Germanetes dels Pobres i el restaurant Sant Joaquim. L'efectiu en monedes de plata es canvià en paper moneda i s'ingressà al compte del jutjat militar al Banco Urquijo Catalán de Mataró.

El jutge instructor de Mataró, Rafael del Riego Orozco, decretà el procesament de Palmira Sánchez el 13 de març de 1939. Fou jutjada a Barcelona el 29 del mateix mes i el consell de guerra en decretà la llibertat definitiva en dictaminar que no es trobava que hagués incorregut «en responsabilidad exigible en vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001113. T3-68.

SÁNCHEZ RUIZ, TOMÀS

Edat: 36 anys. «Cabo de trompetas» al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Medellín, Badajoz. Solter.

Inici de les actuacions: 28 de març de 1940. Diligències prèvies.

Estant detingut el 28 de març de 1940 a Barcelona. declarà que el 19 de juliol de 1936 havia sortit «al frente de la banda y a las órdenes del Comandante D. Francisco Álvarez a declarar el estado de guerra en la citada plaza y conseguido lo cual volvió al Cuarte»l. A la tarda tornà a sortir a les ordres del mateix oficial. Estigueren aquarterats fins al dia 20 de juliol, en què van ser expulsats. El dia 26 de juliol fou convocat i obligat a anar al front d'Aragó, enrolat a la «1ª Batería del 10,5». Estigué al front d'Osca fins al 21 de juny de 1937 que, amb la mateixa unitat, va ser destinat a Madrid. Més tard retornà a Aragó, al sector de Belchite, «en cuya ofensiva roja tomó parte su unidad». Posteriorment estigué a l'exèrcit de Llevant i al centre d'artilleria de Figueres. Fou assimilat a la graduació de sergent i el 7 de febrer de 1939 passà a França amb el personal de la seva unitat. En retornar a Espanya, fou empresonat al camp de concentració de Miranda de Ebro.

El «Delegado de Información e Investigación de la Falange», Josep M. Mestres Simon, el 14 d'agost de 1940 declarava que havia ingressat com a voluntari a la columna Malatesta i que mentre havia estat a Mataró havia tingut una bona conducta.

El 21 de desembre de 1940, l'auditor de guerra de Barcelona decretava que, en no tenir l'actuació del detingut «relevancia suficiente para motivar una declaración condenatoria, calia ordenar-ne la llibertat definitiva.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 004446. T6-349.

SANFELIU GASSOL, ANTONI

Vegeu Joan Lluís Ubiñana.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 731 18/9/19 14:12

SANS BERENGUER, JOSEP

Edat: 34 anys. Funcionari de la «Marina Civil». Cos «Vigilancia de Pesca». Nascut a Mataró. Casat.

Inici de les actuacions: 14 de febrer de 1939. Procediment previ.

Declarà que el 17 de juliol de 1936 estava destinat a la «Subdelegación Marítima» de Mataró fins al 13 de setembre de 1938, en què fou reclamat per l'armada i destinat com a mecànic naval a la caserna de Tarragona. Posteriorment fou destinat a Castelló d'Empúries com a soldat del 19è Batalló Naval. En el decurs d'un trasllat posterior a Montblanc s'evadí, fou capturat, traslladat a les Borges del Camp i tornat a evadir «quedando entre bosques y casas de campo oculto» fins que es lliurà a les tropes franquistes a Calella el 30 de gener de 1939.

El cap de la Falange a Calella, Ernesto Cacho Vicente, signava el 16 de febrer de 1939 una certificació segons la qual durant els dos anys que havia prestat servei en aquella població havia tingut una actitud correcta i se'l podia considerar «adicto a nuestro Glorioso Movimiento Nacional».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000063. T6-294.

SANS MOYA, FRANCESC

Edat: 48 anys. Electricista. Nascut a Arbeca, Lleida. Casat. Vivia al carrer de Fray Luis de León. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 2 d'agost de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 2 d'agost de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró, en tenir determinades notícies sobre Francesc Sans, interrogà diversos veïns seus i algun company de feina. Tot seguit fou ell mateix qui hagué de respondre als membres del cos armat. Explicà que pertanyia a la CNT ja amb anterioritat al 18 de juliol de 1936 i que després d'aquesta data estigué uns dies sense anar a treballar estant-se a la «Casa del Pueblo». Posteriorment estigué uns deu dies fora per tal d'anar a comprar benzina «con los patronos de los Depósitos de esta ciudad». També indicà que tenia una «pistola ametralladora» que utilitzava en els seus viatges fora de la ciutat i que l'havia comprat a la «Casa del Pueblo». Havia fet guàrdies armat i una vegada, acompanyat d'un tal Feliu, varen requisar dotze fusells que tenia Josep Rovira Aymà «destinadas al Tiro Nacional». Rovira era conserge i vivia a la seu de l'«Escuela Militar» al carrer de Lepant. Les armes es dipositaren a la clínica L'Aliança. L'esmentat Rovira fou interrogat el mateix dia i confirmà l'escorcoll, la requisa de les armes i que, un cop acabada la guerra, Francesc Sans li lliurà cent pessetes a canvi de l'arma que se li havia pres «y así no le sucedería nada».

L'encausat declarà davant de jutge militar de Mataró el 5 d'octubre següent. D'entrada, indicà que no ratificava la declaració feta davant la Guàrdia Civil «por

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 732 18/9/19 14:12

no reflejar la verdad». Negà haver estat milicià, fet guàrdies, haver participat en escorcolls i en, el cas de les armes de Rovira, sols s'havia limitat a transportar les armes que hi havia en aquella casa. Sí que acceptà que, després del sollevament militar, s'havia afiliat a la UGT.

Pere Xena Tàpias, cuiner, declarà el 31 d'octubre davant la mateixa instància afirmant que Sans no havia estat membre de la FAI, que no li constava que hagués patrullat amb arma llarga, i que si bé tenia una pistola era una «Mauser», no una pistola metralladora. Digué que si havia participat a la requisa de les armes que custodiava Rovira ho havia fet influït per Feliu i que el mateix Xena li havia recomanat que li abonés la quantitat que valia l'escopeta particular de Rovira. No el creia capaç d'actes vandàlics ni de practicar detencions.

El 27 de novembre de 1939, l'alcalde d'Arbeca, població natal de Sans, informà que aquest era membre d'Esquerra Republicana de Catalunya d'antic. El considerava responsable de segrestos, «rapiña» i robatoris. Posava com a exemple que, en una data no determinada, Francesc Sans, acompanyat d'altres persones, s'emportaren les campanes de l'església, que havien costat més de cinquanta mil pessetes.

El 24 de novembre del mateix any, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, informava que Francesc Sans havia fet serveis amb arma llarga, havia format part del Comitè de Salut Pública i havia participat en escorcolls, concretament en el d'Antoni Martí Navarro, recaptador de contribucions. Concloïa l'informe afirmant que era «de mala conceptuación pública y privada».

Fou jutjat en consell de guerra a Barcelona el 21 de desembre de 1939 per un tribunal presidit pel comandant Pedro Gómez Pabón. La sentència reflectia que no se li podia imputar cap acte «delictivo ni revolucionario» i que, per tant, l'absolia, tot i recomanar l'aplicació d'una sanció pecuniària.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 014625. T6-30

SANTIAGO GÓMEZ, GASPAR

Edat: 45 anys. Brigada destinat al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a Espirdo, Segòvia. Casat.

Inici de les actuacions: 29 de gener de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El 29 de gener de 1939 es lliurà a les forces franquistes a Olesa de Montserrat. Interrogat, manifestà que estava enquadrat a la 9a Brigada d'Artilleria, que no recordava qui la comandava i tampoc podia precisar l'armament de què disposava. Preguntat sobre l'organització de «las fuerzas rojas», indicà que existia desorganització per manca de disciplina i «negligencia en el mando». Sobre els elements de subsistències de l'esmentada unitat digué que eren «muy pocos». A continuació fou

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 733 18/9/19 14:12

interrogat sobre la seva situació personal d'ençà del 18 de juliol de 1936. Explicà que estava destinat a la caserna de Mataró i que «se sublevó su Regimiento», però que a les set de la tarda s'hagueren de rendir a «las fuerzas rojas». Fou destinat al front d'Aragó, com a brigada de cuina, fins que emmalaltí i hagué de tornar a Mataró. Fou destinat al front de Madrid amb la seva bateria fins al febrer de 1937, en què fou ascendit a tinent. Posteriorment fou destinat a les bateries de costa d'Altafulla i Móra la Nova. Més endavant, ja havent estat nomenat capità, fou destinat a Coll de Balaguer i a Riudoms. El gener de 1939 se li encomanà instal·lar «las piezas que mandaba a Bruch de Dal», però les abandonà i «andando por el campo hasta que se retiraron las fuerzas rojas para hacer su presentación en Olesa».

El 20 de febrer de 1939, la Guàrdia Civil de Mataró, seguint instruccions d'un jutge militar de Barcelona, interrogà «personas de reconocida solvencia [y] absoluta adhesión al Glorioso Movimiento» per tal que informessin de l'actuació de Santiago en el decurs del conflicte civil. Un dels interrogats fou Màxim Gutiérrez de Carvajal, industrial, que havia estat militar a la caserna mataronina durant els fets del juliol de 1936. En la seva declaració valorà positivament l'actuació de Santiago com a sergent i com a brigada mentre estigué destinat a Mataró i afirmà que «salió con las demás fuerzas a declarar el estado de Guerra» el 18 de juliol de 1936. Tot i desconèixer l'actuació de Santiago mentre estigué al front, Gutiérrez de Carvajal no s'estigué de comentar que el considerava «de espiritu acomodaticio e incapaz de actuar en favor de la Causa Nacional sino más bien limitarse a cumplir todo lo que el mando le ordenaba».

Una altra de les persones interrogades per la Guàrdia Civil en la mateixa data fou Enric Correa Rodríguez, agent comercial i, anteriorment, militar. Explicà que ell mateix havia estat empresonat en zona republicana i, posteriorment, forçat a anar al front, s'evadí. Sobre l'encausat, indicà «que hacía manifestaciones de carácter rojo» i que havia sentit a dir «que acompañaba a las patrullas de los pueblos que se dedicaban a asesinar a los ciudadanos de orden, considerándolo desafecto a la Causa Nacional».

El comandant de la Guàrdia Civil a Mataró, el 23 de febrer de 1939, declarava en el mateix sentit, però reblava que el considerava «desafecto» a la causa nacional.

El 13 de juny de 1939, Gaspar Santiago fou interrogat pel jutge militar d'instrucció a Barcelona. Explicà que el 20 de juliol de 1936 fou arrestat una setmana per haver-se revoltat, però que no havia estat jutjat per manca de testimonis de càrrec. Posteriorment fou enviat al front «con todo el personal que estaba detenido». Allí assolí el grau de capità, «pero lo fue por escalafón, no por méritos de guerra pues no actuó militarmente». Negà haver participat en les patrulles de control a les poblacions on havia estat destinat.

El 19 de juny de 1939, l'Auditoria de Guerra de Catalunya emetia un informe segons el qual Santiago, amb les seves declaracions —tant al front com al judici dels militars mataronins revoltats—, «contribuyó a las penas que se les impusieron».

L'1 de juliol de 1939, el capità d'artilleria Jaume Rosselló Orfila, destinat a la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 734 18/9/19 14:12

caserna de Mataró, declarà que Santiago havia comparegut com a testimoni de càrrec en el judici que es feu als oficials de Mataró amb motiu dels fets de juliol de 1936. Digué també que «tenía gran entusiasmo por la causa de los rojos». Indicà que «por referencias» tenia notícia que Santiago havia participat amb membres de la FAI en saqueigs i detencions a persones de dretes al front de Terol.

El 23 de desembre de 1939, Eugenio de Lucas de Santiago, prevere i professor del seminari de Segòvia, signava una declaració en favor de Gaspar Santiago. Hi afirmava que, havent visitat el seu domicili el mateix any 1939, hi havia pogut trobar les mateixes imatges religioses que havia vist en una visita anterior realitzada l'any 1932, que els seus fills anaven a col·legis religiosos i que una filla seva nascuda «en periodo rojo» havia estat batejada a casa seva per un capellà.

El 10 d'abril de 1940, Josep Vives i Pàmies, «Jefe Local de la Milicia de la F.E.T y de las J.O.N.S.» i «Alférez Honorífico Retirado Real Cuerpo Alabarderos», certificava que l'encausat era persona de bons antecedents, «apolítico, muy amante de la disciplina Militar». En una declaració anterior l'havia qualificat d'«espíritu acomodaticio».

El 20 de juny de 1940, el brigada d'artilleria Pere Isach certificava que havia estat amb Santiago a la caserna de Mataró, que havia restat a la caserna fins que el coronel ordenà als sotsoficials que marxessin als seus domicilis, que, posteriorment, fou arrestat a la mateixa instal·lació militar «custodiado por algunos centenares de Milicianos». Segons la mateixa declaració, Santiago fou obligat a anar al front d'Aragó amb la 2a. Bateria d'Obusos 10/5 que manava el capità Celestino Iglesias Serna. Segons Isach, l'actuació de Santiago —que fou nomenat brigada de cuina— fou bona fins al moment en què se separaren el novembre de 1936.

Fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, que presidia José M. Ruiz Cartes, el 19 de setembre de 1939, i condemnat a dotze anys i un dia de reclusió.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000332. T-6 98.

SENDRA DOMÈNECH, MARIÀ

Edat: 45 anys. Solter. Llenyataire/carboner. Nascut a Barcelona. No sabia escriure. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions; 1 d' abril de 1940. Procediment previ.

Detingut per la «Comisaría de Investigación y Vigilancia» de Mataró.

Denunciat per Amadeu Sala Castell, forner de Mataró. L'acusà d'haver format part de l'exèrcit roig i per haver sentit com «relataba el modo como verificaba los asesinatos citando entre otros casos los cometidos con unos sacerdotes en el pueblo de Valleix (Lerida)».

Sendra respongué que a l'inici del cop militar estava segant a Llívia i que sentí a dir que a la població de «Vallveix [sic]» hi havia un monestir on havien estat assas-

sinats diversos religiosos, però que ell no hi participà. Afirmà que s'enrolà com a voluntari a la columna Malatesta, en la qual estigué dos anys.

El 4 de gener de 1944, en un nou interrogatori a Lleida, denuncià maltractaments per part de la policia de Mataró en la declaració inicial.

Davant la manca d'informes que avalessin les acusacions, el tribunal determinà el sobreseïment de la causa el 23 de febrer de 1944.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL 45469//2477.

SERRA BOSCH, JOAQUIM

Edat: 30 anys. Mecànic. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer Palau. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 10 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Barcelona.

Fou detingut a Barcelona, on estava allotjat en una pensió, després d'haver estat denunciat per Sebastià Tarragó Saurí —que vivia a Mataró— de ser «elemento destacado y peligroso del partido comunista»». L'acusà també d'haver estat «cabecilla de las turbas que en la ciudad de Mataró asaltaron e incendiaron las Iglesias y Conventos». En l'interrogatori, Serra explicà que el 18 de juliol de 1936 era a Blanes i que fins uns dies després no pogué tornar a Mataró. Un cop allí es presentà a la seu de la CNT, a la qual estava afiliat amb anterioritat, on li lliuraren un fusell per tal de fer tasques de vigilància a les carreteres. Negà qualsevol responsabilitat en la crema i el saqueig d'esglésies al·legant que quan aquests fets s'esdevingueren ell encara no era a Mataró. També rebutjà la militància al Partit Comunista i indicà que durant el període que estigué a Mataró no efectuà cap detenció. Ans al contrari, segons ell, «se lograron salvar algunas personas», i concretament cità el militar i futur responsable de policia Màxim Gutiérrez. Posteriorment, Serra marxà amb la columna Malatesta al front d'Aragó, concretament a Belchite, fins que per motius de salut retornà a Mataró, on treballà en diferents tallers fins que fou cridat amb la seva quinta i destinat a Tremp amb la 26a Divisió, columna Durruti. Fou ferit i retornà a Mataró, on fou detingut i destinat a un batalló disciplinari del qual pogué evadir-se i anar a Mataró fins a l'entrada de les tropes franquistes.

El 13 de març de 1939, Sebastià Tarragó reafirmà i amplià la seva denúncia. Explicà davant el jutge militar que Serra formava part del Sindicat Únic i n'era un membre destacat fins al punt «que nunca trabajó y percibía sin embargo cantidades del Sindicato a que pertenecía, por lo que se dedicaba constantemente a provocar conflictos en el pueblo». Afegí que Serra «era uno de los que proponía a toda costa el fusilamiento del Sacerdote». Probablement es tracta d'una referència al rector Samsó.

El «Delegado de Información e Investigación» de la Falange, Josep Cuadrada Calvó, el 10 de maig de 1939 certificava que havia estat un dels assaltants de la

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 736 18/9/19 14:12

basílica de Santa Maria de Mataró, «habiendo tenido en su casa objetos procedentes de dicho saqueo».

L'informe de l'alcaldia del 17 de maig de 1939 afirmava que havia comès «infinidad de robos antes y después del 18 de julio por lo cual ha estado preso y procesado varias veces».

Miquel Boter de Palau, advocat, declarà el 27 de maig de 1939 davant el jutge militar i secundà la idea que Serra havia participat en robatoris i saqueigs, atès que «se le veía en su casa muebles y objetos que por su condición social no podía poseer».

El 4 de juliol de 1939, Joaquim Serra prestà declaració davant el jutge militar de Barcelona. Negà totes les actuacions anteriors i sols reconegué haver fet tasques de vigilància durant tres setmanes com a vigilant de «consumos».

Fou jutjat a Barcelona el 15 de juliol de 1939 pel «Consejo de Guerra Permanente número uno», que el condemnà a vint anys de reclusió.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002705. T-6 186.

SOLÉ TRIA, JOAN

Edat: 41 anys. Industrial. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'Argentona. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 24 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el dia 24 de febrer de 1939. Reconegué haver estat afiliat a la CNT des de l'any 1937 i que havia estat regidor de Governació a Caldes d'Estrac per indicació del mateix sindicat. Digué que havia participat a les «Milicias voluntarias» fent guàrdies a Sant Simó, a l'estació, a l'Ajuntament i a la caserna militar i que les armes les hi donaven cada vegada que entrava de servei.

El mateix dia testificà Francesc Casabella, comerciant, que indicà que Solé, després del cop d'estat militar de 1936, solia acompanyar armat Francesc Font, president de les Joventuts Llibertàries i, posteriorment, comissari.

Enric Subiñà Font, el mateix dia, afegia a aquestes declaracions que Solé havia participat en saqueigs i actes de pillatge, a més de ser regidor de Defensa de Caldes d'Estrac. A la fi d'aquests interrogatoris, Solé fou detingut i posat a disposició de l'autoritat militar.

L'informe de l'alcaldia signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 20 de març de 1939 afirmava que Solé era un dels elements més influents a la CNT-FAI. Quan fou regidor de Caldes d'Estrac disposà d'un cotxe que havia requisat i es dedicava a imposar multes a les persones de dretes. Actuà com a confident de la policia i fou un «gran propagandista y colaborador de los rojos».

El 21 d'abril de 1939, l'alcalde accidental de Caldes d'Estrac certificava que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 737 18/9/19 14:12

Solé es feu càrrec d'una regidoria en aquesta població «con carácter así de algo de matón, y de su cargo se posesionó por la fuerza bruta, amparado por la pistola que llevaba, ya que el ayuntamiento rojo que había en aquella fecha desechó su nombramiento». També indicà que havia participat en escorcolls.

Solé declarà davant el jutge militar de Mataró, el 29 d'abril de 1939, que havia ingressat voluntari a les milícies «con el fin de ganarse lo necesario para vivir ya que en aquel entonces se encontraba sin trabajo» i també «para hacer derrotismo y cooperar al triumfo de la causa Nacional». Declarà «inciertos» la resta dels càrrecs.

El 30 d'abril de 1939 declarà davant el jutge militar a Mataró Antoni Fernández Noguera, comerciant. Explicà que Solé li havia dit abans del cop d'estat militar que volia donar-se de baixa del sindicat i, posteriorment, li havia manifestat que «no estaba de acuerdo con el proceder y actitud de los rojos y que si bien parecía colaborar con ellos aprovechaba toda ocasión y momento para hacer una labor derrotista» i, per aquestes raons, havia estat exclòs del seu càrrec a Caldes d'Estrac.

El 12 de maig de 1939, el «Consejo de Guerra núm. 1» de Catalunya, a Barcelona, el condemnà a quinze anys de reclusió temporal.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques inicià una causa contra Solé. El 27 de setembre de 1940, Antoni Brunet Ferrer, caporal de la Guàrdia Civil, signava un informe segons el qual Solé era propietari de dues màquines de teixir, «las cuales adquirió con una cantidad prestada, que no ha pagado». L'esmentat informe assenyalava que en aquells moments estava pres a «San Miguel de los Reyes», València.

El 7 de novembre de 1940, Joan Solé signava una declaració a València en la qual deixava constància que la seva esposa es deia Francesca Puig i que tenia un fill de disset anys anomenat Francesc Solé Puig. Deia ser propietari de dues màquines de fer mitjons marca «Scolts Williams» valorades en 18.000 pessetes, una premsa, una «bolina, hormas eléctricas», etc., amb una valoració aproximada de 2.500 pessetes.

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques decidí sobreseure la causa el 9 d'octubre de 1945 en considerar «que los hechos por los que fue iniciado no se encuentran comprendidos en ninguno de los apartados de la Ley de Responsabilidades Políticas».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 002913. T6-238.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1939/1798.

SORIANO SANZ, PERE (el Gitano)

Edat: 44 anys. Carreter. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de la Concepció. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe de l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, del 12 de febrer de 1939 l'acusava d'haver actuat a les eleccions de febrer de 1936 com a «agente perturbador

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 738 18/9/19 14:12

a favor del frente popular». Segons l'esmentat Brufau Cusidó, després del 19 de julio, «cometió toda clase de atrocidades y sacrilegios estando incondicionalmente a las órdenes de una cuadrilla de asesinos, con la que muy probablemente colaboró».

Pere Xena, cuiner, declarà l'endemà davant el jutge militar a Mataró. Afirmà que Soriano devia formar part de la FAI, atès que era «asiduo concurrente a los locales de dicha organización». Es feu també ressò del rumor que havia participat en el saqueig de domicilis particulars. Ja de primera mà testificà que, essent a la presó, Soriano, amb escopeta i punyal, exigí a Rafael Riudor, procurador, les claus d'una casa que aquest administrava per passar a viure-hi. Finalment, Xena, interrogat sobre l'actuació de Soriano respecte de la mort del rector de Santa Maria, afirmà que no podia concretar res, ja que aleshores estava empresonat. Afegí que «de rumor público» sabia que era un dels qui hi havia participat «pegándole un tiro después de muerto».

El mateix 13 de febrer de 1939, Antoni Torrens Parera, xòfer, declarà que el dia de l'assassinat del Dr. Samsó era amb el seu cotxe aparcat al cementiri i veié arribar un altre vehicle del qual diverses persones en tragueren l'esmentat sacerdot. Dels acompanyants, reconegué «un tal Luis, Jefe de la Policía roja de esta villa y un tal Raúl» ambdós de Mataró. En canvi, no recordava haver vist Soriano entre els qui assassinaren el rector de Santa Maria. L'enterramorts Marià Mola Rusellot fou també interrogat el mateix dia i declarà que no coneixia els qui portaren a matar Samsó. Afirmà que entre ells no recordava haver vist Soriano.

El 17 de febrer de 1939 declarava Enric Subiñà Font, comerciant. Confirmava la seva militància a la CNT «saludando puño en alto y ostentando la pañueleta del partido al que pertenecía». En relació amb les eleccions del mes de febrer de 1936 i dels aldarulls que s'hi promogueren indicà: «Se trata de un individuo vividor sin recelo a realizar cualquier alboroto siempre que fuese retribuido debidamente.» El feu responsable de la crema d'imatges religioses i de la profanació d'esglésies, «siendo su especialidad el robo y el saqueo». Afirmava també Subiñà que Soriano es «vanagloriaba» d'haver intervingut en l'assassinat del Dr. Samsó. Tanmateix, Subiñà matisava que no podia precisar si, efectivament, hi havia participat.

El 19 de febrer de 1939 testificà «expontáneamente» Emili Albó Franquesa, manyà, explicant que fou empresonat «por los rojos» i que després d'ésser alliberat es presentà a casa seva Pere Soriano, de sobrenom «el Gitano», per fer-li saber que mentre era a la presó havia rebut indicacions d'assassinar-lo, cosa que no havia fet en agraïment al fet que Albó «le había socorrido con bonos de la asistencia social de Acción Popular».

Pere Soriano declarà davant el jutge militar de Mataró el 23 de febrer de 1939. Reconegué haver fet diversos serveis com a milicià a les ordres del «Comité comarcal» del qual formaven part Jaume Lluís, cap de la policia local, un tal «Raúl», policia, i també «Vives y Albiol». Reconegué que una vegada, seguint ordres de Jaume Lluís i de Raül, havia estat fent guàrdia en una església «mientras sacaban los objetos». Negà haver-se vantat de la mort del rector de Santa Maria. Afirmà que havia sentit dir a Jaume Lluís i a Raül que calia matar Albó. Negà que ho hagués de fer ell.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 739 18/9/19 14:12

Fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Catalunya el 16 de març de 1939. No fou inculpat directament de la mort del Dr. Samsó, si bé entre els càrrecs que se li imputaren s'indicava: «Siendo de advertir que los asesinatos que se cometieron en la localidad son debidos a la FAI de las cuales formaba parte el procesado.» Fou condemnat a mort.

El 27 de març de 1939 es donà per rebut «el enterado de S.E. el Generalísimo de la pena impuesta». Una providència del jutge Vázquez Méndez ordenà que es constituís el «Juzgado» a la presó Model. En aquest acte, el secretari del tribunal llegí als condemnats la sentència íntegra. A les dues de la matinada —ja el dia 28 de març— entraven «en capilla». El jutge els feu saber que podien demanar els auxilis espirituals que necessitessin «y demás deseos que tuviesen compatibles con su estado y situación». Tres hores després —a les cinc de la matinada—, Pere Soriano i els seus companys de pena foren lliurats al piquet que havia de dur a terme l'execució. A dos quarts de sis es complí la sentència al Camp de la Bota. El tinent metge forense dictaminà la mort «a consecuencia de hemorragia interna». El mateix dia, el secretari del jutjat lliurà a l'enterramorts els cossos dels executats, «los cuales fueron depositados en la fosa común con su media filiación».

El dia 16 de juliol de 1941, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques de Barcelona inicià les seves actuacions sol·licitant a l'Ajuntament de Mataró i a la Falange local informació sobre la situació econòmica de la família de Soriano. La Guàrdia Civil havia detallat el 24 de gener de 1940 que el difunt «carece por completo de bienes de fortuna en esta localidad», que la seva vídua treballava en una fàbrica i que els seus fills «imploran la caridad en esta población».

El 23 de maig de 1941, Llúcia Joana Montserrat, de trenta-set anys, vídua de Pere Soriano, que vivia al carrer de la Concepció, declarà «que cuando trabaja la semana entera percibe de jornal la cantidad de cuarenta y siete pesetas y media y cuando no trabaja la semana entera, que son las más, percibe tan solo la suma semanal de veinticuatro pesetas». Afegí que tenia cinc fills: Consol, de disset anys; Teresa, de catorze; Felícia, de dotze; Pere, de deu, i Antònia de sis anys, «y no firma por decir no saber, lo hace a su ruego su hija Consuelo».

L'expedient es clogué el dia 22 d'abril de 1942 «por falta de capacidad económica».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000697.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques. 1939. 992.

SUBIRATS VILÀ, JAUME

Edat: 33 anys. Sabater. Nascut a Sant Adrià de Besòs. Casat. Vivia al Caminet de Mataró.

Inici de les actuacions: 12 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 740 18/9/19 14:12

El 12 de gener de 1939 va ser fet presoner a Agramunt. A l'expedient hi consta un document imprès amb l'encapçalament «Manifestaciones del Prisionero», elaborat a El Burgo de Osma el 31 de març de 1939, on es recolliren les seves dades bàsiques. A la part final hi ha un qüestionari que es titula «Calificación del Instructor». Aquí el militar encarregat de l'entrevista havia de respondre a les preguntes següents: «¿Ha incurrido en contradicciones? ¿Se contradicen sus manifestaciones con su declaración? ¿Es sincero? Impresión causada.» En aquest cas, no se li trobaren contradiccions. A la pregunta sobre la sinceritat, hi respongué: «Parece.» Sobre la impressió que n'havia tret, indicà: «Regular.»

El 14 de juliol de 1939, les autoritats de la 5a Regió Militar el posaren a disposició del jutge militar de Mataró.

El 5 d'agost de 1939, una desena de persones signaren un escrit dirigit a les autoritats militars de Mataró indicant que Subirats no havia pertangut a cap partit polític, «que es muy buen ciudadano» i que a l'inici de la guerra «se dejó engañar por sus falsos amigos y se marchó al frente para ayudar con lo que cobraba a su esposa que tenía una henfermedad grave. Después al poco tiempo volvió».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 30 d'agost de 1939 indicava que havia fet de conserge del local de la FAI, que havia format part de les patrulles de control i que havia marxat voluntari al front.

El 16 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver estat conserge de cap local. Reconegué haver fet dues guàrdies a la carretera i haver marxat voluntari amb la columna Malatesta «por cobrar las diez pesetas ya que en su casa había mucha necesidad por tener además a su esposa muy enferma y faltados de recursos».

El 19 de setembre del mateix any Salvador Solà Sala declarà davant la mateixa instància que coneixia Subirats i que havia fet de conserge a un local de la FAI que hi havia vora la plaça de Cuba i que havia patrullat amb arma per la població.

El dia 21 del mateix mes declarà davant la mateixa instància Jaume Maynou Lleonart, comerciant. Feu saber que li constava que no havia estat conserge del local de la FAI «ya que si bien fue a trabajar de zapatero en el local donde había estado instalado un Ateneo Libertario cuyo concerje también era zapatero, fue a trabajar a dicho lugar meses después de haber sido detenido aquel concerje».

El mateix dia declarà Josep Armengol Vidal, carboner. Digué que Subirats no era una persona d'idees polítiques i que si s'havia fet milicià fou perquè la seva dona havia estat operada «y por la miseria que atrabesaba en su casa, haciéndolo así para cobrar las diez pesetas» i que, per aquesta mateixa raó, havia anat voluntari al front. Afirmà que a les nits Subirats anava a casa seva a escoltar les emissions de Radio Salamanca i Radio Sevilla. Conclogué que li havia deixat 200 pessetes amb motiu de la malaltia de la seva esposa.

El dia 21 de setembre de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 741 18/9/19 14:12

acabada aquesta fase i acordà processar Subirats i, a aquest efecte, elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 4 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal» i ordenava que restés a disposició de la «Inspección de Campos de Concentración».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 006447. T14-145.

TABERNER PITARCH, SALVADOR

Edat: 25 anys. Tinent de l'exèrcit de la República. Comerciant. Nascut a Melilla. Solter. Vivia al carrer de Sant Josep de Mataró. Afiliat al CADCI.

Inici de les actuacions: 12 de març de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Jaén.

El dia 20 de juny de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Jaén. Explicà que en esclatar el cop d'estat militar de 1936 treballava a la botiga de mobles del seu pare. El mes de novembre del mateix any fou mobilitzat i destinat al regiment d'artilleria que es trobava de guarnició a Mataró. L'abril de 1937 ingressà a l'Escola Popular de Guerra i l'agost del mateix any fou ascendit a tinent i destinat a Úbeda. Estigué destinat amb una companyia de metralladores a diversos indrets d'Andalusia fins que, a l'any 1938, li tocà la població de Valdepeñas de Jaén fins a la fi de la guerra. Digué que des de l'any 1934 pertanyia al Partido Tradicionalista del qual havia estat tresorer i que durant la guerra s'hagué d'afiliar al CADCI. Afirmà que durant la seva estada a Valdepeñas estigué en contacte amb la «Falange clandestina» i allí participà «en la detención y desarme de elementos peligrosos de la localidad […] desarme de las unidades rojas que estaban de guarnición en el mismo pueblo y procedido a armar secretamente a las escuadras de Falange que se habían organizado procurando mantener el orden» fins a l'arribada de les tropes franquistes. Una certificació signada per Juan Pedro Fantoni García, vicepresident de la Diputació de Jaén, l'11 de juny de 1939 confirmava aquestes darreres afirmacions.

El 25 d'abril de 1939, Lluís Briansó Anglès, empleat, avalà Taberner, que aleshores estava empresonat a Santa Úrsula, Jaén, indicant que havia estat tresorer de la Juventud Tradicionalista.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 27 de març de 1940 destacava que havia militat a la «Comunión Tradicionalista local» i que havia ingressat voluntari a l'Escola de Guerra, on assolí la graduació de tinent.

L'11 d'abril de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró i explicà que si havia ingressat voluntari a l'Escola de Guerra havia estat «para pasar tiempo en evitación de tener que ir a las trincheras eludiendo así el tener que luchar contra el Ejército Salvador de España con el que siempre estuvo y está identificado por completo».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 742 18/9/19 14:12

L'11 de novembre de 1940, el governador militar de Girona acordà sobreseure provisionalment la causa.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000328. T14-672.

TABERNER TABERNER, SALVADOR

Edat: 56 anys. Mestre ferrador i forjador adscrit al 8è Regiment d'Artilleria Lleugera de Mataró. Nascut a València. Casat. Vivia al carrer de Sant Josep de Mataró.

Inici de les actuacions: 4 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. «Juzgado de Oficiales y del CASE».

El dia 12 de març de 1939 redactà una declaració jurada en la qual indicà que, des del 19 de juliol de 1936 fins al maig de 1937, continuà amb les seves tasques a la caserna mataronina, que aleshores estava sota comandament del capità d'artilleria López Gatell. Segons Taberner, a finals de juliol de 1936 s'organitzaren dues bateries que, amb personal voluntari i comandades pels capitans Medrano i Iglesias, marxaren al front. Taberner restà a la caserna mataronina «al cuidado del ganado existente que al poco tiempo por orden del comité del pueblo y del Ayuntamiento fue repartido a los campesinos de la comarca». Després de ser destinat a Girona i Figueres fent treballs del seu ofici, fou traslladat a Casp, «donde se dio fusil al personal y se le mandó al frente». El setembre de 1938 fou destinat a la «Inspección General de Veterinaría», a Barcelona, fins a la fi de la guerra.

Tots els informes obtinguts li foren favorables.

El 20 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Nl 6867-429. T14-166.

TARENSI CABOT, JOAN

Edat: 32 anys. Serrador. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer Creus de Mataró. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya.

Inici de les actuacions: 6 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Aquest dia, Josep Rovira Aymà, «Jefe de Vigilancia Nocturna», denuncià davant la Guàrdia Civil Joan Tarensi. Segons Rovira, havia format part del «nefasto Orden Público», a les ordres de Jaume Lluís. Anava sempre armat amb fusell i prestà serveis de control i efectuà escorcolls i detencions i «a las personas que detenía les llevaba atados por toda la población hasta la Cárcel o el Ayuntamiento». També digué haver-lo vist anar en el cotxe fantasma i que havia confiscat la serradora on treballava i n'havia pres el control.

A continuació fou interrogat Tarensi. Afirmà que s'havia afiliat a la UGT en esclatar el cop d'estat militar de 1936 i que s'havia incorporat a «las Milicias rojas de esta Ciudad» i fet guàrdies a l'estació de ferrocarril armat amb pistola. Explicà que aquests controls tenien com a objectiu comprovar les documentacions i la quantitat de diners que portaven els passatgers. La pistola la hi havia donat «un tal Leal Consejero de la Gobernación». Reconegué haver entrat al servei d'ordre públic a les ordres de Jaume Lluís i haver fet controls de carreteres i escorcolls en alguns domicilis acompanyat d'Albiol, Bellalta i altres milicians. L'objectiu dels escorcolls era buscar documentació o «personas de derechas que se hallaban ocultas». Tarensi explicà que aquests escorcolls es feien en el «coche "Fantasma"». També formà part de la «Junta de Obreros, Aserradores y Excavadores de Mataró» com a vocal. Més endavant anà al front, a Falset, on estigué sis mesos. Després de diversos destins, passà a França per Puigcerdà, durant la retirada de l'exèrcit republicà, fou internat en un camp de concentració i retornà a Espanya per Irun. Fou ingressat en un camp de concentració a Rota fins al seu alliberament. Després de l'interrogatori fou posat a disposició de les autoritats militars.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 22 d'agost de 1939, indicava que Tarensi havia intervingut en les eleccions de febrer de 1936 com a membre de la UGT actuant com a interventor del Front Popular. També feu esment de la seva actuació en els controls a l'estació de ferrocarril en els quals s'escorcollaven i detenien persones. Portava arma curta i, posteriorment, ingressà en el servei d'ordre públic com a guàrdia municipal. Anà al front voluntari en un batalló de fortificacions. Segons l'esmentat informe, abans del 18 de juliol havia forçat Felicià Anglada, l'empresari per al qual treballava, a convertir «su industria en cooperativa, haciendo siempre la máxima obstrucción possible para que los demás patronos no pudieran seguir adelante con sus comercios».

El 30 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Jordi Roure Jané, escrivent. Digué que Tarensi havia format part de l'«Orden Público», que feia guàrdies a l'estació i que «cacheaba a las personas». També afirmà que «se prestó a acompañar y salvaguardar al padre del declarante perseguido por las hordas rojas».

El mateix dia i davant la mateixa instància declarà Pere Solà Sala, dependent. Sobre la creació de la cooperativa a l'empresa d'Anglada afirmà que li constava «por observancia propia, que más bien la constitución de dicha Cooperativa fue ideada por el propio Sr. Anglada en atención a su mala situación económica y a las presiones del Sindicato con respecto a su situación, y que los obreros de dicho Sr. Anglada secundaron la constitución de la Cooperativa más bien para salvaguardar la situación económica del Sr. Anglada y la de ellos mismos». Segons Solà, Tarensi s'havia comportat «correctamente y en buenas formas». Solà conclogué afirmant que tot això li constava pel fet de ser «el escribiente de dicho Sr. Anglada en aquellas fechas».

El mateix 30 d'agost de 1939 declarà Tarensi davant el jutge militar d'instrucció

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 744 18/9/19 14:12

a Mataró. Indicà que les guàrdies de carretera les havia fet únicament durant tres dies i a les ordres dels seus superiors com a guàrdia municipal que era. Entorn del tema de la cooperativa, indicà que havia estat el mateix Anglada «al irle mal el negocio» qui havia cridat els treballadors i els havia proposat la seva constitució.

El dia 4 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 6 de Barcelona el condemnà a quinze anys de reclusió temporal. La fiscalia havia sol·licitat dotze anys i un dia.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011654. T14-459.

TEIXIDOR PRATDEVALLÈS, JOAQUIM

Edat: 41 anys. Empleat municipal. Nascut a Banyoles. Casat. Vivia al carrer de Sant Isidor de Mataró.

Inici de les actuacions: 25 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 23 de març de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró. Interrogat, digué que havia pertangut al PSOE fins que per discrepàncies cessà la militància i en una data que no recordava formà part de la candidatura del Partit Comunista a les eleccions municipals «siendo esto contra su voluntad». L'octubre de 1936 marxà a l'exèrcit com a voluntari amb la graduació de sergent fins al 1937, que retornà a Mataró «prestando sus servicios en Arbitrios». Posteriorment fou instructor de reclutes a Castelldefels i a Sitges fins a la fi de la guerra.

El 8 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, exposava en un escrit que abans de 1936 treballava a l'Ajuntament de Mataró, a la secció d'«Arbitrios» i que havia estat afiliat a «Unión Patriótica, más tarde se fue afiliando a los partidos que gobernaban». Ingressà voluntari a l'exèrcit, on assolí la graduació de tinent. Com a candidat a la llista del Partit Comunista, «exaltaba al pueblo para la revolución Soviética, y para que cometieran una serie de arbitrariedades con la gente de orden».

El 22 de maig de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué que si havia marxat voluntari a l'exèrcit havia estat «por temor a que ciertos elementos rojos no tomaran contra él alguna represalia ya que varias veces le habían amenazado de muerte por haber censurado y amonestado el proceder de los mismos». Afirmà, també, que mai no havia estat al front.

El mateix dia, el jutge instructor Rafael del Riego Orozco donà per acabada aquesta fase i acordà processar Teixidor, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 30 de maig de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona el condemnà a quinze anys de reclusió temporal.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 004195. T14-120.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 745 18/9/19 14:12

TERRICABRES MOLERA, LLUÍS

Edat: 21 anys. Manyà. Nascut a Manlleu. Solter. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 14 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 14 de juliol de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró. Interrogat, respongué que s'havia afiliat a la CNT l'any 1931. Després del cop d'estat militar s'afilià a les Joventuts Llibertàries. En ser cridada la quinta de 1939 per anar al front en fou nomenat «Comisario Delegado» fins que estigué organitzada. En arribar al front cessà en aquest càrrec. Fou destinat amb la 22a Brigada Mixta 87è Batalló al front de Terol i a Albarrasí. Posteriorment fou destinat al front de Llevant, i a la població de Culla fou fet presoner. Estigué a diversos camps de presoners, a Lleó i a Saragossa, on fou destinat a treballar per a l'«Aviazione Legionaria» italiana, de la qual obtingué, el 30 de maig de 1939, una certificació que acreditava «buona condotta politica in servizio ed è di buoni sentimenti». En el moment de la detenció, li foren trobats un carnet de «Solidaridad Internacional Antifascista», un de la CNT i diversos escrits de caràcter «revolucionario» en català. Entre aquests darrers, hi ha fragments d'un diari que començà a escriure el primer de gener de 1938.[12]

Reconegué haver escrit cartes i articles en el periòdic *Llibertat* amb la finalitat de «levantar el ánimo de los soldados y luchar con adnegación [sic]». Digué haver tingut amistat amb el comissari Francesc Ginestet, de qui havia sentit a dir que era el responsable dels assassinats de Pratdepadua, d'Agustí Cruzate i Clavell. En una declaració posterior, davant el jutge militar a Mataró, negà saber si Ginestet havia estat el responsable d'aquestes morts.

El 31 de juliol de 1939, el comandant de la Guàrdia Civil a Mataró recollia genèricament els fets acabats de ressenyar i concloïa afirmant que «es considerado rojo peligroso». Pere Xena Tàpias, cuiner, testificà el 27 de setembre de 1939 que Terricabres havia manifestat «ideas marxistas» i havia fet escrits «respecto a credo anarquista». Tanmateix, l'exculpava d'haver participat en robatoris, saqueigs o assassinats i també de les morts que s'atribuïen a Ginestet.

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 4 de desembre de 1939, presidit pel comandant José Ruiz Cartes: el condemnà a dotze anys de presó.

El 19 de setembre de 1940, la firma «Talleres J. Roure» avalava la seva conducta. El 25 de febrer de 1941 ho feia un bon nombre dels seus companys de treball que no el consideraven «capaz de cometer ningún acto delictivo».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 5120/361.

12. «Començo avui el diari de la guerra. Aquesta guerra que m'obre un pas ajagantat per a la meva vida que comença ara, als vint anys. Vull eser extens en el meu diari vull, que en aquest, solsament imperi la varitat de la meva ànima, tot cuan vegui, tot cuan pensi.»

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 746 18/9/19 14:12

TOMÀS CALDERÉ, JOSEP

Edat: 27 anys. Vaquer. Nascut a Josa de Cadí, Lleida. Solter. Vivia al Camí del Mig de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 30 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 25 de juny de 1939, Joan Trias Pericas, vaquer, presentà una denúncia a la Guàrdia Civil de Mataró contra Josep Tomàs Calderé. Segons Trias, Tomàs formava part de «la Junta de mozos vaqueros» i aquesta junta es dedicava a «exigir dinero a los patronos vaqueros». Així, segons Trias, Tomàs es presentà un dia a casa seva, juntament amb dos companys més, i li exigí el pagament de 500 pessetes que havia de lliurar aquella mateixa tarda a la seu del sindicat i, si no ho feia, «no respondían de lo que podía sucederle ya que el dinero les era muy preciso para comprar armamento». En aquest acte, Tomàs havia dit a Trias «que podía esconderse donde quisiera pero que por muy oculto que se metiera ya le buscarían». Afegí el denunciant que això ho feren a la resta de vaquers de la població i que Tomàs portava pistola «haciendo gran lujo de ella». Trias feu el pagament en dues vegades: 300 pessetes la primera i la resta la segona.

El mateix dia i davant la mateixa instància declarà Joaquim Serra Pla, també vaquer. Digué de Tomàs que era membre de la CNT-FAI i que havia pagat en les mateixes circumstàncies que el cas anterior 750 pessetes. Considerava Tomàs «de extrema izquierda».

Després d'aquestes declaracions fou detingut Josep Tomàs Calderé per la Guàrdia Civil i interrogat. Reconegué ser membre de la CNT i vocal de la «Sección de Vaqueros» durant cinc mesos i que en aquest període «invitaron para que todos los vaqueros de esta Ciudad les entregaran cantidades las cuales se hacía cargo de ellas el Delegado que remitía a la Generalidad para comprar armas para el Gobierno Rojo». Negà tenir pistola. Posteriorment s'incorporà a l'exèrcit «no tomando parte en ningún combate». Durant un temps s'amagà, però a la fi hagué d'anar al front de l'Ebre. A Bovera passà al bàndol franquista. Fou empresonat a Santoña fins que fou posat en llibertat gràcies a un aval. Després de la declaració fou empresonat i posat a disposició de les autoritats militars.

El 22 de setembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver exigit quantitats econòmiques a ningú, «si bien por orden de la Generalidad se hizo una subscripción a la que contribuyeron los obreros y los patronos y que jamás ha llevado pistola alguna». Negà haver amenaçat ningú.

El mateix dia declarà davant la mateixa instància Pere Mir Puigdemont, cuiner. Digué que havien viscut a la mateixa fonda un any i mig i que mai no li havia vist cap pistola. Sabia que tenia un càrrec al sindicat.

També declarà el mateix dia i en el mateix lloc Josep Porta Campmajó, propietari de la «Vaquería J. Porta». Digué que l'havia tingut a treballar a casa seva i que no havia vist mai que portés «arma alguna». Explicà que una vegada li exigiren el

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 747 18/9/19 14:12

lliurament d'una «cantidad» i que ell respongué «que no tenía». Aleshores «le indicaron que hiciera lo que pudiera».

El dia 4 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 6 de Barcelona, presidit pel comandant José Ruiz Cartes, sentencià «que solo pueden ser penados los hechos previamente definidos por la Ley» i l'absolgué. El tribunal considerà, però, que Tomàs havia de ser posat a disposició de la «Inspección de Campos de Concentración».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011333. T14-635.

TOMÉ PÉREZ, ANASTASI

Edat: 47 anys. Jornaler/esmolet. Nascut a Fitoria, Astúries. Solter. Vivia al carrer de Montserrat de Mataró. Afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya. No sabia llegir ni escriure.

Inici de les actuacions: 14 de juliol de 1941. Jutjat militar de Mataró. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El 13 de juny de 1941 fou interrogat arran de la causa oberta contra Domènec Codosal i de la seva relació amb l'assassinat de Sadurní Pujades. Tomé explicà que, en ser coix, tenia dificultats per dormir i per això passava les nits «de vez en cuando en conversación con la patrulla de que formaba parte». Segons el seu relat, la nit de l'assassinat, entre les tres i les quatre de la matinada, passaren dos cotxes i en finalitzar la guàrdia anaren a l'altra banda de la riera d'Argentona per veure si coneixien la persona assassinada. Cap d'ells la identificà.

El 14 de juliol de 1941, l'auditor de guerra de Barcelona ordenà que s'ampliés la investigació sobre Anastasi Tomé per tal de determinar la seva implicació en la mort de Sadurní Pujades.

El 6 d'0ctubre de 1941, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, informava que Tomé havia estat afiliat a la UGT i al Partit Socialista, que havia anat al front, que era membre del Socors Roig Internacional i que «permitía además que su esposa se encargara de practicar cacheos y registros personales en la estación del ferrocarril».

El 7 d'octubre de 1941, l'alcalde de Mataró, Josep Martí Pascual, signava un informe sobre Anastasi Tomé en el qual indicava que havia format part de patrulles i controls i que anava armat i havia anat com a voluntari a la columna Malatesta.

El 22 d'octubre de 1941, Artur Llobet Cantó, de professió «comercio», testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que Tomé, conjuntament amb el seu fill, havien anat voluntaris al front.

El 25 d'octubre del mateix any declarà a la mateixa seu Marcel·lí Llibre Prat, xòfer. Explicà que no sabia si Tomé havia estat implicat en els Fets d'Octubre de 1934. Tampoc no pogué confirmar que fes guàrdies armat. El que sí que aportà a la declaració fou que Tomé pare i el seu fill tingueren «una pelea ya que el encar-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 748 18/9/19 14:12

tado se oponía a que su hijo se marchase». Segons algun testimoni, el fill morí al front.

El 28 d'octubre de 1941, Anastasi Tomé declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà haver format part de cap organització política ni sindical abans del sollevament militar. Explicà que durant els fet d'octubre de 1934 feia tres mesos que formava part del «Centro Republicano Federal» i que també estava intergrat al «Somatén» i que en aquella data, a les ordres d'un tal Balcells, anaren fins a Badalona, on els feren tornar a Mataró. Arran d'això estigué detingut quatre mesos. En les eleccions de 1936, com a membre del «Partido Republicano Federal» va ser nomenat «vigilante de los Colegios electorales, con el fin de vigilar el orden». El 24 de juliol de 1936 va ser detingut per uns milicians quan anava «con su rueda de afilar en dirección a Argentona para trabajar de su profesión, llevándole luego al Comité y le obligaron a coger un Remington y montar guardias de controles de carreteras». El dia 12 d'agost s'afilià al Partit Socialista Unificat de Catalunya i més tard anà com a voluntari amb la columna Malatesta.

Posteriorment se li preguntà sobre la seva presència a prop del lloc on es trobà el cos de Sadurní Pujades. Explicà que estava fent el servei de guàrdia per ordre del comitè a la «casilla de Arbitrios Municipales» situada a la carretera d'Argentona. El dia de l'assassinat hi era pel fet de no poder dormir «con el fin de pasar el rato». Al voltant de les dotze de la nit veieren passar dos cotxes en direcció a Mataró que venien de la carretera d'Argentona. Els seus ocupants —a qui no conegué— els preguntaren per una casa de pagès que els de guàrdia no coneixien. Els cotxes i els seus ocupants es dirigiren cap al Camí del Mig i tornaren a passar a la matinada. Quan es feu el relleu de la guàrdia, a les sis del matí, els digueren que havien mort un home prop de la riera d'Argentona. S'encaminaren cap a aquest lloc per tal de veure si coneixien la persona morta. En arribar, no el pogué identificar, ja que no havia estat mai a la Roca i no coneixia ningú d'aquesta població. El cadàver «presentaba un gran golpe en la cabeza que ponía al descubierto la masa encefálica que no tocaron el cadáver debido [...] al mal efecto que le produjo».

El consell de guerra se celebrà a Mataró el 21 de setembre de 1942, presidit pel tinent coronel d'artilleria Carlos de Salas Bonal. No fou imputat per l'assassinat de Pujades i fou condemnat a dotze anys i un dia de reclusió temporal «por un delito de adhesión a la rebelión militar». Posteriorment li fou commutada per presó atenuada.

El 7 de juny de 1943, el capità general de la 4a Regió Militar decretà «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

El Tribunal de Responsabilitats Polítiques li incoà expedient en data indeterminada, que sobresegué el 7 de febrer de 1945 «por total insolvencia del inculpado».

El 17 d'octubre de 1946, el capità general de la 4a Regió Militar declarava extingida la pena.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 028939.T11-228.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 4221. TRP5-53.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 749 18/9/19 14:12

TORRENTS FRANCÈS, JOSEP

Edat: 55 anys. Jornaler. Nascut a Arenys de Munt. Casat. Vivia al carrer de Catalunya de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 22 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal del 3 de març de 1939 en deia que havia estat president del Sindicat de Treballadors de la Terra i que havia imposat multes «a los patronos». També l'inculpava per haver tret del col·legi de Santa Anna «un camión lleno de muebles».

El 3 de maig de 1939, Joaquim Castellsaguer Castellsaguer, «Médico de esta ciudad único encarcelado y perseguido por los rojos», elevà un escrit a les autoritats militars de Mataró en el qual informava que Sebastià Mora, pagès que vivia a Can Xalant, li havia dit que Josep Torrents li havia imposat una multa de 1.000 pessetes i, posteriorment, una de 5.000. Li havia confiscat el cotxe i li havia fet pagar una reparació per valor de 2.000 pessetes.

El dia 4 de maig de 1939, Joan Casabella Colominas, pagès, es presentà a la Guàrdia Civil i denuncià que Josep Torrents ja abans del sollevament militar era dirigent del «Sindicato de Campesinos afecto a la CNT» i que, com a tal, «obligó a entregar cantidades por la fuerza a los patronos agrícolas para lo que les llamaba a sus despachos amenazándoles o previamente con pistolas tanto él como sus compañeros rojos». Segons Casabella, exigia aquestes quantitats per comprar armes i municions per lluitar «contra los fascistas». Casabella li havia pagat un total de 450 pessetes, en dos lliuraments, sota l'amenaça «que le quitaría la cabeza». Joan Rodon, també pagès, declarà haver pagat 1.250 pessetes sota amenaces.

El mateix dia fou detingut i interrogat Josep Torrents Francès. Reconegué que s'havien exigit quantitats monetàries a diferents patrons agrícoles entre els quals recordava Sebastià Mora, a qui s'havien exigit 1.000 pessetes. Calculava en deu o dotze les persones a les quals s'havien exigit diners i negà haver portat mai pistola. L'endemà fou empresonat a disposició de les autoritats militars.

El primer de setembre de 1939, Esteve B. Graupera, pagès, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró que havia estat multat per Torrents i que no tan sols se l'havia coaccionat amb una pistola sobre la taula, «sinó que el encartado le dijo que aquellas cosas no se arreglaban con pesetas sino con plomos y le tuvieron cuatro horas detenido en Santa Ana».

També declarà el mateix dia Salvador Rodon Major, pagès. Explicà que se li havien exigit 2.500 pessetes «que se convirtieron en trescientas setenta y cinco o sino sería llevado a Parpers». També se li va confiscar la finca per tenir un fill que havia passat a «la Zona Nacional».

El dia 6 de setembre testificà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Explicà que les multes obeïen al fet que «los patronos agricultores por que

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 750 18/9/19 14:12

hacían trabajar a sus obreros más horas de las debidas». Negà haver exhibit mai armes o haver-ne tingut.

El 4 de desembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent número 6 de Barcelona el condemnà a quinze anys de reclusió temporal. El 4 d'octubre de 1943 li fou commutada la pena per una de vuit anys de presó major que, en part, complí en llibertat vigilada.

El dia 13 de juliol de 1951, la fiscalia de la 4a Regió Militar proposà que li fos acceptada la petició d'indult per la pena imposada.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008003. T14-614.

TORRES CASTELLS, LLUÍS

Edat: 30 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Mataró. Casat. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 15 d'abril de 1939 fou interrogat, i posteriorment detingut, pel cap de la policia local de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal. Declarà que des de l'any 1931 i fins al 1938 treballà a la fàbrica de gèneres de punt de Joan Brufau Cusidó. L'abril de 1938 anà al front amb la seva lleva fins que acabà la guerra. Llavors ingressà al camp de concentració de Cervera.

El mes de juliol de 1937 fou escollit per votació membre del comitè de control de la fàbrica. Poc després del 18 de juliol de 1936, per ordre del comitè de control, s'endugué del domicili particular de Brufau Cusidó «unas siete u ocho máquinas que en él había» i, també, «tres carros de género que había en la misma casa». Explicà que amb allò produït amb els gèneres que venien de la fàbrica es compraven les matèries primeres i es pagaven els salaris.

El 15 d'abril de 1939, Joan Brufau Cusidó havia signat una denúncia contra Lluís Torres en la qual, entre altres coses, deia que «siempre actuó dicho individuo como convencido de que todo era de ellos y que nosotros los auténticos dueños no tenían ningún derecho a lo que bien legítimamente era mío».

El 20 de juny de 1939 confirmava aquestes acusacions davant el jutge militar d'instrucció: «Se destacó como activo y principal organizador de la incautación de la industria del deponente, haciendo objeto de toda clase de vejámenes a la esposa del dicente, a la que imponía sus órdenes en forma muy severa, privándola de todos los medios de vida y abusando extraordinariamente de su situación.» Finalment, el feia responsable de les pèrdues de l'empresa, que avaluava en 484.000 pessetes.

Alguns testimonis declararen que l'actuació de Torres havia estat motivada pels acords del comitè de fàbrica i que les màquines que s'havien endut del domicili de Brufau Cusidó eren necessàries per al procés productiu. També declararen que no havia anat mai armat.

La causa fou vista en el Consell de Guerra número 2 de Barcelona el dia 4 de juliol de 1939 i fou condemnat a quinze anys de presó. En una data indeterminada, la pena li fou commutada per la de dotze anys i un dia. El 7 de setembre de 1953 li fou aplicat un indult de la pena aplicada.

El dia 24 de febrer de 1940, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques li obrí un expedient. L'1 de març de 1940 signava un document en el qual deixava constància que no posseïa «bienes ni deudas de clase alguna». Un informe de l'alcaldia de Mataró del 30 d'octubre de 1941 certificava que vivia a Mataró i que els seus ingressos eren de cinquanta pessetes setmanals «eventual» i que el salari de la seva esposa era de trenta-dues pessetes, també a la setmana.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 008436. T4-262.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1940/26.

TORRES ROVIRA, MANUEL

Edat: 35 anys. Industrial. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'Argentona.

El dia 23 d'abril de 1940, el Tribunal de Responsabilitats Polítiques de Barcelona iniciava el procés contra Manuel Torres Rovira.

El dia 3 d'abril de 1940, la «Comisaría de Guerra de Cataluña», amb seu a Igualada, denunciava davant del Tribunal de Responsabilitats Polítiques Manuel Torres pel fet d'haver passat a França els darrers mesos de 1936 i d'haver-se instal·lat a Tolosa de Llenguadoc amb la seva família, fins que marxà a l'Espanya controlada pels militars revoltats. Afegia la denúncia que havia passat «un importante lote de joyas o valores» i que havia ofert als membres d'Estat Català «que lo pasaron que les entregaría una importante cantidad para la compra de armas». El document concloïa afirmant que el denunciat formava part de la firma «Fondevila y Torras y posee importantes fábricas en Mataró i Martorell».

El dia 6 de maig de 1940, l'encausat declarà davant del tribunal. Reconegué que a finals de 1936 havia passat a França i s'havia establert a Tolosa de Llenguadoc. El pas de la frontera l'havia fet «precipitadamente y a pie por los Pirineos porque era perseguido por los elementos extremistas de la ciudad de Mataró». S'estigué a Tolosa fins al mes d'agost de 1937 i d'allí passà a l'«España Nacional» i s'instal·là a Sant Sebastià. Justificà el fet d'haver-se quedat temporalment a Tolosa pel fet d'esperar tenir notícies de la seva família, que havia restat a Mataró. Temia les represàlies que podien patir per haver fugit essent sergent de complement d'artilleria. Negà haver portat joies o valors i haver donat diners als membres d'Estat Català.

Un document de la comandància militar de Zarautz del 15 de febrer de 1939 certificava que Torres havia fet serveis de guàrdia i vigilància en aquella demarcació i havia estat nomenat «Censor en la Censura Militar de Teléfonos de Zarauz».

El 4 de maig de 1940, Miquel Estruch, prevere, signava com a «cura-arcipreste»

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 752 18/9/19 14:12

en un document amb el segell de la parròquia de Santa Maria de Mataró i feia constar que hi havia dues persones, pare i fill, amb el nom de Manuel Torres. Afegia que «el capital que se calcula que poseen estos señores, en industrias y demás se cree que se eleva a unos diez millones de pts.».

L'11 de maig de 1940 Manuel Torres presentà al tribunal una declaració de béns que totalitzava 55.300 pessetes i que incloïa una «casa-torre» a Puigcerdà, un cotxe marca Citroën, valors mobiliaris, efectiu i joies.

Francesc Deó Deó, alcalde de Canejan, a la Vall d'Aran, certificà el 14 de maig de 1940 que Manuel Torres «me prestó relevantes servicios gratuitos de información nacional, como subagente privado mío en mi cargo de Agente del SIFNE y SIM en Toulouse Francia, demostrando siempre y en todo momento un gran amor e interés en favor de la Causa Nacional».

El dia 1 de juny de 1940, el capellà Santiago Oliveras Prats declarà davant del tribunal que havia participat juntament amb l'inculpat i altres persones en la fugida cap a França el mes de novembre de 1936. Explicà que quan s'evadiren Torres «llevaba un paquete bastante regular, paquete que no dejaba de su mano y que cree el dicente llevaba en el mismo bastante dinero o joyas». En arribar a França el grup compost per cinc sacerdots «y nueve o diez seglares, fabricantes de Mataró», els guies els exigiren «cierta cantidad que no puede precisar el declarante». Afirmà que aquests guies eren «gente de la montaña» i digué ignorar si pertanyien a cap partit polític i si Torres havia tingut amb ells «algún otro trato».

El 22 de juny de 1940, Enrique Aguado Cabeza, comandant d'artilleria, reconegué haver estat amagat a una casa de Torres, al carrer d'en Moles, «para evitar las persecuciones de que fue objeto por parte de los rojos». Digué de l'encausat que havia col·laborat «con personas de orden y elementos de Falange».

El dia 24 de gener de 1941 declarà a Mataró Josep Martí Pascual, industrial. Digué de Manuel Torres que sempre havia tingut «ideas derechistas y ha sido católico practicante». Tenia referències de la fugida de Torres cap a França «sabiendo únicamente que le ayudó a pasar la frontera un empleado de su fábrica, apellidado Bachs, perteneciente a Estat Catalá. Que era corriente en tales casos, pagar cantidades para poder pasar la frontera, pero ignora en el caso concreto de la pregunta, si el Sr. Torras lo hizo así».

El dia 17 de febrer de 1941, el tribunal considerà que «aparecen indicios racionales de responsabilidad política para el encartado».

El dia 25 de febrer de 1942, Joan Gual Mustarós, paleta, declarà que el pare de Manuel Torres li havia fet amagar «en distintos sitios o lugares de esta ciudad, joyas que el propio dicente vio».

El tribunal dictà sentència el dia 8 de gener de 1942 i absolgué Manuel Torres i ordenà arxivar la causa.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1940/3103.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 753 18/9/19 14:12

TRIA VIVES, AMADEU

Edat: 55 anys. Comerciant. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a la Rambla. Vinculat a Esquerra Republicana?

Inici de les actuacions: 22 de febrer de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 22 de febrer de 1939 va ser detingut per la Guàrdia Civil a Mataró. Relatà que l'any 1937 havia arrendat l'espai de la capella de Sant Sebastià al delegat de la vivenda Rossetti per instal·lar-hi «un quiosco para periódicos y libros y revistas marxistas cuyo local lo consideraba muy apropiado para la venta de dichos artículos».

Rafael Soler Moreu fou interrogat el mateix dia per la Guàrdia Civil. Va dir que desconeixia l'activitat política d'Amadeu Tria abans del juliol de 1936, però creia que pertanyia a «izquierda catalana». Afirmà que Tria havia arrendat al «Comité Rojo» la capella de Sant Sebastià «efectuando en la misma obras que acabaron con todos los signos religiosos que quedaban del saqueo instalando en ella una tienda de libros, revistas, folletos pornográficos y marxistas».

El 2 de març de 1939, Amadeu Tria adreçà una instància al comandant militar de Mataró en la qual indicava que era a la presó, a disposició de les autoritats militars, sense que hagués prestat declaració davant seu. Suposava que el motiu de la detenció era la denúncia per haver instal·lat un lloc de venda de periòdics on hi havia hagut la capella de Sant Sebastià. Continuà el seu relat afirmant que havia arrendat l'esmentat espai el mes de juny de 1937 a l'administrador municipal de finques urbanes de Mataró «con la conminación de que si no aceptaba sería alquilado a un competidor del ramo para establecer un puesto de venta de periódicos, actividad a la que hace más de treinta años vengo dedicándome». Afegí en el seu relat que, en haver estat amenaçat de col·lectivitzar la impremta de la seva propietat «por parte del control obrero, lo que significaba mi exclusión y ruina, opté por aceptar la oferta del local mencionado [...] con la esperanza de poder ganar en cualquier circunstancia, el sustento de mi familia que por movilización de mi hijo y yerno tuve que hacerme cargo de sus respectivas esposas e hijos». Conclogué afirmant que al seu domicili s'hi havien dipositat «enseres y efectivo» de persones addictes al «Glorioso Movimiento». A la fi sol·licitava la llibertat provisional invocant motius de salut i poder atendre «las necesidades más perentorias de la familia».

El 28 de març de 1939, Rafael Soler Moreu testificà davant les autoritats militars a Mataró que, tot i desconèixer l'actuació de Tria en les eleccions de 1936, «sí sabe que tan pronto se enteraron del triunfo del frente popular en las mismas, se celebró grandemente en su casa el resultado de dichas elecciones».

El mateix dia i davant la mateixa institució, testificà Jaume Llavina Cot, «comercio». Digué que coneixia Tria i que no podia precisar-ne la ideologia «si bien por su manera de ser cree era simpatizante de izquierdas». Confirmà que havia instal·lat «un puesto de periódicos» un any o poc després que la capella de Sant Sebastià fos saquejada. El quiosc es mantingué «hasta la liberación de este pueblo».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 754 18/9/19 14:12

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Catalunya, que l'absolgué, el mes de març de 1939.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002918. T11-0002.

TRISTANY LLADÓ, NARCÍS

Edat: 51 anys. Gènere de punt. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'Altafulla. Afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya i a la UGT.

Inici de les actuacions: 17 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 17 de març de 1939, el cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal l'acusà de posseir una pistola, que llençà al mar, d'haver anat amb armes pel carrer i d'haver participat en detencions de persones de dretes, entre les quals cità Domènec Rivera, cap de centúria de Falange.

L'informe de l'alcaldia del 17 de juliol de 1939, signat per Joan Brufau Cusidó, destacava que Tristany havia estat regidor de l'Ajuntament el mes de novembre de 1938.

El 19 de juliol del mateix any, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, informava que Tristany havia format part de la junta de la «Sociedad de inquilinos "La Justicia" significándose mucho [...] en la persecución de los propietarios que habían instado algún deshaucio».

El 26 d'agost de 1939, Domènec Rivera Laplana, empleat municipal, declarà davant el jutge militar de Mataró que Tristany havia format part de l'escamot que el detingué i que el considerava «un individuo peligroso y totalmente desafecto a nuestra Causa Nacional».

Josep Zaragoza Rosell, pintor, declarà en el mateix indret el 26 d'agost de 1939 que Tristany l'havia amenaçat amb un «Paseo» si no pagava a un antic inquilí seu 500 pessetes que aquest li reclamava.

Josep Gudayol Blanchart, comerciant, testificà el 26 d'agost del mateix any. Afirmà conèixer que Tristany era membre del Partit Socialista Unificat i de la UGT, que l'havia vist patrullar amb armes per la població i també referí el succés següent: «En cierta ocasión y al serle llevada comida del Ayuntamiento la rechazó diciendo que no la quería porque estimaba que era un robo y que pertenecía a la población aquella comida; que aquello lo dijo en época en que no había nada que comer y por tanto tanto el encartado como sus familiares pasaban también hambre como todos.»

El 24 d'agost de 1939, Tristany declarà davant el jutge. Negà les acusacions de patrullar, haver detingut ningú i formar part de la societat La Justicia. Digué que no coneixia ni havia vist mai Domènec Rivera. Sols acceptà haver tingut una pistola, que llençà al mar, i haver estat regidor de l'Ajuntament durant dos anys.

Fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 3 en sessió del 19

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 755 18/9/19 14:12

de desembre de 1939 i presidit pel tinent coronel D. C. Fernández. Condemnat a dotze anys i un dia de reclusió menor, posteriorment la pena li fou commutada per una de vuit anys.

El 25 d'octubre de 1940, un grup de veïns de Tristany signaren un escrit en el qual destacaven que era una persona de «reconocida bondad [...] intachable en sus deberes para con la sociedad».

El 27 de febrer de 1941 Salvador Ribas Puig, industrial i comerciant de vins de Barcelona, signà un document en el qual relatava com, havent-se refugiat a Mataró per defugir la persecució de què era objecte a Barcelona, fou comminat, en ple carrer, a lliurar-se a un grup d'homes que es desplaçaven en un cotxe. L'intent originà un aldarull en el qual es distingí Tristany oposant-se a la detenció fins al punt que els agressors l'amenaçaren també d'endur-se'l. Ribas feu notar que no coneixia de res en aquell moment Tristany. El conflicte es resolgué amb l'arribada dels serveis d'ordre públic, que impossibilitaren la detenció de Ribas. Aquest no deixà de manifestar el seu convenciment que l'actuació de Tristany li havia salvat la vida.

Més endavant, Ribas feia notar que Tristany i la seva família havien emmalaltit fins al punt que havien hagut de ser atesos pels serveis hospitalaris per trobar-se «completamente en la miseria y por tanto desprovistos de todo elemento de sustento». Ribas concloïa: «Es mi creencia que la actuación de dicho Tristany debió ser muy otra que la que le hubiese permitido seguir la vida ostentosa que a costa de tan poco» havien portat altres «desalmados».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 009236. T3-161.

TURON RAT, LLUÏSA

Edat: 57 anys. Mestra nacional. Nascuda a Seta, França. Casada. Vivia al carrer de Sant Benet de Mataró. Afiliada a FETE-UGT.

Declaració jurada del 20 de febrer de 1939.

Lluïsa Turon havia ingressat al cos de mestres el 24 de maig de 1910 i s'havia afiliat a la FETE-UGT el 28 d'agost de 1936 «ante la amenaza de ser destituida del cargo». Havia estat destinada a Mataró l'any 1931. Quan se li preguntà per companys que haguessin destacat per «ideas izquierdistas», respongué que no sabia «de ningún compañero que se hubiera distinguido». Afirmà que havien intentat «liberar a los alumnos de la educación del gobierno rojo ya que no implantamos la coeducación ni cambiamos los textos escolares».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 10 de maig de 1939, feia constar que la seva actuació «había sido de derechas y de ideas católicas».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL-52137-2884. T14-839.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 756 18/9/19 14:12

UBACH UBACH, JOAQUIM

Brigada d'artilleria de complement i químic a l'empresa Font i Cia. de Mataró. Afiliat a la UGT.

Inici de les actuacions: 26 de febrer de 1939. Diligències prèvies. «Juzgado Especial de Suboficiales y el CASE».

El 26 de febrer de 1939 lliurà un informe sobre les seves circumstàncies personals durant el conflicte. Explicà que pertanyia a la lleva de 1935 i que ja des d'abans del cop d'estat militar de 1936 treballava a la fundició Font y Cia., on estigué treballant fins al dia que feia la declaració: «Si permanecí en el laboratorio de la expresada casa fue porque las autoridades rojas me consideraron imprescindible en mi cometido.»

El 10 de maig de 1939, Joan Guixà Esteve signà una declaració jurada afirmant que Ubach era una persona «adicta a este Movimiento». Explicà que havia treballat a la fundició Font i que en ser considerat imprescindible «no tuvo necesidad de incorporarse a los ejércitos marxistas». També declarà que havia estat empresonat deu mesos a la presó Model de Barcelona i que, durant aquest període, Ubach «procuró y logró hacer Socorro Blanco por cuyo motivo se beneficiavan algunos de mis compañeros de cárcel».

L'industrial Domènech Jaumandreu Valls avalà també Ubach en termes semblants el 4 de maig de 1939.

El 10 de juny de 1939, el «Juez Especial de Suboficiales y CASE» dictà una providència en la qual ponderava que els encartats «no pudieron eludir su presentación a las Autoridades rojas, que entonces detentaban el Poder; la poca importancia de los servicios, lo favorable que les ha resultado la prueba practicada y el hecho mismo de pertenecer a escalas secundarias, dentro del Ejército, a las que no se puede exigir iniciativas ante el desarrollo del Glorioso Movimiento Nacional». Proposà l'arxivament de les actuacions «sin pronunciamiento de responsabilidad».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL. 22418/1197. T12-203.

VALLCORBA TORRUELLA, JOAN

Edat: 32 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de la Concepció de Mataró. Afiliat al POUM.

Inici de les actuacions: 24 de març de 1941. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

En un moment indeterminat Joan Vallcorba sol·licità a les autoritats militars la pròrroga per a la seva incorporació al servei militar. El 16 de setembre de 1940 rebé una notificació negativa a la seva petició «por desafecto». Considerà la decisió «excesivamente dura» i en sol·licità una revisió.

El 23 de setembre de 1940, el director gerent de «Manufacturas Antonio Gas-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 757 18/9/19 14:12

sol, S.A.» certificava que Vallcorba «dentro del trabajo» havia tingut bona conducta «y desempeñado su cometido a nuestra satisfacción».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Josep Martí Pascual el 7 d'octubre de de 1941, indicava que l'encausat havia pertangut al POUM, havia portat arma i havia participat a l'assalt del «Centro Mataronés», on s'instal·là l'esmentat partit, i que era activista i «gran propagandista de la causa roja». S'havia incorporat a l'exèrcit amb la seva lleva.

El dia 11 de juny de 1942 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Ramon Gómez Baladia, sabater. Digué conèixer Vallacorba i que li semblava que era vicepresident del POUM. Testificà que havia participat en l'assalt del «Casino Mataronés», on «se apropiaron de todos los muebles que en dicho Casino había». Però no tenia notícia que hagués participat «en el asalto de Casas Particulares». L'havia vist portar arma llarga, però negà que fos qui havia organitzat la columna del POUM. Afirmà que havia estat el seu president, «un tal Macià».

El dia 11 de juliol de 1942, Joan Vallcorba declarà a Badalona davant el jutge militar d'instrucció. Negà rotundament haver format part del POUM ni tenir-hi cap càrrec. També negà haver participat en l'assalt del «Casino Mataronés». Sí que reconegué que «frecuentaba él en dicho local, devido por que en calidad de profesional de deportes se ensayaban y se enseñaban hacer jinnasia todos los que les gusta el deporte». Aportà com a dada que un dia que era a l'esmentat centre, li demanaren que portés una bandera del POUM des del casino fins al teatre Clavé, on se celebrà un míting. Negà haver portat armes i afirmà que s'incorporà al front amb la seva lleva el mes d'agost de 1937 i que va ser destinat a la Setena Brigada destacada a Madrid, on s'estigué fins a la fi de la guerra. Fou ingressat al camp de concentració de Carabanchel Alto i, després, al d'El Pardo, on s'estigué fins a ser posat en llibertat.

El dia 1 de juliol de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar elevà un ofici indicant que, atès que la fiscalia proposava una pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal i que l'encausat i el seu defensor acceptaven aquesta pena, sol·licitava que Vallcorba fos posat en situació de «prisión atenuada en su domicilio».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 025436. T14-418.

VALLDEPERES ESTELA, JOSEP

Edat: 32 anys. Metal·lúrgic. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Cugat de Mataró.

Inici de les actuacions: 27 de setembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 25 de juny de 1942, Josep Valldeperes estava pres a Cartagena, a les ordres de les autoritats de marina. Declarà que pertanyia a la lleva de 1928 i que havia fet el servei militar com a mariner de segona classe al «Torpedero número 22». Durant

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 758 18/9/19 14:12

la guerra estigué destinat a «Industrias de Guerra Casa Font» de Mataró. L'any 1939 passà a França amb la retirada de les tropes republicanes i retornà a Espanya el 15 de maig de 1942.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 22 de juny de 1942, feia constar que Valldeperes havia format part del comitè de control de «Font y Cía. en cuya empresa quedó movilizado como industrias de guerra». També indicava que havia format part de la junta directiva del Sindicat Metal·lúrgic de Mataró.

El 24 d'agost de 1942 fou novament interrogat a Cartagena. Repetí les circumstàncies anteriors. Negà haver ingressat a les milícies antifeixistes i reconegué haver format part del comitè de control de l'empresa on treballava, «pero no tenía que ver nada con asuntos políticos, pues era precisamente ordenado por la Generalidad». Se li preguntà per què no havia tornat abans de França i respongué que tenia familiars a París i que hi havia trobat feina, raó per la qual s'hi havia quedat. Però tornà per poder ajudar la seva dona i en el manteniment del seu fill.

L'11 de novembre de 1942 fou posat en llibertat provisional.

El 6 de juliol de 1943, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar acordava sobreseure provisionalment la causa i en decretava la llibertat definitiva.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 031981. T14-437.

VALLDEPERES PUIG, ENRIC

Edat: 27 anys. Jornaler. Nascut a Mataró. Solter. Vivia a la ronda Prim de Mataró. Afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya.

Inici de les actuacions: 4 de desembre de 1946. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar permanent núm. 1.

El dia 28 d'abril de 1945 va ser detingut per la «Brigada Político Social» de Barcelona. Se l'acusava d'haver estat membre del Partit Comunista des dels tretze anys. A més, «por sus conocimientos de hipnotismo y Filosofía regentó como presidente un Centro de dicha disiplina [sic]». Valldeperes reconegué haver fet algunes conferències i haver estat «Secretario de Ayuda» del comitè local del PSUC. L'any 1937 fou mobilitzat i destinat al front de Terol i després a Vinaròs, on fou fet presoner. Fou internat al camp de concentració d'Orduña fins que fou alliberat. A la fi de la guerra tornà a Mataró.

El 27 de desembre de 1946 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Barcelona que havia estat afiliat a les Joventuts Socialistes i sindicat a la CNT i a la UGT. Explicà que per una lesió cardíaca havia estat declarat inútil total per les autoritats franquistes i negà haver participat en actes de violència o destrucció d'esglésies o patrimoni.

El 24 de març de 1947, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar, en considerar que la pena que podia recaure sobre l'encausat «serían de aplicación en definitiva

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 759 18/9/19 14:12

al que la sufriera los beneficios de la libertad condicional», proposava sobreseure provisionalment la causa i concedir la llibertat definitiva a l'encausat.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 035288. T14-491.

VALLS CURDIELAS, AGUSTÍ

Edat: 21 anys. Forner. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer d'Ibran de Mataró.

Inici de les actuacions: 7 d'agost de 1939. Procediment previ. Jutjat militar de Mataró.

Amadeu Sala Castell, en un escrit sense data, signà una denúncia contra Agustí Valls segons la qual, en una «comida íntima» celebrada el primer de maig, havia brindat «por la vuelta de Negrín y Miaja». També havia proferit «palabras muy groseras que afectaban la dignidad de nuestro Caudillo i desbarró por completo de nuestro régimen».

El dia 18 d'abril de 1939, Lluís Devesa Llobell, cap de Falange a Dénia, signava un document en el qual acreditava que Agustí Valls, aleshores soldat del 88è Batalló 22a Brigada, havia contribuït a «izar la gloriosa bandera nacional y al mismo tiempo efectuar servicio de armas para mantener el orden, hasta el día que vinieron a hacerse cargo de la plaza las tropas de ocupación».

El 25 d'agost de 1939, Valls declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà rotundament els fets que se li imputaven i digué que el denunciant «no formaba parte del grupo en el que estaba el declarante». El dinar s'havia celebrat a la «fuente alta de Burriac».

El mateix dia, el jutge militar d'instrucció, José del Toro Pérez, feu celebrar un acarament entre Valls i el seu denunciant. Sala es reafirmà en les seves declaracions i digué que les paraules de Valls les havien sentit tots el treballadors del forn de pa «casa Raurich» i que fou Emili Corominas qui contestà que «debía brindarse por Franco». Agustí Valls negà «de una manera rotunda» que hagués fet cap de les afirmacions que se li atribuïen.

El 16 de setembre de 1939 testificà davant del tribunal militar de Mataró Celestí Cortés Urpina, forner. Digué que, si bé era cert que s'havia celebrat la «fiesta de la Exaltación del trabajo entre patronos y obreros panaderos» a Argentona i que Valls havia brindat per Negrín, volia fer constar «por ser ello la verdad que el referido joven estaba en un estado que no podía darse cuenta de lo que decía ni de lo que hacía, puesto que se había bebido mucho vino y champagne y el joven referido estaba embriagado por lo que seguidamente le hicieron echarse para que durmiera un poco».

El dia 16 de juliol de 1941, el jutge instructor elevà un informe a la superioritat «proposant sobreseure les diligències sin declaración de responsabilidad para el encartado» en considerar que Valls «estaba embriagado y no podía responder de sus actos en tal estado».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 760 18/9/19 14:12

El 28 d'octubre de 1941, l'auditor de guerra de la 4a Regió Militar acceptà la proposta de l'instructor, però proposà que «dadas las circunstancias de los hechos imponga V.E. una sanción económica al inculpado, proporcionada a sus medios de fortuna».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001336. T14-796.

VALLS MASÓ, JOAN

Edat: 31 anys. Obrer gènere punt. Nascut a Llinars del Vallès. Solter. Vivia a la baixada de Sant Ramon de Mataró. Afiliat al PSUC i a la CNT.

Inici de les actuacions: 27 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del cap de la policia municipal Màxim Gutiérrez de Carvajal, de l'11 d'abril de 1939, en deia que era membre del Partit Comunista i que, posteriorment, s'afilià al Partit Socialista Unificat de Catalunya. Treballava a l'empresa Minguell fins que el mes de març de 1938 va ser mobilitzat. Abans de la seva incorporació a l'exèrcit havia estat ajudant del «Secretario Sindical Agrario de la comarcal». Abans del juliol de 1936 havia estat membre de la Comissió de Propaganda de l'Ateneu Popular «Sección Biblioteca». L'informe també l'acusava de «distribuir pistolas que las distribuían entre las personas de su confianza». Per tots aquests motius, fou detingut i posat a disposició de les autoritats militars.

El primer de juny de 1939, Valls declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Reconegué haver estat ajudant del secretari de la Comarcal i membre de la CNT. Negà la resta d'acusacions.

El 24 de juny de 1939, Josep Espiell Baladia, director de l'empresa «Industrias Minguell, S.A.», testificà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Relatà que «en el trabajo siempre le ha merecido el mejor de los conceptos habiendo observado buena conducta». Sabia, però, que era simpatitzant de les esquerres i que estava afiliat a la CNT. Negà saber res més sobre Valls, ni per referències.

El 26 de juny de 1939 declarà davant la mateixa instància Ferran Padró Salomó, company de feina de Valls. Referí que, tot i saber que era simpatitzant de les esquerres, «siempre le ha merecido el mejor de los conceptos tanto por su honradez como por su conducta». També digué que no tenia cap referència que hagués format part de patrulles o hagués participat a la crema d'esglésies

El dia 15 de juliol de 1939, el consell de guerra de Barcelona optà per sobreseure la causa en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Tanmateix, considerà que havia de complir una estada mínima de cinc mesos en un batalló de treball.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 06888. T14-703.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 761 18/9/19 14:12

VENTURA FONT, JOSEP

Edat: 27 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Sant Andreu de Llavaneres. Solter. Vivia a Mataró, al Camí Ral. Afiliat a la CNT-FAI.

Inici de les actuacions: 8 de novembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat Militar Permanent núm. 3.

El 8 de novembre de 1939, el cap de la «Brigada Social de la Jefatura Superior de Policia» de Barcelona emetia un informe segons el qual havia localitzat, al camp de concentració de Burgos, Josep Ventura. Segons les fonts policials, havia estat «antiguo afiliado a la C.N.T-F.A.I.» i durant les eleccions de 1936 feu propaganda del Front Popular i més endavant formà part de les patrulles de control «bajo las órdenes del asesino Jaime Lluís Mas». Com a conseqüència d'això, se l'implicava en escorcolls, crema d'esglésies, convents i també «se le supone autor de la muerte del guarda rural Manuel Carbó Gimpera». Posteriorment marxà amb la columna Malatesta.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per l'alcalde Joan Brufau Cusidó el 3 d'abril de 1940, indicava que Josep Ventura tenia «pésimos antecedentes», que anava amb mosquetó i que formà part de les milícies voluntàries.

El dia 6 d'abril del mateix any, el delegat d'Informació i Investigació de Falange, Josep M. Mestres Simon, certificà que Ventura havia format part de «las primeras patrullas urbanas» i que havia marxat, posteriorment, amb la columna Malatesta.

El 22 de gener de 1942. Isidre Rovira Subirà, pagès, declarà a Mataró davant el jutge militar d'instrucció. Digué que el coneixia des de petit i que formava part de les Joventuts Llibertàries. Exposà que «aunque al parecer trabajaba poco, no le faltaba nunca dinero». Afegí que no li constava «ningún hecho delictivo cometido por el mismo ni por referencias y que tampoco le vio nunca con armas». Manifestà que «le llamaban de apodo el "Peso"».

L'endemà declarà davant de la mateixa instància Francesc Biayna Reina, industrial. Coneixia Ventura, atès que havia treballat a casa seva, i testificà que era membre de les Joventuts Llibertàries. Afegí «que su conducta era la más pésima en todos los conceptos pues más de una vez fue echado por su padre de su casa por ser individuo de mala vida tanto pública como privada». Declarà haver-lo vist patrullar amb arma llarga i negà tenir notícia sobre la seva participació en l'assassinat del guàrdia Manuel Carbó.

El *Boletín Oficial de la Provincia de Barcelona* publicà una requisitòria del jutjat militar de Badalona i Mataró del 4 de novembre de 1942 en la qual s'instava Ventura a comparèixer per prestar declaració per la causa que se li estava instruint.

Davant la seva incompareixença, fou declarat en rebel·lia.

L'any 1955 fou detingut a València per un incident de violència al carrer. Interrogat per la policia d'aquesta ciutat, el seu responsable elaborà un informe en el qual detallava que Ventura havia desenvolupat tasques de vigilant nocturn i havia tingut una conducta «intachable tanto en el orden moral como en el público y priva-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 762 18/9/19 14:12

do». Pel que fa als seus antecedents, deia que era membre de la CNT, que havia format part de les patrulles de control i havia participat en escorcolls i que el setembre de 1936 havia marxat amb la columna Malatesta al front de Belchite, on s'estigué fins al mes de gener de 1937. Aprofitant un permís, decidí no retornar al camp de batalla i començà a treballar en una empresa tèxtil de Barcelona. El mes de gener de 1938 fou cridat amb la seva lleva i destinat a Cartagena, al cos d'infanteria de marina, «Defensa de Costas». Quan caigué el «Frente Catalán» fou fet presoner i internat al camp de concentració de San Marcos, on estigué nou mesos. Posteriorment fou traslladat al «Batallón de Trabajadores nº 3 con destino» a Navarra. Sis mesos després fou llicenciat.

El 16 d'agost de 1955 fou interrogat pel jutge militar d'instrucció a Barcelona. Declarà que, si bé havia patrullat per Mataró els dies posteriors a l'inici de la Guerra Civil, havia estat «para favorecer a las personas perseguidas y evitar en lo posible la quema de obras de arte e imágenes, lo cual puede testificar el cura párroco de Mataró Mosén Pou». Afegí que havia contribuït a salvar la vida d'una monja i d'un sacerdot que es deia «Liberato y vive en la Bajada Coma de Mataró, primera o segunda casa». També havia protegit Vicenç Montasell. Negà haver intervingut en la crema d'esglésies i, amb referència a la mort del guàrdia rural, afirmà que, si bé estigué present en la detenció, «no intervino en la muerte del mismo». Preguntat pels motius de la seva incorporació a la columna Malatesta, digué que s'allistà «por miedo a la persecución comunista por haber procurado salvar al sacerdote». Negà saber que havia estat declarat en rebel·lia i que estava reclamat pel jutjat militar de Mataró.

El 14 de novembre de 1955, a Barcelona, l'auditor de guerra proposà sobreseure provisionalment la causa i posar en llibertat definitiva Josep Ventura.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000332. T10-382.

VERDAGUER CLAUS, NICOLAU

Edat: 41 anys. Barber. Treballador d'una fàbrica de cordilleria. Funcionari de presons. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Mataró, a la plaça de Santa Maria. Afiliat a Acció Catalana Republicana.

Inici de les actuacions: 31 de gener de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 31 de gener de 1939, la persona que s'havia fet càrrec de la gestió de la presó de Mataró decidí detenir els funcionaris que hi trobà, entre els quals Nicolau Verdaguer, «por existir contra los mismos denuncias concretas de su desafección al Régimen y su mal comportamiento con los presos Nacionalistas según denuncia presentada por el Teniente de Artillería César Martínez Sastre».

El 16 de febrer de 1939, Nicolau Verdaguer feu una declaració jurada en la qual reconegué haver estat membre d'Acció Catalana Republicana des de la seva funda-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 763 18/9/19 14:12

ció. Explicà que a partir de setembre de 1936 se li proposà entrar a formar part de «las oficinas de Abastos» amb un salari de deu pessetes diàries, ja que no podia treballar del seu ofici per manca de matèries primeres. Més endavant entrà a formar part del cos de Serveis Correccionals de Catalunya, amb un sou de 416 pessetes al mes. Se l'interrogà sobre «los más distinguidos izquierdistas de su departamento» i respongué que «todos héramos hombres moderados como a republicanos, pues uno que había de extremista hizimos de manera que lo hecharan fuera». Explicà que a l'entrada de les tropes franquistes a Mataró hi havia a la presó 93 reclusos i que la seva actitud cap a ells havia estat «de humanidad». Donà el nom de diversos militars empresonats que podien avalar la seva conducta a la presó mataronina.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 4 d'abril de 1939, indicava que havia militat a Acció Catalana, que havia participat en els Fets d'Octubre de 1934 i en les eleccions de febrer de 1936 i que el mes de juliol d'aquest any «hizo cuanto estuvo de su parte para el triunfo de las hordas rojas». Havia entrat a formar part del cos de presons el 28 d'octubre de 1937.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep Cuadrada Calvó, del 2 de maig de 1939 referia els mateixos elements que l'informe anterior, però hi afegia que Verdaguer havia estat membre de la CNT, de la «Consejería de Abastos del Ayuntamiento rojo» i, després, oficial de presons, «no tratando a los presos muy bien». A més, feu constar: «Durante el dominio rojo y para escarnio hizo barrer un día la Riera a elementos de derechas que se reunían en la Granja "Frigo" de esta localidad, fue el instigador de esta burla que se efectuó bajo la amenaza de la patrulla de Orden Público de esta localidad.»

El dia 8 d'abril de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció Eladio Pin Ruiz, capità de la Guàrdia Civil, que havia estat reclòs a la presó mataronina. Reconegué que l'acusat i altres companys «des de luego tuvieron buen comportamiento con los presos no maltratándoles». També afegí que «estos oficiales de prisiones en todos sus actos se manifestaban como verdaderos rojos y separatistas habiéndoles oído incluso agravios y blasfemias los días de bombardeos contra nuestras instituciones e incluso contra los presos».

El 22 d'abril de 1939 declarà davant la mateixa instància judicial Jaume Masagué Mateu, oficial de telèfons. Explicà que durant la seva estada a la presó mataronina havia pogut comprovar com Verdaguer era «de las personas más atentas respetuosas con los elementos derechistas, siendo el que les animaba y les decía hasta incluso las noticias de la radio Nacional, mostrando incluso en sus conversaciones un gran desengaño de la causa y procedimientos rojos y diciendo continuamente que deseaba el triunfo y pronto éxito de las tropas de Franco».

El 9 de maig del mateix any declarava en el mateix lloc Josep Oms Alsina, comerciant. Aquest testimoni referí que Verdaguer, com a funcionari de la presó, es convertí en un mitjancer entre els presos i els seus familiars que, a través seu, feien arribar aliments i notícies a les persones que estaven preses. Concloïa afirmant que la col·laboració de Verdaguer «en favor de la causa roja fue el ansia de mejorar su

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 764 18/9/19 14:12

situación ya que vivía en gran aprieto, más que los ideales y el entusiasmo que podía unirle a la causa roja marchista».

D'una opinió semblant era Josep Diamant Llovet, comerciant, que declarava davant el jutge militar, l'11 de maig de 1939, que Verdaguer «parece ser que no se portó muy mal […] con los presos si bien la parte administrativa dejó algo que desear».

L'endemà declarà davant la mateixa autoritat militar Encarnació Roig Caballé, mestressa de casa. Explicà que no coneixia Verdaguer abans del 1936 i que des de l'inici de la guerra anava a la presó «con el propósito de socorrer a las personas de derechas detenidas en aquel entonces». Quan conegué l'encausat, «no encontró por él oposición alguna al desempeño de su obra caritativa, alguna vez notó en él cierto desagrado y cierto día habiendo ido su hijo a la Cárcel le manifestó uno de los detenidos que le dijese a su madre que anduviese con cuidado que VERDAGUER quería denunciarle y si bien no puede saber con certeza si tal cosa hizo, lo cierto es que a los dos o tres días fue detenida y encarcelada siendo más tarde conducida a Barcelona. Cuando llevaba unos días en la Prisión de Barcelona fue detenida su hija y su marido y habiendo sido trasladados algunos presos de esta Cárcel a Barcelona, alguno de ellos habló con su marido y le dijo que de parte de VERDAGUER, tenía que perdonarle lo que le había hecho, pues él siempre creyó que no obrarían con tanta dureza».

El 26 de maig de 1939 declarà com a testimoni sobre l'incident de la granja «Frigo» Santiago Coll Mayoral, industrial. Reconegué que, estant reunits «algunos elementos de orden» a l'esmentat establiment «debido a ciertas manifestaciones que en días anteriores habían hecho contra la mujer de uno de los que formaban parte de las patrullas de Orden Público», varen ser obligats a escombrar la rambla. Tanmateix, Coll afirmà que en aquests fets «no figuraba para nada NICOLÁS VERDAGUER […] ni siquiera como inductor».

Entre la documentació que forma part de l'expedient de la causa, s'inclouen un bon nombre de testimonis redactats per antics reclusos de la presó mataronina que defensaven el bon tracte rebut de Nicolau Verdaguer: Clemente Alcayna García de Castro, capità d'infanteria; Agustí Coll Parejo, gerent del Banco de Vizcaya; Jacobo Roldán Fernández, coronel d'infanteria; Rafael García Moreno, advocat; Antoni Prat Ferrando, advocat i magistrat suplent de l'Audiència Provincial de Barcelona; Francesc de P. Barbosa Pons, metge de Mataró; Bonaventura Subirà Llorens, de Mataró; Ramon Cantó Bombardó, apoderat de la firma Molfort's, SA; Manuel Soler Blanchart, industrial de Mataró, i Albert de Quintana Vergés, alcalde accidental de Girona.

Josep Roca Pons, industrial de Mataró, el 6 de juny de 1940 certificava que, després de la seva detenció a la frontera, on va ser tirotejat, Nicolau Verdaguer «se interesó mucho para lograr mi libertad». També deixà constància que quan va ser tret de la presó per incorporar-se al front, Verdaguer li aconsellà que intentés passar la frontera una altra vegada. També afirmà que els darrers disset mesos de guerra que passà amagat «procuró alimentos a mi familia para que no me faltara lo más indispensable».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 765 18/9/19 14:12

Josep M. Andreu, prevere de Mataró, signà un informe en el qual indicava que coneixia Nicolau Verdaguer de molts anys «y nunca he tenido a dicho Sr. por hombre de izquierdas ni mucho menos por rojo». Sobre les seves responsabilitats a la presó, digué «antes al contrario se distinguió por su carácter caritativo y humanitario que mereció el aprecio de los detenidos». Un escrit de contingut molt similar el signà el prevere de Santa Maria de Mataró Joan Domènech Casas.

L'1 de juny de 1939 declarà l'encausat davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Sobre la seva afiliació a Acció Catalana Republicana, digué que ho havia fet amb el propòsit «de poder atraer así mayor número posible de clientes, ya que en aquel entonces estaba al frente de una barbería». Negà haver intervingut en els Fets d'Octubre de 1934 «ya que era contrario a toda violencia» i també haver participat en les eleccions del mes de febrer de 1936. Negà tota la resta de les acusacions presentades.

La causa fou vista pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, celebrat a Barcelona el 13 de juny de 1939. Fou condemnat a dotze anys i un dia de presó.

Una nota manuscrita anònima diu que Nicolau Verdaguer Claus va sortir en llibertat el 24 d'octubre de 1940.

El 22 de febrer de 1947 signà un document sol·licitant l'indult, que li fou concedit el 15 de març de 1947.

El 19 d'agost de 1960 se li va declarar la «libertad definitiva».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 001963. T11-51.

VERDURA GABRIEL, RAMON

Vivia al carrer de Sant Joan.

A instància del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, l'alcalde de Mataró, Josep Martí Pascual, certificava que Ramon Verdura estava enregistrat a la «Matrícula Industrial» de la ciutat «por un Café de 50 céntimos taza» situat a la Rambla. Segons l'esmentat document, Josep Rabat i Gaspar Duran, dirigents d'Acció Catalana, «le propusieron ponerle el Café de dicha entidad política a su nombre, cosa que el mencionado Verdura aceptó». Tanmateix, no arribà a prendre possessió de l'establiment. Concloïa el document indicant: «Dicho individuo carece en absoluto de bienes inmuebles y actualmente se halla en la mayor indigencia.»

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1113/1939.

VIGO TORRES, ESTANISLAU

Edat: 52 anys. Jornaler. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia a Mataró, al carrer de Llauder. Afiliat a la Esquerra Republicana de Catalunya.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 766 18/9/19 14:12

Inici de les actuacions: 30 de desembre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

La Guàrdia Civil de Mataró tingué referències que Estanislau Vigo «se distinguió durante el dominio rojo en contra del Glorioso Movimiento Nacional». Per determinar els fets, interrogà Nicolau Ginebra, «labrador», que declarà que el coneixia de feia anys per haver treballat amb ell. Explicà que el considerava «de ideas extremistes y de acción» i que havia participat activament en els fets de la Setmana Tràgica a Barcelona l'any 1909. Segons aquest testimoni, en esclatar la revolta militar, Vigo havia insultat de paraula i obra el propietari de l'empresa on treballava, «Casa Major [...], diciendo siempre que tenía que matarlo». Acusà també Vigo d'haver participat en el «saqueo y destrucción» del convent de la Providència, juntament amb Narcís Cornellà, company de feina de l'acusat i del testimoni. Continuà relatant que Vigo i Cornellà s'havien endut «pollos y también algunas ropas» i conclogué afirmant que era un «individuo peligroso para la Causa Nacional».

El mateix dia va ser interrogat Estanislau Vigo. Reconegué haver estat afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya des de l'any 1915 i que durant la Setmana Tràgica a Barcelona «salió con los revolucionarios a la calle a prestar servicios de barricadas armado con revólver y que estos servicios los prestó por espacio de unos cinco días». Als anys trenta s'afilià a la UGT. En els primers dies d'haver esclatat l'«Alzamiento» anà amb Narcís Corbella al convent de la Providència de Mataró, «con un pico rompieron una puerta interior y unas vigas al objeto de poder penetrar en el local donde se hallaban las aves de corral, tales como gallinas y patos y que una vez que consiguieron la entrada cogieron cuantas gallinas y patos había atándolas las patas y las metieron en unos cestos con intención de llevarlas para el Hospital pero que no se llevaron ninguna ya que una vez que las tenían preparadas no saben quien se las llevó». Posteriorment veié com un camió amb alguns milicians —cità Joaquim Barbena entre ells— s'emportava mobles de l'interior del convent, sense saber on els portaven. Els objectes que no s'endugueren «y algunos pertenecientes al Culto como Imágenes, Santos, etc. hicieron un montón y que más tarde sin presenciarlo el declarante le prendieron fuego no solamente a los enseres citados si no también a la Capilla». Explicà que havia estat membre del «sindicato de Agricultores», del qual fou comptable durant un any. Afirmà que treballà a la finca de Josep Majó i que, si bé era cert que l'havia maltractat de paraula o insultat, «esas amenazas eran con la mano pero que nunca llegó a pegarle y que si esto hacía era por motivo de que le pedía artículos alimenticios y se negaba a dárselos tanto a él como a los demás obreros».

L'informe de l'alcalde Joan Brufau Cusidó del 18 de gener de 1940 indicà que «era contador del Sindicato de Labradores (UGT), iba por las huertas a imponer multas a los patronos, es persona de ideología izquierdista».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 2 de febrer de 1940 certificava que havia pertangut a la UGT «encuadrado en el Frente Popular y desempeñando el cargo de Presidente de los Rabasaires».

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 767 18/9/19 14:12

Un grup de quinze veïns del carrer de Llauder signaren el 28 de desembre de 1939 un document segons el qual Estanislau Vigo no havia tingut cap participació en l'incendi del convent de la Providència.

L'1 de desembre de 1942, el capità general decretà l'arxivament de les actuacions «sin más trámites».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000599.

Arxiu Central del TSJC i de l'Audiència Provincial de Barcelona: Fons del Tribunal de Responsabilitats Polítiques, núm. d'expedient 1940/2232 TRP4-45.

VILA ABULIO, JOSEP

Edat: 52 anys. Forner. Nascut a Tortellà, Girona. Casat. Vivia al carrer de Montserrat de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 20 d'octubre de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El dia 17 d'octubre de 1939, Amadeu Sala Castell, industrial forner, denuncià Josep Vila davant la Guàrdia Civil de Mataró. En digué que estava afiliat a la CNT i que era «de extrema izquierda y elemento de acción» i que en el període de guerra pertanyia a la «Junta de administración Panadera siendo responsable como los demás componentes de la misma de cuantos actos bárbaros cometieron». Es donava la circumstància que Amadeu Sala havia denunciat anteriorment Joaquim Oller —aleshores empresonat— i, per aquesta raó, Vila es presentà a casa de Sala amb tres persones més «amenazándole y diciéndole que en caso de no retirar la denuncia que había puesto a su compañero sería molestado, palabras que repitió varias veces y que haber si se creía que esto hiva a durar siempre».

El mateix dia, i també per la Guàrdia Civil, fou interrogat Celestí Cortés Urpina, forner. Segons ell, Vila era d'idees extremistes, afiliat a la CNT, i havia estat un dels responsables de la «colectivización panadera», de la qual fou vocal. El president n'era Calvet i el secretari, Joaquim Oller. Cortés considerava Vila «responsable como los otros de cuantas cosas mal hechas hicieron».

Domènec Barceló fou el següent a declarar i insistí en la vinculació de Vila amb la col·lectivització i acusà els responsables d'haver perjudicat algunes persones i cità com a exemple «la viuda de Badosa», de la qual se n'haurien emportat una màquina «como requisada a otro sitio». També acusà la junta d'haver estat «injuriando y calumniando constantemente al ejército Nacional y autoridades Jerárquicas del Movimiento».

A la fi fou interrogat Josep Vila. Reconegué haver estat afiliat a la CNT des de 1924 i haver estat vocal a la «Junta de panaderos […] siendo el encargado de dirigir todos los trabajos». També acceptà que l'esmentada junta havia decidit traslladar una màquina «amasadora» propietat de la vídua Badosa a l'obrador de Torrens, cosa que es feu per comú acord de la junta de forners. Afegí que era cert que havia anat al domicili de Sala a demanar-li que retirés la denúncia contra Joaquim Oller i

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 768 18/9/19 14:12

que les paraules que digué «de que esto no va a durar siempre» les va dir en el sentit que Oller no estaria sempre a la presó.

El dia 18 d'octubre de 1939, Josep Vila ingressà a la presó de forma preventiva.

El dia 11 de gener de 1940, Amadeu Sala, industrial forner, declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Modificà substancialment la declaració feta davant la Guàrdia Civil en el sentit que no implicà Vila «en hechos delictivos» i responsabilitzà dels problemes amb la col·lectivització de les forneries Joaquim Oller. Centrà la seva denúncia en la visita que rebé de Vila i les paraules que ell percebé com a amenaçadores.

El mateix dia, l'encausat declarà davant la mateixa instància. Negà qualsevol amenaça i exposà que el motiu de la visita era «simplememnte interesarse en favor de su amigo Oller en la creencia de que aquél podía hacer algo en su favor».

També el mateix dia, a Mataró, el jutge instructor Manuel Ferrer de Navas donà per acabada aquesta fase del procés. Ordenà la llibertat provisional de Vila i elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 22 de febrer de 1940, el consell de guerra, celebrat a Mataró i presidit per Felipe Azcona, deixà Vila en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000575. T14-811.

VILA COLL, CONRAD

Edat: 31 anys. Pagès. Nascut a Mataró. Casat. Vivia a Dosrius. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 15 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró el 15 de març de 1939. Interrogat, digué haver estat afiliat a la CNT i que el mes de desembre de 1936 fou nomenat «Presidente de la Colectivizacion del Bosque» que comprenia la finca de Jaume Àguila i d'altres i que havien estat confiscades per l'Ajuntament de Dosrius, que presidia Jaume Ninet. Reconegué haver fet una tala d'arbres «de bastante consideración la cual vendían a las fábricas». Ell pagava el jornal als obrers, i a l'Ajuntament, els drets que li pertanyien. El mes d'abril de 1938 i, seguint ordres de la «Comarcal de la CNT» va ser destinat al Batalló 23 d'Obres i Fortificacions al front de l'Ebre. Més endavant abandonà el front quan era a les Borges Blanques i retornà a casa seva.

El mateix dia va ser interrogat Pere Miquel Clavé, industrial de Dosrius. Declarà que Conrad Vila, a les eleccions de 1936, havia estat un propagandista «furibundo de izquierdas» i que a l'inici de la guerra havia fet serveis armat d'escopeta, i havia participat en escorcolls. Segons Miquel, Vila amenaçava les persones de dretes «con fusilarlas llevándolas a Parpés». Confirmà que havia estat el president de la col·lectivització dels boscos «talando arboles y vendiéndolos por su cuenta». L'implicà en la destrucció de les imatges de l'església i digué que havia anat voluntari al front.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 769 18/9/19 14:12

El 8 d'abril de 1939, l'alcalde de Dosrius, Salvador Claus, confirmava les afirmacions anteriors.

La causa fou jutjada a Barcelona el 13 de juny de 1939 pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, que condemnà Conrad Vila a dotze anys de presó.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 004189. T11-114.

VILA MASACHS, JOSEP

Edat: 22 anys. Jornaler. Nascut a Salt, Girona. Solter. Vivia a la carretera de Barcelona, a Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 19 d'abril de 1939, el cap de la policia municipal, Màxim Gutiérrez, signava un informe sobre Josep Vila en el qual indicava que havia participat en l'incendi d'esglésies i convents, que havia anat voluntari en l'expedició contra Mallorca i que havia fet serveis d'armes.

El 24 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Jaume Boix, pagès. Afirmà que li havien dit que era en una llista «para asesinarle» i que això ho havia dit Josep Vila. El dia 29 de juliol de 1936, Boix fou detingut i, segons ell mateix, el 4 de setembre «el comité rojo» havia decidit «hacer faena, y dijo que tenía que empezar por el declarante». En aquest punt, Josep Vila havia dit que «no había motivo para hacer nada». D'això, Boix en concloïa que Vila «estaba con todos los milicianos rojos y con íntimo contacto con los que acordaban las detenciones y eliminación de personas».

El dia 30 de setembre de 1939, el Consell de Guerra Permanent núm. 1 de Barcelona absolgué Josep Vila Masachs.

El dia 17 de gener de 1940, l'Auditoria de Guerra de la 4a Regió Militar decretà la seva posada en llibertat a disposició de la «Inspección de Campos de Prisioneros».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 00. T14-521.

VILA MATARÓ, JOSEP

Edat: 44 anys. Pintor. Nascut a Calella. Casat. Vivia al carrer Viriatos de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 12 de març de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 24 d'octubre de 1939, Josep Vila es trobava a la «Prisión de Escolapios» de Bilbao. Allí fou interrogat i manifestà que els primers dies del sollevament militar estigué a casa seva i fent guàrdies per ordre de l'Ajuntament fins que, a primers d'agost, «por falta de recursos se enroló en la columna Malatesta», on estigué durant

tres mesos. Quan obrí la fàbrica d'Agapit Borràs on treballava, s'hi reincorporà fins al 24 de gener de 1939 en què marxà cap a França. El 5 de febrer del mateix any retornà a l'Estat espanyol per Irun i es presentà a les autoritats militars, que el tancaren primer al camp de concentració de Santoña i, posteriorment, al dels escolapis de Bilbao. Reconegué haver estat membre de la CNT des de l'any 1932.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Francesc Arnau Gomà, alcalde accidental, el 14 de novembre de 1939 indicava que Josep Vila havia estat afiliat a Esquerra Republicana de Catalunya i a la CNT. Després de la revolta militar s'afilià al POUM i a la UGT. Segons l'esmentat informe, fou «policia del SIM y amenazó de muerte algunas personas». Els primers dies del conflicte civil havia portat arma llarga i curta. Havia marxat amb la columna Malatesta i se'l considerava de conducta «anti-católica».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 6 d'abril de 1940 deia de Vila que havia participat en els Fets d'Octubre de 1934 i que havia fet propaganda a favor del Front Popular. Com a membre del SIM havia estat en un camp de treball «habiendo dado malos tratos y amenazas a varios componentes del campo».

El 25 de novembre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró Manuel Barot Colomer, fuster. Digué conèixer Vila, saber que era d'idees marxistes i que havia patrullat els primers dies de la guerra. No tenia constància que hagués participat en l'assalt i incendi de convents o esglésies. Afegí que era una persona «de mala conducta tanto pública como privada». Explicà que era «alguilino de la casa del declarante». Barot narrà un confús incident en el qual Vila havia «tocado el honor de su hija», cosa que originà un gran «altercado» en el qual Vila havia intentat matar-lo, ganivet en mà. Finalment, Barot «desvió con una silla los golpes».

El dia 21 de desembre de 1941 fou posat en llibertat.

El 23 de juny de 1942, Josep Vila declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Negà totes les acusacions menys haver anat com a voluntari de la columna Malatesta.

El 28 de maig de 1943 se celebrà el consell de guerra a Mataró, presidit pel coronel d'artilleria José Yanguas Elorz. La defensa, exercida per l'alferes Antonio Román Ramos, digué que no hi havia proves de la seva participació en els Fets d'Octubre de 1934 i que s'havia vist obligat a fer serveis d'armes per ordre del sindicat. Negà que existissin proves d'haver participat en cap acte delictiu i sol·licità la lliure absolució. La fiscalia insistí en la pertinença de Vila al SIM i sol·licità dotze anys i un dia de reclusió menor. Aquesta fou la sentència.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 000325. T14-286,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 771 18/9/19 14:12

VILA PUIG, MIQUEL

Edat: 44 anys. Peó. Nascut a Santa Maria de Palautordera. Casat. Vivia al carrer de Sant Josep de Mataró. Afiliat a UGT.

Inici de les actuacions: 9 de d'octubre de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 30 d'agost de 1940 indicava que Miquel Vila pertanyia a la CNT i que era «muy exaltado en su forma de hablar siempre en contra de las ideas Nacionales [...] es de conducta irregular». Concloïa indicant que «no se le puede considerar afecto».

El dia 8 d'octubre de 1940, Vila fou posat en llibertat.

El 30 d'octubre de 1940 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Digué que estava sindicat a la UGT des del mes d'agost de 1936. Se li preguntà «si excitó a las turbas para el incendio de Iglesias y Conventos habiendo acompañado a diferentes grupos de milicianos rojos en ocasión del incendio de Conventos». Ho negà.

Miquel Esquerra Tuñí testificà davant la mateixa instància el dia 16 de juliol de 1941. Digué que Vila era d'idees marxistes i que no sabia que s'hagués significat «en nada durante el Movimiento. Tanmateix, manifestà que havia fugit a França el mes de setembre de 1937.

El dia 23 de juliol de 1942, el jutge instructor, tinent José del Toro Pérez, donà per acabada aquesta fase i acordà sobreseure el procediment i proposà que Vila passés a un «Batallón de Trabajadores».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008325. T14-761.

VILADEVALL MATEU, LLUÍS

Edat: 58 anys. Metge. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer d'en Moles de Mataró. Afiliat a Acció Catalana.

Inici de les actuacions: 3 de desembre de 1940. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar número 2 d'oficials i generals.

El 21 de juny de 1939, Joaquim Castellsaguer Castellsaguer, metge, declarà davant la Guàrdia Civil de Mataró que Lluís Viladevall havia estat president del «Círculo Separatista de Acción Catalana», que havia presidit «mitines separatistas», que havia pres part «en la incautación de la Casa del Ayuntamiento de esta Ciudad de Mataró en la que fue arrojado a la calle por el balcón el busto del Rey», amb referència als fets del 14 d'abril de 1931, i que també en aquesta mateixa data, havia hissat personalment a la «Casa del Pueblo una bandera del régimen contrario al monárquico». Hi afegí que durant tot el període de guerra no havia tingut cap escorcoll ni se li havia confiscat el domicili en el qual hi havia un cartell del Comitè Antifeixista que declarava «el domicilio inviolable y que debía ser respetado por

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 772 18/9/19 14:12

pertenecer al antifascista Viladevall». Afegí que tampoc no se li havia comissat el cotxe Ford de la seva propietat. El mateix dia, Pau Candelich Brutau, xòfer, declarava davant el mateix institut armat confirmant les acusacions anteriors i assenyalant que la Casa del Poble era al carrer de Santa Marta.

Tot seguit fou interrogat Lluís Viladevall. Reconegué haver estat membre d'Acció Catalana «mientras fue partido de derechas» i se'n donà de baixa quan el partit no volgué participar en una coalició contra el Front Popular. Reconegué haver estat al balcó de l'Ajuntament de Mataró el 14 d'abril de 1931 prenent la paraula per aconsellar calma. Negà haver llençat pel balcó el bust del rei. Afirmà no saber qui havia posat la bandera republicana a la Casa del Poble, però va acceptar que havia presidit un míting d'Acció Catalana al Teatre Bosque «sin los izquierdistas» i un altre al Teatre Clavé. Durant la guerra emmalaltí i marxà a Òrrius, on tingué coneixement del cartell que s'havia posat a casa seva, però no sabia què deia.

El 22 de juny de 1939, Joaquim Castellsaguer adreçava un escrit a la «Delegación Provincial de Sanidad» en el qual, a més de les acusacions ja presentades, acusava Viladevall d'haver-lo agredit de paraula i obra al carrer de Barcelona i d'haver organitzat un enfrontament amb l'«Instituto Nacional Antituberculoso». Concloïa l'escrit sol·licitant «tenga por presentada esta denuncia, no solo a los efectos de la agresión, sino que principalmente a los efectos de la actuación marxista del Dr. D. Luis Viladevall de militante separatista […] por ello solicito la justicia que proceda. Justicia que es promesa siempre cumplida del Generalísimo».

El mateix dia, Martí Roiger Prats, «Agente de Investigación de Falange», repetia la major part de les acusacions inicials indicant «que en la actualidad en plena liberación, utiliza el coche de su propiedad completamente nuevo, por no haberle sido requisado».

El 27 de juny de 1939, Lluís Viladevall declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. D'entrada, se li preguntà si tenia alguna relació d'amistat o enemistat amb Joaquim Castellsaguer Castellsaguer. Digué que havien mantingut bones relacions «en el orden professional» fins poc després de la fi de la guerra, quan Castellsaguer el va calumniar davant l'alcalde de Mataró «induciéndole a suspenderle […] del cargo de Médico Director del Hospital de San Jaime y de Santa Magdalena», cosa que, efectivament, s'esdevingué, fins que, després de justificar-se, fou de nou retornat a la direcció del centre hospitalari. Preguntat sobre el cartell del seu domicili, indicà que era del «Comité de la Vivienda» i que deia «Cerrado por enfermedad del dueño». Negà haver llençat el bust d'Alfons XIII i haver hissat cap bandera. Interrogat sobre els dos mítings que havia presidit, manifestà «que fue abroncado y silvado […] en el mitin por los izquierdistas y marxistas que consideraban a Acción Catalana como un enemigo no manifestándose en el sentido separatista».

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el mateix dia i any, indicava que Viladevall havia obtingut la plaça de director de l'hospital l'any 1909 «concedida por la Mayoría republicana de aquel Ayuntamiento». Explicava «que lo viene desempeñando con celo y buena voluntat». També referí un incident ar-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 773 18/9/19 14:12

ran d'una peregrinació de malalts a Lordes. Segons Brufau, Viladevall havia publicat un fullet en referència a una hospitalitzada que havia anat a aquell santuari «combatiendo el milagro atribuido a la Virgen y censurando al Obispo Dr. Mas». Havia estat el fundador d'Acció Catalana fins a les eleccions de febrer de 1936, quan se'n separà «y se cree que votó a las derechas». Brufau reconegué haver-lo destituït del càrrec «durante 24 días, reponiéndolo despues» arran d'una denúncia de Castellsaguer.

A l'expedient hi consta una petició adreçada al jutge militar en la qual un conjunt de malalts de l'hospital sol·licitaven «ser de nuevo visitados por el Dr. Don Luis Viladevall».

El 5 d'agost de 1939, el jutge instructor Antonio Bravo Frías donà per acabada aquesta fase i acordà processar Viladevall, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 19 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona el deixà en llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía judicial». Tanmateix, considerà que restava subjecte a la Llei de responsabilitats polítiques.

Aquest tribunal li incoà un expedient que fou sobresegut el 20 de gener de 1945 «por resultar el mismo insolvente».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. NL-7412-450. T14-388.

Tribunal de Responsabilitats Polítiques 4020. TRP5- 51.

VILANOVA ALCOYENT, JOSEP

Edat: 53 anys. Forner. Nascut a Almedíxer, Castelló. Casat. Vivia a la baixada d'en Massot de Mataró. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 26 de juliol de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El primer de juliol de 1939, a petició de les autoritats del Batalló de Treballadors número 140 que era a Osca, la Guàrdia Civil de Mataró informà que Vilanova havia pres part activa en l'assalt de la caserna d'artilleria, suposadament armat amb un fusell. Li atribuïa haver participat a l'incendi d'una església, sense determinar. Havia estat president del sindicat d'«oficios varios» de la CNT. Anà al front voluntari «varias veces». Segons l'esmentat informe, posteriorment es traslladà a Barcelona, on havia tingut un càrrec d'«importancia en el Cuartel de Espartaco», on es reunien homes per anar al front, «operación que llevaba a cabo».

El dia 16 de juliol de 1939, Vilanova fou interrogat al camp de treball d'Osca. Reconegué haver estat president del Sindicato de Oficios Varios fins a l'inici de la guerra. Sobre els dies posteriors al cop d'estat militar, digué que es declarà una vaga per la «Federación de Sindicatos» que durà uns vuit dies. Després començà a treballar en unes obres municipals i, més endavant, a la «Compañía de Tranvías», en la qual estigué fins a l'any 1937, en què deixà de funcionar. Fou destinat pel sindicat a la caserna d'artilleria de Mataró, on s'instal·là un batalló de transmissions,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 774 18/9/19 14:12

i llavors passà a la caserna Espartaco de Barcelona. El desembre de 1938, «con engaños», fou destinat al front i al cap de tres dies de ser-hi s'escapà i retornà a Mataró. Amb l'arribada de les tropes franquistes fou detingut i enviat al camp de concentració d'Horta.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró, signat per Joan Brufau Cusidó el 27 de juny de 1939, indicava que Josep Vilanova havia anat voluntari a la columna Malatesta, havia estat president de la FAI, havia intervingut en la crema de convents i l'assalt de la caserna, anava armat pel carrer amb arma llarga, havia estat comissari i la seva conducta moral era qualificada de «malísima».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, del 15 de novembre de 1939, indicava que en un escorcoll fet a casa de Vilanova s'havien trobat dues armes curtes, un punyal «y efectos procedentes de los saqueos de los conventos», concretament del de la Coma i dels escolapis, així com fullets de propaganda «roja».

El 25 d'octubre de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció de Mataró. Els dos revòlvers, digué que els havia trobat en un camp on havia anat a «recoger hierba». Sobre la seva estada a la caserna, explicà que s'hi havien destinat vint homes per part de la UGT i vint per la CNT, i que a ell li havia correspost. Dels mobles que es trobaren a casa seva, digué que procedien del «sindicato de oficios varios», que, en ésser dissolt, «pidió que le dejaran los muebles».

El dia 14 de desembre de 1939, el jutge instructor Manuel Ferrer de Navas donà per acabada aquesta fase i acordà processar Vilanova, i a aquest efecte elevà les actuacions al Consell de Guerra Permanent.

El 21 de desembre de 1939, el consell de guerra de Barcelona, que presidia el comandant Pedro Gómez Pabón, el condemnà a deu anys de presó major.

El Ministerio del Ejército, el 2 de novembre de 1943, li commutà la pena de deu anys de presó major per una de sis anys, també de presó major.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 010043. T14-202.

VILLAVERDE MARTÍNEZ, JOAN JOSEP

Edat: 20 anys. Treballador del gènere de punt. Nascut a Oriola, Alacant. Solter. Vivia a Mataró, al carrer de Sant Antoni. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 18 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 18 d'abril de 1939 fou detingut i interrogat pel cap de la policia municipal de Mataró, Màxim Gutiérrez de Carvajal. Declarà que estava afiliat a la CNT des d'abans del 18 de juliol de 1936 i que treballava a la fàbrica de Josep Martí Pascual. Va marxar voluntari amb la columna Medrano al front d'Aragó, concretament a Siétamo, Osca. Retornà al cap de vuit dies i, posteriorment, marxà amb la columna Malatesta, també voluntari. El desembre del mateix any ingressà al cos de carra-

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 775 18/9/19 14:12

biners fins al 20 de març de 1939, quan es rendí a les tropes franquistes a Villalba de la Sierra, Guadalajara. D'allí fou traslladat al camp de concentració de Terol fins que fou alliberat.

El 25 d'agost de 1939 fou interrogat com a testimoni Nicolau Guañabens Bonamusa, industrial. Declarà que coneixia Joan Josep Villaverde pel fet de ser treballador de la firma «Manufacturas Goliath» de la qual ell era gerent. Sobre Villaverde, indicà que res podia aportar sobre el temps de la guerra, atès que havia estat amagat. Sí que sabia que havia marxat com a voluntari en una «de las columnas rojas que se formaron en esta ciudad» i que durant la seva estada a l'empresa «se comportó bien».

Fou jutjat a Barcelona el 9 de setembre de 1939 i absolt, si bé el tribunal considerà que havia d'estar un període mínim de sis mesos en un batalló de treball.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002551. T9-413.

VINARDELL AYMART, ANTONI

Edat: 34 anys. Industrial. Nascut a Mataró. Casat. Vivia al carrer de Sant Cugat.

Inici de les actuacions: 26 de març de 1940. Procés sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou sergent de complement de l'arma d'artilleria a la caserna de Mataró. Tanmateix, segons la declaració jurada que feu l'11 de gener de 1940, el 17 de juliol de 1936 ja estava llicenciat i «trabajando en mi industria» i el 20 de juliol havia fugit de Mataró per «estar perseguido por los elementos perturbadores» i s'ocultà primer a Sant Boi i després a Torrelles de Llobregat.

Miquel Adell Barberan, sotsoficial, declarà com a testimoni davant el jutge militar d'instrucció l'11 de gener de 1949. Assegurà conèixer Vinardell des de l'any 1929 i declarà que era «persona de derechas y adicto a la Santa Causa».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, de l'11 de gener de 1940 explicava que Antoni Vinardell era «de buena conducta pública y privada, que havia estat afiliat a la Lliga Catalana i, posteriorment, a la «J.A.P. [Juventudes de Acción Popular] cuando se organizó en esta ciudad ostentando el cargo de vocal en la junta directiva. Durante la campaña de las elecciones de Febrero de 1936 se distinguió por su actividad en favor del Bloque de derechas».

El 8 de juliol de 1940, el jutge militar instructor d'Arenys de mar, Manuel Ferrer de Navas, elevà les actuacions al president del Consell de Guerra Permanent.

El 25 d'octubre de 1940, el coronel governador militar de Barcelona acordava sobreseure provisionalment les actuacions contra Vinardell.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 002561. T9-98.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 776 18/9/19 14:12

VINARDELL COLL, JOAN

Edat: 30 anys. Paleta. Nascut a Caldes d'Estrac. Casat. Vivia al carrer de Fray Luis de León. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 d'abril de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 17 d'abril de 1939 fou detingut i interrogat per Màxim Gutiérrez, que actuava com a cap de la policia municipal de Mataró. Declarà que estava afiliat a la CNT i que en esclatar el sollevament militar estava sense feina i fou mobilitzat «por el Sindicato de la CNT» i va prestar serveis de control a la carretera de Barcelona, armat amb mosquetó durant dues setmanes. El mes de setembre de 1936 ingressà a la columna Malatesta com a voluntari en una companyia de sapadors fins que el març de 1939 es rendiren «al Ejército de Levante de las Fuerzas Nacionales». Fou reclòs en un camp de concentració a Oliva, València, i després retornà a Mataró. El cap de la policia municipal considerà que «vistas las anteriores manifestaciones y la patente actividad que desarrolló el mismo» calia detenir-lo i posar-lo a disposició de l'auditor de guerra.

El 5 de juny signava un informe similar —adreçat a l'esmentat càrrec militar de Mataró— Enric Subiñà com a «Jefe de Policía».

El 8 d'agost de 1939 declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró Felicià Renter Sagrera, paleta. Coneixia Vinardell perquè tots dos treballaven per al pare del primer. Afirmà que havia marxat com a voluntari amb la columna Malatesta i que com a milicià havia fet guàrdies, controls i patrulles «sin que sepa si realizó refistros [sic], detenciones o tomó parte en incendios o asesinatos, pero todo sería que no se lo mandaran como los demás pues ellos obedecían cuantas órdenes les daban».

L'endemà declarà l'acusat davant el jutge militar d'instrucció. Modificà el contingut de la declaració inicial indicant que no havia estat fent controls durant dues setmanes, sinó durant dos dies i que això ho feu «por imposición del sindicato al que pertenecía» i que havia marxat amb la columna Malatesta no al setembre, sinó al desembre, quan la columna ja estava incorporada al front. Negà haver participat en detencions, escorcolls i altres actes similars.

Fou jutjat pel consell de guerra a Mataró el 22 de febrer, probablement de 1940, presidit pel tinent coronel Felipe Azcona. El tribunal l'absolgué en considerar que no havia «cometido acto alguno delictivo ni revolucionario». Tanmateix, el tribunal considerava recomanar posar en consideració de les autoritats si «estima justo sea puesto el procesado absuelto Juan Vinardell a disposición de la Inspección de Prisioneros o si procede su envio a un Batallón de Trabajadores».

El 23 de juliol de 1943, el capità general signava «el archivo sin más trámites de las presentes actuaciones».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 008437. T9-90.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 777 18/9/19 14:12

VIÑALS VICENT, JOSEP

Edat: 38 anys. Escrivent. Nascut a Barcelona. Casat. Vivia al carrer de Santa Marta. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 17 de febrer de 1939. Procés sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou detingut per la Guàrdia Civil a la «Clínica militar número siete de esta población». Interrogat, declarà que no havia militat a cap partit polític i que s'havia afiliat a la CNT el mes de setembre de 1936.

L'informe de l'Ajuntament de Mataró del 24 de febrer de 1939, signat per Joan Brufau Cusidó, explicitava que no havia tingut cap intervenció en els Fets d'Octubre de 1934 ni en les eleccions de febrer de 1936. Després del cop d'estat militar, s'afilià a la CNT, de la qual arribà a ser secretari de la «Sección de Espectáculos Públicos, según ha afirmado su esposa, conocida con el nombre de Maripú, para poder continuar prestando sus servicios en la Colectividad de Espectáculos Públicos ya que con anterioridad al mismo era encargado de la empresa Clavé Palace». Continuava l'esmentat informe indicant que, per tal de «procurarse medios de vida» anà a treballar a l'«Hospital Militar nº 7 (Brigadas Internacionales)».

El 22 de març de 1939, Josep Viñals declarà davant el jutge militar d'instrucció a Mataró. Afirmà que si s'havia afiliat a la CNT havia estat «por verdadera necesidad ya que la organización roja bloqueaba sino por hambre a los que no se enrolaban en sus organizaciones». Afirmà, a més, que havia patit humiliacions, ja que quan era el representant de l'administrador del cinema Clavé intentà dur a terme «normalmente sus funciones pero como los rojos en su afán de colectivizaciones transtornaron toda la organización privada, le decían al dicente que olía a patrono», per la qual cosa deixà les seves responsabilitats i passà a ésser «uno de tantos mientras que el que antes era portero pasó a ser el Director de la Empresa». Per aquestes raons abandonà el cinema i començà a treballar a l'hospital de guerra. Conclogué que mai no s'havia sentit identificat «con los rojos ni con sus procedimientos» i que, si col·laborà amb ells, fou com a «recurso humano para poder vivir».

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 20 d'abril de 1939 i determinà que no apareixien responsabilitats exigibles per via judicial, per la qual cosa acordà sobreseure la causa, però l'acusat quedà a disposició del «Juzgado de detenidos Gubernativos» per tal que li fos imposada una sanció pecuniària.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Localizador 35849-1935. T9-116.

VIVES CASTELLÀ, FRANCESC

Joventuts Socialistes Unificades. Procés. 1950.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 308-IV-50. T7-198.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 778 18/9/19 14:12

VIVES MARTORI, JOAN

Edat: 38 anys. Cuiner. Nascut a Mataró. Solter. Vivia al carrer de Sant Joaquim. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 5 d'octubre de 1942. Consell de guerra sumaríssim ordinari. Jutjat militar de Badalona-Mataró. Afiliat a la UGT.

Fou detingut per la Guàrdia Civil a la Garriga. El 5 d'octubre de 1942 declarà davant el jutge militar a Granollers que no havia estat integrat a cap organització política abans de la Guerra Civil i que sols s'havia afiliat a la UGT «por razones de trabajo». També explicà que havia fet el servei militar al cuirassat *Jaime I* i que, després de llicenciat, havia tornat a Mataró quan esclatà el conflicte. Durant la guerra no es presentà en ésser cridada la seva lleva, per la qual cosa fou detingut i portat a un batalló disciplinari del «10° Ejército rojo» des del mes de novembre de 1936 fins a la fi de la guerra.

Un informe de la Guàrdia Civil de la Garriga ampliava aquestes dades afirmant que havia estat detingut per no haver-se incorporat a files quan li correspongué i que, posteriorment, tornà a ser detingut en no haver retornat al front després d'un permís. Aquest informe també assenyala que una vegada retornà a casa seva acompanyat «de una mujer vestida de miliciana armada de correaje y pistola», cosa que feu que la mare de l'encausat no l'admetés a casa seva.

Les autoritats de marina de Mataró foren cridades a donar la informació que tinguessin sobre Joan Vives. Contestaren indicant que pertanyia a la lleva de 1926. Interrogaren la mare de Vives, la qual afirmà que estava fora de casa seva des dels setze anys «por hacer vida marital con una mujer de mala vida».

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en el seu informe del 7 de desembre de 1942 indicava que era una persona «de mala conducta pública y privada», que militava a la FAI, que després del 18 de juliol «se sumó a las turbas rojas siendo visto ostentando pistola» i que, posteriorment, havia marxat com a voluntari antifeixista a la columna López Gatell.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 031256. T9-107.

VOLTAS PORTAS, TERESA

Edat: 46 anys. Mestressa de casa. Nascuda a Valls. Casada. Vivia al carrer d'Argüelles. Afiliada al POUM.

Inici de les actuacions: 14 de juny de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

Fou denunciada en aquesta data per la seva veïna Montserrat Avellana, la qual explicà que el seu marit, Josep Ros Pons, «hombre de derechas» i empleat a l'Ajuntament havia estat destituït el febrer de 1936 «por fascista». Posteriorment, Voltas denuncià, insultà i amenaçà públicament Ros. Iniciada la guerra, segons Avellana,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 779 18/9/19 14:12

Voltas manifestà que si a Mataró no s'afusellava «los malditos militares es que no había vergüenza y que si la dejasen actuar a ella, con algunas personas de su confianza, veíase capaz de formar el piquete de ejecución con que suprimirían a los traidores de la Patria». També l'acusà d'haver participat en el saqueig del convent de les benedictines i d'haver-se'n emportat «algunos objetos a su casa», cosa que també feia amb altres escorcolls en què participava. Junt amb altres dones anava a «ensayar tiro de fusil», setmanalment, als salesians. A la fi de la guerra, segons Avellana, afirmava: «Si algún día a mí me detienen, algunas otras caerán, porque sé muchas cosas, y no quiero estar sola en la prisión.»

El 18 de juny de 1939 fou detinguda per la Guàrdia Civil de Mataró. Sotmesa a interrogatori, manifestà que mai no havia insultat ni denunciat ningú i que havent vist que s'havia incendiat el convent de les benedictines «recojió alguno de los muebles en unión de los propietarios, y se los llevó para su domicilio, que posteriormente les entregó a sus dueños». Negà estar afiliada a cap partit polític, però sí a la CNT.

El mateix dia fou interrogat Manuel Briansó Anglès, comerciant, veí també de l'encausada, que manifestà que era una persona d'extrema esquerra que deia públicament que «había que cortar la cabeza de los que fueran fascistas», que insultava d'una manera «grosera y ofensiva nuestro querido Caudillo Franco» i que havia fet «manifestaciones de júbilo» quan s'havien fet detencions de persones dretanes al seu carrer. Digué que feia el mateix «cuando se cojían los arradios» a les persones de dretes i concloïa afirmant que era una persona «muy peligrosa por su propaganda en contra del Glorioso Movimiento Nacional y muy desafecta para nuestra querida causa». El dia 18 de juny mateix fou empresonada i posada a disposició de les autoritats militars.

El delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres Simon, en el seu informe del 24 d'agost de 1939 la definia com a membre de la «sección femenina» del POUM. Indicà que havia participat en escorcolls i saqueigs i que, segons referències, portava arma curta «ejercitándose en el tiro en el colegio de Valldemia».

El 31 d'agost de 1939 declarà davant el jutge instructor a Mataró Catalina Puig Andreu, jornalera. Explicà que els primers dies de la guerra fou detinguda pels milicians i que havia tingut amagades a casa seva fins a trenta persones «de derechas». Digué que sempre havia estat escarnida per Voltas, que li deia que «ahora tenemos que acompañar a la ciega» amb referència al fet que en les eleccions de 1936 Puig havia acompanyat a votar una persona cega. Segons Puig, Voltas «alardeaba públicamente» del fet que el seu marit cobrava del «contra-espionaje, y que no tendría compasión de nadie». Concloïa Puig afirmant que «se trata de una señora roja cien por cien y peligrosísima a la Causa Nacional».

El mateix dia, i davant de la mateixa autoritat, Gener Parull Renter, comerciant, definia Voltas com a «observatorio de la calle». Explicà que havia estat interventora de taula a les eleccions de 1936 i propagandista del «nefasto Frente Popular», tot i que digué ignorar si havia estat membre de POUM. Afirmà que, malgrat haver estat

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 780 18/9/19 14:12

amagat una temporada, Voltas «estaba siempre en la calle vigilando» i que, per tant, la considerava «peligrosísima para los perseguidos».

També el 31 d'agost fou interrogada pel jutge instructor l'encausada, que portava «vestido negro y delantal negro». Explicà que a la CNT sols hi havia estat afiliada deu setmanes, el temps que estigué treballant a «ca l'Esclop». Sobre el seu paper a les eleccions reconegué haver estat interventora, però no per cap partit, sinó nomenada per l'Ajuntament. Negà la seva afiliació al POUM i haver portat pistola. Negà les acusacions de Montserrat Avellana afirmant que el seu marit havia marxat com a voluntari al front, a intendència.

El jutge instructor, Antonio Bravo Frías, donà per acabada la fase d'instrucció el 31 d'agost de 1939 i remeté el procediment al Consell de Guerra Permanent. Alhora, Teresa Voltas ingressava a la presó Model de Barcelona.

La vista del cas se celebrà a Barcelona el 30 de novembre de 1939 davant del «Consejo de Guerra Permanente nº 2» que presidia el comandant Juan Soler. El fiscal sol·licità quinze anys de presó. El tribunal considerà provat que havia comès un delicte d'«Auxilio para cometer la Rebelión Militar» tot i reconèixer com a atenuant «la falta de trascendencia de los hechos». Teresa Voltas fou condemnada a sis anys i un dia de presó major. El 2 de novembre de 1943 li fou commutada aquesta pena per la de sis anys de presó menor.

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. Causa 011002. T4-142.

XAPELLÍ PUJOL, PERE

Edat: 42 anys. Carreter. Nascut a Hortsavinyà. Casat. Vivia al carrer de Milans. Afiliat a la CNT.

Inici de les actuacions: 24 de maig de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència. Jutjat militar de Mataró.

El 24 de maig de 1939 fou detingut per la Guàrdia Civil de Mataró acusat de tenir una pistola. Interrogat, reconegué que n'havia tingut dues, una de les quals li fou lliurada «en la Regional de Barcelona con ocasión de asistir a un congreso». Posteriorment, les llençà a un pou. Es feren les indagacions del cas i en foren recuperats una pistola automàtica «calibre seis treinta y cinco» i un carregador al pou de la fàbrica de mosaics de Josep Boada.

El 10 d'agost de 1939, el delegat d'Informació i Investigació de la Falange, Josep M. Mestres Simon, declarava que Xapellí era membre de la CNT des del 1934 i s'havia destacat a les eleccions de 1936. Després del cop d'estat d'aquest any, havia estat vicepresident del Sindicat de Transports de la CNT i havia portat arma curta.

El 28 de juny de 1939, l'alcalde de Mataró, Joan Brufau Cusidó, signava un informe en el qual es recollia que Xapellí des del seu càrrec al sindicat de transports havia mantingut una «política de obstrucción contra todas las personas de orden».

Fou jutjat a Barcelona pel Consell de Guerra Permanent núm. 2, que presidia José M. Ruiz Cartes, el 16 de setembre de 1939 i fou condemnat a la pena de sis mesos i un dia de presó «por el delito de excitación a la rebelión».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 009227. T6-430.

ZUAZÚA SUÁREZ, AMARO

Edat: 48 anys. Delineant. Nascut a Trubia, Oviedo. Casat. Vivia al carrer de Guifré el Pilós de Mataró.

Inici de les actuacions: 18 de març de 1939. Consell de guerra sumaríssim d'urgència.

El 18 de març de 1939 feu una declaració jurada a Mataró en la qual afirmà que formava part del CASE com a delineant adscrit al «Grupo Escuela de Información y Topografía». Explicà que el 17 de juliol de 1936 estava destinat a l'«Escuela Central de Tiro de Campaña». Durant la guerra estigué «desempeñando el cometido de su clase». Es lliurà a les tropes franquistes el 9 de febrer de 1939 a «Pau ocultándose en la sierra».

El 10 de maig de 1939, Jaume Llavina Cot, «del comercio», signava una declaració segons la qual Zuazúa havia arribat com a militar a Mataró l'any 1938, havia tingut «buena conducta y actuación» i se'l podia considerar «adicto al Glorioso Movimiento Nacional».

L'informe del delegat d'Informació i Investigació de la Falange a Mataró, Josep M. Mestres, del 8 d'agost de 1939 corroborava aquestes afirmacions tot afegint que essent militar destinat a la caserna mataronina l'any 1938 mai no se l'havia vist vestit amb uniforme ni participava en reunions amb la resta de militars i manifestà en més d'una ocasió «su descontento por el sistema rojo a los que decía que ya estaba harto de ellos». Segons Mestres, també havia afavorit persones perseguides «por los marxistas».

El consell de guerra se celebrà a Barcelona el 5 de desembre de 1939 i en decretà la llibertat en considerar que no havia «incurrido en responsabilidad exigible por vía penal».

Tribunal Militar Territorial Tercer. Barcelona. 015450. T6-459.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 782 18/9/19 14:12

BIBLIOGRAFIA

Actes sobre les jornades de la fi de la Guerra Civil, Olot, Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, 2001.

ALBERT I CORP, Esteve, «El clima revolucionari de Mataró, 1936-1939», *Civitas Fracta. Miscel·lània d'Història i de Cultura* (1987), pp. 47-52.

ALBERT I CORP, Esteve, *La Guerra Civil a Canyamars (1936-1950)*, Argentona, L'Aixernador, 1989.

ALCALÁ, Cèsar, *Les presons de la República. Les txeques a Catalunya, 1936-1939*, Barcelona, Base, 2009.

ÁLVAREZ JUNCO, José, *El emperador del Paralelo. Lerroux y la demagogia populista*, Madrid, Alianza, 1990.

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi, *Alella (1931-1940). República, Guerra Civil i primer franquisme*, Barcelona, Marrè, 2006.

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi, «Consideracions sobre la violència a la reraguarda del Maresme», dins *El Maresme i la conflictivitat bèl·lica. V Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme*, Vilassar de Dalt, Museu Arxiu de Vilassar de Dalt, 2011, pp. 131-152.

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi, *Pineda entre dos temps (1931-1939)*, Pineda de Mar, Ajuntament de Pineda de Mar L'Aixernador, 1995.

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi, *Vivències de la República i la Guerra Civil a Palafolls, 1931-1939*, Palafolls – Barcelona, Ajuntament de Palafolls – Marrè, 2007.

ARÓSTEGUI SÁNCHEZ, Julio (coord.), *Franco: La represión como sistema*, Barcelona, Flor del Viento, 2012.

AYLLÓN, Àngels; GIMÉNEZ, Joan, «Anàlisi del context d'una revolta obrera: Mataró, juliol 1909», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* 20 (1984), pp. 3-13.

BADIA, Francesc, *Els camps de treball a Catalunya durant la Guerra Civil*

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 783 18/9/19 14:12

(1936-1939), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

BAHAMONDE MAGRO, A.; CERVERA GIL, Javier, *Así terminó la guerra de España*, Madrid, Marcial Pons, 2000.

BARRERA I PUIGVÍ, Agustí, «La cinquena columna a Mataró», dins *XXI Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, Museu Arxiu de Santa Maria – Patronat Municipal de Cultura, 1993, pp. 63-76.

BARRERA I PUIGVÍ, Agustí, «Sobre la violència revolucionària els primers mesos de la guerra, 1936-1939», *Civitas Fracta. Miscel·lània d'Història i de Cultura II* (1988), pp. 34-46.

Beatificationis seu declarationis martyrii servi Dei Josephi Samsó i Elías. Positio Super Martyrio, Saragossa, Congregatio de Causis Sanctorum, 2004.

BELFORTE, Francesco, *La Guerra Civile in Spagna. La desintegraziones dello Stato*, Milà, Istituto per gli Studi di Politica Internazionale, 1939.

BELTRÁN LAROYA, Gabriel, *Carmelitas Descalzas de Cataluña y Baleares. Documentación Histórica: 1588-1988*, Roma, Teresianum, 1990.

BENET I MORELL, Josep, *Joan Peiró afusellat*, Barcelona, Edicions 62, 2008.

BERGER, Gonzalo, *Les Milícies Antifeixistes de Catalunya 21 de juliol – 21 de desembre de 1936*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2017. https://www.tesisenred.net/handle/10803/418803

BRUFAU PRATS, Jaume, *De xerric a capità d'empresa. Memòries de Joan Brufau Cusidó ampliades pel seu fill Jaume Brufau Prats*, Mataró, Fundació Iluro, 2014.

BUSQUETS I DE TRAVER, Mercè, *Records de la guerra contats als meus fills*, Mataró, Germans Colomer Busquets, 2016.

CASANOVA, Julián, *España partida en dos. Breve historia de la Guerra Civil Española*, Barcelona, Crítica, 2013.

CASAS BUSQUETS, Joaquim, *Cel·luloide ranci*, Palma, Moll, 1958.

CENARRO LAGUNAS, Ángela, «Matar, vigilar y delatar: la quiebra de la sociedad civil durante la guerra y la posguerra en España (1936-1948)». *Historia Social* 44 (2002), pp. 65-86.

COLOMER I ROVIRA, Margarida, *Guerra Civil i revolució a Argentona (1936-1939)*, Argentona, L'Aixernador, 1999.

COLOMER I ROVIRA, Margarida, *La Guerra Civil a Mataró, 1936-1939*, Barcelona – Mataró, Publicacions de l'Abadia de Montserrat Patronat Municipal de Cultura de Mataró, 2006.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 784 18/9/19 14:12

COLOMER I ROVIRA, Margarida, *La postguerra a Mataró 1939-1952*, Barcelona, Publicacions Abadia de Montserrat, 2013.

COLOMER I ROVIRA, Margarida, *Josep Abril. Alcalde de Mataró afusellat pel franquisme*, Barcelona, Fundació Josep Irla, 2018.

COSTA I OLLER, Francesc, *Mataró liberal 1820-1856. La ciutat dels burgesos i els proletaris*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1985.

CUYÀS I GIBERT, Emmanuel, *El manyà encès: En Terri de Mataró explica la seva vida*, Barcelona, Pòrtic, 1985.

Decret de col·lectivitzacions. Conselleria d'Economia. Generalitat de Catalunya. Sobre la Col·lectivització i Control de la Indústria i el Comerç, Barcelona, Conselleria d'Economia, 1936.

«Documentació». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró*103 (2012), pp. 15-32.

DUEÑAS ITURBE, Oriol, *La violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra, 1936-1945: El cas d'Olesa de Montserrat*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

El Maresme i la conflictivitat bèl·lica. V Trobada d'Entitats de Recerca Local del Maresme, Vilassar de Dalt, Museu Arxiu de Vilassar de Dalt, 2011.

ESTRADA I CLERC, Maria, *Un temps marcat: Vivències d'una assistent social, 1931-1939*, Argentona, L'Aixernador, 1993.

FABRE, J. «La delació dins la repressió franquista de postguerra», *L'Avenç* 75 (1984), p. 30-39.

FRADERA BARCELÓ, Josep M., *La pàtria dels catalans*, Barcelona, RBA Libros, 2009.

GALOFRÉ, Jordi; RUSTULLET, Miquel, *La repressió franquista a la comarca del Pla de l'Estany*, Banyoles, Consell Comarcal del Pla de l'Estany – Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 2018.

GARANGOU I TARRÉS, Sònia, *Malgrat, 1930-1940: els anys silenciats*, Malgrat de Mar, Ajuntament de Malgrat de Mar, 2005.

GÓMEZ BRAVO, Gutmaro, *Geografía humana de la represión franquista*, Madrid, Cátedra, 2017.

JULIÁ, Santos (coord.), *Víctimas de la Guerra Civil*, Madrid, Temas de Hoy, 1999.

LIGOS I HERNANDO, Víctor, «Indústria i proletariat en 1861-1867», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* 18 (1983), pp. 25-34.

LIGOS I HERNANDO, Víctor, «Quatre anys de crisi a Mataró (La fam del cotó. 1861-1865)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* 25 (1986), pp. 6-24.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 785 18/9/19 14:12

Lladó i Font, Jaume, *Dues viles i una ciutat. Tot fent memòria*, Mataró, Centre d'Estudis d'Arqueologia i Història de Mataró, 2017.

Lladó i Font, Jaume, «Mataró, 1936», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* 29 (1987), pp. 22-26.

Llibertat. Òrgan del Comitè Local de Salut Pública, Mataró, Impremta Minerva, 1936-1939.

Llovet, Joaquim, *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Mataró, Caixa Laietana, 2000.

Luque, Rafael, *Estat, patrons i obrers davant la modernització de les relacions laborals. La Junta de Reformes Socials de Mataró (1900-1923)*, Mataró, Caixa Laietana, 2013.

Luri Medrano, Gregorio, *Una mujer al servicio de Stalin. El cielo prometido*, Barcelona, Ariel, 2016.

Manent i Segimon, Albert, *De 1936 a 1975. Estudis sobre la Guerra Civil i el franquisme*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.

Manté, Marta, *La problemática de la Segunda República a través del estudio de una situación concreta. El Mataró de los años treinta*, Mataró, Caixa Laietana, 1977.

Mir Serra, Miquel, *Diario de un pistolero anarquista*, Barcelona, Destino, 2006.

Mir Serra, Miquel; Santamaria, Mariano, *El preu de la traïció. La FAI, Tarradellas i l'assassinat de 172 maristes*, Barcelona, Pòrtic, 2010.

Montellà, Assumpta, *Art i guerra. Destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la Guerra Civil; l'exemple de Mataró*, Mataró, Ca l'Arenas Centre d'Art Museu de Mataró, 2010.

Nonell i Bru, Salvador, *El Dr. José Samsó Elías párroco-mártir de Sta. María de Mataró (Barcelona) y su tiempo*, Barcelona, Hispania Martyr, 1985.

Pagès i Blanc, Pelai (*et al.*), *Franquisme i repressió. La repressió franquista als Països Catalans*, València, Universitat de València, 2004.

Pagès i Blanc, Pelai, *Justícia i Guerra Civil. Els tribunals de justícia a Catalunya (1936-1939)*, Barcelona, Base, 2015.

Peiró i Belis, Joan, *Perill a la reraguarda*, Mataró, Patronat Municipal de Cultura – Altafulla, 1987.

Pérez Baró, Albert, *Col·lectivitzacions i control obrer, amb totes les disposicions legals que les regulen*, Barcelona, Sindicat Mercantil de Barcelona (UGT), 1937.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 786 18/9/19 14:12

PÉREZ GALDÓS, Benito, *Electra. Drama en cinco actos*, Madrid, 1901.

PRESTON, Paul, *El holocausto español. Odio y exterminio en la Guerra Civil y después*, Barcelona, Random House Mondadori, 2011.

PRESTON, Paul, *El zorro rojo*, Barcelona, Debate, 2013.

PRESTON, Paul, *La fi de la Guerra Civil. La República apunyalada*, Barcelona, Base, 2014.

PUIG I PLA, Josep, «Julià Gual (1905-1964), periodista i escriptor de combat», *Gazeta* 2 (2010), pp. 85-89.

PUIG I PLA, Josep, «Vida rural i Guerra Civil al Far, 1936-1939». *Duos Rivos* 3 (2017), pp. 135-146.

PUIGVENTÓS LÓPEZ, Eduard, *Ramon Mercader. L'home del piolet*, Barcelona, Now Books, 2015.

RAMON I PERA, Francesc Xavier, *Vilassar de Mar 1936-1939. Una història que no s'ha d'oblidar però que no s'ha de repetir*, Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1998.

REIXACH, Ramon, *Els orígens del catolicisme social contemporani a Mataró. Dels inicis de la Revolució Industrial a la Primera Guerra Mundial*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 2009.

REIXACH, Ramon, *El pastor retrobat Josep Samsó i Elias (1887-1936)*, Barcelona, Claret, 2010.

SALICRÚ I PUIG, Manel, *Crònica del temps de guerra a Mataró (1936-1939)*, Mataró, Museu Arxiu de Santa Maria, 1989.

SALICRÚ I PUIG, MANEL, «Del locaut a la revolució anarquista. L'època del doctor Samsó», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* 97 (2010), pp. 14-38.

SALICRÚ I PUIG, Manel, *Història de dues famílies de Mataró, els Salicrú i Puig i els Lluch i Xicoy*, Mataró, Autoedició, 2015.

SALICRÚ I PUIG, Ramon, «Mataró: persones i famílies», dins *XXXIII Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, Museu Arxiu de Santa Maria – Patronat Municipal de Cultura, 2016 , pp. 7-12.

SERRANO SUÑER, Ramon, *Memorias XI. La represión en la zona nacional.* http://www.xn-forofundacionserranosuñer.es/documentos/libros/memoria/memorias 11.pdf.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria, *La repressió franquista a Catalunya, 1938-1953*, Barcelona, Edicions 62, 2003.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA I FONT, Joan, *Breu història de la Guerra Civil a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 2005.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA I FONT, Joan, *Catalunya sota les*

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 787 18/9/19 14:12

bombes 1936-1939, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA I FONT, Joan, *L'exèrcit i Catalunya, 1898-1936*, Barcelona, Llibres de l'Índex, 1990.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA I FONT, Joan, *La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme 1939-1945*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983.

SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria; VILLARROYA I FONT, Joan, *La repressió a la reraguarda de Catalunya (1936-1939)*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill, 1989 i 1990. 2 vol.

SOLER I ALOMÀ, M. Encarnació, «*Fiestas de las Santas en el Año de la Victoria*, una mostra del patrimoni cinematogràfic recuperat a Mataró», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* 48 (1994), pp. 42-49.

TERMES, Josep, *Història de Catalunya. De la Revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil*, Barcelona, Edicions 62, 1987.

TERRADELLES I PRAT, Enric, *La sèrie documental Procediments Judicials Militars (Sumaríssims) 1939-1980 de l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona*, Sant Cugat del Vallès, Arxiu Nacional de Catalunya, 2015.

TERRICABRES I MOLERA, Lluís, *Desgavell*, Mataró, Memòria, 1992.

VÁZQUEZ OSUNA, Federico, *Anarquistes i baixos fons. Poder i criminalitat a Catalunya (1931-1944)*, Barcelona, L'Avenç, 2015.

VILA, M. «Así fue la Liberación de Mataró», *Hoja Oficial de la FET y de las JONS de Mataró*, 27 de gener de 1940.

VIÑAS, Ángel (coord.), «Sin respeto por la Historia. Una biografía de Franco manipuladora», *Hispania Nova*, 1 (2015).

VIÑAS, Ángel; GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; HERNÁNDEZ SÁNCHEZ, Fernando; LEDESMA, José Luis; ARÓSTEGUI SÁNCHEZ, Julio; RAGUER SUÑER, Hilari; SÁNCHEZ PÉREZ, Francisco; PUELL DE LA VILLA, Fernando; NÚÑEZ DE SEIXAS, Xosé M., *Los mitos del 18 de julio*, Barcelona, Crítica, 2013.

XAUBET I VILANOVA, Josep, «Anàlisi de la guerra a través dels testimonis orals de Mataró», dins *III Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, Museu Arxiu de Santa Maria – Patronat Municipal de Cultura, 1986, pp. 135-137.

XAUBET I VILANOVA, Josep, «Problemes d'una cronologia del 19 de juliol a Mataró», dins *VII Sessió d'Estudis Mataronins*, Mataró, Museu Arxiu de Santa Maria – Patronat Municipal de Cultura, 1991, pp. 131-138.

XAUBET I VILANOVA, Josep, *Sociologia de la guerra revolucionària a Mataró (1936-1939)*, Barcelona, Marrè, 2006.

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 788 18/9/19 14:12

ÍNDEX ONOMÀSTIC

Abril, Darwin, 213
Abril, M., 161
Abril Argemí, Josep, 27, 122, 219, 222, 246, 250, 251, 271, 272, 272, 554, 555
Abril Catarineu, David, 194
Abril Catarineu, Llibert, 273, 274, 275, 276, 567
Abril Sánchez, Just, 273
Abril Sánchez, Plató, 273
Abudarham, Raquel, 51, 387
Adan, Lluís, 13, 107
Adell Barberan, Miquel, 606, 776
Afinador, l' → Josep M. Agustí Marfà, 382
Aguado Cabeza, Enrique, 662, 753
Agulló Mora, Ramon, 333
Àguila, Jaume, 769
Agustí Marfà, Antoni, 171, 381
Agustí Marfà, Josep M. (l'Afinador), 381, 382
Alarcón Pérez, Francisco, 277, 278
Alarcón Tejedor, Pere 135, 278, 279
Albanell Cot, Joan, 279
Albayma, 442
Albert Corp, Esteve, 30, 108, 160, 170, 250, 251, 280, 281, 282
Albert Pastor, Vicenç, 121, 282, 318
Albiol Sànchez, Miquel, 104, 105, 312, 321, 324, 352, 633, 739
Albó Franquesa, Emili, 30, 106, 168, 180, 183, 190, 191, 192, 196, 262, 291, 344, 347, 348, 385, 512, 551, 694, 739
Albó Trulls, Emili, 586
Alcaldet, l' → Joan Martínez Ortín, 603
Alcaraz Martínez, José, 398
Alcayna García de Castro, Clemente, 765
Aleñà Vives, Eugeni, 283
Aleñà Vives, Eusebi, 123
Alfons XIII, 773
Alfonso Bertran, Joaquim, 550
Aliberas, Josep, 13, 115, 116
Alís Catà, Joaquim, 284
Almaiana, Antoni, 107
Almuzara Olís, Ricard, 475
Alomà, Francesca, 327
Alomà Adan, Miquel, 684
Alsina Borrell, Santiago, 614
Alsina Mora, Francesca (Baldíria), 165, 285, 286
Alsina Salvà, Josep, 286, 287
Altabella Garcia, Daniel, 209
Altimira Berenguer, Salvador, 180, 415

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 789 18/9/19 14:12

Aluart, 152
Alum, Joan, 329
Alum Mir, Rafael, 237, 330
Álvarez, Francesc, 52
Álvarez-Buhilla Pérez, Francisco, 33, 34, 37, 38, 41, 208, 209, 399, 590, 598, 627, 628, 682, 684, 731
Álvarez Suárez, Julio, 287
Amargant Lloveras, Joan, 287
Amat Cardona, Salvador, 288, 289
Amat Pujades, Bonaventura, 289
Amat Teixidó, Jordi, 150
Amenller, Juan → Josep Ametller, 485
Ametller, Josep (Juan Amenller), 485
Ametller Fàbregas, Joaquim, 289
Ametller Tintó, Salvador, 640
Amigó de Bonet, Narcís, 599
Amillo Vives, Francesc, 530
Andreu, Antoni, 369, 445
Andreu, Margarida, 369
Andreu Castany, Josep Maria, 139, 149, 150, 165, 401, 402, 419, 448, 521, 619, 622, 656, 766
Andreu Vilaró, Eduard, 290, 291
Anglada, Llorenç, 50, 213, 466
Anglada Darbra, Salvador, 123, 292, 293
Anglada Feixes, Josepa, 449
Anglada Solà, Felicià, 90, 673, 744, 745
Anglas Sarlat, Francesc, 40, 63, 213
Anglès, Lluís, 179, 386
Annastuey, A., 436
Antich Mateu, Josep, 183
Antón, David de, 519
Aparicio, Francesc, 107
Aparicio de la Cruz, Nemesio, 277, 372, 431
Arabia, Maria, 705
Aragay, 453
Aranguren Roldán, José, 22
Arañó, Enric, 170, 568
Arañó Rodon, Joan, 62, 694
Arcusa Faiges, Manuel, 293
Arena Fernández, Antonio, 534
Arenales Carles, Andreu, 294
Arenas Gualba, Francescd'A., 225, 295
Arias, 524
Armella Genisans, Joan, 473, 474, 475
Armengol Clariana, Joan, 563
Armengol Soler, Ciril (Eduard), 107
Armengol Vidal, Josep, 741
Armenteros, Pedro de, 411
Arnau, Josep, 133
Arnau, Nicolau, 292, 293, 637, 638
Arnau, Ramon, 284
Arnau Boba, Miquel, 441, 443
Arnau Gomà, Francesc, 183, 297, 341, 387, 388, 425, 426, 432, 468, 491, 563, 578, 601, 720, 737, 771
Arnau Salas, Salvador, 295, 296
Arnau Torres, Jaume, 393
Arnó, Josep, 104
Arnó Castañé, Joan, 105
Arroyo González, Emilio, 298, 312, 632
Arrufat Solsona, Leandre, 180, 299, 368
Asensio, senyor, 164, 329
Astort Casanovas, Manuel, 136, 148, 298, 299

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 790 18/9/19 14:12

Augé Dangla, Assumpció, 469, 470
Augé Dangla, Camil, 338, 362
Avellana, Montserrat, 779, 780, 781
Ayestarán Domezain, Abundio, 35, 38, 41, 209, 487, 616
Aymerich Esteve, Bonaventura, 300
Ayuso Cánovas, Manuel, 300, 301
Azaña Díaz, Manuel, 11, 22, 574
Azcona, Felipe, 282, 355, 430, 537, 558, 582, 647, 696, 769, 777
Aznar Antoran, Teodoro, 301, 302

Bach Font, Montserrat, 474, 475
Bachs Cortina, Josep, 282
Bachs Pera, Antoni, 123, 302, 303
Badalona, senyor, 180
Badia, Miquel, 30
Badia, Ramon, 718
Badia Cabrera, Joan, 125, 303
Badia Coll, Antoni, 304
Badia Santamaria, Vicenç, 304, 305
Badia Viadiu, Enric, 419
Badosa, vídua, 768
Bagés Català, Josep, 643
Baixés Alsina, Joan, 305, 306
Baladia, Francesc, 542
Baladia, Jaume, 26
Balaguer Sánchez, Josep, 306, 307, 308
Balasch, Maria, 186
Balcells, Lluís, 213
Baldíria → Francesca Alsina Mora, 285
Balfegó, Tomàs, 703
Ballbé Gómez, Jaume, 728
Ballesta, Josep, 133
Ballester Brunet, Josep, 174
Ballesteros Alcalde, Enric, 194, 213
Bancells, Lluís, 69
Bancells Parés, Bermuto, 124, 308, 309
Baqué Viñas, Josep, 194
Barangó Bartrés, Mercè, 408
Barbany Lleonart, Narcís, 464
Barbena, Joaquim, 144, 767
Barbena Arrosser, Pere, 474
Barbena Cot, Joan, 309, 310
Barbena Font, Francesc, 279, 718
Barberà Perejordi, Daniel, 63
Barbosa Pons, Francesc de P., 301, 383, 661, 765
Barceló, Domènec, 646, 768
Bargalló, Dolors, 161
Bargalló Pou, Francesc, 193, 248, 310, 311, 312
Barnada Castellà, Emili, 168
Barot Colomer, Jaume, 347
Barot Colomer, Manuel, 771
Barraca Lanuza, Ramon, 317
Barranco Rivero, Aurelio, 121, 318
Barrera Nogué, Josep, 307, 308, 656
Barrientos, José, 37, 691
Barrios Rosa, Amadeu, 358, 386
Bartra Pujol, Vicenç, 313, 314, 315, 316, 317
Bartrolí Vallès, Ramon, 443
Bas, Francesc, 50, 87, 150, 401, 149
Bas, Joaquim, 453
Basas Masferrer, Ricard, 104, 319
Bassas Puig, Ramon, 656
Batayé Alumà, Joan, 320
Batchesteva, Ignasi, 197
Batlle, Marià, 116

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 791 18/9/19 14:12

Batlle Recto, Antoni, 613
Batlle Sarlat, Àngela, 356, 357
Batlles, Enriqueta, 63
Batlles, Montserrat, 63
Batlles, Pepita, 63
Bayo Giroud, Alberto, 628
Becerra Bermúdez, Julio. 249, 320, 415
Belcòs Pons, Francesc, 63, 321, 322
Belis Cortés, Francesc, 322
Belis Miralles, Francesc, 322
Belis Miralles, Niabel, 322
Bellalta Ferrer, Joan
Bellalta Illa, Salvador, 63, 104, 112, 152, 153, 246, 276, 277, 323, 324, 325, 326, 327
Bellatriu, Antoni, 626
Bellatriu, Josep, 128
Bellatriu Nogueras, Pau, 213, 328
Bellavista, Ladislau
Bellavista Gibernau, Leocàdia, 164, 328, 329
Bellavista Gual, Leocadio, 213, 329
Bellavista Miró, Antoni, 386, 584
Bellido, Modest, 107, 325, 327
Bellsolell Vilella, Joan, 126, 330, 331, 332
Beltran, Marian, 107
Beltran Safont, Maria Teresa, 174
Benages Serres, Jesús, 248, 332, 333, 334
Berengarel Pujol, Carles, 209
Berga Cruañas, Joan, 334, 335
Bergaday Dionís, Dolors, 670
Bergarecha Maritorena, Francisco, 341
Berger, Gonzalo, 121, 122, 123, 124, 125, 126
Beriguistain, 727
Bernal, Maria, 143, 712
Bernardo Alfonso, Rogeli, 336
Bernat Garcia, Josep, 121
Bertomeu Font, Cecília, 336
Bertomeu Font, Concepció, 336
Bertran Gual, Joan, 593
Biada, Miquel, 53, 82
Biayna Riera, Francesc, 501, 671, 762
Bilbeny, Ramon, 213
Bilbeny Bosch, Joaquim, 63, 120, 438
Bizet, George, 87
Blanch, Teresa, 174
Blanch Roca, Josep, 209
Blanes Monturiol, Marià, 508
Blasco Gil, Joaquim, 337
Blasco Giménez, Juan, 581
Boada Marlès, Josep, 330, 781
Boada Morell, Jaume, 326
Boada Palleroles, Jesús, 123, 180, 392
Boada Palleroles, Joan, 338
Boada Torres, Josep, 124, 339
Boadas Donadeu, Aleix, 340, 341
Bofarull, Josefina, 161
Bofarull, vídua, 349
Bofarull de Tous, Manuel de, 275, 276
Bohigas Silva, Octavio, 619
Boira, Pepeta, 161
Boix Peix, Jaume, 342
Boix Peix, Josep M., 342, 343
Boix Rossell, Joaquim, 168
Boixet Pujal, Tomàs, 282
Boltà Gosa, Antoni, 343
Boltas Bosch, Joan, 123, 344

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 792 18/9/19 14:12

Bonamusa Bosch, Manuel, 622
Bonamusa Codina, Adolf, 345
Bonany, Jaume, 719
Bonany, Josep, 186
Bonminyó → Josep Nonell, 349
Boquet Mas, Joan, 379
Borràs Monràs, Casimir, 453
Borràs Pedemonte, Agapit, 647, 659, 770
Borrell Franquesa, Enric, 286
Borrell Xicoy, Carme, 404
Bosch Pibernat, Francesc, 123, 133
Bosch Pibernat, Josep, 345, 346
Bosomba Casals, Mercè (Mercedes del Corazón de Jesús), 142
Bosque Marco, Pedro, 294, 524
Bot, Josep, 598
Boter, Joaquim
Boter Arnau, Antoni, 174
Boter de Palau, Antoni, 168, 274, 411, 485, 514, 679
Boter de Palau, Jaume, 305
Boter de Palau, Joaquim, 208, 332, 347, 396, 563
Boter de Palau, Miquel, 224, 346, 347, 737
Boyer Juncadella, Celestí, 124, 137, 227, 347, 348
Brandó Sabla, Teresa, 407
Bransuela Nonell, Àngela, 469
Bransuela Nonell, Mercè, 449
Brau Navarro, Joaquim, 168, 411, 591
Bravo Domínguez, Joaquim, 156, 246, 250, 349, 350, 612, 681
Bravo Frías, Antonio, 225, 304, 306, 310, 316, 320, 322, 327, 389, 403, 449, 453, 467, 493, 497, 500, 516, 527, 529, 532, 549, 559, 560, 585, 587, 660, 672, 678, 690, 697, 700, 701, 702, 711, 741, 774, 781
Brenan, Gerald, 138
Briansó Anglès, Lluís, 183, 197, 290, 319, 323, 346, 375, 389, 390, 391, 415, 457, 479, 506, 523, 668, 742
Briansó Anglès, Manuel, 399, 469, 502, 503, 700, 780
Briansó Marco, Màxim, 351
Broto Pàmies, Antoni, 294, 524
Brufau, Jaume, 13
Brufau Cusidó, Joan, 30, 34, 171, 181, 183, 186, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 262, 272, 279, 281, 307, 309, 314, 318, 333, 337, 345, 348, 353, 354, 357, 358, 361, 370, 373, 376, 380, 385, 393, 396, 408, 410, 416, 420, 425, 428, 429, 441, 443, 445, 446, 451, 452, 455, 458, 465, 467, 478, 486, 493, 497, 506, 508, 513, 515, 517, 519, 521, 524, 529, 536, 537, 545, 548, 551, 553, 557, 558, 562, 574, 583, 588, 590, 597, 600, 603, 616, 618, 621, 626, 638, 644, 645, 652, 656, 669, 674, 677, 686, 693, 695, 698, 709, 711, 713, 718, 720, 721, 728, 730, 738, 739, 744, 751, 762, 764, 767, 773, 774, 775, 778, 781
Bruguera Tramunt, Joan (el Geperut, el Tintorer), 208, 155
Brullet Calzada, Santiago, 407

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 793 18/9/19 14:12

Brun, Francesc, 90
Brunet Ferrer, Antoni, 338, 526, 531, 672, 738
Brunet Pérez, Antoni, 499
Brunet Sala, Josep, 105, 208, 209, 246, 352, 566
Brutau, Jaume, 174
Bufias Sallent, Rossend, 353
Buiza, Tomàs, 375, 617
Buj, Julián, 479
Burdeus, Amadeu, 107
Buscà Itchart, Josep M., 355, 469
Busqué, Josep, 213
Busquets, Mercè, 152
Buxet, senyor, 568

Caballé Casas, Lluís, 354
Caballé Casas, Ramon, 355, 356
Caballero (el Negro), 637
Caballero Muñoz, Pedro, 356
Cabanas Puig, Eduard, 123, 356, 357, 358
Cabanyes Barba, Lluís, 171, 425, 569
Cabot Cabot, Josep, 174
Cabot Parera, Agustí, 63
Cabot Puig, Antoni, 183
Cabot Puig, Francesc, 432, 433, 434, 478, 621
Cabot Roset, Salvador, 474, 507, 509, 719
Cabot Rovira de Villar, Manuel, 237
Cabot Sala, Llúcia, 174
Cabot Sala, Maria, 174
Cabot Sala, Teresa, 174
Cabra, el, 570
Cabré Freixas, Josep M., 150, 168, 173, 174, 367, 372, 430, 433, 614, 717
Cabrera Omella, Jaume, 159, 570, 573, 574, 575, 580
Cabrera Omella, Lluís, 593, 594
Cabrespina, Manuel, 186
Cabús Puig, Joan, 274, 332, 442, 449, 467, 628
Cacho Vicente, Ernesto, 732
Cadell Barberán, Miguel, 308
Cadiraire, el, 155
Calasanz Marquès, Josep, 209
Calls Silvestre, Carles, 212, 208
Calls Roqué, Bartomeu, 358
Calpe Pérez, Eduard, 358
Calva Gatell, Josep, 227, 359, 360
Calvet, Josep, 60, 213
Calvo Pla, Antoni, 237
Calvo Sotelo, José, 708, 715
Calvó Renter, Antoni, 475
Cambó Batlle, Francesc, 362
Caminada Comas, Antoni, 199, 361
Camp, Domènec, 30
Campamar Simon, Antoni, 62
Campdepadrós, Vicenç, 348
Campdepadrós Soler, Jaume, 361
Campdepadrós Vicens, Josep, 548
Campdepadrós Vicens, Teresa, 559, 701
Campillo Martínez, Juan, 398
Campo, Francisco del, 461
Campoy Giménez, Ramon, 494
Camps, Santiago, 278
Camps Caupena, Domènec, 362
Camps Terridas, Joan, 362
Campuzano, Miquel, 46, 59, 70
Canadell, Enric, 296, 297
Canal Cardona, Gaspar, 123, 363
Canals Galceran, Carme, 364

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 794 18/9/19 14:12

Canals Vila, Josep, 123, 154, 364, 365, 366, 367
Candelich Brutau, Pau, 772
Candro, el, 240, 241
Canga Argüelles, Manuel de, 334, 702
Cantallops, Carme, 174
Cantó, Antoni, 186
Cantó Bombardó, Ramon, 276, 765
Cantó Font, Joaquim, 194
Canyameras, Dolors, 161
Cañameras Colomer, Vicenç, 159, 570, 573, 574, 575, 580
Caparrós, Cristòfol, 473, 474, 509
Capell, Pura, 63
Capell Vidal, Joaquim, 168, 171, 355
Caralt, comte de → Antoni Fàbregas de Caralt, 362, 468, 469, 600, 672
Caralt, Mercè de, 275, 302, 496, 593, 594
Carbó, Àngela, 186
Carbó Gimpera, Manuel, 157, 209, 566, 762
Carbó Salas, Antònia, 567
Carbonell, Bonaventura, 173
Carbonell, Joaquim, 173
Carbonell Gual, Joan, 144, 145, 367
Carbonell Nogueras, Jaume, 368
Carcasona, Joaquim, 107
Carceller Pla, Vicenç, 604, 674
Cardenal, Josep, 708
Cardo de la Vega, Germán, 180, 368
Cardona, Remei, 469
Cardoner Bruguera, Ramon, 390, 555
Cardús Caramany, Josep, 159, 569, 570, 573, 574, 576
Carles, Esteve, 326
Carlos, Dimes, 580
Carlos Llovera, Teresa, 580
Carmena, Pedro, 432
Carmona, Pedro, 459
Carniago, Pasqual, 40, 53, 68, 213, 214, 387
Carol, Josep, 171, 413
Carol, Salvador, 588
Carranza García, Antonio, 310, 311, 325
Carrasco, Fermín, 605
Carrau, Eugeni, 369
Carrau, vídua → Carme Trias, 208
Carrau Maseras, Pelegrí, 200, 213, 369, 370, 546
Carrau Trias, Antoni, 208, 353, 559, 664
Carreño Barón, Ángel, 123, 370
Carreras Hoppe, Ricard, 663
Carretero Gil, Miguel, 370, 371
Casabella, E. 134
Casabella, Francesc, 737
Casabella Colominas, Joan, 482, 558, 660, 661, 692, 750
Casabella Sala, M. Dolors, 168, 173, 174, 371, 372, 373, 430, 431
Casaliu, Pilar, 161
Casallas Macià, Jaume, 197
Casals Bosch, Vicenç, 213
Casals Ullastres, Angelina, 681
Casanova, Julián, 138
Casanovas Costa, Francesc, 727
Casanovas Ricart, Ricard, 373, 374

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 795 18/9/19 14:12

Casanovas Valladolid, Joaquim, 374, 375, 617
Casanovas Valladolid, Salvador, 376, 377
Casas, Elvira, 186
Casas Busquets, Joaquim, 40, 47, 64, 66, 73, 74, 133, 134, 139, 140, 213, 248, 377
Casas Cintado, Antoni, 123, 378, 379
Casas Vilagran, Jaume, 380
Castany, Vicenç, 604, 605
Castany Martori, Josep, 237
Castany Trias, Joaquim, 209
Castell Batista, Vicenç, 380, 381
Castellà, Joan, 509
Castellà, Simó, 509
Castellà Castellà, Salvador, 509
Castellà Coderch, Josep, 429
Castellà Comas, Joaquim, 62, 417
Castellà de Sanfeliu, Joaquima, 449
Castells, Francesc, 50
Castells Coderch, Josep, 237
Castells Ros, Joaquim, 94, 168, 381, 382
Castellsaguer Castellsaguer, Joaquim, 189, 275, 276, 476, 479, 485, 511, 512, 514, 598, 599, 600, 601, 636, 650, 684, 750, 772, 773, 774
Castellsaguer Tàpias, Josep, 555
Castellsaguer Triadó, Esteve, 383, 384
Castellsaguer Triadó, Josep, 383, 384
Castellví Toda, Jaume, 373
Castellví Toda, Vicenç, 604
Catà Prat, Joan, 359
Català Carbonell, Josep, 106, 168, 171, 321, 384, 385, 411, 412, 552, 562, 643
Català Clement, Sebastià, 179, 180, 181, 385, 386
Català Vila, Eloi, 98, 511, 512, 513,
Catalán Abadías, Emigdio, 387, 388, 51
Catalán Lafuente, Emiliana, 51
Catarineu Lladó, Esteve, 63, 64, 65
Caubot Rubio, Luis, 34, 41, 195, 310, 311, 312, 373, 583, 682, 684
Caudillo, el → Francisco Franco Bahamonde, 187, 190, 196, 198, 200, 336, 412, 456, 473, 477, 647, 760, 780
Cebrià, Francesca, 174
Cenarro Lagunas, Ángela, 205, 264
Centellas Ballada, Pere, 209
Centol, Francesca, 650
Centol Mantecón, Anastasi, 388, 389
Centol Mantecón, Joaquim, 389, 390
Centol Mantecón, Pedro, 390, 391
Cerdà Comas, Lluís, 122, 123, 127, 128, 157, 246, 250, 391, 392, 393, 394
Cerdeño, Rafael, 438
Cererols Clua, Joan, 394
Cerezo, Mamerto, 160, 576
Cervera, Sebastià, 382
Chalán, el, 376
Checa Rodríguez, Josep, 122, 395
Chércoles Gil, Julià, 606
Chércoles Utrilla, Julián, 395, 396
Chico Francés, Antoni, 122, 396, 397

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 796 18/9/19 14:12

Chiva Abad, Jesús, 90, 724
Chiva Abad, Josep, 397, 398, 399
Chorro Llopis, Ramon, 448, 540
Ciges Pérez, Miquel, 34, 399, 400, 575, 576, 624, 665, 666
Ciges Pérez, Jesús, 109
Cirés, Vladimiro, 638
Cirilo González, Segundo, 398
Claramunt, Francesc, 309
Clariana Castañer, Fèlix, 50, 87,149, 150, 400, 401, 402, 403
Clariana Josep, Ernest, 403, 404, 405
Claus, Salvador, 272, 281, 282, 769
Claus Gomis, Joan, 197
Clavel Vilà, Joan, 381, 382
Clavell, Teresa, 174
Clavell Borràs, Jordi, 563
Clavell Borràs, Lluís, 171
Clavell Coll, Antoni, 158, 159, 160, 168, 212, 271, 323, 402, 554, 555, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 575, 576, 577, 579, 580, 613
Clavell Coll, Carles, 158, 212, 160, 271, 323, 402, 554, 555, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 575, 576, 577, 579, 580
Clavell Coll, Joan, 209, 746
Clavell Coll, Joaquim, 158, 212, 160, 271, 323, 402, 554, 555, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 575, 576, 577, 579, 580
Clavell Giró, Joan, 342, 591
Clavell i Clavell, Joan
Clavell Planas, Narcís, 208, 288
Clot Ribot, Pau, 147, 514, 515, 685
Clupés Cantal, Isabel, 583
Coarasa Paños, Victoriano, 518
Cobo, Francesc, 168
Cobos, Joan, 393
Codina, Rafael, 287
Codina Gorris, Estrella, 407
Codolàs Joanola, Joaquim, 549
Codony Parera, Salvador, 123, 227, 405, 406
Codosal Expósito, Domènec, 123, 248, 406, 407, 408, 409, 748
Coll, Joaquima, 186
Coll Boada, Joan, 694
Coll Gasau, Antoni, 50, 150
Coll Mayoral, Santiago, 765
Coll Parejo, Agustí, 464, 765
Coll Regàs, Joaquim, 26, 353
Coll Surià, Joaquim, 62
Collet, Rafael, 281
Colomer Massaguer, Francesc, 728
Colomer Pujol, Maria del Carme, 409
Colomer Rovira, Margarida, 7, 38, 58, 69, 84, 89, 115, 153, 163, 171, 173, 195, 260
Colomer Vergés, Francesc, 122
Coma Borrell, Francesc de P.
Comas, Melcior, 506
Comas Jo, Jaume, 62, 213, 222, 314, 358, 411, 412, 538, 548, 549
Comas María del Carmen, Jaume, 412, 413
Comas Pujol, Jaume, 170, 413
Comas Pujol, Joan, 339
Comas Serra, Jaume, 414
Comas Xirau, Antoni, 174
Comellas, Joan, 13

Comes Figueres, Francesc, 106, 168
Companys Jover, Lluís, 22, 613, 652
Compte, Llibert, 564
Compte Casas, Joan, 109, 213, 428
Comorera Soler, Joan, 66, 67, 70, 71, 72, 73, 130
Conesa Ferreres, Enric, 414
Corbella, Francesc, 492
Corbella, Narcís, 144, 767
Cordón Estévez, Manuel, 250, 414, 415
Cornellà Fàbregas, Narcís, 415, 416, 767
Corominas, Emili, 760
Corrales, Francisco, 606
Correa Rodríguez, Enric, 168, 734, 419, 470, 734
Correa Fernández, Benigne 137, 417, 418
Corta Huesos, en 362
Cortés Urpina, Celestí 94, 526, 646, 760, 768
Cortina, mossèn 151
Cortina Pagès, Gil 416, 417
Costa Oller, Francesc 7
Costa Pagès, Raül (Raül) 155, 104, 106, 208
Costa Renau, Pere 121, 418, 419
Costa Rigola, Salvador 276
Cot Alba, Gerard 123, 420, 421
Cot Batllori, Ramon 146, 421
Crespo Gil, Pedro 610
Cruxent Rovira, Salvador 87, 89, 102, 120, 149, 222, 272, 290, 422, 423, 436, 439, 554, 676, 684
Cruzate Clavell, Agustí 746
Cruzate Espiell, Jaume, 563
Cruzate Espiell, Joan
Cruzate Espiell, Manuel, 559, 563
Cruzate Espiell, Mercè 559, 560
Cruzate Espiell, Trinitat 171, 209, 237, 393, 413, 445
Cruzate Grenzner, Trinitat 183, 293, 423, 430, 479, 718
Cuadrada, Salvador, 48
Cuadrada, Manuel, 208
Cuadrada, Montserrat, 439, 568
Cuadrada Calvó, Josep 284, 291, 305, 377, 388, 390, 391, 404, 433, 463, 471, 476, 485, 501, 502, 509, 517, 519, 533, 542, 552, 598, 624, 628, 635, 649, 678, 692, 726, 729, 736, 764
Cueto, Paquita 276
Cugat, Josep 393
Cuní Pera, Francesc, 600
Cuñat Marco, Josep 619
Curtó, Josep 333
Cuyàs Gibert, Emmanuel 33, 143

Dalmau, Jacinta 174
Dalmau Arabia, Esteve 423, 424
Dalmau Domenic, Enric, 40, 208, 213, 424
Damont Romagosa, Joaquim 583
Daniel Serra, Josep 425, 426
Darbra Roca, Jaume 719
Dasquens Domènech, Rosa 357
Delarbre Dugons, Esteve 426, 427
Delgado, Demetri 107
Delgado de Martí, Maria 601
Delhort Alsina, Francesc 99, 594
Delòs Vila, Vicenç 171, 413, 427, 588
Detrell Martí, Francesc 214, 276, 277

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 798 18/9/19 14:12

Deu, Josep M. 48
Devesa Llobell, Lluís 760
Diamant Llovet, Josep 404, 430, 515, 765
Díaz Moré, Gabriel 428, 429
Diví Puig, Domènec 359
Domènec, Margarida 276
Domènech Casas, Joan 306
Domènech Martí, Lluís, 429, 430
Domènech Sala, Santiago, 503
Domènech Vilagran, Eduard 173, 174, 222, 227, 372, 430, 431, 432
Domingo, Ramon 276
Domínguez García, José 351
Dorda Amparan, Vicente 581
Dòria, Pilar 467
Dòria Borrell, Pere 276, 465
Doroteo, germà → Salvador Oller Angelats 663
Duart, Josep 69
Dufoo Borrego, Julio 34, 35, 41, 209, 399, 451, 547
Duran, Maria Concepció 357
Duran Roca, Gaspar 432, 433, 434, 435
Durruti, Buenaventura 72, 354, 519, 520, 736
Duxans Gri, Antoni 63, 435, 436

Echevarría, José 590
Eduard → Ciril Armengol Soler 107
Encabo Cano, Carmelo 121, 436, 437
Encabo Pardo, Dionisio 121, 437
Enciso Prado, Félix 452, 461
Enríquez Bassó, Martí, 560
Eroles Escolar, Josep 246, 438, 439, 440
Erruzo García, José 38
Escalé, Àngel 105
Escalera, Eduard 69
Escalera Esparza, Mariano 567
Escalera Pastor, Enric 37
Escoda, Vicenç 538, 539
Escolà Vilaró, Jaume 621
Escriu Vidal, Francesc 410
Esmolet, l' → Anastasio Tomé Pérez 407, 748
Espasa Vilanova, Eduard 566
Espartero, Baldomero 25
Espejo Gutiérrez, José 440, 441
Esperalba Mir, Joan 441, 442, 443, 444
Espiell Baladia, Josep 761
Esquerra, Francesc 63
Esquerra Cuadrada, Salvador 444
Esquerra Tuñí, Miquel 171, 772
Esquerra Tuñí, Salvador 108, 445
Esteve Bernaus, Vicenç 222, 402, 446, 447, 448, 449, 450, 638
Estrada Coderch, Maria 138
Estrany, Joan 393
Estrany Ros, Rafael 50, 87, 149, 150, 676, 401, 402
Estruch, Miquel 706, 752
Expósito Sánchez, Francisco, 450, 451
Extrems Borrell, Josep 518

Fàbregas, Tomàs 704
Fàbregas de Caralt, Antoni 62, 497, 498, 517, 592, 593, 716
Fàbregas Carrau, Josep 347, 451
Fàbregas Galtet, Carme 388, 390
Fabrés Parxachs, Pere 724
Falgueras Solà, Lluís 82, 84

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 799 18/9/19 14:12

Fantoni García, Pedro 742
Fargas Heras, Joan 378, 656
Farrera Fernández, Ricard 197
Farreras, Ramon 291
Feliu, Jaume 411
Feliu Coma, Ramon 452
Feliu Trullols, Antoni 124, 453, 454
Fernández, Cecilio 414, 644, 698
Fernández, Ulpiano 283
Fernández Belli, Joaquim 410
Fernández Calderón, Marià 454, 455, 622, 709
Fernández Carbó, Lluís 198, 456, 457, 458, 534
Fernández Fernández, Juan 520, 589, 622, 708
Fernández Fors, Dolors 174
Fernández Fors, Josepa 174
Fernández Ginesta, Joan 310
Fernández Jorge, Càndid 458
Fernández Lorente, Gabriel 520
Fernández Lorente, Nicolau 459
Fernández Matin, Antonio 635
Fernández Molina, Francisco 459, 460
Fernández Navas, Adolfo 440, 552, 598, 729
Fernández Noguera, Antoni 738
Fernández Núñez, Joaquín 327
Fernández Pons, Dolores 237
Fernández Ramírez, José 680
Fernández Safont, Santiago 461
Fernández Sánchez, Joan Josep 461, 462
Fernández Simeón, Cecilio 542
Ferrater Añó, Josep 462
Ferrer, Llorenç 104
Ferrer Buatell, Esteve 378
Ferrer-Calbeto, Jaume 580
Ferrer Clariana, Lluís 149
Ferrer Dalmau, Antoni 475
Ferrer de Navas, Manuel 355, 373, 431, 451, 487, 514, 524, 537, 619, 640, 643, 670, 679, 709, 769, 775, 776
Ferrer Llagostera, Enric 462, 463, 464
Ferrer Pujol, Esteve 464, 465, 466, 467
Ferrer Vicenç, Ricard 467, 468
Ferrer Vilamala, Domènec 468, 469, 470
Ferreres Porcar, Joan 121, 470, 471
Figueres Rovira, Joan 637
Figueres Socias, Teresa 471
Filbà, J. 615
Fina de Caralt, Carlos 458, 534
Finet, Joan 116
Fité Brugat, Martí, 275, 276, 397, 398, 466, 624, 664, 665
Flor de Lis 360
Flores, José María 283
Flores, Luis 283
Flórez, María Victoria 628, 682
Floriach Antadell, Josep 171
Floriach Arenas, Salvador, 407, 408
Foguet, Pere 524
Folch Solé, Francesc 471, 472
Fonrodona Vilardebò, Salvador 397, 694
Font, Joan 614
Font Aleu, Ignasi 96
Font Alsina, Joaquim 106, 168
Font Bassa, Josep 63, 472, 473
Font Bigay, Jaume 209
Font Calvo, Emília 107

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 800 18/9/19 14:12

Font Font, Francesc 68, 473, 474, 475, 737
Font Font, Salvador 475, 476
Font Gilpi, Jaume 338
Font Gomis, Francesc (Quico de la Son) 242, 246, 476, 477, 478, 479, 480, 481
Font Sastre, Vicenç 357, 472, 636
Font Taberner, Lluís 483, 681
Font Verdaguer, Salvador 62, 96
Fontbona, doctor 423
Fontbona Cornet, Miquel 481
Fontdevila, Ramon 208
Fontdevila Soler, Antoni 282, 419,
Fontrodona, família 521
Fontrodona Puigvert, Josep 521
Fontseca, Eugeni 282
Fontseca Garric, Antoni 481
Forcada Blanch, Marcel·lí 209
Formatger Almeda, Eudald 702
Formentí Vidal, Jaume 481, 482
Fornells Serra, Ramon 153, 154, 156, 212, 323, 349, 350, 382, 574, 612, 613, 681,
Forns Pou, Salvador 99, 482, 483
Fort Mateu, Lluís 483, 484
Fortí Alsina, Pau 359
Fortí Ros, Francesc 359
Fradera, Camil 48
Fradera Barceló, J. M. 12, 253, 255, 261
Fradera de Palau, Josep M. 547
Fradera Ferragutcasas, Carme 260
Fradera Garcia, Santiago 484
Fradera Graupera, Josep 466
Fradera Llanes, Josep 62
Fradera Pujol, Josep M. 106, 168, 171, 282, 649, 708, 716
Francès, Francesc 690
Franco Bahamonde, Francisco 11, 21, 23, 69, 71, 174, 192, 196, 216, 217, 262, 263, 324, 331, 332, 421, 464, 508, 512, 551, 602, 607, 646, 647, 679, 760, 764, 780
Franquesa Esclusa, Teresa M. 313, 317, 449, 450
Freginet Casany, Joan 208
Freixas Abad, Joan 608
Freixas Castellà, Ramon 63
Freixenet Casall, Joan 439
Freixes Turon, Lluís 434, 435, 449, 468, 475, 547
Fritz 515
Fuente López, Guadalupe de la 209, 547, 549
Fuertes Giménez, Pedro 710, 711

Gabaldà, Esteve 719
Galceran Padrisa, Jaume 63
Galès Botey, Joan 484, 485
Galí Vergés, Antoni 183
Galí Vergés, Artur 94, 168, 362, 647
Galindo, Josep 602
Gallardo, Pere 213
Gallemí, Josep 104
Gallemí Bartrés, Francesc 465
Gallifa, Ramon 180, 386
Gamundi Felorio, Pantaleó 137, 247, 485, 486
García, Cristino 332
Garcia, Esteve 107
García, Félix 605
Garcia Cid, Marià 123, 486, 487
García Martínez, Ginés 200, 275,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 801 18/9/19 14:12

286, 289, 291, 546, 582, 583, 616, 712
Garcia Mataró, Maria 521
García Moreno, Rafael 765
Garcia Moya, Pere Francesc 35, 36, 121, 487, 488
Garcia Oliver, Josep 82
Garcia Pascual, Heliodor 488, 489
García Ramos, Justo 489
García Rodríguez, José María 471, 565
García Sánchez, Carme 165, 200, 489, 490, 491
García Sánchez, Fernando 491, 492, 493
García Valle, Cesáreo 122, 493, 494
Garcia Vilanova, Ildefons 495
Gargallo Miralles, Joaquim 99, 495, 496
Gargallo Pérez, Josep 248, 496, 497, 498
Garrell, Jaume 505
Gascón Garcia, Tomàs 208, 360
Gascons 449
Gasol Cortiella, Joan 122, 312
Gasol Orfila, Teodor 498, 499
Gatell, capità 395
Gatius, Maria 474
Gázquez Segura, Josep 174
Generalísimo, el → Francisco Franco Bahamonde
Genové Pérez, Joan 112
Genové Pérez, Josep M. (Josep M. Jenové Pérez) 122, 144, 499, 500
Genové Ros, Jaume (Jaume Jenové Ros) 112, 501
Geperut, el → Joan Bruguera Tramunt
Geremias Aubanell, Domènec 105, 208
Geremias Bayés, Joan 105, 106
Geremias Esgleas, Salvador 501, 502, 503
Gerona, José de 180, 386
Gibert Casanovas, Miquel 483
Gibert Paituví, Miquel 503, 504
Gil Bellés, Ricard 122, 504, 505
Gil-Robles y Quiñones, José María 196, 256, 455, 460, 708
Giménez, Sergio 119
Giménez Avellaneda, Joan 505, 506
Giménez González, Venancio 410
Giménez Huerta, Mariano 173, 174
Giménez López, Salvador 182, 264, 13
Giménez Ramos, Joaquim 122, 506, 507
Giménez Serna, José 311
Giménez Verger, Antoni 507, 508
Gimeno Riu, Francesc Xavier 508, 517
Ginabreda Garriga, Àngela
Ginebra, Nicolau 416, 530, 767
Ginestet, Francesc 746
Giordia Hernández, Pau 209
Girabal Roqueta, Narcís 509, 510
Giral Pereira, José 332
Giralt Nonell, Miquel 123, 510
Gironès Adan, Josep 669
Gironès Carbó, Antoni 510, 511, 426
Girvés Mandri, Joaquim 242, 96, 97, 511, 512, 513, 514
Gitano, el → Pere Soriano Sanz
Goded Llopis, Manuel 38, 243, 542

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 802 18/9/19 14:12

Goiri, Manuel 450
Gómez Adelantado, Restitut 514, 637, 638
Gómez Baladia, Ramon 514, 515, 516, 758
Gómez Comas, Pere 124, 516
Gómez Díez, Ausencio 508, 517
Gómez Expósito, Restitut 123, 242, 517, 518, 637, 638
Gómez Martínez, Francisco 581
Gómez Martínez, Juan 518, 519, 520, 581
Gómez Pabón, Pedro 356, 371, 733, 775
Gómez Ramírez, Climent 520
Gomis Moreu, Concepció 165, 521, 522
Gomis Salas, Joan 522, 523
González, Teresa 701
González Álvarez, Josep 121, 523
González Aparicio, Teòfil 590
González Bartolomé, Àngel 523, 524, 525
González Castillo 684
González de la Reguera, Rafael 123, 525, 526
González de Torres, Bernat 526
González Fornés, Vicente 469
González Hernández, Gregori 209
González Mora, Juan 134, 275
Gorgues Botargues, Maria 174
Grau Badia, Ramon 207
Grau Puig, Pere 357
Graupera, Esteve B. 750
Graupera Jofre, Josep M., 123, 498
Graupera Planas, Ramon 612, 679
Grimal Grabulosa, Francesc 526, 527
Gual Mustarós, Joan 702, 753
Gual Masoller, Julià 87, 149, 154, 213, 369, 377
Guañabens Bonamusa, Manuel 271, 289, 319, 335, 374, 415, 438, 547, 557, 615, 661, 676, 710, 730
Guañabens Bonamusa, Nicolau 183, 775, 476
Guardiola Garrido, Miquel 125, 527, 528, 529
Guari Serra, Ramon 529, 530, 531
Gudaiol Blanchart, Josep 755
Gudiol, Josep 87
Guilà Escapa, Antoni 670
Guilà Ximénez, Emilià M. 209
Guilà Ximénez, Ignasi 670, 671
Guilà Ximénez, Ramon 209
Guirao Fernández, Dídac 531, 532
Guix Garcia, Albert 222, 532, 533, 534
Guixà, senyora → Encarnació Roig i Caballé
Guixà Esteve, Joan 168, 173, 350, 413, 476, 757
Gulver, Joan 107,
Gutiérrez de Carvajal, Màxim 164, 180, 198, 351, 355, 358, 377, 381, 386, 387, 391, 395, 396, 403, 421, 429, 434, 440, 446, 450, 458, 467, 478, 479, 483, 485, 486, 490, 504, 509, 510, 534, 540, 542, 551, 560, 566, 584, 586, 588, 595, 597, 606, 608, 613, 614, 620, 632, 649, 653, 654, 657, 661, 663, 672, 680, 703, 706, 713, 714, 715, 722, 723, 734, 745, 750, 751, 755, 761, 770, 775, 777

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 803 18/9/19 14:12

Gutiérrez de Pando Arenas, Josep M. 123

Halcón, Marcos 382
Haro Navarro, Norberto de 537, 538, 539
Hernández Noguera, Antonio 278
Herrero de la Cruz, José 158, 212, 391, 680, 681
Herrero Méndez, Santiago 38, 41, 209
Herruzo García, Josep 224, 539, 540
Hitler, Adolf 16
Hom Gil, Francesc 540
Homs Domènech, Josep 540, 541
Homs Manent, Francesc, 461
Homs Manent, Vicenç 562, 607, 656
Homs Puig, Gabriel 459
Horta Caparà, Joaquim 152, 541, 542
Hugas Nogué, Agnès 241

Ibran, l' 82
Iglesias, Joaquim 645
Iglesias Serna, Celestino 735
Illa Paris, Jesús 404
Illa Ros, Joaquim 548, 554
Isach Salvador, Pere 121, 495, 542, 543, 735

Jaime de Torres, Luis 400
Jané, Josep 428
Jané Cabot, Jaume 209
Jané Voltas, Joan 128
Jaumandreu Valls, Domènec 509, 757
Jenové Pérez, Josep M. → Josep M. Genové Pérez
Jenové Ros, Jaume → Jaume Genové Ros
Jiménez, Aguilà 296
Jiménez, Joaquín 323
Joana Montserrat, Llúcia 740
Jofre 478
Johé, Lluís 530
Jordà Tell, Antoni 123, 543
Jorge Díaz, Àngel 121, 543, 544
José Antonio → José Antonio Primo de Rivera
José Pedro, Ramon 544
Jubany León, Maria 164, 544, 545
Jubinyà Bové, Ramon 40
Jubiñà, C. 634
Julià, Emili 279
Julià, Francesc 276
Julià Agell, Joan 545
Julià Cuadras, Joan 504, 546
Julià Llavina, Manuel
Julià Llavina, Ramon 546, 547
Julià Querol, Joan 274, 276, 574
Julió Malaret, Rossend 547, 548, 549
Juncosa Castelló, Ramon 197
Jutglar, Maria Teresa 357
Jutglar Martí, Josep M. 297
Jutglar Soler, Joan 297
Juvany, Josep 427
Juvé Pla, Jordi 13, 183
Juvés Codina, Joaquim 549, 550
Juvinyà, Lluís 125, 126

Ketèlbey, Albert William 87, 88
King-Kong, mossèn 129

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 804 18/9/19 14:12

Labori Arquer, Casimir 62, 183, 435
Lafuente, Antonio 456
Lafuente, Guadalupe 632
Lafuente Lanaspa, Emiliana 51, 387, 550
Lagunas Verde, Joan 189, 247, 550, 551, 552
Lagunas Verde, Toribi 552
Lasaga Carrión, Càndid 636
Lasaga Larreu, Cándido 635
Latorre Pérez, Salvador 248, 552, 553
Lázaro, Rogelio 209
Lázaro González, José 455
Leal Terol, Pasqual 84, 104, 108, 122, 123, 158, 213, 246, 251, 272, 493, 553, 554, 555, 556, 568, 744
Leguim, Elos → Miguel Solé
Lerroux, Alejandro 76
Ligos Hernando, Víctor 24
Líster, Enrique 276, 313, 517
Llach Puig, Salvador 472
Lladó, Francesc 102
Lladó, Gaspar 639
Lladó i Font, Jaume 13, 102, 154, 155, 156, 157, 159
Lladó, Pasqual 171
Lladó Sagrera, Tomàs 419, 640
Lladó Ventura, Jacint 123, 556
Llagostera, Bartomeu 63
Llagostera, Dolors 544, 545
Llano de la Encomienda, Francisco 22
Llauder Galí, Carme 411
Llavina Cot, Jaume 313, 314, 316, 370, 377, 378, 546, 557, 590, 644, 754, 782
Llavina Cot, Josep 282
Lleó XIII 282
Lleonart Fortuny, Joan 126, 465
Lleonart Itxart, Santiago 101, 123, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 227, 556, 557, 558
Lleonart Lleona, Josep 365
Lleonart Salarich, Eusebi 123, 558, 559
Lleonart Sans, Norbert 559, 560
Lleonart Serra, Miquel 352, 560, 561
Llibre Prat, Marcel·lí 560, 561, 748
Llinàs Argimon, Llorenç 374, 391, 547
Llisterri Mir, Teresa 652
Lloansi Raimundi, Josep M. 707, 708
Lloansi Raimundi, Santiago 561, 562
Llobet, Maria Antònia 13, 151, 181
Llobet Cantó, Artur 748
Lloig, Joan 700
Lloig Serra, Josep 642
Llop Domènech, Antoni 562
Llopart Floris, Jaume 563, 564, 565
Llorà Casademunt, Josep 122
Lloret Xicoy, Josep 404
Llovet, Joaquim 7, 13, 25, 26, 154, 179
Llovet Batlle, Joan 565
Lluch Dorda, Joan 320
Lluch Moya, Joan 318, 419, 565
Lluís Cruxent, Joan 157, 566, 567
Lluís Mas, Jaume 63, 84, 102, 104, 106, 110, 111, 112, 154, 155, 170, 208, 209, 213, 290, 319, 324, 352, 366, 372, 431, 438, 485, 529, 554, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 805 18/9/19 14:12

575, 576, 606, 612, 632, 640, 641, 649, 680, 718, 727, 729, 739, 743, 744, 762
Lluís Miquel, Josep 209
Lluís Ubiñana, Joan 159, 160, 170, 246, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 731
Llussà, Lluís 434, 435, 681
López Caparrós, Cristóbal 208
López Fernández, Julián 518
López Gatell, Francesc 122, 682, 743, 779
López González, Josep 577, 578
López Moreno, Luis 175
López Moreno, Manuel 327, 400
López Navarro, Francesc 578
López Requena, José (el Rico) 570
López Requena, Manuel (el Rico) 246, 578, 579, 580, 581
López Tomàs, Lluís 122, 135, 581, 582
López Viladecabo, Fernando 38, 41, 209
Lorente Jimeno, Valentí 418, 505, 596
Loygorri, Federico 666
Luque, Cristóbal 271
Luque, Rafael 27

Macià Comas, Joan 69, 213, 582, 583, 584
Macias Expósito, Carles 584, 585
Madrona, Lluís 606
Magrinyà, Alfons R. 93, 134
Majó, Carme 152
Majó, família 151
Majó Coll, Francesc 168
Majó Lleonart, Josep 380, 531, 767
Majó Lleonart, Ramon 529, 530
Majó Nonell, Josep 170, 530
Majó Segol, Manuel 275, 282
Malatesta, Errico 134
Malet, Pepita 186
Malet Galceran, Salvador 125, 585, 586
Mallebrera, Alfred 490, 491
Mallol Pujol, Pau 623
Maltas Escorsa, Josep 168, 633
Mandil, Pere 213
Manen Brillas, Josep 614
Manrique Heras, Josep 586, 587
Manté, Marta 7, 28
Manté Rovira, Josep 385, 482, 547, 587, 588
March Aymà, Enric 588, 589
Marchal, Alberto 303, 10
Marchetti, Francesc 68
Marcó, Josep 48
Marfà Clavell, Lluís 282
Marfà Clivillés, Narcís 339
Marfà Mercader, Josep O. 338
Margan, Antoni 466
Marimon, Lluís 311, 430
Marimon Tarafa, Manuel 442
Marín Navarro, José 666
Marina, Joana 478
Maripú 778
Maristany Forn, Gerard 171
Marlés 607, 608
Márquez Cordero, Emili 461, 589, 590
Márquez Iglesias, Eduard 121, 590, 591
Martí, Clemente 603
Martí Bernasach, Antoni 591, 592

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 806 18/9/19 14:12

Martí Cardús, Antoni 452
Martí Coll, Antoni 7
Martí de Pineda, Joaquim 175, 710
Martí Martí, Ricard 438, 439
Martí Mauri, Neus 707
Martí Navarro, Antoni 209, 733
Martí Pascual, Antoni 192
Martí Pascual, Josep 190, 196, 212, 250, 330, 344, 379, 411, 474, 543, 604, 611, 620, 650, 659, 718, 725, 748, 753, 758, 766, 775
Martí Riembau, Joaquim 197
Martín Claramonte, Alfred 592
Martín Martín, Lisardo 619
Martín Pascual, Josep 174, 330
Martín Pineda, Joaquima 174
Martín Sanz, Genaro 465
Martín Sobrino, Agustí 99, 592, 593, 594
Martín Terrer, Andreu 595
Martínez, Gerardo 97, 98, 511, 512, 513, 514
Martínez Anido, Severiano 432, 434, 478
Martínez Bros, Eusebi 595, 596
Martínez Canellas, Ferran 590
Martínez Fuset, Lorenzo 229
Martínez Illa, Maria 285
Martínez Garcia, Miquel 122
Martínez Gascón, Miquel 596, 597
Martínez Landazuri, Ramon 636
Martínez Martínez, Alonso 246, 250, 597, 598, 599
Martínez Martínez, Josep 599, 600, 601
Martínez Molina, Antoni 601, 602
Martínez Mora, Ramon 37, 691
Martínez Ortín, Joan (l'Alcaldet) 603
Martínez Rubio, Francesc 603, 604
Martínez Santaló, Alfons 657
Martínez Sastre, César 404, 462, 763
Martínez Serrano, Manuel 200, 604, 605
Martínez Shaw, Carlos 7
Martorell Fuster, Joan 175, 605, 606
Martorell Recto, Joan 197
Martori Cabutí, Miquel 606, 607
Marx, Karl 15
Mas Aubech, Josep 674
Mas Conchello, Lluís 547
Mas Fonrodona, Joan 455
Mas Novell, Jacint 607, 608
Mascarell Calvet, Manuel 102, 609
Masero, Juliana 614, 615
Masgoret Cantó, Antoni 171
Masgoret Majó, Antoni 577
Masip, Ramona 518
Masip Fontanet, Carles 609, 610
Masjuan, Joan 291
Masó, mossèn 250
Masó, Ramon 371, 604
Massafrets Mas, Llibert 610
Massagué Mateu, Jaume 764
Massó, jutge 400
Massó Bes, Marià 611, 612
Masuet Fornaguera, Josep 583
Masuet Subirà, Joaquim 209
Massuet, Josep 48
Massuet Guinart, Bonaventura 396
Mata Roca, Domènec 248, 106, 208, 612, 613, 614, 615
Matamala, en 243
Mateo Arroyo, Marià 246, 250, 375, 615, 616, 617

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 807 18/9/19 14:12

Mateo Rambla, Maria de la Consolació 617
Mauri Masjuan, Miquel 242, 246, 250, 617, 618, 619, 320
Mauro Cot, Vicenç 620, 621
Maynou Lleonart, Jaume 741
Mayol, Albert 63
Mayol, M. Lluïsa 63
Mayol Roca, Jaume 224, 621, 622
Medrano Rivas, Eduardo 35, 36, 119, 120, 135, 283, 318, 396, 410, 419, 437, 470, 488, 494, 495, 498, 499, 500, 504, 505, 506, 523, 542, 543, 544, 582, 590, 596, 626, 627, 628, 632, 680, 682, 696, 703, 725, 728, 743, 775
Melas Mora, Laureà 622, 623
Meléndez Gardeñas, Eduard 623, 624
Mercader, Caritat (Caridad del Río Hernández) 75, 162, 163
Mercader, Ramon 75, 162
Mercedes del Corazón de Jesús → Mercè Bosomba Casals
Merino Díez, Silvà 121, 624, 625, 626
Merino Donaire, Càndid 121, 627
Messeguer Rivera, Jeroni
Mestres Simon, Josep M. 94, 273, 274, 278, 279, 284, 285, 286, 257, 288, 293, 294, 301, 302, 303, 306, 307, 308, 311, 317, 318, 321, 329, 338, 340, 341, 344, 345, 347, 350, 352, 357, 362, 363, 364, 368, 371, 373, 380, 384, 391, 398, 402, 408, 410, 413, 416, 419, 424, 425, 428, 436, 437, 442, 448, 449, 451, 457, 458, 459, 462, 468, 479, 488, 489, 493, 496, 497, 500, 505, 515, 518, 521, 522, 529, 531, 533, 534, 536, 537, 543, 548, 553, 557, 559, 560, 562, 564, 581, 586, 591, 593, 595, 596, 600, 602, 605, 611, 613, 617, 629, 630, 633, 634, 640, 641, 642, 645, 646, 648, 649, 650, 656, 657, 658, 668, 672, 674, 677, 680, 687, 689, 693, 695, 700, 705, 707, 715, 716, 722, 727, 729, 731, 733, 741, 742, 748, 755, 756, 759, 762, 767, 771, 772, 775, 776, 779, 780, 781, 782
Miaja, José 760
Millet, Maria Francesca 141, 142
Minguell de Salomó, Carme 449
Mínguez Casas, Francesc 627, 628
Mínguez García, Francesc 180, 386
Minguillón, Julio 638
Minguillón, Vicenç 68
Miquel Clavé, Pere 282, 769
Mir Deulofeu, Enric 427
Mir Pascual, Rafael 122, 155, 628, 629
Mir Puigdemont, Pere 747
Miracle, E. 208
Miralles Costa, Eliseu 629
Miralpeix, Jaume 63
Mirats, Joan 525
Miret, Joan 107
Miró Pertegàs, Andreu 514, 515
Miró Solanes, Fidel 66, 67
Miserachs Vallès, Emília 629, 630
Modolell, Josep M. 13, 23, 24

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 808 18/9/19 14:12

Mola Rusellot, Marià 739
Moliné, Jaume 473
Molino Dencause, Pere del 630, 631
Molino Tardà, Amadeu del 631
Molinos Gràcia, Sixte 122, 631, 632
Molins Llovera, Jaume 147, 299, 530
Molist Valls, Ramon 46, 49, 53, 56, 57, 75, 81, 87, 113, 114, 116, 208, 213, 272, 382, 403, 466, 538, 718
Mollà Pi, Francesc 94, 632, 633
Mompart Graupera, Esteve 633, 634
Monclús Ribera, Josep 655
Monreal Beltran, Carmel 634, 635
Montané, Lluís 149
Montaner Ripoll, Joaquim 635, 636
Montasell, Rosa 186
Montasell Casellas, Josep 183, 476, 523
Montasell Sala, Salvador 485, 606, 648
Montasell Sala, Vicenç 333, 334, 648, 763
Montellà, Assumpta 86
Montemayor, Carlos 543, 633, 710
Montemayor, Juan 467
Montfort Gutiérrez, Josep M. 403
Montsant Puig, Antoni 641, 642, 643
Montserrat Bascu, Pere 365, 383, 411, 562, 659
Montserrat Comerma, Joaquim 104, 156, 208, 212, 323, 606
Montserrat Cuadrada, Josep 62, 170, 297
Montserrat Recoder, Domènec 569
Montserrat Recoder, família 141
Mora, Encarnació 186
Mora, Ernest 213
Mora, Mercè 478
Mora, Pere 584
Mora, Pura 599
Mora, Sebastià 750
Mora Duran, Desideri 547
Mora Guilaya, Emili 194
Morcillo, Trinidad 52
Moré Cortada, Josep 661
Morell de Soler, Mercè 541
Morell Soms, Maria 326
Moreno Chueca, Agustí 124, 636, 637
Moreno de Vega, Mariano 278, 628
Moreno Mocholí, Miguel 503
Moreno Osuna, Salvador 309
Morera, Joaquim 30, 192
Morera Cólera, Matilde 652
Moriyón García, Celestino 294
Morral, Isidre 186
Mundet, mossèn 152
Munner, Joan 282
Muñoz Ochoa, Lucio 296
Mur, Vicenç 134
Musellas 393
Mussolini, Benito 16, 20, 69, 181, 369, 398
Muyor Morant, Josep 194

Nadal, Josep M. 362
Nadal Canal, Francesc 478
Nadal Ferrer, Joaquim M. de 362
Navarro Fargas, Ricard 194, 531, 601
Navarro Ibáñez, Antoni 393
Negrín López, Juan 75, 98, 196, 513, 760

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 809 18/9/19 14:12

Negro, el → Caballero
Nicolau Arnau, Enric 248, 292, 293, 637, 638
Nin, Andreu 66, 75, 102
Ninet, Jaume 769
Niubó Puig, Jaume 449, 638
Noè Paretilla, Miquel 638, 639, 641, 649
Noè Salicrú, Francesc 640
Noè Teixidó, Miquel 100, 639, 640, 641
Noè Teixidó, Ramona 469
Nogué Reimí, Mercè 166, 641, 642, 643
Nogueras Planas, Josep 528
Nogueras Seda, Consol 145, 161, 213, 367
Nogueres Cot, Joan 388, 389, 688
Nonell, Josep (Bonminyó) 349
Nonell Bransuela, Antoni 168, 633
Nonell Bru, Salvador 151, 260
Nonell Comas, Antoni 62
Nonell Salomó, Emília 174, 372

Ocerans Vila, Antoni 528, 613, 677
Ocon, Esperança d' 174
Ocon Plaja, Lola d' 174, 189, 551
Oleart, Albert 213
Oleart Pladevall, Jaume 248, 643, 644
Oliva Anglada, Manuel 379
Oliva Anglada, Miquel 237, 324, 591
Oliveras Dalmau, Manuel 86, 644, 645
Oliveras Prats, Santiago 753
Oliveres, Joan 296
Olives Torres, Antoni 645
Oller Angelats, Salvador (germà Doroteo) 663, 664
Oller Batllori, Joaquim 93, 94, 645, 646, 647, 768, 769
Oller Solà, Emili 213, 647, 648
Olmedo, Domingo 438
Olmedo, Francisco 174
Olmedo, Maria 174
Olmedo Martínez, Carmen 174, 492, 493
Olmi, Roberto 181
Oltra, Manuel 485
Oltra Oltra, Vicenç 648, 649
Oms Alsina, Josep 764
Oms Volart, Josep 62
Orellana Giménez, Pedro 38
Oró Farré, Francesca 154, 164, 650, 651
Oromí Perramon, Pepita 671
Ors, Eugeni d' 281
Ortiz Martínez, Manuel 652
Ovejero Rodríguez, Rogeli 183

Padilla Carcaño, Alfons 604
Padilla Seco, Josep 194
Padró, Lluc 351
Padró Salomó, Ferran 483, 761
Pagès Ribas, Pere 653
Palacios Palacios, Rafael 726
Palacios Palacios, Segimon 209
Palau Aguilar, Ricard 618
Palau Simon, Antoni 684
Palaus Anglada, Domènec 363
Palet Canals, Cosme 94, 653, 654
Pallarès, Ramon 283
Pallé, Martí 643
Palol Albertí, Feliu 654, 655, 656, 657

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 810 18/9/19 14:12

Palomino Garcia, Ferran 664
Panadero Fort, Antoni 194
Panicello, J. 134
Panicello, Lluís 127
Pannon Itxart, Joana 598
Pannon Itxart, Juliana 681
Pardàs Busqué, Josep 657, 658
Paredes Paredes, Genís 658, 659
Paredes Ros, Salvador 659, 660
Parera, Joan 393
Parera, Miquel 30
Parés Molà, Andreu 124, 660, 661
Pareta Mas, Antoni 209
Parlasia, Ricardo 453
Parull Renter, Gener 314, 316, 538, 780
Pascual, Dorotea 52
Pascual, Pilar 174
Pascual Rius, Pere 50, 335, 444, 467, 684, 716, 717
Pasques, Francesc Xavier 330, 656
Pastor Pastor, Ramon 194
Patuel, senyor 189
Pecellín Pando, Vicenç 661, 662
Pedemonte Comas, Lluís 149, 213, 377, 546
Pedemonte Comas, Manuel 63
Pedró, Amàlia 186
Pedró, Aurèlia 186
Peiró Belis, Joan 11, 21, 28, 61, 72, 73, 75, 88, 102, 120, 121, 140, 149, 151, 154, 155, 156, 157, 166, 208, 213, 217, 246, 250, 261, 382, 548, 662, 663, 664, 665, 666, 684
Peiró Olives, Joan 667
Peiró Olives, Josep 667
Peiró Olives, Llibert 667
Peix, Jaume 441
Pelfort Planell, Joan 209
Pena Roldán, Francesca 164, 667
Pera Xifré, Enric 668, 669
Peradejordi Pujol, Pere 168
Peregrina Roqueta, Rosa 549
Perejordi, Joana 642
Perelló Godó, Josep 730
Perelló Godó, Vicenç 669, 670
Perelló Sánchez, Vicenç 670, 671
Perera Companys, Francesc 663
Pérez Galdós, Benito 76
Pérez Moreno, Carlos 618
Pérez Moreno, Ildefonso 618, 619
Pérez Salas, 652
Pérez Serra, Emília 311
Periago Espín, Manuel 671
Peris Mas de Xexàs, Emili 612
Perlàsia Calvo, Salvador 671, 672
Perramon Riera, Felip 672, 673
Peso, el → Josep Ventura Font
Pessetes, en → Joan Solé Tria
Pestaña, Ángel 664, 665, 666
Pi 115
Pica Casalprim, Dolors 492
Picó Domingo, Antoni 483
Piera, Francesc 413
Piera Sitjà, Andreu 673, 674
Piera Sivina, Josep 125, 674, 675
Piles, Joan 107
Pin Ruiz, Eladio 463, 764
Pinart Font, Josep 365, 366
Pineda Gualba, Antoni 563
Pinedo Terrer, Pedro 595
Pino, Manuel del 438
Pintado, José 107
Pipa, en 349

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 811 18/9/19 14:12

Pla 568
Pla, Lluís 98, 511, 512, 513
Pla Fornells, Josep 580
Pla Rovira, Josep 675
Planas de Farnés, Josep M. 464
Plandolit Riera, Josep de 152, 153, 168, 325, 326, 516, 610,
Planells Queraltó, Jordi 423
Plans Vila, Gabriel 290, 675, 676
Plaromaní Elena, Josep 676, 677
Ponce Pujol, Joan 677, 678
Pons, Amado 333
Pons, Lluís 171
Pons, Salvador 637
Pons Carrera, Samuel 663
Pons Fresquet, Enric 678
Pons Montanari, Joan 158, 209, 311, 448, 693
Pons Montanari, Josep 187
Pons Terrades, Josep 679, 680
Pons Valls, Jacint 122, 158, 208, 246, 250, 350, 680, 681
Poquet Palau, Isidre 35, 121, 682, 683, 684
Porcar Fiter, Ignasi de L. 441
Porta Campmajor, Josep 747
Porta Llort, Francesc 319, 324, 649
Porta Soto, José 619
Porté, Frederic 174
Pou, Cristina 161
Pou, Mateu 213, 87
Pou, mossèn 763
Prado, Juan 399, 624
Prat, Josep 420
Prat Ferrando, Antoni 464, 765
Pratdepadua, Josep M.
Prats, Rafael 282
Prats Contijoch, Salvador 475
Prats Estradé, Josep 623
Prats Vives, Joan 353
Preston, Paul 21
Primo de Rivera, José Antonio (José Antonio) 580, 666
Primo de Rivera Orbaneja, Miguel 22, 28, 311, 433, 434, 532, 649, 684, 697
Pros Palau, Marcel·lí 147, 685
Pruna Sala, Vicenç 352, 614
Pubill Comas, Eduard 197
Puig, Francesca 738
Puig Andreu, Catalina 697, 780
Puig Arnau, Carme 174
Puig Arnau, Gertrudis 174
Puig Itxart, Salvador 352
Puig Jané, Carme 449
Puig Jiménez, Rogelio 400
Puig Lleonart, Anna 686
Puig Marquès, Albert 69, 87, 149, 213, 400
Puig Pla, Josep 156
Puig Rodon, Jaume 200, 201, 686, 687, 688
Puigjané, Carme 676
Puigvert Bertran, Teresa 341
Puigvert Fabré, Artur 213, 688, 689, 690
Pujades, Sadurní 407, 408, 409, 748, 749
Pujol, Joan 107
Pujol, Lluís 643
Pujol Duran, Valerià 213
Pujol Nogueres, Josep 593
Pujol Salip, Francesc 690, 691
Pujol Vilà, Narcís 691
Pulio Robles, Agustí 36, 37, 248, 622, 691, 692

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 812 18/9/19 14:12

Queipo de Llano, Gonzalo 116, 398, 435
Quer Floriach, Antoni 194
Quer Floriach, Josep 194
Queralt, Miquel 656
Quico de la Son → Francesc Font Gomis
Quincoces, Fernando 432
Quintana Vergés, Albert de 405, 464, 624, 765

Rabat, Rafael 150, 401
Rabat Simon, Josep 58, 63, 213, 466, 766
Rabat Vergich, Quirze 527, 528
Rabiol Lloveres, Climent 692, 704, 705
Rallo Beltran, Francesca 391
Ramírez, Amàlia 186
Ramon Graupera, Rafael 99, 692, 693
Ramos, Helena 186
Ramos, Joana 186
Ramos Barbena, Jaume 291
Ramos Barbena, Joaquim 291
Ramos Fornaguera, Josep 63
Ramos Junoy, Salvador 158, 693, 694
Raül → Raül Costa Pagès
Raurich, Francesc 645
Rebregat 602
Recoder, família 152
Recoder Esquerra, Jaume 171, 189, 426, 475
Recoder Esquerra, Josep 171, 348
Recoder Fàbregas, Josep 439, 440, 716
Recto Serra, Joan 302
Rectoret Rigola, Joan 99, 276
Redondo Infausti, Francesc 209
Regadora Torices, Anesio 397, 398
Regàs, J. M. 642
Regàs, viuda 421
Regàs Triter, Joaquima 449
Regàs Turró, Antoni 694, 695
Reguero 243
Reig Nerín, Rafael 157, 695, 696
Reixach, Ramon 139, 152, 154
Renedo, tinent 627
Reniu, Paquita 69, 161
Reniu Manen, Josep 696
Renter Sagrera, Felicià 777
Reverter Gisbert, Francesc 696, 697, 698
Rey Sans, Eliseo 174
Rey Sans, Josep 174
Ribas, Carme 436
Ribas, Claudi 698
Ribas Bertran, Marià 87, 149
Ribas Duixans, Josep 109, 213, 698, 699, 700
Ribas Mir, Ramon 700, 701
Ribas Monclús, August 370
Ribas Puig, Salvador 602, 756
Ribero Laplana, Domènec 168
Ribosa Ramon, Josepa 307
Ribot Reverter, Baldomer 702
Rico, el → José López Requena / Manuel López Requena
Riego Orozco, Rafael del 159, 207, 225, 350, 375, 464, 472, 506, 520, 567, 573, 598, 662, 685, 712, 713, 724, 731, 745
Riera, Francesca 161
Riera, Joan 517
Riera Freixes, Josep 122, 702, 703

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 813 18/9/19 14:12

Riera Mora, Josep 466
Riera Riera, Maria 703, 704
Riera Salvà, Salvador 174, 700
Riera Suriñach, Carme 166, 692, 704, 705
Riera Virgili, Joan 705, 706
Rigau Pons, Francesc 124, 134, 706
Rimblas, Valentí 440
Rimbles Bartrés, Josep 282
Rimundi Font, Dolors 165, 707, 708
Río Hernández, Caridad del → Caritat Mercader
Ripoll Peris, Guillem 310, 319
Riu Belcos, Enric 194
Riudor, Enrica 545
Riudor Paula, Rafael 168, 739
Rivas López, Antonio 589, 708, 709
Rivera Cebrián, José 209, 41
Rivera Laplana, Domènec, 313, 755
Robles Humayor, Feliciano 450, 480
Robles Rovira, Rodolfo 179, 180, 274, 368, 386, 393, 447, 489, 544, 605
Roc 137
Roca Mitjavila, Jaume 498
Roca Oliver, Francesc 655
Roca Pons, Josep
Roca Pons, Xavier 153, 709, 710
Roca Roig, Llorenç 376
Roca Tió, Josep 62, 63
Roca Valentí, Joan 710
Roca Valentí, Pere 711
Roche Nogueroles, Nicolau 104
Rodon, Sebastià 69
Rodon Major, Joan 99, 750, 482
Rodon Major, Salvador 168, 750
Rodríguez Almeida, Luis 41, 209
Rodríguez Barquín, Felipe 347
Rodríguez Espinosa, Eutimio 38
Rodríguez Fernández, Valerio 174, 432, 578
Rodríguez Sánchez, Antonio 306
Rogent, Elies 241
Roger Baró, Antoni 294
Roig, Jaume 213, 719
Roig, Joan 208
Roig, Llorenç 186
Roig Bruguera, Josep 712, 713
Roig Caballé, Encarnació (senyora Guixà) 173, 463, 765
Roig Gener, Amadeu 524, 713, 714
Roig Marín, Rafael 122
Roiger Prats, Pere M. 591, 642, 773
Roldán Fernández, Jacobo 765
Romagosa, Salvador 102
Romaguera Carrera, Juli 327
Román Ramos, Antonio 596, 771
Romero Fernández, Raimundo 437
Romero García, Antonio 379
Romero Tapia, Antonio 725
Roqueta Campdepadrós, Antònia 497
Roqueta Casanovas, Vicenç 324, 352
Ros Clopés, Antoni 105, 106
Ros Pons, Josep 779
Rosals, Francesc 152
Rossell Presas, Antoni 714
Rosselló, capità 312
Rosselló, Josep M. 490
Rosselló, Josepa 174
Rosselló Orfila, Jaume 734
Rosset Masafret, Josep 168, 383, 384, 411, 426, 562
Rossetti Sànchez, Francesc 43, 49,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 814 18/9/19 14:12

50, 115, 426, 714, 715, 716, 717, 754
Roure, Magdalena 174
Roure Jané, Francesca 174
Roure Jané, Jordi 744
Roure Julià, Josep 98
Rovira, Àngel 466
Rovira, Esteve 614
Rovira, Llorenç 700
Rovira, Maria 186
Rovira Aymà, Josep 168, 306, 463, 624, 662, 688, 732, 733, 743
Rovira Bassols, Victòria 175, 273, 274, 285, 307, 327, 342, 343, 426
Rovira Subirà, Isidre 671, 762
Roy Buscà, Jaume 509, 719
Roy Pons, Antoni 646
Roy Pruna, Mercè 285
Royo, Isidor 524
Rubio, Isaac 517
Rubio Pérez, Andrés 619
Ruipérez, Dolors 174
Ruiz Barrientos, José 356, 368, 622
Ruiz Cartes, José María 160, 318, 352, 358, 451, 510, 520, 529, 543, 576, 613, 626, 637, 701, 703, 711, 735, 746, 748, 782
Ruiz Falguera, Josep 405, 406
Ruiz Fornaguera, Josep 485
Ruiz Horta, Amadeu 720

Sabas Sabas, Àngel 463, 662
Sabata Casellas, Joan 277, 406, 407, 554, 636
Sabater Sala, Josep 297
Sabé, Pere 282
Sabé Trunas, Cebrià 150, 248, 717, 718
Sala, Mercè 402
Vicenç Sala, 334
Sala Berga, Francesc 718, 719, 720
Sala Blanch, Joan 502, 503
Sala Castell, Amadeu 543, 645, 735, 760, 768, 769
Sala Mas, Francesc 660
Salas Bonal, Carlos de 409, 470, 480, 596, 749
Salas Oliveras, Ramon 314
Salas Salas, Salvador 62
Saleta Bombardó, Josep 186, 720, 721
Saleta Llorens, Emili 664, 715
Salicrú, Ramon 306, 642, 726
Salicrú Puig, Manel 7, 122, 152, 255
Sallés Espasa, Joan 521
Salomó Estapé, Josep 247, 721, 722
Salomó Vilà, Cosme 532, 533
Salvà, Margarida 478
Salvà Boix, Joan 722, 723
Salvà Nogués, Jacint 90, 723, 724
Salvà Puig, Joan 125, 501
Salvadó Palop, Joan 724, 725, 726
Salvado Reales, Ramón 491, 650
Salvador Monte, Manuel 95, 248
Salvador Serrano, María Montserrat 604
Salvañà Casabella, Josep 548
Samblancat, Ángel 540
Samsó Elias, Josep 122, 123, 124, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 168, 195, 209, 212, 251, 271, 272, 323, 346, 364, 365, 366, 367, 393, 448, 473, 521,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 815 18/9/19 14:12

549, 613, 650, 651, 658, 665, 676, 680, 681, 693, 717, 736, 739, 740
Samsó Elias, Montserrat 367
Sanabre Pujadó, Rafael 99, 727
Sánchez, Francisco 20
Sánchez de Boado Borràs, Nicasio 189, 208, 275, 349, 716
Sánchez García, Carlos 37, 479, 542, 547, 682
Sánchez Izquierdo, Fulgenci 728
Sánchez López, Francesc 122, 728, 729
Sánchez Moraleda, Román 398
Sánchez Navarrete, Francesc 246, 729, 730
Sánchez Rodríguez, Nieves 273
Sánchez Ruiz, Palmira 165, 730, 731
Sánchez Ruiz, Tomàs 731
Sanfeliu, Enriqueta 572, 575
Sanfeliu, família 284
Sanfeliu Gassol, Antoni 159, 160, 248, 284, 440, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 731
Sanfeliu Gassol, Isidre 62, 170, 568
Sanfeliu Vidal, Isidre 569
Sanjurjo Sacanell, José 22
Sans 151
Sans, Mercè 341
Sans Berenguer, Josep 732
Sans Moya, Francesc 732, 733
Sansegundo, E. 53, 81
Santa Marina, Luys G. 175, 327, 383, 666
Santamaria, Josep 127
Santiago, Cebrià 197
Santiago Gómez, Gaspar 733, 734, 735
Sanz García, Manuel 432, 473
Sape Nogueras, Isidre 469
Saurí, Josep M. 723
Segura Martínez, Jesús 168, 635, 636, 647
Sendra Domènech, Marià 735, 736
Serena Bas, Blai 180, 386, 556, 602
Serna Mora, Victoriano 608
Serra 151
Serra, Daniel 426
Serra, Francesc 105
Serra, Jaume 585
Serra, Joana 492
Serra, Josep 53, 213
Serra, Pilar 186
Serra, Ramon 105
Serra Bosch, Joaquim 736, 737
Serra Campillo, Lluís 421
Serra Cuadrada, Pilar 396
Serra Graupera, Salvador 310
Serra Miralpeix, Miquel
Serra Moret, Manuel 30
Serra Pla, Joaquim 747
Serra Pruna, Jaume 326
Serra Sala, Joan 727
Serralta Dalmau, Isidre
Serrano Méndez, Alexis 13
Serrano Suñer, Ramón 216, 229
Serras, Enric 383
Serrat Viñamata, Jaume 626
Sicília, comissari 522
Sierra Pueyo, Vicenç 673
Sierra Valverde, Francisco 160, 576
Simó, Miquel 46
Simon Caldas, Antoni 175, 285

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 816 18/9/19 14:12

Simon Ibern, Josep 157, 158, 175, 209, 285
Siquier Comerma, Ernest 640
Sisa Ricart, Felip 419
Sivilla, Josep 126
Sivilla Llinàs, Francesca 174
Solà Antic, Pere 373, 386
Solà Sala, Pere 98, 744
Solà Sala, Salvador 512, 741
Solà Sanfeliu, Josep 189, 299, 397, 443, 620, 690
Solé, Miguel (Elos Leguim) 131
Solé Puig, Francesc 738
Solé Sabaté, Josep Maria 259
Solé Tria, Joan (en Pessetes) 670
Soler, Felip 419
Soler, Josep 107, 186
Soler, Maria 419
Soler Alomà, M. Encarnació 201
Soler Blanchart, Manuel 561, 562, 765
Soler Blanchart, Miquel 695
Soler Cañellas, Juan 420, 493, 498, 500, 781
Soler Farrerons, Joan 106, 168, 277
Soler Maruny, Ramon 653
Soler Moreu, Rafael 173, 174, 183, 426, 431, 433, 434, 439, 466, 476, 576, 589, 616, 754
Soler Roca, Joaquim 351, 593, 594
Soler Saurí, Josep, 303
Solera 644
Sorarraín y de Oliveros, Genaro de 364
Soria Sala, Joan 194
Soriano Joana, Antònia 740
Soriano Joana, Consol 740
Soriano Joana, Felícia 740
Soriano Joana, Pere 740
Soriano Joana, Teresa 740
Soriano Sanz, Pere (el Gitano) 155, 208, 212, 222, 246, 250, 738, 739, 740
Soutullo, Reveriano 88
Soy Pladevega, Miquel 209, 157, 502, 503
Spà, Montserrat 174
Spà Tuñí, Antoni M. 30, 171
Spà Tuñí, Joaquim 393, 523
Spà Tuñí, Miquel 209, 392, 696, 729
Spà Tuñí, Ramon 393, 475
Spà Tuñí, Teresa, 695
Suárez, Jorge 454
Suárez Fernández, Marcelino 312
Subiñà Font, Artur 477
Subiñà Font, Enric 272, 303, 319, 324, 375, 417, 477, 504, 533, 612, 616, 668, 709, 729, 737, 739, 777
Subiñà Font, Joaquim 447
Subirà Llorens, Bonaventura 765
Subirà Mandri, Antoni 498
Subirà Rocosa, Dolors 405
Subirats Vilà, Jaume 740, 741, 742
Sunoy, Amèlia 161
Surià Puigdollers, Emili 475, 489, 607

Taberner Pitarch, Salvador 742, 743
Taberner Taberner, Salvador 122, 743
Tallada, Ignasi 654
Tardà Parés, Maria 497
Tarensi Cabot, Joan 90, 105, 743, 744, 745

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 817 18/9/19 14:12

Tarradelles Arnaus, Pere 541
Tarragó Saurí, Sebastià 736
Tarrés Castellà, Joan 577
Tarridas, Magdalena 528
Teixidor Pratdevallès, Joaquim 745
Tenas Bellalta, Ramon 168
Tenes, Francesc 719
Terés Novalles, Pere 665
Termes, Josep 23, 99
Terricabres Molera, Lluís 33, 143, 240, 241, 242, 243, 248, 746
Thomas Villalbí, Josep 326
Tintorer, el → Joan Bruguera Tramunt
Toledo Ortega, Jesús 578
Tolosa, Joan 464
Tomàs Calderé, Josep 94, 747, 748
Tomé Pérez, Anastasi (l'Esmolet) 407, 408, 748, 749
Tomeu Isern, Pepita 693
Toral, Felipe 339, 723, 638, 678
Torné, Victòria 174
Toro Pérez, José del 381, 760, 772
Torre Franco-Romero, Fernando de 347
Torrens, Salvador 307
Torrens Parera, Antoni 366, 739
Torrent Caimel, Francesc 412
Torrents Francès, Josep 100, 750, 751
Torrents Gifré, Joan 538
Torres, Pere 213
Torres Castells, Lluís 751, 752
Torres Molina, Manuel de 587, 611, 222
Torres Rovira, Manuel 752, 753, 282
Trabal Brugada, Carles 477
Travessa Quintana, Josep 196, 457
Tresfí Avellanet, Rosa 607
Tria Vives, Amadeu 426, 754, 755
Trias, Carme (vídua Carrau) 208
Trias, Miquel 296
Trias Pericas, Joan 747
Trimiño Díez, Frutos 725
Tristany Lladó, Narcís 213, 755, 756
Trotski, Lev 75, 162, 633
Tuñí, Ignasi 719
Turon Rat, Lluïsa 756
Tuti, el 349
Tutor Gil, Venancio 684

Ubach Ubach, Joaquim 757

Valbuena Tordera, José 342, 343, 389, 390, 399, 523, 672
València, Joan 534
Vallcorba Torruella, Joan 757, 758
Valldeperes, Manuel 68
Valldeperes Estela, Josep 758, 759
Valldeperes, Puig, Enric 759, 760
Valle, Maria 186
Valle Figueras, Augusto 620
Vallès, Edmon 23
Vallmajor, Josep 63
Valls Arabia, Josep 106, 168
Valls Curdielas, Agustí 200, 760, 761
Valls Masó, Joan 247, 761
Vallverdú Falguera, Joan 209
Vázquez Méndez 740
Velasco Esteban, Alfonso 327
Ventura Font, Josep (el Peso) 209, 225, 762, 763
Verdaguer Claus, Nicolau 173, 248, 763, 764, 765, 766
Verdura Gabriel, Ramon 766
Verona, Pere de 692

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 818 18/9/19 14:12

Vert, Juan 88
Viana, Gavina 161
Vicens Rossell, Clet 183
Vicente, Luis de 501, 678, 693, 726
Vidal, Jaume 321
Vigo Torres, Estanislau 144, 416, 766, 767, 768
Vila Abulio, Josep 768, 769
Vila Agustí, Joan 106, 168, 307
Vila Coll, Conrad 769, 770
Vila Masachs, Josep 770
Vila Mataró, Josep 770, 771
Vila Palomar, Miquel 179
Vila Puig, Miquel 771, 772
Viladevall Coll, Carme 517
Viladevall Coll, Salvador 208, 517
Viladevall Marfà, Francesc 282
Viladevall Mateu, Lluís 189, 772, 773, 774
Viladevall Mora, Francesc 282
Viladevall Vila, Lluís 62
Vilanova Alcoyent, Josep 774, 775
Vilaret, Leandre 386
Vilardell Aymar, Josep 660
Vilardell Rivera, Pere 430
Vilarnau, Frederic 69
Vilarrasa Sugrañes, Joan 296
Vilatersana Clauselles, Josep 458
Vilella Monegal, Lluís 282, 420
Villa de Cabo, Fernando 495
Villagrasa, Miquel
Villar Álvarez, Antonio 348, 360, 406, 431, 487, 708
Villarejo Bermejo, Vicente 384, 494, 524, 564, 668
Villaronga Mons, Marcial 507
Villarroya Font, Joan 151
Villavechia Ricart, Guillermo 619
Villaverde Martínez, Joan Josep 775, 776
Vinadé Terrades, Joaquim 197
Vinardell Aymart, Antoni 100, 776
Vinardell Coll, Joan 776, 777
Vinardell Segarra, Antoni 639
Vinyals Aguilera, Àlvar 684
Viñals Puig, Jaume 333, 334
Viñals Serra, Jaume 308
Viñals Vicent, Josep 91, 777, 778
Viñas, Ángel 20
Virto Garcia, Miquel 194
Vives, Amadeu 87
Vives, Rafael 69
Vives Carbonell, Joan 413
Vives Castellà, Francesc 778
Vives Isern, Josep 104
Vives Lleonart, Joan 168, 643
Vives Martori, Joan 122, 164, 779
Vives Pàmies, Josep 106, 168, 175, 347, 410, 606, 626, 662, 684, 694, 735
Voltas Portas, Teresa 164, 779, 780, 781

Xalabarder Major, Josep 519
Xalabarder Romeu, Francesc 471
Xapellí Pujol, Pere 781, 782
Xaudaró Fullerosa, Joan 168, 552, 562
Xena Aymà, Pere 300
Xena Tàpias, Pere 168, 237, 291, 294, 323, 334, 370, 464, 477, 524, 554, 596, 615, 624, 631, 645, 688, 713, 733, 739, 746
Xibillé, Jaume 564
Ximenes, Joaquima 13

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 819 18/9/19 14:12

Ximenes Castellar, Joaquim 366
Ximenes Pruna, Jaume 719
Ximénez, Salvador 30, 393
Ximénez Castellà, Josep 168, 291, 562
Ximénez Mora, Teresa 670
Ximénez Nadal, Joaquim 650
Xirau Gesa, Bonaventura 562

Yanguas Elorz, José 294, 298, 312, 411, 443, 456, 555, 594, 619, 648, 652, 660, 771

Zabala, Angelina 186
Zamora Pérez de las Bacas, Juan 282
Zapater, Máximo 518
Zaragoza March, Marc 659
Zaragoza Rosell, Josep 724, 755
Zuazúa Suárez, Amaro 782

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 820 18/9/19 14:12

ÍNDEX TOPONÍMIC

S'han omès les localitzacions «Mataró» i «Barcelona» «Catalunya» «Espanya» «França», atesa la seva presència reiterada a tot el treball

Àfrica 607, 609, 714
Agell, veïnat d' 407
Agramunt 741
Águilas 450
Alacant 303, 345, 376, 396, 454, 455, 460, 553, 590, 597, 599, 600, 603, 648, 722, 775
Alarcón, carrer d' 417
Albacete 125, 419, 454, 495, 578
Albarrasí 746
Albatera 722
Alberic 499
Alcanyís 652
Alcaraz 454
Alcúdia, badia d' 588
Aleixar, l 299
Alemanya 20, 195, 256, 427
Alfambra 618
Alfara del Patriarca 618
Alfons XII, ronda d' 277, 278, 282, 292, 428, 435, 485, 538, 562
Algèria 370
Aliaga 292, 543, 637
All 481
Almansa 132, 444, 451, 484, 495, 547, 621, 725
Almedíxer 774
Almendralejos 652
Almeria 277, 278, 370, 708
Almoharín 627
Almonacid de la Cuba → Almonecir de la Cuba
Almonecir de la Cuba (Almonacid de la Cuba) 127, 128, 134, 407, 543, 637, 712
Almuñécar 577
Altafulla 121, 734
Altafulla, carrer d' 145, 321, 367, 396, 755
Altès 635
Altura 604
Amàlia, carrer d' 300, 344
Amèrica 24, 314, 315, 444
Ametlla de Mar, l' 703
Amposta 682
Andalusia 232, 438
Andilla 659

Andorra 170, 280, 282, 392, 439
Andreu Guri, carrer d' 487
Àngels, carrer dels 631
Anglesola 539
Angüés 121, 682, 703
Aragó 73, 92, 96, 117, 130, 283, 297, 344, 379, 388, 389, 396, 407, 410, 419, 424, 437, 441, 442, 455, 460, 495, 499, 504, 519, 520, 536, 543, 582, 609, 626, 637, 673, 709, 722, 731
Aranda de Duero 465
Arbeca 732, 733
Arbúcies 308
Arcos de Jalón 523
Arenys de Mar 36, 225, 311, 323, 331, 338, 345, 368, 373, 376, 424, 431, 454, 459, 469, 483, 495, 514, 520, 570, 571, 573, 579, 580, 581, 594, 622, 640, 648, 691, 708, 712, 722
Arenys de Munt 696, 703, 750
Argelers 331, 482, 631
Argentina, l' 105, 369, 385, 687, 688
Argentona 48, 63, 65, 114, 118, 285, 303, 328 333, 339, 354, 359, 418, 434, 435, 448, 449, 467, 499, 616, 639, 640, 688, 749, 760
Argentona, carrer d' 152, 154, 181, 208, 323, 420, 518, 568, 570, 587, 615, 729, 737, 752
Argentona, riera d' 181, 574, 748
Argüelles, carrer d' 310, 362, 698, 779
Armillas 348
Arronte 125
Artesa de Segre 338, 597, 658
Astúries 20, 330, 400, 748
Ateca 659
Aude, l' 483
Auset 331
Àvila 286
Ayllón 615
Azaila 131, 132

Badajoz 349, 356, 370, 652, 661, 731
Badalona 180, 225, 264, 295, 328, 330, 331, 333, 363, 366, 368, 376, 397, 453, 461, 474, 477, 494, 495, 594, 650, 663, 674, 675, 684, 749, 758, 762, 779
Baeza 395
Bages 264
Baix Llobregat 264
Balaguer 407
Balaguer, coll de 734
Balaguer, pont de, 701
Balmes, carrer de (Barcelona) 275
Balmes, carrer de (Mataró) 283, 292, 723
Banyoles 276, 310, 312, 352, 470, 703, 728, 745
Banyuls de la Marenda 609
Barbastre 35, 121, 470, 586, 626, 632, 682, 725, 728
Barceló, ronda de 96
Barcelona, carrer de 135, 278, 287, 364, 380, 397, 425, 446, 456, 592, 595, 609, 670, 716, 773
Barcelona, carretera de 208, 320, 365, 468, 472, 529, 604, 702, 770, 777
Barcelonès 264

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 822 18/9/19 14:12

Batet de la Serra 644
Beat Oriol, carrer del 180, 304, 526, 645
Belchite 127, 130, 131, 132, 133, 134, 278, 283, 292, 309, 344, 345, 346, 371, 392, 536, 543, 556, 557, 597, 603, 627, 628, 637, 658, 731, 736, 763
Belianes 453
Bellver de Cerdanya 410, 628
Benicarló 678
Bera 506
Berga 547
Bétera 345
Biar 597, 599, 603
Bicorb 682
Bilbao 770, 771
Bisbal, la 583
Bisbe Mas, carrer del 707
Biscaia 464, 628
Blanes 377, 510, 648, 720, 736
Bocairent 618
Boltanya (Boltaña) 441
Boltaña → Boltanya
Borges Blanques, les 541, 769
Borges del Camp, les 732
Borredà 609
Borriana 669
Bourg-Madame → la Guingueta d'Ix
Bous, plaça dels 144
Bovera 747
Bram 482
Breda 704, 705
Bruc de Dalt, el 734
Brunete 125, 414, 675
Buenos Aires 369, 688
Buitrago 346
Bujaraloz 73, 127
Bullas 461
Burgos 171, 175, 216, 224, 282, 295, 323, 324, 437, 444, 517, 520, 539, 563, 624, 718, 719, 727, 762
Burriac 760

Cabdet (Caudete) 578, 579, 580, 581
Cabrera de Mar 24, 52, 692, 729
Cabrils 153, 710
Cacabelos 417
Càceres 282, 493, 525, 543, 589, 627
Cadis 626
Caídos, Plaza de los 197
Calanda 344
Caldes d'Estrac (Caldetes) 279, 362, 364, 397, 409, 737, 738, 776
Caldetes → Caldes d'Estrac
Calella 283, 338, 511, 547, 732, 770
Càlig 380
Camarasa 556, 557, 701
Camí Fondo 154
Caminet, el 395, 740
Camp de la Bota, el 231, 250, 273, 294, 350, 375, 394, 524, 598, 599, 617, 620, 681, 740
Campeny, carrer de 303
Campillo 309
Camposancos 354
Canejan 753
Canet de Mar 151, 302, 384, 412, 420, 444, 688
Canet lo Roig 495
Canyamars 284, 440, 574, 710, 711

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 823 18/9/19 14:12

Caputxines, carrer de les 468, 648, 721
Carabanchel 395, 459, 758
Caracas 595
Cardona 442
Cargolillos de Arriba 505
Carme, carrer del 544, 607
Carreró, el 366, 423
Cartagena 278, 309, 489, 499, 628, 723, 758, 759, 763
Casa de Campo 618
Casas Viejas 20
Casp 92, 121, 122, 388, 389, 390, 391, 392, 395, 743
Cassà de la Selva 345
Casserres 638
Castejón de las Armas 351
Castelldans 181
Castelldefels 745
Castellnou 128, 296
Castelló 231, 284, 286, 344, 345, 353, 355, 363, 380, 397, 420, 486, 495, 504, 542, 604, 617, 621, 669, 678, 726, 774
Castelló d'Empúries 732
Castelló de la Plana 654, 673
Catalunya, carrer de 313, 750
Catalunya, plaça de 132
Caudete → Cabdet
Cehegín 531
Cellera de Ter, la 710, 711
Centelles 431
Cerdanyola, barri de 459, 527, 567
Cerdanyola, turó de 180
Cerdanyola del Vallès 295
Cerezo de Abajo 346
Cerro Moro 637
Cervera 318, 366, 379, 627, 751
Cervera de la Marenda 419
Chinchilla de Monte-Aragón (Xinxilla)
Churruca, carrer de 33, 318, 349, 351, 369, 418, 496, 585
Cienfuegos 337
Cirera, barri de 613, 614, 644
Ciudad Lineal 305
Ciudad Real 652, 730
Claris, carrer de 452
Clavé, carrer de 363, 560, 617, 674, 729
Codo 130
Coll de Nargó 334
Collblanc, barri de 463, 598, 662
Coma, carrer de la → carrer de Jacint Verdaguer 27, 100, 277, 501, 505
Conca 305, 368, 371, 578, 595, 618, 677
Concepció, carrer de la 323, 584, 601, 602, 738, 740, 757
Cooperativa, carrer de la 183, 279
Còrdova 318, 440, 459, 725
Cornellà de Llobregat 463, 662, 702
Cornellà del Terri 364
Coscó 407
Creus, carrer de 370, 743
Cristina, carrer 582
Cros, el 153, 212, 407, 408, 568, 570
Cuba 336, 337
Cuba, carrer de 384, 510
Cuba, plaça de 295, 347, 416, 741
Cuevas de Vera 277, 278
Culla 504, 746

Dénia 607, 760
Deusto 309, 380

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 824 18/9/19 14:12

Don Magí, carrer de 367
Dosrius 161, 271, 272, 280, 281, 282, 325, 349, 613, 769

Ebre, l' 23, 135, 278, 290, 306, 388, 444, 509, 660, 729, 747, 769
Egozkue 550
El Burgo de Osma 741
El Pardo 758
El Pueyo 130
El Real de la Jara 487
El Sillero 292, 371, 525, 557, 637
Elx 376, 603
Embún 586
Énguera 399
Enric Granados, carrer d' 563
Errenteria 611
Escala, l' 412
Escatrón 631
Escriche 525
Espenyes, carrer de les 389, 514
Espirdo 733
Espluga Calva, l' 638
Espluga de Francolí, l' 423
Espronceda, carrer d' 578
Estepona 300
Etxalar 364
Europa 15, 19, 218, 249, 687
Extremadura 232, 618, 725

Falconera, punta 626
Falset 389, 429, 444, 484, 744
Fatarella, la 73
Feliu, carrer de 591, 645
Ferrera, vall 331
Figueres 126, 298, 301, 303, 324, 334, 335, 366, 412, 418, 438, 444, 476, 501, 506, 539, 541, 544, 547, 558, 595, 626, 675, 682, 694, 719, 731, 743
Figueretes, carrer de les 558
Figueroles 397
Fitoria 748
Flix 484
Fogars de la Selva 672
Fondada 406
Font-rubí 602
Fonts Calentes 424
Foradada del Toscar 441
Forn, el 364
Francesc Macià, carrer de 48
Frankfurt 427
Fray Luis de León, carrer de 306, 308, 356, 441, 458, 526, 720, 732, 776
Fresnedillas de la Oliva 550
Fuentes de Ebro 130

Gamonal 520
Gandesa 419
Gandia 395
Ganduixer, carrer de 274
Garriga, la 533, 779
Garrucha 370
Geganta, camí de la 182, 234
Gènova 427
Getafe 135
Gijón 331, 332,
Gínjol, carrer del 490
Girona 180, 276, 294, 295, 303, 336, 345, 349, 364, 366, 385, 397, 405, 415, 424, 452, 464, 477, 482, 484, 489, 506, 507, 533, 534, 537, 539, 545, 548, 573, 587, 624, 634, 641, 644,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 825 18/9/19 14:12

696, 701, 710, 716, 722, 723, 743, 765, 768, 770
Gran, plaça 151
Granada 318, 523, 531, 577, 724, 728
Granyena de les Garrigues 468
Gravina, carrer 96, 673, 694
Guadalajara 363, 396, 436, 437, 453, 454, 487, 488, 504, 597, 775
Guadarrama 125, 516
Guifré el Pilós, carrer de 409, 410, 517, 782
Guingueta d'Ix, la (Bourg-Madame) 331, 332

Havana, l' 336, 423
Havana, veïnat de l' 118, 349, 501, 573
Higuera de Calatrava 531
Higueruelas 725
Hontoba 436, 437
Horta 297, 310, 357, 595, 774
Hortsavinyà 781
Hospital, carrer de l' 552, 596, 603
Hospitalet de l'Infant, l' 585
Hospitalet de Llobregat, l' 264, 662
Hostalric 289, 416
Hoz y Costean 550
Huelva 313, 437

Ibran, carrer d' 760
Igualada 629, 752
Iluro, carrer 415, 416, 566
Irun 283, 295, 331, 335, 410, 411, 438, 477, 483, 498, 539, 553, 626, 628, 744, 771
Isabel II, carrer d' 680
Isern, carrer d' 520, 708
Isòvol 481
Itàlia 16, 20, 256, 398

Jabaloyas 636
Jaca 128, 557
Jacint Verdaguer, carrer de (carrer de la Coma) 100
Jaén 531, 742
Jaraíz de la Vera 493
Jarama 395, 438
Joan d'Àustria, ronda de 388
Jonquera, la 338, 627, 630
Jordi Joan, carrer de 705
Josa de Cadí 747

La Merced 476, 477, 541
La Puebla → La Puebla de Albortón
La Puebla de Albortón (La Puebla) 557
La Puebla de Híjar 122, 128, 283, 395, 454
La Santa Espina, monestir de 611, 468
La Serna 130, 131
La Unión 491
La Zaida 122
Lagartera 506
Laietana, via 3173, 72, 430, 452
Lécera 128, 129, 309, 392
Lepant, carrer de 208, 275, 310, 347, 348, 471, 483, 536, 611, 686, 732
Llardecans 467, 650
Llauder, carrer de 355, 504, 604, 605, 624, 657, 661, 766, 767
Llavaneres → Sant Andreu de Llavaneres

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 826 18/9/19 14:12

Lleida 303, 380, 406, 407, 446, 456, 467, 468, 506, 539, 556, 557, 628, 632, 650, 701, 719, 720, 732, 736, 747
Lleó 278, 362, 363, 405, 411, 417, 746
Llibertat, plaça de la 64
Llinars del Vallès 209, 693, 761
Llívia 331, 735
Llorca 385, 505, 581, 601
Lloret de Mar 648
Llotja, la 490
Logronyo 171

Maçanet de Cabrenys 318
Maçanet de la Selva 287
Madoz, carrer de 499
Madrid 51, 52, 59, 125, 126, 135, 161, 209, 217, 247, 284, 285, 286, 296, 305, 325, 327, 346, 349, 387, 395, 410, 419, 454, 459, 460, 480, 486, 489, 494, 495, 519, 528, 529, 532, 547, 550, 574, 580, 600, 618, 652, 659, 675, 676, 708, 713, 719, 731, 734, 758
Maella 485
Màlaga 300, 459
Malgrat de Mar 300, 414, 488
Mallorca 171, 22, 108, 125, 445, 482, 494, 507, 587, 600, 605, 628, 770
Manlleu 746
Manresa 379, 411, 498, 562, 680
Maó 304, 498, 645
Mare de Déu de Pueyos, santuari de la 652
Maresme, el 7, 8, 101, 109, 122, 150, 151, 171, 206, 242, 264, 476, 480, 548
Marroc, el 11, 27
Marsella 427, 719
Martorell 449, 638, 752
Mas Malpica 331, 332
Masnou, el 151, 170, 243, 413, 445, 484
Massevà, carrer del 400, 403, 701
Massot, baixada d'en 774
Mata 118, 146, 208, 212, 283, 405, 406, 421, 485, 606, 607, 711
Mazarrón 537, 552, 658, 659
Medellín 725, 731
Mediana 130
Medinaceli 657, 724
Melcior de Palau, carrer de 208, 354, 385, 418, 652, 679, 691, 736
Melilla 600, 742
Menorca 487
Mequinensa 444
Mercè, carrer de la 116, 181
Mèrida 652
Mestalla 543
Mèxic 155, 208, 543
Mig, camí del 118, 747, 749
Miquel Biada, carrer de 53
Milans, carrer de 682, 781
Miranda de Ebro 366, 424, 701, 731
Moles, carrer d'en 470, 592, 690, 694, 695, 753, 772
Molina de Segura 634
Molins de Rei 706
Mollet del Vallès 296

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 827 18/9/19 14:12

Monesterio 661
Monges, carrer de les 422
Monòver 553
Montalban 609
Montblanc 422, 732
Monte Lobo 130
Montesquiu 73
Montgat 295, 591, 720
Montijo 370
Montjuïc 209, 241, 297, 298, 311, 382, 400, 440, 442, 451, 478, 479, 539, 565, 595, 598, 663
Montmeló 307
Montpeller 330, 427
Mont-roig del Camp 682
Montserrat 568, 641, 670, 693
Montserrat, carrer de 461, 511, 645, 650, 748, 768
Montuïri 605
Móra d'Ebre 628
Mora de Rubielos 284, 320, 344
Móra la Nova 734
Moraleja 525
Moratalla 518
Morella 414
Moreto, carrer de 645, 429, 559
Moscou 633
Motilla del Palancar 578
Motril 728
Muntaner, carrer de 372
Muralla de Sant Llorenç, carrer de la 332, 503
Muralla del Tigre, carrer de la 540, 690
Múrcia 231, 281, 385, 450, 461, 491, 505, 518, 531, 537, 552, 581, 601, 618, 634, 658, 659, 691
Nàpols, carrer de 273
Navarra 232, 364, 366, 459, 506, 550, 763
Nou, carrer 484, 721
Nou de les Caputxines, carrer 721
Novales 387
Nules 621

Obón 592
Ocaña 346
Ogern 303
Oix 431, 539
Olesa de Montserrat 733, 734
Oliva 306, 620, 777
Olot 335, 379, 477
Ondarreta 280
Ontinyent 414
Orà 370
Orihuela del Tremedal 627
Oriola 395, 454, 775
Òrrius 326, 435, 773
Osca 73, 131, 296, 317, 387, 389, 434, 477, 499, 500, 550, 586, 596, 618, 657, 667, 703, 774, 775
Ossó de Cinca 667
Oviedo 782

País Basc, el 108, 380
Palafrugell 441
Palau, carrer → Melcior de Palau, carrer
Palautordera 271, 771
Palazuelos de la Sierra 517
Palma 413, 427, 445, 587, 588
Palma, carrer de la 453, 645
Pamplona 325, 364, 366, 476, 477, 541

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 828 18/9/19 14:12

Papiolet, el 685
Parc Samà 476, 477
Pardina de Buesa 128
París 10, 759
París, carrer de 276
Parla 135
Parpers, collada de 158, 209, 212, 308, 349, 497, 681, 750
Paterna 250
Pedernales → Sukarrieta
Pedralbes 600, 659
Peña del Diablo 284
Peratallada 692
Perelló, el 419
Perpinyà 295, 331, 332, 609
Petrés 344
Petrograd 16
Pina de Ebro 127
Pinell de Brai, el 332
Pinzón, carrer de 523
Pirineus, els 126, 295, 392, 563, 643
Planes 648
Pobla d'Arenós, la 726
Pobla de Massaluca, la 562
Poblenou, el 608
Poble-sec, el 615
Poleñino 477
Pontevedra 354
Portaceli 344, 345, 549, 600, 722
Portal Xic, el 342
Portbou 482, 688, 708
Porzuna 652
Posadas 459, 821
Pozoblanco 725
Prades 359
Prat, carrer del 677
Prat de la Riba, carrer de 405, 484, 597, 599
Prat de Llobregat, el 585
Prats de Molló 609
Premià de Mar 133, 333, 471, 627
Prim, ronda 285, 339, 759
Primer de Maig, font del 566
Puente de Hierro 528
Puerto Real 644
Puerto Rico 630
Puerto Rico, carrer de 537
Puigcerdà 73, 331, 339, 498, 558, 744, 753
Pujals 536
Pujol, Carrer d'En 709, 291, 300, 361, 432, 453, 531

Quintana, carrer de 298, 453, 693, 700, 722
Quinto 130, 496

Racó de Sant Pere, carrer del 309
Ral, Camí 96, 286, 288, 299, 310, 334, 348, 359, 423, 440, 451, 452, 453, 464, 467, 472, 475, 486, 521, 532, 589, 590, 595, 602, 647, 653, 671, 675, 690, 702, 704, 706, 730, 762
Rambla, la (Mataró) 33, 36, 47, 162, 181, 202, 387, 426, 458, 488, 489, 491, 515, 534, 602, 623, 637, 638, 754, 765, 766
Rates, carrer de les 709
Requena 292, 454, 487, 525
Reus 297, 366, 450, 486, 541, 595, 611, 658, 723
Ribera de Molina 634

Riera, carrer de la 33, 47, 127, 143, 167, 168, 181, 188, 200, 202, 208, 241, 265, 291, 407, 422, 453, 515, 764
Rierot, carrer del 390
Riglos 317
Ripollet 542
Riudarenes 260, 700
Riudoms 734
Rivas del Jarama 284
Roca del Vallès, la 407, 408, 465, 749
Roger de Flor, carrer de 374, 376
Roquetas de Mar 708
Roses 429, 586, 626
Rota 626, 644, 744

Sabadell 264, 400, 610, 676
Sabayés, 296
Saint-Cyprien → Sant Cebrià de Rosselló
Saix 396
Salamanca 195, 592, 741
Sallent 638
Salt 334, 415, 770
Samper de Calanda 128
Samper del Salz 127
San Javier 281
San Marcos 331, 362, 363, 763
San Miguel de los Reyes → Sant Miquel dels Reis
San Pedro de Cardeña 323
San Vicente de Alcántara 349
Sant Adrià de Besòs 121, 578, 602, 740
Sant Agustí, carrer de 107, 151, 181, 207, 208, 275, 323, 411, 412, 462, 546, 620
Sant Andreu de Llavaneres (Llavaneres) 286, 296, 438, 439, 440, 597, 606, 762
Sant Andreu de Palomar 412, 452, 673
Sant Antoni, carrer de 279, 395, 508, 517
Sant Benet, carrer de 295, 305, 370, 505, 676, 756
Sant Boi de Llobregat 430, 549, 776
Sant Bonaventura, carrer de 336, 425
Sant Cebrià de Rosselló (Saint-Cyprien) 193, 609
Sant Celoni 347
Sant Climent 728
Sant Crist, capella del 208
Sant Cristòfol, plaça de 584
Sant Cugat, carrer de 758, 776
Sant Esperit, església del 427
Sant Felicià, carrer de 659, 718
Sant Feliu, baixada de 591, 645
Sant Feliu de Guíxols 335, 473, 561, 653, 654, 702
Sant Feliu de Pallerols 540
Sant Francesc d'Assís, carrer de 302, 510
Sant Francesc de Paula, carrer de 506
Sant Hilari Sacalm 704
Sant Isidor, carrer de 290, 378, 745, 766
Sant Joan, carrer de 421, 493, 522, 550, 552, 578
Sant Joan, passeig de 714
Sant Joan de les Abadesses 498
Sant Joan de Vilatorrada 379
Sant Joan les Fonts 593

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 830 18/9/19 14:12

Sant Joan i Sant Josep, església de 48, 89, 135, 214, 274, 282, 325, 332, 411, 420, 442, 595, 596, 628, 702, 709, 719
Sant Joaquim, carrer de 119, 304, 489, 556, 577, 654, 669, 779
Sant Josep, carrer de 208, 271, 273, 274, 278, 282, 330, 331, 353, 504, 662, 663, 742, 743, 771
Sant Llorenç de Cerdans 541
Sant Llorenç de la Muga 534
Sant Martí de Mata, ermita de 406
Sant Martí de Riudeperes 353
Sant Miquel dels Reis, monestir de (San Miguel de los Reyes) 290, 721, 738
Sant Pau, carrer de 345
Sant Pelegrí, carrer de 516
Sant Pere, carrer 309, 606, 672
Sant Pere de Vilamajor (Vilamajor) 472, 482, 645
Sant Pere Més Alt, carrer de 658
Sant Rafael, carrer de 338, 340, 341, 696
Sant Ramon, baixada de 761
Sant Ramon, carrer de 317, 660
Sant Sadurní, carrer de 337, 482
Sant Sebastià 171, 280, 295, 335, 439, 445, 634, 752
Sant Sebastià, capella de 48, 208, 426, 754
Sant Simó, baixada de 367
Sant Simó, carrer de 364, 367
Sant Simó, ermita de 80, 208, 737
Sant Simó, riera de 114
Sant Vicenç de Jonqueres, església de 610
Sant Vicenç de Montalt 289, 364
Santa Agnès de Malanyanes 326, 327
Santa Anna, baixada de 478
Santa Anna, plaça de 181, 182, 425, 476, 586, 591
Santa Bàrbara, castell de 603
Santa Clara, església de 580
Santa Coloma de Cervelló 729
Santa Cruz de Tenerife 216
Santa Espina (Valladolid) 468, 611
Santa Eulalia la Mayor 121
Santa Maria, basílica de, 76, 86, 87, 122, 123, 143, 150, 151,153, 154, 208, 212, 250, 272, 273, 274, 284, 291, 306, 307, 353, 365, 378, 388, 389, 390, 391, 401, 402, 419, 422, 447, 448, 473, 487, 534, 548, 554, 558, 561, 602, 619, 650, 656, 672, 677, 681, 706, 716, 717, 737, 739, 752, 766
Santa Maria, carrer de 135, 278
Santa Maria de Palautordera 771
Santa Marta, carrer de 26, 772, 777
Santa Perpètua de Mogoda 152, 325, 326
Santa Pola 590
Santa Rita, carrer de 473, 707
Santa Rita, ermita de 147, 208, 514, 515, 685
Santa Susanna 321, 324
Santa Teresa, carrer de 383, 481, 491
Santa Úrsula, monestir de 742
Santander 437, 536, 557, 634
Santoña 502, 557, 634, 747, 771
Saragossa 68, 71, 72, 126, 130, 132, 133, 231, 301, 309, 351,

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 831 18/9/19 14:12

366, 371, 388, 389, 390, 485, 496, 525, 592, 631, 637, 659, 660, 746
Segòvia 615, 733, 735
Segre, el 278, 338, 527, 557, 609, 660, 678
Selma 727
Seròs 628
Seta 756
Seu d'Urgell, la 280, 465, 627
Sevilla 116, 175, 487, 741
Sierra de la Sarna 392
Sierra Trapera 618
Siétamo 121, 627, 628, 632, 682, 725, 775, 499, 596
Simancas 331
Sitges 745
Solivella 341
Soneja 420, 543
Sòria 318, 523, 552
Sort 10, 331
Sud-oest, cementiri del 394, 599
Sukarrieta (Pedernales) 628

Tabernas de Isuela 388, 389
Tajo, el (el Teix) 52
Tajuña, el 454
Talavera de la Reina 312, 622
Tallers, carrer de 302
Tamarit, castell de 121
Tamarit de Llitera 562
Tarancón 305
Tardienta 333, 627
Tarragona 121, 125, 280, 283, 299, 318, 332, 341, 356, 359, 414, 438, 441, 477, 484, 536, 562, 607, 608, 609, 611, 677, 685, 698, 705, 727, 732
Teix, el → Tajo, el
Tereses, plaça de les 712
Terol 292, 303, 309, 320, 344, 345, 355, 364, 371, 424, 450, 477, 493, 525, 543, 592, 603, 618, 627, 629, 636, 637, 652, 657, 677, 735, 746, 759, 775
Terrassa 264, 629, 306, 330, 427
Tetuan, carrer de 454, 547, 602
Tiana 194
Toledo 134, 506
Tolosa de Llenguadoc 331, 752
Tor de Querol, la 498
Tordera 352, 648
Torla-Ordesa 126
Toro 525, 637, 654, 673
Torralba d'Aragó 442
Torrassa, la 598
Torre Llauder 320
Torredonjimeno 618
Torrelles de Llobregat 653, 776
Torremocha 589
Torres 344
Torres del Bisbe 296
Torrijos, carrer de 406, 495
Tortellà 452, 541, 768
Tórtola de Henares 488
Tortosa 73, 696
Tras Santa Anna 96
Tremp 354, 405, 559, 634, 736
Trubia 782
Tucumán 687

Unió Soviètica, la 16, 75
Urduña 702

Vado de Salmerón 454
Valdeconejos 525

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 832 18/9/19 14:12

Valdepeñas 730
Valdepeñas de Jaén 742
València 70, 71, 171, 231, 292, 303, 305, 306, 321, 339, 344, 345, 355, 399, 420, 454, 495, 496, 499, 534, 549, 550, 562, 582, 584, 596, 618, 619, 620, 657, 662, 664, 682, 706, 720, 722, 724, 725, 738, 743, 762, 777
Vall d'Aran, la 753
Valladolid 225, 295, 338, 468, 526, 611
Vall-de-roures 478
Valleix, veïnat de 208, 514, 638, 639, 685, 735
Vallès Occidental, el 264
Vallgorguina 362, 503
Valls 356, 677, 713, 779
Vandellòs 585
Vara del Rey 595
Velázquez, carrer de 412, 549
Vendrell, el 471
Veneçuela 595
Vicálvaro 395
Vidreres 690
Viella 561
Viladrau 431
Vilafranca del Penedès 279, 694
Vilajuïga 283, 419, 451, 562
Vilalba dels Arcs 484
Vilamajor → Sant Pere de Vilamajor
Vilanova d'Alcolea 617
Vilanova de les Agudes 446
Vilanova i la Geltrú 279, 344, 707
Vila-real 542
Vilassar de Dalt 213, 243, 344, 588
Vilassar de Mar 96, 118, 175, 181, 391, 419, 443, 467, 576, 585, 607, 655
Villaciervos 552
Villafría 718
Villalba de la Sierra 775
Villar, el (Villar del Arzobispo) 657, 725
Villar de Domingo García 368
Villar del Arzobispo → el Villar
Villaverde 135
Villena 455, 460, 603, 621
Vilvestre 592
Vinaròs 759
Viriatos, carrer 770
Vitòria 424, 553, 562, 702

Xèrica 344
Xinxilla → Chinchilla de Monte-Aragón

Zamora 525
Zarautz 752
Zarza la Mayor 543

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 833 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 834 18/9/19 14:12

TÍTOLS PUBLICATS

[1]. Antonio Martí Coll, *Don Joaquín Martí i Moner, 1828-1864. Cartas de Ultramar* (Premi Iluro 1960), 1961
[2]. Ramon Salas i Oliveras, *Biografia de l'Excm. i Rvdm. Dr. D. Jaume Creus i Martí, Arquebisbe de Tarragona. 1760-1825* (Accèssit Premi Iluro 1960), 1961
[3]. Antonio Martí Coll, *Historia d una familia de la villa de Mataró (Juan Arnau Palau y sus descendientes)* (Premi Iluro 1961), 1962
[4]. José Poch, *Las Escuelas Pías de Mataró. La iglesia de Santa Ana y el Hno. José Guardia de San Juan Bautista (Apuntes històricos y documentos)* (Premi Iluro 1962), 1963
[5]. Ramon Salas i Oliveras, *Mataró i l'ensenyament* (Accèssit Premi Iluro 1962), 1964
[6]. Ildefonso Renter Gallifa - Joaquín Casas Busquets, *Crónica del año del centenario de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Mataró*, 1964
[7]. Mariano Ferrer Cassa - Pedro Rigau Mauri, *Instantáneas*, 1965
[8]. Marià Ribas i Bertran, *Els orígens de Mataró* (1r Premi Iluro 1963), 1964 (2a edició 1988)
[9]. Antonio Martí Coll, *Domingo de Caralt* (3r Premi Iluro 1963), 1965
10. Jordi Nadal i Oller - Emili Giralt i Raventós, *La immigració francesa a Mataró durant el segle XVII* (2n Premi Iluro 1963), 1966
11. Joaquim Llovet, *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i a cap de corregiment* (Premi Iluro 1965), 1966
12. Antoni Martí i Coll, *Cartes d'un mestre veler (1770-1794)* (Premi Iluro 1966), 1967
13. P. Montserrat, *Flora de la cordillera litoral catalana (porción comprendida entre los ríos Besós y Tordera),* 1968 (reimpressió 1989)
14. Fortià Solà, *Sant Andreu de Llavaneres. Monografia històrica de la*

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 835 18/9/19 14:12

parròquia en el primer centenari de la benedicció del temple actual (1836-1936), 1968

15. Josep M. Colomer, *Mataró al mil cinc-cents* (Premi Iluro 1967), 1969
16. Josep M. Madurell i Marimon, *L'art antic al Maresme (del final del gòtic al barroc salomònic). Notes documentals* (Premi Iluro 1968), 1970
17. Joaquim Llovet, *Constructors navals de l'ex-província marítima de Mataró. 1816-1875* (Premi Iluro 1970), 1971
18. Josep Iglésies Fort, *La població del Maresme a la llum dels censos generals* (Accèssit Premi Iluro 1968), 1971
19. Esteve Albert, *El Maresme de Dosrius estant (1914-1921)* (Accèssit Premi Iluro 1971), 1972
20. Esteve Albert, *D'Iluro a Mataró. El Maresme del segle V al XIII* (Accèssit Premi Iluro 1970), 1973
21. Antoni Martí i Coll, *Mataró i els agraviats*, 1973
22. Pere Molas i Ribalta, *Societat i poder polític a Mataró, 1718-1808* (Premi Iluro 1972), 1973
23. Joaquim Llovet, *Cartes a Veracruz. Comerç americà i guerra napoleònica en la correspondència de Cabanyes, Cortecans, Pasqual i Cia. (1804-1813)* (Premi Iluro 1973), 1974
24. Marià Ribas i Bertran, *El Maresme en els primers segles del cristianisme* (Accèssit Premi Iluro 1973), 1975
25. Enric Jardí, *Puig i Cadafalch, arquitecte, polític i historiador de l'art* (Premi Iluro 1974), 1975
26. Jaume Gonzàlez-Agàpito, *Bibliografia de Mataró: els clergues del segle XVIII* (Premi Iluro 1971), 1976
27. Ramon Salas i Oliveras, *Presència mataronina al Rio de la Plata a les darreries del segle XVIII i primera meitat del XIX*, 1977
28. Marta Manté Bartra, *La problemática de la Segunda República a través del estudio de una situación concreta: el Mataró de los años treinta* (Premi Iluro 1975), 1977
29. Antoni Turró i Martínez, *El paper moneda de guerra del Maresme (1936-1939)* (Premi Iluro 1976), 1978
30. Antoni Martí i Coll, *Història d'una família (segona part)* (Premi Iluro 1977), 1979
31. Esteve Albert i Corp, *Quatre boigs de Mataró (combat per Catalunya 1930-1937)* (Accèssit Premi Iluro 1977), 1979

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 836 18/9/19 14:12

32. Joaquim Llovet, *La matrícula de mar i la província de marina de Mataró al segle XVIII* (Premi Iluro 1979), 1980
33 i 34. Marta Prevosti i Monclús, *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro* (Premi Iluro 1980), 1981
35. Francesc Costa i Oller, *La premsa a Mataró (1820-1980)* (Premi Iluro 1981), 1982
36. G. Fabre – M. Mayer – I. Rodà, *Inscripcions romanes de Mataró i la seva àrea (epigrafia romana del Maresme)* (Accèssit Premi Iluro 1980), 1983
37. Josep Viñals i Iglésias, *Premià a començaments del segle XVIII: un assaig d'història econòmica local* (Premi Iluro 1982), 1983
38. Joan Giménez i Blasco, *Economia i societat. Mataró, 1600-1639* (Accèssit Premi Iluro 1983), 1984
39. Francesc Costa i Oller, *Mataró liberal, 1820-1856: la ciutat dels burgesos i els proletaris* (Premi Iluro 1984), 1985
40. Joaquim Llovet, *Alsina, March i Cona (1794-1808). Tràfic colonial, bloqueig marítim i comerç de neutrals* (Premi Iluro 1985), 1986
41. Olga López i Miguel, *Actituds col·lectives davant la mort i discurs testamentari al Mataró del segle XVIII* (Premi Iluro 1986), 1987
42. Coral Cuadrada, *El Maresme medieval: les jurisdiccions baronals de Mataró i Sant Vicenç / Vilassar (hàbitat, economia i societat, segles X-XIV)* (Premi Iluro 1987), 1988
43. M. Teresa Mora i Vila, *Societat i economia: Calella, 1737 i 1758* (Premi Iluro 1989), 1990
44. Jordi Pomés i Vives, *Les "Mataro's Potatoes" i el cooperativisme agrari al Maresme (1903-1939). La Federació de Sindicats Agrícoles del Litoral* (Premi Iluro 1990), 1991
45. Montserrat Ventura i Munné, *Lletrats i illetrats a una ciutat de la Catalunya moderna. Mataró, 1750-1800* (Accèssit Premi Iluro 1990), 1991
46. Joan Carles Gelabertó i Orúe, *Revolució Liberal i Guerra Civil a la Marina de la Selva* (Accèssit Premi Iluro 1990), 1991
47. Pere Benito i Monclús, *Les parròquies del Maresme a la Baixa Edat Mitjana. Una aproximació des de les visites pastorals (1305-1447)* (Premi Iluro 1991), 1992
48. Mariano Barriendos i Vallvé - Jordi Pomés i Vives, *L'aigua a Mataró. Inundacions i recursos hídrics (segles XVIII-XX)* (Premi Iluro 1992), 1993

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 837 18/9/19 14:12

49. Francesc Forn i Salvà, *"Déu Nostre Senyor vulla alsar la mà de aquest asot del contagi" (una aproximació a l'epidèmia de pesta bubònica de 1650-1654 al terme del castell de Montpalau, al terme del castell de Palafolls i a Mataró)* (Accèssit Premi Iluro 1992), 1993
50. Jordi Amat i Teixidó, *República i Guerra Civil a Calella (1931-1939)* (Premi Iluro 1993), 1994
51. Xavier Mas i Gibert, *Memorial dels pescadors i els peixos (converses amb Francesc Isern). Tres-cents anys de tradició marinera al litoral del Maresme* (Accèssit Premi Iluro 1993), 1994 (2a edició 1997)
52. Oriol Olesti i Vila, *El territori del Maresme en època republicana (s. III – I aC). Estudi d'arqueomorfologia i història* (Premi Iluro 1994), 1995
53. César Yáñez Gallardo, *Emigración ultramarina y familia catalana en el siglo XIX. Los Moreu Rabassa de Calella (con una nota de Lluís Castañeda sobre las transferencias ultramarinas)* (Accèssit Premi Iluro 1994), 1995
54. Manuel Cusachs i Corredor, *La Costa de Llevant 1894-1922. Setmanari comarcal catalanista de Canet de Mar* (Premi Iluro 1995), 1996
55. Jordi Pomés Vives - María Rodríguez Calleja, *L'Obrera Mataronesa. Un bell i efímer somni (1864-1890). El cooperativisme a Mataró al segle XIX* (Premi Iluro 1996), 1997
56. Ernest Cañada Mullor, *Conflictividad laboral y sindicalismo en el sector téxtil de Mataró entre 1896 y 1923* (Premi Iluro 1997), 1998
57. M. Assumpció Zapata Buxens, *Les jurisdiccions locals en el pas de l'Edat Mitjana a l'Edat Moderna. Els batlles de sachs i els batlles reials a la baronia Desbosch* (Accèssit Premi Iluro 1997), 1998
58. Benet Oliva i Ricós, *Els orígens de la primera industrialització del rerepaís. Un cas emblemàtic: Vilassar i el capital comercial barceloní (1828-1875)* (Premi Iluro 1998), 1999
59. Rosa Alcoy Pedrós, *Eduard Alcoy a Mataró. Pintures i dibuixos, 1966-1987* (Premi Iluro 1999), 2000
60. Joan Giménez Blasco, *Mataró en la Catalunya del segle XVII. Un microcosmos en moviment* (Premi Iluro 2000), 2001
61. Xavier Mas Gibert, *Guerra - revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia* (Premi Iluro 2001), 2002
62. Benet Oliva i Ricós, *La petita noblesa del Maresme. Tres trajectòries:*

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 838 18/9/19 14:12

Des Bosc, Ferrer i Sala (s. XIV-XVII) (Accèssit Premi Iluro 2001), 2002

63. Joaquim Llovet, *Mataró, 1680-1719: El pas de vila a ciutat i cap de corregiment* (Premi Iluro 1965), 2002 (2a edició)
64. Jaume Vellvehí i Altimira, *Terenci Thos i Codina (Mataró, 1841-1903). Un home de la Renaixença* (Premi Iluro 2002), 2003
65. M. Assumpció Zapata i Buxens, *La baronia Desbosch del Maresme. Una jurisdicció feudal en l'edat moderna* (Premi Iluro 2003), 2004
66. Benet Oliva i Ricós, *El Plet de l'Escó. Una microhistòria sobre les comunitats locals, el règim senyorial i la Contrareforma a la Catalunya del 1600* (Premi Iluro 2004), 2005
67. Joan Giménez Blasco, *Mataró en la Catalunya del segle XVII (II). La gestió del quotidià* (Accèssit Premi Iluro 2004), 2005
68. Ramon Reixach i Puig, *Els pares de la República. El patriciat a la Catalunya urbana moderna. Mataró, s. XV-XVIII* (Premi Iluro 2005), 2006
69. Joan Florensa i Parés, *P. Jacint Feliu i Utzet (1787-1867). Protagonista de la restauració de l'Escola Pia a Espanya* (Premi Iluro 2006), 2007
70. Ramon Reixach i Puig, *Els orígens de la tradició política liberal catòlica a Catalunya. Mataró, s. XVIII i XIX* (Premi Iluro 2007), 2008
71. Joaquim Llovet, *Els viatges del capità Moreu. Entre la dominació napoleònica i la insurgència mexicana (1808-1815)* (Premi Iluro 2008), 2009
72. Ramon Reixach i Puig, *Els orígens del catolicisme social contemporani a Mataró. Dels inicis de la Revolució Industrial a la Primera Guerra Mundial* (Premi Iluro 2009), 2010
73. Francesc Forn i Salvà, *Viure i sobreviure al s. XVI a la Marina de la Selva (Castell de Montpalau i Castell de Palafolls). La defensa, l'atac i el rescat davant de les incursions dels corsaris turcs i algerians* (Accèssit Premi Iluro 2009), 2010
74. Joan Bonamusa Roure, *De la* civitas *d'Iluro a Alarona (Mataró, Barcelona). Entre la tetrarquia i els carolingis* (Accèssit Premi Iluro 2010), 2011
75. Montserrat Gurrera i Lluch, *Els orígens de la xarxa escolar de Mataró (1808-1868)* (Premi Iluro 2011), 2012
76. Joan Giménez i Blasco, *La província marítima de Mataró. Economia i conflictes socials (1750-1870)* (Premi Iluro 2012), 2013
77. Rafael Luque Fernández, *Estat, patrons i obrers davant la modernització de les relacions laborals. La Junta de Reformes Socials de Mataró (1900-1923)* (Accèssit Premi Iluro 2012), 2013

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 839 18/9/19 14:12

78. Alexandra Capdevila Muntadas, *Quan la terra promesa era al sud. La immigració francesa al Maresme als segles XVI i XVII* (Premi Iluro 2013), 2014
79. Jaume Brufau Prats, *De xerric a capità d'empresa. Memòries de Joan Brufau Cusidó ampliades pel seu fill* (Accèssit Premi Iluro 2013), 2014
80. Francesc Forn i Salvà, *El Corpus de 1714. La Marina de Llevant durant la Guerra de Successió* (Premi Iluro 2015), 2016
81. Enric Puig i Giralt, *Rock i cultura pop a Mataró: una visió implicada* (Accèssit Premi Iluro 2015), 2016
82. Joan Giménez i Blasco, *Mataró 1936-1945, de la revolució a la repressió* (Premi Iluro 2018), 2019. Volum I
83. Joan Giménez i Blasco, *Mataró 1936-1945, de la revolució a la repressió* (Premi Iluro 2018), 2019. Volum II

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 840 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 841 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 842 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 843 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 844 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 845 18/9/19 14:12

002 Mataro 1939-1945 (2019) Vol2.indb 846 18/9/19 14:12